CHARLES DICKENS
LITTLE DORRIT
OXFORD UNIVERSITY PRESS. 1953
London, New York, Toronto

CHARLES DICKENS

MICA DORRIT

Traducere și note de
NICULAI POPESCU

Editura Cartea Românească

Coperta de Val Munteanu

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Textul romanului *Mica Dorrit* se bazează pe ediția „Charles Dickens", din 1868, revizuită de autor. În afară de unele semne de punctuație, Dickens a adus puține modificări primei ediții, din 1857, tipărită îndată după apariția cărții în 20 de fascicule lunare (din dec. 1855 pînă în iunie 1857), cu ilustrații de Hablôt K. Browne și însoțită de o prefață. Traducerea noastră s-a efectuat după : Charles Dickens, *Little Dorrit,* 1953.

Pentru întocmirea notelor din versiunea română au fost consultate următoarele lucrări : T.W. Hill, *Notes on* Little Dorrit, revista *The Dickensian,* nr. 41, 42 din 1945, 1946 ; Charles Dickens, *Klein Dorrit,* 1961 ; *Encyclopaedia Britannica,* 1969 (24 vol.) ; Charles Dickens, *La Petite Dorrit,* 1970 ; A.L. Hayward, *The Dickens Encyclopaedia,* 1971 ; F.R. Banks, *The Penguin Guide to London,* 1971 ; Charles Dickens, *Little Dorrit,* ediție îngrijită de J. Holloway, 1971.

N. P.

PREFAȚA AUTORULUI

Am fost ocupat multe ore de muncă, timp de doi ani, pentru a scrie această istorisire. Aș considera că mi-am pierdut vremea degeaba dacă n-aș fi dat frîu liber tuturor calităților și scăderilor să se exprime pe deplin de-a lungul lecturii. Dacă m-aș apuca să cer scuze pentru născocirea exagerată a Lipitorilor și a Ministerului Digresiunilor, aș putea s-o descopăr în experiența de toate zilele a oricărui englez, fără a mai pregeta să menționez faptul neglijabil că am călcat în picioare bunele maniere, în epoca războiului din Crimeea și a Comisiei de anchetă [1] de la Chelsea.

Dacă mă încumetam să iau apărarea acelui personaj extravagant, domnul Merdle [2], aș fi dat de înțeles că a fost conceput după perioada acțiunilor de căi ferate [3], pe vremea unei anumite Bănci a Irlandei [4] și pe cînd existau una sau două alte întreprinderi la fel de demne de toată lauda. Dacă ar fi să pledez cît de cît pentru apărarea concepției absurde potrivit căreia un plan nefast poate uneori

---

[1] Războiul din Crimeea, dintre anii 1854—1856, era în toi cînd Dickens scria *Mica Dorrit*, în 1855. Comisia de anchetă este „Roebuck Committee on the Conduct of the War", care a luat ființă în 1855.

[2] Acest nume se bazează cu certitudine pe cuvîntul francez *merde*.

[3] Dickens se gîndește la speculațiile bancare din vremea așanumitei manii a căilor ferate, de după 1845, și îndeosebi la cariera lui George Hudson, regele drumului-de-fier din Anglia, ajuns la sapă de lemn în 1849, după ce înainte făcuse o avere fabuloasă.

[4] Aluzie la Tipperary Bank, condusă de James Sadleir, fratele bancherului John Sadleir, care în 1856 s-a sinucis.

pretinde că are un temei bun și cu precădere religios, m-aș baza pe coincidența curioasă că o asemenea idee a fost tratată pînă în pinzele albe în paginile acestei cărți, în epoca procesului ultimilor directori ai Băncii Regale Britanice. Dar consimt să fiu judecat în contumacie pe temeiul acestor capete de acuzare și să accept, la nevoie, asigurarea (din surse autorizate) că așa ceva n-a existat niciodată în țara asta.

Unii dintre cititorii mei ar dori poate să afle dacă a mai rămas ceva din închisoarea Marshalsea. Eu însumi nu știam, pînă cînd, către sfîrșitul acestei povestiri, m-am dus să văd. Am mai dat de curtea exterioară din față, deseori menționată aici, metamorfozată într-o lăptărie ; apoi aproape că am renunțat să mai caut o cărămidă măcar a închisorii. Totuși, rătăcind prin preajmă, pînă la Curtea Îngerului, care duce spre Bermondsey, am ajuns la Piața Marshalsea ; acolo erau casele unde am recunoscut nu numai clădirea masivă principală a vechii închisori, ci și odăile închipuite de mine cînd devenisem biograful Micăi Dorrit.

O explicație nemaipomenit de inteligentă și aproape exactă asupra locurilor în vechea lor folosință mi-a fost furnizată de cel mai micuț băiat cu care am stat vreodată de vorbă, purtînd în brațe cel mai mare prunc văzut cîndva. Nu-mi dau seama de unde își avea informațiile acest tînăr Newton (căci astfel îl consider), fiind cu un sfert de veac mai tînăr ca să știe toate astea de la sine putere. Am făcut semn cu mîna către fereastra odăii unde s-a născut Mica Dorrit și unde tatăl ei a stat atît de îndelung, și l-am întrebat cine locuia acolo în prezent. Mi-a răspuns : „Unchiul lui Joe Pythick".

Puțin mai departe am găsit zidul mai vechi și mai scund care străjuia închisoarea interioară unde nu stătea nimeni, în afara zilelor de inspecție. Cine trece prin Piața Marshalsea, cotind din Curtea Îngerului spre Bermondsey, calcă chiar pe pietrele pavajului din defuncta închisoare Marshalsea ; va vedea la stînga și la dreapta curtea îngustă, puțin schimbată — atîta doar că zidurile au fost dărîmate odată cu desființarea închisorii — va vedea camerele unde au trăit debitorii și se va trezi înconjurat de strigoii multor ani de mizerie.

PERSONAJELE

CLARENCE LIPITOARE [1] (Lipitoare-junior), fiul domnului Tite Lipitoare ; un tînăr gentleman, funcționar din Ministerul Digresiunilor.

LORDUL DECIMUS TITE LIPITOARE, pair, un înalt funcționar din Ministerul Digresiunilor.

FERDINAND LIPITOARE, secretarul particular al celui de mai sus ; un tînăr prezentabil, bine îmbrăcat, agreabil.

DOMNUL TITE LIPITOARE, un înalt funcționar din Ministerul Digresiunilor.

BOB, temnicer la închisoarea Marshalsea ; nașul Micăi Dorrit.

CHRISTOPHER CASBY, proprietar în Curtea-Inimii-Însîngerate ; un impostor, egoist și viclean, care ia pielea de pe chiriași printr-un împuternicit al său.

JOHN BAPTIST CAVALLETTO, tovarăș de celulă cu Rigaud într-o temniță din Marsilia.

JOHN CHIVERY, temnicer la Marshalsea, care nu locuiește în închisoare.

TÎNĂRUL JOHN CHIVERY, fiul sentimental al acestuia ; îndrăgostit de Mica Dorrit

---

[1] *Lipitoare* este transpunerea cuvîntului *Barnacle* (moluscă etc.) ; versiunea franceză a cărții, văzută și autorizată de Dickens, consemnează de asemenea traducerea acestui nume, ca și cel al lordului De Picioroange — Of Stiltstalking (în franceză Des Échasses). Considerăm că a fost respectată intenția satirică a autorului traducînd și în românește aceste nume, cu atît mai mult cu cît unul din capitole, al XXXIV-lea, cartea întîi, se intitulează „Puzderie de Lipitori" („A shoal of Barnacles"), în franceză : „Tout un banc de Bernicle".

ARTHUR CLENNAM, fiul adoptiv al doamnei Clennam.
EDWARD DORRIT (Tip), fiul domnului William Dorrit; un tînăr risipitor și leneș.
DOMNUL FREDERICK DORRIT, fratele domnului William Dorrit; un om retras și simplu, cu apucături ciudate; se întreține singur cîntînd la clarinet.
DOMNUL WILLIAM DORRIT, închis pentru datorii la Marshalsea; un om timid și nehotărît, dar un mare apărător al demnității de familie.
DANIEL DOYCE, inginer și inventator.
JEREMIAH FLINTWINCH, servitor și apoi asociat al doamnei Clennam.
HENRY GOWAN, pictor.
DOMNUL MEAGLES, funcționar de bancă la pensie, un om foarte cumsecade.
DOMNUL MERDLE, un cunoscut financiar pe picior mare.
JOHN EDWARD NANDY, un bătrîn cu voce slabă.
DOMNUL PANCKS, agentul care strînge chiriile pentru domnul Casby.
DOMNUL PLORNISH, zidar, unul din chiriașii domnului Casby.
RIGAUD, alias BLANDOIS, alias LAGNIER, un ticălos cizelat și cu maniere alese.
DOMNUL RUGG, agent general, expert contabil și urmăritor de datorii.
DOMNUL EDMUND SPARKLER, un tînăr idiot, fiul doamnei Merdle din prima sa căsătorie.
TINKLER, valetul domnului William Dorrit.
DOAMNA BANGHAM, o femeie tocmită cu ziua; îngrijitoarea doamnei Dorrit în închisoare.
HARRIET BEADLE (Tattycoram), o fată frumoasă, îndărătnică și iute la mînie; camerista domnișoarei Minnie Meagles.
DOAMNA CHIVERY, soția domnului John Chivery; ține o prăvălioară de tutun.
DOAMNA CLENNAM, o femeie austeră, aspră și de neînduplecat — infirmă.
AMY DORRIT (Mica Dorrit), fiica domnului William Dorrit; o fată sfioasă, singuratică și plină de afecțiune.

FANNY DORRIT, sora mai mare a celei de mai sus ; trufașă și ambițioasă din fire.

MĂTUȘA DOMNULUI F., o bătrînă severă, morocănoasă și tăcută.

DOAMNA FLORA FINCHING, fiica domnului Christopher Casby ; o văduvă cu dare de mînă, sentimentală și afectată, dar cu suflet bun.

JUPÎNEASA AFFERY FLINTWINCH, nevasta lui Jeremiah Flintwinch.

DOAMNA GENERAL, o văduvă cu aspect impunător și demn.

DOAMNA GOWAN, o bătrînă afectată, care privește totul de sus.

MAGGY, nepoata doamnei Bangham și protejata Micăi Dorrit.

DOAMNA MEAGLES, o femeie plăcută și îmbietoare.

DOMNIȘOARA MINNIE MEAGLES (PET), fiica sa ; o fată drăgălașă și plină de prospețime.

DOAMNA MERDLE, o doamnă din lumea bună, dură și insensibilă.

DOAMNA PLORNISH, o femeie tînără și puțin neglijentă.

DOMNIȘOARA ANASTASIA RUGG, fiica domnului Rugg.

DOAMNA TICKIT, bucătăreasă și menajeră la domnul Meagles.

DOMNIȘOARA WADE, o tînără irascibilă, ursuză și nestăpînită din fire.

CARTEA ÎNTÎI

SĂRĂCIE

Capitolul I

SOARE ŞI UMBRA

ODATĂ, acum treizeci de ani, peste Marsilia soarele ardea nemilos. În sudul Franţei, pe o zi toridă de august, un soare învăpăiat nu era atunci un lucru mai rar decît oricînd altădată, în trecut sau astăzi. Totul în Marsilia şi prin preajmă zăcea încremenit sub cerul fierbinte, încremenit la rîndu-i, încît încremenirea aceasta ajunsese să fie o stare generală. Străinii de locurile acelea îşi pierdeau cumpătul, zăpăciţi de albul uluitor al caselor, de albul uluitor al zidurilor, de albul uluitor al străzilor, de dîrele încremenite ale drumeagurilor sterpe, ale colinelor de unde verdeaţa fusese pustiită. Butucii de vie, cocîrjaţi sub povara strugurilor, erau singurele lucruri fără acea fixitate uluitoare ; uneori clipeau puţintel, în vreme ce aerul fierbinte abia clătina frunzele amorţite.

Nu exista nici pic de vînt care să încreţească apa stătută din port sau marea frumoasă din depărtare. Linia de demarcaţie dintre cele două culori, negru şi albastru, indica punctul pe care marea neîntinată nu voia să-l treacă, dar rămînea la fel de liniştită ca băltoaca dezgustătoare cu care niciodată nu intra în cîrdăşie. Bărcile fără tende erau prea încinse ca să te poţi atinge de ele ; vopseaua de pe vasele ancorate se scorojise ; de luni întregi lespezile cheiului nu se mai răcoriseră, zi şi noapte. Indieni, ruşi, chinezi, spanioli, portughezi, englezi, franţuji, genovezi, napolitani, veneţieni, greci, turci, urmaşii tuturor zidito-rilor turnului Babel, veniţi să facă negoţ la Marsilia, căutau cu toţii deopotrivă umbră, refugiindu-se în vreun

cotlon, să scape de o mare prea scînteietor de albastră ca s-o poți privi și de un cer purpuriu, ca un uriaș giuvaer de foc aprins.

Lumina aceasta cumplită îți făcea rău la ochi ; către geana îndepărtată a coastei italiene ea se potolea puțin de pînza negurilor, ridicîndu-se ușor prin evaporarea mării, dar încolo nicăieri nu se mai domolea. Departe, hăt, dîrele încremenite ale drumeagurilor, îngropate în colb, te luau cu asalt dinspre deal, dinspre vale, dinspre șesul nemărginit. Departe, hăt, vița-de-vie, plină de praf, împodobind de sus pînă jos căsuțele din marginea drumului, și copacii pîrjoliți din aleile monotone, fără umbră, se aplecau sub încremenirea cerului și a pămîntului ; la fel și caii, cu zurgălăii picotind, în șirul lung de căruțe, tăbîrcindu-se agale spre oraș. La fel și cărăușii tolăniți pe o rînă, cînd se trezeau, ceea ce rar se întîmpla ; la fel și cu muncitorii istoviți de pe cîmp. Tot ce avea viață sau creștea era copleșit de lumina orbitoare, în afară de șopîrlele care se strecurau iute peste zidurile zgrunțuroase de piatră și de *cicàla* [1], tot țîrîind de zor, ascuțit și uscat, ca o pîrîitoare. Pînă și praful ajunsese brun din pricina arșiței, iar văzduhul tremura de parcă și aerul ar fi gîfîit.

Storuri, obloane, perdele, tende erau toate lăsate, închise, pentru ca nu cumva să pătrundă înăuntru lumina orbitoare. Dacă dădea de o crăpătură cît de mică sau de vreo gaură de cheie, năvălea numaidecît, săgeată incandescentă. Bisericile erau cele mai ferite. Să te furișezi printr-un amurg de bolți și pilaștri — înstelat ca în vis de lămpi licăritoare, populat ca în vis de niște umbre hîde, străvechi, moțăind evlavios, cerșind, scuipînd — însemna să te arunci într-un fluviu de foc și să înoți, ca să-ți salvezi viața, pînă la cel mai învecinat petic de umbră. Astfel — cu oameni trîndavi și zăcînd pe oriunde era umbră, fără prea mare zarvă de voci ori lătrat de cîini, cu dangăt răzleț de clopote, dogit, și răpăit de tobe afurisite — iată Marsilia, prăjindu-se la soare într-o bună zi, cu miasmele ei puternice și cu gust înțepător.

Exista pe atunci în Marsilia o temniță mizerabilă. Într-una din celule — atît de respingătoare că pînă și soa-

[1] Greiere (it.).

rele nepoftit clipea, lăsînd-o pradă doar fărîmelor de lumină răsfrînte pe care le mai putea culege — se aflau doi bărbați. Lîngă ei, o bancă beteagă și diformă, fixată în zid, cu o tablă de dame scrijelată grosolan în cuțit și un set de piese făcute din nasturi vechi și din oase de la ciorbă, un joc de domino, două rogojini și două sau trei sticle. Doar atît mai cuprindea încăperea, în afară de șobolani, de cine știe ce insecte invizibile și vizibile : doi bărbați.

Toată lumina care intra în celulă pătrundea printre gratiile de fier alcătuind o fereastră destul de mare, pe unde era posibil, din scara întunecoasă încotro dădea, să fie urmărită celula clipă de clipă ; mai jos de gratii, trei-patru picioare deasupra pardoselii, se afla o lespede mare de piatră, fixată în locul unde acestea se îmbucau în zid. Pe lespede se odihnea unul din cei doi bărbați, jumătate așezat, jumătate întins, cu genunchii în aer, iar cu picioarele și spatele proptite într-o parte și într-alta a ferestrei. Vergelele de fier erau destul de îndepărtate unele de altele ca să-i permită să-și petreacă brațul pînă la cot pe după ele ; astfel se agăța nepăsător de gratii, ca să-i fie mai la îndemînă.

Stigmatul pușcăriei se făcea simțit pretutindeni. Aerul întemnițat, lumina întemnițată, umezeala întemnițată, oamenii întemnițați — totul era vătămat de închisoare. După cum deținuții erau livizi și cu ochii duși în fundul capului, tot așa și fierul ruginise, piatra devenise lipicioasă, lemnul putrezise, aerul se rarefiase, lumina pălise. Ca un puț, ca o gropniță, ca un cavou, închisoarea habar nu avea de strălucirea de afară, și și-ar fi păstrat întocmai aerul stricat chiar și pe vreuna din insulele cu plantații de mirodenii din Oceanul Indian.

Omul aflat pe lespedea de sub gratii părea înmărmurit de frig ; cu un gest nervos dintr-un umăr, trase mantaua pe el ca să se acopere mai bine și mormăi :

— La naiba cu parșivul ăsta de soare, care niciodată nu răsare și aici !

Aștepta masa, uitîndu-se piezîș printre gratii ca să poată vedea cît mai departe pe scări în jos, foarte asemă-

nător cu o fiară în aceeași situație. Dar ochii lui, prea apropiați unul de altul, nu aveau noblețea regelui animalelor, mai mult aspri decît strălucitori — arme ascuțite, cu o mică suprafață care să le trădeze. N-aveau nici profunzime, nici expresivitate ; luceau și se deschideau și se închideau. În așa fel încît, dacă nu trebuia neapărat să se slujească de ei, un ceasornicar ar fi putut face o pereche și mai izbutită. Avea nasul coroiat, frumos în genul lui, dar prea sus plasat între ochi, ca și ochii, parcă prea apropiați unul de celălalt. Cît despre rest, era înalt și robust, buze subțiri atît cît se puteau vedea de sub mustața stufoasă, o chică mare de păr aspru, fără o culoare precisă, zbîrlit cum era, bătînd în roșu. Mîna petrecută după gratii (pe dosul ei, numai zgîrieturi urîte, proaspăt cicatrizate) era neobișnuit de mică și cărnoasă, dar fără jegul închisorii ar fi fost neobișnuit de albă.

Celălalt bărbat stătea lungit pe pardoseala de piatră, acoperit cu o haină cafenie grosolană.

— Scoală, porcule ! mormăi primul. Nu dormi cînd mie mi-e foame.

— Tot un drac, șefule, zise „porcul", supus și nu fără oarecare bună dispoziție. Mă scol cînd vreau, mă culc cînd vreau. Totuna e.

Spunînd aceasta, se ridică în picioare, se scutură, se scărpină, își legă neglijent în jurul gîtului mînecile hainei cafenii (pe care mai înainte o folosise ca acoperămînt) și se așeză căscînd, pe dale, cu spatele rezemat de zidul din fața celui cu gratii.

— Ia zi, cît e ceasul ? bombăni primul.

— O să sune de amiaz... peste patruzeci de minute.

Făcînd această scurtă pauză, își roti privirile prin celulă, ca și cum ar fi vrut să se convingă.

— Parc-ai fi ceasornic. Cum se face că totdeauna știi cît e ora ?

— Păi, cum să-ți spun ? Eu totdeauna știu cît e ora și unde mă aflu. M-au adus noaptea, cu barca, dar eu tot știu unde mă aflu. Uite ici ! Portul Marsilia — îngenunche pe dale și trasă o hartă întreagă din arătătorul ars de soare — Toulon (unde sînt galerele), Spania-i colo, Algerul *colo*. Aici, spre stînga, se furișează Nisa. Ocolești Cor-

nice și dai de Genova. Digul și portul Genova. Terenul de carantină. Colo-i orașul, grădini terase împurpurate de beladone. Aici vine Porto Fino. Încoace, spre Livorno. Aici, spre Civita Vecchia. Acum, direct spre... ah ! Nu mai e loc pentru Neapole... — între timp ajunsese pînă la perete — dar totuna-i, Neapole vine pe aici !

Rămase îngenunchеat și ridică privirea spre tovarășul lui de temniță, cu un aer destul de vioi pentru un pușcăriaș. Era un omuleț oacheș, iute și sprinten, deși puțin cam rotofei. Cu cercei în urechile brune, cu dinți albi luminîndu-i chipul ciudat, brun, cu un păr negru ca tăciunele strîns jur împrejurul gîtului bronzat, cu o cămașă roșie în zdrențe, descheiată la pieptul brun, pantaloni largi de marinar, pantofi încă destul de buni, tichie roșie de formă alungită, o curea roșie și un cuțit la brîu.

— Fii atent, dacă mă-ntorc de la Neapole pe unde am plecat ! Uite-aici, șefule ! Civita Vecchia, Livorno, Porto Fino, Genova, Cornice, împrejurimile Nisei ; colea, Marsilia, dumneata și cu mine. Locuința temnicerului cu chei cu tot e aici unde pun degetul ăsta mare ; iar aici, sub încheietura mîinii, este locul unde se ține în cutia lui briciul de ras național... ghilotina, păstrată sub cheie.

Celălalt scuipă deodată pe pardoseala de piatră și scoase un horcăit din gît.

Numaidecît după aceea se auzi un alt horcăit, de astă dată al unei clanțe, undeva pe jos, apoi o ușă trîntită. Pași tărăgănați începură să urce scările, iar gînguritul unui glăscior dulce se amesteca în zgomotul pe care-l făceau ; apăru temnicerul, ducîndu-și fiica, de vreo trei-patru anișori, și un paner.

— Cum mai stau lucrurile azi-dimineață, domnilor ? Fetița mea, vedeți, a venit cu mine să arunce o privire la păsările tatălui ei. Haide, atunci. Uită-te la păsări, scumpa mea, uită-te la păsări.

Se uita și el cu băgare de seamă la „păsări", în timp ce ridica fetița pe pervazul gratiilor, îndeosebi la cea mai măruntă, a cărei vioiciune nu prea îi inspira încredere, pare-se.

— V-am adus pîinea, signor John Baptist, spuse el (toți vorbeau în franceză, dar omulețul era italian); și dacă v-aș putea sfătui să nu mai jucați...

— Nu puteți da sfaturi șefului! exclamă John Baptist, arătîndu-și dinții cînd zîmbi.

— Aa, dar șeful cîștigă, reluă temnicerul, cu o privire fugară, nu cine știe ce prietenoasă, îndreptată către celălalt, iar dumneata pierzi. E cu totul altceva. Dumneata capeți în felul ăsta bulcă neagră și o poșircă de vin acru, iar dumnealui, cîrnăciori de Lyon, friptură de vițel într-un aspic plin de mirodenii, pîine albă, brînză *strachino*[1] și un vin bun. Uite-te la păsări, scumpa mea!

— Biete păsărele! zise fetița.

Obrăjorul frumos, înduioșat de o milă dumnezeiască, în vreme ce privea cu sfială printre gratii, semăna cu chipul unui înger în această închisoare. John Baptist se ridică atras parcă de obrazul ei. Cealaltă „pasăre" rămase ca mai înainte; atît doar că aruncă nerăbdător o ocheadă spre paner.

— Așteptați! exclamă temnicerul, așezîndu-și fetița pe partea exterioară a lespezii din dreptul gratiilor, ea are să hrănească păsările. Pîinea asta mare e pentru signor John Baptist. Trebuie s-o rupem, ca să-ncapă în colivie. Așa, iată o pasăre îmblînzită care sărută mîna micuță! Cîrnăciorii din frunza de viță sînt pentru musiu Rigaud. La fel... friptura de vițel în aspic cu mirodenii este pentru musiu Rigaud. La fel... pîinișoarele astea albe, trei la număr, sînt pentru musiu Rigaud. În sfîrșit, brînza asta... ca și vinul... și tutunul ăsta... totul e pentru musiu Rigaud. Norocoasă pasăre!

Fetița strecură toate aceste lucruri printre gratii în mîna delicată, cu pielea moale și netedă, nu fără o teamă evidentă și retrăgîndu-și-o nu numai o dată; privindu-l, fruntea ei frumoasă, încrețită, căpătă o expresie care trăda frica și totodată iritarea. Între timp ea puse codrul de pîine neagră cu nedezmințită încredere în mîinile arse de soare, crăpate, noduroase, ale lui John Baptist, care abia dacă avea atîtea unghii pe cele zece degete ale sale cît o singură unghie la monsieur Rigaud, iar cînd acesta îi să-

[1] Pregătită în nordul Italiei, din lapte de vacă.

rută mînuța, ea și-o trecu peste fața lui ca să-l mîngîie. Monsieur Rigaud, indiferent dinaintea acestei dovezi de simpatie, căută să-l împace pe tatăl ei, rîzînd și încuviințînd din cap spre fetiță de fiecare dată cînd îi înmîna cîte ceva, și, de cum puse toate alimentele în preajmă, pe spațiul liber al lespedei unde se odihnea, începu să mănînce cu mare poftă.

Monsieur Rigaud rîdea ; pe chipul lui se produse o schimbare care nu-l avantaja deloc : mustața i se sălta chiar sub nas, iar nasul îi cobora peste mustață, dîndu-i astfel un aer sinistru, plin de cruzime.

— Uite-așa ! spuse temnicerul, răsturnînd panerul ca să deșarte și firimiturile. Am cheltuit toți banii primiți ; poftim și socoteala, și cu asta, basta. Musiu Rigaud, cum mă așteptam de ieri, președintele tribunalului o să aibă plăcerea să vă primească astăzi, la unu după amiază.

— Ca să mă judece, nu ? întrebă Rigaud, făcînd o pauză, cu cuțitul în mînă și dumicatul în gură.

— Că bine ați spus. Să vă judece.

— Pentru mine nici o veste ? întrebă John Baptist, care începuse resemnat să clefăie, mușcînd din pîinea lui.

Temnicerul ridică din umeri.

— Maică Precistă ! Sînt eu oare sortit să zac aici toată viața, taică ?

— De unde să știu ?! strigă temnicerul, întorcîndu-se spre el cu vioiciunea lui meridională și gesticulînd cu amîndouă mîinile și cu toate degetele deodată, de parcă l-ar fi amenințat să-l sfîșie bucăți. Prietene, de unde și pînă unde să știu eu cît timp ai să zaci aici ? De unde să știu, John Baptist Cavalletto ? Să mor eu dacă știu ! Aici mai sînt și unii deținuți în care n-a dat strechea, zor-nevoie să fie judecați.

Făcînd această observație, se uita parcă pieziș spre monsieur Rigaud, care își vedea mai departe de mîncat, deși nu cu aceeași poftă ca înainte.

— Rămas bun, păsările mele ! spuse temnicerul, luîndu-și drăgălașa fetiță în brațe, căreia îi dicta aceste cuvinte însoțindu-le de o sărutare.

— Rămas bun, păsările mele ! repetă drăgălașa fetiță.

Chipul ei nevinovat privea vesel îndărăt peste umărul temnicerului, în timp ce se îndepărtară ; el îi cînta un cîntec din jocurile copilei :

Oare cine trece pe drum așa tîrziu ?
Cavalere Măghiran !
Oare cine trece pe drum așa tîrziu ?
Vesel, vesel, tot chefliu !

așa că John Baptist socoti o chestiune de onoare să-i țină isonul, numaidecît, păstrînd ritmul, deși pe un ton cam răgușit :

E floarea cavalerilor,
Cavalere Măghiran !
E floarea cavalerilor,
Vesel, vesel, tot chefliu !

Acest cîntec îi însoți de-a lungul celor cîteva scări abrupte, în jos, încît temnicerul trebui să se oprească în cele din urmă pentru ca fetița să asculte melodia pînă la capăt și să repete refrenul cît încă mai puteau fi văzuți. Apoi căpșorul fetiței dispăru, dispăru și capul temnicerului, dar firicelul de glas se mai auzi pînă cînd ușa se trînti cu zgomot.

Monsieur Rigaud, văzînd că John Baptist îi stătea în cale tot ascultînd ecoul pînă ce se stinse (chiar și ecoul era mai slab în închisoare și parcă mai tărăgănat), îi aminti printr-o lovitură de picior că ar face mai bine să-și reia locul în ungherul lui din umbră. Omulețul se așeză din nou pe dale cu ușurința nepăsătoare a unuia prea obișnuit cu lespezile de piatră ; apoi, punînd trei hălci de pîine neagră dinainte — se pregătea s-o taie și pe a patra — începu, resemnat, să le facă să dispară, ca și cum îndeletnicirea aceasta ar fi fost un soi de joc.

Poate că trăgea cu coada ochiului la cîrnăciorii de Lyon, sau poate la friptura de vițel în aspic cu mirodenii, dar aceste bunătăți nu i-a fost dat să le vadă acolo vreme prea îndelungată ca să-i lase gura apă ; monsieur Rigaud le făcu repede de petrecanie, în pofida președintelui și a tribunalului, după care își curăță degetele sugîndu-le, apoi și le șterse pe frunzele de viță. Pe urmă, pentru că se

oprise să-şi privească tovarăşul de celulă, mustaţa i se ridică, iar nasul coborî.

— Cum ţi se pare pîinea ?

— Puţin uscată, dar am eu aici vechiul meu sos, replică John Baptist, ridicînd cuţitul în aer.

— Ce fel de sos ?

— Păi, pot tăia pîinea aşa... ca pe un pepene. Sau aşa... ca o omletă, sau aşa... ca pe un peşte prăjit. Sau aşa... ca pe cîrnăciorii de Lyon, reluă John Baptist, demonstrînd diferitele chipuri de tăiere a pîinii pe care o ţinea în mînă, mestecînd liniştit ce avea în gură.

— Ţine aici ! strigă monsieur Rigaud. Poţi să bei. Bea tot, pînă la fund.

Nu era cine ştie ce mare chilipir, căci rămăsese foarte puţin vin ; dar signor Cavalletto sări în picioare, luă recunoscător sticla, o duse la gură golind-o şi plescăi din limbă.

— Pune sticla lîngă celelalte, spuse Rigaud.

Omuleţul ascultă porunca şi se pregăti să vină cu chibritul aprins, căci monsieur Rigaud îşi răsucea acum tutunul în ţigară [1], slujindu-se de nişte pătrăţele de hîrtie aduse deopotrivă.

— Ţine ! Ia una de-aici.

— Mii de mulţumiri, şefule !

John Baptist îi vorbi în limba maternă, pe tonul pripit şi paşnic al compatrioţilor săi.

Monsieur Rigaud se ridică, aprinse ţigara, aşeză restul proviziei într-un buzunar de la piept şi se întinse cît era de lung pe bancă. Cavalletto se aşezase pe dalele de piatră, prinzîndu-se cu cîte o mînă de fiecare gleznă, şi fuma în tihnă. Ochii domnului Rigaud păreau a fi neplăcut atraşi de ceva din vecinătatea locului de pe lespezile de piatră unde celălalt îşi plasase degetul cel mare. Îşi îndreptase privirile atît de des în direcţia aceea, încît italianul nu numai o dată i le urmărise nedumerit, înainte şi îndărăt.

— Ce gaură afurisită o mai fi şi asta ! strigă monsieur Rigaud, destrămînd tăcerea care se aşternuse de multă

[1] Ţigările (inventate, pare-se, de soldaţii lui Napoleon în timpul asediului de la Acre, în 1799) erau încă prea puţin cunoscute pe vremea cînd se desfăşoară povestirea, în 1826.

vreme. Ia uite, lumina zilei. A zilei ? Lumina de acum o săptămînă, lumina de acum șase luni, lumina de acum șase ani, atît e de ofticoasă, de moartă !

Se strecura firavă pînă acolo printr-un luminator pătrat care astupa o fereastră din zidul scării, pe unde nu se zărea însă nici soarele, darmite altceva.

— Cavalletto, spuse monsieur Rigaud, retrăgîndu-și brusc privirile de la luminator, asupra căruia amîndoi, fără să vrea, își pironiseră ochii, tu mă știi pe mine că sînt un domn.

— Sigur, signor !

— De cînd sîntem noi aici ?

— Eu împlinesc unsprezece săptămîni mîine la miezul nopții. Dumneata, de nouă săptămîni și trei zile, azi după-amiază la cinci.

— Am făcut eu ceva de cînd sînt aici ? Am atins eu mătura, am întins sau am strîns rogojina, am căutat eu piesele pentru jocul de dame, le-am adunat eu pe cele pentru domino, am pus eu mîna să fac vreo treabă ?

— Niciodată !

— Te-ai gîndit vreodată că m-aș putea apuca de vreo treabă ?

John Baptist răspunse agitînd dosul arătătorului ridicat al mîinii drepte, cel mai expresiv mod de a tăgădui în limba italiană.

— Nu ! Ai știut din prima clipă cînd m-ai văzut aici că sînt un domn ?

— ALTRO ! încuviință John Baptist, închizînd ochii și clătinînd din cap în chipul cel mai vehement.

Acest cuvînt — după intonația dată de genovezi poate însemna confirmare, contradicție, afirmație, tăgadă, provocare, compliment, zeflemea și încă cincizeci de alte lucruri — în cazul de față căpăta semnificația, mai mult decît întreaga forță a unor slove scrise, a expresiei familiare : „Cred și eu !"

— Ha ! Ha ! Ai dreptate ! Sînt un domn ! Ca un domn am să trăiesc și domn am să mor ! Țin neapărat să fiu domn. Asta-i rolul meu. Să mor dacă n-o să-l joc oriunde m-aș duce !

Își schimbă poziția ridicîndu-se în capul oaselor și strigă pe un ton triumfător :

— Aicea sînt ! Uită-te la mine ! Aruncat din cornul de belşug al soartei, m-am pomenit în tovărăşia unui simplu contrabandist... m-am trezit întemniţat alături de un sărman şi mărunt afacerist, trepăduş de bursă neagră, fără acte în regulă, pe care poliţia l-a înhăţat şi pentru că şi-a pus barca la dispoziţia altor trepăduşi amăriţi ca să treacă frontiera, tot cu acte în neregulă ; ei, şi omul ăsta îmi recunoaşte instinctiv poziţia, chiar şi la asemenea lumină şi într-un asemenea loc. Grozav ! Pe dumnezeul meu ! Vezi, eu cîştig, oricum ar merge jocul.

Din nou mustaţa i se repezi în sus, iar nasul se pleoşti.

— Acum ce oră e ? întrebă, cu obrazul cuprins de o paloare uscată şi febrilă, care nu prea se potrivea cu veselia lui.

— Vreo douăsprezece şi jumătate.

— Bun ! Curînd, preşedintele are să se găsească în faţa unui domn. Ascultă ! Vrei să-ţi spun de ce sînt învinuit ? Trebuie s-o fac acum sau niciodată, căci nu mă mai întorc aici. Ori mi se dă drumul, ori mă vor duce să mă pregătească de ras. Ştii unde-şi ţin ei briciul.

Signor Cavalletto îşi luă ţigara dintre buzele întredeschise ; părea în clipele acelea mai descumpănit decît s-ar fi crezut.

— Eu sînt — monsieur Rigaud se ridică de jos ca să vorbească — eu sînt un domn cosmopolit. Nu aparţin unei ţări anume. Tata era elveţian... din cantonul Vaud. Mama era de origine franceză, dar născută în Anglia. Eu m-am născut în Belgia. Sînt un cetăţean universal.

Aerul teatral adoptat, cum stătea cu o mînă proptită în şold sub pulpanele pelerinei, ca şi felul de a nu-l băga în seamă pe tovarăşul său, adresîndu-se în schimb peretelui din faţă, păreau o mărturie că repeta rolul ce avea să-l joace dinaintea preşedintelui care urma curînd să-i ia interogatoriul şi nicidecum osteneala de a face lumină în mintea unui ins atît de mărunt ca John Baptist Cavalletto.

— Sînt de treizeci şi cinci de ani. Am văzut lumea. Am trăit cînd ici, cînd colo, pretutindeni m-am purtat ca un domn. Peste tot am fost tratat şi respectat ca un domn. Dacă vrei cumva să-mi cauţi nod în papură sus-

ţinînd că am trăit de pe urma deşteptăciunii mele... ei bine, din ce trăiesc avocaţii tăi... politicienii tăi... intriganţii tăi... bancherii tăi ?

Îşi folosea tot timpul mîna delicată, cu pielea netedă, ca martor al distincţiei care deseori înainte îi adusese mari servicii.

— Acum doi ani am venit în Marsilia. Eram sărac, nimic de zis ; fusesem bolnav. Cînd avocaţii tăi, politicienii tăi, intriganţii tăi, bancherii tăi se îmbolnăvesc şi n-au bani puşi deoparte, şi *ei* ajung la sapă de lemn. Am tras la hanul „Crucea de Aur" — ţinut pe atunci de monsieur Henry Barronneau, de vreo şaizeci şi cinci de ani cel puţin şi cu o sănătate foarte şubredă. Locuiam acolo cam de patru luni cînd monsieur Henry Barronneau a avut nefericirea să moară... în orice caz o nefericire nu prea rară şi care se întîmplă de cele mai multe ori fără nici un sprijin din partea mea.

După ce John Baptist isprăvi de fumat ţigara pînă la buricul degetelor, domnul Rigaud avu mărinimia să-i arunce încă una. O aprinse pe a doua din cenuşa primei şi reluă fumatul privind pieziş spre tovarăşul lui, care, preocupat de propriul său caz, nu se prea uita la el.

— Monsieur Barronneau lăsase în urma sa o văduvă. Ea avea douăzeci şi doi de ani. Îşi cîştigase reputaţie pentru frumuseţea ei şi, cum nu se prea întîmplă de obicei, era într-adevăr frumoasă. Am continuat să locuiesc la „Crucea de Aur". M-am însurat cu madame Barronneau. Nu eu sînt cel care ar trebui să spună dacă într-o asemenea legătură existau nepotriviri mari. Eu mă aflu aici, pecetluit de stigmatul nefast al temniţei ; s-ar putea totuşi ca tu să consideri că eu mă potriveam mai bine cu dînsa decît primul ei soţ.

Îşi dădea oarecum aere de bărbat frumos — şi nu era ; şi că avea sînge albastru, ceea ce de asemenea nu era cazul. Pur şi simplu fumuri, trufie searbădă ; dar în această situaţie, ca în multe altele, jumătate din lume ia fanfaronada drept bună.

— Ce mai încoace şi încolo, madame Barronneau s-a simţit atrasă de mine. Din pricina *asta* n-o să am neajunsuri, sper ?

Cum privirea îi căzu din întîmplare pe chipul lui John Baptist cînd puse întrebarea, omuleţul scuturǎ din cap cu vioiciune a tăgadă şi repetă la nesfîrşit, pe un ton categoric şi în şoaptă :

— *Altro, altro, altro, altro...*

— Apoi s-au ivit greutăţi în căsnicia noastră. Sînt mîndru. Nu iau apărarea mîndriei, dar sînt mîndru. Este, de asemenea, în firea mea să conduc. Nu mă pot supune, trebuie să conduc. Din păcate, averea doamnei Rigaud era toată pe numele ei. Aşa sună actul nesăbuit lăsat de defunctul ei soţ. Şi, lucru şi mai neplăcut, avea şi rubedenii. Cînd rudele soţiei se amestecă şi sînt împotriva unui bărbat care se poartă ca un domn, care e mîndru şi care trebuie să conducă, urmările-s vrăjmaşe tihnei. Între noi mai exista un izvor de ciocniri. Madame Rigaud era din nefericire puţin vulgară. M-am gîndit să-i cizelez întrucîtva apucăturile şi s-o fac să fie mai distinsă. Cînd colo, ea — susţinută şi aici de rude — s-a împotrivit strădaniilor mele. Au început certurile între noi, şi, răspîndite şi exagerate de bîrfelile rudelor doamnei Rigaud, toţi vecinii erau la curent. S-a spus că m-am purtat groaznic cu madame Rigaud. Poate să mă fi văzut cineva dîndu-i o palmă... nimic mai mult. Eu am o mînă uşoară, şi dacă am fost văzut dîndu-i o lecţie doamnei Rigaud, o făceam aproape în glumă.

Dacă zîmbetul domnului Rigaud în clipa aceea exprima modul său obişnuit de a glumi, rudele doamnei Rigaud aveau dreptate să spună că ar fi preferat de mii de ori să i se facă educaţia cu seriozitate acestei biete femei.

— Sînt sensibil şi curajos. Nu susţin că este un merit să fii sensibil şi curajos, dar aşa-s eu de felul meu. Dacă rudele pe linie bărbătească ale doamnei Rigaud mi s-ar fi adresat deschis, aş fi ştiut ce am de făcut. Şi-au dat seama de asta, şi atunci au uneltit pe ascuns ; de aici s-au iscat certuri între madame Rigaud şi mine. De cîte ori aveam nevoie de o sumă mică de bani pentru cheltuieli personale, n-o puteam căpăta fără ceartă... Şi unde mai pui, tocmai eu, obişnuit să comand ! Într-o seară, madame Rigaud şi cu mine ne plimbam ca doi prieteni... aş putea spune ca doi îndrăgostiţi... pe o faleză înaltă care

străjuia marea. Ceasul rău a făcut ca madame Rigaud să aducă vorba despre rudele ei. Am întors împreună cu ea pe toate feţele acest subiect şi i-am reproşat lipsa sentimentului datoriei şi al devotamentului pentru mine şi că se lăsa înrîurită de invidia înverşunată a rudelor faţă de soţul ei. Madame Rigaud a ripostat, am ripostat şi eu ; madame Rigaud a ridicat tonul, am ridicat şi eu tonul şi am întărîtat-o, recunosc. Ce să fac, eu spun lucrurilor pe nume, aşa mi-e firea. În sfîrşit, madame Rigaud, într-un acces de furie pe care veşnic va trebui să-l deplîng, a tăbărît asupra mea cu ţipete de mînie care s-au auzit pînă departe, fără îndoială — mi-a rupt hainele, mi-a smuls părul din cap, mi-a zgîriat mîinile, bătea din picioare stîrnind praful şi în cele din urmă a sărit de pe faleză şi şi-a găsit moartea prăvălindu-se pe stînci în jos. Astfel s-au petrecut faptele, care, din răutate, au fost răstălmăcite cum că aş fi încercat s-o silesc pe madame Rigaud să renunţe la drepturile ei şi că, refuzînd cu neînduplecare să cedeze aşa cum îi ceream eu, m-am luptat cu ea şi... am asasinat-o !

Înaintă lateral pînă în dreptul lespezii unde frunzele de viţă se mai aflau încă, împrăştiate pe jos, adună vreo două-trei şi începu să-şi şteargă mîinile de ele, cu spatele întors spre lumină.

— Eh ! exclamă el după cîteva clipe de tăcere. N-ai nimic de spus la toate astea ?

— Urîtă treabă, replică omuleţul, care se ridicase de jos şi, rezemat de zid, îşi ascuţea cuţitul de talpa pantofului.

— Adică ?

John Baptist îşi vedea de ascuţit, în tăcere, cuţitul.

— Adică n-am prezentat corect cazul ?

— *Al-tro !* răspunse John Baptist.

De astă dată acest cuvînt era o scuză şi însemna : „Aa, nicidecum !“

— Şi atunci ?

— Judecătorii şi tribunalele sînt atît de părtinitori.

— Bine ! strigă celălalt, azvîrlindu-şi peste umăr pulpana pelerinei, cu o sudalmă. Lasă-i să-şi facă de cap !

„Zău, cred că asta o să și fac", murmură ca pentru sine John Baptist, cînd își înclină capul să-și vîre cuțitul la cingătoare.

Nici unul, nici altul n-au mai rostit o vorbă, deși amîndoi începură să umble încoace și încolo, întîlnindu-se, n-aveau încotro, la fiecare ocol al celulei. Monsieur Rigaud se oprea uneori, ca și cum ar fi vrut să prezinte chestiunea într-o altă lumină, ori să adreseze tovarășului său cine știe ce vorbă de ocară, dar deoarece signor Cavalletto continua să măsoare agale, cu ochii în pămînt, încăperea, într-un fel de tropăit caraghios, ieșirile acestea n-au dus la nimic grav.

Deodată scrîșnetul cheii în broască îi făcu pe amîndoi să rămînă pironiți locului. Urmă un zgomot de glasuri și tîrșiit de pași. Ușa zăngăni, vocile și zgomotul de pași se auziră mai aproape ; temnicerul coborî domol scara, urmat de un pluton de soldați.

— Haideți, musiu Rigaud, spuse el, oprindu-se o clipă în dreptul gratiilor, cu cheile în mînă, aveți bunătatea și ieșiți afară.

— După cum văd, plec cu mare pompă.

— Păi, dacă n-ar fi așa, replică temnicerul, ați pleca în atît de multe bucăți, că anevoie ați mai putea fi strîns iarăși laolaltă. Colo vă așteaptă o gloată de oameni, musiu Rigaud, care nu țin deloc la dumneavoastră.

Dispăru din vedere, să descuie ; dădu zăvoarele în lături de la o ușă joasă dintr-un ungher al încăperii.

— Acum, spuse el, deschizînd ușița și apropiindu-se, ieșiți afară.

Dintre toate nuanțele de culori existente sub soare, nici una nu aducea cu albul feței lui monsieur Rigaud din clipele acelea. Nu există, de asemenea, niciunde fizionomie umană cu acea expresie ; fiecare cută de pe obraz trăda bătăile unei inimi înspăimîntate. Această paloare și această spaimă se asociază îndeobște cu ideea de moarte ; dar deosebirea între ele două este tocmai prăpastia adîncă dintre lupta dată și momentul cel mai înverșunat, vecin cu disperarea, al încleștării finale.

Mai aprinse o țigară de la cea a tovarășului său ; o apucă bine între dinți, își puse pe cap o pălărie moale,

cu boruri largi, aruncă din nou capătul pelerinei peste umăr şi ieşi pe coridorul lateral unde dădea uşa, fără să se mai sinchisească de signor Cavalletto. Cît despre omuleţul acesta, el nu făcea altceva decît să se uite afară, şi întocmai ca o fiară, care se apropie de portiera deschisă a cuştii ca să adulmece libertatea de dincolo de gratii, el petrecu acolo cîteva clipe ca să stea la pîndă, numai ochi, pînă cînd uşa i se închise în nas.

Escorta de soldaţi era comandată de un ofiţer, un om corpolent, amabil, cu mult sînge rece ; ţinea în mînă sabia scoasă din teacă şi fuma trabuc. El dădu un ordin foarte scurt ca domnul Rigaud să treacă în mijlocul grupului ; se aşeză în frunte cu perfectă indiferenţă, comandînd : „Înainte, marş !“ şi coloana porni în jos, făcînd să răsune scara. Uşa se trînti cu zgomot — cheia se răsuci în broască — o rază neobişnuită de lumină şi un suflu neobişnuit de aer păreau să fi străbătut temniţa, dispărînd în trîmba subţire a fumului de trabuc.

Mereu în captivitate, ca un animal de o specie inferioară — aidoma unei maimuţe neastîmpărate, sau unui urs mai mic stîrnit din bîrlog — deţinutul, acum rămas singur, sări pe lespedea de lîngă gratii, ca nu cumva să piardă ceva din această plecare. În timp ce stătea în picioare, încă agăţat cu amîndouă mîinile de barele grilajului, îi ajunse la urechi o hărmălaie de glasuri : ţipete, urlete, sudălmi, ameninţări, blesteme, toate laolaltă, şi, ca pe furtună, altceva nu se auzea desluşit, doar tumultul vocilor mînioase.

Întărîtat să afle şi mai mult — semăna pe deplin cu un animal sălbatic în cuşcă — puşcăriaşul sări binişor jos, alergă în jurul celulei, sări iarăşi pe lespedea de piatră, se prinse de gratii şi încercă să le zgîlţîie, făcu un salt jos, alergă, reveni dintr-o săritură la barele de fier, ascultă, mereu în neastîmpăr, pînă cînd vacarmul, din ce în ce mai îndepărtat, se stinse. Ciţi deţinuţi, mai buni decît acesta, nu şi-au istovit astfel inimile lor nobile, fără ca cineva să se gîndească la asta, nici chiar cei care îi iubeau din toată inima ; în vreme ce măriile-lor regii şi stăpînii, care îi întemniţaseră, se zbenguiau nepăsători în soare, iar muritorii de rînd îi proslăveau. Da, aceste personaje sus-puse mureau în paturile lor, îşi dădeau duhul în chip exemplar

după niște discursuri răsunătoare, iar istoria, politicoasă, mai servilă decît instrumentele lor, îi îmbălsăma cu grijă!

Pînă la urmă, John Baptist, liber acum să-și aleagă între cei patru pereți locșorul cel mai prielnic unde să-și exercite facultatea de a trage un pui de somn cînd avea chef, se lungi pe bancă și, cu brațele nemișcate sub cap, aţipi. Cu felul lui supus de a fi, ușuratic, mereu vesel, cu accesele lui scurte de furie, lesne obișnuit cu pîinea tare și cu piatra și mai tare, oricînd gata să doarmă cum punea capul jos, pe apucate, era un adevărat fiu al pămîntului pe care se născuse.

Imensa încremenire se șterse pentru o clipă; soarele pogorî la asfințit într-o aureolă roșie, verzui-aurie; stelele se iviră pe cer și licuricii le imitau în văzduhul de aici, așa cum oamenii copiază cu stîngăcie bunătatea unor specii de ființe mai alese. Drumurile lungi, prăfoase, și cîmpiile nesfîrșite se odihneau, iar pe mare domnea o tăcere atît de deplină, încît abia dacă se va mai auzi murmurul timpului cînd își va preda morții.

Capitolul II

TOVARĂȘI DE DRUM

— ASTĂZI n-au mai urlat pe acolo ca ieri, nu-i așa, domnule?

— N-am mai auzit nimic.

— Atunci poți fi sigur că nu. Cînd urlă oamenii ăștia, urlă ca să fie auziți.

— Ca mai toată lumea, presupun.

— Aa, dar oamenii de aici urlă totdeauna. Altminteri nu sînt fericiți.

— Cei din Marsilia, vrei să spui ?

— Vorbesc de francezi. Numai asta fac. Cit despre Marsilia, cunoaștem noi ce-nseamnă Marsilia. A dat lumii cîntecul cel mai revoluționar care a fost creat vreodată. Nici n-ar fi existat fără „Allons !... Marchons !" mai știu și eu unde, la victorie sau moarte, la pîrjol sau altundeva.

Cel care vorbea, tot timpul cu un aer mucalit, privea peste parapet Marsilia cît se poate de disprețuitor și, luînd o atitudine fermă — își propti mîinile în buzunare, zornăindu-și banii — apostrofă orașul cu un chicotit.

— Chiar așa : „Allons ! Marchons !" Cred că era mai onorabil pentru tine dacă lăsai oamenii să plece și să-și vadă de treburile lor legitime, în loc să-i ții închiși aici în carantină !

— Destul de neplăcut, interveni și celălalt. Dar astăzi trebuie să ne dea drumul.

— Să ne dea drumul astăzi ! repetă primul. Asta-i oarecum o agravare a situației scandaloase în care ne aflăm... Auzi, să ne dea drumul astăzi ! Să ni se dea drumul ! Dar, mă rog, de ce am fost reținuți aici ?

— Din motive nu prea grave, trebuie să recunosc. Cum însă noi venim din Orient, iar Orientul este un cuib al ciumei...

— Al ciumei ! repetă celălalt. Asta-i nenorocirea mea. De cînd sînt aici tot de ciumă mi-e dat să am parte. Mă simt ca un om teafăr la minte, închis într-o casă de nebuni. Mi s-a făcut lehamite să fiu mereu suspectat de așa ceva. Am venit aici la fel de sănătos ca totdeauna, dar a fi bănuit de ciumă e pentru mine ca și cum mi-ar băga-o pe gît. Am avut-o... și-o mai am încă.

— O suporți foarte bine, domnule Meagles, zise celălalt, zîmbind.

— Nu. Dacă știai cum stau de fapt lucrurile, asta ar fi fost ultima observație pe care te-ai fi gîndit să o faci. Mă trezeam noapte de noapte spunîndu-mi : *acum* m-am molipsit, *acum* evoluează, *acum* mi-a venit de hac, *acum* tipii ăștia pun la cale cum să-și justifice precauțiile. Zău

dacă n-aș prefera să fiu prins pe un carton ca un gîndac într-un insectar decît să duc viața pe care o duc aici.

— Lasă, domnule Meagles, se auzi o voce veselă de femeie, nu mai vorbi despre asta acum, cînd totul s-a sfîrșit.

— S-a sfîrșit ! repetă domnul Meagles, care, fără a fi fost rău intenționat, părea într-o stare sufletească deosebită ; de aceea, ultimul cuvînt rostit de altcineva era pentru el încă o jignire. S-a sfîrșit ! Și de ce, mă rog, n-ar mai trebui să spun nimic pentru că s-a sfîrșit ?

Doamna Meagles fusese cea care vorbise domnului Meagles ; ca și el, era atrăgătoare și sănătoasă, cu un chip tipic englezesc, și deoarece timp de cincizeci și cinci de ani sau mai bine nu se ocupase decît de-ale gospodăriei, păstrase și acum un soi de reflex al acestei îndeletniciri.

— Lasă, tată, nu-i nimic ! spuse doamna Meagles. Pentru Dumnezeu, fii mulțumit că o ai pe Pet.

— Pe Pet ? repetă domnul Meagles, la fel de ofensat.

Cum Pet se afla foarte aproape, îndărătul lui, ea îl atinse pe umăr, și domnul Meagles iertă Marsilia numai-decît din adîncul inimii.

Pet avea vreo douăzeci de ani. Era o fată drăguță, cu un păr bogat, castaniu, revărsat în bucle naturale, o fată încîntătoare, cu trăsături deschise și ochi minunați — atît de mari, de gingași, de luminoși, într-o desăvîrșită armonie cu chipul ei bun și frumos. Era plinuță și de o prospețime deosebită, numai gropițe, și alintată nevoie mare, sfioasă și totodată docilă, suprema slăbiciune care încununa făptura unei fete atît de drăgălașe și de atrăgătoare cu unicul farmec ce i-ar mai fi putut lipsi.

— Acum îngăduie-mi să te întreb, reluă domnul Meagles, pe un ton confidențial și cît se poate de blînd, dîndu-se un pas înapoi și îndemnîndu-și fiica să înainteze un pas pentru a-și ilustra remarca. Îngăduie-mi să te întreb doar atît, ca de la om la om, *ai mai auzit* tu oare de asemenea neghiobie, și anume de a o izola pe Pet în carantină ?

— În felul ăstu pînă și carantina a fost mai plăcută.

— Da, da, încuviință domnul Meagles, așa e, ce-i drept ! Îți rămîn îndatorat pentru această observație. Acum, Pet, draga mea, ar fi bine să te duci cu maică-ta

și să te pregătești pentru barcă. Sanitarul în ținută de ofițer și o droaie de paiațe cu pălării în trei colțuri vin încoace ca să ne lase, în sfîrșit, liberi ; cît despre noi, biete lighioane în captivitate, o să putem servi gustarea de dimineață împreună, cît de cît creștinește, înainte de a ne lua zborul care încotro. Tattycoram, ține-te scai de tînăra dumitale stăpînă.

Se adresa unei fete frumoase, cu un păr și niște ochi negri, scînteietori, foarte îngrijit îmbrăcată, care răspunse printr-o mică reverență înainte de a se rîndui în suita doamnei Meagles și a lui Pet. Traversară tustrele terasa, scăldată în soare, dispărînd apoi printr-un portal de un alb orbitor. Tovarășul de călătorie al domnului Meagles, un bărbat oacheș, posac, de vreo patruzeci de ani, încă se mai uita înspre acest portal, după ce se făcură nevăzute, pînă în clipa în care domnul Meagles îl lovi ușor peste braț.

— Vă rog să mă scuzați, spuse el tresărind.

— Nu văd de ce, rosti domnul Meagles.

Merseră tăcuți în umbra zidului înainte și înapoi, profitînd, la înălțimea unde se aflau plasate barăcile pentru carantină, de aerul proaspăt adus de briza mării la șapte dimineața. Tovarășul domnului Meagles reluă firul conversației.

— Aș putea să vă întreb, spuse el, care este numele...

— Lui Tattycoram ? îl întrerupse domnul Meagles. N-am nici cea mai mică idee.

— Credeam, zise celălalt, că...

— Tattycoram ? îi sugeră din nou domnul Meagles.

— Mulțumesc... că Tattycoram era un nume, și de multe ori m-am mirat de ciudățenia lui.

— Păi, de fapt, continuă domnul Meagles, doamna Meagles și cu mine sîntem, vedeți, oameni practici.

— Ați amintit deseori acest lucru în timpul agreabilei și interesantei conversații pe care am avut-o împreună, de-a lungul plimbării noastre în sus și în jos pe aceste dale de piatră, spuse celălalt cu un zîmbet abia schițat pe chipul său întunecat și posac.

— Oameni practici. Astfel, într-o bună zi, acum cinci sau șase ani, cînd am luat-o pe Pet la Capela copiilor gă-

siți... ați auzit de Spitalul pentru copii găsiți [1], de la Londra, care corespunde celui din Paris ?

— L-am și văzut.

— Cum zic, într-o bună zi am dus-o pe Pet la biserica aceea ca să asculte orga... pentru că, fiind oameni practici, este de datoria noastră să-i arătăm lui Pet, cît trăim, tot ce ni se pare că ar putea să-i facă plăcere... mama — așa îi spun eu de obicei doamnei Meagles — începuse să plîngă în așa hal încît a trebuit s-o scot afară. „Ce s-a-ntîmplat, mamă ? am întrebat-o cînd am reușit s-o fac să se mai liniștească. Are să se sperie Pet, draga mea." „Da, știu, tată, spuse mama, dar cred că mi s-a năzărit așa, tocmai fiindcă o iubesc atît de mult." „Ce ți s-a năzărit așa, mamă ?" „O, Doamne, Doamne ! exclamă mama, podidind-o din nou plînsul. Cînd vedeam toți copiii aceia așezați rînduri-rînduri, făcînd apel la tatăl pe care nici unul dintre ei nu l-au cunoscut pe pămîntul ăsta, la marele Tată al nostru din ceruri, mă întrebam în sinea mea dacă vreuna din mamele acelea groaznice a venit oare cîndva să caute printre chipurile tinere de aici pe sărmanul micuț adus pe lumea asta oropsită, căruia toată viața nu-i va fi dat să cunoască nici dragostea, nici sărutările, nici glasul și nici chiar numele mamei sale !" Eh, iată o idee practică demnă de mama, și i-am spus așa : „Mamă, asta e ceea ce numesc eu practic în cazul tău, draga mea".

Celălalt călător, destul de mișcat, făcu un semn de încuviințare.

— Așa că ziua următoare i-am spus : „Acum, mamă, am să-ți fac o propunere pe care cred că ai s-o aprobi. Ce-ar fi să luăm una din fetițele acelea drept cameristă pentru Pet ? Sîntem oameni practici. Și dacă descoperim unele metehne în firea ei, ori cine știe ce deosebiri față de noi în purtare, vedem noi ce-i de făcut. O să ne dăm seama cît de lipsită a fost de toate înrîuririle și experiențele care pe noi ne-au ajutat să ne formăm... fără de părinți, fără vreun frățior sau surioară, fără un cămin al ei, fără pantofiorul Cenușăresei, fără zîna bună din poveste." Iată cum am ajuns s-o avem pe Tattycoram.

[1] *Thomas Coram* (1668—1751), căpitan de vas și filantrop, a pus temelia acestui spital în 1741, dărîmat în 1926 ; actualul spital se află la Berkhamsted.

— Iar numele...

— Aa, fir-ar să fie ! exclamă domnul Meagles. Era să-i uit numele. Păi, în spital i se spunea Harriet Paracliser... un nume ales la întîmplare, desigur. Ei bine, Harriet a fost schimbat în Hattey și apoi în Tatty, deoarece, oameni cu simț practic, ne-am gîndit, vedeți dumneavoastră, că și un nume hazliu ar fi ceva nou pentru ea și poate o va influența să devină mai blîndă, mai afectuoasă, nu-i așa ? Cît despre paracliser, inutil să mai spun, nici vorbă de-așa ceva. Dacă există ceva absolut intolerabil, ceva care să fie prototipul birocratului obraznic și mărginit, ale cărui tunică, jiletcă și baston lung să reprezinte felul în care noi, englezii, ne încăpățînăm în păstrarea unor tradiții neghioabe, deși tot restul lumii s-a descotorosit de ele, acesta este paracliserul. N-ați mai văzut paracliser în ultima vreme ?

— Nu, căci deși englez, am stat mai bine de douăzeci de ani în China...

— Atunci, adăugă domnul Meagles, apropiindu-și cu mare însuflețire arătătorul de pieptul tovarășului său de drum, atunci nici să nu vedeți, dacă se poate ! De cîte ori dau cu ochii de un paracliser în carne și oase, împopoțonat de sărbătoare, trecînd pe stradă, duminica, în fruntea unui orfelinat, sînt nevoit să fac calea întoarsă și să fug de acolo, altminteri aș sări să-l iau la bătaie. Numele de Paracliser fiind inacceptabil, iar fondatorul așezămîntului pentru acești sărmani copii găsiți un om bine cunoscut, numit Coram F., am dat acest nume și micuței cameriste a lui Pet. Uneori îi spuneam Tatty, altă dată Coram, pînă cînd am făcut un fel de amestec din amîndouă numele, așa că acum îi spunem Tattycoram.

— Fiica dumneavoastră — rosti celălalt cînd mai făcură o dată ocolul în tăcere și, după ce rămaseră o clipă lîngă zid să privească marea din vale, își reluară plimbarea — e singurul dumneavoastră copil, din cîte știu, domnule Meagles. Îmi dați voie să vă-ntreb... și nu fac asta dintr-o curiozitate indiscretă, ci pentru că m-am simțit atît de bine în societatea dumneavoastră, și s-ar putea ca niciodată să nu mai am prilejul, în acest labirint al lumii, să schimb cu dumneavoastră o vorbă în tihnă, mai ales că vreau să păstrez o amintire precisă despre dumnea-

voastră și ai dumneavoastră... dați-mi voie să vă-ntreb dacă nu de la amabila dumneavoastră soție am auzit că ați mai avut și alți copii ?

— Nu, nu, se împotrivi domnul Meagles. Nu tocmai alți copii, ci doar un singur copil.

— Mi-e teamă că fără să-mi dau seama am atins un subiect delicat.

— Nu face nimic, rosti domnul Meagles. Dacă devin cumva serios cînd îmi amintesc... de întristat, nu mă mai întristează deloc. Mă pune pe gînduri o clipă, dar nu sînt nefericit. Pet a avut o soră geamănă care a murit tocmai cînd îi puteam vedea ochii — exact ca ai lui Pet — deasupra mesei, sprijinindu-se de ea, cînd se ridica în vîrful degetelor.

— Aa, într-adevăr ?

— Da, și fiind niște oameni cu simț practic, încetul cu încetul s-a petrecut ceva în mintea doamnei Meagles și a mea, ceea ce dumneavoastră veți înțelege, sau poate nu. Pet și surioara ei semănau așa de mult, păreau atît de deplin unul și același copil, că de atunci n-am putut să le mai separăm niciodată în gîndurile noastre. Ar fi inutil să ne mai spunem că fetița care s-a stins din viață nu era decît un prunc. Pentru noi, copila aceasta s-a transformat odată cu cea care ne-a rămas și care e totdeauna alături de noi. Pe măsură ce Pet a crescut, a crescut și cealaltă ; cînd Pet a ajuns să judece mai matur, să fie mai feminină, surioara ei s-a maturizat exact în același grad. Nu știu de m-ar putea convinge cineva că dacă mîine mi-ar fi dat să ajung pe lumea cealaltă, n-aș fi întîmpinat acolo, slavă Domnului, de o altă fiică, întru totul aidoma lui Pet, ca și cum s-ar încerca să mi se împuie capul că Pet n-ar exista de fapt lîngă mine.

— Vă înțeleg, rosti celălalt încet.

— În ce o privește, reluă tatăl, dispariția subită a tovarășei ei de joacă, a celei cu care semăna ca două picături de apă, cunoașterea timpurie a unei taine împărtășite de noi toți în egală măsură, dar care adesea nu este dezvăluită atît de brutal unui copil, au avut desigur oarecare înrîurire asupra caracterului său. Dealtfel, mama ei și cu mine nu eram prea tineri cînd ne-am căsătorit, așa că Pet a trăit alături de niște oameni vîrstnici, deși noi

totdeauna ne-am străduit să ne adaptăm mentalității ei. De cîte ori n-am fost sfătuiți, cînd era puțin bolnavă, să-i schimbăm, cît putem de des, clima și aerul... mai ales în perioada asta... și să-i facem viața plăcută. De aceea, pentru că acum nu mai e nevoie să rămîn țintuit la biroul băncii... deși am fost destul de sărac în tinerețe, vă asigur, altfel demult m-aș fi însurat cu doamna Meagles... am început și noi să umblăm prin lume. Iată de ce ne-ați găsit contemplînd Nilul, piramidele, sfincșii, deșertul și așa mai departe ; iată de ce Tattycoram va ajunge cu timpul o călătoare mai mare decît căpitanul Cook.

— Vă mulțumesc din tot sufletul, spuse celălalt, pentru încrederea pe care mi-ați arătat-o.

— Aa, cu plăcere ! replică domnul Meagles. Pentru nimic. Și acum, domnule Clennam, poate îmi dați voie să vă întreb dacă ați hotărît pînă acum încotro să vă îndreptați plecînd de aici ?

— La drept vorbind, încă nu. Mă simt de parcă n-aș avea nici un căpătîi, mereu în primejdie să fiu purtat la întîmplare de cine știe ce curent.

— Mi se pare nemaipomenit... dacă vreți să mă scuzați pentru libertatea de a vă vorbi astfel... că nu vă duceți direct la Londra, spuse domnul Meagles, pe tonul unui sfătuitor confidențial.

— Poate că așa voi face.

— Da ! Dar cu toată voința.

— Eu nu mai am voință. Adică, adăugă el, îmbujorîndu-se ușor, mi-a rămas prea puțină ca să mă mai poată îndemna să acționez acum. Instruit cu forța, frînt, dar nu încovoiat, prins în lanțuri grele de o ocupație asupra căreia niciodată n-am fost consultat și care niciodată nu mi-a plăcut, îmbarcat, ca să ajung la celălalt capăt al lumii, înainte de a fi împlinit vîrsta majoratului, unde am rămas în exil pînă la moartea tatei, acum un an, silit să mă chinui continuu într-o fabrică pe care totdeauna am urît-o, către ce să mai aspir *eu* acum, după ce mi s-a irosit jumătate din viață ? Voință, țel, speranță ? Toate aceste lucruri s-au stins înainte de a fi apucat să le rostesc numele.

— Aprinde-le din nou ! spuse domnul Meagles.

— Aa, ușor de zis, domnule Meagles. Eu sînt fiul unui tată dur și al unei mame aspre. Unicul copil al unor părinți care au cîntărit, au măsurat și au evaluat totul; pentru care ceea ce nu se putea cîntări, măsura, evalua nici nu exista. Oameni austeri, cum se zice, adepții unei doctrine severe, ce consta în tristul sacrificiu al gusturilor și simpatiilor, care dealtfel nici măcar nu erau ale lor, sacrificiu adus ca parte dintr-o învoială pentru a-și pune averea la adăpost. Chipuri severe, disciplină neînduplecată, cazne în lumea asta și spaimă pe lumea cealaltă... nimic binevoitor, nimic plăcut nicăieri și pretutindeni în inima-mi îngrozită... astfel a fost copilăria mea, dacă-mi este îngăduit să nesocotesc acest cuvînt folosindu-l pentru un asemenea început de viață.

— Așa să fie într-adevăr? se miră domnul Meagles, foarte stingherit din pricina tabloului oferit închipuirii lui. A fost un început anevoios. Dar nu-i nimic. Acum trebuie să vă învățați de a profita, ca un om cu simț practic, de tot ce se leagă de viitor.

— Dacă oamenii care sînt îndeobște recunoscuți ca avînd simț practic ar proceda ca dumneavoastră...

— Păi, așa și procedează! rosti domnul Meagles.

— Credeți, într-adevăr?

— Ei, da, presupun, replică domnul Meagles, dus pe gînduri. Nici nu se poate *să ai* simț practic în alt chip, ci numai ca doamna Meagles și cu mine.

— Atunci cursul necunoscut al vieții mele este mai lesnicios și mai încurajator decît m-aș fi așteptat, spuse Clennam, scuturînd din cap, cu zîmbetul lui grav. Am vorbit destul despre mine. Iată și barca.

Barca era înțesată de pălării în trei colțuri pentru care domnul Meagles nutrea o repulsie patriotică; purtătorii acestor tricornuri debarcară și apoi porniră pe scări în sus, iar toți călătorii sechestrați se adunară laolaltă. Au fost aduse apoi maldăre de hîrtii de către cei cu tricornuri, s-au strigat nume și a fost multă bătaie de cap cu semnături, sigilii, parafări, cerneală vărsată, nisip împrăștiat, cu extrem de multe pete, ștersături și rezultate indescifrabile. În sfîrșit, totul s-a făcut regulamentar și călătorii erau liberi să plece care încotro, după bunul lor plac.

De bucurie că-și recăpătaseră libertatea, nu s-au prea sinchisit de arșiță, ci au traversat apele portului lunecînd în bărci pitorești, pentru a se regăsi apoi la un hotel mare, unde obloanele închise împiedicau soarele să pătrundă și unde lespezile goale de piatră, tavanele înalte și culoarele sonore domoleau zăpușeala. Acolo, într-o încăpere vastă, o masă uriașă fu neîntîrziat acoperită din belșug cu toate bunătățile, și, îmbiați de mîncărurile alese, fructele meridionale, vinurile frapate, de florile din Genova, de zăpada adusă de pe crestele munților și de toate culorile curcubeului scăpărînd în oglinzi, amintirea carantinei li se șterse repede din minte.

— Drept să-ți spun, nu mă mai gîndesc cu ură la zidurile acelea monotone, spuse domnul Meagles. Totdeauna ierți neajunsurile unor locuri de îndată ce le părăsești. Îmi vine să cred că pînă și un pușcăriaș, după ce e pus în libertate, începe să se mai împace cu temnița.

Se aflau acolo vreo treizeci de comeseni și toți discutau, dar în grupuri, forțați de împrejurări. Tatăl și mama Meagles, avînd pe fiica lor la mijloc, erau așezați de o parte a mesei ; dinaintea lor stătea domnul Clennam ; un francez înalt, cu părul și barba de un negru ca pana corbului, sumbru și înspăimîntător la înfățișare, pentru a nu spune diabolic de distins, deși se arăta a fi omul cel mai blînd din lume ; o englezoaică tînără și frumoasă, călătorind de una singură, un chip de femeie mîndră și cu spirit de observație, care se izolase de ceilalți sau fusese izolată de ceilalți, nimeni, în afară de ea însăși, n-ar fi putut spune cum stăteau de fapt lucrurile. Restul celor de față erau niște oameni obișnuiți : călători de afaceri, călători de agrement, funcționari din India în vacanță, negustori care făceau comerț cu mărfuri din Grecia și Turcia ; un pastor englez, într-o modestă redingotă de cleric, încheiată pînă sus, în voiaj de nuntă cu tînăra lui soție ; un *papa* și o *maman* britanici, maiestuoși, din categoria patricienilor, cu trei fiice în creștere, care țineau un jurnal de drum spre nedumerirea semenilor lor, și o englezoaică bătrînă și surdă, ahtiată după călătorii, însoțită de fiică-sa, care, hotărît lucru, demult încetase să mai crească, și care fiică umbla să tot schițeze priveliști din univers, în speranța că

pînă la urmă va nimeri peste un soț cu ajutorul trusei de pictură.

Englezoaica retrasă pomeni de ultima observație a domnului Meagles.

— Credeți oare că un pușcăriaș s-ar putea împăca vreodată cu închisoarea făcută ? zise ea, vorbind pe îndelete, dar răspicat.

— N-a fost decît o presupunere, domnișoară Wade. N-am pretenția că știu cu precizie ce poate simți un deținut. N-am fost niciodată pînă acum în situația asta.

— Mademoiselle se îndoiește că ar fi atît de ușor să te-mpaci cu așa ceva ? spuse francezul în limba lui.

— Da, într-adevăr.

Pet trebui să-i traducă aceste cuvinte domnului Meagles, care niciodată nu învățase o iotă măcar din limba țării pe unde călătorea.

— Oh ! exclamă el. Vai de mine ! Ce păcat, nu-i așa ?

— Că nu sînt credulă ? întrebă domnișoara Wade.

— Nu chiar așa. Să zicem altfel... Că nu puteți crede că ar fi ușor să ierți.

— Experiența mea, replică ea liniștită, mi-a corectat convingerile în multe privințe, cu ani în urmă. E o evoluție a noastră firească, după cum am auzit.

— Bine, bine ! Dar nu-i firesc, mi se pare, să păstrezi o ură mocnită, reluă domnul Meagles vesel.

— Oriunde-aș fi ținută închisă, la ananghie și suferință, aș ajunge să urăsc totdeauna locul acela și aș dori să-i dau foc sau să-l fac una cu pămîntul. Asta-i tot ce știu.

— Strașnic, nu-i așa, domnule ? îi spuse domnul Meagles francezului — obiceiul său de a se adresa tuturor străinilor în engleza lui dialectală, cu convingerea fermă că într-un fel sau altul tot îl înțelegeau ei. Veți fi de acord cu mine, cred, că frumoasa noastră tovarășă de drum se exprimă pe un ton cum nu se poate mai categoric ?

— *Plait-il ?* [1] întrebă politicos francezul.

La care domnul Meagles răspunse, foarte satisfăcut :

— Aveți dreptate. Asta e părerea mea.

[1] Mă rog ? (Fr.)

Pentru că dejunul, cu timpul, începuse să cam lîncezească, domnul Meagles ținu comesenilor un discurs, dacă putea fi numit discurs, destul de scurt, destul de simțit, rostit din inimă. El le spuse pur și simplu că deoarece întîmplarea făcuse să fie aruncați laolaltă și s-au înțeles bine cu toții, acum, cînd erau pe cale să se despartă și nu se vor mai întîlni poate niciodată cu toții în același timp, nimic n-ar putea fi mai nimerit decît să-și ia rămas bun, urîndu-și unii altora călătorie plăcută și ciocnind împreună un pahar de șampanie rece ! Zis și făcut, iar după o strîngere de mînă generală, cei adunați acolo se risipiră care încotro pentru totdeauna.

În tot acest răstimp tînăra solitară nu mai scosese o vorbă. Se ridică odată cu ceilalți și se retrase tăcută într-un ungher ferit al încăperii spațioase, unde se așeză pe o canapea din dreptul ferestrei să contemple parcă reflexele apei ca niște raze de argint tremurînd pe șipcile de la obloane. Rămase acolo, întorcînd spatele acelei săli vaste, ca și cum se izolase numai din orgoliu. Și totuși era la fel de greu de spus cu certitudine, acum, ca și oricînd altădată, dacă ea îi ocolea pe ceilalți sau ceilalți o ocoleau pe ea.

Umbra în care stătea, căzîndu-i ca un linţoliu peste frunte, se potrivea foarte bine cu genul ei de frumusețe. Aproape că nu te puteai uita la acest chip, atît de imobil și de disprețuitor, împodobit de niște sprîncene negre arcuite și de o tufă de păr brun, fără a-ți pune întrebarea ce expresie ar fi căpătat dacă ar fi avut loc o schimbare pe fizionomia ei. Părea aproape cu neputință să se îndulcească sau să se înduioșeze. Că se putea cufunda în mînie sau într-un soi de sfidare dusă pînă la extrem, că doar în direcția aceasta se putea schimba dacă s-ar fi pus chestiunea unei schimbări, cît de cît — iată singura impresie anume făcută asupra majorității celor care o priveau. Nu se vedea nimic studiat sau ceremonios în această expresie. N-avea un chip deschis, dar nici nu se prefăcea să aibă. Iată ce exprima limpede : „Sînt mulțumită de mine însămi și nu mă bizui decît pe mine ; părerea dumitale nu-mi spune nimic ; nu mă interesează persoana dumitale, puțin îmi pasă de dumneata, mă uit la dumneata

și te ascult cu indiferență". Același lucru exprimau și ochii mîndri, nările sensibile, gura frumoasă, cu buze strînse, în care se citea cruzime chiar. Acoperind două din aceste surse de expresie, a treia ar fi trădat aceleași trăsături totuși. Mascîndu-le pe toate, simpla întoarcere a capului ar fi dezvăluit o fire de nesubjugat.

Pet se apropie de ea — familia Meagles și domnul Clennam, singurii care mai rămăseseră în încăpere, făcuseră unele observații asupra ei — și acum se afla în picioare în preajmă-i.

— Așteptați pe cineva aici, domnișoară Wade? se bîlbîi Pet cînd aceasta întoarse privirile spre ea.

— Eu? Nu.

— Tata trimite pe cineva să ridice corespondența de la post-restant. I-ar face plăcere să-i ceară comisionarului să întrebe dacă nu cumva și dumneavoastră aveți scrisori.

— Îți mulțumesc, dar știu că nu se poate să am.

— Ne este teamă, continuă Pet, luînd loc alături, sfioasă și cu oarecare afecțiune, că o să vă simțiți singură cînd vom fi plecați cu toții.

— Într-adevăr!

— Desigur, rosti Pet, scuzîndu-se și puțin încurcată de privirea celeilalte, desigur, nu fiindcă am fi o companie pentru dumneavoastră, sau că am fi făcut ceva să ajungem o companie pentru dumneavoastră, ori că ne-am gîndit că ați fi dorit acest lucru.

— Niciodată n-am vrut să dau de înțeles că aș dori așa ceva.

— Nu, desigur. Dar... pe scurt, adăugă Pet, atingînd ușor mîna întinsă impasibil pe canapeaua dintre ele, n-ați vrea să-i îngăduiți tatei să vă ajute cît de cît, să facă ceva pentru dumneavoastră? Ar fi foarte bucuros.

— Foarte bucuros, interveni domnul Meagles, venind într-acolo împreună cu soția și domnul Clennam. Aș fi încîntat să fac orice pentru dumneavoastră, zău, în afară de a vorbi limba de aici.

— Vă rămîn îndatorată, replică domnișoara Wade, dar totul este pus la punct, și aș prefera să continui singură, în felul meu.

„Chiar *așa ?!* își spuse în sinea lui domnul Meagles, uitîndu-se la ea nedumerit. Ei da ! Și asta o face cu schepsis."

— Nu prea sînt obișnuită cu societatea fetelor tinere și mă tem că n-aș putea s-o apreciez așa cum fac alții. Vă urez călătorie plăcută. Cu bine !

N-ar fi dat mîna, pare-se, dar cum domnul Meagles i-o întinse pe a sa, n-avu încotro. O întinse și ea cu aceeași indiferență cu care o ținuse pe canapea.

— Cu bine ! zise domnul Meagles. E ultimul rămas bun de pe listă, căci mama și cu mine tocmai ne-am despărțit de domnul Clennam, care așteaptă să-i strîngă mîna și lui Pet. Cu bine ! S-ar putea să nu ne mai întîlnim niciodată.

— În drumul nostru prin viață *ne* este dat să întîlnim oameni care adesea vin de pe meleaguri stranii și pe căi stranii, răspunse ea, cu sînge rece ; și ceea ce ne este hărăzit să facem acestor oameni și ceea ce le este lor hărăzit să ne facă, totul se va întîmpla.

Modul cum rostise aceste cuvinte suna puțin supărător în auzul lui Pet, ceva care părea ca o prezicere că ceea ce avea să se întîmple va fi în chip necesar nefast, de aceea spuse în șoaptă : „O, tată !" și se cuibări ca un copil la pieptul lui, în felul ei răsfățat. Aceasta nu scăpase însă privirii interlocutoarei.

— Drăgălașa dumneavoastră fiică, spuse ea, tresare la gîndul unor asemenea lucruri. Totuși — o privea în față — puteți fi siguri că sînt bărbați și femei care au unele socoteli de încheiat cu *dumneavoastră,* și pînă la urmă le vor încheia. Cu certitudine. S-ar putea să se afle la sute, mii de mile depărtare, peste mări și țări ; sînt poate foarte aproape de aici ; s-ar putea să apară, fără ca dumneavoastră să știți, fără ca dumneavoastră să mai puteți face ceva pentru a preîntîmpina acest lucru, ivindu-se din cotloanele cele mai spurcate ale acestui oraș chiar.

Cu cel mai glacial bun rămas și cu o anumită expresie de oboseală — care dădea frumuseții ei, încă în floare, un aspect ofilit — părăsi încăperea.

Or, trebuia să străbată multe scări și coridoare ca să ajungă din acea parte a hotelului spațios pînă în odaia pe care și-o reținuse. Aproape făcuse drumul pînă acolo și

trecea pe culoarul unde se găsea camera ei, cînd auzi zgomotul unui glas mînios, vorbe nedeslușite, un plîns cu suspine. Ușa era deschisă și, înăuntru, dădu cu ochii de camerista fetei de la care tocmai își luase rămas bun, cea cu un nume bizar.

Se opri să o privească. Ce ființă mînioasă, pătimașă! Părul negru și bogat i se răsfirase pe față, fața-i era roșie, înfierbîntată, și, tot plîngînd în sughițuri, furioasă, își ciupea buzele cu o mînă necruțătoare.

— Brute egoiste! murmură fata, suspinînd și gîfîind, gîfîind și suspinînd. Puțin le pasă ce se întîmplă cu mine! Mă lasă aici să mor de foame, de sete și de oboseală și lor puțin le pasă. Bestiile! Diavolii! Mizerabilii!

— Sărmana mea fată, ce s-a întîmplat?

Înălță brusc privirile, cu ochii înroșiți; avea mîinile în aer, vrînd să se ciupească de gît, plin numai de pete stacojii, proaspăt făcute.

— Ce vă pasă ce s-a întîmplat? Asta nu interesează pe nimeni.

— Ba da, interesează; îmi pare rău că te văd astfel.

— Nu vă pare rău, spuse fata. Vă pare bine. Știți foarte bine că vă bucurați. N-am fost în halul ăsta decît de două ori, acolo, în carantină, și de fiecare dată ați dat peste mine. Mi-e teamă de dumneavoastră.

— Ți-e teamă de mine?

— Da. Parc-ați fi propria mea furie, propria mea răutate, ca... mai știu eu ce... habar n-am cum se face. Sînt chinuită însă, sînt chinuită, sînt chinuită!

Acum, suspinele, lacrimile și mîna agitată, întrerupte din pricina surprizei, se porniră din nou.

Vizitatoarea rămase în picioare uitîndu-se atentă la ea, cu un zîmbet ciudat. Era surprinzător să vezi frenezia cu care se zbătea lăuntric și lupta fizică dată de fata asta, posedată parcă de niște demoni din poveștile de demult.

— Sînt cu doi sau trei ani mai mică decît ea, totuși eu am grijă de ea, ca și cum eu aș fi mai vîrstnică, și cînd colo ea e totdeauna cea dezmierdată și i se spune copilașule! Mi-e silă de numele ăsta. O urăsc! Au făcut o neghioabă din ea, au răzgîiat-o. Nu se gîndește la nimic altceva decît la ea, iar la mine nu se gîndește mai mult ca la un ciot de lemn sau la o piatră!

Şi aşa mai departe.

— Trebuie să ai răbdare !

— Nu *vreau* să am răbdare !

— Dacă nu au grijă decît de ei şi numai puţin sau deloc de dumneata, nu lua în seamă asta !

— Ba *vreau* să iau în seamă.

— Sst ! Fii mai prudentă. Uiţi că depinzi de ei.

— Puţin îmi pasă. Am să fug de aici. Am să fac ceva rău. Nu mai vreau să-ndur ! Nu mai pot îndura ! Aş muri dac-aş încerca să mai îndur !

Cea care fusese martoră la toate acestea stătea cu mîna la piept, uitîndu-se la fată ca un bolnav care urmăreşte cu curiozitate disecţia şi explicaţiile aduse asupra unui caz analog.

Fata continua să-şi descarce furia şi să se lupte cu toată vigoarea tinereţii ei şi plenitudinea vieţii, pînă cînd treptat-treptat vaietele ei pătimaşe se topiră într-un murmur întrerupt de suferinţă. După un răstimp se trînti pe un scaun, apoi căzu în genunchi, apoi pe jos, lîngă pat, trăgînd cuvertura cu ea, în parte să-şi ascundă obrazul de ruşine şi pletele umede şi în parte, pare-se, s-o strîngă în braţe, neavînd altceva să ducă la pieptul chinuit de remuşcări.

— Plecaţi de lîngă mine, plecaţi de lîngă mine ! Cînd sînt furioasă, îmi ies din minţi. Ştiu că m-aş putea stăpîni dacă m-aş strădui din răsputeri, şi cîteodată mă străduiesc din răsputeri, dar alteori nu vreau şi nu vreau. Ce spuneam adineauri ! Ştiu eu că totul e numai o minciună. Ei îşi închipuie că într-un fel se ocupă de mine şi că am tot ce-mi trebuie. Sînt mereu buni cu mine. Îi iubesc din suflet ; nimeni n-ar putea fi vreodată mai drăguţ cu o creatură nerecunoscătoare decît sînt ei totdeauna cu mine. Vă rog, plecaţi de aici, căci mi-e teamă de dumneavoastră. Mi-e teamă şi de mine cînd simt că m-apucă furia, la fel mi-e teamă şi de dumneavoastră. Plecaţi de lîngă mine şi lăsaţi-mă să mă rog şi să plîng, poate că astfel voi deveni mai bună !

Ziua se sfîrşea şi arşiţa cumplită se risipise din nou, iar noaptea fierbinte învăluia Marsilia ; prin beznă, convoiul dimineţii, pretutindeni răzleţit, pornea pe drumul stabilit şi tot aşa, mereu, mereu, zi şi noapte, sub soare şi

sub stele, urcînd dealuri prăfoase și străbătînd anevoie cîmpii monotone, cutreierînd pe uscat și pe mare, într-un straniu du-te-vino, ne întîlnim, acționăm, reacționăm unii față de alții, călători în veșnic neastîmpăr prin îndelunga perindare a vieții.

Capitolul III

ACASĂ

ERA într-o duminică seara, la Londra, o seară sumbră, cu cer închis, înăbușitoare. Exasperante, clopotele bisericilor, pe toate gradele de disonanță, stridente și surde, sparte și limpezi, iuți și tărăgănate, stîrneau ecouri lugubre prin zidurile din cărămizi și mortar. Străzile melancolice, în veșmînt de penitență din funingine, afundau sufletele oamenilor condamnați să le privească de la ferestre într-o neagră deznădejde. Pe fiecare arteră principală, aproape în fiecare străduță, la fiecare colț aproape se auzea dangătul jalnic al cîte unui clopot, palpitînd, smucindu-se, bătînd, ca și cum ciuma izbucnise în cetate, iar carele funebre făceau horă. Tot ce ar fi putut aduce o ușurare unei populații prea trudite de muncă zăcea sub lacăt și zăvoare. Nici tu tablouri, nici tu animale exotice, nici tu plante sau flori rare, nici tu minuni ale antichității, naturale ori artificiale — totul era tabu, cu atîta strictețe științifică, încît idolii sluți din Marea Sudului [1] de la Muzeul Britanic se puteau simți la ei acasă. Nimic altceva de

[1] Aluzie, probabil, la statuile din Insula Paștelui, cu care Muzeul Britanic se îmbogățise puțin înaintea apariției romanului.

văzut decît străzi, străzi și iar străzi. Nimic altceva de respirat decît străzi, străzi și iar străzi. Nimic care să fi putut însemna o schimbare, o înălțare a spiritului toropit. Nimic altceva nu-i rămînea de făcut muncitorului doborît de trudă decît să compare plictisul din cea de-a șaptea zi [1] cu plictisul din celelalte șase, să se gîndească la viața amărîtă pe care o ducea și cum să tragă foloase din ea ori să fie păgubit, după împrejurări.

Tocmai în asemenea momente fericite, atît de propice intereselor religiei și ale moralității, domnul Arthur Clennam, proaspăt sosit din Marsilia prin Dover, cu diligența de Dover „Fata cu ochi albaștri" [2], ședea la fereastră, într-o cafenea din Ludgate Hill [3]. Jur împrejur, zece mii de case respectabile ultîndu-se aprig încruntate la strada ce o alcătuiau, ca și cum ar fi fost locuite fiecare de cei zece tineri din *O mie și una de nopți*, care seară de seară se dădeau cu negru pe obraz ca să-și jelească soarta nenorocită. Jur împrejur, cincizeci de mii de bîrloguri unde oamenii trăiau în condiții atît de insalubre încît apa proaspătă adusă sîmbătă seară în odăile lor supraaglomerate se strica pînă duminică dimineață ; ceea ce nu-l împiedica pe milord, reprezentantul comitatului lor în Parlament, să se mire grozav că nu puteau dormi în vecinătatea cărnii din măcelărie [4]. Asemenea vizuini înăbușitoare și bordeie, așa-numite case, unde locatarii se sufocau din lipsă de aer, se înșirau pe mile întregi în toate direcțiile, cît vedeai cu ochii. Prin inima orașului curgea și se revărsa un canal colector [5] de împuțiciuni otrăvite, în locul unui fluviu pi-

[1] Un decret emis de lordul Grosvenor făcea mai strictă supravegherea săracilor duminica, fapt care a stîrnit o revoltă de trei zile în Hyde Park (iunie 1855).

[2] Numită astfel după circiuma „Fata cu ochi albaștri" din Southwark.

[3] Pînă în 1864, cînd a avut loc lărgirea arterei Ludgate Hill din centrul Londrei, era cunoscută sub această denumire numai partea inferioară dintre Old Bailey și strada Farrington, partea de sus se numea strada Ludgate. Cafeneaua unde se află A. Clennam, „London Coffee House", din apropierea bisericii Sf. Martin, a fost închisă în 1867 și redeschisă abia în 1924.

[4] Același decret al lordului Grosvenor hotăra ca prăvăliile de alimente să fie închise duminica.

[5] Tamisa înaintea lucrărilor de amenajare din 1859.

toresc și cu apă proaspătă. Ce nevoie lumească mai puteau avea un milion și ceva de creaturi omenești a căror trudă zilnică, timp de șase zile pe săptămînă, se desfășura în acest decor arcadian într-o dulce uniformitate, de care nu scăpau din leagăn și pînă la moarte, ce nevoie lumească mai puteau încerca în cea de-a șaptea zi ? Nu le mai lipsea, desigur, decît un polițist îndrăcit.

Domnul Arthur Clennam se afla așezat la fereastră în cafeneaua de pe Ludgate Hill ; număra bătăile unuia din clopotele învecinate și înjgheba pe această temă, fără voia lui, propoziții și refrene, întrebîndu-se cîți bolnavi erau conduși anual pe drumul de veci. Pe măsură ce ora se apropia, schimbările de cadență deveneau insuportabile. La fără un sfert, clopotul suna cum nu se poate mai nepotrivit, zorind lumea cu vioiciune : „Veniți la biserică ! Veniți la biserică ! Veniți la biserică !“ La fără zece își dădea seama că se vor aduna puțini și începea să bată agale, supărat : „*Nu vor* să vină ! *Nu vor* să vină ! *Nu vor* să vină !“ La fără cinci, pierzînd orice nădejde, se pornea să zgîlțîie fiecare casă din preajmă timp de trei sute de secunde, printr-un lugubru dangăt pe secundă, ca un vaier de jale.

„Slavă Domnului !“ își spuse Clennam în sine cînd clopotul se opri, după ce bătuse ora. Dar sunetul acesta îi deștepta amintirea unui șir întreg de duminici mohorîte, a căror apariție nu s-a curmat odată cu bătaia clopotului, ci și-au continuat perindarea. „Doamne, iartă-mă, își mai spuse el, pe mine și pe cei care m-au crescut. Ah, cît de mult am urît ziua asta !“

Revedea acea duminică sinistră din copilărie, cînd stătea jos, cu mîinile pe genunchi, înspăimîntat de un manual afurisit care se ocupa de sărmanul copil începînd chiar pe foaia de titlu cu întrebarea : „De ce te lași pradă perdiției ?“ — curiozitate pe care el, în pantalonași și tunică lungă, într-adevăr n-o putea satisface — și care, ca să fie mai atractivă pentru mintea unui copilandru, cuprindea, din două în două rînduri, cîte o paranteză unde te poticneai, de pildă : *Epistola 2*, Pavel către Tesaloniceni, cap. III, v. 6&7. Dar duminicile somnoroase din vremea anilor de școală, cînd era mînat de trei ori pe zi la biserică de către un pichet alcătuit din profesori, ca un dezertor din

armată, încătușat moralicește de un alt băiat, și cînd ar fi dat bucuros două din predicile indigeste în schimbul cîtorva grame în plus de carne proastă de oaie la prînzul sărăcăcios ! Pe urmă duminicile interminabile din adolescență, cînd maică-sa, aspră la chip și neînduplecată la suflet, stătea jos toată ziulica dinaintea Bibliei — legată, ca și propria ei făptură, cu cartonul cel mai dur, mai fără zorzoane și mai țeapăn, avînd un singur ornament săpat pe copertă, ca urmele lăsate de un lanț tîrît, și stropit cu roșu violent la capetele paginilor — de parcă aceasta, dintre toate cărțile, ar fi fost o pavăză împotriva bunei dispoziții, a afecțiunii firești și a relațiilor de prietenie gingașă. Mai erau și duminicile detestabile de puțin mai tîrziu, cînd stătea jos, încruntat și abătut, cît era ziua de lungă, nesfîrșită parcă, păstrînd în adîncul sufletului un simțămînt de ciudă și fără să fie prea conștient de rostul istoriei Noului Testament mai mult decît cineva crescut printre păgîni. Cohorte întregi de duminici, toate niște zile de amărăciune searbădă și de umilință, defilînd agale pe dinainte-i.

— Nu vă fie cu supărare, domle, i se adresă un chelner iute, în timp ce ștergea masa. Vreți să vedeți odaia ?

— Da, chiar asta aș vrea să fac.

— Cameristă ! strigă chelnerul. Domnu de la șapte vrea să-și vadă camera !

— Stai ! strigă Clennam, dumirindu-se. Nu mi-am dat seama ce-am spus. Am răspuns mecanic. Nu rămîn aici peste noapte. Mă duc acasă.

— Așa, domle ? Cameristă ! Domnu de la șapte nu rămîne aici peste noapte, se-ce-acasă !

Arthur Clennam se așează în același loc, pe cînd ziua amurgea, uitîndu-se la casele mohorîte de peste drum și gîndindu-se că dacă spiritele imateriale ale foștilor locatari de odinioară ar fi avut cumva conștiință de sine, ce s-ar mai fi jeluit, pentru că au fost cîndva întemnițați acolo. Uneori se ivea cîte un chip în dosul unui ochi soios de la vreo fereastră și din nou se pierdea în întuneric, de parcă ar fi văzut destul dintr-ale vieții și dispărea pentru totdeauna. Deodată se porni o ploaie în linie oblică, între el și casele acelea, iar oamenii începură să se strîngă la

adăpostul pasajului public din față, uitîndu-se deznădăjduiți spre cer în vreme ce ploaia se întețea. Apărură apoi umbrele muiate, fuste tîrîte prin bălțoace și noroi. Ce fusese pînă atunci noroiul ăsta și de unde venea, cine putea ști ? Dar se adunase într-o clipă parcă, la fel ca mulțimea, și în cinci minute îi murdărise pe toți fiii și fiicele lui Adam. Lampagiul își făcea acum rondul, și pe măsură ce flăcările țîșneau la atingerea lui, s-ar fi zis că se mirau că li se îngăduie să aducă pînă și o picătură de lumină într-o priveliște atît de deprimantă.

Domnul Arthur Clennam își luă pălăria, se încheie la haină și ieși. La țară, ploaia ar fi stîrnit sumedenie de parfumuri proaspete și fiecare strop ar fi evocat amintirea luminoasă a unei forme frumoase de vegetație ori de viață. În acest oraș mare răscolea numai miasme puturoase și mai turna pe streșini încă niște zoi călduțe, aducătoare de molime, scîrboase.

Traversă prin curtea catedralei Sf. Paul și coborî, într-un unghi foarte ascuțit, pînă aproape de malul Tamisei, străbătînd cîteva din străzile întortocheate și în pantă (atunci și mai întortocheate și înguste) dintre fluviu și cartierul Cheapside. [1] Trecînd ba pe dinaintea clădirii dărăpănate a vreunei societăți venerabile demult uitate, ba pe sub ferestrele luminate ale unei biserici pustii, în așteptarea, pare-se, a vreunui Belzoni [2] aventuros, care să facă săpături și să-i dea la iveală trecutul, ba prin dreptul unor antrepozite și docuri tăcute, și apoi ici-colo pe cîte o străduță îngustă cu ieșire la fluviu, unde un afiș păcătos, GĂSIT ÎNECAT, plîngea pe zidul umed, ajunse în cele din urmă la casa pe care o căuta.

Era o casă veche — din cărămidă atît de afumată, încît se făcuse aproape neagră — singuratică, dinapoia unui portal. În față, într-o curte pătrată, unul sau doi arbuști și un petic de iarbă (cam mult spus) rămăseseră în paragină la fel ca și grilajul împrejmuitor, mîncat de rugină ; în spatele casei — încăierare de rădăcini. Era o locuință cu

[1] Construirea așa-numitului New London Bridge (Noul Pod al Londrei), între 1824—1831, a atras după sine unele îmbunătățiri în sistematizarea capitalei britanice.

[2] *Giovanni Battista Belzoni* (1778—1823), egiptolog italian, stabilit în Anglia începînd din 1303.

etaj, cu ferestre înalte, înguste, împlîntate în cercevele greoaie. Acum mulți ani clădirea își pusese în minte să se aplece într-o rînă, dar a fost proptită, deși încă se mai sprijinea pe vreo jumătate duzină de cîrje uriașe — terenul de gimnastică al miților din preajmă — care, mînjite de vreme, înnegrite de fum și năpădite de bălării, în ultimul timp nu mai păreau să fie un suport prea de nădejde.

„Nimic schimbat, își spuse călătorul, oprindu-se să privească în jur, totul la fel de sumbru și de respingător ca odinioară. Și lumina de la fereastra maică-mi parcă nu s-ar mai fi stins de pe cînd veneam acasă, în vacanță, de două ori pe an, tîrîndu-mi geamantanul peste pavajul ăsta. Da, da, da !"

Se apropie de ușă, care era adăpostită de o streașină sculptată în niște ornamente din feston de draperii cu amorași și capete de copii hidrocefali, după un model de arhitectură cîndva popular. Ciocăni. Îndată se auzi zgomot de pași pe lespezile de piatră din vestibul și ușa o deschise un bătrîn gîrbov și uscat, dar cu privire aprigă. Avea o lumînare în mînă, pe care o ridică în dreptul ochilor pătrunzători.

— Aa, domnul Arthur ? zise, fără pic de emoție. Ai venit, în sfîrșit ? Poftim.

Domnul Arthur intră și închise ușa.

— Te-ai mai împlinit și ești mai solid, adăugă bătrînul, întorcîndu-se să se uite la el ajutat de lumînare și scuturînd din cap ; dar n-aduci cu tatăl dumitale, după părerea mea. Și nici chiar cu mama dumitale.

— Ce face mama ?

— Face ce a făcut totdeauna de o vreme încoace. Stă în cameră cînd nu-i silită să se urce-n pat ; n-a ieșit din odaie nici măcar de cincisprezece ori în tot atîția ani, Arthur.

Intraseră într-o sufragerie sărăcăcioasă, prost mobilată. Bătrînul puse lumînarea pe masă și, sprijinindu-și cotul drept în mîna stîngă, își mîngîia de zor bărbia pergamentoasă în timp ce se uita la oaspete. Musafirul îi întinse mîna. Bătrînul i-o strînse cu destulă răceală ; prefera pare-se bărbia, căci continuă să și-o mîngîie de îndată ce avu răgaz.

— Mă-ndoiesc că mama dumitale o să fie mulțumită aflînd că ai venit acasă într-o zi de duminică, Arthur, mai spuse, clătinînd din cap, precaut.

— Nu cumva ai vrea să plec din nou ?

— Oh ! Eu ? Eu ? Nu sînt eu stăpîn aici. Nu-i vorba de ce vreau *eu*. Am stat un număr de ani între tatăl și mama dumitale. N-am de gînd să mai stau și între mama dumitale și dumneata.

— Vrei să-i spui c-am venit acasă ?

— Da, Arthur, da. Ah, bineînțeles ! Am să-i spun c-ai venit acasă. Așteaptă-aici, te rog. O să găsești odaia neschimbată.

Luă o altă lumînare dintr-un bufet, o aprinse, o lăsă pe prima pe masă și ieși să-și îndeplinească misiunea. Era un bătrînel scund și chelbos, îmbrăcat într-o jiletcă neagră și redingotă neagră cu umeri înalți, pantaloni gri-deschis pînă la genunchi și ghetre lungi gri-deschis. După îmbrăcăminte putea trece drept rîndaș ori valet, și, de fapt, demult ținea loc și de unul și de altul. Nu purta nici o podoabă, în afară de un ceas cufundat în străfundurile propriului buzunar printr-o panglică neagră și veche, cu o cheie de ceas din aramă coclită care străjuia deasupra ca să indice în ce loc se afla. Ținea capul aplecat și avea un fel de a merge într-o parte, ca un crab, de parcă temelia lui cedase cam în același timp cu fundația casei și ar fi avut nevoie și el să fie proptit, deopotrivă.

„Ce slab mai sînt, își spuse Arthur Clennam cînd celălalt plecă, eram în stare să plîng pentru chipul în care am fost primit ! Eu, care niciodată n-am fost obișnuit cu altceva și care niciodată nu m-am așteptat la altceva."

Nu numai că era în stare să plîngă, dar chiar plînse. Era slăbiciunea vremelnică a unei naturi dezamăgite din zorile conștiinței de sine, dar care nu renunțase încă la toate aspirațiile și speranțele sale. Se stăpîni, luă lumînarea și examină încăperea. Piesele din mobilierul vechi se aflau în același loc de odinioară ; „Cele Șapte Plăgi ale Egiptului", înrămate și sub geam, erau încă pe pereți, doar mult mai pătate de muște și de fum, plăgile Londrei. La fel și vechiul dulăpior de băuturi, fără nimic înăuntru, căptușit cu plumb ca un soi de raclă cu despărțituri ; tot

acolo se afla și dulapul din perete, vechi și întunecat, de asemenea gol, unde de atîtea ori fusese singurul ocupant în zilele cînd îl pedepseau și care pe atunci i se păruse o adevărată anticameră a acelui tărîm spre care, după broșura asupra perdiției, se îndrepta în goană. Apoi, ceasul mare, urîcios, de pe bufet, a cărui frunte numerotată atît de des o văzuse aplecîndu-se asupra lui cu un soi de bucurie sălbatică atunci cînd întîrzia cu lecțiile și care, cînd îl întorceau, o dată pe săptămînă, cu o manivelă de fier, făcea un zgomot ca un scrîșnet de plăcere feroce, gîndindu-se dinainte la belelele ce aveau să cadă din pricina lui pe capul copilului.

Dar iată că bătrînul reveni spunînd :

— Arthur, eu am să merg înainte ca să-ți luminez calea.

În urma lui, Arthur urcă scara lambrisată cu niște panouri mici, separate între ele ca tot atîtea plăci de îngropăciune, și intră într-o odaie de dormit întunecoasă, unde pardoseala se înfundase treptat, înțepenindu-se, încît căminul părea într-o văgăună. În această scufundătură, pe o canapea neagră, ca un sicriu, cu spatele susținut de o pernă tot neagră, mare și colțuroasă, ca butucul de execuție capitală din vremurile bune de altădată, era așezată mama lui Arthur, îmbrăcată într-o rochie de văduvă.

Ea și tatăl lui nu se înțeleseseră niciodată, din cîte își putea aminti. Să nu scoată o vorbă, împresurat de o liniște rigidă, privind speriat, rînd pe rînd, cele două chipuri care se ocoleau — iată ocupația cea mai pașnică din copilăria lui.

Îi dădu un sărut rece ca gheața și patru degete țepene, înfofolite în mănușă de lînă. După această îmbrățișare, el se așeză de partea cealaltă a măsuței din fața maică-si. În cămin era foc ; zi și noapte, de cincisprezece ani, ardea întruna. Pe prichiciul căminului se afla un ibric, așa cum de cincisprezece ani tot acolo se aflase, zi și noapte. Un mormănaș de cenușă umedă zăcea lîngă foc și un altul strîns sub grătar, la fel ca totdeauna de cincisprezece ani, zi și noapte. Se simțea în odaia aceasta neaerisită un miros de vopsea neagră, pe care focul, de cincisprezece luni, îl trăgea din crepul și din stofa rochiei de văduvă, ca și din canapeaua ca un cosciug, de cincisprezece ani încoace.

— Mamă, iată o schimbare în vechile dumitale obiceiuri active.

— Lumea s-a restrîns între acești patru pereți, Arthur, răspunse ea, privind în juru-i. Ferice de mine că niciodată n-am tînjit după deșertăciunile ei cumplite.

Prezența mamei, vocea ei puternică și severă îl înrîureau ca odinioară în așa măsură pe fiul ei, încît simți cum reînvie în el înfrigurarea și temerile din copilărie.

— Niciodată nu părăsești camera, mamă ?

— Că o fi din pricina reumatismului, ori din pricina debilității care decurge de aici, sau de slăbirea nervilor... ce rol mai joacă denumirile ?! Nu mă mai pot ține pe picioare. Nu-mi părăsesc niciodată odaia. N-am mai ieșit pe ușa asta de... spune-i de cît timp, adăugă vorbind peste umăr.

— Se împlinesc de Crăciun doisprezece ani, replică o voce spartă din adîncul întunericului.

— Dumneata ești, Affery ? întrebă Arthur, privind într-acolo.

Vocea spartă confirmă că era Affery ; o bătrînă înaintă spre dîra de lumină îndoielnică și trimise tînărului un sărut din vîrful degetelor, apoi se retrase iarăși în întuneric.

— Mai sînt în stare, rosti doamna Clennam, cu un semn ușor din mîna dreaptă, înfofolită în mănușă de lînă, către un jilț pe roate, aflat dinaintea unui scrin înalt, închis cu grijă, mai sînt în stare să-mi văd de treburi și sînt recunoscătoare pentru acest hatîr. Este un mare hatîr. Dar să lăsăm treburile, de-ajuns pe ziua de azi. E urît în seara asta, nu-i așa ?

— Da, mamă.

— Ninge ?

— Cum să ningă, mamă ? Doar sîntem încă în septembrie !

— Pentru mine, toate anotimpurile sînt deopotrivă, replică ea cu un soi de voluptate feroce. Închisă aici, eu nu știu ce-i aia vară sau iarnă. Dumnezeu a vrut să fiu pusă la adăpost de toate astea.

Cu ochii de un cenușiu rece, cu părul cărunt, rece și obrazul impasibil, încremenit ca pliurile bonetei monolitice, faptul că era pusă la adăpost față de anotimpuri

părea consecința firească a felului ei de a fi, la adăpost de orice emoție omenească.

Pe măsuța din apropiere se aflau două sau trei cărți, batista, o pereche de ochelari cu rame de oțel pe care tocmai îi lepădase, un ceas de aur demodat, cu capace duble. Asupra acestui din urmă obiect stăruiau privirile fiului și ale mamei, laolaltă.

— Văd că pachetul trimis de mine la moartea tatei l-ai primit cu bine, mamă.

— După cum vezi.

— Niciodată nu l-am știut pe tata atît de îngrijorat ca atunci cînd a fost vorba să-ți trimit neîntîrziat ceasul lui.

— Îl păstrez aici în amintirea tatălui tău.

— Doar în ultimele clipe și-a exprimat dorința ; cînd abia a mai avut puterea să-l atingă cu mîna... atunci mi-a spus, aproape nedeslușit : „Pentru maică-ta". O clipă înainte crezusem că delirează, cum delirase ore în șir... Cred că n-a știut ce-s durerile de-a lungul bolii lui de scurtă durată — ...cînd, văd că se întoarce în pat și încearcă să-i deschidă capacele.

— Așadar tatăl tău nu delira cînd a încercat să-l deschidă.

— Nu. Era perfect lucid în timpul acela.

Doamna Clennam clătină din cap, fără să se înțeleagă prea limpede dacă pentru a înlătura amintirea defunctului ori pentru a-l contrazice pe fiul ei.

— După moartea tatei am deschis chiar eu ceasul, gîndindu-mă că poate conținea cine știe ce amintire. Totuși, nu e cazul să-ți mai spun, mamă, n-am dat decît de-o apărătoare veche din mătase, brodată cu mărgele, pe care, desigur, ai găsit-o la loc, între cele două capace, unde am găsit-o și eu și unde am și lăsat-o.

Doamna Clennam încuviință din cap, pe urmă spuse :

— Destul cu treburile pe ziua de azi. Și adăugă apoi : Affery, e ora nouă.

Bătrîna slujnică strînse atunci lucrurile de pe măsuță, ieși din încăpere și se întoarse repede cu o tavă pe care erau o farfurie cu pesmeciori și un cocoloș măsurat, mic, de unt, proaspăt, simetric, alb, durduliu. Bătrînul, care stătuse tot timpul în picioare lîngă ușă, în aceeași

poziție — privind-o pe mamă, aici, la primul etaj, cum îl privise și pe fiu, mai devreme, cînd se aflau la parter — ieși împreună cu Affery, și după o absență mai îndelungată, reveni cu o altă tavă pe care erau o sticlă aproape plină de Porto (și, judecînd după cum gîfîia, o adusese din pivniță), o lămîie, o zaharniță și o cutie cu mirodenii. Cu aceste ingrediente și ajutîndu-se de ibric, umplu un pahar mare dintr-un amestec fierbinte și aromat, cîntărit și combinat cu aceeași meticulozitate ca în cazul unei prescripții medicale.

Doamna Clennam muie cîțiva pesmeciori în băutura asta și îi mîncă, în vreme ce bătrîna întindea unt pe alți pesmeciori, care urmau să fie mîncați separat. Cînd bolnava mîncă toți pesmeții și bău tot amestecul, cele două tăvi fură luate, iar cărțile, lumînarea, ceasul, batista și ochelarii puși din nou pe masă.

Doamna Clennam își potrivi apoi ochelarii pe nas și citi cu glas tare anumite pasaje dintr-o carte — cu o voce severă, mînioasă, cumplită — rugîndu-se ca dușmanii ei (îi făcea cu exclusivitate ai ei prin intonație și atitudine) să fie trecuți prin vîrf de sabie, pîrjoliți în foc, loviți de ciumă și lepră, să se aleagă praf și pulbere de ciolanele lor și ei înșiși să dispară cu totul de pe fața pămîntului. În vreme ce continua lectura, fiului ei i se părea că se despovărează de ani, ca prin vis, și toate grozăviile sumbre care îi slujiseră odinioară drept pregătire pentru somnul lui de copil nevinovat îl copleșeau din nou cu umbra lor.

Închise cartea și rămase cîteva clipe cu mîna pavăză la față. Tot așa făcu și bătrînul, altminteri fără să-și schimbe atitudinea ; la fel, pesemne, făcu și bătrîna slujnică în ungherul ei întunecat al odăii. Bolnava era acum gata de culcare.

— Noapte bună, Arthur. Affery are să-ți dea ce-ți trebuie. Atinge-mă ușor, căci mă dor mîinile.

El atinse învelișul de lînă al mîinii ei, dar degeaba ; dacă maică-sa ar fi fost protejată de o cuirasă de bronz, bariera care îi despărțea nu putea fi mai de netrecut, și porni în urma bătrînului și a bătrînei slujnice, pe scări în jos.

Affery îl întrebă, cînd rămaseră singuri în obscuritatea sufrageriei, dacă ar vrea să cineze.

— Nu, Affery, nu mănînc nimic.

— Avem ceva, dacă dorești. În cămară este o potîrniche pe care i-o gătesc mîine, prima din anul ăsta ; spune-mi numai, și imediat o și prepar.

Nu, abia luase masa de prînz și nu mai putea mînca.

— Atunci, să-ți aduc ceva de băut, stărui Affery. Ia niţel vin de Porto din sticla ei, dacă dorești. Am să-i spun lui Jeremiah că mi-ai poruncit să ți-o aduc.

Nu, nici asta nu voia.

— Mneata n-ai nici un motiv, Arthur, rosti bătrîna slujnică, aplecîndu-se spre el ca să-i vorbească în șoaptă, dacă eu-s speriată de ziua de mîine, mneata n-ai nici un motiv să fii. Doar ai căpătat jumate din avere, nu-i așa ?

— Da, da !

— Păi, atunci *nu* te lăsa dus de nas. Mneata ești ager la minte, Arthur, nu-i așa ?

Încuviință din cap, căci bătrîna părea să aștepte un răspuns afirmativ.

— Atunci ține-le piept la amîndoi ! Ea e al naibii de ageră și numai cineva mai ager ca ea are voie să-i zică una. Și *el* e ager... aa, ce-i în capu lui !... și ce i le mai toarnă cînd îi vine pe chelie, zău !

— Bărbatul dumitale ?

— Da' cine ? Mă face să dîrdîi ca varga, din cap pînă-n picioare, cînd îl aud cum i le toarnă. Bărbatu meu, Jeremiah Flintwinch, poate s-o moaie pînă și pe mama mneatale. Ca să faci asta trebuie să fii tare ager, nu glumă !

Tîrșîitul pașilor bătrînului venind înspre ei o făcu să se retragă în celălalt capăt al odăii. Deși bătrîna slujnică era o femeie înaltă, vînjoasă, cu trăsături aspre, și care în tinereţe ar fi putut să se înroleze în corpul de gardă fără să-i fi fost prea teamă că se va da de gol, ea se făcu mică de tot în fața bătrînelului cu ochi pătrunzători și mers de crab.

— Haide, Affery, spuse el, haide, femeie, ce tot faci ? Nu poți găsi ceva să guste și domnișorul Arthur ?

Domnișorul Arthur repetă refuzul de a gusta ceva.

— Foarte bine, atunci, zise bătrînul, fă-i patul. Hai, mișcă-te.

Gîtul i se zgîrcise atît de mult încît capetele legate ale cravatei sale albe îi atîrnau în dreptul urechii ; înverșunarea și energia lui din naștere, totdeauna în luptă cu a doua lui natură care căuta să le înăbușe, îl făceau să pară puhav, congestionat ; și în totul avea aerul straniu al unui om care a încercat cîndva să se spînzure și care, după ce o mînă caritabilă i-a tăiat la timp frînghia, de atunci ar fi continuat să umble așa, cu șireangul de beregată.

— Miine, Arthur, o să ai de furcă rău de tot cu mama dumitale, reluă Jeremiah. Faptul că ai lăsat baltă afacerile la moartea tatălui dumitale — și ea are unele bănuieli, deși noi ne-am gîndit să-i spui dumneata asta — o să-ți dea mare bătaie de cap.

— Am lăsat totul baltă în viață pentru afaceri ; acum a venit timpul să renunț și la afaceri.

— Bine ! strigă Jeremiah, vrînd să spună rău, evident. Foarte bine ! Dar să nu te aștepți c-am să mă interpun, Arthur, între mama dumitale și dumneata. Am făcut acest lucru cu mama și tatăl dumitale, păzindu-mă ba de una, ba de alta, și pîn' la urmă m-au strivit, m-au călcat în picioare ei doi ; am isprăvit cu asemenea treburi.

— Niciodată nu ți se va cere, Jeremiah, să faci așa ceva și pentru mine.

— Bine. Mă bucur că aud asta, pentru că altminteri aș fi fost nevoit să refuz dacă-mi cereai. De-ajuns, după cum spune mama dumitale, și mai mult decît de-ajuns cu astfel de chestii duminică seara. Affery, tot n-ai găsit, femeie, ce căutai ?

Luase dintr-un șifonier cearceafuri și pături și se grăbea să le strîngă laolaltă.

— Ba da, Jeremiah, răspunse ea iute.

Arthur Clennam o ajută, ducînd el însuși legătura ; ură bătrînului noapte bună și porni pe scară, împreună cu ea, în sus, spre podul casei.

Au tot urcat, în mirosul de mucegai al casei vechi, neaerisită și în mare parte neocupată, pînă ajunseră la mansardă, o odaie de dormit încăpătoare. Sărăcăcioasă,

prost mobilată ca toate celelalte camere, era mai urită și mai tristă chiar decît restul, fiind locul de osîndă al mobilei scoase din uz. Mobilierul se compunea din niște jilțuri vechi și urîte, cu perne roase, și din jilțuri vechi și urîte fără nici un fel de perne ; dintr-un covor destrămat, pe care nu se mai deslușea modelul, o masă scîlciată, un dulap schilod, o garnitură de vătraie sfrijite ca scheletul unei garnituri defuncte, un lavoar care părea să fi stat de cînd lumea în bătaia unei ploi torențiale de zoi cu clăbuci de săpun și dintr-un pat cu patru stîlpi slăbănogi și golași, fiecare terminîndu-se prin cîte o țeapă, ca pentru a înlesni ocupanților să se străpungă cu ea dacă le-ar fi cășunat cumva o asemenea idee sinistră. Arthur deschise fereastra joasă și îngustă și privi afară pădurea de hogeaguri vechi, fărîmate, înnegrite, și spre văpaia singerie de pe cer, care altădată i se păruse reflexul nocturn de pe tărîmul flăcărilor din preajmă înfățișat închipuirii lui de copil de oriunde s-ar fi uitat.

Plecă de la fereastră, se așeză pe marginea patului și n-o slăbi din ochi pe Affery Flintwinch, care îi pregătea așternutul.

— Affery, dumneata nu erai căsătorită cînd am plecat de aici.

Ea strînse buzele ca și cum ar fi vrut să spună „nu" și clătină apoi din cap, înfășînd de zor o pernă.

— Cum s-a întîmplat ?

— Păi, Jeremiah, desigur... începu să istorisească Affery, cu un colț al feței de pernă între dinți.

— Desigur, el te-a cerut de nevastă, dar cum s-au petrecut lucrurile ? Nu mi-aș fi închipuit că vreunul din voi are să se căsătorească ; în orice caz, nici prin gînd nu mi-ar fi trecut că vă veți căsători unul cu altul.

— Nici mie, zise doamna Flintwinch, prinzînd cu nădejde perna în fața de pernă.

— Tocmai... Și cînd ai început să gîndești altfel ?

— Niciodată n-am gîndit altfel cîtuși de puțin, spuse doamna Flintwinch.

Văzînd, în timp ce titirea perna și o așeza la căpătîiul patului, că se mai uita încă la ea, în așteptarea răspunsului în continuare, ea o lovi strașnic în mijloc și întrebă :

— Ce altceva puteam face ?

— Ce altceva puteai face decît să te măriţi ?

— Sigur că da ! exclamă doamna Flintwinch. Nu pusesem eu lucrurile la cale. *Mie,* una, nici nu-mi trăsnise prin minte aşa ceva. Aveam eu altele pe cap, zău, numai de gîndit nu-mi ardea ! A avut mneaei grijă de asta, pe vremea cînd putea merge, şi încă ce mai umbla de colo-colo.

— Şi-apoi ?

— Şi-apoi ? repetă ca un ecou doamna Flintwinch. Ei, taman asta mi-am spus şi eu. Şi-apoi ! La ce bun să te mai frămînţi ? Cînd ăşti doi mintoşi au luat o hotărîre, ce-mi mai rămîne *mie* de făcut ? Nimic !

— Atunci, nu cumva a fost planul mamei ?

— Dumnezeu să te binecuvînteze, Arthur, Doamne, iartă-mă ! exclamă Affery, vorbind mereu pe un ton scăzut. Dacă nu s-ar fi-nţeles împreună, se mai făcea ceva ? Jeremiah nu mi-a făcut niciodată curte. Nici nu s-ar fi potrivit, după ce-am trăit sub acelaşi acoperămînt şi mi-a tot poruncit atîţia ani. Într-o bună zi mă pomenesc cu el : „Affery, zice, acum am să-ţi spun ceva. Cum ţi se pare numele de Flintwinch ?“ „Cum mi se pare mie ?“ spun eu. „Da, zice, fiindcă ai să-l porţi“, zice. „Să-l port eu ?“ zic. Jere-*mi*-ah ? Oho ! Asta-i mintos foc !

Doamna Flintwinch continua să întindă pe pat cearceaful de deasupra, peste el cuvertura, pledul pentru picioare, ca şi cum ar fi terminat de istorisit.

— Şi-apoi ? spuse iarăşi Arthur.

— Şi-apoi ? repetă iarăşi ca un ecou doamna Flintwinch. Ce puteam face altceva ? El mi-a spus : „Affery, tu şi cu mine trebuie să ne căsătorim şi o să-ţi explic de ce. Sănătatea mneaei se-nrăutăţeşte şi o să aibă mai tot timpul nevoie de-ngrijire în camera ei, că va trebui să stăm mult cu dînsa, că n-o să fie nimeni în afară de noi acum pe aici dacă plecăm şi pînă la urmă o să fie mai bine. Mneaei e de aceeaşi părere cu mine, mi-a zis, aşa că dacă vrei să-ţi potriveşti pălăria pe cap luni care vine, la opt dimineaţă, punem treaba la punct.

Doamna Flintwinch netezi patul.

— Şi-apoi ?

— Și-apoi ? repetă doamna Flintwinch. Așa am gîndit și eu ! M-am așezat și am spus : Și-apoi ?... Pe urmă, ce-mi zice Jeremiah ? Cît despre cununie, duminică o să se afișeze pentru a treia oară la biserică — acum două săptămîni am dat anunțul — de aia am spus eu luni. O să-ți spună și mneaei în persoană despre asta ; acum, Affery, o să te găsească pregătită. Chiar în ziua aceea mi-a vorbit și dînsa și mi-a zis : „Așadar, Affery, după cum înțeleg, tu și cu Jeremiah o să vă căsătoriți. Mă bucur de asta, ca și voi, și pe drept cuvînt. E un lucru foarte bun pentru voi și foarte bine venit pentru mine în aceste împrejurări. E un om simțit, un om de încredere, un om perseverent și cu frica în Dumnezeu.“ Ce era să mai spun cînd se ajunsese pînă aici ? Păi, dacă mă... mă sugrumau în loc să mă mărite (doamna Flintwinch scotocise bine și cu trudă prin minte pînă să dea de această vorbă), n-aș mai fi putut spune un cuvînt de împotrivire dinaintea mintoșilor ăstora doi.

— Te cred, zău.

— Așa se și cuvine, Arthur.

— Affery, cine era fata de adineauri, din odaia maică-mi ?

— O fată ? se miră doamna Flintwinch pe un ton cam pițigăiat.

— Era sigur o fată, cea pe care am văzut-o lîngă dumneata... aproape ascunsă în ungherul întunecat.

— Aa ! Aceea ? Mica Dorrit ? *Ea* nu-i nimic, o toană de-a-mneaei, adăugă Affery Flintwinch, care nu pomenea niciodată numele doamnei Clennam. Da' mai sînt pe lîngă asta și alt soi de fete pe lume. Ți-ai uitat drăguța de odinioară ? De multă, multă vreme, pun rămășag.

— Am suferit destul de pe urma separării noastre impuse de mama, ca să n-o fi uitat. Mi-o amintesc foarte bine.

— Ai găsit alta ?

— Nu.

— Atunci, să-ți spun o veste. E bogată acum și văduvă. Poți să te-nsori cu ea dacă vrei.

— De unde ai aflat asta, Affery ?

— I-am auzit vorbind pe cei doi mintosi... Se-aude Jeremiah pe scări.

După care se făcu nevăzută într-o clipă.

Doamna Flintwinch adusese, în țesătura pe care spiritul lui o urzea în acel vechi atelier unde se înălța războiul lui din tinerețe, ultimul fir lipsă al modelului. Iubirea întraripată a unui băiețandru cu capul în nori pătrunsese pînă și în această casă ; fusese atît de chinuit de deznădejde, ca și cum locuința asta era un castel dintr-un roman de dragoste. Acum ceva mai mult de o săptămînă, la Marsilia, fata drăguță de care se despărțise regretînd trezise în el un interes neobișnuit, un simțămînt aproape de afecțiune din cauza asemănării, reale sau închipuite, cu primul chip care dăduse vieții lui mohorîte avîntul către lumea superbă a fanteziei. Se sprijini de pervazul ferestrei înguste și joase și, privind iarăși peste pădurea de hogeaguri înnegrite de fum, începu să viseze, pentru că năzuința neîntreruptă din viața acestui om — atît de săracă în lucruri care i-ar fi putut oferi subiecte mai bune de speculație — a fost aceea de a ajunge pînă la urmă un visător.

Capitolul IV

DOAMNA FLINTWINCH ARE UN VIS

CÎND doamna Flintwinch visa, de obicei nu visa ca fiul bătrînei sale stăpîne, cu ochii deschiși. În noaptea aceea avu un vis ciudat de clar și numai la cîteva ore după ce-l părăsise pe fiul bătrînei sale stăpîne. La drept vorbind, imaginile nu se perindaseră deloc ca în vis, totul părea aievea, de la început pînă la sfîrșit. Iată cum se întîmplase.

Odaia de dormit ocupată de domnul și doamna Flintwinch se găsea la cîțiva pași de cea unde doamna Clen-

nam trăia de atîta vreme închisă, dar nu la același etaj, ci într-o aripă a casei la care ajungeai coborînd o scară abruptă de cîteva trepte vechi, diferită de scara principală, aproape în fața ușii de la încăperea doamnei Clennam. Nu se putea spune că din odaia aceasta se auzea dacă strigai, atît de mult te stînjeneau pereții, ușile și lambriurile bătrînei case ; se putea însă trece cu ușurință dintr-o cameră într-alta, chiar și sumar îmbrăcat, la orice oră din noapte, oricare ar fi fost temperatura. La capătul patului și lîngă urechea doamnei Flintwinch era un clopoțel al cărui cordon atîrna la îndemîna doamnei Clennam. De fiecare dată cînd suna clopoțelul, Affery sărea din pat și, pînă să se trezească de-a binelea, se și afla în odaia bolnavei.

După ce o așeză pe stăpînă-sa în pat, aprinse lampa și îi ură noapte bună, doamna Flintwinch se retrase ca de obicei în cuibul ei, deși domnul și stăpînul său nu-și făcuse încă apariția. Și tocmai domnul și stăpînul ei fusese — cu toate că, în ciuda observației majorității filozofilor, nu era ultimul gînd care o frămîntase — subiectul visului doamnei Flintwinch.

Se făcea că se deșteptase după un somn de cîteva ceasuri și că Jeremiah nu intrase încă în pat. Că se uitase la lumînarea pe care o lăsase arzînd și, măsurînd timpul ca Alfred cel Mare [1], avu convingerea, după cît se consumase, că a dormit o bucată bună de timp. Că s-a sculat apoi, și-a pus pe ea un capot, a încălțat pantofii și că, foarte nedumerită, a ieșit pe scară în căutarea lui Jeremiah.

Scara era din lemn și cît se poate de solidă, ca aievea, iar Affery o coborî de-a dreptul, fără ocolișurile tipice în cazul viselor. Nu plutea pe trepte, ci mergea cu nădejde, conducîndu-se după balustradă, pentru că lumînarea i se stinsese. Într-un ungher al vestibulului, dinapoia ușii principale, se afla un mic salonaș de așteptare, ca intrarea în

[1] Se spune că regele Alfred cel Mare (secolul al IX-lea) ar fi folosit pentru prima dată niște lumînări gradate (pomenite deseori și de Shakespeare), după care se putea aprecia timpul scurs. A se vedea : Asser, *Viața lui Alfred*, cap. 104. Se pare că Dickens a citit acest amănunt în *Șase cronici vechi englezești* (lucrare editată de J. A. Giles), carte tipărită în 1848.

puțul unei mine, cu o fereastră înaltă și îngustă, ca o spintecătură în perete. În această odăiță, care niciodată nu era folosită, ardea lumina.

Doamna Flintwinch traversă vestibulul, călcînd pe pardoseala de piatră cu senzația de rece la picioare pentru că n-avea ciorapi, și furișă o privire prin balamalele ruginite ale ușii abia întredeschise. S-ar fi așteptat să-l vadă pe Jeremiah dormind buștean sau căzut în nesimțire, și cînd colo el stătea tihnit pe un scaun, treaz și sănătos ca îndeobște. Dar, ia te uită ? Vai de mine !... Doamne, iartă-mă !... Doamna Flintwinch bolborosi exclamații de acest soi și simți că o cuprinde amețeala.

Deoarece, domnul Flintwinch, treaz, stătea cu ochii ațintiți asupra domnului Flintwinch care dormea. Ședea de o parte a măsuței, privind atent spre sine, de cealaltă parte, cum sforăie cu bărbia cufundată în piept. Flintwinch, treaz, se afla întors cu fața în întregime către nevastă-sa, Flintwinch care dormea stătea în profil. Flintwinch, treaz, era cel în carne și oase ; Flintwinch care dormea, dublura lui. Deși amețită, Affery își dădu seama de deosebire, întocmai cum ar fi putut deslușì un obiect palpabil de imaginea lui răsfrîntă într-o oglindă.

Dacă avea cea mai mică îndoială despre care anume era Jeremiah al ei, i-ar fi înlăturat-o neliniștea acestuia din urmă. Căută peste tot o armă de atac și, negăsind nimic mai potrivit, înșfăcă mucarnița și, înainte de a se sluji de ea ca să taie capătul revărsat al luminării, întinse brațul spre cel care dormea, vrînd parcă să-i străpungă trupul.

— Cine-i ? Ce s-a-ntîmplat ? strigă cel care dormea, sărind ca ars.

Domnul Flintwinch făcu un gest cu mucarnița ca și cum ar fi încercat să-și silească tovarășul să tacă vîrîndu-i-o pe gît ; tovarășul său își veni în fire și zise, frecîndu-se la ochi :

— Nu mai știam unde mă aflu.

— Ai dormit, mormăi Jeremiah uitîndu-se la ceas, două ore. Spuneai că te odihnești îndeajuns dacă tragi un pui de somn.

— Am dormit puțin, zise dublura.

— Două și jumătate dimineața, mîrîi Jeremiah. Unde ți-e pălăria ? Unde ți-e haina ? Unde-i caseta ?

— Toate-s aici, spuse dublura, petrecîndu-și un fular pe după gît, cu grija celui care nu s-a trezit de-a binelea. Stai o clipă. Acum întinde-mi mîneca... nu mîneca aceea, cealaltă. Ah ! Nu mai sînt tînăr ca înainte. Domnul Flintwinch îl sili energic să-și pună haina. Mi-ai promis încă un pahar după ce mă scol.

— Bea-l, se răsti Jeremiah, și... înecă-te, era să zic... adică, hai, dă-i drumu !

Scoase totodată aceeași sticlă de vin de Porto și umplu un pahar.

— Vinul ei de Porto, mi se pare ? întrebă dublura, gustîndu-l, de parcă se afla la Docuri și avea timp liber berechet. În sănătatea ei !

Trase o dușcă.

— În sănătatea ta !

Mai trase o dușcă.

— În sănătatea lui !

Încă o dușcă.

— Și-n sănătatea tuturor prietenilor din preajma catedralei Sf. Paul !

Goli paharul de vin, îl așeză pe masă înainte să fi terminat de spus străvechiul toast popular [1] și luă caseta. Era o cutie pătrată din fier, cu latura cam de jumătate de metru, pe care o putea duce ușor subsuoară. Jeremiah urmărea din priviri cu invidie felul cum o purta, trase de ea ca să fie sigur că o ținea bine, îl făcu atent să fie cu ochii în patru și apoi se furișă tiptil să-i deschidă ușa. Affery, care prevăzuse această ultimă mișcare, se și retrăsese pe scară. Faptele se înlănțuiau într-un chip atît de obișnuit și de firesc, încît, din locul unde se afla, putea auzi deschizîndu-se ușa, simțea aerul rece de afară, vedea stelele de pe cer.

Dar atunci se petrecu partea cea mai remarcabilă a visului. Se temea atît de mult de soțul ei, că, aflîndu-se pe scară, nu mai avu forța să se retragă pînă în odaia ei

[1] „În sănătatea tuturor prietenilor din preajma Wrekinului" — Wrekin fiind un deal izolat din Shropshire. Expresia aceasta a fost adoptată aici de Dickens, dar cu o altă localizare : catedrala Sf. Paul.

(ceea ce lesne ar fi putut face pînă să încuie el ușa), ci rămase mai departe acolo, holbîndu-se. În așa fel încît Jeremiah, cînd să urce scara să se ducă la culcare, cu luminarea în mînă, dădu față în față cu ea. Păru surprins, dar nu scoase o vorbă. Cu ochii țintă la nevastă-sa, continua să înainteze, și ea, ca hipnotizată, se tot retrăgea din cale-i. Astfel, ea retrăgîndu-se și el înaintînd, ajunseră în odaia lor. Nu închiseră bine ușa, cînd domnul Flintwinch îi puse mîna în beregată și începu s-o zgîlțîie pînă ce sărmana femeie se înnegri la față.

— Măi, Affery, femeie... Affery ! strigă domnul Flintwinch. Ce-oi fi visat tu ? Trezește-te, trezește-te ! Ce s-a-ntîmplat ?

— Ce... Ce s-a-ntîmplat, Jeremiah ? rosti gîfîind doamna Flintwinch, ochii rotindu-i-se în cap.

— Măi, Affery, femeie... Affery ! Te-ai dat jos din pat în somn, draga mea ! Cînd am urcat, după ce adormisem jos, dau de tine aici, în capot, pradă unui vis urît. Affery, femeie, adăugă domnul Flintwinch, schițînd un rînjet prietenos pe chipul lui expresiv, dac-o să mai ai vreodată un astfel de vis, asta-nseamnă că trebuie să iei curățenie. Și-am să-ți dau o doză zdravănă, babo, de-ai să mă pomenești.

Doamna Flintwinch îi mulțumi și se furișă în pat.

Capitolul V

CHESTIUNI DE FAMILIE

CÎND clopotele din centrul orașului băteau ora nouă, luni dimineață, doamna Clennam, în scaunul cu roți, era ajutată de Jeremiah Flintwinch — cu aerul lui de spîn-

zurat căruia i se tăiase funia — să ajungă la biroul său înalt. După ce îl descuie, îl desfăcu și se instală dinaintea pupitrului, Jeremiah se retrase — să se spînzure, pare-se, de-a binelea — iar fiul ei își făcu apariția.

— Te simți ceva mai bine în dimineața asta, mamă ?

Clătină din cap a tăgadă, cu aceeași mină de austeră satisfacție ca seara trecută, cînd fusese vorba despre vreme.

— Mai bine n-o să mă simt niciodată. Din fericire pentru mine, Arthur, știu acest lucru și mă pot resemna.

Stînd astfel, cu mîinile întinse pe pupitru și îndepărtate una de cealaltă, în fața secretarului înalt, cînta parcă la o orgă mută dintr-o biserică. Astfel gîndea fiul ei (și era un gînd vechi) în timp ce se așeză alături.

Doamna Clennam trase un sertăraș sau două și aruncă o privire asupra unor hîrtii de afaceri pe care le puse la loc. Chipul ei sever nu oferea nici un fir conducător care să călăuzească pe cineva prin labirintul întunecat al gîndurilor sale.

— Aș putea vorbi despre treburile noastre, mamă ? Ești dispusă să începem o discuție de afaceri ?

— Dacă sînt dispusă, Arthur ? Eu aș întreba mai degrabă dacă tu ești dispus ? Tatăl tău e mort de un an și mai bine. De atunci îți stau la dispoziție și tot aștept să-ți vină cheful.

— Am avut o mulțime de făcut înainte de a putea pleca ; și cînd, în fine, am putut pleca, am călătorit puțin ca să mă odihnesc și să-mi mai alung gîndurile.

Întoarse fața către el, ca și cum n-ar fi auzit sau înțeles ultimele cuvinte.

— Ca să te odihnești și să-ți alungi gîndurile...

Își roti privirile prin odaia sumbră și părea, după mișcarea buzelor, să repete vorbele pentru sine, de s-ar fi zis că lua camera drept martor pentru puțina odihnă și variație pe care aceasta i le putea oferi.

— Dealtfel, mamă, dumneata ești singura executoare testamentară și, avînd conducerea și administrarea bunurilor, mie mi-a rămas puțin, sau aș putea spune nimic de făcut, pînă vei avea timp să pui lucrurile la punct, în chip mulțumitor pentru dumneata.

— Conturile sînt transcrise, replică ea. Le am aici. Actele justificative au fost toate verificate și semnate. Poți să le cercetezi cînd dorești, Arthur ; chiar și acum, dacă-ți face plăcere.

— E de-ajuns să știu că totul s-a aranjat. Atunci pot continua ?

— De ce nu ? spuse pe tonul ei glacial.

— Mamă, de mai mulți ani încoace afacerile firmei noastre merg din ce în ce mai prost, iar tranzacțiile noastre sînt mereu în declin. Noi n-am dovedit niciodată și nici n-am inspirat vreodată mare încredere ; nu ne-am bucurat de simpatia nimănui ; calea pe care am ales-o nu este calea timpului în care trăim, de aceea am fost lăsați mult în urmă. Nu-i nevoie să insist, mamă, în acest sens. Trebuie să știi și dumneata asta.

— Știu ce vrei să spui, răspunse ea, mai potolită.

— Pînă și casa asta veche unde ne aflăm, reluă fiul ei, este un exemplu pentru ceea ce susțin eu. Pentru tata, la început, și mai înainte, pe vremea unchiului său, fusese un loc unde se făceau afaceri... într-adevăr un loc de afaceri, un loc de afaceri frecventat. Acum, casa asta nu-i decît o anomalie, o ciudățenie demodată și inutilă. Toate expedițiile noastre au fost de multă vreme încredințate firmei comisionarilor comerciali Rovingham ; și cu toate că, atît pentru a exercita un control asupra lor, cît și pentru a administra veniturile tatei, ai fost cu ochii în patru și ți-ai pus în joc agerimea dumitale, toate aceste calități ar fi avut aceeași înrîurire asupra averii tatălui meu dacă locuiai în orice altă casă particulară, nu-i așa ?

— Crezi cumva, replică ea, fără a-i răspunde la întrebare, că nu înseamnă nimic o casă, Arthur, care mă adăpostește, infirmă și năpăstuită... întocmai cum spun, infirmă și năpăstuită, cu voia Domnului... pe mine, maică-ta ?

— Mă refeream numai la afaceri.

— În ce scop ?

— Ajung și la asta.

— Prevăd, spuse, fixîndu-și ochii asupra lui, unde vrei să ajungi. Dar ferească Dumnezeu să mă plîng de încercările la care el mă supune. Pentru păcatele mele, eu merit amarnica dezamăgire și nu mă-mpotrivesc.

— Mă simt mîhnit, mamă, auzindu-te vorbind astfel, deși mă temeam că așa va fi...

— Te temeai. *Mă* cunoști bine, îl întrerupse.

Fiul tăcu un moment. O făcuse să se aprindă și era mirat.

— Așa! rosti ea, împietrindu-se din nou. Continuă. S-aud mai departe.

— Ai ghicit, mamă, că, în ce mă privește, am hotărît să abandonez afacerile. Am isprăvit cu ele. Nu m-aș încumeta să-ți dau sfaturi; dumneata văd că ești decisă să le continui. Dac-aș avea influență cît de cît asupra dumitale, aș folosi-o pur și simplu ca să-ți obțin îngăduința pentru că ți-am pricinuit o asemenea dezamăgire; ți-aș demonstra că am trăit jumătate dintr-o viață îndelungată fără să mă fi împotrivit vreodată voinței dumitale. N-aș putea spune că am fost în stare să mă conformez cu trup și suflet regulilor de viață pe care mi le-ai impus; n-aș putea spune că îmi închipui că cei patruzeci de ani ai mei au fost pentru mine sau pentru oricine altul de vreun folos, ori plăcuți; dar m-am supus ca de obicei, și ceea ce-ți cer doar este să nu uiți asta.

Vai de solicitantul, dacă exista un asemenea om, sau dacă ar fi putut exista cîndva, căruia-i era dat să caute vreun semn de bunăvoință pe chipul neînduplecat al celei de lîngă birou! Vai de delinceventul care ar fi făcut apel la un tribunal prezidat de acei ochi aprigi! Mare nevoie mai avea femeia aceasta rigidă de religia sa plină de misticism, învăluită în tristețe și tenebre, cu fulgere de afurisenie, de răzbunare și nimicire, brăzdînd norii negri. „Iartă-ne, Doamne, greșelile noastre așa cum și noi iertăm greșiților noștri" era pentru ea o rugăciune prea simplă, prea săracă. „Doamne, lovește-i pe greșiții mei, usucă-i, sfărîmă-i; fă-le ceea ce eu le-aș face și te voi proslăvi", aceasta era turla de piatră pe care, fără evlavie, și-o dura ca să se cațăre la cer.

— Ai terminat, Arthur, ori mai ai ceva să-mi spui? Cred că nu mai e nimic. Ai vorbit puțin, dar ai spus destule!

— Mamă, mai am totuși ceva să-ți spun. Ceva care, de multă vreme, mă frămîntă zi și noapte. E cu mult mai

greu de spus decît ce-am spus pînă acum. Ceva care se referă la mine ; la noi toți.

— La noi toți ! La care noi toți ?

— La dumneata, la mine și la răsposatul meu tată.

Își retrase mîinile de pe pupitru, le încrucișă în poală și rămase cu ochii spre foc, cu expresia de nepătruns a unei statui egiptene.

— L-ai cunoscut pe tata mult mai bine decît mine și rezerva lui față de mine ceda în fața dumitale. Dumneata erai mult mai tare, mamă, și îl conduceai. În copilărie înțelegeam asta la fel de bine ca acum. Știam că ascendentul dumitale asupra lui fusese cauza plecării sale în China, să se ocupe de afaceri acolo, în timp ce dumneata le conduceai pe cele de aici — deși nici astăzi nu-mi dau seama dacă termenii asupra cărora te învoiseși duceau de fapt la o despărțire — și că ai vrut să rămîn cu dumneata pînă la vîrsta de douăzeci de ani și apoi să mă duc la el, după cum s-a și întîmplat. Nu te superi dacă-ți amintesc aceasta după ce au trecut douăzeci de ani.

— Aștept să-mi spui de ce mi-ai amintit asta.

Coborî glasul și spuse, în chip vădit codindu-se, împotriva voinței lui :

— Aș vrea să te-ntreb, mamă, dacă ți s-a-ntîmplat să ai vreo bănuială...

La cuvîntul „bănuială" ea întorse privirile vremelnic spre fiul său, încruntîndu-se, posomorită. Apoi reveni cu ochii la foc ca mai înainte, dar tot cu o încruntătură, săpată parcă de sculptorul din străvechiul Egipt pe acest obraz dur de granit sortit să se încrunte în veci.

— ... cum că pe tata l-ar fi chinuit cine știe ce amintire tainică... poate remușcare ? Dacă niciodată n-ai observat ceva în purtarea lui care să sugereze asta ? Sau dacă nu i-ai vorbit niciodată despre așa ceva, ori dacă nu l-ai auzit vreodată pe el făcînd aluzie la așa ceva ?

— Nu pricep cărui soi de amintire tainică ar fi fost tatăl tău pradă, în mintea ta, replică ea după un timp de tăcere. Vorbești atît de misterios.

— Ar fi posibil, mamă — fiul său se aplecă înainte ca să fie mai aproape de ea cînd rostea aceste cuvinte în șoaptă, și își puse nervos mîna peste a ei, pe pupitru — ar

fi posibil, mamă, să fi făcut, din păcate, vreun rău cuiva, pe care să nu-l fi îndreptat ?

Uitîndu-se mînioasă la fiul său, doamna Clennam se retrase în jilţ ca să fie mai departe de el, dar nu-i dădu nici un răspuns.

— Înţeleg perfect de bine, mamă, că dacă această idee nu ţi-a venit niciodată în minte, trebuie să pară o cruzime, ceva nefiresc din partea mea, ca eu, chiar şi aşa, absolut între patru ochi, să pomenesc despre asta. Dar nu pot scăpa de această obsesie. Trecerea vremii şi schimbarea (pe amîndouă le-am încercat pînă să vorbesc) n-au izbutit s-o alunge. Nu uita, am stat împreună cu tata. Nu uita, i-am văzut chipul cînd mi-a lăsat ceasul în păstrare ; se străduia să-mi spună că-l trimitea drept un semn pe care dumneata îl vei înţelege. Nu uita, l-am văzut în ultimele clipe ţinînd creionul în mîna lui vlăguită, căutînd să scrie un cuvînt pe care să-l citeşti dumneata, dar n-a mai apucat să-i dea formă. Cu cît această vagă bănuială este mai îndepărtată şi mai crudă, cu atît împrejurările care ar putea s-o facă oarecum probabilă sînt mai puternic conturate în ochii mei. Pentru Dumnezeu, haide să examinăm cu sfinţenie dacă nu există vreo nedreptate încredinţată nouă s-o reparăm. Nimeni în afară de dumneata, mamă, nu poate da aici o mînă de ajutor.

Doamna Clennam — retrăgîndu-se şi mai mult, încît, din pricina poverii prea mari, jilţul se urnea cîte puţin pe roţi, cînd şi cînd, iar asta dădea bolnavei înfăţişarea unei fantome înspăimîntătoare care aluneca de lîngă el — ridică şi îndoi din cot braţul stîng, ţinînd dosul mîinii înspre obraz, ca o pavăză între ea şi el ; îl privea într-o tăcere împietrită.

— În goana după bani şi prin încheierea unor tranzacţii împovărătoare — acum că am început, mamă, trebuie să vorbesc despre astfel de lucruri — s-ar putea ca cineva să fi ieşit înşelat profund, păgubit, adus la sapă de lemn. Dumneata, mamă, încă înainte de a mă naşte eu, ai fost forţa motrice a acestui mecanism, spiritul dumitale mai ferm a inspirat toate tranzacţiile tatălui meu timp de patruzeci de ani şi mai bine. Aî putea să-mi risi-

pești aceste bănuieli, cred, dacă ai voi să mă ajuți cu tot dinadinsul să descopăr adevărul. Vrei, mamă ?

Se opri, nădăjduind că avea să vorbească și ea. Dar buzele ei strînse erau la fel de nemișcate ca și părul cărunt despărțit în două.

— Dacă cineva ar trebui repus în drepturile sale, dacă ar trebui să se dea înapoi cuiva niște bunuri înstrăinate, atunci să recunoaștem acest lucru și să trecem la fapte. Mai mult, mamă, dacă stă în puterile mele, atunci dă-mi voie să fac *eu* asta. Atît de puțină fericire am văzut că izvorăște din bani și, după cîte știu, atît de puțină tihnă au adus casei noastre sau tuturor celor care depind de ea, încît pentru mine banul valorează mai puțin decît pentru alții. Nu-mi poate aduce nimic care să nu însemne o sursă de reproșuri și frămîntare dacă sînt hăituit de bănuiala, ce a întunecat prin remușcări ultimele ceasuri ale tatălui meu, că nu-mi aparțin de drept și în chip cinstit.

Din peretele lambrisat atîrna un cordon de clopoțel, la vreo doi-trei metri distanță de birou. Printr-o mișcare bruscă a piciorului, ea dădu iute înapoi jilțul cu roți pînă în zid și trase cu violență de șnur, încă ținînd brațul în sus ca pe un scut, de parcă fiul ei ar fi lovit-o, iar ea s-ar fi ferit de izbitură.

O fată apăru în grabă, speriată.

— Trimite-l pe Flintwinch aici !

Într-o clipă fata se retrase și bătrînul se și ivi în pragul ușii.

— Ce ! V-ați și încăierat unul cu altul ? spuse, mîngîindu-și cu răceală fața. Mi-am închipuit eu. Eram aproape sigur de asta.

— Flintwinch ! exclamă mama. Uită-te la fiul meu ! Uită-te la el !

— Ei bine ! *Mă uit* la el, zise Flintwinch.

Doamna Clennam întinse brațul care-i slujise drept pavăză și, continuînd să vorbească, făcu semn către cel care-i stîrnise mînia :

— Aproape în momentul întoarcerii lui, mai înainte ca încălțările să i se fi uscat după drum, împroașcă noroi asupra memoriei lui tăică-su dinaintea mamei sale ! Îi

cere maică-si ca împreună cu el, ca niște iscoade, să scotocească prin actele tatălui său, încheiate de-a lungul unei vieți ! Se îndoiește ca nu cumva bunurile de pe lumea asta, pe care noi le-am agonisit muncind din greu, de dimineață pînă noaptea, cu mare trudă și luptă, și cu abnegație, să nu fi fost cîștigate prin jaf și înșelăciune ; mă întreabă cui anume s-ar cuveni să fie predate, ca o repunere în drepturi, o restituire a unor bunuri luate cu japca.

Deși spusese toate astea în culmea furiei, vorbea cu un glas departe de a fi nestăpînit, care părea mai scăzut ca de obicei. Rostea cuvintele pe un ton foarte răspicat.

— Repunere în drepturi ! exclamă ea. Da, într-adevăr ! Dumnealui îi este ușor să vorbească despre repunere în drepturi, proaspăt descins dintr-o călătorie prin țări străine, unde a ținut-o numai în petreceri, ducînd o viață de huzur și plăcere. Dar să se uite și la mine, care mă aflu închisă aici, țintuită locului ! Îndur toate astea fără să murmur, pentru că așa mi-a fost scris să-mi ispășesc păcatele. Repunere în drepturi ! Oare nu e nimeni în odaia asta ? N-a fost nimeni oare în toți acești cincisprezece ani ?

Astfel își încheia totdeauna socotelile cu maiestatea divină, înscriind titlurile pe numele său, stabilind apoi cu rigurozitate balanța spre a pretinde ce i se cuvenea. Remarcabile erau doar forța și stăruința cu care proceda. Zilnic, mii și mii de oameni procedează deopotrivă, fiecare în felul lui.

— Flintwinch, dă-mi cartea aceea !

Bătrînul o luă de pe masă și i-o înmînă. Ea puse două degete între pagini, închise cartea peste ele și o ridică spre fiul său, în chip amenințător.

— În vremurile de demult, Arthur, despre care se tratează în această carte, oamenii evlavioși, iubiți de Dumnezeu, și-ar fi afurisit fiii pentru mai puțin ca atît ; i-ar fi izgonit — ar fi izgonit popoare întregi dacă-i sprijineau, departe de Dumnezeu și de oameni — ar fi făcut să piară pînă și pruncul de la sînul mamei. Doar atît îți mai spun, că dacă vreodată mai aduci vorba despre acest subiect în fața mea, mă voi lepăda de tine ; te voi izgoni pe ușa asta, încît are să-ți pară rău că n-ai fost fără mamă din leagăn. Atunci nu te voi mai vedea niciodată și n-am

să vreau să mai știu despre tine. Și dacă, în ceasul din urmă, vei reveni în odaia asta întunecată să mă vezi zăcînd moartă, trupul meu va sîngera, dacă va fi posibil, cînd te veî apropia de mine.

Calmată, în parte, de violența acestei amenințări și, în parte (oricît de monstruos ar părea), de impresia nedeslușită că ar fi săvîrșit un soi de ritual religios, ea dădu cartea înapoi bătrînului și tăcu.

— Eh, și acum, rosti Jeremiah, prevenindu-vă că n-am să mă amestec între dumneavoastră doi, dați-mi voie să-ntreb, de vreme ce *am fost* chemat aici ca să fiu a treia persoană de față, ce-nseamnă toate astea ?

— Cere explicații mamei, răspunse Arthur, văzînd că rămăsese în grija lui să vorbească. Să ne oprim aici. Ce-am spus a fost adresat numai mamei mele.

— Aa ! exclamă bătrînul. Să cer explicații mamei dumitale ? Mamei dumitale ? Bine ! Dar mama dumitale pomenea tocmai de faptul că-ți bănuiești tatăl. Asta nu se cade, domnule Arthur. Pe cine-o să mai bănuiești cu ocazia asta ?

— Destul, spuse doamna Clennam, întorcîndu-și fața în așa fel încît deocamdată se adresa numai bătrînului. Să nu mai aud vorbindu-se despre asta.

— Da, dar numai o clipă, numai o clipă, stărui bătrînul. Să vedem cum stăm. I-ați spus domnului Arthur că nu se cuvine să-și jignească tatăl ? Că n-are nici un drept să facă acest lucru ? Că n-are nici un temei pentru așa ceva ?

— Îi spun asta chiar acum.

— Aa, foarte bine, continuă bătrînul. Îi spuneți asta chiar acum. Nu i-ați spus mai înainte, i-o spuneți acum. Da, da, da ! Așa e ! Știți foarte bine, am stat atîta vreme între dumneavoastră și tatăl lui și, după cum se pare, moartea n-a schimbat nimic, că trebuie să stau acum și între dumneavoastră doi. Așa voi face, și atunci am tot dreptul să cer ca lucrurile să fie spuse pe șleau. Arthur, nu uita, te rog, că n-ai dreptul să-ți bănuiești tatăl și că n-ai nici un temei pentru așa ceva.

Așeză mîinile pe spătarul jilțului cu roți și, mormăind ceva în barbă, își duse stăpîna înapoi la birou.

— Ei, şi-acum, reluă el, rămînînd în picioare dinapoia ei, ca să nu plec cumva şi să las treaba făcută pe jumătate şi apoi să mă rechemaţi cînd ajungeţi la jumătatea cealaltă şi o s-o luaţi iar razna, v-a spus Arthur ce are de gînd să facă în privinţa afacerilor ?

— A renunţat la afaceri.

— În favoarea nimănui, presupun ?

Doamna Clennam se uită spre fiul său, rezemat de una din ferestre. El îi surprinse privirea şi spuse :

— În favoarea mamei, desigur. Poate proceda cum îi va face plăcere.

— Dacă ceva mi-ar face plăcere, spuse ea după o pauză scurtă, după ce am fost dezamăgită în aşteptările mele că fiul meu, în tăria vîrstei, va da un nou avînt şi vigoare firmei noastre, pentru a deveni prosperă şi puternică, ar fi să promovez un slujitor bătrîn şi credincios. Jeremiah, căpitanul părăseşte vasul, dar dumneata şi cu mine ne vom scufunda sau vom pluti mai departe.

Jeremiah, ai cărui ochi scăpărau de parcă şi vedea banii, aruncă subit fiului o privire, ca şi cum voia să spună : „Nu *dumitale* îţi datorez mulţumiri ; *dumneata* n-ai făcut nimic pentru asta !“ Apoi spuse mamei că îi mulţumeşte, că Affery îi mulţumeşte, că el niciodată n-o va părăsi şi că niciodată Affery n-o va părăsi. În cele din urmă, scoase ceasul din adîncurile buzunarului şi spuse :

— Unsprezece. E timpul să serviţi stridiile.

După această schimbare a subiectului, care nu atrase după sine şi o schimbare a expresiei sau atitudinii, sună clopoţelul.

Dar doamna Clennam, hotărîtă să se poarte faţă de sine cu mai multă asprime, fiind bănuită că nu ştie ce înseamnă repunerea în drepturi, refuză să mănînce stridiile cînd îi fură aduse. Păreau totuşi ispititoare : opt la număr, aşezate roată într-o farfurie albă, pe o tavă acoperită cu un şerveţel alb, însoţită de o jumătate de franzeluţă unsă cu unt şi de un păhărel plin pînă sus cu un vin rece, îndoit cu apă ; dar ea rezistă tuturor rugăminţilor stăruitoare şi le trimise înapoi, trecînd, fără îndoială, acest act de renunţare pe socoteala sa în cartea cea mare a veşniciei.

Această gustare alcătuită din stridii nu fusese adusă de Affery, ci de fata care apăruse cînd a sunat clopoţelul doamna Clennam, aceeaşi care intrase de cu seară în odaia slab luminată. Acum, cînd avea prilejul s-o privească mai bine, observă că micuţa ei făptură, trăsăturile delicate şi rochia uşoară şi făcută din economie îi dădeau o înfăţişare mult mai tînără decît în realitate. O fată care avea probabil nu mai puţin de douăzeci şi doi de ani, dar căreia, văzînd-o pe stradă, nu i-ai fi dat decît poate ceva mai mult de jumătate din vîrsta asta. Nu că ar fi fost prea tînără la faţă, căci de fapt trăsăturile ei dezvăluiau mai multă cumpătare şi griji ca de obicei la vîrsta aceasta ; era însă atît de micuţă şi de diafană, atît de tăcută şi de sfioasă, şi părea atît de conştientă că nu se află la locul potrivit printre aceşti trei bătrîni înăspriţi, încît trăda, absolut, aerul şi purtările unui copil intimidat.

În felul ei aspru, şovăind nehotărîtă între proteguire şi oprimare (între aspersiunea uşoară a unei stropitori şi presa hidraulică), doamna Clennam dovedea un interes real faţă de protejata sa. Chiar şi în momentul intrării ei la apelul violent al clopoţelului, cînd mama făcuse gestul ciudat de a se feri de fiul ei, ochii doamnei Clennam lăsau să se vadă ceva, care părea anume rezervat fetei. Aşa cum există grade de duritate în cazul metalului celui mai dur şi nuanţe de culoare chiar şi la negru, tot astfel exista o fină gradare pînă şi în purtarea aspră a doamnei Clennam faţă de oameni, în general, şi faţă de Mica Dorrit.

Mica Dorrit era croitoreasă zilieră. Cu atît şi atît pe zi — sau cu atît de puţin pe zi — fusese angajată de la opt dimineaţa pînă la opt seara. Punctuală pînă la secundă, Mica Dorrit apărea ; punctuală pînă la secundă, Mica Dorrit se făcea nevăzută. Ce se întîmpla cu Mica Dorrit între opt seara şi opt dimineaţa era un mister.

Mica Dorrit mai avea o particularitate de caracter. Pe lîngă simbrie, în contractul ei de muncă era cuprinsă şi masa. Nu voia în ruptul capului să mănînce împreună cu ceilalţi ; şi ori de cîte ori putea, se eschiva mereu. Mereu invocase ceva, ba că întîi trebuie să termine cutare lucru mărunt, ba să înceapă întîi cutare lucru mărunt, şi făcea sistematic fel de fel de combinaţii — fără prea mare

șiretenie, pare-se, căci nu înșela pe nimeni — doar-doar să mănînce singură. Cînd izbutea, fericită, își ducea farfuria te miri unde și lua masa pe genunchi, sau pe vreun dulăpior, ori așezîndu-se direct pe dușumea, sau chiar stînd în vîrful picioarelor probabil, ca să mănînce mai nimica toată, pe prichiciul căminului ; atunci, pentru Mica Dorrit, marea grijă din acea zi se risipea.

N-ar fi fost lesne să descifrezi chipul Micăi Dorrit — era atît de rezervată, își vedea de lucru în ungherele cele mai retrase și o rupea la fugă speriată dacă se întîlnea cu cineva pe scară. Avea obrazul străveziu parcă, de palid ce era, foarte mobil ca expresie — fără a fi frumoasă, cu excepția ochilor de culoarea catifelată a alunei. Capul aplecat cu gingășie, talia delicată, o pereche de mîini harnice, o rochie ponosită — trebuie să fi fost foarte ponosită dacă se vedea, căci altminteri era tare îngrijită — astfel arăta Mica Dorrit, așezată la lucru.

Domnul Arthur a aflat în cursul zilei aceste amănunte sau mai degrabă aceste generalități despre Mica Dorrit, grație propriilor lui ochi și grație limbii slobode a doamnei Affery.

Dacă jupîneasa Affery ar fi avut un cuvînt de spus în privința asta, ar fi fost probabil în defavoarea Micăi Dorrit. Dar cum „cei doi mintoși" — la care jupîneasa Affery făcea mereu aluzie și de care părea să fie cu totul subjugată — se puseseră de acord s-o accepte pe Mica Dorrit cît se poate de firesc, nu-i rămînea decît să facă și ea la fel. De aceea, dacă cei doi mintoși s-ar fi înțeles s-o ucidă pe Mica Dorrit la lumina lumînării, doamna Affery, cerîndu-i-se să țină lumînarea, fără doar și poate ar fi făcut acest lucru.

În pauzele dintre pregătirea fripturii de potîrniche pentru odaia bolnavei, a cărnii de vacă la cuptor și a budincii pentru sufragerie, doamna Affery făcu destăinuirile despre care s-a pomenit mai sus. Mereu scotea capul, după ce-l retrăsese pe ușa întredeschisă, ca să se pună la adăpost de cei doi mintoși. Devenise parcă o adevărată pasiune pentru doamna Flintwinch faptul de a-l asmuți pe unicul fiu împotriva celor doi.

În cursul zilei, Arthur dădu și o raită prin toată casa. O găsi tristă și mohorîtă. Odăile pustii, nelocuite de ani și

ani, erau căzute parcă într-o letargie sumbră din care nimic nu le putea trezi. Mobilierul, sărăcăcios și greoi în același timp, mai mult se ascundea în camere în loc să le împodobească. Orice umbră de culoare se șterse în toată casa ; cele care fuseseră cîndva pe aici dispăruseră demult, odată cu razele de soare rătăcite, ca să fie absorbite, poate, de flori, de fluturi, de penajul păsărilor, de pietrele prețioase și așa mai departe. De la temelie pînă în acoperiș nu exista nici măcar o singură dușumea întreagă ; tavanele erau cumplit de afumate și pline de praf, încît babele ghicitoare ar fi putut foarte bine citi viitorul în ele, și nu în fundul ceștii de cafea. Vetrele moarte de frig nu ofereau altă mărturie că ar fi fost calde cîndva decît purcoaiele de funingine scuturată din hogeaguri și care zbura peste tot în vîrtejuri picloase cînd se deschidea vreo ușă.

În încăperea care odinioară slujise drept salon se vedea o pereche de oglinzi pricăjite, cu o sinistră procesiune de figuri cîndva aurii, acum înnegrite, purtînd niște ghirlande negre jur împrejurul ramelor ; dar chiar și aceste siluete își pierduseră ba capetele, ba picioarele, iar un anumit soi de Cupidon, răsucit pe propriul său ax, spînzura cu capul în jos, în vreme ce un altul căzuse de-a binelea.

Odaia pe care răposatul tată al lui Arthur Clennam o folosise pentru chestiuni de afaceri — după cum își amintea din copilărie — era atît de puțin schimbată, încît s-ar fi putut crede că acesta se mai afla acolo, invizibil, la fel cum văduva lui, biată relicvă vizibilă, locuia deasupra, în camera ei, Jeremiah Flintwinch umblînd încă, de la unul la altul, în chip de mediator. Pe perete, portretul lui — întunecat și trist, mut pe vecie, cu niște ochi pironiți asupra fiului său, așa cum s-a uitat la el și atunci cînd s-a stins din viață — părea să-l îndemne grozav de stăruitor să ducă la îndeplinire sarcina asumată, el însă nu mai avea acum nici o speranță de a obține pînă și cea mai neînsemnată concesie din partea maică-si, iar cît despre a găsi alte mijloace de a-și potoli bănuielile, de multă vreme își pierduse orice nădejde. Jos, în pivniță, cît și în odăile de dormit, lucruri vechi despre care își aducea bine aminte se schimbaseră odată cu trecerea timpului și prin dărăpănare, dar rămăseseră neclintite din locurile lor de

altădată, chiar și butoaiele fără bere, încărunțite de pînza de păianjeni, și sticlele de vin goale, cu gîturile împodobite cu flori de mucegai. Tot acolo, printre polițele schiloade, pline de sticle, și dîrele ofticoase de lumină venind din curtea de deasupra, se afla camera boltită, numai hîrțoage de conturi care miroseau a mucezeală atît de rău, de parcă ar fi fost răsfoite sistematic, la ceasurile nălucilor, de ceața nocturnă a strigoilor unor foști contabili.

La ora două se servi friptura făcută la cuptor, în chip de ispășire a păcatelor, pe o față de masă intrată la apă, la capătul mesei din sufragerie, unde Arthur mîncă alături de domnul Flintwinch, noul său asociat. Domnul Flintwinch îl înștiință că mama sa își recăpătase cumpătul și că nu trebuia să-i fie teamă că va mai face vreo aluzie la cele petrecute dimineață.

— Și să nu-l mai jignești pe tatăl dumitale în propria lui casă, domnule Arthur, adăugă Jeremiah, o dată pentru totdeauna : să nu se mai întîmple niciodată. Și-acum, să nu mai pomenim despre asta !

Domnul Flintwinch se și apucase să facă rînduială și să șteargă praful în birouașul lui particular, parcă în onoarea ridicării sale la un nou rang. Reluă această îndeletnicire după ce se săturase de mîncat, culegînd și tot sosul rămas în tava de friptură cu muchia cuțitului, și după ce se înfruptase vîrtos dintr-un butoiaș de bere slabă aflat în cămară. Astfel înviorat, își sumecă mînecile cămășii și se întoarse la treabă ; domnul Arthur, urmărindu-l din priviri, își dădea pe deplin seama că bătrînul acesta avea să fie tot așa de comunicativ față de el precum tabloul ori mormîntul tatălui său.

— Hai, Affery, femeie, o îndemnă domnul Flintwinch traversînd vestibulul. Adineauri, cînd am fost sus, încă nu era făcut patul domnului Arthur. Hai, mișcă-te. Fuga !

Dar domnul Arthur găsea casa atît de pustie, de neîmbietoare și nu voia să mai fie martor la blestemele maică-si adresate dușmanilor (poate și el printre aceștia), ca praful să se aleagă de ei pe lumea asta și să aibă parte de veșnică osîndă pe cealaltă, încît îi anunță că are de gînd să locuiască la cafeneaua unde își lăsase bagajul. Domnul Flintwinch, bucuros la gîndul că scapă de el, iar maică-sa indiferentă — pe lîngă considerente de economie — la

toate aranjamentele domestice care nu se limitau la pereții propriei sale odăi, el își puse în aplicare această hotărîre fără alte neajunsuri. Au căzut de acord asupra cîtorva ore de lucru zilnic, pe care maică-sa, domnul Flintwinch și el aveau să și le consacre împreună verificării necesare a registrelor și documentelor ; părăsi apoi cu inima grea căminul părintesc, regăsit abia atît de tîrziu.

Dar Mica Dorrit ?

Vreme de cam două săptămîni, orele închinate afacerilor — ținînd cont și de pauzele în timpul cărora bolnava își vedea de regimul ei de stridii și potîrnichi, iar Arthur prindea puteri noi făcînd cîte o plimbare — se înscriau între zece și șase. Uneori Mica Dorrit era ocupată cu lucrul de mînă, alteori nu, iar cîteodată apărea doar ca un musafir umil, ca în seara întoarcerii lui acasă. Curiozitatea inițială sporea zi de zi, așteptînd-o mereu mai atent, fie că dădea ochii cu ea, sau nu, făcînd tot soiul de presupuneri în ce o privea. Înrîurit de ideea care îl stăpînea stăruitor, el deprinse chiar obiceiul de a se întreba dacă fata nu cumva avea vreo legătură cu această preocupare a lui. În cele din urmă luă hotărîrea să observe orice mișcare ar fi făcut Mica Dorrit și să afle cît mai mult despre povestea vieții ei.

Capitolul VI

TATĂL ÎNCHISORII MARSHALSEA

ACUM treizeci de ani, la numai cîteva uși de biserica Sf. Gheorghe, în cartierul Southwark, pe stînga drumului ducînd înspre sud, se afla închisoarea Mar-

shalsea.[1] Exista de mulți ani și avea să mai supraviețuiască doar cîțiva ani mai apoi ; astăzi a dispărut și lumea nu e acum cîtuși de puțin mai rea ca înainte.

Era o clădire lungă, gen cazarmă, împărțită în niște șandramale mizerabile de locuit, dispuse spate în spate, în așa fel încît nu existau încăperi dosnice, înconjurată de o curticică îngustă, pavată și încinsă de niște ziduri înalte, cu obișnuitele țepușe de fier deasupra. Această închisoare pentru datornici, strîmtă și bine ferecată, conținea în incinta ei o și mai strîmtă și mai bine ferecată temniță pentru contrabandiști. Contravenienții care încălcau legile fiscale, neplatnicii accizelor sau ai impozitelor vamale, nefiind în stare să achite amenzile, urmau să fie încarcerați dinapoia unor porți blindate din fier, alcătuind o a doua închisoare, cu o celulă, două, solide, și o fundătură lată de vreun metru și jumătate, constituind capătul misterios al terenului foarte limitat unde datornicii întemnițați la Marshalsea își mai uitau necazurile jucînd popice. Acolo urmau să fie încarcerați, pentru că vremea celulelor solide și a fundăturilor fusese oarecum depășită. Puțin cam prea rău privite, practic, deși teoretic bine venite ca totdeauna, același lucru se poate observa și în cazul altor celule din zilele noastre, care chipurile n-ar fi deloc solide, și al altor fundături, care, ce-i drept, sînt din piatră !

Astfel, contrabandiștii stăteau de obicei laolaltă cu datornicii (care-i primeau cu brațele deschise), în afară de unele momente, consfințite prin lege, cînd apărea cîte un ipochimen venind de la cine știe ce birou ca să îndeplinească formalitatea de a inspecta ceva, ce anume nici el, nici altcineva habar nu avea. În aceste împrejurări pur britanice, contrabandiștii, dacă existau, se făceau că intră

[1] Înființată inițial în vremea lui Edward al III-lea (1312—1377) la Curtea contelui Marshal, sau Marshal Court, unde se judecau infracțiuni ale slujitorilor din Gospodăria regală. Mai tîrziu se afla cam la jumătatea drumului dintre biserica Sf. Gheorghe și Podul Londrei ; în 1780 s-a mutat în regiunea menționată în acest roman. Abia mai apoi folosește ca loc de detenție pentru datornici, iar în 1849 a fost desființată. Tatăl lui Dickens, John Dickens, a stat întemnițat la Marshalsea din 20 februarie și pînă în 24 mai 1824, și chiar Dickens însuși, așa încît amintirile lui datează din epoca în care este plasată acțiunea romanului de față, apărut pentru prima dată în 1857.

în celulele lor blindate și în fundătură, în timp ce ipochimenul se prefăcea că se ocupă de acel ceva ; apoi pleca, într-adevăr, de cum isprăvea ceea ce de fapt nu ducea la îndeplinire, oferind așadar un rezumat succint al felului cum sînt administrate mai toate afacerile publice din drăgălașa, din micuța Insulă [1].

Cu mult înaintea zilei cînd soarele strălucea asupra Marsiliei și asupra începutului acestei povestiri, în închisoarea Marshalsea fusese adus un datornic despre care va fi vorba în decursul cărții.

Pe vremea aceea era un bărbat distins, între două vîrste, foarte cumsecade și foarte neajutorat, care urma să fie curînd pus iarăși în libertate. Trebuia neapărat să fie pus curînd iarăși în libertate, căci ivărele închisorii Marshalsea niciodată nu fuseseră trase în urma unui datornic care de fapt nu datora nimănui nimic. Adusese cu sine un geamantan despre care se îndoia dacă merita osteneala de a-l mai desface, atît îi era de perfect limpede — ca dealtminteri tuturor celorlalți, după cum spunea și temnicerul în poartă — că avea să fie curînd pus iarăși în libertate.

Era un om sfios și rezervat, chipeș, deși cu trăsături cam efeminate ; avea o voce blîndă, păr cîrlionțat și mîini nesigure — cu degetele încărcate de inele, ca pe atunci — pe care, nervoase, de o sută de ori și le tot dusese la buzele-i tremurînde, numai în prima jumătate de oră de cînd făcuse cunoștință cu închisoarea. Pentru soția lui mai cu seamă era neliniștit.

— Credeți, domnule, îl întrebă pe temnicer, că are să fie prea speriată dacă o veni mîine dimineață aici, la poartă ?

Temnicerul declară, după experiența sa, că unele din ele e speriate, altele nu e. Că, în general, mai mult nu decît da.

— Cam ce fel de femeie este ? întrebă, filozofic. Vezi mneata, de asta depandă.

— E foarte delicată, zău, și fără experiență.

— Păcat, spuse temnicerul, asta e contra ei.

---

[1] *„Din drăgălașa, din micuța Insulă"*, refrenul unui cîntec patriotic, *Insula*, de Charles Dibdin (1745—1814).

— E atît de puțin obișnuită să iasă singură, continuă datornicul, încît nici nu știu cum o s-ajungă pînă aici, dacă vine cumva pe jos.

— Poate că, zise temnicerul, are să ia o birjă.

— Poate. Duse șovăielnic mîna la buzele tremurînde. Sper că așa o să facă. Dar poate că nici nu-i vine în minte.

— Ori poate, rosti temnicerul, oferind această sugestie de la înălțimea taburetului său vechi și lustruit de atîta stat pe el, așa cum ar fi oferit-o unui copilaș de a cărui slăbiciune i-ar fi fost milă, poate c-o să-l ia pe frate-su, sau pe soră-sa, ca să vină aici cu ea.

— N-are nici frate, nici soră.

— Vreo nepoată, ori nepot, verișor, servitoare, fată-n casă, zarzavagiu... fir-ar să fie ! O găsi ea pe carevașilea, adăugă temnicerul, respingînd din capul locului refuzul tuturor sugestiilor sale.

— Tare mă tem... și sper că nu-i împotriva regulamentului... că are să-i aducă pe copii.

— Pe copii ? se miră temnicerul. Și regulamentu ? Ce-are a face una cu alta ? Doamne ferește, păi noi avem aici o curte-ntreagă de copii ! Auzi, copii ! Aici e forfotă de copii ! Și cîți ai ?

— Doi, răspunse datornicul, iarăși ducînd șovăielnic mîna la buze și îndreptîndu-se către interiorul închisorii.

Temnicerul îl urmări din ochi. „Și mneata încă unu, spuse pentru sine, în total trei. Și nevastă-ta încă unu, zău, pun rămășag un galben. Asta face patru. Și cu ăl de-i pe drum, pun rămășag juma de galben, face cinci. Și acuma pariez pe-un galben și juma că pot spune care-i mai neajutorat între un prunc și mneata !“

Avusese dreptate. A doua zi soția își făcu apariția cu un băiețaș de trei ani și o fetiță de doi, iar lui îi veni inima la loc.

— Ai căpătat o cameră, nu-i așa ? îl întrebă temnicerul pe datornic după vreo săptămînă, două.

— Da, am căpătat o cameră foarte bună.

— Aștepți și ceva boarfe s-o mobilezi ? întrebă temnicerul.

— Da, cîteva lucruri de strictă necesitate o să mi le-aducă un camionagiu azi după-amiază.

— Coana și cei mici o să vină să-ți țină de urît ? mai întrebă temnicerul.

— Da, da, ne-am gîndit că e mai bine să nu fim care încotro, chiar și numai pentru cîteva săptămîni.

— Chiar și pentru cîteva săptămîni, firește, replică temnicerul, și din nou îl urmări din ochi, dînd din cap de cîteva ori după ce plecase.

Afacerile acestui datornic se încurcaseră din pricina asocierii cu o altă firmă, despre care nu știa mai mult decît că investise bani în ea, din pricina unor chestiuni legale de transferuri și contracte, cesiuni aici, cesiuni dincolo, bănuieli de preferințe ilegale în favoarea unor cutare creditori și de dispariție misterioasă a valorilor în favoarea altora. Dar cum nimeni de pe fața pămîntului nu era mai puțin capabil decît datornicul însuși de a descurca măcar un singur element din această harababură, nu se putea ajunge la un liman. A-i pune întrebări amănunțite, silindu-l să dea răspunsuri pline de noimă, a-l închide într-o încăpere împreună cu contabili și avocăței verosi, versați în toate tertipurile insolvabilității și ale falimentului, ar fi însemnat să faci o treabă la fel de absurdă întocmai ca atunci cînd te-ai apuca să plasezi bani în afaceri cu dobînzi compuse. În toate aceste situații, degetele lui neliniștite rătăceau din ce în ce mai fără de rost pe buzele-i tremurînde, iar chițibușarii cei mai vicleni renunțau să mai stoarcă ceva de la el, socotindu-l un caz disperat.

— Să plece ? se miră temnicerul. *Asta* n-o să plece niciodată ; numai dacă n-o să-l ia creditorii de umeri să-l alunge afară.

Se afla acolo de vreo cinci sau șase luni, cînd într-o dimineață veni valvîrtej la temnicer să-i spună, cu răsuflarea tăiată și palid, că neveste-si i se făcuse rău.

— Da, era și de așteptat, spuse temnicerul.

— Pusesem la cale, continuă el, să se ducă abia mîine undeva la țară. Ce mă fac ! Ah, Doamne-Dumnezeule, ce mă fac !...

— Nu pierde vremea să-ți tot frîngi mîinile și să-ți muști degetele ! îi tăie vorba temnicerul, luîndu-l de braț. Hai cu mine !

Temnicerul îl conduse pe datornic — care tremura ca varga din tot trupul, repetînd întruna cu glas scăzut : „Ce mă fac, ce mă fac !“ în vreme ce cu degete nesigure se ștergea pe față de lacrimi — în sus, pe una din scările obișnuite ale închisorii, pînă în dreptul unei uși de la etajul mansardat. Temnicerul bătu cu coada cheii.

— Intră ! strigă cineva dinăuntru.

Cînd temnicerul deschise ușa unei odăițe păcătoase, rău mirositoare, apărură doi bărbați rumeni la față, puhavi, răgușiți, care stăteau la o masă scîlciată și jucau cărți, fumînd lulea și bînd rachiu.

— Domn doftor, zise temnicerul, aici e nevasta cuiva și are mare nevoie de mneavoastră, fără un minut de-întîrziere !

Prietenul doctorului era răgușit, puhav, rumen la față, ahtiat după jocul de cărți, după tutun, promiscuitate și rachiu la gradul pozitiv, iar doctorul la comparativ : mai răgușit, mai puhav, mai rumen la față, mai ahtiat după jocul de cărți, după tutun, promiscuitate și rachiu. Doctorul era din cale-afară de neîngrijit, într-o jachetă marinărească scurtă, grozav de jerpelită, ruptă pe la coate și aproape fără nasturi (pe vremea lui fusese un medic cu experiență, angajat pe un pachebot), cu cei mai soioși pantaloni albi pe care și-i poate închipui vreun muritor, tîrlici de pîslă, dar nici un fel de lenjerie vizibilă.

— O naștere ?! exclamă doctorul. Eu sînt omul potrivit !

Rostind aceste cuvinte, doctorul luă un pieptene de pe prichiciul căminului și îl trecu în sus prin păr — felul lui de a se spăla, pare-se — scoase un soi de lădiță sau trusă cu instrumente profesionale, de aspectul cel mai jalnic, din dulapul unde ținea ceașca, farfurioara și cărbunii, își potrivi bărbia într-un fular jegos cu care-și înfășură gîtul, luînd înfățișarea unei sperietori medicale de cea mai hidoasă speță.

Doctorul și datornicul coborîră scara în goană, lăsîndu-l pe temnicer să se întoarcă la postul lui, și se îndreptară spre odaia datornicului. Celelalte femei din închisoare auziseră vestea și se aflau strînse în curte. Cîteva dintre ele și puseseră stăpînire pe cei doi copii, vrînd să le dea ospi-

talitate ; altele se ofereau să le împrumute cîte ceva din proviziile lor restrînse și își dezvăluiau simpatia cu cea mai mare vioiciune. Bărbații închiși simțindu-se dezavantajați, cei mai mulți se retraseră, ori mai degrabă se furișaseră în odăile lor ; cîțiva dintre ei, postați dinaintea ferestrelor deschise, îl salutau cu fluierături pe doctorul care trecea pe sub geamurile lor, în vreme ce alții, separați de mai multe etaje, schimbau vorbe pline de ironie despre forfota care domnea acolo.

Era o zi fierbinte de vară și încăperile închisorii se coceau între zidurile înalte. În odaia strîmtă a datornicului, doamna Bangham, menajeră cu ziua, făcea comisioane, fără a fi deținută (dar fusese cîndva) ; ea ținea legătura cu exteriorul, îndeobște cunoscută, își pusese la dispoziție, de bunăvoie, serviciile de a vîna mușteleși de a îngriji pe toată lumea. Pereții și tavanul erau negri de muște. Doamna Bangham, iscusită în năsocirea unor procedee rapide, cu o mînă îi făcea vînt bolnavei, slujindu-se de o foaie de varză, iar cu cealaltă întindea curse muștelor în niște borcănașe de medicamente cu oțet și zahăr, exprimîndu-și totodată sentimente măgulitoare de îmbărbătare, potrivite împrejurărilor.

— Te supără muștele, draga mea, nu-i așa ? zise doamna Bangham. Da' poate că-ți mai alungă gîndurile și asta-ți face bine. Păi, sîntem între cimitir, băcănie, grajduri și mățărie, de aia e muștele de la Marshalsea așa barosane. Poate că e trimise în chip de mîngîiere, mai știi ? Acu cum te mai simți, draga mea ? Nu ceva mai bine ? Nu, draga mea, nici n-ar fi de-așteptat ; pînă să-ți fie mai bine, o să te simți mai rău, nu-i așa ? Da. Așa e ! Și cînd te gîndești că micuțu și scumpu de îngeraș o să se nască sub lacăt și zăvoare ! Haide, zău, nu-i minunat, *asta* nu-i ceva care să-ți dea coraj ? Păi, draga mea, nici nu știu de cînd nu s-a mai întîmplat așa ceva aici. Și mneatale-ți mai vine să plîngi ? adăugă doamna Bangham, căutînd mereu s-o învioreze. Tomnai mneata, care-o să fii așa de vestită ! Io-te cum cade bîldîbîc muștele-n borcănaș cîte cinzeci odată. Și toate merge strună ! Zău, uite c-a venit, continuă doamna Bangham, cînd se deschise ușa, uite c-a venit soțu mneatale cu domn doftor Haggage ! Ei, acu, zău, nu ne mai lipsește *nimic*, așa *cred* eu !

Doctorul nu era deloc genul de apariție care să fi dat unui bolnav sentimentul că nu mai lipsește absolut nimic, dar cum el nu întîrzie să-și exprime părerea : „Sîntem cît se poate de bine, madam Bangham, și ne descurcăm noi ca pe roate", și deoarece el și doamna Bangham puseseră stăpînire pe acest biet cuplu neajutorat, după cum procedează oricine și totdeauna în astfel de situații, mijloacele la îndemînă erau deopotrivă de bune în general, așa cum ar fi fost cele mai bune, dacă se puteau procura. Particularitatea tratamentului aplicat de doctorul Haggage în acest caz a fost hotărîrea de a o menține pe doamna Bangham la înălțimea sarcinii sale.

— Madam Bangham, spuse așadar doctorul la mai puțin de douăzeci de minute după ce sosise, du-te și ia puțin rachiu, altminteri n-o să te mai poți ține pe picioare.

— Mulțumesc, domle, da' nu e cazu, spuse doamna Bangham.

— Madam Bangham ! replică doctorul. Eu mă aflu aici ca să-mi exercit îndatoririle profesionale la căpătîiul acestei doamne, așa că nu-ți dau voie să începi o discuție cu mine. Du-te și ia puțin rachiu, ori dacă nu, prevăd că n-o să reziști.

— Trebe să vă dau ascultare, domle, zise doamna Bangham ridicîndu-se de jos. Și dacă vă muiați și mneavoastră buzele, nu cred c-o să vă vină rău, domle, căci arătați ca vai de lume.

— Madam Bangham, replică doctorul, mulțumesc, nu trebuie dumneata să-mi duci grija, ci eu dumitale. Lasă-mă, te rog, în pace pe *mine*. Dumneata fă ce ți se cere să faci și du-te unde te-am trimis.

Doamna Bangham se supuse ; și după ce doctorul îi administră doza cuvenită de băutură, o luă și el pe a sa. Repetă acest tratament ceas de ceas, dovedind mereu aceeași neînduplecare față de doamna Bangham. Se scurseseră vreo trei sau patru ore ; muștele cădeau în cursă cu sutele. În cele din urmă, o făptură micuță, doar ceva mai puternică decît ele, apăru în toiul acestei multitudini de morți minuscule.

— O fetiță foarte drăgălașă ! exclamă doctorul ; micuță, dar bine făcută. Hai, madam Bangham ! Arăți cam

ciudat! Du-te, chiar în clipa asta, madam, și adu încă puțin rachiu, pînă nu te apucă pandaliile.

Între timp, inelele începură să cadă din degetele nesigure ale datornicului ca frunzele dintr-un copac, iarna. Nici unul nu i-a mai rămas în seara aceea, după ce pusese în palma jegoasă a doctorului ceva care scoase un clinchet. Mai devreme, doamna Bangham avusese sarcina să se ducă la o casă din preajmă, împodobită cu trei bulgări de aur [1], unde era cunoscută ca un cal breaz.

— Mulțumesc, spuse doctorul, vă mulțumesc. Buna dumneavoastră soție este cît se poate de liniștită. Totul decurge minunat.

— Sînt foarte fericit și foarte recunoscător, zise datornicul, deși nici nu m-aș fi gîndit cîndva că...

— Că un copil de-al dumneavoastră se va naște într-un asemenea loc. Eh, eh, domnule, ce importanță are? Aici nu ne lipsește decît ceva mai mult loc. Aici sîntem la adăpost; nu ne sîcîie nimeni aici; aici nu există ciocănaș la poartă, domnule, ca să te bată la cap creditorii, încît să-ți sară inima din piept de frică. Aici nu vine nimeni să-ntrebe dacă omu-i acasă și nici să spună că așteaptă pe prețul de la intrare pînă se va întoarce. Nimeni nu-ți adresează scrisori de amenințare ca să-ți ceară bani. Asta-i libertate, domnule, asta-i libertate! Am avut de-ndeplinit treaba aceasta în Anglia și în străinătate, mărșăluind sau îmbarcat pe vapor, și o să vă spun ceva: nu știu dacă am fost vreodată atît de liniștit ca aici, astăzi. Pretutindeni în altă parte oamenii sînt frămîntați, necăjiți, nerăbdători, hărțuiți ba de una, ba de alta. Nimic din toate acestea aici, domnule. Am trecut prin astea, am avut parte și de mai rău; am ajuns jos de tot, de aici nu mai putem cădea, și cu ce ne-am ales? Cu pace. Asta-i cuvîntul. Pace.

După această profesiune de credință, doctorul, vechi pușcăriaș, care trăgea la măsea mai mult ca îndeobște, îmboldit de prezența neobișnuită a banilor în buzunar, se întoarse la partenerul lui și confrate în răgușeală, bănuială, rumeneală la față, ahtiere după jocul de cărți, după tutun, promiscuitate și rachiu.

[1] Semnele distinctive al unui munte de pietate particular.

Or, daternicul era un om foarte deosebit în comparaţie cu doctorul, dar începuse să încline, deşi pe latura opusă a cercului, către acelaşi punct. Mai întîi zdrobit din pricina întemniţării, curînd şi-a găsit aici o sumbră alinare. Se afla sub lacăte şi zăvoare, dar aceste lacăte şi zăvoare, care-l împiedicau să iasă, ţineau departe şi sumedenie de griji. Dacă ar fi fost un om care să facă faţă, energic, necazurilor, să lupte împotriva lor, putea destrăma marasmul care-l învolburase, sau de nu, inima i s-ar fi sfărîmat ; fiind însă ceea ce era, alunecase nepăsător tot mai jos pe acest povîrniş lin şi niciodată n-ar mai fi fost în stare să urce un pas măcar.

Cînd se mai dezmetici din afacerile încurcate cărora nimic nu le mai putea da de capăt — datorită faptului că o duzină de oameni ai legii le trecuseră, rînd pe rînd, prin mînă şi acum refuzau să se mai ocupe de ele, văzînd că nu aveau nici cap, nici coadă, nimic de unde să profite de pe urma lor ori a lui — băgă de seamă că mizerabilul său refugiu era un loc mai tihnit ca înainte. De multă vreme îşi despachetase valiza ; cei doi copii mai vîrstnici se jucau prin curte regulat şi toată lumea o cunoştea pe fetiţă, considerînd-o un soi de proprietate a lor.

— Ehei, încep să fiu mîndru de mneata, spuse într-o zi prietenul lui, temnicerul. Curînd ai să fii cel mai vechi locatar al casei. Marshalsea n-ar mai fi Marshalsea fără mneata şi familia mneatale.

Într-adevăr, temnicerul era mîndru de el. Vorbea despre el în termeni laudativi noilor-veniţi, cînd se nimerea să fie întors cu spatele.

— L-aţi văzut, obişnuia să spună, pe ăla care tocmai acu a ieşit ?

Noii-veniţi probabil răspundeau : „Da".

— Dacă cineva a fost crescut ca un domn, păi atunci el e ăla. Educaţie, nu glumă, fără să se ţină cont de parale. Odată s-a dus la guvernatoru închisorii să-ncerce un pian nou. A cîntat acolo, după cîte am auzit, grozav, pe cinste ! Da' limbi străine... pe toate le vorbeşte ! Într-o vreme am avut aici un franţuz, eh, şi eu cred că ştia mai bine franţuzeşte decît franţuzu. Într-o vreme am avut şi un talian, i-a tăiat piuitu cît ai bate din palme. S-or găsi tipi

ageri și în alte pușcării, nu zic ba, da' dacă vreți să dați de ăi mai pe cinste în privința în care-am pomenit, trebe să veniți la Marshalsea.

Cînd cel mai mic dintre copiii datornicului ajunse de opt ani, soția lui, care de multă vreme tînjea — slabă din fire, căci acum nu era deloc mai sensibilă decît bărbatu-său relativ la locuința lor — se duse în vizită la o veche prietenă, bătrîna ei doică, și acolo muri. Soțul ei rămase încuiat în odaie două săptămîni după aceea, iar secretarul unui avocat, condamnat și el pentru neplata datoriilor, caligrafie o scrisoare de condoleanțe adresată lui, asemănătoare unui contract de închiriere, semnată de toți cei întemnițați. Cînd din nou își făcu apariția, era și mai cărunt (începuse să încărunțească de timpuriu); temnicerul observă că din nou ducea mîinile deseori la buzele tremurînde, așa cum obișnuia să facă la început. Dar după o lună sau două se dezobișnui; și între timp copiii se jucau prin curte deopotrivă de regulat ca totdeauna, însă în doliu.

Apoi, sănătatea doamnei Bangham, de multă vreme mijlocul cel mai popular de legătură cu lumea dinafară, începu să se șubrezească — era găsită pe trotuar în nesimțire mai des ca în trecut, cu proviziile din coș împrăștiate peste tot și cu nouă pence [1] din banii clienților mai puțin. Fiul datornicului se apucă s-o înlocuiască pe doamna Bangham la făcutul comisioanelor și se pricepea de minune, căci curînd închisoarea și străzile nu mai aveau nici o taină pentru el.

Timpul trecea, și pe temnicer începuse să-l lase puterile. I se umfla pieptul, picioarele îi slăbiseră și abia mai putea răsufla.

Se plîngea că scăunașul de lemn uzat și lustruit nu mai era pentru el. Se așeză într-un jilț cu o pernă dedesubt și uneori răsuflarea îi era atît de șuierătoare, minute în șir, încît nici cheia în broască n-o mai putea răsuci. Cînd îl chinuiau aceste crize, atunci, deseori, datornicul încuia ușile în locul lui.

---

[1] *Nouă pence* însemna pe vremea aceea costul a trei pahărele de gin.

— Mneata și cu mine, spuse temnicerul într-o noapte de iarnă cu ninsoare, cînd ghereta sa, unde ardea un foc bun, era plină de lume, stem cei mai veci locatari aici. Nu mă aflam aici decît de șapte ani pînă a veni mneata. Da' n-o să mai fiu multă vreme. Cînd o să plec eu de aici pe vecie, mneata ai să fii Tatăl închisorii Marshalsea.

Temnicerul „plecă pe vecie" din lumea asta a doua zi chiar. Oamenii și-au mai adus aminte și au repetat ultimele lui cuvinte, iar tradiția le-a transmis apoi din generație în generație — o generație la Marshalsea putea fi socotită cam la trei luni — că sărmanul datornic bătrîn, cu apucături blînde și păr alb, era Tatăl închisorii Marshalsea.

Ajunsese cu timpul să fie mîndru de acest titlu. Dacă vreun impostor se ridica să i-l uzurpe, vărsa lacrimi de mîhnire pentru încercarea de a-l lipsi de drepturile sale. Se observase la el tendința de a exagera numărul anilor trăiți acolo ; în general se știa că trebuiau scăzuți cîțiva din socoteală, iar generațiile efemere de datornici spuneau că ar fi vanitos.

Toți noii-veniți îi erau prezentați. Ținea cu îndărătnicie la respectarea acestei formalități. Cei mai răsăriți de acolo o îndeplineau cu o ceremonie și politețe exagerată, dar nu puteau cîtuși de puțin să afecteze că o luau mai în serios decît el însuși. Îi primea în odaia lui amărîtă (îi displăceau prezentările făcute în curte, ca fiind ceva neoficial, care s-ar fi putut întîmpla oricui) cu un soi de bunăvoință împovărată de ani și de necazuri. „Fiți bineveniți la Marshalsea ! avea el grijă să spună. Da, eu sînt Tatăl acestui loc, iată titlul pe care lumea are amabilitatea să mi-l acorde." Și într-adevăr așa era ; după o ședere de mai bine de douăzeci de ani, avea tot dreptul la asemenea titlu. La început casa părea restrînsă, dar întîlneai oameni de bună calitate — amestecați printre ceilalți, nici nu s-ar putea altfel — și un aer foarte bun.

Nu rareori se întîmpla să găsească scrisori, puse de cu noapte, adresate Tatălui închisorii Marshalsea, conținînd monede de cîte o jumătate de coroană sau două jumătăți de coroană, iar uneori, la răstimpuri, și cîte un galben.

„Cu complimente de la un pensionar care-şi ia rămas bun.“ Primea aceste daruri ca un tribut oficial din partea admiratorilor săi. Cîteodată, aceşti corespondenţi adoptau nişte porecle hazlii, precum : Ţiglă, Foale, Gogoriţă, Trezilă, Nas-Fin, Mopsul, Speriosul, Negustorul-de-Momiţe ; dar lua aceasta drept glume de prost-gust şi totdeauna se socotea întrucîtva jignit.

Deoarece, odată cu trecerea timpului, corespondenţa aceasta dădea semne de epuizare şi părea să ceară din partea semnatarilor ei un efort de care nu totdeauna erau capabili în zăpăceala plecării precipitate, el luă obiceiul de a-i însoţi pe anumiţi pensionari pînă la poartă, de unde să-şi ia rămas bun. Pensionarul în chestiune, după ce îi strîngea mîna, se oprea de obicei să înfăşoare ceva într-un petic de hîrtie, se întorcea şi striga :

— Hei !

El se uita în jur, nedumerit.

— Eu ? întreba zîmbind.

Pensionarul între timp ajungea lîngă el, iar el îi spunea părinteşte :

— Ce-ai uitat ? Pot să te-ajut cu ceva ?

— Am uitat să las aceasta, răspundea de obicei pensionarul, pentru Tatăl închisorii Marshalsea.

— Domnule dragă, îi mulţumea, îţi rămîn nespus de îndatorat.

Dar, pînă la urmă, aceeaşi mînă nesigură de altădată stăruia în buzunarul hainei unde-şi strecura banii pe cînd dădea de două, trei ori ocol curţii, temîndu-se ca nu cumva aranjamentul să fi fost prea bătător la ochi pentru ceilalţi pensionari.

Într-o după-amiază tocmai făcea onorurile casei în faţa unui grup mare de pensionari ce urmau întîmplător să se libereze împreună, cînd, întorcîndu-se, dădu cu ochii de unul dintre cei mai nevoiaşi de acolo, poprit cu o săptămînă înainte pentru o sumă mică de bani, care „reglase“ lucrurile în cursul aceleiaşi zile şi pleca şi el. Era pur şi simplu un zidar, în haine de lucru ; avea şi soţia

cu el, ducea o bocceluță și se simțea în al nouălea cer de bucurie.

— Dumnezeu să vă binecuvînteze, domle, spuse, trecînd.

— Și pe dumneata, rosti la rîndu-i cu blîndețe Tatăl închisorii Marshalsea.

Erau destul de departe unul de altul, fiecare mergînd în direcția sa, cînd zidarul strigă :

— Hei, domle ! și făcu apoi calea întoarsă înspre el. Nu-i mare lucru, da' e din toată inima, spuse zidarul, punîndu-i în palmă un mic teanc de bănuți din aramă.

Niciodată pînă atunci nu i se oferise părintelui închisorii Marshalsea un tribut în bănuți de aramă. Copiii lui primiseră însă adesea, avînd totala lui încuviințare, iar acești bani erau înnodați laolaltă ca să se cumpere carnea pe care o mîncase și băutura pe care-o băuse ; dar ca un om în bluză de bumbac, stropită de var, să-i dea, de la obraz, niște băncuțe de aramă, asta era pentru el ceva cu totul nou.

— Cum îți permiți ? spuse acestuia și izbucni molcom în lacrimi.

Zidarul îl făcu să se întoarcă spre perete, ca să nu i se vadă chipul ; gestul lui a fost atît de delicat, era în așa măsură pătruns de remușcări cînd își ceru scuze atît de deschis, încît bătrînul nu putu spune altceva decît să recunoască :

— Știu că mi i-ai dat din toată inima. Să nu mai vorbim.

— Dumnezeu să vă binecuvînteze, domle, repetă zidarul. Așa este. Voi face pentru mneavoastră, zău, mai mult decît oricare de aici.

— Ce anume ? întrebă el.

— Am să mai viu să vă văd după ce m-or lăsa liber.

— Dă-mi banii înapoi, spuse iute bătrînul, am să-i păstrez, n-o să-i cheltuiesc niciodată. Îți mulțumesc, îți mulțumesc ! Ne vom revedea ?

— În mai puțin de-o săptămînă, dacă mai trăiesc.

Își strînseră mîna și se despărțiră. În seara aceea, pensionarii, strînși la un păhărel în sala de mese, se minunau ce se întîmplase cu părintele lor : se plimbase pînă tîrziu prin curtea scăldată în întuneric și părea atît de abătut.

Capitolul VII

FIICA ÎNCHISORII MARSHALSEA

COPILUL, care cu prima răsuflare trăsese în piept aer îmbibat de rachiul doctorului Haggage, a fost transmis din generație în generație de deținuți, deopotrivă cu tradiția părintelui lor comun. În prima epocă a existenței ei, fetița a fost transmisă în sensul literal și prozaic al cuvîntului, căci era ceva aproape obligatoriu pentru fiecare nou-venit să țină în brațe copilul născut în închisoare.

— De drept, spuse temnicerul cînd îi arătă fetița pentru prima oară, eu ar trebui să-i fiu naș.

Datornicul stătu cîteva clipe pe gînduri și rosti pe un ton șovăielnic :

— Zău, poate că n-ai avea nimic împotrivă să-i fii naș ?

— Oh ! *Eu*, unu, n-am, răspunse temnicerul, dacă nici mneata n-ai.

Așa se face că fetița a fost botezată într-o duminică după-amiază, cînd temnicerul, fiind înlocuit, a plecat din post și s-a dus la cristelnița din biserica Sf. Gheorghe, unde făgădui și jură să renunțe, în numele copilei, la Satana, „ca un bun creștin", după cum relatase la întoarcere.

Acest fapt conferi temnicerului noi drepturi de proprietate asupra copilului, în afară și mai presus de cel care decurgea din funcția sa oficială. Cînd începu să meargă și să vorbească, se atașă mult de ea, îi cumpără un jilț micuț pe care îl așeză lîngă grilajul înalt din fața căminului din gheretă ; îi plăcea s-o aibă lîngă el cînd era de serviciu și o ademenea cu jucărioare ieftine să vină să stea de vorbă cu el. Fetița, pe de altă parte, curînd începu să țină atît de mult la temnicer, încît venea la orice oră din zi, cățărîndu-se singurică pe scări pînă la gheretă. Cînd adormea în jilțul micuț de lîngă grătarul înalt

al căminului, temnicerul o acoperea cu batista lui, și cînd se așeza acolo, ocupată să-și îmbrace și să-și dezbrace păpușa — care nu după mult timp ajunse cu totul diferită de păpușile din lumea exterioară și căpătă o oribilă asemănare de familie cu doamna Bangham — o privea dus pe gînduri, cu o duioșie neţărmurită, de la înălțimea taburetului său. Martori la toate acestea, pensionarii aveau să-și exprime părerea că temnicerul, care era burlac, fusese de fapt hărăzit de natură să fie tată de familie. Dar el le mulțumi și le spuse că : Nu, în general îi era de ajuns să vadă copiii altora acolo.

Ar fi greu de spus în ce perioadă a vieții ei de copil a început fetița să-și dea seama că nu toată lumea obișnuia să trăiască sub cheie, în curți înguste, împrejmuite de ziduri semețe, cu țepușe pe creastă. Dar era într-adevăr prea micuță cînd pricepu întrucîtva că, ajungînd la poarta deschisă de o cheie enormă, totdeauna trebuia să dea drumul mîinii tatălui ei, și că în timp ce ei i se îngăduia să păşească sprintenă dincolo, el n-avea niciodată voie să treacă pragul acela. Privirea compătimitoare și tristă cu care îl învăluia, încă de mică, izvora poate tocmai din această descoperire.

Cu o privire compătimitoare și tristă pentru orice, da, într-adevăr, dar avînd ceva în plus, un simțămînt de ocrotire numai și numai pentru el, acest copil al închisorii Marshalsea, fiica Tatălui închisorii Marshalsea, stătuse primii săi opt ani din viață în ghereta prietenului ei temnicerul, sau în odaia familiei, ori rătăcise prin curtea pușcăriei. Cu o privire compătimitoare și tristă pentru sora ei posacă, pentru fratele ei leneș, pentru zidurile înalte și goale, pentru mulțimea de oameni doborîți la pămînt și aflați închiși acolo, pentru jocurile copiilor din temniță, care alergau și țipau zburdînd de-a v-ați ascunselea și făcînd o graniță din vergelele de fier ale porții interioare.

Gînditoare și nedumerită, venea vara să se așeze lîngă grătarul înalt din ghereță, uitîndu-se spre cer pe fereastra zăbrelită, pînă ce dîre de lumină se iveau dinaintea ochilor cînd îi întorcea în altă parte, și atunci îl vedea chiar și pe prietenul ei ca printre niște zăbrele.

— Te gîndești la cîmpii, nu-i așa ? întrebă temnicerul odată, urmărind-o din priviri.

— Unde sînt ? răspunse printr-o întrebare.

— Păi, sînt... într-acolo, draga mea, zise temnicerul, făcînd un gest cu cheia, într-o doară. Tocmai prin partea aceea.

— Oare și pe ele le deschide și le închide cineva ? Sînt ferecate și ele ?

Temnicerul era descumpănit.

— Eh ! exclamă. De fapt, nu.

— Sînt foarte frumoase, Bob ?

Îi spunea Bob, la stăruințele lui.

— Încîntătoare. Pline de flori sumedenie : ciuboțica-cucului, și părăluțe, și apoi... temnicerul șovăi, pentru că nu se prea pricepea la flori... păpădie și tot soiul de încă altele.

— Este foarte plăcut, Bob, să te afli acolo ?

— Prima, spuse temnicerul.

— Oare tata o fi fost vreodată ?

— Hm ! temnicerul își drese glasul. Aa, da, a fost pe-acolo, uneori.

— Îi pare rău că nu se poate duce și acum ?

— N-nu prea, zise temnicerul.

— Nici celorlalți ? întrebă fetița, privind mulțimea nepăsătoare din curte. Oo, Bob, ești sigur, cu adevărat ?

În acest moment dificil al convorbirii Bob se dădea bătut și schimba vorba, pomenind despre prăjituri cu migdale, ultima resursă la care făcea apel cînd micuța lui prietenă îl încolțea cu vreo întrebare mai complicată. Dar de aici a pornit seria de plimbări duminicale pe care acești doi prieteni ciudați le-au făcut împreună. Obișnuiau să plece din gheretă, foarte serioși, duminica după-amiază, din două în două săptămîni, și se îndreptau către cine știe ce pajiște sau drumeaguri tivite de garduri vii, descrise de temnicer cu meticulozitate în cursul săptămînii. Acolo, fetița culegea flori și ierburi pentru acasă, în vreme ce temnicerul își fuma pipa. Apoi, se duceau în grădini publice unde beau ceai și se înfruptau cu crevete, bere blondă și alte delicatese ; pe urmă se întorceau mînă în mînă, doar dacă ea nu era cumva mai obosită ca de obicei și nu adormea pe umărul lui.

Încă de pe atunci, temnicerul începuse să fie profund preocupat de o chestiune care îi dădea mare bătaie de cap și care avea să rămînă nerezolvată pînă în ziua morții sale. Hotărîse să lase prin testament finei sale mica lui avuție agonisită, și problema era cum să facă pentru ca banii să-i rămînă numai ei. Experiența cîștigată în temniță îl făcuse să înțeleagă atît de deplin dificultățile imense întîmpinate cînd este vorba să lași cuiva o sumă de bani, fără ca altcineva să se poată atinge de ea, și, dimpotrivă, ușurința surprinzătoare cu care puteai pierde niște bani, încît ani în șir el avusese grijă să supună această chestiune spinoasă fiecărui nou om al legii sau jurist perindat prin închisoare.

— Să presupunem, zicea, expunînd cazul cu cheia sprijinită în jiletca juristului, să presupunem că cineva ar dori să-și lase avutul unei fete tinere, în așa fel încît nimeni altul să nu poată pune mîna pe el ; cum ați proceda pentru a asigura fetei succesiunea ?

— Să-l pună cu strictețe pe numele ei, răspundea omul legii, mulțumit de sine.

— Da' ia să vedem, adăuga temnicerul. Dacă, să zicem, fata are un frate, ori tată, sau soț, care de-abia așteaptă să-i înhațe moștenirea cînd ar fi în posesia ei... Cum rămîne atunci ?

— Odată averea pusă pe numele ei, aceștia n-ar mai avea nici un fel de drept legal, așa cum nici dumneata ori eu n-am avea, preciza juristul.

— Stați puțin, rostea temnicerul. Da' să presupunem că fata ar fi bună la inimă, și ei ar profita de acest lucru. Unde-i legea care să te apere împotriva lor ?

Spiritul cel mai ascuțit consultat de temnicer nu izbuti să descopere legea în stare să stringă un asemenea nod ; așa se face că temnicerul, după o viață întreagă de frămîntare, a murit pînă la urmă fără să fi întocmit un testament.

Dar aceasta nu s-a întîmplat decît foarte tîrziu, cînd fina lui trecuse de șaisprezece ani. Abia împlinise jumătate din vîrsta asta, cînd, cu ochii ei, compătimitori și triști, îl văzu văduv pe taică-său. De atunci, de la acel ocrotitor față de el din privirile ei nedumerite, trecu la

fapte, și fetița închisorii Marshalsea își asumă un nou rol în raport cu părintele închisorii Marshalsea.

La început, o copiliță cum era, n-ar fi putut face altceva decît să se așeze în preajma lui, renunțînd la locul mai plăcut de lîngă grilajul înalt al căminului, și să-l privească liniștită. Astfel, îi devenise atît de necesară, așa de mult se obișnuise cu ea, încît începuse să-i simtă lipsa cînd nu era acolo. Pe acest făgaș a pășit ea din copilărie în lumea împovărată de griji.

Ceea ce a văzut cu ochii ei compătimitori, din fragedă vîrstă, la taică-său, la sora ei, la frate-său, la închisoare ; cît de mult sau cît de puțin a catadicsit Cerul să-i dezvăluie din tristul adevăr al vieții, iată încă o taină printre multe altele. De ajuns că fusese inspirată de dorința de a deveni, prin trudă și hărnicie, ceva ce alții nu erau, ceva deosebit, de hatîrul celorlalți. Inspirată ? Da. Vorbim despre inspirația poetului sau a preotului și nu de cea a unei inimi îmboldite de iubire și de jertfă de sine, pentru îndeplinirea celei mai umile sarcini în cea mai umilă dintre vieți !

Fără vreun prieten pe acest pămînt care s-o sprijine sau măcar s-o vadă — în afară de cel atît de straniu legat de ea — fără nici un soi de cunoștințe chiar și despre obiceiurile și uzanțele cotidiene, de rînd, printre membrii de rînd ai societății celor liberi, neaflați după gratii ; născută și crescută într-o condiție socială falsă chiar si față de cea mai falsă condiție de dincolo de gratii ; adăpîndu-se din pruncie la un izvor ale cărui ape erau întinate, cu gustul lor specific spurcat și nefiresc, astfel și-a început Fiica închisorii Marshalsea viața ei de fată.

Ce importanță aveau disprețul, descurajările, ironiile (făcute nu din răutate, dar simțite din plin) întîmpinate din pricina tinereții și a făpturii ei micuțe, și conștiința umilă despre aspectul copilăresc, despre lipsa ei de energie, chiar dacă nu era vorba decît de a ridica și de a duce nimica toată ? Ce importanță aveau oboseala și deznădejdea și lacrimile ei tăinuite ? Trudea mai departe, pînă cînd s-a recunoscut că era necesară și chiar indispensabilă. Sosise și vremea aceasta. Ea luă locul celui mai mare dintre cei trei copii, în toate privințele, fără însă a fi în-

trucîtva privilegiată, deveni capul acelei familii ruinate, purtîndu-i în adîncul inimii neliniștile și oprobriul.

La treisprezece ani știa să citească și să facă socoteli, adică putea nota în litere și cifre costul celor strict necesare și suma mult prea mică de care dispuneau ca să le cumpere. Urmase, pe apucate, în perioade de cîteva săptămîni în șir, cursurile unei școli serale dinafara închisorii, și a izbutit să-și înscrie fratele și sora la școli de zi, pe o durată de trei sau patru ani, cu întreruperi. Nici vorbă de instruire sistematică, acasă, pentru vreunul din ei ; fata însă știa bine — mai bine ca oricine — că un om atît de decăzut încît să ajungă Tatăl închisorii Marshalsea nu mai putea fi părintele propriilor lui copii.

Acestor mijloace sărăcăcioase de perfecționare ea adăugă un altul, din inițiativă proprie. Cîndva, în mulțimea pestriță de întemnițați, se afla și un maestru de dans. Sora ei dorea din tot sufletul să învețe această artă și părea să aibă și înclinații. La cei treisprezece ani ai săi, Fiica închisorii Marshalsea se prezentă în fața maestrului de dans cu o punguță în mînă și își formulă umila ei cerere.

— Scuzați-mă, domnule, eu sînt cea care s-a născut aici.

— Aa, dumneata ești tînăra domnișoară în chestiune ? spuse maestrul de dans, examinînd făptura delicată a fetei și chipul înălțat spre el.

— Da, domnule.

— Și cu ce-aș putea să-ți fiu de folos ? întrebă maestrul de dans.

— Mie, cu nimic, domnule, vă mulțumesc, răspunse, desfăcînd nerăbdătoare băierile punguței ; dar dacă, în timpul ședерii dumneavoastră aici, ați vrea să fiți atît de bun s-o învățați pe sora mea, ieftin...

— Copila mea, am s-o învăț gratuit, se oferi maestrul de dans, închizînd punga.

Era cel mai cumsecade maestru de dans din cîți au dansat vreodată dinaintea tribunalului insolvabililor, și se ținu de vorbă. Surioara se dovedi a fi o elevă atît de înzestrată, iar maestrul de dans avea așa de mult timp liber la dispoziție (căci i-au trebuit vreo zece săptămîni pînă să se pună de acord cu creditorii, să deschidă balul,

să-și rînduiască socotelile, să se întoarcă la dreapta, apoi din nou la stînga, și să treacă la preocupările lui profesionale), încît s-au făcut progrese minunate. Într-adevăr, maestrul de dans era așa de mîndru, așa de dispus să dezvăluie aceste progrese, înainte de a pleca, cîtorva prieteni aleși din rîndul deținuților, că la ora șase, într-o bună dimineață însorită, avu loc pe terenul de plimbare — odăile fiind prea neîncăpătoare — un menuet al Curții, cu care prilej s-a parcurs atîta spațiu, iar pașii s-au executat atît de conștiincios, că maestrul de dans, trebuind pe deasupra să mai și cînte la scripcă, abia se mai ținea pe picioare.

Succesul acestui început, care îl determină pe profesorul de dans să continue lecțiile după ce i s-a dat drumul, o îndemnă pe biata copilă să mai facă o încercare. Luni de zile așteptă cu nerăbdare o croitoreasă. În cele din urmă apăru o modistă, căreia fata i se adresă de data aceasta în propriul ei interes.

— Iertați-mă, doamnă, spuse sfioasă, privind roată în odaia unde modista se afla în pat, plîngînd ; eu m-am născut aici, în închisoare.

Orice nou-venit, pare-se, auzea despre ea, căci modista se ridică în capul oaselor, își șterse ochii și spuse, la fel cum spusese și maestrul de dans :

— Aa, *dumneata* ești copila în cauză ?

— Da, doamnă.

— Îmi pare rău că n-am nimic să-ți dau, se scuză modista, clătinînd din cap.

— Nu pentru asta am venit, doamnă. Vă rog, aș vrea să-nvăț să cos.

— De ce vrei să faci asta, replică modista, cînd vezi bine unde am ajuns ? Mie nu mi-a fost de prea mult folos.

— Nici o meserie, oricare ar fi, nu pare să fi fost de prea mare folos celor care ajung aici, spuse ea cu toată simplitatea, dar totuși vreau să învăț asta.

— Vezi, dar mă tem că ești atît de slăbuță, se împotrivi modista.

— Eu nu cred că-s slabă, doamnă.

— Și, vezi, ești atît de mititică, se împotrivi din nou modista.

— Da, mă tem că-s într-adevăr foarte mică, replică Fiica închisorii Marshalsea.

Se porni pe un plîns în hohote din cauza acestei nefericite metehne a ei, care îi pricinuise atîtea neajunsuri. Modista — care nu era nici ursuză și nici n-avea inimă rea, și fusese întemnițată doar de puțină vreme ca insolvabilă — a fost mișcată și, binevoitoare, începînd să se ocupe de ea, își dădu seama că este una dintre cele mai răbdătoare și mai serioase eleve și, cu timpul, făcu din ea o muncitoare îndemînatică.

Cu timpul, și în aceeași epocă, Tatăl închisorii Marshalsea se arătă, treptat, într-o lumină nouă. Pe măsură ce se simțea mai legat părintește de Marshalsea și depindea mai mult de contribuțiile familiei sale în continuă schimbare, cu atît ținea să-și dea aere de nobil scăpătat. Cu aceeași mînă cu care vîra în buzunar jumătate de galben, dăruit jumătate de oră mai devreme de vreun pensionar, își ștergea lacrimile șiroind pe obraji dacă cineva făcea cît de cît aluzie la faptul că fiicele lui își cîștigau singure pîinea. Iată de ce, pe lîngă grijile zilnice, Fiica închisorii Marshalsea avea mereu asupra sa grija de a întreține iluzia că erau cu toții niște cerșetori trîndavi, dar simandicoși.

Surioara ajunsese dansatoare. Mai exista și un unchi ruinat în familie — ruinat de fratele lui, Tatăl închisorii Marshalsea, deși nu știa mai mult ca acesta cum se întîmplase, dar acceptînd situația drept o inevitabilă certitudine — căruia îi revenise sarcina ocrotirii ei. Un om simplu și retras din fire, el nu se arătase prea afectat în momentul cînd acea năpastă se abătuse asupra lui, ajungînd la sapă de lemn, doar atît că nu s-a mai spălat de cînd i-a fost anunțată nenorocirea, și de atunci niciodată nu și-a mai îngăduit luxul acesta. În zilele lui mai bune, ca amator foarte mediocru, făcuse muzică, și cînd dădu faliment, ca să aibă din ce trăi, se apucă să cînte în orchestra unui teatru micuț la un clarinet murdar ca și el. Era teatrul unde nepoată-sa avea să ajungă dansatoare ; demult prinsese el cheag acolo cînd veni ca să ocupe un loc umil, și își asumă îndatorirea de-a o însoți pretutindeni și de a-i sluji ca protector, așa cum ar fi acceptat o boală, o

moștenire, o petrecere, foamea, pe scurt, orice, în afară de săpun.

Ca fata să aibă posibilitatea de a cîștiga săptămînal cei cîțiva șilingi, Fiica închisorii Marshalsea a trebuit să pună la cale un plan bine ticluit față de tatăl ei.

— Tată, Fanny n-are să locuiască deocamdată cu noi. O să stea aici o bună parte din zi, dar va locui în oraș, cu unchiul.

— Mă nedumerești. De ce?

— Cred că unchiul are nevoie, tată, de cineva să-i țină de urît. Să stea cu el, să-l îngrijească.

— Să-i țină de urît? Mare parte din timp el și-l petrece aici. Iar tu, Amy, stai cu el, îl îngrijești mult mai bine decît ar putea face vreodată sora ta. Toți sînteți mereu plecați, toți sînteți mereu plecați!

Spusese aceasta numai pentru a întreține pretenția fantezistă că habar n-avea că și Amy pleca în timpul zilei la lucru.

— Dar totdeauna ne bucurăm cînd ne întoarcem acasă, tată. Da, da, nu crezi? Cît despre Fanny, în afară că-i ține de urît unchiului și are grijă de el, poate că-i mai bine să nu locuiască aici tot timpul. Știi foarte bine, tată, ea nu s-a născut aici, ca mine.

— Bun, Amy, bun. Nu prea sînt de părerea ta, dar e firesc să presupun că Fanny preferă să nu stea aici, ca și tine, dealtfel, deseori. Deci tu, Fanny și unchiul tău, draga mea, faceți ce vreți... Bine, bine. N-am să m-amestec. Nu vă sinchisiți de mine.

Sarcina ei însă cea mai grea era să-l scoată pe fratesău din închisoare: ca să-l smulgă de la moștenirea doamnei Bangham în îndeplinirea comisioanelor și să-l ferească de a schimba vorbe de mahala cu niște inși foarte dubioși de acolo, consecință inevitabilă a celor două fapte precedente.

La optsprezece ani el se mulțumea să-și tîrîie viața de azi pe mîine, de la un ceas la altul, să împuște gologanul și s-o ducă așa pînă la optzeci. Nu intra om în închisoare de la care să deprindă ceva folositor, ceva bun, și ea nu-i putu găsi alt protector decît pe nașul și totodată vechiul ei prieten.

— Dragă Bob, spuse ea, ce-o să se aleagă de bietul Tip ?

Numele lui era Edward, iar diminutivul Ted se transformase în Tip între zidurile temniței.

Temnicerul avea părerea lui nestrămutată despre ce-o să se aleagă de bietul Tip, și din dorința de a-i împiedica adeverirea, el mersese pînă acolo încît să-l tragă de limbă pe Tip dacă nu cumva ar fi nimerit să plece și să se înroleze în armată ca să-și slujească țara.

— Bine, draga mea, zise temnicerul, ceva tot trebuie să facem cu el. Dar dacă aș încerca să-l plasez pe lîngă un om al legii !

— O, ce bine ar fi, Bob !

Temnicerul avea deci două întrebări de pus oamenilor de această profesie care veneau și plecau din închisoare. El o puse pe a doua atît de stăruitor, încît sfîrși prin a-i găsi lui Tip un scăunaș și doisprezece șilingi săptămînal în biroul unui avocat din sanctuarul național numit Palatul Tribunalului, pe atunci unul din nenumăratele bastioane veșnice ale demnității și securității Albionului, dispărut astăzi fără de urmă.

Timp de șase luni Tip lîncezi la Clifford's Inn [1], și după această perioadă, într-o seară, el reveni agale, cu mîinile înfundate în buzunare, și spuse surorii lui, printre altele, că nu avea să se mai ducă înapoi.

— Nu te mai duci înapoi ? ! exclamă neliniștită biata și micuța Fiică a închisorii Marshalsea, care tot timpul făcea calcule și proiecte pentru Tip, mereu pe primul plan al preocupărilor sale.

— Mi s-a făcut lehamite, spuse Tip, și de aceea am lăsat totul baltă.

Lui Tip i se făcea lehamite de orice. La răstimpuri, venea să rezeme zidurile închisorii Marshalsea și să reia succesiunea doamnei Bangham ; micuța lui a doua mamă, ajutată de credinciosul temnicer, l-a dat, rînd pe rînd, la antrepozite, la grădina de zarzavaturi, la un negustor de

[1] *Clifford's Inn*, cel mai vechi colegiu avocățesc (din veacul al XIV-lea) al Cancelariei juriștilor de pe strada Fleet, a fost dărîmat în 1934. Acolo își aveau birourile avocații de pe lîngă tribunal.

hamei, din nou la un avocat, la un licitator, la o fabrică de bere, la un agent de bursă, din nou la un avocat, la un birou de poștalion, la un birou de omnibuze, din nou la un avocat, la un negustor de mărunțișuri, la o distilerie, din nou la un avocat, la o lînărie, la o postăvărie, la piața de pește, la un negustor de fructe exotice și la docuri. Dar de orice se apuca, lui Tip i se făcea lehamite și lăsa totul baltă. Oriunde se ducea băiatul ăsta ghinionist, parcă ar fi purtat cu el zidurile temniței, pe care le ridica în juru-i în cutare sau cutare treabă, umblînd între limitele lor restrînse, ca odinioară, șleampăt, fără nici o țintă, ca un tîrîie-brîu, pînă ce zidurile reale, neclintite ale închisorii Marshalsea exercitau iarăși asupra lui puterea lor fascinantă și îl rechemau la ele.

Micuța, curajoasa făptură ținea totuși atît de mult să-și salveze fratele, încît, în timp ce-i înșira de zor tristele lui peripeții, ea strînse, înnodă ban cu ban, destul ca să-l poată îmbarca pentru Canada. Cînd i se făcu lehamite și de trîndăveală, gata să lase baltă chiar și asta, catadicsi să încuviințeze plecarea spre Canada. Ea era tare îndurerată la gîndul despărțirii, dar se bucura în speranța că pînă la urmă îl îndrumase pe calea cea bună.

— Dumnezeu să te binecuvînteze, dragă Tip. Nu cumva să fii prea mîndru și să nu ne vizitezi după ce-ți vei fi găsit fericirea.

— Bine ! spuse Tip și plecă.

Dar nu pînă în Canada ; de fapt nu ajunse decît la Liverpool. După ce călători de la Londra pînă în acel port, se simți atît de puternic îndemnat să lase baltă și vaporul, încît hotărî să se întoarcă pe jos. Punînd în practică acest proiect, el se prezentă la sora lui după o lună, în zdrențe, fără pantofi și mai plictisit ca niciodată.

În sfîrșit, după ce reluă o vreme succesiunea doamnei Bangham, își dezvălui ocupația pe care și-o găsise :

— Amy, am un serviciu.

— E-adevărat, Tip ?

— Perfect. De-acum o să meargă totul strună. Nu va mai trebui să-ți faci griji din pricina mea, fetițo.

— Despre ce-i vorba, Tip ?

— Păi, tu-l cunoști pe Slingo din vedere ?

— Nu-i cel pe care toți îl numesc misitul ?

— Întocmai. Luni se liberează și are să-mi dea o slujbă.

— Cu ce face misitie, Tip?

— Cu cai. Strașnic. Să vezi ce bine o să-mi meargă, Amy.

Săptămîni în șir nu l-a mai văzut după aceea și n-a mai auzit despre el decît o dată. Se șoptea printre deținuții mai vechi că fusese văzut la o licitație trucată din Moorfields [1], prefăcîndu-se că ar cumpăra niște obiecte chipurile de argint masiv, deși erau numai suflate, și plătindu-le foarte mărinimos cu bilete de bancă; dar aceste zvonuri n-au ajuns pînă la urechile ei. Într-o seară lucra, singură — stînd în picioare la fereastră ca să profite de licărul amurgului care stăruia pe ziduri — cînd Tip deschise ușa și intră.

Ea îl sărută și-i ură bun venit, dar se temu să-i pună întrebări. Văzu cît de neliniștită și de sfioasă era, iar lui s-ar fi zis că-i părea rău.

— Tare mi-e teamă, Amy, că de astă dată o să fii supărată. Zău așa!

— Îmi pare foarte rău, Tip, că te aud spunînd asta. Ai revenit?

— Păi... mda!

— Cum nu m-așteptam, Tip, ca ocupația pe care o găsișești să-ți convină cine știe cît, sînt mai puțin surprinsă și nu-mi pare atît de rău precît s-ar cuveni.

— Da, dar nu asta-i cel mai rău...

— Nu asta-i cel mai rău?

— Nu lua aerul ăsta atît de îngrozit. Nu, Amy, nu asta-i cel mai rău. M-am întors, vezi, dar... *nu* lua aerul ăsta atît de îngrozit... m-am întors într-un chip, aș spune, nou. Am fost șters de pe lista voluntarilor, acum mă aflu aici în rîndul trupelor regulate.

— Oh! Nu cumva vrei să spui, Tip, că ești deținut! Nu, nu!

— Ei bine, nu vreau să spun asta, răspunse pe un ton rezervat; dar dacă nu mă-nțelegi fără să spun, ce pot

[1] Odinioară, un teren pentru bîlciuri și comerț ambulant pe tarabe, astăzi circul Finsbury. Tip, complice al unor escroci, se amestecă prin lume ca să inspire încredere în mulțimea strînsă la niște licitații necinstite.

face ? Sînt priponit pentru o datorie de patruzeci de lire.

Pentru întîia oară în toți acești ani se simți copleșită sub povara grijilor. O podidiră lacrimile ; își frîngea mîinile ridicate deasupra capului, țipînd că aceasta l-ar ucide pe tatăl lor dacă ar afla, și se prăbuși la picioarele nerecunoscătorului Tip.

Lui Tip îi era mai lesne de-a o face pe soră-sa să-și revină decît ei de a-l face să priceapă că Tatăl închisorii Marshalsea și-ar fi pierdut cumpătul dacă ar fi aflat adevărul. Pentru Tip, acest lucru era atît de neînțeles, cu totul inexplicabil. Doar judecînd lucrurile din acest unghi de vedere cedă rugăminților ei, susținute de cele ale unchiului și ale celeilalte surori. Cît despre întoarcerea lui, exista un precedent, nici vorbă ; tatăl a fost pus la curent în mod obișnuit, iar deținuții, înțelegînd mai bine decît Tip necesitatea acestei minciuni pioase, au păstrat taina cu loialitate.

Aceasta era viața, aceasta era povestea Fiicei închisorii Marshalsea la douăzeci și doi de ani. Deși păstra aceeași afecțiune curții sordide și clădirilor mizerabile, căminul și locul său de naștere, ea umbla stînjenită de colo pînă colo, avînd conștiința că toată lumea o arăta cu degetul. Deoarece începuse să lucreze în afara zidurilor, socotea de cuviință să ascundă unde locuia și să facă drumurile în cea mai mare discreție posibilă între orașul liber și porțile de fier, dincolo de care niciodată în viață nu dormise. Sfiala ei înnăscută sporise odată cu această taină, și abia își mai purta pasul ușor și făptura micuță pe străzile înțesate de lume.

Plină de experiența și înțelepciunea care au învățat-o necesitățile triste și aspre ale vieții, ea era inocentă în toate celelalte privințe. Inocentă, în negura prin care îl vedea pe tatăl ei și închisoarea cu apa tulbure a fluviului viu care o străbătea și apoi se învolbura mai departe.

Aceasta era viața, aceasta era povestea Micăi Dorrit, care acum, într-o seară tristă de septembrie, tocmai se ducea acasă, urmărită de departe de Arthur Clennam. Aceasta era viața, aceasta era povestea Micăi Dorrit, care, odată ajunsă pînă la capătul Podului Londrei, se întoarse

din cale, reveni pe urmele pașilor ei, își continuă drumul înspre biserica Sf. Gheorghe, iarăși îl străbătu, se întoarse brusc din nou, lunecînd ca o umbră pe poarta exterioară deschisă și prin curticica închisorii Marshalsea.

Capitolul VIII

TEMNIȚA

ARTHUR CLENNAM se opri în stradă, așteptînd să întrebe pe vreun călător ce clădire era. Lăsă cîțiva să se perinde pentru că pe chipul lor nu deslușea nici un îndemn să le pună întrebarea, și încă mai zăbovea în drum, cînd apăru un bătrîn care coti, dînd să intre în curte.

Mergea foarte gîrbovit și își tîra încet pașii, dus pe gînduri, așa încît arterele londoneze cu circulația lor tumultuoasă nu păreau a fi pentru el un loc prea sigur. Avea niște haine murdare și ponosite ; un pardesiu uzat, cîndva de culoare albastră, care-i ajungea la glezne, îmbungheat pînă-n bărbie, unde se pierdea în gulerul de catifea ca un spectru. Bucata de pînză roșie cu care strigoiul ăsta se fălise la viața lui acum era hîită către ceafa bătrînului într-un vîrtej de păr cărunt, cravată și cataramă ruginie, toate laolaltă aproape amenințînd să-i zboare pălăria din cap. O pălărie slinoasă, ca vai de lume, pleoștită pe ochi, cu borurile mîncate și mototolite, care lăsau să se vadă un capăt de batistă spînzurînd dedesubt. Pantalonii păreau atît de lungi și de anapoda croiți, pantofii atît de mari și de scîlciați, încît își tîrșîia picioarele ca un elefant, și nu se putea spune dacă așa era mersul lui, ori asta numai din pricină că mătura pămîntul cu nădragii și în-

călțările. Ducea subsuoară o cutie scîlciată și roasă, conținînd cine știe ce instrument de suflat ; în aceeași mînă avea un pachețel, învelit în hîrtie brun-alburie, cu tutun de prizat de cîțiva gologani, din care își desfăta agale sărmanul lui nas vînăt și zbîrcit cu o priză făcută să dureze cît mai mult, tocmai cînd Arthur Clennam se uita la el.

Acestui bătrîn, care acum trecea drumul, preferă să se adreseze, bătîndu-l ușor peste umăr. Bătrînul stătu locului și privi în jur cu acea expresie în ochii lui verzi și vlăguiți a omului cu gîndurile departe, dar și nițeluș tare de urechi, pe deasupra.

— Vă rog, domnule, spuse Arthur, repetînd întrebarea, ce clădire este aceasta ?

— Hai ? ! Clădirea asta ? replică bătrînul, făcînd semn într-acolo, fără să privească, și întrerupîndu-și prizatul tutunului la jumătate de drum. Asta-i închisoarea Marshalsea, domnule.

— Închisoarea pentru datornici ?

— Da, domnule, spuse bătrînul, cu aerul celui care nu prea socotește necesar să insiste asupra acestei denumiri, închisoarea pentru datornici.

După care se întoarse și dădu să intre.

— Scuzați-mă, reluă Arthur, mai oprindu-l o dată, dar îmi permiteți să vă pun încă o întrebare ? Poate oricine intra aici ?

— Oricine poate *intra*, răspunse bătrînul, adăugînd de fapt prin tîlcul acestei sublinieri : „Dar nu oricine poate ieși".

— Îmi cer din nou scuze. Cunoașteți locul acesta ?

— Domnule, replică bătrînul, strîngînd în mînă pachețelul cu tutun și întorcîndu-se către celălalt, ca și cum întrebarea îl stînjenea, îl cunosc foarte bine.

— Vă rog să mă scuzați. Nu mă interesez dintr-o curiozitate impertinentă, ci am motive întemeiate. Vă este cumva cunoscut aici numele de Dorrit ?

— Numele meu, domnule, răspunse bătrînul, în chip cu totul surprinzător, este Dorrit.

Arthur își scoase pălăria în fața lui.

— Permiteți-mi să vă spun cîteva cuvinte. Nu mă așteptam deloc la această veste și sper că veți accepta vorbele mele drept suficiente scuze pentru libertatea pe care

mi-am îngăduit-o de a mă adresa dumneavoastră. M-am întors recent acasă în Anglia după o absență îndelungată. Am văzut în casă la mama — doamna Clennam, care locuiește în centrul Londrei — o tînără ocupată cu lucrul de mînă, căreia, după cum am auzit, toți îi spuneau Mica Dorrit. Mă interesez cu sinceritate de ea și aș dori neapărat să știu ceva mai mult în ce o privește. Nu trecuse nici un minut pînă să veniți dumneavoastră cînd am văzut-o intrînd pe ușa aceea.

Bătrînul îl privi cu băgare de seamă.

— Sînteți marinar, domnule ? întrebă. Părea puțin dezamăgit cînd acesta tăgădui scuturînd din cap. Nu sînteți marinar ? Mă gîndeam că asta sînteți, judecînd după fața dumneavoastră arsă de soare. Vorbiți serios, domnule ?

— Vă asigur că sînt serios și vă rog să credeți că vorbesc cît se poate de serios.

— Cunosc foarte puțin lumea, domnule, replică bătrînul, care avea un glas stins, tremurat. Eu îmi urmez pur și simplu calea, ca umbra pe un cadran solar. Cine și-ar pierde vremea să mă înșele ar fi într-adevăr prea lesne... un succes de-a dreptul jalnic ca să poată aduce cuiva cît de cît o satisfacție. Tînăra pe care ați văzut-o intrînd aici este fiica fratelui meu. Frate-miu se numește William Dorrit ; eu sînt Frederick. Spuneți că ați văzut-o în casa mamei dumneavoastră... știu că mama dumneavoastră o ocrotește... vă interesați de ea și vreți să știți ce face aici. Veniți să vedeți.

Se urni din loc, însoțit de Arthur.

— Fratele meu, continuă bătrînul, oprindu-se în prag și iarăși privind încet în jur, se află aici de mulți ani ; și aproape tot ce se petrece, chiar și între noi, în afara acestor ziduri, nu i se aduce la cunoștință din motive despre care nu cred că e cazul să mai pomenesc acum. Fiți atît de bun și nu suflați o vorbă despre lucrul de mînă al nepoatei mele. Fiți atît de bun și nu pomeniți nimic despre cele discutate de noi. Dacă rămîneți în limitele create de noi, nu veți putea greși. Și-acum veniți să vedeți !

Arthur îl urmă pînă în fundul unei bolți joase la capătul căreia o cheie se auzi răsucindu-se în broasca unei porți solide care se deschise dinăuntru. Au fost introduși într-o gheretă, un soi de vestibul pe care-l străbătură și pătrun-

seră în închisoare, printr-o altă poartă zăbrelită. Bătrînul, mergînd înainte cu același pas șonticăit, cînd ajunseră la temnicerul de serviciu, se întoarse pe călcîie în felul lui lent, țeapăn, gîrbovit, vrînd parcă să-și prezinte însoțitorul. Temnicerul dădu din cap, iar însoțitorul intră fără să mai fie întrebat pe cine caută.

Era o noapte întunecoasă ; felinarele din curte și luminările care abia pîlpîiau la ferestrele închisorii dinapoia a tot soiul de perdele, de storuri, care mai de care mai vechi și mai strîmbe, nu aveau aerul să îndulcească bezna. Cîțiva își purtau pașii prin preajmă. Dar cei mai mulți se aflau înăuntru. Bătrînul, apucînd înspre dreapta curții, făcu o cotitură la ușa a treia sau a patra și începu să urce treptele.

— Scara e cam întunecată, domnule, dar n-o să-ntîlniți nimic în cale.

Se opri o clipă înainte de a deschide o ușă la cel de-al doilea cat. De cum apăsă pe clanță, vizitatorul dădu numaidecît cu ochii de Mica Dorrit și înțelese de ce ținea atît de mult să ia masa singură.

Adusese cu sine carnea ce i se cuvenea la masă și tocmai o încălzea pe un grătar pus la foc pentru taică-său care stătea înfășurat într-un vechi halat cenușiu, cu o tichie neagră pe cap, așteptîndu-și cina. Dinainte-i fusese întinsă o față de masă curată, un cuțit, o furculiță și lingură, solnițe de sare și piper, un pahar și o cană din cositor pentru bere. Nimic nu lipsea, avea pînă și condimentele lui preferate : o sticluță cu boia de ardei iute și o farfurioară cu murături de cîțiva gologani.

Fata tresări, se îmbujoră puternic și apoi deveni albă ca varul. Musafirul, mai mult din priviri decît făcîndu-i semn ușor cu mîna, instinctiv, o rugă să fie liniștită și să aibă încredere în el.

— L-am găsit pe acest domn, rosti unchiul — domnul Clennam, William, fiul prietenei lui Amy — în fața ușii de la stradă ; dorea, în trecere fiind, să-ți prezinte omagiile sale, dar șovăia să intre sau nu. Dînsul este William, fratele meu, domnule.

— Nădăjduiesc, zise Arthur, nu prea știind ce să spună, că respectul pentru fiica dumneavoastră ar putea explica și justifica dorința de a fi prezentat dumneavoastră, domnule.

— Domnule Clennam, replică gazda, ridicîndu-se în picioare, luîndu-și tichia de pe cap și ținînd-o în căușul palmei, gata să și-o așeze la loc, îmi faceți o mare cinste. Fiți binevenit, domnule, adăugă, cu o plecăciune adîncă. Frederick, un scaun. Vă rog, luați loc, domnule Clennam.

Își puse din nou tichia neagră pe cap, așa cum o ridicase, și își reluă locul la masă. În gesturile lui era uimitor de multă bunăvoință și condescendență — ceremonialul cu care îi întîmpina pe noii întemnițați.

— Fiți binevenit la Marshalsea, domnule. Am făcut aceleași urări multor oameni distinși, ajunși între aceste ziduri. Poate că știți... fiica mea, Amy, s-ar putea să vă fi spus că sînt Părintele acestui loc.

— Eu... da, auzisem, se încumetă Arthur să afirme.

— Știați, fără îndoială, că fiica mea Amy s-a născut aici. O fată bună, domnule, scumpă fată, care de multă vreme este mîngîierea și sprijinul meu. Amy, draga mea, poți servi ; domnul Clennam va scuza obiceiurile rudimentare la care sîntem constrînși aici. Dați-mi voie să vă-ntreb, domnule, dacă ați vrea să-mi faceți cinstea să serviți...

— Mulțumesc, îl întrerupse Arthur, nici o fărîmă.

Era pur și simplu uluit de atitudinea acestui om, care, deși nu părea cîtuși de puțin să se îndoiască de faptul că fiica lui fusese rezervată în legătură cu povestea vieții lor de familie, avea totuși să-și dezvăluie într-atît gîndurile.

Fata îi umplu paharul, aduse totul la îndemna lui la masă și apoi se așeză pe un scaun, alături, în vreme ce el servea cina. Evident, ca să se supună tabieturilor zilnice, ea își puse dinainte o bucată de pîine și atinse paharul cu buzele ; Arthur văzu însă că era tulburată și că nu lua nimic. Privirea ațintită asupra tatălui ei, în care se citea, deopotrivă, că îl admira, că se mîndrea cu el, dar și că-i era rușine de el, plină de afecțiune și devotament, îl mișcă pînă în adîncul inimii pe Arthur.

Tatăl închisorii Marshalsea manifesta față de fratele său o condescendență amabilă, bine intenționată, ca pentru cineva care nu s-a realizat pe nici un plan.

— Frederick, spuse el, știu că tu și Fanny o să cinați la tine acasă astă-seară. Unde-ai lăsat-o pe Fanny, Frederick ?

— E la plimbare cu Tip.

— Tip, poate că știți, este fiul meu, domnule Clennam. A avut o viață mai zbuciumată, e mai nestatornic, iar începutul lui în societate nu i-a fost — ridică din umeri, scoțind un oftat slab, și privi în juru-i prin odaie — prea favorabil. Prima dumneavoastră vizită aici, domnule ?

— Da, prima mea vizită.

— Aproape că nu e cu putință să fi venit aici din copilărie, și eu să nu știu. Foarte rar se întîmplă ca cineva, cît de cît cu pretenții... da, cît de cît cu pretenții, să vină aici fără să-mi fi fost prezentat.

— Fratelui meu îi sînt prezentate zilnic patruzeci sau cincizeci de persoane, zise Frederick, cu chipul luminat de o rază de mîndrie.

— Da, încuviință Tatăl închisorii Marshalsea. Am și depășit acest număr. Într-o duminică frumoasă, din perioada sesiunii judiciare, e ca o adevărată recepție la Curte... adevărată recepție la Curte. Amy, draga mea, m-am chinuit toată după-amiaza să-mi amintesc numele domnului aceluia din Camberwell prezentat mie anul trecut în săptămîna Crăciunului de către simpaticul negustor de cărbuni care a fost retrimis la închisoare pentru șase luni.

— Nu-mi amintesc numele lui, tată.

— Frederick, *tu* nu-ți aduci aminte ?

Frederick nu prea știa dacă auzise cîndva acest nume. Nimeni nu se putea îndoi că Frederick era ultima persoană de pe pămînt căreia să i se pună o asemenea întrebare, în speranța unei informații precise.

— Mă refer, continuă fratele său, la domnul care a făcut fapta aceea frumoasă cu atîta delicatețe. Hm ! Ia uite ! Nu-mi aduc deloc aminte numele. Domnule Clennam, de vreme ce am pomenit întîmplător despre o anumită faptă frumoasă și delicată, poate că v-ar face plăcere să știți în ce a constat.

— Așa este, într-adevăr, rosti Arthur, retrăgîndu-și privirile fixate asupra căpșorului gingaș, care începuse să se plece, de pe chipul palid, cernit de o nouă neliniște.

— E o faptă atît de generoasă și care dezvăluie deopotrivă simțăminte delicate, încît aproape că-i o datorie să pomenim despre ea. Spuneam atunci că totdeauna o voi pomeni, la momentul potrivit, fără să țin seamă de sensi-

bilitatea mea. Ei, da, n-are rost să ascund lucrurile... trebuie să știți, domnule Clennam, că uneori se întîmplă ca cei care vin aici să aibă dorința de a-și da... obolul, în cinstea Părintelui acestui loc.

Era într-adevăr o scenă tristă, foarte tristă să vezi cum fata punea mîna pe brațul tatălui ei într-o rugăciune mută, pe jumătate înăbușită, în timp ce făptura ei micuță și retrasă se întorcea timidă într-altă parte.

— Uneori, continuă el pe un ton scăzut, molcom, emoționat și mereu dregîndu-și glasul, uneori... hm... îmbracă o formă, alteori alta, dar în general este vorba de... hm... de bani. Și nu-mi rămîne decît să recunosc că prea adesea... hm... sînt bineveniți. Domnul la care mă refer mi-a fost prezentat, domnule Clennam, într-un chip absolut măgulitor pentru mine și mi s-a adresat nu numai cu o mare politețe, ci era și... hm... expert în materie. (În tot acest timp, deși terminase cina, continua să umble nervos cu furculița și cuțitul prin farfurie, ca și cum i-ar mai fi rămas ceva acolo.) Din conversația cu el am înțeles că avea o grădină, cu toate că la început, din delicatețe, nu pomenise despre asta, deoarece grădinile... hm... nu-mi sînt la îndemînă. Dar s-a dat de gol cînd admiram un foarte frumos ghiveci de mușcate... splendide mai erau, zău... adus de la sera lui. Cum eu mă minunam de coloritul bogat al florilor, mi-a arătat o fișie de hîrtie petrecută jur împrejurul vasului pe care stătea scris „Pentru Tatăl închisorii Marshalsea", și mi-l oferi în dar. Asta însă n-a fost... hm... tot. La plecare mă rugă ceva în mod special și anume să nu scot hîrtia decît după o jumătate de oră. Eu... hm... așa am și procedat, și cînd am desfăcut-o, mi-am dat seama că înăuntru erau... hm... doi galbeni. Vă asigur, domnule Clennam, că am primit... hm... fel de fel de oboluri, diferite ca valoare, și că totdeauna au fost... hm... din păcate, binevenite : dar nici unul nu mi-a făcut mai mare plăcere ca acesta... hm... acest obol anume.

Arthur se pregătea să spună puținul care se putea spune pe o asemenea temă, cînd începu să bată un clopot și se auzi zgomot de pași apropiindu-se de ușă. O fată drăguță, mult mai înaltă și mai dezvoltată decît Mica Dorrit, deși, privite împreună, aceasta părea mai tînără la față, se opri

în ușă dînd cu ochii de o persoană străină ; tînărul de lîngă ea rămase locului, de asemenea.

— Domnul Clennam, Fanny. Fiica mea cea mare, domnule Clennam, și fiul meu. Clopotul dă de veste musafirilor că trebuie să se retragă, de aceea au venit să ne spună noapte bună ; dar mai e destul timp, berechet. Fetelor, domnul Clennam are să vă scuze dacă aveți cumva unele treburi gospodărești de pus la punct. Dînsul știe, fără îndoială, că n-am decît o singură odaie aici.

— Doar atît aș vrea, tată, ca Amy să-mi curețe rochia, spuse cea de-a doua fată.

— Și eu hainele, zise Tip.

Amy trase sertarul unei mobile vechi sub formă de comodă, sus, și de pat, în partea de jos, și scoase două boccelușe pe care le înmînă fratelui și surorii sale.

— Sînt cîrpite și călcate ?

Întrebarea era pusă în șoaptă de Fanny, dar Clennam o auzi.

— Da, răspunse Amy.

Arthur, care acum se ridicase în picioare, profită de prilej să se uite în jur prin odaie. Pereții fără tapet fuseseră văruiți în verde de o mînă nedibace, se vedea cît de colo, și erau împodobiți sărăcăcios cu cîteva gravuri. Existau perdele la ferestre, iar pe jos se afla întins un covor ; niște rafturi, cuiere și alte asemenea obiecte, care să le înlesnească viața, adunate de-a lungul anilor. Era o cameră strîmtă, neîncăpătoare, sărăcăcios mobilată și, colac peste pupăză, căminul mai scotea și fum, altminteri ce căuta apărătoarea de tablă pusă deasupra ? Totuși, prin trudă și grijă asidue, ajunseseră să aibă o odaie curățică și chiar tihnită în felul ei.

Clopotul bătea întruna și unchiul stătea pe ghimpi.

— Haide, Fanny, haide, Fanny, stărui el, luînd sub braț cutia scîlciată a clarinetului, se încuie, fetițo, se încuie !

Fanny ură noapte bună tatălui ei și dispăru grațioasă. Tip și coborîse scările, tropăind.

— Să mergem, domnule Clennam, spuse unchiul, privind înapoi, în vreme ce îi urma pe ceilalți cu pasul lui tîrșiit, se încuie poarta, domnule, se încuie poarta.

Domnul Clennam avea două lucruri de făcut pînă să plece ; mai întîi, să-și dea obolul Tatălui închisorii Marshalsea fără a o răni pe fiică, și apoi să spună ceva fetei, un singur cuvînt măcar, ca o explicație a faptului că venise acolo.

— Dați-mi voie, zise Tatăl, să vă conduc pînă jos.

Ea se strecurase afară după ceilalți, așa că cei doi rămaseseră singuri.

— Vă rog, dați-mi voie... (Cling, cling, cling.)

— Domnule Clennam, spuse Tatăl, sînt profund... profund...

Dar vizitatorul îi închise mîna ca să înceteze clinchetul monedelor și coborî în goana mare scara.

Nu mai dădu de Mica Dorrit pe drum sau în curte. Doi-trei întîrziați se îndreptau grăbiți către gheretă și el îi urmă, cînd, o zări în pragul clădirii de lîngă intrare. El se întoarse grăbit.

— Te rog să mă ierți, spuse, că-ți vorbesc aici ; iartă-mă, te rog, că am venit pînă aici ! Te-am urmărit aseară. Am făcut acest lucru din dorința de a-ți fi de folos dumitale și familiei dumitale. Știi în ce termeni sînt cu mama și de aceea nu te va surprinde poate că am păstrat între noi relații distante, ca nu cumva, fără voia mea, să-i stîrnesc invidia, ori s-o întărît, sau să-ți aduc vreun prejudiciu în ochii ei. Ceea ce am văzut aici în acest timp scurt nu face decît să-mi sporească și mai mult dorința sinceră de a-ți fi prieten. Aș fi recompensat din plin pentru orice dezamăgire dacă aș putea nădăjdui să-ți cîștig încrederea.

La început fusese speriată, dar pe măsură ce el îi vorbea, căpăta curaj parcă.

— Sînteți foarte bun, domnule. Îmi vorbiți cu atîta seriozitate. Eu însă... eu însă aș fi preferat să nu mă urmăriți.

Înțelese că emoția ei rostind aceste cuvinte era pricinuită de taică-său ; el avea respect față de acest simțămînt și nu mai spuse nimic.

— Doamna Clennam mi-a fost de un mare ajutor ; mă tem că n-ar fi bine, drept mulțumire, să am secrete față de dînsa. Mai mult nu pot spune în seara asta, domnule.

Sînt sigură că aveţi de gînd să fiţi bun cu noi. Vă mulţumesc, vă mulţumesc !

— Dă-mi voie să-ţi mai pun o singură întrebare înainte de a pleca : o cunoşti de mult timp pe mama ?

— Cred că de doi ani, domnule... Clopotul a încetat să mai bată.

— Cum v-aţi cunoscut ? A trimis aici după dumneata ?

— Nu. Nici nu ştie că stau aici. Noi avem un prieten, tata şi cu mine... un biet muncitor, dar cel mai bun prieten... şi am scris un anunţ că aş vrea să lucrez croitorie, şi am dat adresa lui. El a afişat ce am scris eu în cîteva locuri unde nu se plăteşte nimic. Astfel m-a găsit doamna Clennam şi a trimis după mine. O să se încuie poarta, domnule !

Ea se speriase şi era atît de frămîntată, iar el atît de înduioşat de compasiunea pentru ea, atît de profund îl interesa povestea vieţii ei pe măsură ce i se dezvăluia, încît aproape nu-i venea să se smulgă de acolo. Dar clopotul care încetase să mai bată, liniştea aşternută peste închisoare era un semnal de plecare, şi după ce mai spuse grăbit cîteva cuvinte amabile, plecă, lăsînd-o să se întoarcă în pas molcom la taică-său.

Dar zăbovise prea mult. Poarta interioară era ferecată şi ghereta închisă. În zadar ciocăni cu mîna ; stătu pironit locului, avînd convingerea neplăcută că trebuia să rămînă acolo peste noapte, cînd, din spate, auzi o voce adresîndu-i-se.

— Căzut în cursă, he ? spuse vocea. Nu vă puteţi duce acasă pînă dimineaţă... Aa ! Dumneavoastră sînteţi, domnule Clennam ?

Era glasul lui Tip ; se uitau unul la celălalt, în curtea închisorii, cînd deodată începu să plouă.

— Aţi păţit-o, adăugă Tip, data următoare trebuie să fiţi mai cu băgare de seamă.

— Dar şi dumneata eşti închis, spuse Arthur.

— Cred şi eu ! zise Tip, sarcastic. Oarecum. Dar nu ca dumneata. Eu sînt de-al casei, numai soră-mea ţine morţiş ca babacul să nu afle vreodată. Eu, unul, habar n-am de ce.

— Aş putea găsi vreun adăpost ? întrebă Arthur. Ce-ar fi mai bine să fac ?

— Mai întîi de toate ar trebui s-o căutăm pe Amy, sugeră Tip, care în orice dificultate se adresa ei în chip firesc.

— Mai bine mă plimb pe aici toată noaptea... nu-i mare lucru, decît s-o deranjez în așa hal.

— Nu-i nevoie să faci asta dacă n-ai nimic împotrivă să plătești un pat. Dacă plătești, în asemenea împrejurări ți se va pregăti de dormit pe o masă din salon. Vino cu mine să te prezint.

Cînd treceau prin curte, Arthur înălță privirile spre fereastra odăii pe care cu puțin înainte o părăsise și unde mai ardea încă lumina.

— Da, domnule, mai spuse Tip, urmărindu-i căutătura, acolo locuiește babacul. Are să stea cu el încă vreo oră să-i citească ziarul de ieri, cine știe ; apoi o să iasă ca o nălucă și o să dispară fără nici un zgomot.

— Nu-nțeleg.

— Babacul doarme în odaia aceea, și ea își are locuința la temnicer. Prima clădire de acolo, spuse Tip, făcînd semn către ușa unde se făcuse ea nevăzută. Prima clădire, odăița de sub acoperiș. Pentru camera asta ea plătește de două ori mai mult decît ar da pentru una de două ori mai bună, afară. Dar stă tot timpul cu babacul, zi și noapte, biata și scumpa de ea.

Din vorbă în vorbă ajunseră la un soi de circiumă situată în celălalt capăt al închisorii, de unde deținuții tocmai se retrăseseră după întîlnirea de seară. Încăperea de la parter în care se strîngeau era salonul în chestiune ; tribuna cu jilțul prezidențial, stacanele de cositor, paharele, lulelele, cenușa de tutun și izul general al membrilor adunării, totul era așa cum fusese lăsat de acești petrecăreți la plecare. Salonul avea două dintre calitățile socotite esențiale pentru grogul destinat doamnelor, și anume, era cald și îmbibat de arome ; al treilea punct al analogiei, însă, abundența, îi lipsea, fiind o odăiță înjghebată dintr-o alta.

Vizitatorul neinițiat venit dinafară presupunea, firește, că toți cei de aici ar fi deținuți ; de la birtaș, chelner, chelneriță de bar și pînă la picolo. Nu se vedea dacă erau ori ba, toți însă păreau niște prăpădiți. Patronul unei

prăvălii de mărunțișuri dintr-o încăpere situată în față, care lua și domni în pensiune, se ocupă de el și-i făcu patul. Fusese croitor pe vremuri și spunea că ar fi avut chiar propriul său faeton. Se lăuda că-și pusese pielea în joc pentru interesele închisorii ; avea unele idei neclare și neclarificabile, cum că guvernatorul temniței intercepta o anumită subvenție care ar fi trebuit să ajungă în mîinile deținuților. Îi plăcea să creadă acest lucru și totdeauna le împărtășea noilor-veniți și străinilor temerile lui închipuite, deși n-ar fi putut explica în ruptul capului despre ce subvenție era vorba și nici de unde i se năzărise așa ceva. Era totuși ferm convins că partea ce i se cuvenea din subvenție se ridica la trei șilingi, nouă pence săptămînal, dar că în fiecare luni, cu regularitate, guvernatorul îl escroca de suma aceasta care îi revenea în calitatea sa de deținut. S-ar părea că nu ajută la făcutul patului decît ca să nu piardă prilejul de a-și dezvălui temerile, și după ce își ușură astfel cugetul și anunță (așa cum proceda totdeauna, pasămite, fără nici un rezultat însă) că va întocmi o scrisoare adresată ziarelor spre a da în vileag fapta guvernatorului, se angajă în tot soiul de discuții cu ceilalți. Judecînd după tonul general al întregii adunări, era limpede că acești oameni ajunseseră să considere insolvabilitatea drept o stare normală a umanității, iar plata datoriilor, ca o boală care se manifesta cînd și cînd.

În mijlocul acestei scene stranii și cu aceste umbre nu mai puțin stranii zburînd în juru-i, Arthur Clennam asista la pregătiri ca și cum făceau parte dintr-un vis. Între timp, îndelung inițiatul Tip în resursele circiumii, care îi procurau bucurii atît de jalnice, arătă vizitatorului focul din vatra bucătăriei comune, întreținut prin subscripție în rîndul deținuților, căzănelul pentru apa fierbinte, menținut în același chip, și celelalte înlesniri, dînd de înțeles că în general modalitatea de a fi „sănătos, bogat și înțelept" era să vii la Marshalsea.

Cele două mese apropiate una de alta dintr-un ungher au fost transformate pînă la urmă într-un pat foarte bun. Străinul se văzu abandonat scaunelor rustice, tribunei prezidențiale și odihnei, într-o atmosferă îmbîcsită de izul berei, în încăperea cu rumeguș pe jos, feștile de aprins luleaua, scuipători. Cît despre odihnă, multă, multă vreme

a durat pînă să închidă ochii. Noutatea locului unde căzuse pe neașteptate, senzația că fusese ferecat, amintirea odăii de sus, a celor doi frați și mai cu seamă a fărîturii de copil sfios, a chipului pe care acum deslușea ani de hrană insuficientă, dacă nu înfometare, îl ținură treaz și nefericit.

Tot soiul de presupuneri, legate în modul cel mai ciudat de temniță, numai și numai despre temniță, i-au chinuit mintea ca un coșmar în răstimpul cît a rămas treaz. Dacă erau pregătite coșciuge pentru cei care veneau acolo, unde și cum le păstrau ? Unde erau îngropați cei care mureau în închisoare ? Cum erau transportați afară ? Ce formalități trebuiau îndeplinite ? Oare un creditor hapsîn se putea prevala de cadavrul datornicului ? Dacă cineva încerca să evadeze, ce șanse de scăpare avea ? Dacă un deținut izbutea să escaladeze zidurile cu frînghie și cange, cum făcea să coboare pe cealaltă parte ? Dacă cineva ar fi putut să se cațăre pe acoperiș, să se furișeze pe o scară, să iasă pe poarta care dă la stradă și să se piardă în mulțime ? Dacă izbucnea un foc în închisoare pe cînd se afla el acolo ?

Aceste porniri nestăvilite ale închipuirii nu erau, la urma urmelor, decît cadrul unei scene pe care trei personaje îi apăreau mereu dinainte : tatăl lui, cu acea căutătură împietrită pe care a păstrat-o pînă în clipa morții, prevestită în acest tablou cernit ; maică-sa, cu brațul ridicat ca pentru a se apăra de bănuielile fiului ; Mica Dorrit, care, cu mîna pe brațul tatălui ei înjosit, întorcea capul lăsat în piept de rușine.

Dar dacă maică-sa avea vreun motiv vechi și binecunoscut numai de ea, care o determina să se poarte cu blîndețe față de sărmana fată ! Dar dacă deținutul care dormea atunci în tihnă — slavă Domnului — va veni să-i reproșeze în Ziua Judecății de Apoi ponoasele pricinuite de ea ! Dar dacă din cauza tranzacțiilor mamei și tatălui său, chiar și pe departe, capetele încărunțite ale celor doi frați fuseseră atît de jos doborîte !

Un gînd îi fulgeră prin minte. Oare între îndelungata întemnițare și propria claustrare în odaia ei, nu cumva găsea maică-sa o echivalare a pedepsei ? „Recunosc că am contribuit la detenția acestui om. Pentru asta am suferit

și eu același lucru. El s-a ruinat în închisoarea lui, eu într-a mea. Mi-am ispășit pedeapsa."

Cînd toate celelalte gînduri se destrămară, acesta continua să-l obsedeze. Adormind, maică-sa răsări dinainte-i în jilțul pe roate, apărîndu-se de el prin această justificare. Cînd Arthur se deșteptă, sări ca ars, speriat fără pricină. Următoarele cuvinte îi răsunau în urechi, de parcă vocea maică-si le-ar fi rostit pe îndelete la căpătîiul lui, ca să-i curme somnul : „El zace în închisoarea lui, eu zac într-a mea ; justiția inexorabilă a fost săvîrșită. Ce vină mai am eu în cazul ăsta ? !"

Capitolul IX

MAICUȚA

LUMINA zorilor nu se grăbea să se cațăre pe zidul temniței și să privească înăuntru prin ferestrele salonului, dar cînd se ivi, ar fi fost mai bine venită dacă apărea singură, în loc să aducă un ropot de ploaie cu sine. Dar rafalele echinoxiale se năpusteau asupra mării, iar vîntul nepărtinitor de sud-vest nu trecea cu vederea, în goana lui, nici chiar îngusta Marshalsea. Mugind prin turla bisericii Sf. Gheorghe și răsucind toate apărătoarele de la hogeagurile din preajmă, dădu buzna să vîre cu de-a sila fumul din Southwark în închisoare, repezindu-se pe hornurile celor cîtorva deținuți care tocmai își aprindeau focul, cît pe-aci să-i înăbușe.

Arthur Clennam nu prea avea chef să zăbovească în așternut, deși patul lui se afla într-un ungher mai ferit, unde n-ar fi fost stînjenit dacă venea careva să scoată

cenușa de la focul din ajun, să-l aprindă pe cel al zilei sub căzănelul de încălzit apă pentru toți deținuții, să umple la pompă vasul spartan, să mătură și să împrăștie rumeguș în odaia comună, și alte asemenea treburi. Se bucură din toată inima văzînd revărsatul zorilor, deși noaptea se odihnise puțin, și ieși de îndată ce putu deslușì obiectele din jur ; afară, măsură curtea în lung și în lat timp de două ceasuri grele pînă să se deschidă poarta. .

Zidurile erau atît de aproape unul de altul și norii rătăcitori zburau atît de iute deasupra lor, încît avu senzația unui început de rău de mare cînd ridică ochii spre cerul vijelios. Ploaia, biciuită pieziș de palele vîntului, înnegrise partea clădirii centrale pe care Arthur o vizitase de cu seară, lăsînd însă uscată, la adăpostul peretelui, o trecere îngustă pe unde se plimbă în sus și în jos, printre resturile de paie, gunoi, hîrtii, pe lîngă firicelul de apă care se prelingea de la pompă și frunzele răzlețe ale legumelor din ajun. Tablou al vieții mai deprimant nici că se putea închipui !

Chiar și apariția micuței făpturi pentru care venise aici n-ar fi putut aduce vreo schimbare în bine. Poate că se strecurase din locuința ei în aceea a tatălui tocmai cînd era cu spatele într-acolo ; în orice caz, n-a mai văzut-o. Pentru fratele ei ora ar fi fost prea matinală ; de ajuns să-l vezi o dată ca să înțelegi că, leneș cum era, nu-și părăsea patul, oricît de sordid, ocupat în timpul nopții. Așa că Arthur Clennam, pe cînd se plimba în sus și în jos așteptînd să se descuie poarta, punea la cale în minte mijloacele de care să se folosească, mai degrabă pe viitor decît în prezent, pentru a duce mai departe firul descoperirilor sale.

În fine, poarta zăbrelită se dădu în lături și temnicerul, stînd pe scări, își trecea, matinal, pieptenul prin păr, gata să-l lase să plece. Bucuros că-și recăpăta libertatea, traversă ghereta paznicului și din nou se găsi în curticica exterioară, unde în ajun stătuse de vorbă cu fratele Tatălui închisorii.

Un șir de oameni dăduse buzna înăuntru care încotro ; printre aceștia, nu erau greu de identificat mesagerii anonimi, misiții și comisionarii locului. Cîțiva dintre ei așteptaseră în ploaie pînă să se descuie poarta ; alții, care își

calculaseră mai bine timpul, tocmai soseau și intrau numaidecît, aducînd în pungi de hîrtie brună, murate de ploaie, hălci de pîine, calupuri de unt, ouă, lapte — tot soiul de articole de băcănie. Păcătoșenia acestor slujitori ai păcătoșeniei, calicia acestor trepăduși ai insolvenței, iată un spectacol demn de a fi văzut. Asemenea jerpeliturі de haine și pantaloni, astfel de rochii și șaluri demodate, astfel de pălării boțite, asemenea cizme, pantofi, asemenea umbrele și bastoane de cînd lumea nu s-au întîlnit nici chiar la Tîrgul de Zdrențe [1]. Toți acești oameni purtau veșminte aruncate de alții, peticite și înnădite, provenind din individualitatea altcuiva, și nu mai păstrau nici o cusătură din vechea croială care le aparținuse. Mersul lor era acela al unei specii aparte. Aveau un mod anume de a se strecura pe furiș cînd dădeau colțul, de parcă veșnic se duceau la muntele de pietate. Cînd tușeau, făceau acest lucru ca oamenii aceia obișnuiți să fie lăsați în plata Domnului pe peronul de la intrare și pe culoare bîntuite de curenți de aer, în așteptarea unor răspunsuri la scrisori întocmite cu cerneală spălăcită, scrisori care pricinuiau destinatarilor mare bătaie de cap și nici o satisfacție. Cînd se uitau în trecere la cineva străin, o făceau cu niște ochi de parcă ar fi vrut să împrumute ceva, înfometați, sfredelitori, cîntărindu-i cumsecădenia de pe urma căreia puteau obține un ajutor frumușel dacă i-ar fi cîștigat încrederea. Cerșetoria de profesie le pleoștea umerii înalți, îi făcea să-și tîrîie picioarele nesigure, răsărea din țoalele îmbunghеate, prinse cu bolduri, cîrpăcite și zdrențăroase, răbufnea din butoniere, se vedea de la o poștă prin tot soiul de bîrnețe soioase care atîrnau te miri unde și țîșnea din gurile lor duhnind a băutură.

Pe cînd oamenii aștia treceau prin fața lui Arthur, aflat încă în curte, și unul dintre ei se întoarse către el să-l întrebe dacă nu dorea să-i ofere serviciile, îi veni în minte să mai vorbească o dată cu Mica Dorrit înainte de a pleca. Între timp ca își învinsese emoțiile primei surprize și poate s-ar fi simțit mai la larg în prezența lui. Așadar,

[1] *Rag Fair*, altfel spus *Tîrgul de zdrențe*, se ținea în trecut pe Rosemary Lane, denumită în 1850 Royal Mint, astăzi un depou al căilor ferate londoneze.

îl întrebă pe acest membru al fraternității (care ținea două scrumbii afumate în mînă și un codru de pîine și o perie de ghete subsuoară) încotro se găsea cel mai apropiat loc unde putea lua o ceașcă de cafea. Necunoscutul îi dădu un răspuns încurajator și îl conduse într-o cafenea din preajmă, la cîțiva pași de acolo.

— O cunoașteți pe domnișoara Dorrit ? întrebă noul client.

Necunoscutul știa două domnișoare Dorrit ; una care se născuse în închisoare... Asta era ? Asta era ! Necunoscutul o știa de mulți ani. Cît despre cealaltă domnișoară Dorrit, necunoscutul locuia în aceeași casă cu ea și cu unchiu-său.

Această informație îl făcu pe Arthur să-și schimbe planul pe jumătate întocmit de a rămîne la cafenea pînă cînd necunoscutul avea să-i aducă vorbă că Mica Dorrit ieșise în stradă. Încredință necunoscutului un mesaj confidențial adresat ei, înștiințînd-o că vizitatorul care întîrziase ieri la taică-său o ruga să-i acorde prilejul de a sta puțin de vorbă împreună în locuința unchiului ei. Pe aceeași cale obținu toate indicațiile necesare pentru a putea nimeri casa, dealtminteri foarte aproape ; se debarasă de necunoscut, pe care îl milui cu jumătate de galben, și, după ce se mai învioră la cafenea, porni în mare grabă spre reședința cîntărețului din clarinet.

Atîția locatari stăteau în această casă, încît pervazul ușii părea la fel de încărcat de mînere pentru clopoței, precum este înțesată de clape orga dintr-o catedrală. Neștiind care putea fi cel al cîntărețului la clarinet, stătu pe gînduri, cînd un volant [1], țîșnind din fereastra unui salonaș, se opri în pălăria lui. Observă că storul din fereastra salonașului avea o inscripție : ACADEMIA D. CRIPPLES, și dedesubt, CURS SERAL, iar îndărătul storului, obrăjorul alb al unui băiețandru, cu o felie de pîine cu unt și o rachetă. Deoarece fereastra joasă era lîngă intrare, Arthur privi înăuntru pe sub transperant, înapoie volantul și puse întrebarea care-i stătea pe limbă.

[1] Minge cu pene pentru jocul numit *„battledore"*.

— Dorrit ? spuse băieţandrul bălai (de fapt domnişorul Cripples). *Domnul* Dorrit ? Al treilea clopoţel, sunaţi o dată.

Elevii domnului Cripples luaseră uşa de la stradă, pare-se, drept maculator, căci era mîzgălită de sus pînă jos cu creoinul. Inscripţii mereu repetate, precum „Moş Dorrit", şi „Dick-Nespălatul", alternativ, dădeau de înţeles că discipolii domnului Cripples aveau personalitate. Era timp berechet să facă aceste observaţii pînă ce sărmanul bătrîn să vină să-i deschidă.

— Ah, exclamă el, amintindu-şi foarte anevoie de Arthur, dumneavoastră aţi fost încuiat noaptea trecută !

— Da, domnule Dorrit. Sper s-o pot întîlni în momentul de faţă pe nepoata dumneavoastră aici.

— Oh ! făcu el, dus pe gînduri. În lipsa fratelui meu ? Desigur. Vreţi să veniţi sus s-o aşteptaţi ?

— Mulţumesc.

Răsucindu-se pe călcîie la fel de lent precum răsucea în minte orice auzea sau spunea, porni primul pe scara îngustă ca să-i arate drumul. Casa era foarte înghesuită şi avea un miros nesănătos. Lucarnele micuţe de pe scară dădeau spre ferestrele din dos ale altor case la fel de nesănătoase, de unde răsăreau prăjini şi frînghii pe care spînzurau nişte rufe boţite, de parcă locatarii duşi la pescuit de îmbrăcăminte ar fi prins mai nimica toată. Mansarda dosnică — o încăpere insalubră — conţinea un pat pliant — strîns atît de iute, cîteva clipe mai devreme, încît cuverturile dădeau afară, de-ai fi zis că fierbeau, împiedicînd capacul să se închidă — şi pe o masă şubredă se aflau puse de-a valma cele cuvenite gustării de dimineaţă : cafea şi pîine prăjită, pentru două persoane.

Înăuntru, nimeni. Bătrînul, după ce stătu pe gînduri, murmură pentru sine că Fanny a fugit şi intră în odaia vecină s-o aducă înapoi. La rîndul său, vizitatorul, observînd că uşa era ţinută pe dinăuntru şi că, în clipa cînd unchiul încercă s-o deschidă, se auzi un ţipăt ascuţit : „Nu intra, nătărăule !" şi cînd mai apăru şi un ciorap răzleţ şi o cămaşă de flanelă, înţelese că fata abia apucase să se îmbrace. Fără să fi ajuns la vreo concluzie, unchiul se aşeză pe scaunul lui şi începu să-şi încălzească mîinile

la foc ; nu pentru că era rece, ori că și-ar fi dat cît de cît seama de temperatura odăii.

— Ce impresie v-a făcut fratele meu, domnule ? întrebă el cînd, treptat, observă ce făcea ; se opri, întinse mîna spre prichiciul căminului și își luă de acolo cutia clarinetului.

— M-am bucurat, rosti Arthur (care nu prea știa ce să spună, căci gîndurile îi erau la fratele din fața lui), că l-am găsit atît de bine și de vesel.

— Ah ! exclamă bătrînul. Da, da, da, da !

Arthur se întreba la ce o fi avînd oare nevoie de cutia clarinetului. De fapt, n-avea deloc nevoie de ea. Băgă de seamă numaidecît că nu era pachețelul de tabac pentru prizat (care, de asemenea, se afla pe prichiciul căminului), o puse la loc, luă în schimb tutunul și se consolă cu cîteva fire. Mișcările lui erau la fel de firave, de reținute și lente în cazul prizatului ca și pentru orice altceva, dar desigur un tremur ușor de plăcere tot îi mai trecea prin sărmanii lui nervi vlăguiți din colțurile ochilor și ale gurii.

— Dar despre Amy, domnule Clennam, ce părere aveți ?

— Tot ce am văzut și am auzit despre ea, domnule Dorrit, m-a impresionat profund.

— Frate-miu ar fi fost de-a dreptul pierdut fără Amy, replică. Fără Amy am fi fost pierduți cu toții. E o fată foarte bună. Își face cu adevărat datoria.

Arthur avu impresia că deslușește în aceste laude un anumit ton de rutină, remarcat și seara trecută la tatăl ei, față de care, lăuntric, protesta și se împotrivea. Și asta nu pentru că ei și-ar fi precupețit laudele, ori că erau nesimțitori la ceea ce făcuse ea pentru ei, ci fiindcă din indolență se obișnuiseră cu ea așa cum se obișnuiseră cu tot restul legat de situația lor. I se părea că deși aveau zilnic la îndemînă mijloacele de comparație între ea și ceilalți, fiecare luat în parte, o considerau la locul ei, ocupînd, în raport cu ei, poziția cuvenită, ca și numele ori vîrsta. I se părea că o priveau nu ca fiind mai presus de lumea închisorii, ci făcînd parte din ea ; pentru ei nu era decît oarecum ceea ce aveau dreptul să aștepte și nimic mai mult.

Unchiu-său își reluă gustarea de dimineață și mînca pîine prăjită muiată în cafea, uitînd de musafir, cînd se auzi clopoțelul sunînd a treia oară. Era Amy, după spusele lui, și cobori să-i deschidă, lăsîndu-l pe oaspete cu imaginea vie în minte a mîinilor lui murdare, a obrazului îngălat și a staturii de om îmbătrînit, ca și cum se afla acolo încă, dărîmat, în scaunul lui.

Fata venea în urmă-i, sfioasă ca totdeauna și îmbrăcată ca de obicei cu rochia ei simplă. Ținea gura puțin întredeschisă, ca și cum inima i-ar fi bătut mai iute ca îndeobște.

— Amy, domnul Clennam, spuse unchiu-său, te așteaptă de cîtva timp.

— Mi-am îngăduit să-ți trimit un mesaj.

— Am primit mesajul, domnule.

— Astăzi dimineața te duci la muncă? Cred că nu, căci e trecut de ora dumitale obișnuită.

— Nu, astăzi nu mă duc, domnule. Astăzi nu e nevoie de mine.

— Îmi dai voie să te însoțesc o bucată de drum, în orice direcție te-ai îndrepta? Aș putea să-ți vorbesc în timp ce mergem pe jos, fără să te reții aici și fără a-i mai stinjeni pe cei de-aici.

Părea încurcată, dar acceptă, dacă lui îi făcea plăcere. El pretinse că nu mai știa unde și-a lăsat bastonul, ca să-i dea răgaz să strîngă patul, să răspundă bătăilor nerăbdătoare ale surorii ei în perete și să-i spună încet cîteva cuvinte unchiului. Apoi își găsi bastonul și coborîră, ea mai întîi, urmată de el; unchiul rămase în capul scării și probabil că-i uitase înainte ca ei să fi ajuns la parter.

Elevii domnului Cripples, care tocmai veneau la școală, își întrerupseră recreația matinală, și anume bătaia lor cu ghiozdane și cărți, ca să vadă cu toți ochii disponibili străinul venit în vizită la Dick-Nespălatul. Au îndurat în tăcere acest spectacol ispititor pînă cînd misteriosul oaspete ajunse la o distanță bună; atunci s-au pornit pe țipete, au dezlănțuit o artilerie de pietre și totodată au început să topăie batjocoritor, îngropînd în fel și chip pipa păcii cu ceremonii atît de sălbatice, încît dacă domnul Cripples ar fi fost căpetenia tribului Cripple-Hai-

hui, cu însemnele războiului asupră-i, nici că le-ar fi putut face mai multă cinste educației lor.

În toiul acestui omagiu, domnul Arthur Clennam oferi brațul Micăi Dorrit, și Mica Dorrit îl acceptă.

— Vrei să trecem peste Podul de Fier [1], ca să scăpăm de zgomotul străzii ? o întrebă.

Mica Dorrit răspunse : Dacă dorește, și apoi se încumetă să spere că nu-i luase în nume de rău pe elevii domnului Cripples, pentru că și ea învățase puținul pe care-l știa la Academia serală a domnului Cripples. „Cu cea mai mare bunăvoință", replică el, îi ierta din toată inima pe elevii domnului Cripples. Astfel, Cripples deveni, fără să vrea, maestrul de ceremonii care îi prezentă unul celuilalt și îi apropie în chip mai firesc decît putea s-o facă Craiul Nash [2], dacă ar fi trăit în zilele lui de glorie și ar fi descins din caleașca lui trasă de șase bidivii.

Dimineața rămăsese vîntoasă și pe străzi înotai în noroi, dar n-a mai plouat cît au mers spre Podul de Fier. Micuța făptură părea atît de tînără în ochii lui, încît erau momente cînd se trezea gîndindu-se la ea ca la un copil, dacă nu chiar vorbindu-i ca unui copil. Și poate că Arthur părea la fel de bătrîn în ochii ei pe cît de tînără era ea în ai lui.

— Mi-a părut rău, domnule, cînd am auzit că ieri seară ați avut ghinionul de a fi încuiat înăuntru. Foarte neplăcut.

El spuse că n-a fost mare lucru, că a avut un pat foarte bun.

— Aa, da ! zise ea iute. Cred că sînt paturi excelente în cafenea.

Observă că pentru ea cafeneaua era un hotel impunător, a cărui reputație o aprecia foarte mult.

---

[1] Vechiul Pod Southwark, construit între 1815—1819, conținea trei arcade din fontă, cea din mijloc avînd o deschidere de 240 de picioare. Podul de Fier a fost înlocuit în 1921 de o nouă structură, care există și astăzi.

[2] *Beau Nash*, numele sub care era cunoscut Richard Nash (1674—1762) — maestru de ceremonii la Bath — faimos *dandy*, care, după ce, în tinerețe, dusese o viață fastuoasă, a murit în mizerie.

— Cred că-i foarte scump, rosti Mica Dorrit, dar tata mi-a spus că se pot servi mese bune acolo. Şi vin, adăugă, sfioasă.

— Ai fost vreodată acolo ?

— Oh, nu ! Numai în bucătărie, cînd mă duc după apă caldă.

Auzi, să creşti cu un soi de veneraţie faţă de luxul din acel superb aşezămînt, Hotelul Marshalsea !

— Te-am întrebat seara trecută, reluă Clennam, cum ai cunoscut-o pe mama. Ştiai despre acest nume pînă să fi trimis după dumneata ?

— Nu, domnule.

— Dar tatăl dumitale, ce crezi ?

— Nici el, domnule.

Îi întîlni ochii înălţaţi spre ai lui cu atîta nedumerire întipărită în ei (se speriase cînd privirile lor se întîlniră şi numaidecît şi le retrase), încît simţi nevoia să spună :

— Am un motiv pentru care te-ntreb, nu prea lesne de explicat ; dar nu cumva să-ţi închipui că ar fi de natură să-ţi pricinuiască pînă şi cea mai slabă teamă ori nelinişte. Dimpotrivă. Deci nu ai impresia că numele meu, Clennam, să fi fost cîndva familiar tatălui dumitale ?

— Nu, domnule.

Simţea din intonaţia vocii sale că-l priveşte (cu buzele întredeschise), de aceea el se uită înainte, ca nu cumva s-o pună din nou în încurcătură şi s-o facă să-i bată şi mai tare inima.

Iată că ajunseră şi pe Podul de Fier, care, după vacarmul străzii, era atît de liniştit, de parcă se aflau în plină ţară. Vîntul sufla bezmetic ; rafalele de ploaie se năpusteau cu un răpăit asupra lor, şfichiuind băltoacele din drum şi de pe caldarîm şi zburîndu-le jos, în fluviu. Norii goneau furioşi pe cerul de plumb, fumul şi negura goneau după ei, puhoiul întunecat al apei se rostogolea nestăvilit, înspăimîntător, în aceeaşi direcţie. Mica Dorrit părea cea mai neînsemnată, mai liniştită şi mai slabă făptură din cîte existau sub soare.

— Dă-mi voie să te-ajut să urci într-o trăsură, zise Clennam, cît pe ce să adauge : „Biata mea fetiţă".

Refuză numaidecît, spunînd că pentru ea, obișnuită să iasă pe orice vreme, mare deosebire nu însemna dacă ploua sau era uscat afară. Știa el că astfel stăteau lucrurile și simți și mai multă compasiune, gîndindu-se la micuța ființă plăpîndă de lîngă el, silită să facă noaptea drumul pe niște străzi umede, întunecate, zgomotoase, către un asemenea loc de odihnă.

— Aseară mi-ați vorbit atît de binevoitor și după aceea am aflat că ați fost așa de generos cu tata, încît nu m-am putut împotrivi mesajului dumneavoastră, chiar dacă numai pentru a vă mulțumi ; mai ales că voiam foarte mult să vă spun... șovăia și tremura și îi dădură lacrimile, dar fără să-i cadă pe obraji.

— Să-mi spui... ?

— Că sper că nu-l veți înțelege greșit pe tata. Nu-l judecați, domnule, așa cum ați judeca pe cineva de dincolo de gratii. Stă acolo de atîta vreme ! Niciodată nu l-am văzut în afara lor, însă îmi dau seama că de atunci trebuie să se fi schimbat în unele privințe.

— Niciodată n-am să-l judec nedrept sau sever, crede-mă.

— Nu că ar avea de ce să roșească el însuși, spuse fata cu mîndrie, de teamă ca nu cumva să pară că l-ar trăda, nu, nu, ori că eu aș avea de ce roși pentru el. Are nevoie numai de a fi înțeles. Eu nu doresc decît atît : să se recunoască în mod cinstit ce a reprezentat viața în cazul lui. Tot ce a spus a fost purul adevăr. Totul s-a întîmplat întocmai după cum a povestit. E un om foarte respectat. Toți cei care vin la Marshalsea sînt bucuroși să-l cunoască. I se acordă mai mare atenție ca oricui. Se face mai mare caz de el decît de guvernatorul închisorii.

Dacă mîndria a fost cîndva nevinovată, atunci nevinovată era mîndria cu care Mica Dorrit se lăuda cu tatăl ei.

— Mulți spun că manierele lui sînt exemplare, cu adevărat ale unui gentleman. N-am întîlnit pe nimeni acolo care să-i semene, și trece drept un om superior tuturor celorlalți. De aceea i se fac cadouri și totodată fiindcă se știe că-i nevoiaș. Nu i se poate lua în nume de rău faptul că e nevoiaș. Cine ar putea trăi un sfert de veac în închisoare și să mai fie și cu dare de mînă !

Cîtă afecţiune în vorbele ei, cîtă inimă în lacrimile abia stăpînite, ce suflet mare şi devotat avea, cît de nobilă era lumina care răspîndea în jurul acestui tată o falsă strălucire !

— Dacă am socotit că-i mai bine să ascund unde locuiesc, asta n-a fost pentru că mi-ar fi ruşine de el. Doamne fereşte ! Şi nici nu-mi este atît de ruşine, precum s-ar crede, de locul unde m-am născut. Oamenii nu sînt răi pentru că ajung acolo. Am cunoscut o sumedenie de oameni cumsecade, harnici, cinstiţi, care au ajuns din nenorocire acolo. Aproape toţi sînt binevoitori unii cu alţii. Şi ar fi o dovadă de nerecunoştinţă din partea mea dacă aş uita că am trăit acolo multe ceasuri liniştite, în tihnă, că am avut acolo un prieten minunat — pe vremea cînd eram doar o copiliţă — care ţinea foarte, foarte mult la mine, că acolo am învăţat să scriu şi să citesc, acolo am muncit, acolo am dormit somn adînc. Cred că ar fi, la urma urmelor, aproape o laşitate şi o cruzime dacă n-aş simţi oarecare ataşament faţă de acest locşor.

Îşi descărcase sufletul plin de devotament şi rosti cu modestie, înălţîndu-şi ochii, implorator, către cei ai noului ei prieten :

— N-am avut intenţia să spun atîtea, şi pînă acum n-am mai vorbit despre asemenea lucruri decît o singură dată. Dar mi se pare că totul răsare acum într-o lumină mai bună decît aseară. V-am spus că aş fi vrut să nu mă urmăriţi, domnule. Acum n-aş mai dori asta atît de mult, numai dacă nu cumva credeţi... ba, dimpotrivă, n-aş dori asta cîtuşi de puţin, doar dacă nu cumva am fost prea confuză, încît... încît abia să mă fi putut înţelege, ceea ce, mă tem, s-ar putea să fie cazul.

El îi spuse cu deplină sinceritate că nu este cazul şi, aşezîndu-se pavăză între ea şi vîntul aprig însoţit de o ploaie în rafale, o ocroti cît mai bine cu putinţă.

— Cred că acum îmi pot îngădui, zise el, să te mai întreb cîte ceva despre tatăl dumitale. Are mulţi creditori?

— Oh ! Sumedenie.

— Vreau să spun creditori care îl ţin acolo unde se află acum.

— Oo, da ! Sumedenie.

— Poți să-mi spui... aș putea căpăta informații și din altă parte, desigur, dacă nu știi... care din ei este cel mai important ?

Mica Dorrit răspunse, după ce rămase puțin pe gînduri, că auzise, acum multă vreme, vorbindu-se de un anume Tite Lipitoare ca despre un om foarte influent. Era comisar guvernamental sau în conducerea unui minister, ori membru într-un consiliu de administrație, „sau ceva asemănător". Locuia, parcă, în Grosvenor Square [1], sau undeva foarte pe aproape. Făcea parte din guvern, ocupa un post sus-pus în Ministerul Digresiunilor. S-ar părea că fata își făcuse, încă din copilărie, o impresie cumplită despre puterea acestui formidabil domn, Tite Lipitoare din Grosvenor Square sau de undeva foarte pe aproape, și despre Ministerul Digresiunilor, care o copleșea, chiar și numai rostindu-i numele.

„Nu văd nici un rău, gîndi Arthur, dacă-l vizitez pe acest domn Tite Lipitoare."

Acest gînd abia îi mijise în minte cînd Mica Dorrit i-l întrerupse iute.

— Ah, exclamă ea, clătinînd capul cu o deznădejde potolită de scurgerea timpului, mulți oameni s-au gîndit odinioară să-l libereze pe bietul tata, dar nu știți în ce situație disperată se zbate !

Uită în clipele acelea de sfioșenie și îl preveni, cu toată sinceritatea, să renunțe la visul de a scoate epava scufundată la lumină, privindu-l cu niște ochi care, deopotrivă cu chipul ei răbdător, trupul plăpînd, rochița sărăcăcioasă, vîntul și ploaia, nu izbutiră, desigur, să-l întoarcă de la hotărîrea de a-i veni în ajutor.

— Chiar dacă s-ar realiza acest lucru, spuse ea, deși acum n-ar mai fi posibil... unde ar putea trăi tata, sau cum ar putea trăi ? Deseori m-am gîndit că dacă s-ar întîmpla o asemenea schimbare, orice, numai în avantajul lui n-ar fi acum. Lumea nu s-ar gîndi la el tot așa de binevoitor afară, ca acolo. Nu s-ar purta cu el la fel de cumsecade afară, ca acolo. S-ar putea să nu se împace cu viața de afară cum s-a împăcat cu viața de acolo.

[1] Unul dintre cele mai elegante cartiere din vestul Londrei.

Atunci, pentru prima oară, nu-şi putu stăpîni lacrimile ; mîinile micuţe şi firave, pe care Arthur le urmărise din priviri în clipe de atîta hărnicie, îi tremurau cînd şi le strînse una într-alta.

— Pentru el ar fi o nouă tristeţe să afle că eu cîştig ceva bani şi că Fanny cîştigă ceva bani. Vedeţi, îşi face atîtea griji în privinţa noastră, ştiindu-se închis acolo definitiv. E un tată bun, atît de bun !

Lăsă să-i treacă întîi mica ei criză sufletească înainte de a vorbi din nou. Se potoli curînd. Nu era obişnuită să se gîndească la sine şi nici să-i tulbure pe alţii cu emoţiile proprii. El abia avea vreme să-şi îndrepte ochii spre aglomerarea de acoperişuri şi hogeaguri ale oraşului, pe unde fumul se vălătucea anevoie înspre pădurea de catarge de pe fluviu şi spre pădurea de turle de pe mal, amestecate nedesluşit în volbura ceţii, cînd fata redeveni calmă, de-ai fi zis că lucra de zor în odaia doamnei Clennam.

— Te-ai bucura să-ţi vezi fratele liber ?

— Oh, m-aş bucura foarte, foarte mult, domnule !

— Ei bine, atunci să sperăm că vom putea face măcar pentru el ceva. Aseară mi-ai spus că ai avea un prieten ?

— Numele lui e Plornish, zise Mica Dorrit.

Şi unde locuia Plornish ? Plornish locuia pe străduţa Curtea-Inimii-Însîngerate [1]. Nu era „decît zidar", preciză Mica Dorrit, ca pentru a-l preveni să nu se aştepte la cine ştie ce poziţie socială înaltă în cazul lui Plornish. Stătea în ultima casă de pe străduţa Curtea-Inimii-Însîngerate şi numele lui era înscris deasupra unei porţi joase.

Arthur îşi notă adresa şi i-o dădu pe a lui. Făcuse acum ce-şi propusese să facă deocamdată, atîta doar că nu voia s-o părăsească pînă nu-i dădea asigurări că se putea bizui pe el şi pînă nu obţinea de la ea ceva în chip de promisiune că va conta pe el.

— Iată un prieten ! exclamă el, punînd carnetul la loc. În vreme ce te conduc înapoi... te întorci, nu-i aşa ?

[1] *Bleeding Heart Yard* — între strada Charles şi Hotton Garden — nume adoptat de la un han avînd pe firmă semnul inimii însîngerate (din epoca prereformei), o aluzie la cele şapte suferinţe care au îndurerat inima Fecioarei ; astăzi acest cartier a fost radical transformat.

— Aa, da, mă întorc direct acasă !

— În vreme ce te conduc înapoi (cuvîntul „acasă“ îi răsuna neplăcut în auz), dă-mi voie să te încredinţez că mai ai un prieten. Nu fac nici un fel de mărturisiri şi nu mai spun nimic.

— Sînteţi cu adevărat foarte bun cu mine, domnule, şi vă asigur că nu mai am nevoie de altceva.

Se întoarseră pe străzi mizerabile, noroioase, trecînd pe dinaintea prăvăliioarelor sărace şi hîde, îmbrînciţi de gloata precupeţilor nelipsiţi prin mahalalele nevoiaşe. Nu exista nimic de-a lungul acestui drum scurt care să fi fost plăcut pentru vreunul din cele cinci simţuri. Şi, totuşi, pentru Clennam, avînd la braţ această făptură micuţă, firavă şi grijulie, nu era o plimbare obişnuită pe o ploaie obişnuită, prin noroi şi vacarm. Ce tînără i se părea, sau ce bătrîn era el pe lîngă ea, ori ce taină însemnau unul pentru celălalt în acest început al împletirii predestinate dintre existenţele lor, iată chestiuni care deocamdată nu interesează. El se gîndea că în aceste împrejurimi se născuse şi crescuse ea şi că, trecînd sfioasă pe aici, locurile îi erau familiare, deşi se simţea dezrădăcinată ; se gîndea la îndelungata ei cunoştinţă cu nevoile sordide ale vieţii şi la nevinovăţia ei, la grija ei pentru alţii, la vîrsta-i fragedă şi la înfăţişarea ei de copil.

Ajunseră pe High Street, unde se afla închisoarea, cînd o voce strigă :

— Măicuţă, măicuţă !

Mica Dorrit se opri şi privi îndărăt ; o persoană ciudată ca aspect şi foarte emoţionată dădu buzna peste ei, strigînd întruna „măicuţă“, căzu în noroi şi împrăştie peste tot conţinutul unui coş mare, plin cu cartofi.

— Of, Maggy, zise Mica Dorrit, ce neîndemînatică eşti !

Maggy, care nu păţise nimic rău, se culese numaidecît de pe jos şi apoi se puse pe cules cartofii, ajutată de Mica Dorrit şi de Arthur Clennam. Maggy culegea foarte puţini cartofi şi o mare cantitate de glod ; pînă la urmă au fost toţi găsiţi şi puşi din nou în coş. Maggy îşi şterse apoi faţa cu şalul şi, prezentîndu-şi-o domnului Clennam drept

model de curățenie, îi dădu prilej acestuia să vadă cam cum arăta.

Era de vreo douăzeci și opt de ani, avea oase mari și obraz mare, picioare și mîini mari, ochi mari și fără pic de păr pe cap. Ochii ei mari erau limpezi și aproape incolori; lumina părea să-i impresioneze prea puțin, căci păstrau o fixitate nefirească. Chipul ei avea, de asemenea, acea expresie atentă, numai urechi, întîlnită la orbi ; dar nu era oarbă, avînd un ochi care-i slujea, de bine, de rău. Nu era prea urîtă la față, datorită surîsului ei vesel, plăcut în sine, dar care, fiind nelipsit, stîrnea mila. O bonetă enormă, albă, împodobită cu o groază de volănașe dintr-o pînză netransparentă, fluturînd totdeauna care încotro (cerute de calvița lui Maggy), împiedica în așa hal pălăria veche, neagră, să stea locului pe cap, încît îi atîrna în jurul gîtului ca pruncul unei țigănci. Numai o comisie de tarabagii ar fi putut da socoteală din ce se alcătuia restul bietelor ei veșminte, în general semănînd vîrtos cu niște alge marine, ici-colo cu cîte o uriașă frunză de ceai. Mai ales șalul aducea a frunză de ceai, după îndelungată infuzie.

Arthur Clennam se uita la Mica Dorrit cu expresia celui care voia să spună : „Pot întreba cine mai e și dînsa ?“ Mica Dorrit — pe care Maggy nu mai contenea s-o strige „măicuță“ și începuse să-i mîngîie mîna — răspunse prin viu grai (se aflau sub un portal unde se împrăștiase majoritatea cartofilor).

— Dînsa e Maggy, domnule.

— Maggy, domnule, repetă ca un ecou persoana prezentată. Măicuță !

— E nepoata... explică Mica Dorrit.

— Nepoata, repetă Maggy.

— Bătrînei mele doice, care a murit demult. Maggy, cîți ani ai ?

— Zece, mamă.

— Nu vă puteți închipui, domnule, ce bună e, continuă Mica Dorrit cu nespusă duioșie.

— Ce *bună* e, repetă Maggy, transferînd adjectivul pe un ton extrem de expresiv de la ea însăși la măicuța ei.

— Sau cît de cuminte este, reluă Mica Dorrit. Face comisioane mai bine decît oricine...

Maggy pufni în rîs.

— Şi este tot atît de sigură ca Banca Angliei.

Maggy rîse din nou.

— Îşi cîştigă pîinea absolut singură. Absolut singură, domnule ! adăugă Mica Dorrit pe un ton mai scăzut, triumfător. Asta este adevărul adevărat.

— Care e povestea vieţii ei ? întrebă Clennam.

— Închipuie-ţi, Maggy, zise Mica Dorrit, luînd amîndouă mîinile ei mari şi lovindu-le una de alta, un domn care vine de la mii de mile depărtare vrea să afle povestea vieţii tale !

— Povestea *mea ?* strigă Maggy. Măicuţă !...

— Mie-mi spune astfel, rosti Mica Dorrit, puţin încurcată ; se simte foarte legată de mine. Bătrîna ei bunică nu s-a purtat atît de frumos cu ea, după cum s-ar fi cuvenit. Nu-i aşa, Maggy ?

Maggy clătină din cap, strînse căuş mîna stîngă, o duse la gură făcîndu-se că bea şi strigă :

— Rachiu — apoi, începînd să bată un copil imaginar — cozi de măturâ şi vătraie.

— Cînd Maggy avea zece anişori, zise Mica Dorrit, urmărindu-i chipul din priviri în timp ce vorbea, a zăcut de nişte friguri rele, domnule, şi de-atunci n-a mai crescut deloc.

— Zece anişori, repetă Maggy, încuviinţînd din cap. Da' ce spital frumos ! Aşa de bine era acolo, nu ? Oh, ce frumos era. Chiar ca-n rai !

— Înainte, domnule, n-a cunoscut niciodată tihna, spuse Mica Dorrit, întorcîndu-se o clipă spre Arthur şi vorbind încet, totdeauna a tînjit după aşa ceva.

— Ce paturi mai e acolo ! strigă Maggy. Ce mai limonată. Ce mai portocale. Ce mai supă şi vin a-ntîia ! Ce mai pui ! Nu-i aşa că-i un loc grozav, to-s-te duci acolo şi să nu te mai-ntorci !

— Astfel Maggy a rămas cît a putut de mult, reluă Mica Dorrit pe tonul de mai înainte, ca şi cum ar fi depănat o poveste unui copil — tonul potrivit pentru urechile lui Maggy — şi în sfîrşit, cînd nu şi-a mai putut prelungi şederea, a plecat de acolo. Şi-atunci, fiindcă

n-avea să mai evolueze peste vîrsta de zece ani, oricît de mult ar fi trăit...

— Oricît de mult ar fi trăit, repetă Maggy.

— Şi deoarece era foarte slăbuţă, atît de slabă că atunci cînd începea să rîdă nu se mai putea opri... mare nenorocire...

(Maggy deveni brusc foare serioasă.)

— ...Bunică-sa nu ştia ce să mai facă, şi cîţiva ani s-a purtat într-adevăr foarte urît cu ea. În cele din urmă, cu vremea, Maggy începu să-şi dea silinţa să fie mai bună, foarte atentă şi foarte harnică ; încetul cu încetul i s-a permis să intre la Marshalsea şi să iasă ori de cîte ori dorea, şi găsi de lucru destul ca să se întreţină, şi chiar se întreţine. Aceasta este, adăugă Mica Dorrit, apropiind din nou cele două mîini mari, povestea lui Maggy, după cum ştie şi Maggy.

Hm ! Dar Arthur ar fi ştiut ce mai lipsea din această istorisire ca să fie completă, chiar dacă nu auzea niciodată rostit cuvîntul măicuţă, chiar dacă niciodată n-ar fi văzut mîngîierea mîinii micuţe, slabe, chiar dacă niciodată nu i-ar fi fost dat să vadă lacrimile adunate în ochii fără culoare, chiar dacă nu auzea niciodată suspinul înăbuşind rîsul stîngaci. Portalul murdar bătut de vînt şi ploaie (şi coşul cu cartofi plini de noroi aşteptînd să fie din nou risipiţi sau culeşi) nu i s-a mai părut niciodată iadul acela sordid aşa cum era într-adevăr atunci cînd îl revedea în minte din acest unghi. Niciodată, niciodată !

Ajunseseră foarte aproape de capătul plimbării şi, ca să ia sfîrşit, nu le mai rămînea decît să iasă de sub portal. Dar nimic altceva n-o putea mulţumi pe Maggy decît să se oprească dinaintea ferestrelor unei băcănii, lîngă locul lor de destinaţie, ca ea să arate ce ştie. Se pricepea întrucîtva să citească şi recunoştea, de cele mai multe ori corect, cifrele groase de pe etichetele preţurilor. Se şi poticnea — deşi izbînzile cîntăreau mai greu în balanţă decît eşecurile — în dreptul unor îndemnuri filantropice, precum : „Încercaţi amestecul nostru“, „Încercaţi ceaiul nostru negru de familie“, „Încercaţi ceaiul nostru negru cu aromă de portocale, dintre cele mai bune ceaiuri parfu-

mate“ ; și diferite alte anunțuri care puneau în gardă clientela împotriva firmelor de șarlatani și a unor articole falsificate. Din momentul în care văzu cum obrajii Micăi Dorrit se îmbujorau de plăcere ori de cîte ori Maggy ghicea, simți că ar fi putut face un loc de lectură din vitrina băcanului pînă ce vîntului și ploii avea să li se urască.

Intrară în sfîrșit în curtea exterioară și acolo își luă rămas bun de la Mica Dorrit. Atît de micuță i se păruse totdeauna, acum însă părea și mai mărunțică decît oricînd, văzînd-o cum trece pe culoarul spre ghereta paznicului închisorii Marshalsea — măicuța însoțită de copilul ei mare.

Ușa coliviei se deschise, și cînd mica pasăre, crescută în captivitate, bătînd din aripi, intră docilă, el văzu cum iarăși se închide ; atunci plecă.

Capitolul X

CONȚINE TOATĂ ȘTIINȚA ARTEI DE A CONDUCE

MINISTERUL Digresiunilor era (după cum toată lumea știe, fără să mai fi fost nevoie să se spună) cel mai important departament din guvern. Nici o chestiune oficială, de orice natură, nu putea fi tratată fără acordul Ministerului Digresiunilor. Mîna acestei instituții se făcea simțită atît în uriașa ciorbă oficială, cît și în cele mai pricăjite turte oficiale. Era de asemenea cu neputință să confirmi actul cel mai legal și să infirmi actul cel mai ilegal fără permisiunea expresă a Ministerului Digresiunilor. Dacă s-ar fi

descoperit o altă Conspirație a prafului de pușcă [1], jumătate de oră înainte de a se aprinde fitilul, nimeni nu ar fi avut dreptul să salveze Parlamentul pînă ce Ministerul Digresiunilor nu apuca să înființeze jumătate duzină de comisii, nu expedia o baniță de hîrțoage, cîțiva saci de rapoarte oficiale, munți de corespondență agramată, numai bine să umpli un cavou de familie cu ea.

Această glorioasă instituție începuse să funcționeze de îndată ce unicul și sublimul principiu care reglementează arta anevoioasă de a guverna o țară fusese dezvăluit cu claritate pentru întîia oară oamenilor de stat. A fost printre primele care a studiat această strălucită descoperire, avînd o influență luminoasă în cadrul ansamblului măsurilor oficiale. Ori de cîte ori era necesar să se facă ceva, Ministerul Digresiunilor întrecea toate celelalte departamente de stat în arta de a discerne... CUM SĂ NU SE FACĂ cutare sau cutare lucru.

Grație acestei intuiții fine, grație tactului invariabil în sesizarea problemelor și grație geniului cu care totdeauna a acționat, Ministerul Digresiunilor ajunsese în fruntea tuturor celorlalte departamente de stat, iar situația pe tărîm public ajunsese să fie așa cum era.

Ce-i drept, „cum să nu se facă" era studiul principal, scopul tuturor departamentelor oficiale și al tuturor politicienilor de profesie de pe lîngă Ministerul Digresiunilor. Ce-i drept, fiecare nou premier și fiecare nou guvern care ajungeau la putere deoarece susținuseră că era necesar să se facă cutare lucru nu intrau bine în pîine, că își și storceau creierii să descopere cum să nu facă acel lucru. Din clipa cînd alegerile generale luau sfîrșit, fiecare din cei aleși, care, în timpul campaniei electorale, se bătea cu pumnii în piept de la tribună că nu se făcuse cutare lucru și care îi soma pe prietenii din onorabila opoziție, cu riscul de a-i trage la răspundere, să-i spună de ce, mă rog, nu fusese făcut lucrul în chestiune și care declara sus și tare, angajîndu-se solemn, că trebuie neapărat făcut, acum se zbătea pe toate căile cum să nu-l facă. Dezbate-

[1] Complot prin care se urmărea dărîmarea clădirii Parlamentului britanic, la 5 noiembrie 1605, ziua deschiderii sesiunii. și care a fost descoperit în ultima clipă.

rile din Camera Comunelor, ca și cele din Camera Lorzilor, de-a lungul întregii sesiuni, duceau totdeauna la deliberarea interminabilă : cum să nu se facă.

Ce-i drept, discursul Coroanei la deschiderea oricărei sesiuni conținea, virtual : „Milorzi și gentlemeni, aveți sarcini considerabile de îndeplinit și veți binevoi să vă retrageți în Camerele respective pentru a discuta cum să nu le îndepliniți". Discursurile Coroanei la închiderea oricărei sesiuni conțineau, virtual : „Milorzi și gentlemeni, vreme de cîteva luni de muncă laborioasă ați cercetat cu mare loialitate și patriotism cum să nu faceți nimic și ați descoperit ; și cu binecuvîntarea Providenței asupra recoltei noastre celei naturale, nu politice, vă dau voie acum să vă retrageți". Totul e drept, dar Ministerul Digresiunilor mergea și mai departe.

Pentru că Ministerul Digresiunilor își urma calea mecanic, zi de zi, punînd în mișcare, fără întrerupere, acest angrenaj guvernamental minunat și atotputernic, care are drept scop de a nu face nimic. Pentru că, de îndată ce vreun funcționar nesăbuit încerca să facă ceva, sau prin cine știe ce întîmplare nemaipomenită părea în primejdia îndepărtată de a și face ceva chiar, Ministerul Digresiunilor se năpustea asupra lui cu un proces-verbal, un raport și o circulară prin care era făcut una cu pămîntul. Datorită spiritului de eficiență pe plan național, Ministerul Digresiunilor ajunsese treptat-treptat să se amestece în toate celea. Tehnicieni, naturaliști, soldați, marinari, petiționari, autori de memorii, oameni care protestau împotriva nedreptăților, oameni care voiau să repare nedreptățile, vînători de slujbe bune, ageamii, oameni care nu erau răsplătiți după merit și oameni care nu puteau fi pedepsiți că făceau degeaba umbră pămîntului, toți erau viriți, fără deosebire, în aceeași oală, avînd etichete cu antetul Ministerului Digresiunilor.

Sumedenie de oameni s-au pierdut în Ministerul Digresiunilor. Năpăstuiții sau posesorii unor proiecte de utilitate generală (aceștia preferau să sufere de la început de pe urma nedreptăților decît să facă uz de rețeta aceea amară britanică și să-și aprindă paie în cap, fără doar și poate), care nu după mult timp și suferință s-au perin-

dat teferi și prin alte departamente de stat, care, de regulă, au fost bruftuiți în cutare birou, păcăliți în altul și în al treilea neluați în seamă, pînă la urmă au recurs la Ministerul Digresiunilor și niciodată n-au mai reapărut la lumina zilei. S-au stabilit comisii pentru ei, secretarii au făcut referate despre ei, împuterniciți special au îndrugat verzi și uscate pe socoteala lor, conțopiștii i-au înregistrat, i-au înscris, i-au verificat, i-au bifat, dar ei, nicăieri, parcă îi înghițise pămîntul. Pe scurt, toate treburile țării treceau prin Ministerul Digresiunilor, în afară de cea care n-a mai ieșit niciodată de acolo. Numele *ei* este Legiunea de Onoare.

Spirite violente atacau uneori Ministerul Digresiunilor. Uneori aveau loc interpelări parlamentare pe seama sa, chiar moțiuni parlamentare în toată legea, ori amenințări de moțiuni, ale unor demagogi destul de josnici și de imbecili ca să pretindă că arta adevărată de a guverna era să știi ce să faci. Atunci nobilul lord, sau preaonorabilul gentleman care avea sarcina să apere Ministerul Digresiunilor își lua o portocală în buzunar, în intenția de a face cu acest prilej o zi întreagă de dispute în lege. Ataca apoi Camera bătînd cu pumnul în masă și lupta pe picior de egalitate împotriva onorabilului gentleman. Căci el se afla acolo să-l informeze pe onorabilul gentleman că Ministerul Digresiunilor, departe de a i se aduce pînă și cea mai mică învinuire, era în această chestiune demn de cele mai mari elogii, că merita chiar să fie ridicat în slăvi. El se afla acolo să-l informeze pe onorabilul gentleman că, deși Ministerul Digresiunilor avea totdeauna dreptate, deplină dreptate, n-a avut niciodată mai multă dreptate ca în această chestiune. El se afla acolo să-l informeze pe onorabilul gentleman că și-ar fi atras și mai mult cinstirea, că ar fi fost și mai spre binele lui, că ar fi dovedit și mai mult bun-gust, și mai mult bun-simț, și mai mult... jumătate din dicționarul platitudinilor, dacă lăsa în pace Ministerul Digresiunilor, dacă nu s-ar fi amestecat niciodată în această chestiune. Apoi, cu un ochi la unul din suflerii sau informatorii Ministerului Digresiunilor așezat sub bară, îl zdrobea pe onorabilul gentleman, înarmat cu versiunea oficială emisă în această chestiune de Ministerul

Digresiunilor. Și atunci, una din două : sau că Ministerul Digresiunilor n-avea nimic de spus și anunța acest lucru, sau avea ceva de spus, din care nobilul orator, ori preaonorabilul gentleman încurca jumătate și cealaltă jumătate o uita ; fapt este că Ministerul Digresiunilor ieșea veșnic basma curată, prin votul acordat de o majoritate serviabilă.

După o îndelungată carieră de soiul ăsta, acest parlament sfîrșise prin a deveni o asemenea pepinieră de oameni de stat, încît un număr de lorzi plini de demnitate își cîștigaseră faima unor fenomene supraomenești în materie, numai și numai pentru că puseseră în practică arta de a nu face nimic la conducerea Ministerului Digresiunilor. Cît despre preoții și acoliții mai puțin importanți din acest templu, rezultatul tărășeniei a fost că s-au împărțit în două tagme, pînă la cel din urmă curier ; unii credeau în Ministerul Digresiunilor ca într-o instituție de origine divină, care avea dreptul absolut de a face ce-i place ; ceilalți se refugiaseră într-o completă infidelitate și îl socoteau o pacoste strigătoare la cer.

Familia Lipitoare dădea sprijin de cîtva timp în administrarea Ministerului Digresiunilor. Ramura Tite Lipitoare credea chiar, în general, că dobîndise unele drepturi în această direcție și lua în nume de rău dacă vreo altă familie încerca să se amestece. Familia Lipitoare era foarte distinsă și foarte numeroasă. Membrii ei se răspîndiseră pretutindeni prin birourile publice și deținеau tot felul de funcțiuni oficiale. Exista un punct asupra căruia opiniile difereau : oare națiunea era copleșită sub favoarea obligațiilor către Lipitoare, ori Lipitorile erau copleșiți de favoarea obligațiilor față de națiune ? Lipitorile aveau părerea lor în această direcție, națiunea pe a sa.

Domnul Tite Lipitoare, care, în perioada cu pricina, se îndeletnicea de obicei să îndrume și să îndoctrineze omul de stat aflat în fruntea Ministerului Digresiunilor, cînd acest nobil sau prea onorabil ipochimen nu se ținea prea solid în șa din cauza vreunui atac îndreptat asupra lui în presă de către cine știe ce vagabond, avea mai mult sînge în vine decît bani la chimir. În calitatea sa de Lipitoare, avea situația lui, o mică sinecură destul de bună ; în cali-

tatea sa de Lipitoare, îl adusese desigur și pe fiul său, Lipitoare-junior, în acest birou. Dar se unise prin căsătorie cu domnișoara De Picioroange, a cărei familie era, ca și a sa, mai înzestrată în materie de sînge decît în bunuri mobile și imobile. Din acest mariaj s-au născut Lipitoare-junior și trei tinere domnișoare. Cît despre necesitățile de patrician ale lui Lipitoare-junior, ale celor trei tinere domnișoare, ale doamnei Tite Lipitoare, *née* De Picioroange, și ale lui însuși, domnul Tite Lipitoare găsea prea lung intervalul dintre o chenzină și alta, mai mult decît ar fi dorit ; împrejurare pe care niciodată nu pierdea din vedere s-o pună pe seama zgîrceniei care tronează în țara asta.

Pentru a cincea oară într-o zi, domnul Arthur Clennam încerca să stea de vorbă cu domnul Tite Lipitoare la Ministerul Digresiunilor ; celelalte dăți îl așteptase, rînd pe rînd, pe un culoar, într-o încăpere cu pereți de sticlă, într-o anticameră, pe un coridor ignifug, unde ministerul avea instalații de împachetat aer. De astă dată domnul Lipitoare nu era ocupat cum fusese anterior, cu nobilul fenomen din fruntea ministerului, ci lipsea. În schimb, Lipitoare-junior, desemnat drept o stea mai micuță, era vizibil la orizontul biroului.

Arthur își exprimă dorința să stea de vorbă cu Lipitoare-junior, pe care îl găsi prăjindu-și gambele la focul părintesc și cu șira spinării proptită în prichiciul căminului. Era o încăpere confortabilă, frumos mobilată în stilul înaltei birocrații, iar covorul gros, pupitrul acoperit cu piele dinaintea căruia luai loc ca să scrii, pupitrul acoperit cu piele dinaintea căruia stăteai în picioare ca să citești, formidabilul fotoliu și covorul din fața căminului, apărătoarea pentru scîntei drept pavăză, hîrtiile rupte, cartotecile cu etichete mici spînzurînd scorojite, ca la flacoanele de spițerie sau ca la vînatul mort, mirosul pătrunzător de piele și lemn de mahon, în general atmosfera ispititoare de a nu face nimic, toate acestea dădeau o idee foarte grăitoare despre Lipitoarea absentă.

Lipitoarea prezentă, care ținea în mînă cartea de vizită a domnului Clennam, avea o înfățișare juvenilă și favoriții cei mai mici și mai pufoși din cîți s-au văzut vreodată

poate pe lumea asta. Bărbia, încă spînă, avea niște tuleie fine ca un puf, aidoma unui pui de pasăre căruia abia încep să-i crească penele, și un observator bun la inimă putea să afirme că de nu-și prăjea gambele la foc, ar fi murit de frig. Un monoclu pretențios îi pendula la gît, dar, din păcate, ochii tînărului aveau orbitele atît de ieșite și niște pleoape atît de micuțe și fleșcăite, încît monoclul, atunci cînd și-l punea, nu rămînea locului, ci cădea mereu și se lovea de nasturii de la vestă, făcînd un clinchet care îl descumpănea grozav pe posesorul lui.

— Oh, vreau să spun... ascultați ! Tata nu-i aici și n-o să fie toată ziua, spuse Lipitoare-junior. Cu ce v-aș putea fi de folos ?

(Clinc ! Monoclul cade ; Lipitoare-junior, speriat, se caută peste tot, dar monoclul, nicăieri.)

— Sînteți foarte amabil, spuse Arthur Clennam. Aș vrea totuși să vorbesc cu domnul Lipitoare.

— Dar vreau să spun... ascultați ! N-ați stabilit o întîlnire, știți, rosti Lipitoare-junior.

(Între timp găsește monoclul și din nou îl pune la ochi.)

— Nu, rosti Arthur Clennam. Tocmai asta aș dori să fac.

— Dar stați puțin, ascultați ! E vorba de ceva oficial ? întrebă Lipitoare-junior.

(Clinc ! Monoclul cade din nou. Lipitoare-junior e atît de preocupat să-l caute, încît acum domnului Clennam i se pare inutil să-i mai răspundă.)

— Este vorba, reluă Lipitoare-junior, remarcînd fața oacheșă a oaspetelui său, este cumva vorba despre tonaj, sau despre ceva asemănător ?

(În așteptarea răspunsului, își deschide ochiul drept cu mîna și își îndeasă monoclul cu atîta violență, încît ochiul începe să-i lăcrimeze îngrozitor.)

— Nu, zise Arthur, n-are nici o legătură cu tonajul.

— Atunci, ascultați. E cumva o chestiune particulară?

— De fapt nu prea știu. Este vorba despre un anumit domn Dorrit.

— Ascultați, să vă spun eu ! Duceți-vă mai bine la noi acasă dacă aveți drum pe-acolo. Strada Mews, numărul

douăzeci și patru, Piața Grosvenor. Tata a rămas acasă pentru că a avut o criză ușoară de podagră.

(Este evident că neîndemînaticul tînăr Lipitoare, cît pe-aci să-și betegească ochiul cu monoclul, de rușine nici nu mai umblă să schimbe ceva după atîta caznă și suferință.)

— Mulțumesc. O să trec chiar acum pe acolo. Bună ziua.

Lipitoare cel tînăr păru nedumerit de răspuns, căci nu se aștepta deloc ca celălalt să se ducă într-acolo.

— Sînteți absolut sigur, mai spuse Lipitoare-junior, strigînd după el cînd acesta se apropie de ușă, pentru că nu voia să renunțe definitiv la ideea luminoasă de afaceri care-i venise în minte, că nu este deloc vorba despre tonaj ?

— Absolut sigur.

În urma acestei asigurări, domnul Clennam se retrase ca să-și continue cercetările, tot întrebîndu-se ce s-ar fi petrecut dacă *ar fi fost* într-adevăr vorba despre tonaj.

Strada Mews, Piața Grosvenor, nu era tocmai în Piața Grosvenor, ci la cîțiva pași de acolo. Era o străduță păcătoasă, închisă cu niște ziduri fără firide, cu grajduri, movile de băligar, cu mansarde ridicate pe șoproane de trăsuri unde locuiau familii de surugii, care aveau mania să usuce rufe și să-și împodobească pervazul de la ferestre cu un fel de bariere de vamă în miniatură. Principalul hornar din acest cartier elegant locuia în fundătura străzii Mews ; nu departe se afla un loc foarte frecventat în zori și seara, unde se depozitau sticle de vin goale și resturi de bucătărie. Barăcile teatrelor de păpuși se propteau de obicei în zidul fără firide de pe strada Mews, iar proprietarii lor luau masa în altă parte ; și cîinii din vecinătate își dădeau întîlnire tot pe aici. Mai existau la intrarea în strada Mews vreo două sau trei căsuțe fără pic de aer, care se închiriau la prețuri enorme din pricină că erau niște prăpădite anexe bine plasate, și ori de cîte ori vreuna din cotinețele astea îngrozitoare era de închiriat (lucru care se întîmpla rar, căci erau foarte căutate), misitul îi făcea reclamă ca și cum ar fi fost vorba de cine știe ce reședință boierească, situată în

cea mai simandicoasă parte a orașului, locuită numai de elita lumii bune.

Dacă o reședință boierească aflată cu strictețe în niște spații atît de înguste nu era indispensabilă sîngelui albastru al familiei Lipitoare, ramura cu pricina ar fi avut la îndemînă un cîmp vast de unde să aleagă din, să zicem, zece mii de alte case, oferindu-i-se un bîrlog de cincizeci de ori mai comod și la un preț de trei ori mai redus. În definitiv, domnul Lipitoare, care considera reședința lui boierească extrem de puțin comodă și extrem de costisitoare, punea totdeauna aceasta, ca un funcționar ce era, pe turta țării și cita faptul drept un alt exemplu de zgîrcenie națională.

Arthur Clennam se trezi dinaintea unei case parcă strivite, cu o fațadă dărăpănată, și aplecată într-o rînă, cu niște ferestre soioase și o curte mică și întunecoasă, ca un buzunar de jiletcă umed, care descoperi că era numărul douăzeci și patru de pe strada Mews, Piața Grosvenor. În privința mirosurilor, casa aceasta semăna cu o sticlă plină cu o esență concentrată de parfum de grajd, și cînd valetul deschise ușa, ai fi zis că atunci i-a scos dopul.

Valetul era pentru valeții din Piața Grosvenor ceea ce casa era pentru casele din Piața Grosvenor. Admirabil în genul său, dar exact în genul ușilor și al scărilor de serviciu. Splendoarea lui nu era fără cusur, și atît pielea obrazului, cît și corpolența sa se resimțeau evident din cauza lipsei de aer din cămara cu provizii : era molîu și gălbejit, și cînd deschise ușa, parcă ai fi zis că scoate dopul ca să ducă sticla la nasul domnului Clennam.

— Vă rog să înmînați această carte de vizită domnului Tite Lipitoare și să-i spuneți că tocmai am trecut pe la tînărul domn Lipitoare, care m-a îndrumat aici.

Valetul (care avea pe clapele buzunarelor atîția bumbi mari cu emblema Lipitorilor pe ei, ca și cînd ar fi fost casa de valori a familiei, și purta asupra lui argintăria și bijuteriile încuiate sub nasturi) stătu puțin pe gînduri, cercetînd cartea de vizită, apoi spuse : „Poftiți". Îți trebuia oarecare prezență de spirit ca să intri fără să te izbești de ușa interioară din vestibul, să o deschizi și să aluneci pe scările care duceau jos, la bucătărie, în harababura și

întunericul de acolo. Oaspetele, totuși, ajunse teafăr pe prestul din fața ușii.

Cum valetul continua să spună : „Poftiți", musafirul îl urmă. La ușa interioară din vestibul parcă i s-ar fi prezentat o altă sticlă și un alt dop ar fi fost scos. Această a doua carafă era pare-se plină cu alimente concentrate și cu extras de hazna. După o luptă corp la corp pe coridorul îngust, pricinuită de valet, care, deschizînd cu încredere ușa unei sufragerii lugubre și dîndu-și seama uimit că era cineva înăuntru, se retrase poticnindu-se ca vai de lume de musafir, acesta a fost închis, așteptînd să fie anunțat, într-un salon neaerisit de din dos. Acolo avu prilejul să se înviorezе cu mirosul celor două sticle deodată, privind un zid scund, care îl împiedica să vadă la trei pași, și întrebîndu-se cîte familii de Lipitori, trecute în catastiful celor drepți, fuseseră atît de servile încît să trăiască de bunăvoie în asemenea cotețe.

Domnul Lipitoare era de acord să-l primească.

— Vreți să urcați la etaj ?

Da, voia, și asta și făcu. În salon, îl găsi pe domnul Lipitoare în persoană, cu piciorul întins pe un taburet, imaginea vie și întruchiparea celui care știe „cum să nu facă nimic".

Domnul Lipitoare data dintr-o epocă mai bună, cînd țara era mai puțin zgîrcită, iar Ministerul Digresiunilor mai puțin hărțuit. El se înfășură și se răsînfășură pe după gît cu o eșarfă albă, așa cum înfășura și răsînfășura grumazul țării cu valuri de hîrtie și hîrțoage. Manșetele și gulerul îl făceau să se sufoce, la fel ca și vocea și gesturile. Purta un lanț gros de ceas, plin de brelocuri, o tunică încheiată pînă sus care îl incomoda, o jiletcă încheiată pînă sus care îl incomoda, o pereche de pantaloni fără cusur, o pereche de cizme țepene. Într-un cuvînt, era magnific, covîrșitor și inabordabil. Parcă-i pozase toată viața lui Sir Thomas Lawrence ca să-i facă portretul.

— Domnul Clennam ? rosti domnul Lipitoare. Luați loc.

Domnul Clennam luă loc.

— Ați trecut pe la mine, cred, spuse domnul Lipitoare, pe la Ministerul — adăugă, accentuînd cuvîntul ca și cum ar fi avut vreo douăzeci și cinci de silabe — Digresiunilor.

— Mi-am îngăduit această libertate.

Domnul Lipitoare înclină solemn capul, de parcă ar fi vrut să spună : „E o libertate, nu tăgăduiesc ; mai îngăduie-ți încă o libertate și înștiințează-mă ce vînt te-aduce pe aici".

— Dați-mi voie să vă informez că abia m-am întors dintr-o călătorie de cîțiva ani în China, că aici mă simt înstrăinat și că în chestiunea care urmează să v-o expun nu există nici un motiv, sau interes personal.

Domnul Lipitoare bătu darabana cu degetele în masă și, ca și cum era pe cale să pozeze pentru portretul lui în fața unui artist nou pe care nu-l cunoștea, părea să-i spună oaspetelui : „Dacă ați vrea să fiți atît de bun să mă pictați cu întreaga expresie de măreție pe care o iau în clipa asta, v-aș rămîne foarte îndatorat".

— Am descoperit în închisoarea Marshalsea un datornic pe nume Dorrit, care se află acolo de mulți ani. Aș vrea să cercetez îndeaproape situația lui foarte încurcată, ca să stabilesc dacă n-ar fi posibil, după atîta vreme, să-i ameliorez condițiile nefericite în care se zbate. Numele dumneavoastră, domnule Tite Lipitoare, mi-a fost recomandat ca fiind unul din cei mai însemnați dintre creditorii săi. Informațiile mele sînt exacte ?

Deoarece unul din principiile Ministerului Digresiunilor era să nu dea niciodată, sub nici un motiv, un răspuns fără ocolișuri, domnul Lipitoare spuse :

— S-ar putea.

— Asta în numele Coroanei, îmi dați voie să vă-ntreb, sau ca simplu particular ?

— S-ar putea, domnule, răspunse domnul Lipitoare, ca Ministerul Digresiunilor să fi recomandat... s-ar putea, nu pot să afirm nimic... să se dea curs unei reclamații de interes oficial, referitoare la falimentul unei firme sau al unui partener asociat, de care persoana în chestiune era legată. Este posibil ca în cursul consultărilor oficiale această problemă să fi fost supusă atenției Ministerului Digresiunilor. Este posibil ca ministerul să fi întocmit sau confirmat procesul-verbal care făcea această recomandare.

— Să presupunem că lucrurile s-au petrecut astfel.

— Ministerul Digresiunilor, spuse domnul Lipitoare, nu-și ia răspunderea presupunerilor, de oriunde ar veni.

— Îmi dați voie să vă-ntreb cum aș putea obține informații oficiale despre cazul în speță ?

— Este, spuse domnul Lipitoare, de competența oricărui membru din... public (pomenea cu îndărătnicie de această asociație obscură, pe care o socotea dușmanul său firesc) de a adresa o cerere Ministerului Digresiunilor. Se poate ști care sînt formalitățile de îndeplinit adresîndu-vă biroului de resort din acest minister.

— Care este biroul de resort ?

— Trebuie să vă adresați, replică domnul Lipitoare, sunînd clopoțelul, ministerului însuși, pentru a obține un răspuns oficial la această întrebare.

— Iertați-mi observația...

— Ministerul este accesibil... publicului (domnul Lipitoare totdeauna șovăia puțin cînd era vorba să rostească acest cuvînt impertinent)... dacă... publicul îndeplinește formalitățile de rigoare, dacă însă... publicul nu se conformează acestor formalități de rigoare, vina este numai a... publicului.

Domnul Lipitoare înclină cu severitate din cap, ca un om de lume ofensat, de înalt funcționar ofensat, de gentleman ofensat, locuind într-un cartier distins, toate laolaltă într-una și aceeași persoană ; Clennam înclină din cap către domnul Lipitoare și ușa se închise în urma lui, condus de valetul molîu pînă în strada Mews.

Dat fiind că lucrurile ajunseseră aici, el hotărî, ca un exercițiu de perseverență, să se ducă din nou la Ministerul Digresiunilor pentru a vedea ce sprijin ar putea obține acolo. Zis și făcut.

Așadar se întoarse la Ministerul Digresiunilor și își trimise încă o dată cartea de vizită lui Lipitoare-junior, printr-un băiat de serviciu care se burzului la el pentru că avusese ideea să revină și care mînca pire de cartofi cu sos de carne, după un paravan, lîngă căminul din anticameră.

Fu introdus din nou la Lipitoare-junior și îl găsi pe tînăr prăjindu-și de astă dată genunchii și căscînd plictisit că nu se mai făcea odată ora patru ca să plece.

— Ei, nu, zău ! Al naibii vă mai agățați de noi, spuse Lipitoare-junior, privindu-l peste umăr.

— Aș vrea să știu...

— Uite ce ! Pe onoarea mea, nu se cade să veniți aici spunînd „aș vrea să știu", știți... îl dojeni Lipitoare-junior, întorcîndu-se să-și pună monoclul.

— Aș vrea să știu, repetă Arthur Clennam, hotărît să recurgă la o singură frază laconică și să stăruie, motivul precis pentru care este urmărit de către stat un anume Dorrit, întemnițat din pricina datoriilor.

— Ei, nu, zău ! Dumneavoastră mergeți prea departe, știți ? ! Fir-ar să fie, nici nu sînteți anunțat, rosti Lipitoare-junior, văzînd că se îngroașă gluma.

— Aș vrea să știu... zise Arthur și repetă întrebarea.

Lipitoare-junior se holbă la el pînă ce iarăși îi căzu monoclul ; și-l potrivi din nou și iarăși se holbă la el pînă ce iarăși îi căzu.

— N-aveți dreptul să procedați astfel, spuse el abia îngăimat. Uitați ! Ce-nseamnă una ca asta ? Mi-ați spus că nu știți dacă e vorba de o chestiune oficială ori particulară.

— Acum m-am convins că este o chestiune oficială, replică reclamantul, și aș vrea să știu... și iarăși repetă întrebarea sa monotonă.

Efectul asupra tînărului Lipitoare a fost că acesta a repetat la rîndu-i :

— Uite ce ! Pe onoarea mea, nu se cade să veniți aici spunînd : „Vreau să știu !" Știți ? !

Efectul acestui răspuns asupra lui Arthur Clennam a fost să-l facă să-și repete întrebarea cu exact aceleași cuvinte și exact pe același ton ca înainte. Efectul final asupra tînărului Lipitoare a fost să-i ofere un splendid spectacol de descurajare și neputință.

— Ei bine, să vă spun ceva. Uite aici. Cel mai bun lucru ar fi să încercați la secretariatul general al ministerului, spuse în cele din urmă, furișîndu-se pînă la clopoțel și sunînd. Jenkinson, se adresă el băiatului de serviciu, cel cu pireul de cartofi, la domnul Wobbler !

Arthur Clennam, care acum își dădea seama că-și pusese în cap să ia cu asalt Ministerul Digresiunilor și că trebuia să meargă pînă la capăt, îl însoți pe băiatul de serviciu la un alt etaj al clădirii, unde acesta îi arătă cabinetul domnului Wobbler. Intră și găsi doi oameni așezați față în față, de o parte și de alta a unui birou spațios și

confortabil ; unul dintre ei curăța țeava unei puști cu batista, în vreme ce celălalt ungea niște dulceață de portocale pe pîine cu un cuțit pentru tăiat hîrtia.

— Domnul Wobbler ? întrebă reclamantul.

Cei doi se uitară la el, surprinși parcă de atîta cutezanță.

— Și-atunci a plecat cu trenul, spuse domnul cu țeava de pușcă — un om extrem de chibzuit la vorbă — la vărul lui, la țară, și a luat și cîinele cu el. Un cîine fără pereche. A sărit la hamal cînd a fost pus în cușca de cîini, a sărit la paznic cînd a fost scos de acolo. Stăpînul lui a strîns o jumătate duzină de inși într-un șopron și o droaie de șobolani și socotea timpul cît îi lua cîinelui să-i ucidă. Cînd își văzu cîinele că se descurcă de minune, el puse la cale un soi de concurs și parie gras pe cîine. Dar în ziua concursului, domnule, cineva unse un gealat afurisit, care îmbătă criță cîinele, iar stăpîn-su rămase cu buza umflată.

— Domnul Wobbler ? întrebă reclamantul.

Cel care își punea dulceața de portocale pe pîine rosti, fără să ridice ochii de la ocupația lui :

— Cum îi spunea cîinelui ?

— Îi spunea Lux. Zicea că acest cîine semăna ca două picături de apă cu mătușă-sa, de la care aștepta să moștenească ceva. L-a găsit și mai aidoma ei îndeosebi după ce a fost tras pe sfoară.

— Domnul Wobbler ? spuse reclamantul.

Cei doi se porniră pe rîs un timp. Domnul cu țeava puștii, văzînd, după ce o cercetă atent, că era într-o stare satisfăcătoare, o arătă și celuilalt ; primind confirmarea opiniei sale, o puse înapoi în tocul din fața lui, apoi scoase patul armei și începu să-l lustruiască, fluierînd încetișor.

— Domnul Wobbler ? spuse reclamantul.

— Ce este ? rosti apoi domnul Wobbler, cu gura plină.

— Aș vrea să știu... și Arthur Clennam din nou explică mașinal ceea ce voia să știe.

— Nu vă pot da nici o informație, replică domnul Wobbler, adresîndu-se parcă mîncării. N-am auzit nimic despre asta. N-am cu asta nici în clin, nici în mînecă. Încercați mai curînd la domnul Clive, ușa a doua la stînga pe culoarul vecin.

— Poate că și dînsul o să-mi dea același răspuns.

— Foarte probabil. Nu știu nimic despre asta, încheie domnul Wobbler.

Petiționarul făcu calea întoarsă și tocmai părăsea încăperea, cînd cel cu pușca strigă după el :

— Alo ! Domnul !

Arthur reveni în birou.

— Închide ușa după dumneata. S-a făcut aici un curent al naibii !

După ce făcu vreo cîțiva pași, ajunse la ușa a doua pe stînga, de pe culoarul vecin. Înăuntru găsi trei domni : numărul unu nu făcea nimic anume, numărul doi nu făcea nimic anume, numărul trei nu făcea nimic anume. Totuși, ei păreau mai direct interesați decît ceilalți în aplicarea eficace a marelui principiu al ministerului, căci acolo se afla o ușă cu dublu canat, dincolo de care înțelepții Ministerului Digresiunilor țineau pare-se sfat și de unde venea un teanc impunător de hîrtii, aproape fără întrerupere, și unde se ducea un teanc impunător de hîrtii, aproape fără întrerupere ; în acest du-te-vino, un alt domn, numărul patru, era un instrument activ.

— Aș vrea să știu... spuse Arthur Clennam — și iar își expuse cazul în același chip, ca o flașnetă.

Numărul unu îl trimise la numărul doi, iar acesta, trimițîndu-l la numărul trei, avu ocazia de a repeta de trei ori același lucru, înainte ca toți să-l trimită la numărul patru, căruia îi expuse din nou cazul.

Numărul patru era un băiat vioi, chipeș, bine îmbrăcat, agreabil — tot un Lipitoare, dar din partea cea mai sprințară a familiei — și spuse cu volubilitate :

— Oh ! Ați face mai bine, cred, să nu vă mai bateți capul cu asta.

— Să nu-mi bat capul cu asta ?

— Nu ! Vă sfătuiesc eu să nu vă bateți capul cu asta.

Era un punct de vedere atît de nou, încît Arthur Clennam nu știu cum să-l ia.

— Dacă țineți neapărat, n-aveți decît. Vă pot da o sumedenie de formulare de completat. Teancuri. Dar n-o s-ajungeți la nici un rezultat, adăugă numărul patru.

— Ar fi o treabă atît de absurdă ? Scuzați-mă, sînt aproape ca un străin în Anglia.

— *Eu* nu spun că ar fi absurdă, replică numărul patru, cu un zîmbet sincer. Nu-mi exprim nici o părere în acest sens ; îmi spun doar părerea în cazul dumneavoastră. *Eu* cred că n-o s-ajungeți la nici un rezultat. Totuși, firește, puteți face cum vreți. Presupun că la mijloc a fost neîndeplinirea clauzelor unui contract, sau ceva asemănător, nu-i așa ?

— De fapt nici nu știu.

— Păi, asta puteți afla. Apoi veți afla la ce birou s-a încheiat contractul și pe urmă vă veți pune la curent cu toate amănuntele în această direcție.

— Îmi cer scuze. Dar cum aș putea afla aceasta ?

— Păi, veți... veți întreba pînă vi se va spune. Apoi vă veți adresa în scris biroului în chestiune (îndeplinind formalitățile de rigoare care vi se vor indica), pentru a obține permisiunea de a vă adresa în scris biroului cu pricina. Dacă obțineți permisiunea aceasta (ceea ce nu-i exclus, după un timp), cererea dumneavoastră va trebui să fie luată în evidență în acel birou, apoi trimisă la registratură, trimisă înapoi spre a fi semnată în acel birou, retrimisă pentru a fi contrasemnată în alt birou, și apoi va fi clasată la acel birou. Dumneavoastră veți afla la ce dată ajunge cererea dumnevoastră în fiecare din aceste etape, interesîndu-vă la aceste două birouri pînă vă vor spune.

— Bine, dar acesta nu este un mod de a face ca lucrurile să avanseze, spuse Arthur Clennam, nemaiputînd să se stăpînească.

Acest tînăr Lipitoare cu capul în nori a fost foarte amuzat la ideea că Arthur putea avea naivitatea să creadă așa ceva, o clipă măcar. Acest tînăr Lipitoare superficial știa asta perfect de bine. Acest tînăr Lipitoare lasă-mă-să-te-las avea la buzunarul cel mic organizarea ministerului, fiindcă lucrase ca secretar particular, ca să poată fi gata să pună mîna dacă i se ivea vreun chilipir gras în cale ; el înțelegea pe deplin că acest minister nu era altceva decît o mașină de jonglerie politico-diplomatică, avînd rolul de a-i ajuta pe burtă-verde să-i țină la distanță pe coate-goale. Într-un cuvînt, Lipitoare, acest tînăr spilcuit, avea să ajungă, foarte probabil, om de stat, și încă ce figură !

— Cînd afacerea va fi clasată la acel birou, sau la oricare altul, continuă strălucitul tînăr Lipitoare, atunci o veţi putea urmări din timp în timp prin intermediul acelui birou. Cînd ajunge să fie clasată la biroul nostru, atunci va trebui s-o urmăriţi din timp în timp prin intermediul acestui birou. Vom fi obligaţi s-o trimitem în stînga şi-n dreapta ; şi oriunde o trimitem, dumneavoastră va trebui să-i daţi de urmă. Şi cînd are să se întoarcă la noi, oricînd va fi asta, aţi face bine să-i daţi şi aici de urmă. Dacă se împotmoleşte undeva, va trebui să-i faceţi vînt. Dacă vă adresaţi în scris altui birou în acest subiect, apoi biroului nostru, şi nu căpătaţi un răspuns satisfăcător, păi atunci, cel mai bun lucru este... să scrieţi întruna.

Arthur Clennam părea într-adevăr foarte nedumerit.

— În orice caz, spuse el, vă rămîn îndatorat pentru amabilitatea dumneavoastră.

— N-aveţi pentru ce, răspunse simpaticul tînăr Lipitoare. Puteţi totuşi încerca, să vedeţi dacă vă amuză. Depinde de dumneavoastră să lăsaţi oricînd totul baltă dacă nu vă amuză. Aţi face bine să luaţi un pachet de formulare. Dă-i un teanc de formulare !

După această instrucţiune adresată numărului doi, scînteietorul tînăr Lipitoare luă un nou vraf de hîrţoage de la numerele doi şi trei şi le duse în sanctuar, ca să le prezinte în chip de ofrandă idolului care prezida Ministerul Digresiunilor.

Arthur Clennam vîrî formularele în buzunar, destul de amărît, străbătu culoarul lung pardosit cu lespezi de piatră şi coborî scara lungă de piatră. Tocmai ajunsese la uşile batante care dădeau în stradă şi aştepta, cam nerăbdător, ca două persoane care se aflau dinaintea lui să-i îngăduie să iasă, cînd glasul unuia din cei doi îi sună familiar în auz. Se uită la cel care vorbea şi îl recunoscu pe domnul Meagles. Domnul Meagles era roşu ca para focului la faţă — mai roşu decît putea fi din pricina călătoriei — şi ducea de guler un bărbat mărunt care era cu el, strigînd :

— Afară, ticălosule, afară !

Aceste cuvinte erau atît de neaşteptate şi atît de surprinzător spectacolul oferit de domnul Meagles dînd buzna pe uşile batante şi ieşind în stradă cu omuleţul, care, de-

altminteri, părea inofensiv, încît la început Clennam rămase ţintuit locului, schimbînd priviri uimite cu portarul. Plecă totuşi iute în urma lui şi îl văzu pe domnul Meagles pornind în jos pe stradă, însoţit de duşmanul lui. Curînd, Arthur îl ajunse din urmă pe vechiul său tovarăş de călătorie şi îl bătu uşor pe umăr. Chipul mînios al domnului Meagles, întors spre el, se îmbună de îndată ce văzu cine era şi îi întinse mîna.

— Ce mai faci ? spuse domnul Meagles. Cum mai merg *treburile ?* Tocmai acum m-am întors din străinătate. Mă bucur că te-am întîlnit.

— Şi eu mă bucur grozav.

— Mulţumesc ! Mulţumesc !

— Doamna Meagles şi fiica dumitale... ?

— Se simt cum nu se poate mai bine, zise domnul Meagles. Păcat că nu ne-am întîlnit într-un moment în care eu să fi fost mai calm.

Deşi numai cald nu era, domnul Meagles părea atît de înfierbîntat, încît atrăgea atenţia trecătorilor ; mai cu seamă cînd se rezemă de un gard, îşi luă pălăria de pe cap, îşi desfăcu nodul de la cravată, începu să-şi şteargă de zor creştetul şi faţa transpirate, de unde ieşeau aburi, urechile şi gîtul înroşite, fără să-i pese cîtuşi de puţin de părerea lumii.

— Pfiu ! exclamă domnul Meagles, aranjîndu-şi ţinuta. Acum mai merge. M-am mai răcorit.

— Ţi-ai pierdut cumpătul, domnule Meagles. Ce s-a întîmplat ?

— Aşteaptă puţin şi-am să-ţi spun. Ai răgaz să facem un tur prin parc ?

— Oricît îţi face plăcere.

— Atunci, haide. Ah ! Uită-te bine la el, îi spuse lui Arthur, care din întîmplare pusese ochii pe răufăcătorul luat de guler de domnul Meagles cu atîta furie. Merită să te uiţi la individul ăsta.

Nu avea mare lucru de văzut, nici în privinţa staturii şi nici în cea a îmbrăcăminţii ; era un bărbat scund, colţuros, cu o expresie de om practic, păr cărunt, cu faţa şi fruntea brăzdate de cute adînci, pe care obiceiul de a cugeta i le săpase ca într-un lemn tare, parcă. Purta un costum decent, negru, puţin decolorat, şi avea înfăţişa-

rea unui meşteşugar iscusit. Ţinea un toc de ochelari pe care îl tot răsucise în mînă cît timp fusese vorba despre el, cu o anumită îndemînare a degetului mare întîlnită numai la oameni obişnuiţi cu uneltele.

— Încearcă să te ţii de noi, spuse domnul Meagles pe un ton ameninţător, şi o să te prezint numaidecît. Hai să mergem !

Clennam se întreba mirat în sinea lui, în vreme ce se îndreptau spre parc pe calea cea mai scurtă, ce putea să fi făcut necunoscutul acesta (care se supuse cu o perfectă docilitate). După înfăţişare, bănuiala că fusese cumva prins cu mîna în buzunarul domnului Meagles nu părea deloc justificată, şi nici că ar fi fost vreun clonţos sau cine ştie ce scandalagiu violent. Era un om liniştit, simplu, cumsecade ; nu încerca să scape şi părea puţin deprimat, dar nicidecum ruşinat ori plin de remuşcări.

Dacă era cumva un răufăcător înrăit, atunci trebuie să fi fost un prefăcut incorigibil ; iar dacă nu era un răufăcător, de ce oare îl apucase domnul Meagles de guler la Ministerul Digresiunilor ? Arthur îşi dădu seama că omul acesta era o enigmă nu numai pentru el, ci şi pentru domnul Meagles ; căci frîntura de conversaţie pe care au avut-o de-a lungul drumului scurt, pînă în parc, fusese cam dezlînată şi privirea domnului Meagles se întorcea mereu spre necunoscut, chiar şi cînd vorbea despre cu totul altceva.

În sfîrşit, odată ajunşi în dreptul arborilor, domnul Meagles se opri brusc şi spuse :

— Domnule Clennam, vrei să-mi faci plăcerea să te uiţi la omul ăsta ? Numele lui e Doyce, Daniel Doyce. Nu ţi-ai fi închipuit că omul ăsta e un nemernic cunoscut de toată lumea, nu-i aşa ?

— Absolut, nu.

Era o situaţie stînjenitoare să vorbească astfel în prezenţa acelui om.

— Nu, nu ţi-ai fi închipuit. Ştiu asta. Nu ţi-ai fi închipuit că e o primejdie publică, nu-i aşa ?

— Nu.

— Nu, dar el este. E o primejdie publică. Ce crezi că a făcut ? Crimă de omor prin imprudenţă, incendiu cu premeditare, înşelătorie, escrocherie, spargere, tîlhă-

rie la drumul mare, furt, conspirație, fraudă ? Care din toate astea ?

— Eu aș spune, rosti Arthur Clennam, deslușind un surîs abia mijit pe chipul lui Daniel Doyce, că n-a făcut nimic din toate astea.

— Ai dreptate, zise domnul Meagles. Dimpotrivă, e un om ingenios, care a încercat să-și pună ingeniozitatea în folosul țării. De aceea este el un dușman public, domnule.

Arthur se uită la cel în discuție, care se mulțumi doar să clatine din cap.

— Acest Doyce, reluă domnul Meagles, e fierar și mecanic. Nu lucrează pe picior mare, dar e bine cunoscut drept un om foarte ingenios. Acum doisprezece ani a perfectat o invenție (printr-un foarte curios procedeu secret) de mare importanță pentru țara și semenii lui. N-o să-ți spun cîția bani l-a costat și nici cîți ani din viață și-a jertfit pentru invenția asta, dar acum doisprezece ani a desăvîrșit-o. N-au fost doisprezece ? întrebă domnul Meagles, adresîndu-se lui Doyce. E omul care-mi calcă cel mai mult pe nervi din lumea asta ; niciodată nu se plînge !

— Da... acum mai bine de doisprezece ani.

— Auzi, mai bine ! exclamă domnul Meagles. Vrei să zici mai rău ! Așa că atunci, domnule Clennam, se adresează guvernului. Dar de cum se adresează guvernului, devine un pericol public ! Da, domnule, continuă domnul Meagles, amenințat să se înflăcăreze din nou, el încetează de a mai fi un cetățean cinstit, ajunge un răufăcător. Din clipa asta e tratat ca omul care a săvîrșit cine știe ce faptă infernală. Este un om care trebuie ocolit, pus la index, intimidat, batjocorit. Cutare personaj tînăr sau bătrîn cu relații sus-puse îl trimite la cutare personaj tînăr sau bătrîn și iarăși expediat înapoi ; în sfîrșit, omul ăsta nu mai e stăpîn pe timpul sau pe averea lui, ajunge pur și simplu în afara legii, un om de care e bine oricum să te descotorosești ; un om care prin toate mijloacele posibile trebuie doborît la pămînt.

Nu era așa greu de crezut, cum își închipuia domnul Meagles, după experiențele avute în dimineața aceea.

— Nu sta acolo, Doyce, și nu mai tot răsuci tocul ăla de ochelari, strigă domnul Meagles, ci spune-i domnului Clennam ceea ce mi-ai mărturisit și mie!

— Nu mai încape nici o îndoială, spuse inventatorul, am fost tratat în așa fel încît să mă simt parcă aș fi săvîrșit cine știe ce crimă. În timp ce făceam anticameră la diverse ministere, totdeauna am fost luat, mai mult sau mai puțin, drept un răufăcător notoriu. Mi-a trebuit, deseori, pentru a nu-mi pierde curajul, să mă conving eu însumi că într-adevăr n-am făcut nimic ca să figurez în Calendarul închisorii Newgate [1], ci că, dimpotrivă, nu doream altceva decît să aduc țării mari economii bănești și totodată un mare pas înainte.

— Exact! exclamă domnul Meagles. Judecă dacă am exagerat. Acum o să mă crezi după ce-ți voi spune și restul.

După această introducere, domnul Meagles continuă relatarea; vechea poveste, care devenise plictisitoare, relatarea unor fapte reale pe care noi le știm pe dinafară... El istorisi cum, după interminabile demersuri și corespondențe, după infinite impertinențe, bruftuieli, insulte, excelențele-lor au întocmit un proces-verbal, numărul trei miipatrusutesaptezecișidoi, prin care vinovatul avea voie să facă unele experiențe cu invenția sa pe proprie cheltuială. Cum experiențele au fost făcute în prezența unei comisii de șase persoane, dintre care doi membri moșnegi erau prea chiori ca să mai vadă, doi alți membri moșnegi erau prea tari de ureche ca să mai audă, un alt membru moșneag era prea olog ca să poată veni mai aproape, și, în sfîrșit, ce de-al șaselea moșneag era prea tare de cap ca să priceapă ceva. Cum anii au trecut și, cu el, alte impertinențe, bruftuieli și insulte. Cum excelențele-lor au mai întocmit apoi un proces-verbal, numărul cincimiiunasutătrei, prin care ei transferau afacerea la Ministerul Digresiunilor. Cum Ministerul Digresiunilor, cu timpul, a

[1] *Calendarul Newgate*, publicat din 1773 pînă în 1826, menționa cariera celor care fuseseră întemnițați în această vestită închisoare londoneză.

reluat afacerea ca și cum ar fi fost un lucru cu totul nou, ceva petrecut în ajun, despre care nu auzise o iotă vorbindu-se ; atunci, afacerea cu invenția a fost făcută harcea-parcea, zăpăcită, întinsă pe patul lui Procust. Cum impertinențele, bruftuielile și insultele s-au înmulțit. Cum invenția a fost prezentată în fața a trei Lipitori și a unui Piciorong care habar n-aveau despre ea, niște inși atît de grei de cap încît nu înțelegeau o iotă și care s-au plictisit și au invocat motivul imposibilităților de ordin material. Cum Ministerul Digresiunilor în procesul-verbal numărul optmiișaptesutepatruzeci „n-a văzut nici o cauză pentru a răsturna hotărîrea la care ajunseseră excelențelelor". Cum Ministerul Digresiunilor, înștiințat că excelențele-lor nu luaseră nici o hotărîre, a clasat chestiunea. Cum, chiar în dimineața aceea, avusese loc o întrevedere finală cu șeful suprem al Ministerului Digresiunilor și cum acest cap de bronz, după ce a cîntărit chestiunea și a privit-o pe toate fețele și sub mai multe unghiuri de vedere, a opinat, în linii mari, că nu era decît un singur lucru de făcut din cele două alternative, și anume : sau să se lase totul baltă pentru vecie, sau să se reia totul de la începutul începutului.

— De aceea, adăugă domnul Meagles, ca un om practic ce sînt, în prezența ministrului ăstuia, l-am înșfăcat pe Doyce de guler și i-am spus că îmi dădeam pe deplin seama că nu era decît un pungaș infam, un trădător care conspiră împotriva liniștii guvernului, și l-am luat pe sus. L-am scos din minister afară pe ușă, ținîndu-l de guler, pentru ca pînă și portarul să știe că sînt un om practic, care aprecia felul cum oficialitățile îi tratează pe oamenii de teapa lui... și acum iată-ne aici !

Dacă tînărul Lipitoare cu capul în nori s-ar fi aflat acolo, le-ar fi spus poate verde în față că Ministerul Digresiunilor și-a îndeplinit datoria ; că tot ceea ce aveau de făcut Lipitorile era să țină împotmolită corabia națională cît mai îndelung cu putință ; că a pune la punct nava, a o ilumina, a face curățenie într-însa însemna să intre ei

înșiși la apă ; că ei n-ar putea intra la apă decît într-un singur caz, și anume, cînd corabia s-ar da la fund împreună cu ei strînși ciotcă, însă chiar și atunci asta era treaba corăbiei, nu a lor.

— Așa ! exclamă domnul Meagles. Acum știi în întregime povestea lui Doyce. Cu o singură excepție, că pînă și în clipele astea nu-l auzi plîngîndu-se, ceea ce nu mă face să mă simt mai bine dispus.

— Trebuie să ai multă răbdare, spuse Arthur Clennam, uitîndu-se la Doyce mirat întrucîtva, și mult sînge rece.

— Nu, se împotrivi acesta, nu cred să fiu mai breaz decît ceilalți oameni.

— Pentru numele lui Dumnezeu, ești oricum mai ceva ca mine în privința asta ! strigă domnul Meagles.

Doyce schiță un zîmbet cînd îi spuse lui Clennam :

— Vedeți, experiența mea în cazul cu pricina nu începe cu mine însumi. În meseria mea, am avut prilejul, din cînd în cînd, să mai aflu cîte ceva în plus. Cazul meu n-are nimic special. N-am fost eu tratat mai rău decît alți o sută, care s-au găsit în aceeași situație... decît toți ceilalți, voiam să spun.

— Nu cred că aș vedea în asta o mîngîiere dacă aș fi în locul dumitale. Dar dacă pe dumneata te mulțumește, mă bucur foarte mult.

— Înțelegeți-mă ! Nu spun — replică, pe același ton sobru, chibzuit, și privind în bare cu ochii lui verzi, de parcă măsura distanțele — că aceasta ar fi o răsplată pentru truda și nădejdile unui om, dar e un soi de ușurare știind că nu mă puteam aștepta la altceva.

Vorbea calm și tărăgănat, cu acel glas reținut pe care adesea îl întîlnim în cazul meseriașilor, obișnuiți să cîntărească și să pună minuțios lucrurile la punct. Aceste însușiri îi aparțineau, ca și supleța degetului celui mare sau felul anume de a-și tufli uneori pălăria pe ceafă, de parcă examina o piesă pe jumătate lucrată, ieșită din mîna lui și care-l punea pe gînduri.

— Dezamăgit în așteptările mele ? continuă el, mergînd între ei pe sub copaci. Da, fără îndoială, mă simt dezamăgit. Rănit ? Da, fără îndoială, mă simt rănit. E și fi-

resc. Vreau însă să spun că oamenii aflați într-o situație asemănătoare cu a mea sînt aproape totdeauna tratați la fel...

— În Anglia, interveni domnul Meagles.

— Aa, desigur, în Anglia. Cînd își duc invențiile în străinătate, e cu totul altceva. Iată motivul pentru care atît de mulți își părăsesc țara.

Domnul Meagles începuse să se înfierbînte din nou.

— Voiam să spun că, oricare ar fi atitudinea, devenită rutină, a guvernului nostru, aceasta s-a înrădăcinat. Ați auzit cîndva ca vreun om care a descoperit sau a inventat ceva să nu fi întîmpinat decît opacitate, și pe care să nu-l fi descurajat atîta necuviință ?

— N-aș putea spune că am auzit vreodată.

— Aveți cunoștință despre vreo măsură utilă luată cîndva de guvern ? L-ați văzut vreodată dînd un model despre o măsură de utilitate generală ?

— Sînt cu mult mai în vîrstă decît prietenul meu de aici, rosti domnul Meagles, iar răspunsul este nu. Niciodată.

— Dar toți trei avem cunoștință, îmi închipui, reluă inventatorul, de numeroase cazuri de hotărîre îndărătnică a guvernului de a rămîne cu zeci de kilometri, cu zeci de ani în urmă față de ceilalți, de a se încăpățîna să folosească metode de multă vreme depășite, chiar și după ce noile procedee, care le sînt superioare, au fost răspîndite și adoptate de toată lumea ?

Toți au fost de acord în această privință.

— Ei bine, atunci, spuse Doyce oftînd, așa după cum știu că cutare metal se va comporta într-un fel anume la cutare temperatură, cutare corp la cutare presiune, tot așa aș putea ști (dacă ar fi să mă gîndesc) cum vor reacționa acești mari-mahări și nobili conțopiști în fața unei cereri de-a mele. N-am dreptul să fiu nedumerit, de vreme ce mi-e dat să port pe umeri un cap care judecă, de faptul că fac parte și eu din aceeași liotă ca și cei dinaintea mea. Trebuia să fi lăsat totul baltă. Aveam destule exemple, sînt sigur, care să-mi slujească drept avertisment.

Apoi își puse în buzunar tocul ochelarilor și se adresă lui Arthur :

— Chiar dacă nu mă plîng, domnule Clennam, știu ce-nseamnă recunoștința, pe care, vă asigur, o am față de prietenul nostru comun. El m-a încurajat de multe ori și în multe privințe.

— Fleacuri ! strigă domnul Meagles.

În cele cîteva clipe de liniște care urmară, Arthur nu se putu stăpîni să nu se uite la Daniel Doyce. Deși, evident, faptul de a se abține să se plîngă inutil era o trăsătură a caracterului și totodată o dovadă de stimă pentru propria sa acțiune, se vedea totuși bine că eforturile îndelungate îl îmbătriniseră, îl făcuseră mai grav, îl sărăciseră. Arthur nu se putu împiedica să nu-și spună că omul acesta ar fi fost mai fericit dacă urma pilda domnilor care se înduraseră să ia în mînă frînele națiunii și să învețe de la ei „arta de a nu face nimic".

Domnul Meagles mai rămase vreo cinci minute înfierbîntat și abătut, pe urmă se calmă și începu să se mai lumineze.

— Haide, haide ! spuse el. Dacă luăm mutra asta de înmormîntare, lucrurile tot nu se schimbă în bine. Încotro mergi, Daniel ?

— Eu mă întorc la fabrică, răspunse Daniel.

— Păi, atunci mergem cu toții la fabrică ; pornim pe jos în direcția aceea, replică Meagles, vesel. Domnul Clennam nu cred că are ceva împotrivă fiindcă e situată pe străduța cu numele Curtea-Inimii-Însîngerate.

— Curtea-Inimii-Însîngerate ? se miră Clennam. Vreau să merg și eu acolo.

— Cu atît mai bine, strigă domnul Meagles. Hai cu noi !

În timp ce-și continuau drumul într-acolo, unul din cei trei, și poate nu numai unul, se gîndea, desigur, că străduța Curtea-Inimii-Însîngerate era destinația cea mai potrivită pentru cel ce fusese în corespondență oficială cu excelențele-lor și cu Lipitorile, și cine știe dacă nu avusese deopotrivă presentimentul că însăși Britania putea veni într-o zi mohorîtă să-și caute locuință pe străduța Curtea-Inimii-Însîngerate, dacă sistemul înscăunat la Ministerul Digresiunilor era dus prea departe.

Capitolul XI

PUS ÎN LIBERTATE

UN AMURG de toamnă tristă și tîrzie pogora asupra Saônei. Riul, ca o oglindă mînjită într-un loc întunecat, reflecta norii nedeslușit și malurile joase se aplecau ici-colo în afară, de parcă erau jumătate curioase, jumătate speriate, văzîndu-și în apă imaginea sumbră. Întinderea șesului de țară în apropiere de Chalon desena o fîșie lungă și greoaie, întreruptă din loc în loc de cîte un șir de plopi profilați pe cerul purpuriu al unui asfințit mînios. Malurile riului Saône erau mlăștinoase, deprimante, pustii, și umbrele nopții se întețeau iute.

Un bărbat, care înainta încet spre Chalon, era singura siluetă omenească vizibilă în acest peisaj. Cain trebuie să fi fost la fel de izolat, de ocolit de toată lumea. Cu o raniță veche din piele de oaie la spinare, ținînd în mînă o bîtă aspră, nejupuită de scoarță, ruptă din vreun copac, picioarele înnămolite și numai răni, încălțămintea și ghetrele scîlciate, părul și barba în dezordine, pelerina de pe umăr și hainele ude leoarcă, înainta șchiopătînd anevoie, chinuit de dureri. S-ar fi zis că norii fugeau din calea lui, că vîntul gemea și că freamătul ierbii era îndreptat împotrivă-i, de parcă șopotul surd, tainic al apei mormăia învinuindu-l, de parcă noaptea de toamnă tumultuoasă era tulburată de prezența lui.

Se uita în dreapta, se uita în stînga, ursuz, dar înfricoșat, și uneori stătea locului și se întorcea să privească peste tot în jur. Apoi șchiopăta mai departe, văzîndu-și de drum anevoie și mormăind.

— La naiba cu șesul ăsta fără sfîrșit. La naiba cu pietroaiele astea care taie ca sabia. La naiba cu bezna asta care te împrescoară și te îngheață. Ah, cît vă urăsc !

Și dacă ar fi putut, și-ar fi vărsat focul urii pe toate astea din niște priviri mînioase aruncate jur împrejur. Își mai tîrî picioarele cîțiva pași încă și, uitîndu-se în zare, se opri din nou locului.

— Mie mi-e foame, mi-e sete și-s mort de oboseală, iar vouă ce vă pasă, neghiobilor, mîncați și beți acolo, vă-ncălziți la foc! Tare-aș vrea să vă trec orașul prin sabie și foc; o să-mi plătiți voi, copii!

Dar mîna pe care o scutura în sus, spre oraș, nu-l aduse mai aproape de el nicidecum. Îi era mai foame, mai sete și se simțea și mai istovit cînd dădu cu picioarele de caldarîmul desfundat. Zăbovea să privească în jur.

Dinaintea ochilor răsări hotelul cu portalul spațios; mirosurile îmbietoare venind de la bucătărie îi dădeau ghes. Iată cafeneaua cu ferestrele scăldate în lumină și cu răpăiala pietrelor de domino. Iată vopsitoria cu fîșii de pînză roșie de o parte și de alta a ușii. Iată giuvaergeria cu tot soiul de cercei și podoabe de altar. Iată prăvălia de tutun de unde ieșea un grup vesel de soldați cu lulelele în gură. Dar iată și miasmele puturoase ale orașului, noroiul, murdăria din rigole, și lămpile ofticoase, spînzurînd de-a latul drumului, și diligența uriașă cu munți de bagaje, cu cei șase cai suri cu cozile legate, gata de plecare, în fața biroului de poștalion.

Dar cum prin preajmă nu se vedea nici urmă de han pentru un călător la ananghie, trebui să dea colțul într-un loc întunecat, peste tot numai mormane de frunze de varză călcate în picioare, în vecinătatea fîntînii obștești de unde femeile încă mai scoteau apă. Acolo găsi un han, pe o străduță dosnică: „La revărsatul zorilor".

Perdelele de la ferestre acopereau ca norii „Revărsatul zorilor", însă hanul părea luminat și încălzit, iar inscripții foarte vizibile, împodobite de bile și tacuri de biliard, anunțau că la „Revărsatul zorilor" se putea juca biliard, se putea găsi de mîncare, de băut, se putea locui, fie că veneai călare pe cal ori că bătuseși drumul pe jos, și că vinurile, lichiorurile și rachiul erau pe cinste. Drumețul răsuci mînerul ușii de la „Revărsatul zorilor" și intră șchiopătînd.

Trecînd pragul, duse mîna la pălăria decolorată, cu borurile pleoștite, ca să-i salute pe cei cîțiva inși aflați în încăpere. Doi dintre ei jucau domino la o măsuță, trei-patru ședeau de vorbă în jurul sobei și fumau; masa de biliard era deocamdată nefolosită. Hangița stătea pe un scaun în dosul tejghelei — printre sticlele de siropuri

aburite, coşurile cu prăjituri, tava din tablă de plumb pentru scurs paharele — şi era ocupată cu lucrul de mînă.

Făcîndu-şi loc spre o masă liberă dintr-un ungher al sălii, îndărătul sobei, îşi puse jos raniţa şi mantaua. Cînd ridică iarăşi capul din pămînt, se trezi cu hangiţa lîngă el.

— Se poate rămîne aici peste noapte, madame ?

— Perfect ! rosti hangiţa, pe un ton ascuţit, cîntat, vesel.

— Bine... Se poate prînzi... sau cina... cum vreţi să-i spuneţi ?

— Aa, perfect ! strigă hangiţa, ca mai înainte.

— Atunci să ne grăbim, madame, dacă vreţi. Ceva de mîncare, cît se poate de iute ; şi ceva vin, totodată. Sînt sfîrşit.

— E o vreme foarte urîtă, monsieur, spuse hangiţa.

— Afurisită vreme.

— Şi un drum foarte lung.

— Un drum afurisit.

Glasul lui răguşit slăbi şi îşi rezemă capul pe mîini, pînă i se aduse de pe tejghea o sticlă de vin. După ce îşi umplu şi goli de două ori paharul şi rupse un colţ din pîinea întreagă pusă dinainte, odată cu faţa de masă, şervetelul, farfuria de supă, sarea, piperul şi untdelemnul, se propti cu spatele în ungherul peretelui, întinse picioarele pe banca unde stătea şi începu să ronţăie din coajă, aşteptînd pregătirea cinei.

Taifasul din jurul sobei se întrerupse vremelnic, deoarece atenţia celor de faţă fusese abătută, momentan, de apariţia străinului, lucru obişnuit în asemenea situaţie. Dar aceasta nu dură mult, căci, după ce l-au măsurat îndeajuns, îşi reluară vorba.

— Iată de ce, zise unul dintre ei, ajungînd la capătul povestirii sale, iată de ce spuneau că diavolul a fost pus în libertate.

Cel care rostise aceste cuvinte era un vlăjgan de elveţian ecleziast ; el aducea în discuţie ceva din autoritatea bisericii — mai cu seamă pentru că venise vorba de diavol.

Hangioaica, după ce dădu soţului ei, care îndeplinea funcţia de bucătar la „Revărsatul zorilor", dispoziţii privind cina oaspetelui, îşi reluă lucrul de mînă îndărătul

tejghelei. Era o femeiușcă ageră, îngrijită, veselă — cu o bonetă cam prea mare — lăsînd să i se vadă cam prea mult ciorapii, și se amestecă în vorbă, dînd de cîteva ori din cap și rîzînd, fără să ridice ochii de la lucru.

— Ah, Cerule, spuse ea, atunci, cînd vaporul a sosit de la Lyon, aducînd vestea că diavolul fusese într-adevăr pus în libertate la Marsilia, unii nătăfleți au și crezut asta. Dar eu? Nu, eu nu, în orice caz.

— Madame, dumneavoastră aveți totdeauna dreptate, rosti vlăjganul de elvețian. Fără îndoială, erați supărată foc pe omul ăsta, madame ?

— He, păi da ! exclamă hangioaica, înălțînd ochii de la lucru, deschizîndu-i foarte larg și lăsîndu-și capul într-o parte. Firește că da !

— Era un individ rău.

— Era o lepră, zise hangioaica, și își merita cu vîrf și-ndesat pedeapsa de la care a avut norocul să scape. Mare păcat.

— Stați, madame ! Ia să vedem, interveni elvețianul, pus pe hartă, răsucindu-și țigara între buze. Poate că asta i-a fost soarta lui nefericită. S-ar putea să fi fost victima nevinovată a jocului împrejurărilor. Este foarte posibil încă să fi avut, și să mai aibă, unele părți bune, numai să știm să le scoatem la iveală. Filantropismul filozofic ne învață...

Ceilalți membri ai micului grup adunat în jurul sobei murmurară un protest împotriva folosirii unei asemenea expresii amenințătoare. Pînă și cei doi jucători de domino își abătură privirile de la joc, de parcă ar fi obiectat că filantropismul filozofic era adus, chiar și ca denumire, în hanul „La revărsatul zorilor".

— Ia mai isprăviți cu filantropia dumneavoastră ! strigă, zîmbind, hangița, tot dînd din cap, mai abitir ca oricînd. Ascultați aici la mine. Eu una-s femeie. Habar n-am de filantropismul vostru filozofic. Dar eu vă spun ce am văzut, și-am văzut bine, cu ochii mei, în lumea asta de-aici, unde mă-nvîrt eu. Vă spun una și bună, prieteni, că sînt unii — atît bărbați, cît și femei, din păcate — care n-au nimic sfînt în ei... nici cît e negrul sub unghie. Că sînt unii pe care trebuie să-i urăști fără de milă, că sînt oameni cu care trebuie să te porți ca și cum ar fi niște

dușmani ai întregii omeniri. Că sînt oameni care n-au pic de inimă-n ei și care trebuie striviți ca niște năpîrci și măturați din cale. Sper însă că-s puțini la număr, dar eu, una, am văzut — în lumea în care mă-nvîrt, pînă și în micuțul meu han „La revărsatul zorilor" — că există asemenea indivizi. Și nu mă îndoiesc că tipul ăsta — zi-i pe nume, nu-mi mai aduc aminte cum îl cheamă — face parte dintre ei.

Vorbele însufleţite ale hangiței au fost primite mai favorabil la „Revărsatul zorilor" de cum le-ar fi întîmpinat anumiți apărători cumsecade din tagma celor atacați de ea atît de nesăbuit, nu mai departe decît în Marea Britanie.

— Pe legea mea ! exclamă hangița, lăsînd lucrul și sculîndu-se de jos să ia de la soțul ei, care apăruse în pragul ușii laterale, supa pregătită pentru străin. Dacă filantropia voastră filozofică pune pe mai știu eu cine la cheremul oamenilor ăstora, avînd de-a face cu ei prin vorbe sau fapte, cri și-ntr-un fel și-ntr-altul, atunci să nu mai aud de ea aici, la „Revărsatul zorilor", că nu-i bună nici cît o ceapă degerată.

Cînd așează supa dinaintea oaspetelui, care își schimbă poziția ridicîndu-se în capul oaselor, acesta o privi drept în față și mustața i se zbîrli în sus spre nas, iar nasul i se lăsă în jos peste mustață.

— Așa, rosti cel care vorbise mai înainte, să revenim la subiectul nostru ! Am trecut toate astea cu vederea, domnilor, numai fiindcă omul cu pricina fusese achitat la proces, iar cei din Marsilia spuneau că diavolul a fost pus în libertate. Iată zvonul care începuse să circule, și ăsta e tîlcul, atît și nimic mai mult.

— Cum îl cheamă ? întrebă hangița. Biraud, nu-i așa ?

— Rigaud, madame, replică vlăjganul de elveţian.

— Rigaud, într-adevăr.

După supă, călătorului i se aduse o mîncare cu carne și la aceasta o farfurie cu legume. Mîncă tot ce i se așezase dinainte, goli sticla de vin, ceru un pahar cu rom și își fumă țigara la o ceașcă de cafea. După ce se mai întremă, deveni arogant, dîndu-și aere față de cei de la „Revărsatul zorilor", se amestecă în sporovăiala fără în-

semnătate la care fusese martor, ca și cum condiția sa socială ar fi fost cu mult mai presus decît înfățișarea lui.

Fie că cei prezenți mai aveau și alte treburi, fie că se simțeau în inferioritate, în orice caz ei se împrăștiară treptat și, nefiind înlocuiți de alții, îl lăsară pe noul lor oblăduitor în posesia hanului „La revărsatul zorilor". Hangiul făcea zgomot de veselă în bucătăria lui, hangioaica lucra în tihnă, iar drumețul întremat fuma la gura sobei, încălzindu-și picioarele zdrelite.

— Îmi cer iertare, madame... Biraud acela...

— Rigaud, monsieur.

— Rigaud, îmi cer din nou iertare... v-a scos din sărite, nu-i așa ?

Hangița, care la un moment dat își spusese ba că e bărbat chipeș, ba că e slut, observînd nasul lăsat în jos și mustața zbîrlită în sus, înclină cu tărie către cea de-a doua hotărîre.

— Rigaud, spuse ea, a fost un criminal, și-a ucis soția.

— Ei, ei ? Să mor dacă ăsta nu-i criminal cu adevărat. Dar de unde ați aflat ?

— Toată lumea știe.

— Aha ! Și totuși a scăpat de judecată ?

— Monsieur, legea n-a găsit destule dovezi împotriva lui. Așa cel puțin spune legea. Toată lumea însă știe că el a săvîrșit fapta. Toți au știut atît de bine acest lucru încît au încercat să-l sfîșie de viu.

— Pentru că toți trăiesc în deplină înțelegere cu nevestele lor ? rosti oaspetele. Ha ! Ha !

Hangița de la „Revărsatul zorilor" îl măsură iarăși din priviri pe drumeț și se simți aproape ferm convinsă de ultima sa hotărîre. Avea mîini frumoase, totuși, pe care știa să și le pună în valoare din plin. Încă o dată ea își spuse că, la urma urmelor, omul ăsta nu arăta rău deloc.

— Dumneavoastră parcă ați pomenit ceva, madame... ori altcineva de aici... Dar ce s-a ales de el ?

Hangioaica scutură din cap ; era pentru prima oară de-a lungul conversației cînd, cu vioiciunea-i plină de rîvnă, încetă să mai încuviințeze și să țină isonul celor rostite acolo. Ea declară că la „Revărsatul zorilor" s-a vorbit, pe temeiul știrilor din ziare, că fusese reținut în închisoare pentru mai multă siguranță

— Oricum ar fi, adăugă ea, a scăpat de o pedeapsă bine meritată ; cu atît mai rău.

Oaspetele stătea cu ochii ţintă la hangiţă în timp ce-şi fuma ultima ţigară, iar ea îşi vedea de treabă ţinînd capul plecat asupra lucrului, cu o expresie care i-ar fi risipit îndoielile, ducînd-o la o concluzie definitivă despre înfăţişarea lui bună sau rea dacă l-ar fi privit atunci. Cînd se uită în sus, expresia aceea dispăruse. Îşi netezi cu mîna mustaţa în neorînduială.

— S-ar putea să văd camera, madame ?

— Cu plăcere, monsieur. Hei, bărbăţele !

Bărbăţelul urma să-l conducă la etaj. Înăuntru mai dormea un călător, care se dusese foarte devreme la culcare, frînt de oboseală, dar odaia spaţioasă avea două paturi şi loc berechet să încapă douăzeci — explică hangioaica de la „Revărsatul zorilor“ cu glasul ei ca un ciripit, strigînd din cînd în cînd : „Hei, bărbăţele !“ din uşa laterală.

Bărbăţelul răspunse în cele din urmă : „Aicea-s, nevestico !“ şi, prezentîndu-se cu tichia de bucătar pe cap, îi făcu lumină drumeţului pe o scară îngustă şi abruptă ; acesta îşi luă singur pelerina şi raniţa şi ură noapte bună hangiţei, cu o aluzie politicoasă la plăcerea de a o revedea a doua zi. Odaia era încăpătoare, cu duşumeaua negeluită, aspră, numai crăpături, tavanul cu grinzi netencuite şi două paturi aşezate faţă în faţă. Aici, bărbăţelul puse jos lumînarea adusă cu sine şi, aruncînd o privire piezişă către oaspetele său care se aplecase asupra raniţei, îl informă pe un ton ursuz :

— Patul din dreapta ! şi îl lăsă să se odihnească.

Hangiul, fie că era un bun fizionomist ori ba, hotărî în mintea lui că musafirul tare mai era slut.

Oaspetele se uită dispreţuitor la aşternutul curat, dar aspru, pregătit pentru el, şi, aşezîndu-se pe jilţul de răchită de la căpătîiul patului, îşi scoase banii din buzunar şi îi numără în palmă.

„Omul trebuie să mănînce, murmură ca pentru sine, dar, pe dumnezeul meu, mîine trebuie neapărat să mănînc pe cheltuiala altcuiva !“

Pe cînd stătea acolo, dus pe gînduri, cîntărind mecanic banii în palmă, răsuflarea adîncă a călătorului din celă-

lalt pat îi răsuna atît de regulat în auz, încît își îndreptă atenția în direcția aceea. Omul cu pricina era acoperit bine ca să-i fie cald și își trăsese peste față macatul alb de la căpătîi, așa încît putea fi numai auzit, nu și văzut. Dar cum respirația profundă și regulată continua, chiar și în vreme ce celălalt își lepăda ghetrele și încălțările uzate, și cînd își puse deoparte haina și cravata, pînă la urmă îi stîrni atît de mult curiozitatea, încît nu se putu stăpîni să nu arunce o privire pe chipul celui care dormea.

Astfel, drumețul treaz se furișă ceva mai aproape, mai aproape și mai aproape de patul călătorului adormit, pînă ce ajunse chiar la căpătîiul acestuia. Dar nici atunci nu-i putu vedea obrazul, căci era acoperit cu cearceaful. Deoarece răsuflarea regulată continua încă, își așeză mîna albă și netedă (ce perfidă părea, strecurîndu-se astfel !) pe cearceaf și îl dădu ușor la o parte.

— Să mor eu dacă ăsta nu-i Cavalletto ! exclamă în șoaptă, dîndu-se îndărăt.

Micuțul italian, influențat poate în somn de prezența furișată la căpătîiul lui, își întrerupse răsuflarea regulată și, cu un adînc oftat, prelung, deschise ochii. La început, deși deschiși, nu părea că se trezise, și timp de cîteva clipe se uită, calm, la vechiul său tovarăș de temniță, apoi sări brusc din pat, cu un strigăt de uimire și teamă.

— Șșt ! Ce-ai pățit ? Ține-ți gura ! Eu sînt. M-ai recunoscut ? rosti celălalt cu o voce sugrumată.

John Baptist însă, cu ochii holbați cît cepele, bolborosind rugăciuni și exclamații de-a valma, se retrase într-un ungher și, legîndu-și mînecile de la haină pe după gît, tremurînd ca varga, manifesta dorința nestăvilită de-a o zbughi pe ușă mai bine decît să facă iarăși cunoștință cu el. Văzînd asta, vechiul tovarăș de închisoare se dădu îndărăt spre ușă și se propti cu umerii de ea.

— Cavalletto ! Trezește-te, băiete ! Freacă-ți ochii și uită-te la mine. Nu mai folosi numele cu care mă strigai de obicei... nu, Lagnier, ia zi, Lagnier !

John Baptist, privindu-l cu niște ochi holbați la culme, făcu de mai multe ori acel gest național care constă în a scutura în aer arătătorul răsucit de la dreapta, ca și cum era hotărît să tăgăduiască dinainte tot ce ar fi putut celălalt să-i spună, de atunci și pînă la sfîrșitul vieții sale.

— Cavalletto ! Dă-mi mîna. Îl cunoşti pe domnul Lagnier. Strînge mîna unui gentleman adevărat !

Supunîndu-se vechiului ton de superioritate autoritară, John Baptist, care nu era încă deloc sigur pe picioare, înaintă şi întinse mîna stăpînului său. Monsieur Lagnier se porni pe rîs şi, după ce îi strînse mîna, i-o smuci în sus şi îi dădu drumul.

— Aşa că n-aţi fost... se bîlbîi John Baptist.

— Ras de pe lume ? Nu. Priveşte-aici ! strigă Lagnier, rotindu-şi capul. La fel de bine înfipt ca şi al tău.

John Baptist, cuprins de un tremur uşor, se uită peste tot prin odaie ca să-şi dea parcă seama unde se află. Stăpînul său se folosi de acest prilej şi răsuci cheia în broască, apoi se aşeză pe patul lui.

— Ia uite ! rosti ridicîndu-şi pantofii şi ghetrele. Halal ţoale pentru un domn, ai să zici. Nu face nimic, o să vezi ce iute pun eu treburile la punct. Vino şi aşază-te. Ia-ţi vechiul loc !

John Baptist, care numai tihnit nu se simţea, se cuibări pe jos lîngă pat, cu ochii tot ţintă la stăpînul lui.

— Bravo ! strigă Lagnier. Acum parc-am fi iarăşi în vizuina aia blestemată de odinioară, nu-i aşa ? Cît ai mai stat ?

— Două zile după dumneavoastră, stăpîne.

— Şi cum ai ajuns aici ?

— Mi s-a atras atenţia să nu rămîn acolo, aşa că am părăsit numaidecît oraşul ; de atunci am tot umblat încoace şi încolo. Mi-am încercat norocul la Avignon, la Pont-Saint-Esprit, la Lyon, pe Rhône, pe Saône.

În timp ce vorbea, trasă repede pe podea itinerarul cu mîna lui arsă de soare.

— Şi încotro ai de gînd să te duci ?

— Încotro... stăpîne ?...

— Da !

John Baptist dorea parcă să evite răspunsul, dar nu ştia cum.

— Jur pe Bachus, exclamă în cele din urmă, silit oarecum să mărturisească, citeodată m-a bătut gîndul să plec la Paris şi poate în Anglia !

— Cavalletto, asta rămîne între noi, şi eu mă duc la Paris şi poate în Anglia. Mergem împreună.

Omulețul dădu din cap și își arătă dinții ; nu părea prea convins că ar fi fost planul cel mai de invidiat.

— Mergem împreună, repetă Lagnier. O să vezi ce repede am să-i silesc să mă recunoască drept domn cu vază, iar tu o să tragi foloase din asta. S-a făcut ? Sîntem de acord ?

— Da, sigur, sigur, încuviință omulețul.

— Atunci ai să auzi pînă n-adorm... în două-trei vorbe, fiindcă pic de somn... cum se face că mă aflu aici lîngă tine, eu, Lagnier. Bagă bine de seamă. Nu celălalt.

— *Altro, altro !* Nu Ri...

Înainte de a fi apucat să rostească numele pînă la capăt, camaradul său îi și repezi mîna sub bărbie, închizîndu-i gura cu brutalitate.

— Vai și amar ! Ce te-a apucat ? Nu cumva vrei să mă vezi zdrobit în picioare, ucis cu pietre ? Nu cumva vrei să *te* vezi zdrobit în picioare, ucis cu pietre ? Asta te-așteaptă ! Sau poate-ți închipui că pe mine o să mă-n-șface, iar pe amicul meu de pușcărie o să-l lase să-și ia tălpășița ? Să nu crezi una ca asta !

Cînd dădu drumul fălcii prietenului său din strînsoare, chipul lui căpătă o expresie din care celălalt pricepu că de s-ar întîmpla, într-adevăr, o astfel de ucidere cu pietre și zdrobire în picioare, monsieur Lagnier s-ar milostivi și de el, avînd grijă să-i asigure partea leului într-o asemenea tevatură. Își aminti ce om de lume era monsieur Lagnier și cum pe toți îi considera o apă și un pămînt.

— Eu sînt un om, reluă monsieur Lagnier, pe care societatea l-a nedreptățit profund de cînd m-ai văzut ultima oară. Știi că sînt simțitor și curajos din fire și că-s făcut să conduc. Și cum a respectat societatea aceste calități ale mele ? Am fost huiduit în plină stradă. A trebuit să fiu condus sub pază de teama bărbaților și mai ales a femeilor gata să se năpustească asupra mea, cu toate armele care le-ar fi căzut în mînă. A trebuit să zac în temniță ca o măsură de securitate, ținîndu-se secret locul unde mă aflam, ca nu cumva să fiu smuls afară și doborît de lovituri cu nemiluita. Am plecat din Marsilia în toiul nopții într-o căruță și dus cale de leghe întregi vîrît în paie. Era primejdios pentru mine să trec prin preajma

propriei mele case, și, cu cîteva parale în buzunar doar, ca un cerșetor, a trebuit să umblu tot timpul de atunci prin noroaie scîrboase, pe o vreme cumplită, pînă cînd mi s-au betegit picioarele... ia privește-le ! Iată ce umilințe a trebuit să îndur din pricina societății, eu, care posed, după cum prea bine știi, calitățile menționate. Societatea însă va plăti pentru toate astea.

Aceste cuvinte el le rostise la urechea tovarășului său și cu mîna streașină la gură.

— Chiar și aici, continuă el pe același ton, chiar și în hanul ăsta păcătos mă urmărește societatea. Madame mă jignește, clienții ei mă jignesc. Pe mine, care, cu manierele și însușirile mele, i-aș putea face una cu pămîntul ! Dar ofensele aduse mie cu duiumul de societate s-au strîns în pieptul acesta.

John Baptist asculta atent glasul acela răgușit și sugrumat și din cînd în cînd scotea cîte un : „Desigur, desigur !“ cu o legănare a capului, ca și cum aceasta ar fi fost, cît se poate de sincer, învinuirea cea mai întemeiată care se putea aduce societății.

— Pune-mi pantofii acolo ! îi porunci Lagnier. Atîrnă-mi pelerina să se usuce, colo la ușă. Ia pălăria ! (Celălalt executa cu sfințenie poruncile de cum erau date.) Ăsta-i patul pe care societatea mi-l acordă, nu-i așa ? Haa ! *Foarte* bine !

Cînd se întinse cît era de lung pe pat, cu o batistă zdrențăroasă în jurul capului său netrebnic, deasupra așternutului ivindu-se doar acest netrebnic, John Baptist nu se putu stăpîni să nu se gîndească, din toată ființa, că fusese cît pe aci ca mustața să nu se mai zbîrlească în sus niciodată, iar nasul să nu mai cadă niciodată în jos.

— Din nou soarta m-a făcut să ajung în tovărășia ta, eh ? Pe dumnezeul meu ! Cu-atît mai bine pentru tine. N-ai decît de profitat. Simt nevoia unei odihne îndelungate. Să mă lași să dorm pînă tîrziu mîine dimineață.

John Baptist îi răspunse că poate să doarmă cît de mult vrea și, urîndu-i noapte bună, stinse lumînarea.

S-ar fi putut crede că primul lucru pe care avea să-l facă italianul era să se dezbrace ; el însă făcu tocmai contrariul, și anume se îmbrăcă din cap pînă-n picioare, în afară de pantofi. După aceea se lungi în patul lui, în-

tinse o parte din cuvertură peste el, cu haina încă legată în jurul gîtului, pregătit astfel pentru noapte.

Cînd se deșteptă tresărind, adevăratul revărsat al zorilor își privea tihnit tizul. Se dădu jos din pat, își luă pantofii în mînă, răsuci cheia în ușă cu mare băgare de seamă și se furișă pe scări în jos. Nu se simțea mișcare în han, doar aroma de cafea, de vin, de tutun și de siropuri, iar tejgheaua micuță a madamei părea destul de sinistră. Călătorul își achitase însă nota de plată de cu seară și nu ținea să mai dea ochi cu nimeni, nu voia altceva decît să-și încalțe pantofii, să pună raniță de-a spinare, să deschidă ușa și s-o ia la sănătoasa.

Avu noroc. Cînd deschise ușa, nu se auzi nici un glas, nici o mișcare ; nu apăru nici un cap netrebnic înfășurat într-o batistă zdrențăroasă, care să se uite după el de la fereastra de sus.

Cînd soarele se ivi pe de-a-ntregul la orizont, scăpărînd focuri pe pavajul șoselii lungi, pline de noroi, dintre cele două șiruri de copaci piperniciți, un punct negru înainta pe drum, împotmolindu-se prin băltoacele incendiate, strînse din apa ploii. Acel punct negru nu era altul decît John Baptist Cavalletto, care fugea de protectorul lui.

Capitolul XII

CURTEA-INIMII-ÎNSÎNGERATE

CURTEA-Inimii-Însîngerate era situată chiar în centrul Londrei, însă pe vechiul drum de țară către o vestită mahala pe vremea lui William Shakespeare, dra-

maturg și actor, unde exista și terenul de vînătoare al Coroanei [1], deși acolo nu se mai practică astăzi nici un sport, cu excepția vînătorii de oameni. Acest loc s-a schimbat mult ca aspect, cu toate că mai păstra ceva din farmecul de odinioară. Cele două sau trei stive impunătoare de hogeaguri și cele cîteva odăi spațioase și întunecate, care scăpaseră de a mai fi subîmpărțite prin pereți interiori, încît vechile proporții să ajungă de nerecunoscut, dădeau curții un „anumit caracter". Era locuită de oameni nevoiași care se instalau în mijlocul unor glorii năruite, așa cum arabii își proțăpesc corturile în deșert, printre bolovanii căzuți din Piramide ; dar aici dăinuia convingerea sentimentală, de familie, că această curte avea un „anumit caracter".

Orașul ambițios părea să fi umflat pînă și solul de sub el ; pămîntul se ridicase atît de mult în preajma Curții-Inimii-Însîngerate, că nu puteai ajunge acolo decît coborînd cîteva trepte, care pe vremuri nu aparținuseră intrării, iar la ieșire trebuia să treci printr-o portiță joasă dînd într-un labirint de străzi prăpădite, dispuse în serpentină, numai coturi și iar coturi, pînă să ajungi sus, la același nivel. La capătul curții și dincolo de portiță era fabrica lui Daniel Doyce, care, cu un zăngănit de metal pe metal, deseori bătea greoi ca o inimă însîngerată din fier.

Despre originea acestui nume părerea curții era împărțită. Spiritele mai practice rămîneau la mitul tradițional al unui asasinat ; locatarii înzestrați cu mai multă sensibilitate și imaginație, printre care sexul frumos în totalitate, erau credincioși legendei unei tinere din timpuri apuse, sechestrată în camera ei de un tată îngrozitor, pentru că nu voia să renunțe la cel pe care-l iubea cu adevărat, refuzînd să se mărite cu pretendentul ales de el. Legenda povestește că fata avea obiceiul să se arate după gratiile de la fereastra ei zăbrelită, de unde tot fredona un cîntec trist de dragoste, cu refrenul : „Inimă însîngerată, inimă însîngerată, însîngerată de moarte", pînă cînd își dădu sufletul. Partizanii asasina-

[1] „Vechiul drum de țară" este Calea Theobalds, care duce pînă la Theobalds. în Hertfordshire, unde *Iacob I* (1566—1625) își statornicise pe vremuri un pavilion de vînătoare.

tului se împotriveau, spunînd să refrenul era născocirea (dar cine nu știa) a unei brodeuze la gherghef, romantică, celibatară, care locuia încă în curte.

Dar, cum orice legendă favorită trebuie să se refere neapărat la o stare sufletească, și cum oamenii mai degrabă se îndrăgostesc decît să comită o crimă — să sperăm, oricît de haini am fi, că aceasta va continua să fie proporția în viață, totdeauna, pînă la sfîrșitul lumii — povestea cu „inimă însîngerată, inimă însîngerată, însîngerată de moarte" se impuse cu o majoritate covîrșitoare. Nici una dintre cele două părți nu voia în ruptul capului să-i asculte pe istoricii care țineau cuvîntări savante prin vecinătate, spre a demonstra că inima însîngerată ar fi semnul heraldic de recunoaștere al străvechii familii, căreia această proprietate îi aparținuse cîndva. Și dacă te gîndești la nisipul grunjos, de cea mai proastă calitate, cu care era umplută clepsidra întoarsă de ei an de an, locatarii din Curtea-Inimii-Însîngerate aveau suficiente motive de a se împotrivi ca nu cumva să se trezească păgubiți de singurul grăunte de aur al poeziei scăpărînd acolo.

Daniel Doyce, domnul Meagles și Clennam coborîră treptele ca să intre în curte, și traversînd-o, între două șiruri de uși deschise, cu pragurile înțesate de copii slăbuți care legănau niște copii dolofani, ajunseră astfel la capătul celălalt, unde se afla portița. Aici, Arthur Clennam se opri să privească în jur, căutînd locuința lui Plornish, zidarul al cărui nume, ținînd seama de obiceiurile londonezilor, Daniel Doyce nu-l văzuse scris niciodată și nu-l mai auzise pînă atunci.

Se vedea totuși destul de bine — după cum precizase și Mica Dorrit — înscris deasupra unei portițe lăturalnice, stropită peste tot cu var, în dosul căreia Plornish ținea o scară și vreo două butoiașe. Ultima casă din Curtea-Inimii-Însîngerate, indicată de fată ca fiind locuința lui, era o clădire mare, închiriată mai multor locatari ; dar Plornish atrăgea ingenios atenția că ocupa odaia din față cu ajutorul unei mîini zugrăvite, mai sus de nume, iar arătătorul (pe care artistul îl împodobise cu un inel și o unghie laborios lucrate, de forma cea mai distinsă) îi conducea pe cei interesați către acea încăpere.

După ce-stabili o altă întîlnire cu domnul Meagles, Clennam porni singur spre intrare și bătu cu degetele îndoite în ușa de la camera din față. Îi deschise numaidecît o femeie, care, cu o mînă ținea un prunc în brațe, iar cu cealaltă își aranja în pripă partea de sus a rochiei. Era doamna Plornish, și acest gest matern doamna Plornish îl făcea o mare parte din timpul existenței ei de veghe.

— Domnul Plornish e acasă ?

— Păi, domle, răspunse politicos doamna Plornish, drept să vă spun, a plecat să caute de lucru.

„Drept să vă spun" era vorba obișnuită a doamnei Plornish. Vorbea totdeauna drept, în orice împrejurări, fără excepție, dar așa se obișnuise să răspundă, în felul acesta prevenitor.

— Credeți că se întoarce repede ? Dacă l-aș aștepta ?

— De juma de oră îl aștept să vină dintr-o clipă într-alta. Poftim înăuntru, domle.

Arthur intră în odaia destul de întunecoasă și strîmtă (deși cu tavanul înalt) și se așeză pe scaunul oferit de doamna Plornish.

— Drept să vă spun, domle, am observat, rosti doamna Plornish, și tare-i frumos din partea mneavoastră.

Nu pricepea ce voia să spună, și cum nedumerirea lui se citea în priviri, ea aduse explicații.

— Nu e mulți cei care vine în case de nevoiași și care socoate că merită osteneala să-și lepede pălăria de pe cap, reluă doamna Plornish, dar lumea ține la așa ceva mai mult decît își închipuie lumea.

Clennam, stînjenit că un gest de bună-cuviință elementară putea să pară neobișnuit, răspunse :

— Numai pentru atît !... și, aplecîndu-se să ciupească de obraz un alt copil așezat pe jos, care se uita la el, o întrebă pe doamna Plornish ce vîrstă avea băiețelul acela drăgălaș.

— Acum a-mplinit patru anișori, domle, zise doamna Plornish. E-un flăcăiaș frumos, nu-i așa, domle ? Dar ăsta-i cam bolnăvior, adăugă, strîngînd la piept cu căldură pruncul din brațe. Să nu vă fie cu supărare, domle, dacă v-ntreb de n-ați venit pe-aici cumva să-i dați niscaiva lucru ? mai spuse, îndurerată, doamna Plornish.

Vorbea cu atîta îngrijorare, că dacă Arthur ar fi avut vreo proprietate, i-ar fi cerut să-i pună o tencuială groasă de un cot mai curînd decît să-i răspundă nu. Dar a fost silit să-i răspundă nu, şi văzu o umbră de dezamăgire pe chipul ei cînd îşi stăpîni un oftat, cu ochii la focul cît pe-aci să se stingă. Mai observă apoi că doamna Plornish era o femeie încă tînără, că sărăcia o făcuse să fie cam neglijentă cu propria ei persoană şi faţă de tot ce o înconjura, şi că sărăcia şi copiii o hărţuiau în aşa hal, încît îi brăzdaseră chipul de zbîrcituri.

— Orice locşor unde să lucreze, zise doamna Plornish, mie mi se pare că a intrat în pămînt, zău ! (Doamna Plornish îşi îngrădea observaţiile la munca de zidărie şi vorbea fără să facă nici o aluzie la Ministerul Digresiunilor şi la familia Lipitorilor.)

— E aşa de greu să găseşti de lucru ? întrebă Arthur Clennam.

— Pentru Plornish, da, răspunse. N-are pic de noroc. Zău dacă are.

Într-adevăr. Făcea parte dintre acei călători pe drumul vieţii care parcă au orbul găinilor, neputincioşi să ţină pasul faţă de concurenţii lor, fie ei şi ologi. Om tenace, harnic, binevoitor, fără îndărătnicii, Plornish îşi privea soarta cu resemnare, cum era şi de aşteptat, dar crudă soartă ! Se întîmpla atît de rar ca cineva să aibă nevoie de el, era ceva de-a dreptul nemaipomenit cînd se făcea apel oarecum la puterile lui, încît cu mintea-i ceţoasă nu putea pricepe cum de se petrecea una ca asta. De aceea lua lucrurile aşa cum se prezentau, se împotmolea în fel de fel de buclucuri, se dezpotmolea din ele, şi tot împotmolindu-se în viaţă, se alesese numai cu vătămări.

— Nu că n-ar umbla după lucru, vă asigur, spuse doamna Plornish, arcuindu-şi sprîncenele şi căutînd soluţia problemei printre zăbrelele din vatră, nu că n-ar munci cînd i se iveşte prileju. Nimeni nu l-a auzit pe bărbat-miu să se plîngă de prea multă treabă.

Într-un fel sau altul, aceasta era în general nenorocirea cu toţi cei din Curtea-Inimii-Însingerate. Din cînd în cînd lumea se mai plîngea, în termeni plini de însufleţire, că lipseşte mîna de lucru, iar anumite persoane erau

indignate la culme, ca și cum numai ele aveau dreptul absolut de-a impune muncitorilor propriile lor condiții. Dar de cererea mîinii de lucru Curtea-Inimii-Însîngerate nu profită cîtuși de puțin, oricît de doritori de muncă ar fi fost cei de acolo, ca pretutindeni în Marea Britanie. Acea străveche și nobilă familie, Lipitorile, fusese totdeauna prea ocupată de principiul major de a se amesteca în treaba asta ; și de fapt, chestiunea în sine n-avea nimic de a face cu grija sa de a veghea ca nu cumva vreo altă familie străveche și nobilă s-o depășească, în afară de Picioroange.

În vreme ce doamna Plornish vorbea astfel despre soțul și stăpînul ei, acesta sosi acasă. Un om de vreo treizeci de ani, cu pielea obrazului întinsă, îmbujorat la față, cu favoriți blonzi, picioare lungi, sprintene, naiv la chip, îmbrăcat într-o jachetă de flanelă și stropit tot cu var.

— Asta-i Plornish, domle.

— Am venit, începu Clennam, ridicîndu-se, să-vă cer favoarea de a sta puțin de vorbă cu dumneavoastră în legătură cu familia Dorrit.

Plornish luă un aer de neîncredere. Părea să adulmece un creditor.

— Ah, da. Bine, spuse. Nu știa ce informație putea da cuiva, *tocmai* el, despre această familie. Da, hai să vedem, despre ce-i vorba ?

— Vă cunosc, reluă Clennam, zîmbind, mai bine decît vă închipuiți.

Plornish făcu observația, fără să răspundă la zîmbet, că totuși n-avusese plăcerea de a-l fi cunoscut pînă atunci pe dumnealui.

— Nu, zise Arthur, am aflat de serviciile dumneavoastră binevoitoare din a doua mînă, dar din sursa cea mai sigură... prin Mica Dorrit... adică, explică el, prin domnișoara Dorrit.

— Domnu Clennam, nu-i așa ? Oh ! Am auzit de mneavoastră, domle.

— Și eu de dumneavoastră, rosti Arthur.

— Vă rog să v-așezați din nou, domle, și fiți binevenit... Păi da, spuse Plornish, luînd un scaun și urcîndu-și pe genunchi fiul mai mare, ca să poată avea un

sprijin moral, vorbind unui străin peste capul copilului. Am fost și eu de partea cealantă a gratiilor și așa se face c-am ajuns s-o cunoaștem pe donșoara Dorrit. Eu și cu nevastă-mea ne știm bine cu donșora Dorrit.

— Foarte bine ! exclamă doamna Plornish.

La drept vorbind, era atît de mîndră de această cunoștință, încît își atrăsese oarecare pizmă în curte, umflînd pînă la o cifră uriașă suma datorată de tatăl domnișoarei Dorrit. Inimile însîngerate îi purtau pică pentru pretenția ei de a cunoaște oameni chiar așa de distinși.

— Cu taică-său am făcut eu cunoștință întîi. Și prin aceea că l-am cunoscut pe el, vedeți... ei, da... am cunoscut-o și pe ea, spuse Plornish repetîndu-se.

— Înțeleg.

— Ah ! Halal manere ! Halal politeturi ! Halal gentelman, auzi, s-ajungă să putrezească-n temnița Marshalsea ! Păi, poate că nu știți — rosti Plornish, coborînd glasul și vorbind cu o admirație nepotrivită față de ceva care ar fi trebuit să-i trezească milă ori dispreț — nu știați că donșoara Dorrit și soră-sa nu s-a-ncumetat să-i spună că muncesc ca să-și cîștige pîinea. Nu ! exclamă Plornish, uitîndu-se cu un aer caraghios de triumfător mai întîi la soția lui, apoi jur împrejur prin odaie. Nu s-a-ncumetat să-i spună, nu s-a-ncumetat !...

— Fără a avea admirație față de domnul Dorrit pentru asta, zise liniștit Clennam, îmi pare foarte rău de el.

Observația păru să-i sugereze lui Plornish, pentru prima oară, că, la urma urmelor, s-ar putea să nu fi fost o trăsătură de caracter chiar atît de lăudabilă. Stătu o clipă pe gînduri și apoi renunță.

— În privința mea, adăugă, domn Dorrit s-a purtat cu mine, zău, cum nu se poate mai pretinos. Mai ales dacă punem la socoteală deosebirile de rang dintre noi. Da' noi vorbeam despre donșoara Dorrit.

— Așa e. Spuneți-mi, vă rog, cum ați făcut să ajungă la maică-mea ?

Domnul Plornish desprinse o bucățică de var dintr-un perciun, o duse la gură și o umezi ca pe o acadea ; rumegă întrebarea și, văzîndu-se incapabil de a da o explicație limpede, apelă la nevastă-sa, zicînd :

— Sally, fetița mea, ia spune *tu*, că știi la fel de bine cum a fost.

— Donșoara Dorrit, începu Sally, legănînd pruncul dintr-o parte într-alta și așezîndu-și bărbia pe mînuța lui cînd voia să-i pună iar rochia în neorînduială, a venit într-o după-masă cu un petic de hîrtie cu ceva scris pe el și zicea că tare ar mai vrea să găsească undeva de lucru cu acu, și-ntrebă dacă ne-ar fi cu supărare dacă-și dă adresa aicea. (Plornish repetă „adresa aicea" pe un ton scăzut, de parcă ar fi ținut isonul în biserică.) Eu și Plornish zicem, da' de unde, nu, donșoară Dorrit, nici o supărare (Plornish repetă „nici o supărare"), așa c-a scris-o pe hîrtiuță. La care formă eu și Plornish zicem, stai donșoară Dorrit ! (Plornish repetă „stai donșoară Dorrit".) Te-ai gîndit s-o copiezi de trei sau patru ori ca să se afle în mai multe locuri decît într-unu ? Nu, zice donșoara Dorrit, nu m-am gîndit, da' am s-o fac. Așa că a copiat-o pe masa asta, și ce mai scris frumos, și Plornish a luat-o cu el în casa unde muncea el fincă momental avea de lucru (Plornish repetă „momental avea de lucru"), și todeodată la propitaru din curte, și uite-așa s-a brodit că taman coana Clennam i-a dat de lucru lu donșoara Dorrit. (Plornish repetă „i-a dat de lucru lu donșoara Dorrit".)

Și doamna Plornish, care ajunsese la capătul istorisirii, pasămite, mușcă degețelele copilului, sărutîndu-i-le.

— Proprietarul curții, spuse Arthur Clennam, este...

— Este domn Casby, așa-l cheamă, precizâ Plornish, iar Pancks adună chiria. Da, adăugă domnul Plornish — stăruind asupra cuvintelor, încet, dus pe gînduri, fără să pară că s-ar referi la ceva anume, fără nici o țintă precisă — cam asta-i ce sînt *ei*, mă credeți or ba, cum vreți mneavoastră.

— Ia te uită ! exclamă Clennam dus pe gînduri, la rîndu-i. Și domnul Casby ! O veche cunoștință de-a mea, de multă vreme !

Domnul Plornish nu găsi de cuviință să facă vreo observație asupra acestui fapt. Și cum, într-adevăr, nu exista nici un motiv datorită căruia să fi fost cît de cît interesat, Arthur Clennam trecu la scopul real al vizitei

sale, și anume, de a-l folosi pe Plornish drept intermediar pentru eliberarea lui Tip, și asta cît mai puțin cu putință în detrimentul tînărului, în privința încrederii în sine și a întrajutorării de sine, presupunînd că ar mai avea vreo rămășiță din aceste calități — presupunere extrem de îndrăzneață, fără îndoială.

Deoarece Plornish aflase despre originea procesului chiar din gura împricinatului, îi dădu lui Arthur de înțeles că reclamantul era geambaș, că el (Plornish) socotea jumătate din suma cuvenită îndeajuns „pentru a arenja treaba frumușel", și că mai mult de atît ar însemna să arunci banii pe fereastră.

Îndată după aceea, Clennam și ajutorul lui plecară împreună într-o trăsură către niște grajduri din cartierul High Holborn, unde un superb jugan sur, valorînd pe puțin șaptezeci și cinci de galbeni (fără a mai pune la socoteală cantitatea de urluială pe care era silit s-o înghită ca să-și îmbunătățească înfățișarea), urma să fie vîndut pentru o bancnotă de douăzeci și cinci de lire sterline, fiindcă săptămîna trecută o luase la sănătoasa cu doamna căpitan Barbary de Cheltenham, care nu era obișnuită cu asemenea cal vajnic și care, pur și simplu de ciudă, a ținut morțiș să-l vîndă pe suma aceasta ridicolă — ori, mai bine zis, să-l dea degeaba.

Plornish intră singur în curte, fără însoțitorul său, și acolo găsi un domn în pantaloni strîmți din stofă de culoare gri-deschis, pe cap cu o pălărie cam veche, baston scurt cu mîner curbat și fular albastru la gît — căpitanul Maroon de Gloucestershire, prietenul de încredere al căpitanului Barbary, care întîmplător se afla acolo într-o vizită prietenească — și care voia să istorisească întîmplările mărunte despre superbul jugan sur tuturor cunoscătorilor veritabili de cai, amatori de ocazii rare, pe care reclama i-ar fi putut face să treacă pe la adresa aceea. Domnul cu pricina, care întîmplător era și reclamant în afacerea Tip, voia să-l îndrepte pe domnul Plornish către avocatul lui, refuzînd să trateze cu domnul Plornish, și chiar să-i tolereze prezența în curte, dacă nu apărea cu o bancnotă de douăzeci de lire sterline ; doar atunci domnul

în cauză putea fi determinat să stea de vorbă cu el. La această sugestie, domnul Plornish se întoarse să se consulte cu șeful său și reveni îndată cu scrisoarea de recomandare cerută. Atunci căpitanul Maroon îi spuse :

— Ei, și-acum, cît timp îți trebuie să faci rost și de celelalte douăzeci ? Uite, îți dau o lună. Apoi, pentru că nici așa nu mergea, rosti : Uite, am să-ți explic ce-i de făcut. Pentru celelalte douăzeci, o să-mi semnezi o poliță plătibilă la o bancă serioasă pe timp de patru luni ! Dar cum nici așa nu s-au înțeles, căpitanul Maroon spuse : Uite, ăsta-i ultimul meu cuvînt. Îmi dai celelalte zece lire sterline bani gheață și astfel treaba e lichidată, șterg totul cu buretele. Dar cum nici *așa* nu s-au înțeles, propuse : „Uite ce, și cu asta punem capăt discuției. El s-a purtat urît cu mine, dar eu îi dau drumul pentru încă cinci lire în numerar și o sticlă de vin. Dacă te-nvoiești, spune s-a făcut, dacă nu, nu, și pace. Însă cum nici *această* propunere n-a mers, căpitanul Maroon spuse în cele din urmă : Atunci, dă-mi ce ai la dumneata ! Și pe temeiul primei oferte, întocmi o chitanță pentru întreaga sumă și-l eliberă pe întemnițat.

— Domnule Plornish, zise Arthur, te rog, mă bizui pe dumneata că-mi vei păstra taina. Dacă ai vrea să-ți iei sarcina de a-l înștiința pe tînăr că e pus în libertate și în același timp să-i spui că te-a rugat cineva să-i achiți datoria, cineva al cărui nume n-ai voie să-l dezvălui, nu-mi faci numai mie un serviciu, ci poate și lui și, în orice caz, surorii lui.

— Ultimul motiv, domle, rosti Plornish, îmi este de-ajuns. Dorința mneavoastră va fi dusă la-ndeplinire.

— Dacă vrei, poți să-i spui că eliberarea i-a fost obținută de un prieten, un prieten care speră că de dragul surorii lui, dacă nu de hatîrul altcuiva, va ști să se slujească așa cum se cuvine de libertate.

— Dorința mneavoastră, domle, va fi dusă la-ndeplinire.

— Și dacă vrei să fii așa de bun, cunoscînd familia mai bine, să rămîi continuu în legătură cu mine și să-mi

atragi atenţia prin ce mijloace aş putea fi într-adevăr util Micăi Dorrit, fără s-o jignesc cumva, mă voi socoti profund îndatorat faţă de dumneata.

— Nici vorbă de-aşa ceva, domle, replică Plornish, asta-i pentru mine o plăcere şi todeodată... asta-i pentru mine o plăcere şi todeodată...

Domnul Plornish se opri brusc, văzînd că nu-i în stare să-şi echilibreze fraza după două strădanii neizbutite. Luă cartea de vizită a lui Clennam şi cuvenita răsplată pecuniară.

Era hotărît, ca şi şeful lui, să-şi îndeplinească neîntîrziat însărcinarea. Aşadar, şeful se oferi să-l conducă pînă la poarta închisorii Marshalsea, de aceea trăsura o luă pe Podul Blackfriars [1]. Pe drum, Arthur smulse de la noul său prieten o relatare scurtă şi încîlcită despre viaţa de familie din Curtea-Inimii-Însîngerate.

— Toţi o duce greu acolo, începu domnul Plornish, zău, cumplit de greu. Ei bine, nu putea spune de ce, nici nu ştia dacă cineva *putea* spune de ce ; tot ce ştia el era că aşa stătea lucrurile. Cu toate că omu simţea pe pielea şi pe burta lui cît de nevoiaş este, cu toate că omu (domnul Plornish exprima convingerea lui fermă) ştia foarte bine că-i sărac lipit, ori în ce caz, n-ar fi recunoscut asta nici în ruptu capului. — Apoi, vedeţi, există oameni care o duce mai bine, şi e destui de-alde ăştia care o duce pe cinste, dacă nu chiar grozav de bine, după cum i-a ajuns la urechi, care trăieşte „necumpătat“ (iată cuvîntul favorit) acolo, în curte. De ezemplu, dacă vede pe unu cu nevastă şi copii ducîndu-se la Hampton Court [2] cu omnibuzu, poate o dată-ntr-un an, ei zice : „Ehei ! Eu credeam că eşti

[1] Din 1760, cînd s-a construit, *Blackfriars Bridge* a fost una din principalele artere peste fluviul Tamisa, deşi pînă în 1785 se plătea o taxă de trecere. Din 1830, podul a suferit transformări şi reparaţii, pînă cînd, în 1864, a fost dărîmat şi un altul s-a reconstruit între 1865—1869, care în 1907—1908 a fost lărgit. În copilărie, Dickens străbătea zilnic podul în drum de la fabrica de cremă de ghete Warren spre închisoarea Marshalsea.

[2] *Hampton Court*, ansamblu de clădiri în stil Tudor din sud-vestul Londrei, cîndva reşedinţă regală, cu grădini olandeze deschise pentru marele public în zilele de sărbătoare.

sărac lipit, necumpătatu meu pretin, și cînd colo !“ Păi, sfinte Dumnezeule, ce greu trebe să-i fi venit ! Da' ce să facă omu ? Ce, să ia cîmpii de atîta inimă rea ? Și chiar dac-ar face-o, ce te-ar încălzi ? Dimpotrivă, după domnul Plornish acest lucru nu ți-ar aduce decît ponoase. Și totuși, unii parcă vrea să-i vadă pe ăilanți că ia cîmpii de inimă rea. Se ține scai după ei, le iese în cale cînd din dreapta, cînd din stînga... Ce să facă și ei în curtea asta ? Ia aruncați-vă ochii și vedeți. Colo, fetele cu mamele lor coase de zor, își cîrpește încălțările, deretică prin casă ori lucrează la jiletci, zi și noapte, noapte și zi, și abia dacă se mai ține pe picioare, vai și-amar de capu lor ! Găsești aici muncitori în aproape toate meseriile cîte are un nume pe lumea asta, care vrea să muncească, da' n-are unde. Sînt și bătrîni, care, după ce-a trudit o viață întreagă, ajunge să fie închiși în aziluri de muncă, unde locuiește, îs hrăniți și tratați mai rău ca niște îmbuibați — domnul Plornish a spus „îmbuibați“ în loc de „inculpați“, pare-se. Păi, nu mai știe omu încotro s-o apuce pentru o fărîmă de mîngîiere.

Cît despre cine era de vină, domnul Plornish habar n-avea pe cine să dea vina. Putea vorbi despre cei care sufereau, dar nu și din pricina cui. Nu era treaba *lui* să afle, și chiar dacă afla, cine s-ar fi sinchisit de asta ? El știa una și bună, că cei care trebuiau să rînduiască lucrurile nu-și făceau datoria, și că lucrurile nu se puteau rîndui de la sine. Și, pe scurt, părerea lui ilogică era : dacă nu puteai face nimic pentru el, mai bine nu mai lua nimic de la el doar pentru că ai vrut să faci ceva ; și, din cîte își dădea seama, cam asta era întreaga tărășenie.

Așadar, în felul lui întortocheat, naiv, totul rostit pe un ton domol, ca un mormăit, Plornish sucea și răsucea pe toate fețele fuiorul încîlcit al situației sale, aidoma unui orb care s-ar fi străduit să dea de vreun capăt al firului, pînă ce ajunseră la poarta închisorii. Acolo, îl lăsă singur pe șef, întrebîndu-se, în timp ce-și continua drumul, oare cîte mii de asemenea Plornishi s-or găsi la o zi sau două depărtare de Ministerul Digresiunilor, executînd diferite variații stranii pe aceeași temă, care însă nu ajungeau pînă la urechile acelei glorioase instituții.

Capitolul XIII

PATRIARHALE

NUMELE domnului Casby reînviase în amintirea lui Clennam tăciunii mocniți ai curiozității și interesului în care doamna Flintwinch suflase din seara sosirii lui. Pe Flora Casby o iubise în adolescență, fiica și singurul copil al bătrînului Christopher Cap-de-Lemn (așa cum îi mai spuneau citeodată unele spirite ireverențioase, care avuseseră de-a face cu el și la care familiarismul făcuse poate să încolțească acest rezultat proverbial ajuns de pomină). I se dusese vestea de om bogat în chiriași și priceput în a scoate amar de sînge din pietrele cîtorva curți și fundături deloc promițătoare.

După cîteva zile de informații și cercetări, Arthur Clennam ajunse la convingerea că situația părintelui închisorii Marshalsea era într-adevăr disperată și renunță, mîhnit, la ideea de a-l ajuta să-și recapete libertatea. Deocamdată n-avea să facă cercetări încurajatoare nici în legătură cu Mica Dorrit, dar îl muncea gîndul că bietei copile i-ar putea fi de folos, din cîte își da seama, dacă reînnoia această cunoștință. Aproape nu mai este necesar de adăugat că el se prezenta oricum la ușa domnului Casby, chiar dacă n-ar fi existat Mica Dorrit, căci știm cu toții cum ne înșelăm noi înșine — prin urmare, cum noi, oamenii, în general, cu excepția eului nostru mai profund, ne înșelăm — asupra motivelor care ne fac să acționăm.

Cu simțămîntul îmbietor, și cît se poate de cinstit în felul său, că venea în sprijinul Micăi Dorrit, făcînd ceva care n-avea nici o legătură cu ea, Arthur se pomeni într-o bună după-amiază în colțul străzii unde locuia domnul Casby. Domnul Casby stătea pe o stradă laterală care pornea din acea arteră importantă, șoseaua Gray's Inn,

cu intenția de a străbate dintr-o dată valea [1] și de a urca din nou pînă-n vîrful dealului Pentonville, dar, la capătul puterilor, se oprise locului la douăzeci de pași și acolo rămase de-atunci. Astăzi această stradă nu mai există, dar mulți ani fusese acolo, holbîndu-se dezamăgită la priveliștea sălbatică presărată cu petice de grădini sterile și punctată cu o erupție de vile peste care din toată inima ar fi trecut cît ai bate din palme.

„Casa, gîndi Clennam apropiindu-se de ușă, e întrucîtva schimbată față de cea a maică-mi, deși pare la fel de mohorîtă. Asemănarea se oprește doar la aspectul exterior. Cunosc tihna ei cumpătată dinlăuntru. Simt parcă de aici mireasma vaselor pline cu petale de trandafir uscate și de levănțică."

Cînd bătaia ciocănașului strălucitor din alamă, de formă desuetă, făcu să răsară o slujnică în pragul ușii, acele arome veștede îl întîmpinară cu adevărat, la fel cum suflul iernii mai poartă cu sine încă o vagă amintire a primăverii dispărute. Pași în casa sobră, tăcută, ermetic închisă — îți puteai închipui că fusese înăbușită de muții din serai, după tipicul oriental — și ușa, din nou închizîndu-se, parcă împiedica zgomotul și freamătul de a pătrunde înăuntru. Mobila era corectă, solemnă și austeră, dar bine întreținută, deopotrivă de atrăgătoare ca orice de acolo care se putea uza — de la făptura umană pînă la taburetul din lemn — avînd menirea de a sluji vreme îndelungată și de a fi foarte mult ferită. Undeva, în susul scării, se auzea tic-tacul grav al unui ceasornic, și, din aceeași direcție, o pasăre necîntătoare lovea cu ciocul în pereții coliviei, de parcă și ea ar fi ticăit. Focul din salon ticăia de asemenea. Dinaintea căminului se afla o singură persoană, și ceasul zgomotos din buzunarul său se auzea ticăind deslușit.

Slujnica scandă atît de încet cele două cuvinte „domnul Clennam", încît nici n-a fost auzită, astfel că oaspetele rămase neobservat în cadrul ușii pe care ea o închisese. Un bărbat de vîrstă înaintată — ale cărui sprîncene sure și netede se mișcau parcă în ritm cu tic-tacul, în licărul focului — stătea într-un jilț, cu pîslarii puși pe

[1] Valea riului Fleet din Londra, astăzi acoperită.

covor, și-și răsucea încetișor degetele mari de la mîini, unul în jurul celuilalt. Acesta era bătrînul Christopher Casby, lesne de recunoscut la prima vedere, deopotrivă de neschimbat, în mai bine de douăzeci de ani, ca și mobila lui masivă, deopotrivă de afectat de trecerea anotimpurilor ca și petalele vechi de trandafir și levănțica veche din recipientele de porțelan.

Poate că n-a existat niciodată în lumea asta zbuciumată un om căruia să-i fi fost mai anevoie să se închipuie copil. Și totuși el se schimbase prea puțin de-a lungul trecerii lui prin viață. Dinaintea lui, în odaia unde stătea așezat, se afla portretul unui băiețaș pe care oricine-l privea recunoștea în el pe domnișorul Christopher Casby, la zece ani, deși ascuns oarecum la adăpostul unei greble pentru strîns fîn — unealtă de care nici nu-i ardea, și nici trebuință nu-i făcea, la fel precum clopotul pentru un scufundător — așezat (cu un picior îndoit sub el) pe un covor de violete, furat prematur de gînduri din pricina turlei unei biserici de țară. Aceeași față și frunte netede, aceiași ochi albaștri calmi, același aer senin. Capul chel strălucitor, care părea foarte mare pentru că lucea atît de mult, și părul lung, cărunt la tîmple și în spate, ca un puf de mătase ori ca vata de sticlă, care arăta așa de venerabil fiindcă niciodată nu-l tundea, toate acestea nu existau, desigur, la băiețaș, precum în cazul bătrînului. Totuși, la făptura serafică de lîngă grebla pentru fîn se puteau deslușì limpede rudimentele patriarhului cu papucii de pîslă.

Patriarh era numele pe care mulți i-l dădeau cu plăcere. Numeroase doamne vîrstnice din vecinătate vorbeau despre el ca despre ultimul dintre patriarhi. Era atît de cărunt, încet în mișcări, așa de pașnic și de indiferent, cu un cap așa de bulbucat, încît patriarh părea numele cel mai nimerit pentru el. Îl oprea lumea pe stradă, cerîndu-i-se respectuos să slujească drept model de patriarh pictorilor și sculptorilor, într-atît de stăruitor, încît s-ar fi zis că artele frumoase erau incapabile să-și amintească trăsăturile caracteristice ale patriarhului, ori măcar să născocească unul. Filantropi de ambele sexe îl întrebau cine este și cînd le răspundea : „Sînt bătrînul Christopher Casby, fost perceptor municipal al lordului

Decimus Tite Lipitoare", aceştia exclamau dezamăgiţi la culme : „Oh ! De ce oare, cu un asemenea cap, nu este un binefăcător al semenilor lui ? ! Oh ! De ce oare, cu un asemenea cap, nu este un părinte al celor orfani şi prieten al celor fără prieteni ? !" Cu un asemenea cap, totuşi, el rămînea moşneagul Christopher Casby, cunoscut de toată lumea drept un bogat proprietar de case ; şi tocmai cu un asemenea cap înfipt pe umeri şedea în salonul lui tăcut. De fapt, ce mare nerozie să-şi fi închipuit cineva că putea să şadă acolo fără un asemenea cap pe umeri !

Arthur Clennam făcu o mişcare ca să atragă atenţia, şi sprîncenele cenuşii se întoarseră spre el.

— Îmi cer scuze, rosti Clennam, tare mă tem că n-aţi auzit cînd am fost anunţat !

— Nu, domnule, n-am auzit. Cu mine vreţi să vorbiţi, domnule ?

— Voiam să vă aduc omagiile mele.

Domnul Casby păru puţintel dezamăgit de ultimele cuvinte, pregătit poate ca musafirul să fi vrut să-i aducă altceva.

— Am avut plăcerea, domnule... continuă el, luaţi un scaun, vă rog... am avut plăcerea să vă cunosc ?... Ah ! Da, într-adevăr, cred că vă cunosc ! Am impresia că nu mă-nşel, mi se pare că recunosc trăsăturile acestea ! Cred că m-adresez cuiva despre care domnul Flintwinch m-a înştiinţat că s-a reîntors în Anglia.

— Chiar el în persoană.

— Adevărat ! Domnul Clennam ?

— Întocmai, domnule Casby.

— Domnule Clennam, mă bucur că te revăd. Cum ţi-a mers de cînd ne-am întîlnit ultima oară ?

Clennam, socotind inutil să explice că în decursul unui sfert de veac a suferit unele mici fluctuaţii sufleteşti şi în starea sănătăţii, răspunse fără amănunte că s-a simţit cum nu se poate mai bine, ori ceva asemănător, şi dădu mîna cu posesorul „acelui cap" care-şi revărsa aureola patriarhală asupra lui.

— Sîntem mai în vîrstă, domnule Clennam, spuse Christopher Casby.

— Nu sîntem... mai tineri, întări Clennam.

După această observație simți că nu prea fusese spiritual și își dădu seama că era nervos.

— Și veneratul dumitale tată, reluă domnul Casby, nu mai e printre noi. Vestea aceasta m-a întristat, domnule Clennam, m-a întristat mult.

Arthur îi răspunse în modul obișnuit că îi mulțumește din inimă.

— A fost o vreme, spuse domnul Casby, cînd părinții dumitale și cu mine nu eram în termeni prea buni. Fusese o mică neînțelegere de familie între noi. Poate pentru că venerata dumitale mamă era puțin geloasă pe fiul său ; cînd spun fiul său, mă gîndesc la dumneata chiar, stimate domn.

Fața lui netedă avea prospețimea unui fruct copt pe spalier. Cu chipul ăsta înfloritor, cu capul de patriarh, cu ochii lui albaștri, parcă ar fi dezvăluit sentimente de o rară înțelepciune și virtute. Trăsăturile lui păreau deopotrivă să radieze numai bunăvoință. Nimeni n-ar fi putut spune unde începea înțelepciunea, unde virtutea și unde bunăvoința ; toate laolaltă însă erau parcă înmănuncheate în ființa lui.

— Vremurile acelea, totuși, au trecut, s-au dus, reluă domnul Casby ; da, au trecut, s-au dus. Îmi face plăcere să o vizitez uneori pe mama dumitale și să admir forța și tăria de caracter cu care îndură încercările... da, îndură încercările.

Cînd repeta astfel ultimele cuvinte, stînd cu mîinile încrucișate dinainte, își apleca ușor capul într-o parte, cu un zîmbet blînd pe buze, de parcă ar fi avut în gînd ceva prea delicat și profund pentru a putea fi rostit. S-ar fi zis că se lipsea de plăcerea de a se exprima în vorbe, ca nu cumva să se avînte prea sus, și din sfială prefera de aceea să rămînă la lucruri fără însemnătate.

— Am auzit că într-una din aceste vizite ați fost atît de bun, spuse Arthur, folosindu-se de prilej, de-a o recomanda pe Mica Dorrit mamei mele.

— Mica... Dorrit ? Croitoreasa despre care mi-a pomenit unul din chiriașii mei ? Da, da, Dorrit ? Așa-i numele. Ah, da, da ! Dumneata îi zici Mica Dorrit ?

Nici o cărare în direcția asta. Scurtătura nu ducea nicăieri. Aici se înfunda.

— Ai aflat, desigur, continuă domnul Casby, că fiica mea, Flora, s-a căsătorit acum cîțiva ani și se stabilise la casa ei. A avut nenorocirea să-și piardă soțul cîteva luni după măritiș. Acum locuiește din nou cu mine. S-ar bucura să te vadă, dacă-mi dai voie să-i spun că ești aici.

— Desigur, replică Arthur. V-aș fi rugat eu, dacă nu aveați amabilitatea de a-mi lua-o înainte.

După care, domnul Casby se ridică, avînd în picioare pîslarii, și cu un pas lent, greoi (era clădit ca un elefant), se îndreptă spre ușă. Purta o redingotă lungă, largă la poale, de culoare verde-închis, pantaloni verzi-închis și vestă verde-închis. Deși patriarhii nu purtau odăjdii de culoare verde-închis, veșmintele lui aveau totuși ceva patriarhal.

Abia părăsise odaia, îngăduind ticăitului să se audă din nou, cînd o mînă grăbită răsuci cheia în zăvorul de la intrare, deschise ușa și o închise iar. Numaidecît după aceea, un omuleț oacheș, pripit și vioi, apăru în cameră cu atîta avînt, că, pînă să se oprească, și ajunsese la un pas de Clennam.

— Hei ! exclamă.

Clennam nu vedea de ce n-ar spune și el :

— Hei !

— Ce s-a-ntîmplat ? întrebă omulețul oacheș.

— N-am auzit să se fi întîmplat ceva, răspunse Clennam.

— Unde-i domnul Casby ? mai întrebă omulețul oacheș, dînd ocol din priviri.

— Se întoarce într-o clipă, dacă aveți nevoie de el.

— *Eu* am nevoie de el ? Dumneavoastră nu ?

Întrebarea aceasta îl sili pe Clennam să dea unele scurte lămuriri, de-a lungul cărora omulețul oacheș își ținu răsuflarea și se uită la el. Era îmbrăcat în negru și ruginiu ; avea ochi de tăciune ca niște mărgele negre, o bărbie micuță și neagră, nu prea bine bărbierită, păr negru, sîrmos, zbîrlit ca dinții de furculiță sau ca acele de păr, iar pielea feței părea foarte întunecată de la natură, ori foarte murdară artificial, sau ceva între natural și ar-

tificial. Avea mîinile murdare și unghiile rupte și murdare de parcă umblase prin cărbuni cu ele ; năduşise, gîfîia, pufnea, se smiorcăia, răsufla din greu, ca o micuță locomotivă trăgînd anevoie.

— Oh, se văită el, cînd Arthur îl lămuri cum de se află acolo. Foarte bine. Perfect. Dacă o să-ntrebe de Pancks, vreți să fiți așa de bun să-i spuneți că Pancks a venit ?

Apoi, pufăind și smiorcăindu-se din nou, își făcu drum și ieși pe o altă ușă.

Odinioară, cînd Arthur locuia cu ai săi, anumite zvonuri dubioase și îndrăzneţe care pluteau prin văzduh despre ultimul dintre patriarhi ajunseseră, nu mai știa cum, pînă la urechile sale. Fusese pus la curent cu grăuntele de bănuială încolțit pe atunci ; prin urmare, Christopher Casby nu era altceva decît firma unui birt dinapoia căreia nici pomeneală de birt — o invitație la odihnă și recunoștință, cînd, nefiind vorba de vreun locșor unde să pui capul jos, nu exista nici motiv de recunoștință.

Arthur știa că unele din aceste scorneli mergeau pînă acolo încît îl reprezentau pe Christopher drept un impostor abil, în stare să ticluiască uneltiri în „capul acela" ; altele făceau din el un fluşturatic greoi, prostănac și egoist, care, după ce se poticnise, tot ciocnindu-se anapoda de alți oameni, descoperise că pentru a izbuti cu succes în viață și a fi respectat, trebuia doar să-și țină gura, să-și lustruiască lună chelia și să lase părul în plata Domnului, așa că fusese destul de șiret ca să se agațe de ideea asta și să-i rămînă credincios.

S-a mai spus că ajunsese perceptorul municipal al lordului Decimus Tite Lipitoare nu pentru calitățile sale practice, cîtuși de puțin, ci pentru aerul lui de supremă bunătate, datorită căruia nimeni n-ar fi crezut că un asemenea om putea face presiuni asupra locatarilor sau să le pricinuiască vreun rău ; de asemenea, că pentru aceleași motive el storcea în clipa de față, fără discuție, mai mulți bani din coșmelиile lui păcătoase decît oricine altcineva în aceeași situație, cu o tigvă mai puțin acătării și un creștet nu atît de lucitor. Pe scurt, se povestea (Clennam își adu-

cea aminte de toate astea așteptînd în salonul ticăitor) că mulți își aleg modelele aproape precum pictorii mai sus menționați și le aleg pe-ale lor și că, pe cînd în Saloanele Academiei Regale de Artă ni se prezintă anual cine știe ce ticălos de borfaș bătrîn drept întruchiparea tuturor virtuților esențiale din pricina genelor, a bărbiei sau a picioarelor (înfigînd ghimpele nedumeririi în inimile adevăraților observatori ai naturii), la fel și aici, în marea expoziție socială, accesoriile țin adesea locul trăsăturilor lăuntrice de caracter.

Pe măsură ce-și amintea aceste lucruri, alături de care plasa apariția domnului Pancks, Arthur Clennam înclina deocamdată să creadă, fără a fi ferm convins, că ultimul dintre patriarhi era acel flușturatic prostănac, cu ideea fixă de a-și lustrui chelia lună, și că, așa cum un vapor mătăhălos de pe fluviul Tamisa poate fi cîteodată văzut schimbîndu-și anevoie direcția din pricina mareei, cu pupa înainte, făcînd mare paradă de navigator, pînă ce, cu totul pe neașteptate, un pîrlit de șlep, acoperit de funingine, dă buzna asupra lui, îl remorchează și pleacă în grabă, tîrînd namila după sine, tot astfel și greoiul patriarh fusese luat pe sus de sforăitorul Pancks, urmînd acum făgașul brăzdat de luntrea lui prăpădită și soioasă.

Întoarcerea domnului Casby cu fiica sa Flora puse capăt acestor cugetări. Clennam nu apucă să se uite bine într-acolo, că obiectul vechii lui pasiuni, clătinîndu-se, se năruí pentru totdeauna.

Cei mai mulți dintre oameni sînt destul de cinstiți cu ei înșiși ca să rămînă cinstiți față de o veche iluzie. Și nu este o dovadă de nestatornicie, ci tocmai dimpotrivă, dacă iluzia nu rezistă confruntării cu realitatea, iar contrastul îi dă cumva lovituri de grație. La fel și cu Clennam. În tinerețe iubise femeia asta cu înflăcărare și risipise pentru ea tot tezaurul ferecat al afecțiunii și fanteziei sale. Tezaurul acesta fusese, în pustiul căminului părintesc, aidoma banilor lui Robinson Crusoe, care n-avea cu cine să-i schimbe, și-i lăsase să ruginească în beznă, pînă în clipa cînd putu să-i arunce la picioarele ei. Chiar din acea epocă memorabilă păstrase intactă imaginea de atunci, de odinioară, în vechiul colțișor sacru de totdeauna, deși, pînă în seara reîntoarcerii lui, desprinsese complet amin-

tirea Florei de orice asociere cu prezentul sau viitorul, de parcă ar fi fost moartă, fapt care, după cum știa, fusese cît pe aci să se întîmple. Dar iată că acum, ultimul dintre patriarhi intră indiferent în salon, spunînd parcă : „Fii atît de bun și destramă iluzia de altădată. Aceasta e Flora."

Flora, înaltă ca de obicei, se îngrășase mult, iar respirația îi era șuierătoare, dar asta nu era mare lucru. Flora, pe care o lăsase ca un crin, ajunsese acum ca o gherghină, dar asta iar nu era mare lucru. Flora, care odinioară parcă îl vrăjea cu fiecare vorbă și fiecare gînd, era împrăștiată și proastă. Asta era într-adevăr mare lucru. Flora, care odinioară fusese copilăroasă și naturală, acum făcea tot posibilul să fie copilăroasă și naturală. Asta era lovitura de grație !

Așadar, aceasta e Flora !

— Zău, mi-e jenă să dau ochi cu domnul Clennam — gînguri Flora, smucind capul îndărăt, printr-o mișcare ce nu era decît caricatura pozei de pe vremuri, mimată parcă de un măscărici prezent la propria sa îngropăciune, cu condiția să fi trăit și să fi murit în Antichitate — sînt pur și simplu o momîie, știu că are să mă găsească îngrozitor de schimbată, sînt de fapt o femeie bătrînă, ce groaznic să arăți în halul ăsta, absolut groaznic !

El o asigură că era exact așa cum se așteptase, că și în cazul lui timpul nu stătuse pe loc.

— Oh ! Dar pentru un bărbat e cu totul altceva și, zău, dumneata arăți uimitor de bine, în vreme ce eu, știi... Oh ! exclamă Flora, cu un țipăt scurt, arăt cumplit !

Patriarhul, încă neînțelegînd pare-se rolul lui din drama în curs de desfășurare, strălucea cu o expresie de seninătate, care de fapt nu spunea nimic.

— Dar dacă e să vorbim despre cei care nu s-au schimbat, spuse Flora, care înșira cuvintele fără urmă de punctuație, uită-te la tata dacă nu arată tata exact ca atunci cînd ai plecat nu e oare o cruzime și ceva împotriva naturii din partea tatii de a fi o astfel de mustrare vie pentru propria lui fiică dacă vom mai continua mult în felul ăsta cei care nu ne cunosc o să-nceapă să mă ia drept mama tatii !...

Arthur protestă, spunînd că pînă atunci va trebui să treacă timp îndelungat.

— Oh, domnule Clennam, ființa cea mai nesinceră dintre toate, rosti Flora, îmi dau seama că nu ai uitat felul dumitale vechi de a face complimente, vechiul dumitale obicei de a da impresia că ești la pămînt din punct de vedere sentimental, știi... măcar eu nu vreau să spun asta, eu... oh, nu mai știu ce vreau să spun !

Aici Flora se opri buimacă din gîngurit și îi aruncă o ocheadă ca altădată.

Patriarhul, care acum începuse parcă să priceapă că rolul lui în piesă era să iasă din scenă cît mai repede posibil, se sculă și se duse la ușa pe unde o ștersese Pancks, strigînd în gura mare remorcherul pe nume. Primi răspuns dintr-un doc micuț, îndepărtat, și dispăru numaidecît din vedere.

— Nu trebuie să te și gîndești la plecare, zise Flora (Arthur se uitase la pălărie, simțindu-se caraghios și stînjenit și neștiind ce să facă), nu poți fi atît de crud încît să te gîndești să pleci Arthur... adică domnule Arthur... sau cred că domnule Clennam ar fi cu mult mai nimerit... dar sînt sigură că nu știu ce spun... fără a rosti o iotă despre zilele dragi de odinioară apuse pentru totdeauna, totuși cînd mă gîndesc la ele, cred că ar fi mai bine să nu mai vorbim despre asta și foarte probabil că ai ceva mult mai plăcut de făcut și aș vrea să fiu ultima persoană din lume care să se amestece în treburile dumitale deși *era* o vreme, dar am început să îndrug iar bazaconii.

Era oare cu putință ca Flora să fi fost atît de flecară și în zilele la care se referea ? Să fi contribuit oare ceva din toată limbuția asta incoerentă la fascinația exercitată asupra lui ?

— De fapt m-aș mira, continuă Flora cu o iuțeală surprinzătoare și marcînd conversația doar prin virgule, și acestea foarte puține la număr, să te fi însurat cu vreo doamnă din China, fiind în China pentru afaceri așa multă vreme și dorind desigur să-ți înjghebezi un cămin și să-ți lărgești cercul relațiilor nimic nu era mai firesc decît să fi cerut mîna unei doamne din China care să te accepte și să se socotească fericită prin asta, dar sper să nu fi aparținut cine știe cărei secte pagodice...

— Nu m-am însurat, Flora, replică Arthur, zîmbind împotriva voinței, cu nici o doamnă.

— Oh sfinte Dumnezeule sper că n-ai rămas atîta vreme holtei din cauza mea, exclamă Flora cu un chicotit, dar firește n-ai făcut una ca asta și de ce ai fi făcut-o, te rog nu-mi răspunde, nu știu încotro o mai iau razna, oh te rog mult spune-mi ceva despre chinezoice dacă ochii lor sînt chiar atît de lungi și de înguști ca migdala și poartă într-adevăr cozi împletite la spate ori numai bărbații, și cînd adună părul atît de strîns ca să-l aducă pe frunte nu le doare, și de ce pun clopoței peste tot pe poduri și pe pagode și la pălării și mai știu eu unde sau nu cumva nu procedează într-adevăr așa ?

Flora îi aruncă iarăși o ocheadă ca odinioară. Deodată începu din nou să vorbească, de parcă între timp el i-ar fi răspuns la întrebări.

— Atunci toate astea-s adevărate, astfel procedează pe drept cuvînt ! Dumnezeule mare, Arthur !... te rog să mă scuzi... obicei vechi... domnule Clennam e cu mult mai nimerit... ce țară auzi să trăiești atîta vreme și unde mai pui cu atîtea lampioane și umbrele ce climă sumbră și umedă trebuie să aibă fără îndoială așa de fapt și este și sumele de bani cîștigate de pe urma acestor negoțuri dacă toată lumea le poartă și le agață pretutindeni, pantofiorii de asemenea și picioarele acelea stîlcite din leagăn e de-a dreptul uimitor, ce mai călător ești !

Abătut și cuprins cum era de sentimentul ridicolului, Clennam primi din nou o ocheadă ca pe vremuri, dar nu știu cum să o primească.

— Vai de mine și de mine, spuse Flora, cînd te gîndești la schimbările petrecute acasă Arthur... nu-mi pot veni în fire și pare atît de natural, domnule Clennam, așa-i mult mai nimerit... de cînd te-ai familiarizat cu obiceiele chinezești și cu limba pe care sînt convinsă că o vorbești ca un băștinaș dacă nu mai bine căci totdeauna te-ai arătat inteligent cu o minte ageră deși teribil de dificil firește, sînt sigură că *pe mine* numai lăzile alea cu ceai mă dădeau gata dacă le-aș fi încercat, asemenea schimbări Arthur... iar am început, mi se pare așa de natural, atît de nepotrivit... cine-și putea închipui, cine-și

putea închipui vreodată... doamna Finching cînd eu însămi nu-mi pot închipui !

— Asta-i numele dumitale după căsătorie ? întrebă Arthur, surprins, în toiul acestui potop de cuvinte, de o anumită căldură sinceră, manifestată în tonul ei de fiecare dată cînd pomenea, oricît de bizar ar fi părut, de relaţiile lor din tinereţe, cînd ţineau unul la altul. Finching ?

— Finching oh da nu-i aşa că-i un nume groaznic, dar după cum mi-a spus domnul F. cînd mi-a cerut mîna şi asta a făcut-o de şapte ori şi a consimţit cu mărinimie aş putea zice s-o facă timp de douăsprezece luni, la urma urmelor ce era el vinovat n-avea încotro nu-i aşa, ce om excelent, nu ca dumneata cîtuşi de puţin dar ce om excelent !

Flora, în sfîrşit, cu respiraţia tăiată de atîta vorbărie, tăcu o clipă. O clipă doar, după care trase aer în piept şi duse un colţ minuscul de batistă la ochi, ca pentru a aduce un tribut spiritului defunct al domnului F., şi iar începu.

— Nimeni n-ar putea lua în nume de rău, Arthur... domnule Clennam... că îmi porţi prietenie după regulile cuviinţei deşi în împrejurări schimbate şi zău, n-ai putea fi altceva, cel puţin eu nu cred că s-ar cuveni să fii, dar trebuie să-mi aduc aminte n-am încotro că *era* un timp cînd lucrurile stăteau cu totul altfel.

— Dragă doamnă Finching, începu Arthur, iarăşi surprins de căldura tonului ei.

— Oh nu mai rosti numele acela urît şi scîrbos, spune-mi *Flora !*

— Flora. Te asigur, Flora, sînt fericit revăzîndu-te şi-mi dau seama că n-ai uitat, ca şi mine, visurile nesăbuite de odinioară, cînd vedeam totul dinaintea noastră în lumina tinereţii şi a speranţei.

— Nu s-ar zice ! exclamă Flora, bosumflîndu-se. Priveşti totul cu atîta răceală, însă deşi ştiu că eşti dezamăgit de mine, presupun că doamnele din China... mandarinoaicele dacă astfel le numeşti... sînt cauza ori eu oi fi cauza, tot ce se poate !

— Nu, nu, stărui Clennam, nu spune aşa ceva.

— Oh ba trebuie să ştii, rosti Flora pe un ton hotărît, ce nerozie ar fi să nu spun, ştiu că nu sînt cea la care te aşteptai, ştiu foarte bine asta.

În toiul avalanșei verbale, ea simțise acest lucru cu intuiția rapidă a unei femei mai inteligente. Felul truncheat și profund ilogic în care-i dădea acum cu vorba, totuși, căutînd să înnoade iarăși o legătură din adolescență, de mult abandonată, cu prilejul acestei întîlniri, îl făcu pe Clennam să se simtă parcă năucit.

— Un cuvînt numai aș vrea să spun, reluă Flora, dînd convorbirii lor, fără cel mai neînsemnat avertisment și spre înfricoșarea lui Clennam, tonul certei dintre doi îndrăgostiți, aș vrea să aduc o explicație, cînd mama dumitale a venit și i-a făcut tatei o scenă și cînd am fost chemată jos în odăița unde se servește gustarea de dimineață și cînd se uitau unul la altul cu umbrela mamei dumitale între ei așezați pe două scaune față-n față ca doi tauri furibunzi ce era eu să fac ?

— Dragă doamnă Finching, se apără Clennam, totul e așa de îndepărtat și s-a sfîrșit de atîta vreme, încît nu merită, serios, să...

— Arthur, replică Flora, nu mă pot lăsa învinuită de întreaga societate chineză că aș fi o femeie fără inimă înainte de a mă justifica cînd am ocazia s-o fac și dumneata știi foarte bine că trebuia să-mi restitui *Paul și Virginia* [1], cartea pe care ți-o împrumutasem și pe care mi-ai restituit-o fără nici o vorbă, sau explicație, nu c-aș vrea să spun că-mi puteai scrie supravegheată cum eram dar dacă mi-ai fi trimis-o cu o pecete roșie pe copertă aș fi știut că înseamnă să vin la Pekin, Nankin sau cum îi mai spune celui de-al treilea oraș, desculță.

— Dragă doamnă Finching, dumneata n-ai nici o vină, iar eu nu te-am învinuit niciodată. Eram amîndoi prea tineri, prea dependenți și neajutorați ca să facem altceva decît să acceptăm despărțirea noastră. Te rog, gîndește-te cît timp a trecut de atunci, adăugă Arthur, pe un ton delicat de dojană.

— Încă un cuvînt numai, reluă Flora, cu o neistovită limbuție, aș vrea să mai spun, încă o explicație aș vrea

[1] *Paul și Virginia* (1777), roman al scriitorului francez Bernardin de Saint-Pierre (1737—1814).

să mai aduc, cinci zile în șir am avut dureri de cap de atîta plîns în salonașul din dos... salonașul există tot la catul întîi și tot îndărătul casei stă martor vorbelor mele... după ce această perioadă groaznică a luat sfîrșit a urmat un calm anii s-au scurs și domnul F. a făcut cunoștință cu noi în casa unui prieten comun, era plin de atenții a doua zi a venit în vizită și curînd a început să treacă de trei ori pe săptămînă seara și să trimită unele fleacuri pentru cină nu era dragoste din partea domnului F. era adorație, domnul F. mi-a cerut mîna și tata a fost pe deplin de acord și eu ce puteam face ?

— Nimic, spuse Arthur, cît se poate de prompt și de bine dispus, absolut nimic, decît ceea ce ai făcut. Îngăduie unui vechi prieten să te asigure cu deplină convingere că ai procedat perfect.

— Un ultim cuvînt, rosti Flora, înlăturînd cu o fluturare a mîinii toată banalitatea existenței, aș mai vrea să adaug o ultimă explicație aș mai vrea să aduc, *a fost* o vreme pînă a începe domnul F. să-mi acorde atențiile cu neputință de a fi luat în nume de rău, dar asta a trecut și nu trebuia să se întîmple, dragă domnule Clennam dumneata nu mai porți lanțul de aur ești liber și sper că vei fi fericit, iată-l pe tata care totdeauna se plictisește și își vîră nasul pretutindeni unde nu-i fierbe oala.

Cu aceste cuvinte și cu un gest grăbit de avertisment, plin de sfială (gest cu care Clennam se familiarizase odinioară), sărmana Flora lăsă departe, departe în urmă, fata care fusese de optsprezece ani și se hotărî, în fine, să pună punct.

Ori, mai curînd, ea lăsase în urmă doar jumătate din fata de optsprezece ani, cealaltă jumătate fiind grefată pe ființa văduvei defunctului domn F., din punct de vedere moral un soi de sirenă, pe care adolescentul îndrăgostit de odinioară o privea cu un ciudat sentiment de tristețe împletit cu amuzament.

De pildă : ca și cum ar fi existat între ea și Clennam o înțelegere tainică de cea mai pătimașă natură, ca și cum prima dintr-un lant de diligențe cu patru telegari, înșiruit

pe tot drumul pînă-n Scoția [1], îi aștepta după colț tocmai în clipa aceea ; și, ca și cum ea n-ar fi putut (și n-ar fi vrut) să se ducă împreună cu el la biserica din preajmă, la adăpostul umbrelei de familie, cu binecuvîntarea patriarhală asupră-i și cu încuviințarea lumii întregi, Flora își mîngîia sufletul îndurerat prin tot soiul de semne penibile și misterioase, exprimînd frica de a fi surprinsă.

Pradă senzației de năucire din ce în ce mai accentuată cu fiecare minut care trecea, Clennam vedea văduva răposatului domn F. stăpînită de plăcerea uluitoare de a se plasa pe sine și pe el în situația lor de altădată, repetînd toată comedia de odinioară, acum, cînd scena era acoperită de colb, cînd decorul își pierduse prospețimea, cînd actorii tineri muriseră, cînd locul orchestrei era pustiu, cînd luminile nu mai ardeau. Încă în miezul acestei grotești resuscitări a scenei, în care își aducea aminte că o văzuse pe Flora într-un rol cîndva atît de drăguț și natural jucat, nu se putea împiedica de a-și spune că prezența lui o reînviase și că mai păstra o amintire delicată în sine.

Patriarhul insista ca Arthur să rămînă la cină și Flora făcu un semn care voia să spună : „Da !“ Clennam ar fi dorit să poată face mai mult decît să rămînă la cină — ar fi dorit atît de mult s-o poată regăsi pe Flora care a fost odată sau care n-a fost niciodată — se gîndi că cel mai mărunt lucru ce-l putea face pentru a șterge dezamăgirea de care aproape se simțea rușinat era să se supună dorinței familiei. De aceea rămase la cină.

Pancks lua masa cu ei. Pancks ieși ca un vapor din docul său micuț la șase fără un sfert și se duse întins la patriarh, care tocmai se zbătea, încurcat, într-un marasm de explicații anoste despre Curtea-Inimii-Însîngerate. Pancks se prinse numaidecît cu strășnicie de el și îl scoase la liman.

[1] Referire probabil la orășelul *Gretna Green* (în Dumfriesshire), locul de refugiu al perechilor de îndrăgostiți, situat în Scoția, la granița cu Anglia, nouă mile distanță de Carlisle. Legile scoțiene îngăduiau căsătoria fără întîrziere, ceremonialul fiind de obicei asistat de un fierar, care bătea cu ciocanul în nicovală, simbolic, și de hangiu. În 1856, un decret hotăra ca măcar una din părți să fi stat cel puțin douăzeci și una de zile în Scoția înainte de oficierea căsătoriei.

— Curtea-Inimii-Însîngerate ? zise Pancks, pufnind și smiorcăindu-se. Asta-i o proprietate cu bucluc. Nu că n-ar aduce venituri, dar foarte greu ajungi să pui mîna pe chirii. Ai mai multă bătaie de cap cu această singură casă decît cu toate celelalte care-ți aparțin.

Întocmai precum pentru majoritatea spectatorilor vaporul cel mare, remorcat, pare mai puternic, la fel și patriarhul avea mai totdeauna aerul de a fi spus ceea ce Pancks spusese înaintea lui.

— Serios ?! se miră Clennam, asupra căruia simplul reflex al capului lustruit lună produse un efect atît de sigur, încît, în loc să se adreseze micuțului remorcher, vorbi cu vaporul. Oamenii de acolo sînt chiar așa de săraci ?

— *Nu* prea știm, hîrîi Pancks — scoțînd din buzunarul de culoare ruginie o mînă murdară ca să-și roadă unghiile, dacă-i mai rămăsese vreuna, și îndreptîndu-și ochii ca mărgelele către șeful lui — dacă-s săraci ori ba. Ei zic că sînt, dar așa zic toți. Cînd cineva spune că-i bogat, în general poți fi sigur că nu este. Dealtminteri, dacă-s săraci, ce poți face ? Sărăcești și dumneata dacă nu pui mîna pe banii de chirie.

— Foarte adevărat, încuviință Arthur.

— N-ai să-i adăpostești pe toți calicii din Londra, reluă Pancks. N-o să-i ții pe degeaba. N-ai să te-apuci să le deschizi larg porțile să intre după cum or pofti. Asta nu mai merge, de !

Domnul Casby clătină din cap, spre a sublinia această generalizare cu bunăvoința lui senină.

— Dacă cineva închiriază o cameră de la dumneata contra doi șilingi și jumătate săptămînal, iar cînd trece săptămîna și omul n-are de unde să-ți dea banii, îi spui : „Atunci, de ce-ai mai luat odaia cu chirie ? Dacă n-ai un lucru, de ce-l ții pe celălalt ? Ce-ai făcut cu banii ? Ce-nseamnă una ca asta ? Ce ai de gînd să faci ?“ Asta-i *spui* unui astfel de om, și dacă nu i-o spui, mai mare rușinea pentru dumneata !

După care, domnul Pancks scoase un zgomot curios, surprinzător, un fel de horcăit puternic produs de suflatul violent al nasului, fără alt rezultat decît efectul sonor.

— Aveți un anumit număr de proprietăți asemănătoare celor aflate în estul și nord-estul acestui cartier dacă nu mă-nșel ? întrebă Clennam, neștiind bine căruia din cei doi să se adreseze.

— Oh, cam așa ceva, zise Pancks. Nu neapărat în est sau nord-est, oricare din cele patru puncte cardinale totuna e. Ceea ce trebuie este un capital solid și venituri rapide. Pui mîna pe ele de unde se nimerește. Nu contează poziția... nu în cazul dumitale.

Sub cortul patriarhal se mai afla și o a patra persoană, cît se poate de originală, care își făcu apariția, de asemenea, înainte de cină. Era o bătrînică nemaipomenit de scundă, cu chipul ca o păpușă de lemn cu priviri încremenite, prea ieftină pentru a avea și expresie, și o perucă galbenă tuflită în creștetul capului, hîit, ca și cînd copilul căruia aparținea păpușa i-ar fi bătut un cui la întîmplare ca să-i prindă cumva peruca. Această bătrînă mărunțică mai avea o ciudățenie, și anume : obrazul parcă-i fusese vătămat în două sau trei locuri de către același copil cu ajutorul unui instrument bont de forma lingurii ; chipul ei, si îndeosebi vîrful nasului, prezenta fenomenul unor vînătăi, răspunzînd, în general, căușului acestui obiect. Altceva remarcabil la bătrîna mărunțică era că nu i se spunea altfel decît mătușa domnului F.

Iată în ce împrejurări atrase ea atenția oaspetelui : Flora spunea, în clipa cînd se adusese primul fel de mîncare la masă, că domnul Clennam „nu auzise poate despre moștenirea lăsată ei de domnul F.“. Clennam, drept răspuns, își exprimă nădejdea că domnul F. lăsase soției pe care o adora cea mai mare parte a bunurilor lui pămîntești, dacă nu cumva în totalitate. Flora zise : „Oh, da, nu despre asta era vorba !“ Domnul F. făcuse un testament admirabil, dar îi lăsase cu titlu de moștenire separată pe mătușă-sa. Ieși apoi din încăpere ca să-i aducă moștenirea, și, la întoarcere, i-o prezentă cu un aer oarecum triumfător : „Mătușa domnului F.“.

Trăsăturile cele mai izbitoare pe care un nou-venit le deslușea la mătușa domnului F. erau severitatea excesivă și tăcerea înverșunată, întreruptă cînd și cînd doar de slăbiciunea ei de a face, cu o voce joasă și amenințătoare,

unele observații, care, neavînd nici o legătură cu nimic din ce se discuta și fără a sugera vreo asociație de idei, nu izbuteau decît să te tulbure și să te îngrozească. S-ar putea ca aceste observații să fi fost comunicate după vreun sistem cu totul personal, foarte ingenios, cine știe, și foarte subtil — lipsea însă cheia.

Cina bine pregătită și servită frumos (căci totul în această gospodărie patriarhală îmbia la digestie tihnită) începu cu o supă, calcan prăjit, o sosieră cu sos de crevete și cartofi. Conversația se învîrtea tot în jurul chiriilor. Mătușa domnului F., după ce îi privi pe cei din față vreo zece minute cu un ochi răuvoitor, dezlănțui următoarea observație cumplită :

— Cînd locuiam la Henley [1], niște tinichigii a șterpelit gînsacu lu Barnes.

Domnul Pancks dădu curajos din cap și spuse :

— Perfect, doamnă.

Dar efectul acestei declarații misterioase asupra lui Clennam a fost să-l înspăimînte pur și simplu. Și încă un fapt se adăuga la teroarea inspirată de această doamnă bătrînă. Deși totdeauna era numai ochi, nu dădea niciodată de înțeles că ar fi văzut pe careva. Atunci cînd un străin politicos și atent dorea să știe, de pildă, părerea ei asupra cartofilor, gesturile lui expresive ar fi fost absolut zadarnice în ce o privește. Atunci ce era de făcut ? Nimeni nu putea spune : „Mătușa domnului F., îmi dați voie... ?“ Fiecare se ferea de „lingură“, ca și Clennam, intimidat și deznădăjduit.

S-a mai servit friptură de berbec, de vacă și o plăcintă cu mere — nimic, nici pe departe, care să aibă cît de cît vreo legătură cu gîscanii — și cina se desfășură ca un festin absolut fără haz, cum de fapt și era. Odinioară, Clennam mai stătuse la masa aceea, dar pe atunci nu avea ochi decît pentru Flora ; acum, principala preocupare în privința Flórei era să observe, împotriva voinței lui, că-i plăcea foarte mult berea neagră, că știa să amestece vîrtos vinul de Xeres cu viața sentimentală și că dacă ajunsese puțin prea masivă, existau pentru asta temeiuri substanțiale.

[1] Este vorba despre așa-numitul han de pe malurile Tamisei, „Red Lion Hotel, Henley-on-Thames“.

Ultimul dintre patriarhi fusese totdeauna un mîncău grozav și făcea să dispară cantități uriașe de alimente solide cu bunăvoința unui suflet milostiv care hrănește pe altcineva. Domnul Pancks, totdeauna grăbit, consultînd din cînd în cînd carnețelul slinos pus lîngă el (cuprindea, desigur, numele chiriașilor rău platnici, pe care avea de gînd să-i ia probabil în răspăr la desert), înfuleca mîncarea pe rupte, ca și cum ar fi încărcat la cărbuni, în zarvă mare, împrăștiind resturi peste tot, cu cîte o pufnitură și un smiorcăit la răstimpuri, de parcă remorcherul se afla sub presiune, gata de pornire.

Tot timpul cinei, Flora îmbină apetitul pentru mîncare și băutură din prezent cu apetitul de odinioară pentru iubirea romantică, în așa fel încît Clennam abia dacă mai cuteza să ridice ochii din farfurie, căci nu era chip s-o privească fără a primi cîteva ocheade cu tîlc misterios ori prevenitor, de parcă erau amestecați într-un complot. Mătușa domnului F. ședea tăcută și-l măsura cu niște priviri încărcate de venin și dispreț, pînă ce fața de masă a fost îndepărtată, apărînd carafele cu vin ; în clipa aceea ea lansă o altă observație, curmînd vorba, ca un pendul, fără să-i pese de nimeni.

Flora tocmai spunea :

— Domnule Clennam, vrei să-mi dai un pahar de Porto pentru mătușa domnului F. ?

— Monomentu de lîngă Podu Londrei, declară numaidecît bătrîna doamnă, a fost ridicat după Marele Foc [1] din Londra, și Marele Foc din Londra n-a fost cel în care a ars atelierele lu unchi-tu George.

Domnul Pancks, cu aceeași cutezanță, rosti :

— Chiar așa, doamnă ? Perfect !

Dar în loc să se învăluie iarăși în tăcere, mătușa domnului F. părea foarte pornită din pricina unei nedumeriri închipuite sau a vreunui parapon, și veni cu această nouă declarație :

— Urît mi-a mai fost nătărăul !

Proferase această sentință, aproape solomonică, într-un fel atît de profund jignitor și de personal, prăvălind-o drept peste capul oaspetelui, încît a fost nevoie ca mătușa

[1] Din 1666.

domnului F. să fie condusă afară din încăpere, ceea ce Flora și făcu pe tăcute, căci mătușa domnului F. nu se împotrivi cîtuși de puțin, întrebînd însă la ieșire :

— Atunci de ce-o mai fi venind aici ? pe un ton de dușmănie ucigătoare.

Cînd Flora reveni, aduse explicația că „moștenirea" ei era o bătrînă doamnă inteligentă, dar uneori cam năstrușnică, și că îi cășuna cîteodată din senin pe cîte cineva, ciudățenie de care Flora părea să fie mai degrabă mîndră. Deoarece firea bună a Florei răsări la iveală în această împrejurare, Clennam nu găsi nici un cusur bătrînei doamne care își dăduse arama pe față, acum, cînd se vedea scăpat de temerile pricinuite de prezența ei, așa că ciocniră în tihnă un pahar sau două de vin.

Prevăzînd apoi că remorcherul Pancks avea să ridice curînd ancora și că patriarhul se va duce la culcare, Arthur invocă necesitatea de a trece pe la maică-sa și-l întrebă pe domnul Pancks în ce direcție mergea.

— Spre centru, domnule, spuse Pancks.

— Vreți să pornim pe jos împreună ? îi propuse Arthur.

— Cu plăcere, zise Pancks.

Între timp Flora îi strecurase la ureche frînturi iuți de fraze, că *era* o vreme cînd... că trecutul părea totuși o genune fără fund și că lanțul de aur nu-l mai ținea legat și că venera memoria răposatului domn F. și că o să fie negreșit acasă mîine la unu și jumătate și că hotărîrile soartei erau irevocabile și că presupune că niciodată nu i s-a întîmplat lui Arthur să se plimbe pe partea dinspre nord-est a parcului Grey's Inn exact la orele patru după amiază. Cînd să-și ia rămas bun, el a încercat să-i întindă deschis mîna Florei de astăzi, nu Florei dispărute, nici sirenei, dar Flora n-a vrut, n-a putut admite asta, se simțea absolut incapabilă de a se separa pe sine și pe el de afecțiunea din trecut. Părăsi casa destul de amărît și mai descumpănit ca niciodată, încît dacă n-avea norocul să fie remorcat în primul sfert de ceas, s-ar fi lăsat dus în derivă Dumnezeu știe unde.

Cînd aerul proaspăt de afară și absența Florei îl făcură să-și revină, își dădu seama că Pancks era în plină viteză, strîngînd bruma de unghii ce mai putea găsi, cu cîte un

smiorcăit la intervale. Absorbit de această îndeletnicire, cealaltă mînă înfundată în buzunar, iar pălăria jerpelită cu spatele în față — erau conditiile, se vedea cît de colo, în care își rumega gîndurile.

— Ce noapte răcoroasă ! spuse Arthur.

— Da, destul de răcoroasă, încuviință Pancks. Ca străin, simți clima, cred, mai bine decît mine. Zău, nici n-am avut timp să bag de seamă.

— Ești chiar atît de ocupat ?

— Da, tot mereu trebuie să umblu după cîte unul din ăștia, ori să umblu după cîte ceva. Dar mie-mi plac afacerile, mărturisi Pancks, luînd-o și mai iute la picior.

— Pentru ce-i făcut omul pe lume ?

— Pentru nimic altceva ? rosti Clennam.

Pancks răspunse tot cu o întrebare :

— Pentru ce altceva ?

Răspunsul acesta conținea, în sine, ceea ce însemnase povara vieții lui Clennam ; el nu dădu nici o replică.

— Asta-i întreb eu săptămînal pe chiriașii noștri, rosti Pancks. Unii dintre ei se uită lung la mine, zicîndu-mi : „Așa săraci cum ne vezi, jupîne, toată ziulica nu facem decît să muncim din greu, să ne omorîm oasele, să dăm în brînci de atîta trudă, fără răgaz de cînd ne sculăm". Iar eu le spun : „Pentru ce ești făcut pe lumea asta ?" Astfel le astup gura. Nu mai scot o vorbă. „Pentru ce ești făcut pe lumea asta ?" Așa le trag clapa.

— Ah, Doamne, Doamne, Doamne ! exclamă Clennam, oftînd.

— Uite, eu, reluă Pancks, continuînd argumentarea despre chiriașul săptămînal. Pentru ce altceva crezi dumneata că-mi închipui că-s făcut eu ? Pentru nimic altceva. Dă-mă jos din pat devreme, pune-mă la treabă, lasă-mă numai puțin să-nfulec cîte ceva și ține-te de capul meu. Ține-te mereu de capul meu, și-am să mă țin și eu mereu de capul dumitale, și pe urmă te ții mereu și de alții. Iată *Toate îndatoririle Omului* [1] într-o țară de negustori.

[1] Aluzie la cartea *The Whole Duty of Man*, apărută anonim în 1658, scrisă poate de Richard Allestree, cunoscut mai tîrziu sub numele de Provost din Eton.

După ce mai merseră puțin în tăcere, Clennam zise :

— N-ai gust pentru altceva, domnule Pancks ?

— Ce gust ? replică, sec, Pancks.

— Hai să spunem înclinație.

— Am înclinația să cîștig bani, domnule, rosti Pancks, numai să-mi spui cum.

Din nou se auzi acel sunet ca un smiorcăit și pentru prima dată Clennam se gîndi că era poate felul lui de a rîde. Era un om ciudat în toate privințele ; s-ar fi putut crede că nu vorbea prea serios, dar tonul scurt, aspru și iute în care își repezea aceste cioturi de principii, cu ajutorul, parcă, al unei moriști mecanice, n-aducea deloc a șagă.

— Nu prea ești mare cititor, presupun ? întrebă Clennam.

— Niciodată nu citesc altceva decît scrisori de afaceri și conturi. Nu colecționez nimic altceva decît anunțuri de familie. Dacă *asta* înseamnă un gust, pe acesta îl am eu. Domnule Clennam, nu cumva te tragi din Clennam din Cornwall ?

— Nu, după cîte știu.

— Știam că nu. Am întrebat-o pe mama dumitale, domnule. Nu-i dînsa femeia care să fi lăsat să-i scape vreun prilej.

— Și dacă m-aș trage din familia Clennam din Cornwall ?

— Atunci ai fi aflat ceva în avantajul dumitale.

— Serios ? În ultima vreme am aflat destul de puține vești în avantajul meu.

— Există o proprietate în Cornwall fără stăpîn, domnule, și nici un Clennam din Cornwall care să-și ridice drepturi asupra ei, spuse Pancks, scoțînd carnețelul din buzunarul de la piept și punîndu-l la loc înapoi. Eu dau colțul aici. Îți doresc noapte bună.

— Noapte bună, zise Clennam.

Remorcherul însă, ușurat deodată și scăpînd acum de povară, porni la drum pufăind din răsputeri si luînd distanță.

Au traversat împreună Smithfield [1], și Clennam a fost lăsat singur la colțul cu Barbican [2]. N-avea deloc intenția să se ducă în seara aceea la maică-sa, în odaia ei lugubră, și nu s-ar fi simțit mai abătut, mai părăsit dacă se afla într-un deșert. Porni agale în jos pe strada Aldersgate și, dus pe gînduri, se îndrepta spre catedrala Sf. Paul, plănuind să iasă într-o arteră principală ca să mai vadă puțină lumină și mișcare, cînd, un pîlc compact de oameni venea înspre el, pe același trotuar ; se retrase lîngă o prăvălie, făcînd loc lumii să treacă. Mulțimea tot apropiindu-se, își dădu seama că se îmbulzea în jurul unor oameni care duceau ceva pe umeri. Curînd văzu că era un soi de targă, înjghebată în pripă dintr-un oblon sau ceva asemănător, pe care zăcea întins cineva. Din frînturile de conversație prinse de la cei din gloată, după bocceluța plină de noroi purtată de un om și după pălăria înnămolită, purtată de un altul, pricepu că se întîmplase un accident. Cei cu targa se opriră sub un felinar, la cîțiva pași de Arthur, ca să mai prindă puteri ; mulțimea stătu de asemenea locului, iar el în mijlocul alaiului.

— Un accidentat pe care-l duceți la spital ? întrebă el pe un bătrîn din preajmă, care clătina din cap, dispus să stea de vorbă.

— Da, încuviință acesta, lovit de un poștalion. Ar trebui puse sub urmărire și amendate poștalioanele-astea. Vin în goană nebună de pe Lad Lane și strada Wood cu douăspe ori paispe mile pe oră, poștalioanele-astea. Ce mă miră pe mine e că nu-s uciși încă mai mulți de poștalioanele-astea.

— Sper că omul acesta n-a fost ucis ?

— Nu știu, spuse bătrînul ; da' dacă n-a fost ucis, asta nu-nseamnă că poștalioanele-astea n-a vrut să-l ucidă.

Cel care vorbise își încrucișă brațele la piept și luă o poziție mai comodă, ca să-și verse tot focul despre poșta-

[1] Odinioară ocol pentru vite și cai, de prin 1150 (în veacul al XII-lea, principalul teren de execuție) pînă în 1855, cînd a fost mutat pe Caledonian Road, iar în locul acestuia construindu-se între 1867—1868 Piața Centrală de Carne. Așadar, Dickens se referă aici la vechiul ocol.

[2] Cei doi se despart la întretăierea străzii Aldersgate cu Barbican (barbacană).

lioanele-astea față de orice trecător dispus să-l asculte, cîteva alte glasuri ținîndu-i isonul, din pură simpatie pentru accidentat.

Cineva se adresă lui Clennam :

— Sînt o primejdie publică, domle, poștalioanele-astea !

— *Eu* am văzut ieri seară unul oprindu-se la o palmă de un băiețaș, zise altcineva.

— *Eu* am văzut unul călcînd o pisică, domle... și în locul ei putea foarte bine să fi fost propria dumitale mamă, mai spuse cineva, cu toții dîndu-i de înțeles, nemijlocit, că dacă are cît de cît o înrîurire în treburile publice, ar face foarte bine s-o folosească împotriva poștalioanelor ăstora.

— Păi, englezii de pe aici trebuie să fie cu ochii în patru seară de seară, ca nu cumva să-i lovească poștalioanele-astea, reluă primul bătrîn ; *ei* știu cînd vin de după colț, că-s gata-gata să le smulgă mădularele. Da' ce te faci cu un biet străin care habar n-are de ele !

— E străin ? întrebă Clennam, aplecîndu-se în față să se uite.

Luat cu asalt de răspunsuri, precum : „Franțuz, domle ; portughez, domle ; olandez, domle ; prusac, domle", și de încă alte presupuneri contradictorii, Clennam auzi deodată o voce stinsă cerînd, în italiană și franceză, puțină apă. Iar ca răspuns, observația generală :

— Vai de el, sărmanul, zice că nu mai scapă ; n-ar fi de mirare !

Clennam ceru voie să fie lăsat să treacă, pentru că înțelegea ceea ce spunea bietul străin. Numaidecît i se făcu loc să înainteze spre a sta de vorbă cu el.

— În primul rînd, dorește puțină apă, zise el, uitîndu-se în jur. (O duzină de oameni cumsecade se duseră care încotro să-i aducă.) Ești grav rănit, prietene ? întrebă el în italiană bărbatul lungit pe targă.

— Da, domnule ; da, da, da ! Piciorul, piciorul ! Mă bucur însă că aud vechea muzică, deși mi-e tare rău.

— Ești în trecere pe-aici ?! Uite apa ! Stai să-ți dau puțin.

Așezară targa pe niște pietre de pavaj strînse morman la o înălțime convenabilă față de caldarîm, și, aplecîn-

du-se, Arthur ridică ușor capul rănitului cu o mînă, iar cu cealaltă îi duse paharul la buze. Era un bărbat scund, musculos, cu pielea arămie, păr negru și dinți albi. Un tip plin de vioiciune, pare-se. Avea cercei la urechi.

— Așa. Ești în trecere pe aici ?

— Desigur, domnule.

— Străin de acest oraș ?

— Bineînțeles, bineînțeles, mai încape vorbă ? ! Am sosit chiar în seara asta nefericită.

— Din ce țară ?

— Din Marsilia.

— Ia te uită ! Și eu la fel ! Sînt aproape tot așa de străin aici ca și dumneata, deși eu m-am născut aici ; și eu am venit din Marsilia nu demult. Nu te necăji. Străinul înălță spre el ochii, implorator, cînd se îndreptă din mijloc după ce îi șterse fața, potrivindu-i ușor haina care îi acoperea trupul crispat de durere. N-am să te părăsesc pînă nu voi fi sigur că ești în mîini bune. Curaj ! Ai să te simți cu mult mai bine peste o jumătate de oră.

— Ah ! *Altro ! Altro !* exclamă străinul pe un ton ușor neîncrezător.

Cînd ridicară din nou targa, lăsă să-i cadă mîna dreaptă ca să facă un semn îndărăt, scuturînd arătătorul în aer.

Arthur Clennam se întoarse ; mergea alături de targă spunînd rănitului cuvinte de îmbărbătare și însoțindu-l pînă în apropierea spitalului „Sf. Bartolomeu“ [1]. Nu s-a dat voie altcuiva să intre în afară de cei care purtau targa și de Arthur ; rănitul a fost așezat numaidecît pe o masă, cu calm și tact, și examinat atent de un chirurg, tot așa de la îndemînă, de prompt și gata să apară ca Năpasta în persoană.

— Nu prea știe englezește, spuse Clennam. Oare e grav rănit ?

[1] Cel mai vechi spital din Londra, rămas și astăzi pe locul fundației inițiale, puse în 1123 de Rahere — curtean al regelui Henric I — după întoarcerea sa dintr-un pelerinaj la Roma. În interior există numeroase portrete făcute de mîna lui Reynolds, Lawrence etc., iar pe pereții care străjuiesc scara principală se află picturi de mari proporții cu semnătura lui Hogarth, dăruite de artist în 1737, cînd a fost guvernatorul spitalului.

— Să ne uităm mai întîi peste tot, rosti chirurgul, continuînd să-l examineze cu interesul omului de meserie înainte de a se pronunța.

După o cercetare amănunțită a piciorului cu un deget, cu două, cu o mînă, cu amîndouă mîinile, deasupra și dedesubt, sus și jos, încoace și încolo, și făcînd observații aprobatoare asupra punctelor care prezentau interes către un alt domn aflat lîngă el, chirurgul bătu bolnavul pe umăr și spuse în cele din urmă :

— Are să-și revină. Se va face bine. E destul de greu, dar nu e cazul să-i jertfim piciorul.

Clennam traduse cuvintele pacientului, care era plin de recunoștință, și, în felul lui exuberant, sărută de mai multe ori mîna interpretului și a chirurgului.

— E serios rănit, presupun ? zise Clennam.

— M-da, răspunse medicul, dus pe gînduri, cu plăcerea artistului care-și contemplă opera de pe șevalet. Da, destul de serios. Are o dublă fractură deasupra genunchiului și o luxație dedesubt. Amîndouă de toată frumusețea.

Din nou bătu bolnavul pe umăr, amical, de parcă voia să-i atragă atenția că era un băiat tare detreabă, demn de toată lauda fiindcă își rupsese piciorul într-un fel atît de interesant pentru știință.

— Vorbește franceza ? întrebă chirurgul.

— Da, da, vorbește franceza.

— Atunci, n-o să fie la ananghie aici... Va trebui să înduri puțină durere ca un băiat cuminte, prietene dragă, și să fii mulțumit că totul decurge așa de bine, adăugă în această limbă, și ai să mergi iarăși de minune. Ia să vedem acum dacă mai e și altceva ; cum stăm cu coastele ?

Nu mai era nimic altceva, iar cu coastele stăteam perfect. Clennam rămase atîta vreme cît tot ce se putea face se făcuse cu iscusință și promptitudine — sărmanul călător, zăbovind pe un pămînt străin, îi ceruse acest hatîr cu lacrimi în ochi — și întîrzie la căpătîiul patului unde fusese transportat, după cuviință, pînă ce bolnavul ațipi. Abia atunci îi scrise cîteva cuvinte, făgăduindu-i că va reveni a doua zi, pe o carte de vizită, lăsată să i se înmîneze cînd se va trezi.

Toată tevatura asta durase atît de mult, că era ora unsprezece noaptea cînd ieși pe poarta spitalului. Închiriase vremelnic o locuință în cartierul Covent Garden și luă calea cea mai scurtă într-acolo, prin Snow Hill și Holborn.

Iarăși singur, după întîmplarea recent petrecută care-i stîrnise atîta compasiune și îngrijorare, mergea, firește, furat de gînduri. Dar nu făcea cîțiva pași, nu treceau nici zece minute, firește, fără să-și aducă din nou aminte de Flora. Îi aducea aminte de viața lui, cu toate meandrele și rarele clipe de fericire.

Ajungînd în locuința lui, se așeză dinaintea focului gata să se stingă, așa cum stătuse la fereastra din odaia de odinioară uitîndu-se afară, la pădurea de hogeaguri înnegrite de funingine, și își îndreptă privirea în urmă asupra sumbrei perspective parcurse pînă să ajungă în acest prag al existenței sale. Drum atît de lung, de gol, de pustiu ! Fără copilărie, fără tinerețe, doar o singură amintire care se dovedea a fi, atunci numai, în ziua aceea, o pură nebunie.

Pentru el era o nenorocire, oricît de neînsemnată ar fi părut în ochii altuia. De fapt, în vreme ce tot ceea ce fusese dur și grav în memoria lui rămînea intact în confruntarea cu realitatea — rezistînd la atingere și văz, fără a pierde nimic din neînduplecata severitate de odinioară — unica amintire duioasă din experiența lui nu putuse trece însă aceeași probă și se destrămase. El a prevăzut acest lucru cu o noapte înainte, cînd a visat cu ochii deschiși, dar atunci nu-și dăduse seama de asta ca acum.

Visa astfel fiindcă era un om cu o credință adînc înrădăcinată în firea lui pentru tot ce înseamnă gingășie și bunătate și de care el fusese vitregit în viață. Crescut în josnicie și avariție, a fost salvat tocmai de această credință, care a făcut din el un om demn și generos. Crescut în indiferență și severitate, această credință l-a salvat, căpătînd o inimă caldă și miloasă. Crescut într-un spirit care era cumplit de cutezător pentru a fi urmat, și de aceea, în loc de a face din om imaginea Creatorului, făcea din Creator imaginea unui păcătos, credința aceasta l-a salvat, îndemnîndu-l să nu-și judece strîmb semenul, să

fie îndurător în umilință și i-a sădit în suflet speranța și dragostea pentru aproapele său.

Credința aceasta l-a mai salvat de slăbiciunea plîngăreață și de crudul egoism de a-și închipui că, deoarece nu întîlnise cutare bucurie ori cutare virtute în drumul lui îngust, sau nu izbutise să le obțină prin muncă, atunci însemna că nu mai era necesar să facă parte din marele tipic al vieții, ci trebuiau privite cînd se iveau întîmplător, drept niște elemente cît se poate de josnice. Era un dezamăgit, dar cu o fire prea fermă, prea sănătoasă pentru a respira un aer atît de pestilențial. Zbătîndu-se el însuși în beznă, putea să tindă spre lumină, cînd o vedea strălucind asupra altora, și o întîmpina cu bucurie.

Iată de ce stătea acum dinaintea focului aproape stins, gîndindu-se întristat la drumul străbătut pînă să ajungă în noaptea asta, dar fără a răspîndi venin pe drumul pe care alți oameni ajunseseră pînă la ea. Faptul că fusese privat de atîtea și atîtea lucruri și că la vîrsta lui era nevoit să umble peste tot, departe, pentru a da de vreun toiag care să-i țină tovărășie și să-l îmbărbăteze pe povîrnișul peregrinării sale, avea, pe drept cuvînt, de ce să-i pară rău. Se uita la focul unde flacăra pierise, unde se topise jarul, în care spuza devenise cenușie, de unde se cernea în pulbere, și un gînd îi veni în minte : „Ce curînd voi cunoaște și eu toate aceste prefaceri și mă voi stinge !“

Trecîndu-și astfel viața în revistă, era ca și cum cobora dintr-un copac verde, încărcat de flori și fructe, și vedea cum toate crengile se vestejesc și cad la pămînt, una cîte una, pe măsură ce se apropia de ele.

„Din nefericita obidă încă din fragedă copilărie, din căminul sever și vitregit de dragoste de mai tîrziu, din plecarea mea într-un exil îndelungat, apoi întoarcerea, primirea mea de către mama, relațiile mele cu ea de atunci și pînă în după-amiaza acestei zile petrecute cu sărmana Flora — își spuse Arthur Clennam — cu ce m-am ales din toate astea ?“

Ușa odăii se deschise încetișor și tresări auzind aceste cuvinte care erau parcă un răspuns :

— Mica Dorrit.

Capitolul XIV

PETRECEREA MICĂI DORRIT

ARTHUR CLENNAM se ridică iute și dădu cu ochii de ea stînd în prag. Această povestire trebuie văzută uneori cu ochii Micăi Dorrit, și anume începînd chiar de acum, din clipa cînd se uita la el.

Mica Dorrit vedea o odaie întunecată, care i se părea spațioasă și grozav mobilată. Reprezentări aristocratice despre Covent Garden, locul vestitelor cafenele, unde domni în veșminte cu ceaprazuri de aur și săbii se luau la harță și apoi se băteau în duel ; reprezentări costisitoare despre Covent Garden, locul unde găseai iarna flori cu cîțiva galbeni firul, ananași, mazăre verde cu atîția și atîția galbeni chilul ; reprezentări pitorești despre Covent Garden, locul unde exista un teatru strașnic, oferind spectacole splendide, minunate, în fața unor doamne și domni luxos îmbrăcați, pe care săraca Fanny ori săracul ei unchi nici pomeneală de-a ajunge cîndva să le vadă ; reprezentări dezolante despre Covent Garden, cu toate arcadele acelea ale sale, unde copii amărîți, în zdrențe — pe lîngă care trecuse ea mai adineaurea — ca niște șobolani tineri, stăteau pitulați și ascunși, hrănindu-se din gunoaie, strînși unul într-altul ca să se mai încălzească, izgoniți pretutindeni (atenție la șobolanii tineri sau vîrstnici, voi toți cei din familia Lipitorilor, căci, pentru numele lui Dumnezeu, sînt pe cale să ne roadă temeliile și-o să ne trezim cum se prăvălesc acoperișurile peste capetele noastre !) ; reprezentări extravagante despre Covent Garden, un loc al tainelor din trecut și prezent, al întîmplărilor romantice, un loc al belșugului și sărăciei, al frumuseții și sluțeniei, al superbelor grădini fertile și al șanțurilor împuțite — toate aceste gînduri care-i veneau de-a valma în minte făceau încăperea să pară și mai întunecată decît era în ochii Micăi Dorrit, stînd în ușă și uitîndu-se înăuntru cu sfială.

La început așezat pe un jilț dinaintea focului stins, apoi întors, dînd uimit cu ochii de ea, iată — cel pe care-l căuta. Domnul acela bronzat, serios, cu un zîmbet atît de plăcut, așa de deschis și de atent în gesturi, în seriozitatea căruia deslușea totuși ceva care-i aducea aminte de mama lui, cu marea deosebire că aceasta era serioasă în asprime, pe cînd el în blîndețe. Acum o privea cu aerul acela atent și iscoditor care o făcea pe Mica Dorrit să plece totdeauna ochii, ca și de astă dată.

— Biata mea copilă ! Aici, în miezul nopții ?

— Am spus Mica Dorrit, domnule, anume ca să vă pregătesc. Știam că o să fiți foarte nedumerit.

— Ești singură ?

— Nu, domnule, am adus-o și pe Maggy cu mine.

Considerînd apariția ei îndeajuns de pregătită prin rostirea numelui său, Maggy răsări de pe palier, de afară, cu un zîmbet pînă la urechi. Își stăpîni totuși această manifestare, luînd un aer împietrit și festiv.

— Dar aici nu-i pic de foc, rosti Clennam. Și dumneata ești... Fusese gata să spună „atît de ușor îmbrăcată", dar se oprî în clipa cînd să facă aluzie la sărăcia ei, zicînd în loc :... Și e atît de frig.

Puse jilțul de pe care se ridicase mai aproape de cămin și o îndemnă să se așeze ; apoi, aducînd repede lemne și cărbuni, făcu un morman și aprinse focul.

— Piciorul dumitale e rece ca marmora, copila mea (o atinse cu mîna din întîmplare, lăsat pe un genunchi ca să ațîțe flacăra) ; vino mai aproape, să-i simți dogoarea.

Mica Dorrit îi mulțumi numaidecît. Era destul de cald, chiar foarte cald ! Simți un fior văzînd cum își ferea pantofii subțiri și uzați.

Fetei nu-i era rușine de bieții ei pantofi. El cunoștea povestea ei ; nu, nu din pricina asta. Mica Dorrit se temea ca nu cumva, văzîndu-i, să-l jignească pe taică-său ; că ar fi putut să-și spună : „Cum de a avut inima să mănînce astăzi și să lase făptura aceasta micuță să meargă pe caldarîmul înghețat !" Nu credea că ar fi fost un gînd potrivit ; ea știa doar, din experiență, că uneori se întîmplă ca oamenii să se înșele. Asta făcea parte din ghinioanele care l-au urmărit pe tatăl ei.

— Înainte de a vorbi despre altele — începu Mica Dorrit, așezată în fața focului palid și ridicînd ochii spre chipul a cărui expresie armonioasă dezvăluia simpatie, compasiune și dorința de ocrotire, un mister de-a dreptul de nedezlegat, parcă mai presus de înțelegerea ei — îmi dați voie să vă spun ceva, domnule ?

— Da, copila mea.

O ușoară umbră de tristețe se așternu pe chipul ei auzindu-l că i se adresează atît de des cu „copila mea". Era surprinsă că a observat asta sau că se gîndise la un lucru atît de neînsemnat ; el însă spuse numaidecît :

— Căutam un cuvînt afectuos și n-am putut găsi un altul. Deoarece chiar adineauri te-ai slujit de numele pe care ți l-am dat în casa mamei, și cum acesta-i numele care îmi vine totdeauna în minte cînd mă gîndesc la dumneata, lasă-mă să-ți spun Mica Dorrit.

— Mulțumesc, domnule, mi-e mai drag decît oricare alt nume.

— Mica Dorrit.

— Măicuța, interveni Maggy (care cădea de somn) corectîndu-i.

— Totuna e, Maggy, replică Mica Dorrit, e totuna.

— E totuna, măicuță ?

— Întocmai.

Maggy rîse și îndată începu să sforăie. În ochii Micăi Dorrit și în auzul său făptura aceasta grotescă, zgomotul acesta aspru erau ceva cît se poate de plăcut. Chipul îi strălucea de mîndrie pentru copilul ei mare, cînd din nou întîlni ochii domnului grav și bronzat. Se întreba la ce s-o fi gîndind cînd se uita la ea și la Maggy. Mica Dorrit își spunea : „Ce tată bun ar fi ! Cu asemenea privire cum și-ar sfătui el fiica și i-ar da curaj !"

— Ceea ce voiam să vă spun, domnule, rosti Mica Dorrit, este că fratele meu e liber.

Arthur își exprimă bucuria la auzul acestei vești și nădăjduia că Tip se va purta frumos.

— Și ce voiam să vă mai spun, domnule, rosti Mica Dorrit, tremurînd din tot trupușorul și cu glasul întretăiat, este că nicicînd nu-mi va fi dat să aflu generozității cui datorează el libertatea... Nu voi putea întreba niciodată și niciodată nu mi se va spune, niciodată nu voi putea

mulțumi acelui domn, din toată inima mea plină de recunoștință.

— Probabil că nu are nevoie să i se mulțumească, zise Clennam. S-ar putea ca el însuși să fi fost recunoscător (și cu temei) că avusese mijloacele și prilejul de a-i face un mic serviciu, ei, care merită cu prisosință servicii mari.

— Și ce voiam să vă mai spun, domnule, continuă Mica Dorrit, tremurînd tot mai mult, este că dacă l-aș cunoaște, și asta nu-i exclus, i-aș spune că niciodată nu va putea ști, absolut niciodată, cît de recunoscătoare îi sînt pentru bunătatea sa, cît de recunoscător îi va fi și tata. Și aș mai vrea să spun, domnule, că de l-aș cunoaște cumva, și n-ar fi exclus... dar nu-l cunosc și nici nu-mi va fi dat... știu asta !... să-i spun că niciodată de-acum încolo nu mă voi culca pînă să nu mă rog Cerului să-l binecuvînteze și să-l răsplătească. Și de l-aș cunoaște, și n-ar fi exclus, i-aș cădea în genunchi, i-aș lua mîna și i-aș săruta-o și i-aș cere să nu și-o retragă, ci să o lase... oh, s-o lase o clipă... să-mi simtă lacrimile recunoscătoare, căci altfel n-am cum să-i mulțumesc !

Mica Dorrit, luîndu-i mîna, o duse la buze și ar fi îngenuncheat dinaintea lui, dar el o împiedică încetișor și o sili să se așeze din nou în jilț. Ochii ei, tonul vocii ei îi mulțumiseră cu mult mai bine decît și-ar fi închipuit ea. Arthur nu-și putu păstra calmul ca de obicei cînd spuse :

— Lasă, Mică Dorrit, lasă, lasă ! Să presupunem că știi cine este acea persoană, că ai avut prilej să faci acest lucru și că l-ai și făcut. Și acum spune-mi, mie, care sînt cu totul altă persoană... nimic altceva decît prietenul care te-a rugat să ai încredere în el... cum de ai ieșit în toiul nopții și ce te-a făcut să umbli pe străzi atît de departe, la ora asta tîrzie, plăpînda și gingașa mea („copilă“ era cît pe-aci să spună) Mică Dorrit !

— Maggy și cu mine am fost astă-seară la teatrul, răspunse, silindu-se să-și recapete cumpătul printr-un efort de multă vreme firesc pentru ea, unde este angajată sora mea.

— Ah, nu-i așa că ăsta-i un loc minunat ? interveni Maggy, care părea să aibă puterea de-a adormi și a se trezi cînd voia. E aproape la fel de bine ca la spital. Numai c-acolo nu-ți dă pui fripți.

Se scutură și adormi din nou.

— Am fost acolo, continuă Mica Dorrit, aruncînd o privire spre protejata ei, pentru că-mi place uneori să-mi dau seama, singură, că surorii mele îi merge bine, îmi place s-o văd acolo, cu ochii mei, cînd nici ea, nici unchiul meu nu știu. E-adevărat, foarte rar pot face asta, deoarece cînd nu lucrez, sînt cu tata, iar cînd lucrez, chiar și atunci nu știu cum s-ajung mai repede la el. În seara asta am spus însă că mă duc la o petrecere.

Cînd făcu această mărturisire, ezitînd sfioasă, înălță ochii pe chipul lui și îi desluși atît de limpede expresia, încît tot ea răspunse :

— Aa, nu, firește ! În viața mea n-am fost la o petrecere !

Tăcu o clipă sub privirea lui atentă și apoi zise :

— Sper că nu-i nimic rău în asta. N-aș fi izbutit niciodată să fiu de vreun folos dacă nu mă prefăceam puțin.

Se temea ca nu cumva în sinea lui s-o judece că se frămîntă atîta pentru ei, le poartă de grijă, îi veghează, fără știrea ori recunoștința lor, în pofida reproșurilor, din parte-le, a unei presupuse neglijări. Iar ceea ce îl preocupa într-adevăr era făptura slăbuță, înarmată cu o voință atît de puternică, cu pantofii subțiri și uzați, îmbrăcămintea sărăcăcioasă și pretinsa ei recreere, distracție. Tatăl ei o întrebase unde urma să aibă loc petrecerea. În casa unde lucra, răspunse Mica Dorrit, roșind. Nu dăduse deloc amănunte ; doar cîteva cuvinte ca să-l liniștească pe taică-său, care bănuia că nu putea fi o mare petrecere, își închipuia el, desigur. Ea se uită o clipă la șalul care-l avea pe umeri.

— Este prima dată, mărturisi Mica Dorrit, cînd lipsesc de acasă noaptea. Iar Londra pare atît de mare, de pustie, și atît de înfricoșătoare.

În ochii Micuței Dorrit, imensitatea Londrei sub cerul negru era cumplită ; o trecuse un fior rostind aceste cuvinte.

— Dar, adăugă ea, din nou stăpînindu-se, cu un efort, nu pentru asta am venit să vă deranjez, domnule. Am plecat de acasă în primul rînd pentru că sora mea și-a găsit o prietenă, o doamnă, despre care-mi vorbise, și eram curioasă s-o cunosc. Și fiind plecată, am ajuns — anume — pe strada unde locuiți, și văzînd lumină la fereastră...

Nu, nu pentru întîia oară. Nu, nu pentru întîia oară. Fereastra asta strălucise și alte seri în ochii Micuței Dorrit ca o stea îndepărtată. Făcuse ocoluri chinuitoare, istovită și tulburată, numai ca să se uite de jos, punîndu-și întrebări despre domnul cel serios și bronzat, sosit dintr-o țară atît de îndepărtată, care i se adresase ca un prieten și protector.

— M-am gîndit, rosti Mica Dorrit, că sînt trei lucruri despre care voiam să vorbesc, dacă erați acasă și puteam veni sus. Mai întîi, ceea ce am încercat să spun, dar niciodată n-o să pot... niciodată nu-mi va fi...

— Șșt, șșt ! Gata, cu ăsta s-a isprăvit ! Să trecem la al doilea, o întrerupse Clennam, alungîndu-i emoția cu un zîmbet (flacăra din cămin scăpără pe chipul ei) și punînd pe masă, la îndemînă-i, vin, prăjituri, fructe.

— Cred, domnule, continuă Mica Dorrit, că al doilea lucru este : cred că doamna Clennam mi-a aflat taina... știe cu siguranță de unde vin și unde mă duc. Adică unde locuiesc.

— Serios ? ! replică iute Clennam.

Apoi o întrebă, după ce rămase o clipă pe gînduri, de unde și pînă unde avea această bănuială.

— Cred, răspunse Mica Dorrit, că domnul Flintwinch trebuie să mă fi urmărit.

— Și de ce ? întrebă Clennam, cu ochii îndreptați spre foc și încruntîndu-se. De ce presupui asta ?

— L-am întîlnit în două rînduri, de fiecare dată în apropiere de casă. De fiecare dată, seara, cînd mă întorceam. M-am gîndit, și-ntr-un caz și-ntr-altul, deși s-ar putea lesne să mă fi înșelat, că nu avea aerul să mă fi întîlnit din întîmplare.

— Ți-a spus ceva ?

— Nu, mă saluta doar și înclina capul într-o parte.

— Naiba să-i ia capul ! exclamă Clennam dus pe gînduri, cu ochii încă la foc. Totdeauna și-l înclină într-o parte.

Se smulse din visare ca s-o convingă să ia un strop de vin și să mănînce ceva — grea treabă, căci era atît de timidă, de sperioasă — apoi zise, din nou pe gînduri :

— S-a schimbat și mama față de dumneata ?

— Nu, nu, deloc. Se poartă ca-ntotdeauna. Mă-ntreb dacă nu făceam mai bine să-i fi istorisit toată povestea mea. Mă-ntreb dacă s-ar fi cuvenit... adică dacă socotiți c-ar fi bine să-i istorisesc totul... mă-ntreb dacă, adăugă Mica Dorrit, uitîndu-se la el cu o expresie imploratoare, și, treptat, îndreptîndu-și ochii în altă parte, cînd el începu s-o privească, dacă m-ați sfătui ce să fac...

— Mică Dorrit, zise Clennam, și aceste două cuvinte, între ei doi, începuseră să țină locul a o sumedenie de fraze delicate, în funcție de tonul diferit și de situația în care erau folosite ; să nu faci nimic deocamdată. Am să stau puțin de vorbă cu vechea mea prietenă, doamna Affery. Să nu faci nimic, Mică Dorrit, nimic altceva decît să te-nfrupți din cele de pe masă. Te rog mult.

— Mulțumesc, nu mi-e foame, nici sete, spuse Mica Dorrit, cînd el împinse încetișor paharul spre ea. Cred că lui Maggy i-ar face plăcere să ia ceva, poate.

— O să-i umplem îndată buzunarele cu tot ce-i aici, rosti Clennam, dar pînă s-o trezim... mai era și un al treilea punct.

— Da, domnule. Dar n-o să vă supărați ?

— În nici un caz, îți promit.

— Pare ciudat. Nu prea știu cum să spun. Să nu credeți că e o nesăbuință din partea mea, un act de nerecunoștință, se scuză Mica Dorrit, cu o tulburare crescîndă.

— Nu, nu, nu. Sînt sigur că o să fie ceva foarte firesc și drept. Nu mi-e teamă că voi interpreta greșit vorbele dumitale, oricum ar fi ele.

— Mulțumesc. Veți reveni să-l mai vedeți pe tata ?

— Da.

— Ați avut bunăvoința și tactul să-l anunțați printr-un bilețel că veniți mîine ?

— Oh, ce importanță are ! Da.

— Vă puteți închipui, spuse Mica Dorrit, împletindu-și brațele subțiri unul într-altul și exprimînd toată seriozitatea sufletului ei în privirea-i fermă, ce-aș vrea să vă rog să nu faceți ?

— Cred că da. Dar s-ar putea să greșesc.

— Nu, dumneavoastră nu greșiți, se împotrivi Mica Dorrit, scuturînd din cap. Dacă s-ar întîmpla să avem ne-

voie, nespus de mare nevoie încît să n-o putem scoate la capăt altminteri, lăsați-mă să vă cer *eu* un sprijin.

— Bine, așa să fie.

— Nu-l încurajați să ceară. Făceți-vă că nu pricepeți dacă cere ceva. Nu-i dați nimic. Salvați-l, cruțați-l de așa ceva, și-l veți putea vedea într-o lumină mai bună !

Clennam spuse — cu un glas nu prea deslușit, văzînd lacrimi sclipindu-i în ochii ei neliniștiți — că-i va respecta dorința cu sfințenie.

— Nu știți ce fel de om este, reluă ea, nu știți ce fel de om este în realitate. Și de unde-ați putea ști, văzîndu-l acolo întîmplător, sărmanul de el, și nu cum l-am văzut eu, pe îndelete. Ați fost atît de bun cu noi, atît de delicat într-adevăr, încît aș vrea să aveți o părere mai bună despre el decît toți ceilalți. Și nu pot îndura gîndul, exclamă Mica Dorrit plîngînd, ascunzîndu-și lacrimile cu mîinile, nu mă pot împăca gîndindu-mă că tocmai dumneavoastră a trebuit să-l vedeți în halul acela, în singurele lui momente de degradare.

— Te rog, stărui Clennam, nu te întrista atît de mult. Te rog, te rog, Mică Dorrit ! Ne-am înțeles perfect acum.

— Mulțumesc, domnule. Mulțumesc ! M-am străduit din răsputeri să mă abțin de a vă spune toate astea ; m-am gîndit la acest lucru zi și noapte, cînd însă am fost sigură că veți reveni, m-am hotărît să stau de vorbă cu dumneavoastră. Nu pentru că mi-ar fi rușine de el (își șterse lacrimile iute), ci fiindcă îl cunosc mai bine decît oricine, și-l iubesc, și sînt mîndră de el.

Luîndu-și această piatră de pe inimă, Mica Dorrit era nerăbdătoare să plece acum. Deoarece Maggy se trezise de-a binelea, tocmai pe cale să devoreze din ochi, de la distanță, fructele și prăjiturile, chicotind dinainte de bucurie, Clennam socoti cel mai nimerit prilej de diversiune să-i toarne un pahar de vin, pe care ea îl dădu pe gît într-o suită de înghițituri zgomotoase, după fiecare din ele ducînd mîna la beregată și exclamînd cu răsuflarea întretăiată, cu ochii aproape ieșiți din orbite :

— Ah, ce grozăvie ! Ca la spital !

Cînd isprăvi de băut, cu tot alaiul de laude, Clennam îi dădu în grijă încărcarea coșului — nu umbla niciodată fără coș — din toate lucrurile comestibile de pe masă și

totodată să ia bine seama să nu uite nimic. Plăcerea cu care Maggy făcea această treabă și plăcerea măicuței de-a o vedea pe Maggy bucurîndu-se — iată o urmare fericită în asemenea împrejurări pentru conversația atît de tîrzie.

— Dar porțile pesemne că-s demult încuiate, spuse Clennam, aducîndu-și aminte deodată. Unde vă duceți ?!

— Mă duc la Maggy acasă, răspunse Mica Dorrit. Acolo mă simt în siguranță și sînt foarte bine îngrijită.

— Trebuie să vă însoțesc pînă acolo, se oferi Clennam. Nu vă pot lăsa să plecați singure.

— Ba da, vă rog, lăsați-ne să plecăm singure. Vă rog, lăsați-ne ! insistă Mica Dorrit.

Vorbea cu atîta seriozitate, încît Clennam își dădea seama că ar fi fost nedelicat din partea lui să stăruie, mai ales deoarece înțelegea foarte bine că locuința lui Maggy era dintre cele mai umile.

— Vino, Maggy, o îndemnă Mica Dorrit, veselă, ne descurcăm noi foarte bine ; acum știm drumul, nu-i așa, Maggy ?

— Da, da, măicuță, știm drumul, zise Maggy, rîzînd pe înfundate.

Și plecară. Mica Dorrit se întoarse din ușă ca să mai spună :

— Cerul să vă binecuvînteze !

Rostise aceste cuvinte pe un ton foarte scăzut, dar — cine știe — poate că acolo sus se auziseră deslușit, ca un întreg cor dintr-o catedrală.

Arthur Clennam așteptă să dea mai întîi colțul străzii pînă să vină în urma lor, la distanță, nu cu intenția, cîtuși de puțin, de a se amesteca pentru a doua oară în viața particulară a Micăi Dorrit, ci ca să fie el cu conștiința împăcată că ajunsese teafără în cartierul acela, cu care era obișnuită. Părea atît de mititică, de plăpîndă și fără apărare împotriva umezelii cumplite, mergînd iute în umbra greoaie a protejatei sale, încît simți — odată cu valul de compasiune care-l cuprinse, obișnuit s-o ia drept o copilă cu totul deosebită față de restul lumii aspre — că s-ar fi bucurat s-o poată lua în brațe și s-o ducă pînă la capătul drumului pe care-l avea de străbătut.

După cîtva timp ajunseră pe o arteră principală unde se afla închisoarea Marshalsea ; le văzu pe urmă că înceti-

nesc pasul și că apoi curînd dau colțul într-o stradă laterală. Se opri locului. Își dădea seama că nu avea dreptul să meargă mai departe și se îndepărtă agale. Nu bănuia deloc, firește, că le pîndea primejdia să rămînă pînă dimineața fără adăpost și nu va afla adevărul decît tîrziu, foarte tîrziu după aceea.

— Iată, asta-i o locuință bună pentru tine, Maggy, spuse Mica Dorrit, oprindu-se dinaintea unei case sărăcăcioase, cufundată în beznă, de unde nu venea nici un zgomot cînd ascultă la ușă ; n-avem de ce ne plînge. De aceea o să ciocănim numai de două ori și nu prea tare, și dacă nu se trezește nimeni, trebuie să ne plimbăm pe-aici pînă la ziuă.

Mica Dorrit bătu o dată, cu grijă, și ascultă. Mica Dorrit bătu a doua oară, cu grijă, și ascultă. Peste tot liniște și pace.

— Maggy, draga mea, trebuie să ne cuibărim cum om putea mai bine. Trebuie s-avem răbdare și să așteptăm să se facă ziuă.

Era o noapte rece și întunecoasă ; sufla un vînt umed, și cînd ieșiră din nou în strada principală, orologiile băteau ora unu și jumătate.

— Abia peste cinci ore și jumătate, zise Mica Dorrit, ne putem duce acasă.

Venind vorba despre „acasă", era ceva firesc să se ducă și s-o mai privească, fiind la doi pași doar. Se apropiară de poarta zăbrelită și se uitară în curte printre gratii.

— Sper că doarme un somn sănătos, spuse Mica Dorrit, sărutînd una din vergelele grilajului, și nu-mi duce lipsa.

Poarta îi era atît de familiară, de prietenoasă, încît puse coșul lui Maggy într-un colț ca să slujească drept scaun, și, strîngîndu-se una într-alta, se odihniră acolo un timp. Cîtă vreme strada a fost pustie și tăcută, Mica Dorrit nu s-a temut ; cînd însă auzea pași de departe ori vedea vreo umbră mișcîndu-se pe lîngă felinare, atunci, tresărind, spunea în șoaptă :

— Maggy, hai să plecăm. Văd că vine cineva !

Maggy se scula, mai mult sau mai puțin morocănoasă, rătăceau niței prin preajmă și apoi reveneau în același loc.

Atîta timp cît mîncatul fusese pentru Maggy o noutate și un amuzament, mai merse cum merse. Dar cînd se sătură, deveni arțăgoasă, dîrdîia de frig și scîncea.

— Acum, acum ai să scapi, draga mea, o îmbuna Mica Dorrit, răbdătoare.

— Oh, ție ți-e bine, măicuță, dar eu sînt o biată fetiță, numai de zece ani.

Pînă la urmă, în puterea nopții, cînd strada era într-adevăr foarte liniștită, Mica Dorrit îi puse capul greoi pe pieptul ei și o mîngîie pînă adormi. Și astfel, stătea rezemată de poartă, privind stelele și urmărind din ochi norii care goneau nebunește pe deasupra lor : acesta a fost dansul de la petrecerea Micuței Dorrit.

„Oh, dacă ar fi cu adevărat o petrecere ! gîndi ea la un moment dat, așezată în același loc. Dacă ar fi fost lumină, cald și frumos, și dacă ne-am fi aflat la noi acasă, iar sărmanul și iubitul meu tată, stăpînul casei, nu ajungea vreodată să fie închis între zidurile acestea ! Iar domnul Clennam să fi fost unul dintre oaspeții noștri și să fi dansat după o muzică încîntătoare, veseli cu toții și fără griji, ca niciodată ! Mă întreb..."

O asemenea priveliște de basm se desfășura dinaintea ei, stînd jos și privind stelele, cufundată în visare, pînă în clipa cînd Maggy, din nou arțăgoasă, voi să se ridice, să-și dezmorțească picioarele.

Orele trei. Trei și jumătate. Străbătuseră Podul Londrei. Ascultau zbuciumul fluviului în creștere lovind stavilele din cale. Priveau în jos, înfricoșate, prin aburul întunecat al fluviului ; zăreau pete micuțe de apă luminate de felinarele de pe pod, scăpărînd ca niște ochi de demon, cu o groaznică putere de vrajă întru crimă și mizerie. Se fereau de oamenii fără adăpost, care zăceau încovrigați, prin cotloane. Fugeau de beți. Le era frică de cei care se furișau, fluierînd sau făcîndu-și semne unii altora pe la colțuri de străzi, ori rupînd-o la sănătoasa cît îi țineau călcîiele.

Deși totdeauna ocrotitoare și ghid, Mica Dorrit, fericită de astă dată de făptura ei puțintică, se prefăcea că se agață, neajutorată, de poalele lui Maggy. Și de cîte ori cine știe ce glas, din vreo șleahtă de scandalagii ori de

hoinari întîlniţi în drum, nu striga celorlalţi : „Lăsaţi să treacă femeia asta cu copilul !“

Astfel, femeia cu copilul au mers şi-au tot mers, pînă cînd orologiul din turlă bătu ora cinci. Se îndreptau agale spre soare răsare, umblînd după primele luciri palide ale zorilor, cînd, o femeie venea în urma lor.

— Ce faci cu copilul acela ? o întrebă pe Maggy.

Era tînără — mult prea tînără, Dumnezeu ştie, pentru a se afla acolo — şi nu părea să fie o femeie urîtă şi nici rea. Avea o voce aspră, dar nu aspră de la natură, se desluşea un accent melodios chiar.

— Dumneata ce faci aici ? replică Maggy, în lipsa unui răspuns mai bun.

— Nu vezi şi fără să-ţi spun ?

— Nu, nu prea văd, zise Maggy.

— Vreau să-mi pun capăt zilelor. Acum, că eu ţi-am răspuns, spune-mi şi dumneata. Ce faci cu copilul acela ?

Presupusul copil ţinea capul aplecat în jos şi se lipi de Maggy.

— Sărmana de ea ! exclamă femeia. N-ai pic de inimă să umbli cu ea pe străzile astea cumplite, la o asemenea oră ? N-ai ochi de nu vezi cît de plăpîndă şi slăbuţă este ? N-ai deloc minte (prea multă nici nu s-ar zice că ai avea) ca să nu-ţi fie milă de mînuţele astea, care-i tremură de frig ?

Păşi de partea cealaltă şi-i luă mîna într-ale sale, ca să i-o încălzească.

— Dă un sărut, scumpo, unei biete făpturi părăsite, o rugă, apropiindu-şi obrazul, şi spune-mi unde te duce ?

Mica Dorrit se întoarse spre ea.

— Vai de mine, Doamne sfinte ! exclamă, dîndu-se înapoi. Ia te uită, coşcogea fata !

— Ce importanţă are ! zise Mica Dorrit, apucînd una din mîinile care-i dăduseră drumul din strînsoare. Nu mi-e teamă de dumneata.

— Atunci, ai face mai bine să-ţi fie, îi răspunse. N-ai mamă ?

— Nu.

— Nici tată ?

— Ba da, un tată pe care-l iubesc.

— Du-te la el și să te temi de mine. Lasă-mă să plec. Noapte bună !

— Trebuie mai întîi să-ți mulțumesc ; dă-mi voie să-ți vorbesc ca și cum aș fi cu adevărat un copil.

— Nu se poate, spuse femeia. Ești bună și nevinovată, dar nu mă poți privi cu ochii unui copil. Nici nu te-aș fi atins, dar credeam că ești un copil.

Și cu un strigăt ciudat, sălbatic, se îndepărtă.

În înaltul cerului zorile nu se revărsaseră încă, dar se făcuse ziuă pe pavajul străzii răsunînd de uruitul carelor, al căruciorelor și trăsurilor, de pașii muncitorilor plecînd la lucru, de scrîșnetul obloanelor de la prăvăliile matinale, de forfota din piețe, de zarva de pe cheiuri. Se crăpa de ziuă, după lumina pîlpîitoare a felinarelor mai palide ca în timpul nopții ; pogora ziua, după aerul aspru și negurile întunericului care se stingeau fantomatice...

Veniră iarăși la poartă, cu intenția de a aștepta acum pînă se va descuia ; dar aerul era atît de rece, de șfichiuitor, și Mica Dorrit, conducînd-o pe Maggy, care dormea de-a-n-picioarele, mergea fără să se oprească. Trecînd prin fața bisericii, văzu că era lumină și ușa deschisă ; urcă scările și se uită înăuntru.

— Cine-i acolo ? se auzi vocea puternică a unui bătrîn, care își punea o scufă de noapte pe cap de parcă s-ar fi dus la culcare într-o criptă.

— Aa, nimeni deosebit, domnule, zise Mica Dorrit.

— Stai ! strigă omul acela. Ia să te văd !

Întoarsă cum era, dînd să plece, la auzul acestor cuvinte se prezentă împreună cu Maggy dinaintea lui.

— Mi-am închipuit, spuse. Te cunosc pe *dumneata.*

— Ne-am întîlnit deseori, zise Mica Dorrit, recunoscîndu-l pe paracliser, ori pe sacristan, sau pe cantor, ori cum l-o mai fi chemînd, cînd am fost aici la biserică.

— Mai mult decît atît, cînd ai venit pe lume te-am înscris în registrul nostru, știi. Ești una din curiozitățile noastre.

— Într-adevăr ? ! se miră Mica Dorrit.

— Desigur. Ca fiica... apropo, cum de-ai plecat așa devreme ?

— Aseară am fost închise pe dinafară, și acum sîntem în așteptare să intrăm.

— Nu mai spune ? Şi mai e încă un ceas bun ! Veniţi în sacristie. Am făcut focul în sacristie din pricina zugravilor. Îi aştept pe zugravi, altminteri, vă daţi seama, nu m-aţi fi găsit aici. Nu se cade ca una din curiozităţile noastre să tremure de frig, cînd ne stă în putere s-o încălzim în tihnă... Veniţi !

În felul lui glumeţ, era un bătrînel foarte cumsecade, şi, după ce aţiţă focul din sacristie, căută prin rafturile cu catastife un volum anume.

— Aicea eşti, uite, spuse el, luînd registrul şi frunzărind foile. Aicea eşti, te poţi găsi şi singură, în mărime naturală. Amy, fiica lui William şi a lui Fanny Dorrit. Născută în închisoarea Marshalsea, parohia bisericii Sf. Gheorghe. Noi le spunem oamenilor că de-atunci acolo ai locuit, fără măcar o zi sau o noapte lipsă la apel. E adevărat ?

— Foarte adevărat, pînă noaptea trecută.

— Dumnezeule mare ! Dar urmărind-o admirativ din ochi, îi veni o altă idee. Îmi pare rău că te văd atît de obosită, de sleită de puteri. Stai puţin. Am să aduc nişte perne din biserică, aşa încît dumneata şi prietena dumitale să vă puteţi întinde dinaintea focului. Nu-ţi fie teamă că n-o să te duci la tatăl dumitale cînd s-or deschide porţile. Îţi dau eu de veste.

Veni numaidecît cu pernele şi le aşternu pe jos.

— Vezi, uite-aşa. Iarăşi în mărime naturală. Aa, nu-i nevoie să-mi mulţumeşti. Am şi eu fete. Şi cu toate că nu s-au născut în închisoarea Marshalsea, s-ar fi putut întîmpla asta, dacă eram şi eu, cu felul meu de a proceda, de soiul tatălui dumitale. Ia stai puţin. Trebuie să pun ceva sub pernă la căpătîi. Uite tocmai ce ne trebuie : un catastif cu decese. Aici e trecută şi doamna Bangham. Dar ceea ce face ca aceste catastife să fie interesante pentru majoritatea oamenilor este nu cine-i înregistrat în ele, ci cine nu-i... cine va veni, ştii, şi cînd. Aici e aici.

După ce aruncă o privire de încuviinţare asupra culcuşului improvizat de el din perne, plecă, lăsîndu-le să se odihnească un ceas. Maggy şi începuse să sforăie ; Mica Dorrit adormi repede cu capul pe cartea cu peceţile Destinului, nestînjenită de misterioasele pagini albe.

Aceasta a fost petrecerea Micăi Dorrit : oprobriu, abandon, mizerie și primejdiile dintr-o mare metropolă, pe umezeală, frig, un șir întreg de ore nesfîrșite, sub norii iuți ai unei nopți lugubre. Aceasta a fost petrecerea de la care Mica Dorrit se duse acasă, vlăguită, în negurile sure din zorii unei dimineți ploioase.

Capitolul XV

DOAMNA FLINTWINCH MAI ARE UN VIS

VECHEA casă în ruină din centrul Londrei, înfășurată în mantia-i de funingine și sprijinindu-se greoi pe cîrjele care luau parte la șubrezirea ei și se dărăpănau deopotrivă, n-a cunoscut niciodată vreo epocă de sănătate și de voioșie în decursul timpului. Dacă soarele se apropia cumva, n-o atingea decît cu o rază, și într-o jumătate de ceas dispărea ; dacă luna o scălda vreodată în lumină, era doar ca să-i risipească ici-colo pete pe zăbranicul ei trist, făcînd-o să arate și mai jalnic.

Stelele, desigur, o vegheau cu răceală cînd nopțile erau limpezi și fumul nu prea des ; dar vremea rea îi ținea de urît cu o rară credință. Ploaia, grindina, înghețul, dezghețul zăboveau laolaltă prin cotloanele ei sinistre cînd în alte locuri nici nu mai existau ; chiar și zăpada rămînea acolo cu săptămînile, multă vreme după ce din galbenă se făcuse neagră, ca să-și dea silnic sfîrșitul în bocet după viața ei hîdă. Casa aceasta n-avea alte dependințe. Cît despre zgomotele străzii, hodorogitul roților o zbughea pe lîngă poartă în trecere și dispărea numaidecît, făcînd-o pe jupîneasa Affery, care era numai urechi, să se simtă ca

și cum ar fi fost surdă ; își recăpăta apoi simțul auzului cu intermitențe. La fel și cu fluieratul, cîntatul, sporovăiala, rîsul și toate celelalte sunete plăcute omenești. Ele îi treceau într-o clipă pragul, văzîndu-și apoi de drum.

Lumina pîlpîitoare de la foc și de la lumînarea din odaia doamnei Clennam aducea singura schimbare importantă care ar fi putut să destrame cîndva monotonia moartă a locului. În cele două ferestre lungi și înguste, focul arunca un licăr posac toată ziulica, și cît era noaptea de lungă, același licăr posac. Cîteodată, rar, se avînta ca și ea, pătimaș, dar de cele mai multe ori era reținut, la fel ca ea, și se mistuia treptat și molcom. Totuși, ore în șir, de-a lungul zilelor scurte de iarnă, cînd înserarea cobora devreme, după-amiaza, forme grotești și schimbătoare, imaginea ei în jilțul cu rotile, a domnului Flintwinch cu gîtul anapoda și a jupînesei Affery în continuu du-te-vino se proiectau pe zidul casei deasupra porții principale, în forfotă, ca umbrele unei uriașe lanterne magice. Pe măsură ce bolnava țintuită între pereții camerei se pregătea pentru noapte, acestea se făceau treptat nevăzute : umbra mărită a jupînesei Affery veșnic perindîndu-se iute, pînă ce, în fine, se topea în văzduh, ca zborul unei vrăjitoare pe alte meleaguri. Atunci lumina solitară pîlpîia nestînjenită mai departe, pînă ce pălea dinaintea zorilor, și la urmă murea stinsă de Affery, cînd umbrele din tărîmul fermecat al somnului năvăleau asupră-i.

Ciudat, dar dacă focul slab din odaia bolnavei era de fapt un semnal chemînd pe cineva, și anume cineva la care te-ai fi așteptat cel mai puțin, la locul unde *trebuia* neapărat să se înfățișeze ? ! Ciudat ! Dar dacă lumina palidă din odaia bolnavei era de fapt o lumină de veghe, pîlpîind acolo noapte de noapte, pînă cînd un eveniment dinainte prevăzut avea să fie săvîrșit ? ! Care anume din uriașa mulțime de călători, sub soare și sub stele, cățărîndu-se pe povîrnișuri prăfoase și străbătînd anevoie șesuri monotone, cutreierînd țări și mări, umblînd atît de curios încoace și încolo, ca să se adune laolaltă, ca să acționeze și să reacționeze unii față de alții, cine anume din toată gloata asta este cel care, fără a bănui scopul peregrinării, vine aici cu pași siguri ? !

Timpul ne va destăinui. Obeliscul onoarei și stîlpul infamiei, rangul de general și de toboșar, statuia pairului din Westminster Abbey și hamacul marinarului din sînul oceanului, mitra episcopală și azilul de săraci, jilțul cu perna de lînă a lordului cancelar și spînzurătoarea, tronul și ghilotina — toți cei care se îndreaptă spre aceste ținte pestrițe se află pe calea cea mare, cu minunate meandre, și doar timpul ne va destăinui încotro purcede fiecare călător.

Într-o după-amiază de iarnă, pe înserat, doamna Flintwinch, care nu se simțise în apele ei toată ziua, iată ce visă :

Se făcea că era în bucătărie, pregătind vasul de fiert apă pentru ceai, și își încălzea picioarele în cenușar, cu poalele fustei sumese, dinaintea focului mocnind pe grătar, strîns la mijloc, de o parte și de alta mărginit de cîte o văgăună neagră, rece și adîncă. Că stînd jos astfel și întrebîndu-se dacă nu cumva pentru unii oameni viața era o năstrușnică invenție, un zgomot brusc, venind din spate, o înspăimîntă. La fel se mai speriase o dată săptămîna trecută și zgomotul avea ceva misterios în sine — ca un foșnet și trei-patru bocănituri iuți de pași grăbiți, parcă ; în vreme ce o bufnitură și un soi de tremur îi înghețau inima, ca și cum podeaua fremăta sub pasul acesta, sau chiar ca și cum o mînă îngrozitoare ar fi atins-o. Asta îi reînvie vechile ei temeri, cum că prin casă ar bîntui strigoii, ceea ce o și îndemnă să urce în goana mare treptele de la bucătărie, și, fără să știe cum, se pomeni sus, ca să mai aibă un suflet de om lîngă ea.

Se făcea că ajungînd în vestibul, jupîneasa Affery văzuse ușa deschisă la biroul stăpînului ei și înăuntru nimeni. Că venise în dreptul geamului spart din odăița de lîngă poarta principală, ca să-și mai domolească inima care-i bătea vîrtos și ca să se apropie de lumea de dincolo și dinafara casei bîntuite de năluci. Că apoi ea dăduse cu ochii, pe zidul de deasupra porții, de umbrele celor doi mințoși în plină conversație, sus. Că apoi a urcat cu pantofii în mînă, atît ca să fie alături de mințoși, care semănau foarte bine cu niște năluci, cît și ca să audă despre ce vorbeau.

— Lăsați-mă cu prostiile astea, spunea domnul Flintwinch. Nu vă merge cu mine.

Doamna Flintwinch visase că stătea în dosul ușii întredeschise și că îl auzise pe soțul ei rostind cît se poate de deslușit acele vorbe necuviincioase.

— Flintwinch, replică doamna Clennam cu glasul ei obișnuit, puternic și grav, în dumneata se ascunde un demon al minciei. Bagă bine de seamă.

— Puțin îmi pasă dacă-i unul ori o duzină, spuse domnul Flintwinch, pe un ton care dădea de înțeles că numărul cel mare era mai aproape de adevăr. Și de-ar fi și cincizeci, tot ar zice cu toții : „Lăsați-mă cu prostiile astea, nu vă merge cu mine..." Așa i-aș face eu să zică, fie că le este pe plac ori ba.

— Dar ce-am făcut, om mînios ce ești ? ! exclamă vocea puternică.

— Ce-ați făcut ? rosti domnul Flintwinch. V-ați năpustit asupra mea.

— Vrei să zici că te-am dojenit...

— Nu-mi puneți în gură cuvinte pe care nu vreau să le spun, reluă Jeremiah, agățîndu-se cu o îndărătnicie de neînduplecat, tenace, de expresia lui metaforică. Vreau să zic că v-ați năpustit asupra mea.

— Te-am dojenit, începuse ea din nou, pentru că...

— Nici nu vreau s-aud ! strigase Jeremiah. V-ați năpustit asupra mea.

— Bine, atunci m-am năpustit asupra dumitale, om îndărătnic ce ești (Jeremiah chicoti că o silise să adopte expresia lui), deoarece azi-dimineață te-ai apucat să-i dai lui Arthur explicații inutile. Am dreptul să mă plîng de acest lucru, e aproape un abuz de încredere. N-ai făcut-o intenționat...

— Nu admit asta ! o întrerupse Jeremiah, împotrivindu-se și respingînd această concesie. Am făcut-o intenționat...

— Văd că trebuie să te las să vorbești singur dacă ai poftă, reluă ea după o clipă de tăcere, cuprinsă parcă de furie. N-are nici un rost să m-adresez unui bătrîn încăpățînat și iute la mînie, care și-a mai și pus în gînd să nu mă asculte.

— Poftim, nici asta n-o-nghit de la dumneavoastră, rosti Jeremiah. Habar n-am de așa ceva. V-am spus c-am făcut-o intenționat. Vreți să știți de ce, bătrînă încăpățînată și iute la mînie ce sînteți ?

— După cum văd, pur și simplu repeți vorbele mele, zise ea, străduindu-se să-și stăpînească indignarea. Ei, da, vorbește !

— Atunci, iată de ce. Pentru că nu l-ați dezvinovățit pe taică-su în ochii lui, și trebuia să fi făcut asta. Pentru că pînă să vă sară din nou mustarul, dumneavoastră care...

— Destul, Flintwinch ! strigă ea cu o voce schimbată. Mergi cam prea departe.

Bătrînul dădea impresia să fie de aceeași părere. Mai urmă o pauză, iar el își schimbă locul în încăpere ; apoi vorbi din nou, pe un ton mai blînd :

— Tocmai voiam să vă spun de ce. Fiindcă înainte de-a vă lua dumneavoastră apărarea, credeam c-o să luați partea tatălui lui Arthur. Tatăl lui Arthur ! Nu prea țineam eu la tatăl lui Arthur. L-am slujit pe unchiul lui Arthur chiar în casa asta, cînd tatăl lui Arthur, față de mine, nu era cine știe ce de capul lui... avea buzunarele mai goale decît mine... și unchiu-su putea la fel de bine să mă lase pe mine moștenitor și nu pe el. El crăpa de foame în salon, eu în bucătărie, asta era deosebirea principală în situația noastră ; nu ne despărțeau decît cîteva trepte pe care puteai să-ți frîngi foarte bine gîtul. Pe vremea aceea nu l-am avut deloc la inimă și nici nu știu dacă l-am avut cîndva prea mult la inimă. Era un tip nehotărît, șovăitor, pe care viața de orfan îl distrusese încă din copilărie. Și cînd v-a adus aici, pe dumneavoastră, soția aleasă pentru el de unchiu-su, n-a fost nevoie să mă uit de două ori la dumneavoastră (erați femeie arătoasă pe vremea aia) ca să-mi dau seama cine o să conducă. De-atunci totdeauna v-ați sprijinit pe propriile dumneavoastră puteri. Faceți la fel și acum. Nu vă bizuiți pe morți.

— Eu, una, *nu* mă bizui, cum spui dumneata, pe morți.

— Dar ați avea chef s-o faceți, dacă nu mă-nșel, mormăi Jeremiah, de-aia ați tăbărît asupra mea. Nu puteți uita că nu mi-am plecat capul. Presupun că vă uimește faptul că țin să-i dau dreptate tatei lui Arthur ? Ce ziceți ? Puțin îmi pasă dacă-mi răspundeți ori ba, fiindcă știu că

vă uimește, și dumneavoastră o știți tot așa de bine. Haideți, am să vă spun atunci cum stă treaba. S-ar putea să am o fire ciudată, dar așa-s eu de felul meu... nu-i pot lăsa pe alții să-și facă de cap. Sînteți o femeie hotărîtă și o femeie deșteaptă, iar cînd v-ați pus ceva în minte, nimic nu vă mai întoarce din cale. Cine să știe asta mai bine ca mine ?

— Nimic nu mă mai întoarce din cale, Flintwinch, cînd am o justificare față de mine însămi. Pune și asta la socoteală.

— O justificare față de dumneavoastră înșivă ? Eu spuneam că sînteți femeia cea mai hotărîtă de pe lume, sau am vrut să spun, și dacă sînteți decisă să justificați cine știe ce plan pe care-l aveți, veți face și asta, desigur.

— Omule ! Mă justific prin autoritatea acestor cărți, strigă ea, cu o severă energie, și, judecînd după zgomotul care urmă, părea să fi lovit în masă cu toată greutatea mîinii.

— Lăsați asta, replică Jeremiah calm, să nu discutăm deocamdată chestiunea asta. Oricum ar fi, dumneavoastră vă duceți la-ndeplinire planurile, și faceți ca totul să li se supună. Ei bine, eu, unul, nu vreau să mă supun. V-am fost credincios și folositor și mă simt legat de dumneavoastră. Dar nu pot consimți și nici nu voi consimți, și niciodată n-am consimțit, și niciodată nu voi consimți, să mă las pradă voinței dumneavoastră. Mîncați de viu pe oricine altcineva și pace bună. Dar cu firea mea ciudată, doamnă, cît timp trăiesc eu, pe mine nimeni n-o să mă mănînce de viu.

Poate că acesta era la origine mobilul principal al înțelegerii dintre ei. Descoperind atîta forță de caracter la domnul Flintwinch, s-ar putea ca doamna Clennam să fi socotit că merita osteneala asocierii cu el.

— Destul și mai mult decît destul despre subiectul ăsta, zise ea posomorîtă.

— Numai dacă nu tăbăriți din nou asupra mea, replică îndărătnicul Flintwinch, altminteri iar trebuie să vă așteptați s-o iau de la capăt.

Jupîneasa Affery visase că domnul și stăpînul ei începuse să măsoare odaia în lung și-n lat ca să-și mai domolească mînia și că ea plecase în fugă ; că deoarece el nu

ieșise, pe cînd ea, pentru scurtă vreme, trăsese cu urechea, tremurînd ca varga, în vestibulul întunecat ; apoi ea se strecurase iarăși pe scări în sus, îmboldită ca mai înainte de năluci și de curiozitate și se ghemuise din nou îndărătul ușii, afară.

— Te rog să aprinzi lumînarea, Flintwinch, a spus doamna Clennam, vrînd parcă să revină la tonul lor obișnuit. E aproape ora ceaiului. Are să vină Mica Dorrit și mă găsește pe întuneric.

Domnul Flintwinch aprinse iute lumînarea și zise, punînd-o pe masă :

— Ce aveți de gînd cu Mica Dorrit ? Are să vină aici, veșnic, să muncească ? Să vină aici la ceai, veșnic ? Să vină aici și să plece, tot așa, veșnic ?

— Cum poți vorbi de „veșnicie" unei biete schiloade ca mine ? Nu sîntem noi oare cu toții doborîți la pămînt ca iarba pe cîmp, n-am fost eu oare cu mulți ani în urmă retezată de coasa vremii ? De cînd tot zac eu aici așteptînd să fiu strînsă în hambar !...

— Bine, bine ! Dar de cînd zaceți aici... nu pe moarte... nicidecum... sumedenie de copii și de tineri, cîte femei în floare și bărbați vînjoși n-au fost doborîți și duși, iar dumneavoastră sînteți tot aici, vedeți, nu prea schimbată, la urma urmelor ! Viața dumneavoastră și a mea ar putea să mai dureze încă mult. Cînd spun veșnic, înțeleg (deși n-am însușiri poetice) pentru tot restul zilelor noastre.

Domnul Flintwinch dăduse această explicație cît se poate de calm, și cu același calm aștepta un răspuns.

— Atîta vreme cît Mica Dorrit e cuminte și harnică și va avea nevoie de puținul ajutor pe care i-l pot oferi și pe care-l merită, va continua să vină aici, dacă nu cumva se va retrage de la sine putere, pînă la capătul zilelor mele.

— Nimic mai mult ? rosti Flintwinch, trecîndu-și mîna peste gură și bărbie.

— Ce să mai fie încă ?! Ce-ar mai putea fi încă ?! exclamă, pe tonul ei de severă nedumerire.

Doamna Flintwinch visase că timp de un minut sau două nu făcură altceva decît să se privească unul pe celălalt, separați de lumînare, și avusese oarecum impresia că se uitau fix unul la altul.

— Poate știți, doamnă Clennam — întrebă domnul și stăpînul lui Affery pe un ton mult mai scăzut și plin de expresivitate, care nu părea să aibă vreo legătură cu tîlcul simplu al cuvintelor sale — și unde locuiește ?

— Nu.

— Ați dori... hm, ați dori să știți ? zise brusc Jeremiah, ca și cum s-ar fi năpustit asupra ei.

— Dacă țineam să știu, aș fi aflat pînă acum. Nu puteam eu s-o întreb în fiecare zi ?

— Atunci nu țineți să știți ?

— Nu.

După ce răsuflă adînc și semnificativ, domnul Flintwinch spuse, la fel de răspicat :

— Căci întîmplător... închipuiți-vă !... eu am aflat.

— Oriunde ar locui, spuse doamna Clennam cu un glas aspru, dar egal, și scandînd cuvintele tot așa de deslușit ca și cum le-ar fi citit pe niște plăcuțe separate de metal, pe care le ridica una cîte una, a făcut o taină din asta și o va păstra totdeauna față de mine.

— Poate că, la urma urmelor, ați fi preferat să nu știți nimic despre asta ? spuse Jeremiah cu o strîmbătură, ca și cum cuvintele lui ar fi apărut aidoma fărîturii lui schimonosite.

— Flintwinch, zise stăpîna și asociata lui, aprinzîndu-se cu o energie subită, care o făcu pe Affery să tresară, de ce mă-ntărîți ? Uită-te împrejur în odaie. Dacă există vreo compensație pentru îndelungul arest între acești patru pereți... nu că m-aș plînge de năpăstuirea mea, știi că nu mă plîng de asta... dacă există vreo compensație în cazul meu pentru îndelungul arest în camera asta, este că atîta vreme cît sînt lipsită de orice schimbare plăcută, sînt totodată pusă la adăpost și în privința unor lucruri despre care prefer să nu aud. De ce, atunci, tocmai dumneata vrei să-mi răpești această alinare !

— Eu nu vă răpesc nimic, îi întoarse vorba Jeremiah.

— Atunci nu mai scoate un cuvînt. Nici un cuvînt. Dă-i pace Micuței Dorrit să-și păstreze taina față de

mine, iar dumneata păstrează-i taina, deopotrivă, în ce mă privește. Las-o să vină și să plece neobservată și fără să i se pună întrebări. Lasă-mă să sufăr și nu mă lipsi de alinările legate de starea în care mă zbat. Îți cer atît de mult, de mă chinui ca un duh al răului ?

— V-am pus o întrebare. Asta-i tot.

— Ți-am răspuns. Așa că nu mai spune nimic. Nu mai spune nimic !

Se auzi numaidecît zgomotul jilțului cu rotile pe dușumea, și clopoțelul pentru Affery răsună în urma unei smucituri grăbite.

În clipa aceea, temîndu-se mai mult de bărbatul său decît de sunetul misterios din bucătărie, Affery se furișă tiptil și cît se poate de iute, coborî treptele de la bucătărie aproape la fel de repede precum le urcase, își reluă locul dinaintea focului, își potrivi fustele și, în cele din urmă, își aruncă șorțul peste cap. Atunci, clopoțelul începu să sune iarăși, și iarăși, mereu, fără întrerupere ; dar, în ciuda apelului stînjenitor, Affery rămase mai departe nemișcată, ascunsă sub șorț, căutînd să-și tragă sufletul.

În fine, domnul Flintwinch coborî scara, tîrșiindu-și pașii pînă în vestibul, mormăind întruna : „Affery, femeie !“ Affery nici nu se mișcă, ascunsă cum era sub șorț ; el venea poticnindu-se pe treptele dinspre bucătărie, cu o lumînare în mînă, se apropie de ea, îi smulse șorțul de pe cap și o trezi.

— Oh, Jeremiah ! exclamă ea, deșteptîndu-se. Ce spaimă mi-ai tras.

— Dar ce tot făceai aici, femeie ? întrebă Jeremiah. Ai fost sunată de vreo cincizeci de ori.

— Oh, Jeremiah, zise jupîneasa Affery, am avut un vis !

Amintindu-și de fosta ei ispravă, domnul Flintwinch apropie lumînarea de capul femeii, de parcă-ar fi avut de gînd să-i dea foc ca să facă lumină în bucătărie.

— Dar ce, nu știi că-i ora ei de ceai ? ! se burzului, cu un rînjet răutăcios, și lovind unul din picioarele scaunului pe care stătea jupîneasa Affery.

— Jeremiah !... Ora ei de ceai ? Habar n-am ce m-a apucat, dar mi-a fost așa de frică, înainte de-a... de-a începe să visez, încît cred că din cauza asta.

— Uf ! Adormito, exclamă domnul Flintwinch, ce tot îndrugi acolo ?!

— Un zgomot așa de curios, Jeremiah, și o mișcare ciudată, în bucătărie, aici... chiar aici !

Jeremiah ridică lumînarea și se uită la tavanul înnegrit, o lăsă în jos și privi lespezile umede de piatră ale pardoselii, se răsuci în loc, luminînd jur împrejur pereții coșcoviți și numai pete.

— Guzgani, mîțe, apă, țevi de scurgere, spuse Jeremiah.

Jupîneasa Affery tăgădui rînd pe rînd, clătinînd de fiecare dată din cap.

— Nu, Jeremiah, am auzit și altă dată. Am mai auzit o dată sus, și o dată pe scară, cînd mă duceam în toiul nopții din odaia ei într-a noastră... un soi de fosnet și un tremur în urma mea.

— Affery, femeie, zise domnul Flintwinch ursuz, după ce se apropie cu nasul de buzele jupînesei, încercînd să prindă mirosul vreunei băuturi spirtoase, dacă n-aduci mai repede ceaiul, bătrîno, ai să simți chiar pe pielea ta un fosnet și-un tremur de-ai să zbori în celălalt colț al odăii.

Această proorocire a fost pentru doamna Flintwinch un îndemn să se miște din loc și să pornească iute pe scări în sus spre odaia doamnei Clennam. Dar, ținînd seama de toate astea, ea începu de atunci să aibă convingerea nestrămutată că în casa aceea sumbră se petrecea ceva necurat. De aici încolo nu mai știu ce-i liniștea de cum dispărea lumina zilei ; și niciodată nu mai urca sau cobora scara pe întuneric, fără a-și acoperi capul cu șorțul, ca nu cumva să vadă ceva.

Din pricina temerii sale de strigoi și de visuri ciudate, în seara aceea doamna Flintwinch se simțea hăituită de o obsesie care va dura încă multă vreme, pînă ce în această narațiune să se poată pomeni de reînsănătoșirea ei. În vîrtejul nedeslușit al noilor ei senzații și experiențe, deoarece toate celea în jur i se păreau învăluite într-un mister, ea începu, la rîndul său, să fie misteri-

oasă în ochii altora ; și ajunse atît de enigmatică pentru cei din casă, precum era casa cu tot ce cuprindea într-însa pentru ea însăși.

Nu isprăvise bine de pregătit ceaiul doamnei Clennam, cînd auzi un ciocănit slab în ușă, semn că venise Mica Dorrit. Jupîneasa Affery o văzu cum își leapădă pălăria simplă în vestibul, cum domnul Flintwinch își scarpină fălcile și o privește tăcut, ca și cum s-ar fi așteptat la cine știe ce consecințe miraculoase, în urma cărora ea s-o bage pe mînecă de spaimă sau să se aleagă praful de toți trei.

După ceai se auzi un alt ciocănit în ușă, vestind sosirea lui Arthur. Jupîneasa Affery coborî scara să-i deschidă, și, intrînd, el spuse :

— Mă bucur că ești dumneata, Affery. Aș vrea să-ți pun o întrebare.

— Pentru numele lui Dumnezeu, Arthur, răspunse ea numaidecît, nu mă-ntreba nimic ! Jumătate din viață mi-o duc cu frica-n sîn, cealantă jumătate visînd întruna. Nu mă-ntreba nimic ! Nu știu unde mi-e capul, habar n-am ce-i cu mine !...

Îndată o zbughi de lîngă el și nu mai apăru deloc prin preajmă-i.

Deoarece jupîneasa Affery n-avea gustul lecturii și nici destulă lumină ca să coasă în odaia pricăjită — chiar și chef să fi avut și tot nu putea — ședea acum noapte de noapte în semiobscuritatea de unde răsărise subit în seara reîntoarcerii lui Arthur Clennam, absorbită de sumedenie de presupuneri și bănuieli, care mai de care mai absurde, asupra stăpînei sale, a soțului ei și a zgomotelor din casă. Cînd se desfășura groaznicul ritual de pioșenie, în toiul acestor speculații, ochii jupînesei Affery se îndreptau către ușă, de parcă aștepta să se ivească, în acele momente prielnice, cine știe ce făptură întunecată, ca să facă prezența cuiva de prisos.

Altminteri, Affery nu spunea și nici nu făcea vreodată ceva care să atragă asupra ei atenția celor doi mintoși într-un fel deosebit, în afară de unele ocazii, în general de prin preajma tihnitei ore de culcare, cînd sărea pe neașteptate din colțișorul ei obscur și, cu o expresie de groază întipărită pe chip, îngăima în șoaptă către domnul

Flintwinch, care citea ziarul lîngă măsuţa doamnei Clennam :

— Uite colo, Jeremiah ! Acum ! Ce-i zgomotul ăsta ?

Apoi zgomotul, dacă zgomot fusese cumva, înceta, iar domnul Flintwinch, întorcîndu-se spre ea, ca şi cum tocmai atunci ar fi fost doborît la pămînt, împotriva voinţei lui, se răţoia :

— Affery, babo, ai să capeţi o porţie, babo, o porţie zdravănă. Iar ai început să visezi !

Capitolul XVI

SLĂBICIUNEA NIMĂNUI

FIINDCĂ venise vremea de a reînnoi cunoştinţa cu familia Meagles, ca urmare a înţelegerii dintre el şi domnul Meagles, stabilită în incinta Curţii-Inimii-Însîngerate, într-o anumită sîmbătă, Clennam îşi îndreptă paşii către Twickenham [1], unde domnul Meagles ocupa o vilă, proprietatea sa. Cum timpul era frumos şi uscat, iar după îndelunga lui absenţă toate străzile englezeşti îi stîrneau mult interes, îşi expedie valiza cu diligenţa şi porni la drum. O plimbare pe jos însemna pentru el o plăcere nouă, de care rareori se bucurase trăind pe meleaguri străine.

Străbătu Fulham şi Putney pentru plăcerea de a hoinări prin hăţişuri. Era senin şi soarele strălucea pe cer ; şi cînd se trezi că bătuse o distanţă bună în drum spre Twickenham, se surprinse totodată urmărind în gînd o

[1] Era un drum care se întindea pe o distanţă de aproximativ cincisprezece mile. Dickens a locuit aici în 1838, la nr. 4, Ailsa Park Villas.

altă cale, către o seamă de ţinte mai aeriene şi mai puţin reale. Se iviseră iute dinainte-i odată cu mersul sănătos şi priveliştea plăcută. Nu e uşor să te plimbi singur la ţară fără să visezi la ceva. Şi el avea o sumedenie de subiecte încîlcite asupra cărora să mediteze, chiar de ar fi fost să meargă pe jos pînă la capătul pămîntului [1].

Mai întîi, era întrebarea totdeauna prezentă în cugetul lui. Ce va face de acum încolo, cărei îndeletniciri îşi va închina viaţa şi în ce direcţie să se îndrepte mai cu seamă pentru a-şi căuta menirea ? Departe de a fi bogat, fiecare nouă zi de şovăire şi inactivitate făcea din partea lui de moştenire un nou motiv de nelinişte. Ori de cîte ori începea să calculeze cum să facă să-şi sporească această moştenire ori să şi-o plaseze cît mai bine, tot de atîtea ori îi revenea în minte teama ca nu cumva să existe vreun nedreptăţit care să pretindă repunerea sa în drepturi : iată doar un singur subiect care să-i ocupe cu prisosinţă timpul pînă şi celei mai îndelungate plimbări.

Apoi, mai era problema raporturilor, stabilite acum pe picior de egalitate paşnică, dar nicidecum pe încredere, cu maică-sa, pe care o vedea de cîteva ori pe săptămînă. Mica Dorrit constituia preocuparea lui principală şi constantă, pentru că împrejurările din viaţa lui, puse alături de cele legate de povestea vieţii ei, făceau ca această făptură micuţă să i se prezinte ca fiind singura fiinţă de care se simţea ataşat prin nişte fire alcătuite din încredere nevinovată, pe de o parte, şi din ocrotire afectuoasă, pe de alta ; legături de compasiune, respect, de simpatie dezinteresată, de recunoştinţă şi milă. Gîndindu-se la ea şi la posibilitatea de a-l vedea pe taică-său descătuşat de mîna morţii care înlătura orice piedică — unica schimbare de situaţie previzibilă care-i putea îngădui să fie pentru ea un prieten aşa cum ar fi dorit el, transformînd radical modul ei de viaţă, netezindu-i calea anevoioasă şi oferindu-i un cămin — o privea din această perspectivă drept fiica lui adoptivă, sărmana lui copilă a închisorii Marshalsea, adusă la un liman.

Dacă mai avea în minte şi un ultim subiect de meditaţie referitor la Twickenham, conturul acestuia era în-

[1] Joc de cuvinte : *Land's End (Cornwall)* este de fapt punctul cel mai îndepărtat din regiunea de sud-vest a coastei britanice.

tr-atît de nedefinit, încît abia dacă se mai deslușea, în atmosfera ambiantă unde se perindau celelalte subiecte, dinaintea lui.

Străbătuse hățișul și acum îl lăsase departe, cînd ajunse din urmă un trecător, care se aflase o vreme în fața lui și pe care, pe măsură ce se apropia de el, își dădu seama că-l cunoaște, din felul cum ținea capul, din felul cum înainta, preocupat de ceva, mergînd totuși cu un pas destul de hotărît. Dar cînd acesta — fiindcă e vorba de un bărbat — își tufli pălăria spre ceafă și se opri să privească ceva din cale, Arthur îl recunoscu pe Daniel Doyce.

— Bună ziua, domnule Doyce, ce mai faci ? îl salută Clennam, întîmpinîndu-l. Mă bucur că te revăd, și într-un loc mai sănătos decît Ministerul Digresiunilor.

— Aha ! Prietenul domnului Meagles ! exclamă inamicul public, smulgîndu-se din cine știe ce combinații pe care le făcea în minte și întinzîndu-i mîna. Mă bucur că ne-am întîlnit, domnule. Aș vrea să-mi cer scuze, dar ți-am uitat numele !

— Nu face nimic. Nu-i un nume vestit. Nu-i Lipitoare.

— Nu, nu, zise Daniel, rîzînd. Acuma-l știu. E Clennam. Cum o mai duci, domnule Clennam ?

— Nădăjduiesc, domnule Doyce, spuse Arthur, mergînd mai departe alături, că s-ar putea să ne-ndreptăm spre același loc.

— Adică Twickenham ? replică Daniel. Mă bucur.

Se împrieteniră foarte repede și drumul li se păru mai scurt datorită unei conversații variate. Ingeniosul răufăcător era un om de o mare modestie și cu mult bunsimț ; și, deși un om simplu, prea fusese obișnuit să îmbine ceea ce era original și îndrăzneț în concepții cu realizarea lor răbdătoare și meticuloasă, ca să fie un om de rînd. La început s-a lăsat greu pînă să vorbească despre sine, și se împotrivea avansurilor lui Arthur în această direcție, mărturisindu-i doar... aa, da, el făcuse cutare și cutare lucru, el fabricase nu mai știu ce, cutare alt lucru fusese descoperirea lui, dar asta-i era meseria, vezi, meseria lui... abia după ce, treptat-treptat, avu credința că însoțitorul său dovedea un real interes față de treburile

lui, abia atunci cedă și începu să i se destăinuie cu sinceritate. Arthur află că era fiul unui fierar din nord și că maică-sa, rămînînd văduvă, îl dăduse ucenic la un lăcătuș ; acolo, a inventat „niște fleacuri", din care pricină a fost eliberat de ucenicie, cu un dar de bani pe deasupra, datorită căruia a putut da curs dorinței arzătoare de a intra ca ajutor la un inginer mecanic, unde a trudit din greu, a învățat din greu și a trăit din greu șapte ani încheiați.

După ce a deprins meseria, a mai „lucrat în atelier", cu simbrie săptămînală, încă vreo șapte-opt ani, apoi s-a stabilit pe malul fluviului Clyde, unde, încă vreo șase-șapte ani, a tot studiat, a șlefuit, a bătut cu ciocanul și și-a sporit cunoștințele teoretice și practice. Acolo i s-a propus să plece la Lyon și a acceptat ; de la Lyon i s-a oferit prilejul să fie angajat în Germania, acolo i s-a făcut oferta să se ducă la Sf. Petersburg, unde i-a mers foarte bine, mai bine ca nicăieri în altă parte. Totuși, cum avea, firește, preferință pentru orașul său natal și dorea să se distingă acolo și să se facă util, într-un fel sau altul, mai curînd decît oriunde aiurea, s-a întors acasă. Așadar, ajuns acasă, și-a încropit o afacere pe cont propriu, investind, construind și croindu-și în chip onorabil un drum în viață, pînă cînd, după doisprezece ani de serviciu, de strădanii fără întrerupere, a fost înrolat în Marea Legiune Britanică de Onoare, în Legiunea Refuzaților din Ministerul Digresiunilor, a fost decorat cu Marele Ordin Britanic de Merit, cu Ordinul Dezordinii Lipitorilor și Picioroangelor.

— Este foarte regretabil, spuse Clennam, că într-acolo ți-ai îndreptat totdeauna gîndurile, domnule Doyce.

— Într-adevăr, domnule, așa este pînă la un anumit punct. Dar ce poți face ? Dacă ai nenorocul să descoperi ceva care poate fi util țării, trebuie să dai curs acestei idei, orice s-ar întîmpla.

— Nu-i mai bine să renunți ? întrebă Clennam.

— Nu se poate, zise Doyce, dus pe gînduri și scuturînd din cap cu un zîmbet. Ideile-astea nu-ți vin ca să le-ngropi ; îți vin în minte pentru a te sluji de ele. Viața îți este dată cu condiția să lupți din greu pentru ea pînă-n

cea din urmă clipă. Cine face o descoperire se supune aceloraşi condiţii.

— Care va să zică, rosti Arthur, cu o admiraţie sporită faţă de paşnicul său însoţitor, dumneata încă nu eşti complet descurajat ?

— Chiar dacă sînt, n-aş avea acest drept, ripostă celălalt. Chestiunea rămîne la fel de reală ca şi pînă acum.

După cîţiva paşi în tăcere, Clennam, vrînd să schimbe vorba, şi asta nu prea brusc, îl întrebă pe domnul Doyce dacă are vreun asociat care să-l scutească de o parte din grijile afacerilor.

— Nu, răspunse, pînă acum, nu. Am avut cînd am urnit treaba din loc, şi era un om cumsecade. Dar acum cîţiva ani a murit, şi cum nu m-am putut decide uşor să iau un altul, odată acesta pierdut, am cumpărat partea lui şi de-atunci am continuat treaba de unul singur. Şi-apoi mai e ceva, spuse, zăbovind o clipă cu un zîmbet jovial în priviri şi punînd pe braţul lui Clennam mîna dreaptă cu degetul cel mare înzestrat de o nemaipomenită suplеţe, ştii, nici un inventator nu poate fi un bun om de afaceri.

— Nu ? se miră Clennam.

— Păi, aşa spun oamenii de afaceri, explică el, pornind din nou la drum şi rîzînd de-a binelea. Nu ştiu de ce noi, inventatorii, creaturi nefericite ce sîntem, trecem totdeauna drept lipsiţi de simţul realităţii, dar în general asta ar fi situaţia cu noi. Pînă şi cel mai apropiat prieten pe care-l am pe lume, excelentul nostru prieten de colo, continuă Doyce, dînd din cap spre Twickenham, nu se socoteşte el obligat de-a mă ocroti, nu-i aşa, ca şi cum n-aş fi în stare să-mi port singur de grijă ?

Arthur Clennam nu se putu stăpîni să nu rîdă şi el din toată inima, recunoscînd veridicitatea acestei observaţii.

— Aşa încît găsesc că trebuie să am asociat un om de afaceri care să nu se fi făcut vinovat de vreo invenţie, zise Daniel Doyce, ridicînd pălăria de pe cap ca să-şi treacă mîna peste frunte, chiar şi numai din respect pentru părerea curentă şi pentru a susţine onoarea fabricii mele. Nu va socoti, cred, că am condus-o anapoda sau neglijent. Dar asta rămîne să spună el, oricine ar fi, nu eu.

— Atunci, încă nu l-ai ales ?

— Nu, domnule, nu. Abia acum m-am hotărît să-mi iau un asociat. De fapt, e mai mult de făcut ca înainte și fabrica mi-ajunge, acum, cînd încep să îmbătrînesc. Cît despre contabilitate, corespondență și călătorii în străinătate, e nevoie de un patron, nu pot face eu totul. Dacă o să am pînă luni dimineață o jumătate de oră liberă, mă duc să mă consult asupra celui mai potrivit mod de a pune lucrurile la cale, cu... cu dădaca și protectorul meu, adăugă Doyce, rîzînd iarăși din ochi. E un om foarte priceput în afaceri, căci a făcut o bună ucenicie pe acest tărîm.

Au vorbit apoi despre tot soiul de lucruri pînă cînd au ajuns la capătul plimbării lor.

La Daniel Doyce se remarca o încredere în sine netulburată și discretă — conștiința calmă că ceea ce e adevărat trebuie să rămînă adevărat, în pofida tuturor Lipitorilor din oceanul familiei, și va dăinui ca atare, nici mai mult, nici mai puțin, chiar și după ce oceanul cu pricina ar seca ; ideea cuprindea în sine un fel de grandoare, deși nu de calitate oficială.

Pentru că știa bine casa, îl conduse pe Arthur pe drumul care o arăta sub aspectul ei cel mai favorabil. Era o locuință fermecătoare (nu pierdea nimic fiind întrucîtva excentrică), situată pe drumul din vecinătatea fluviului, și exact așa cum se cuvenea să fie reședința familiei Meagles.

Casa se afla într-o grădină, la fel de frumoasă și proaspătă, fără îndoială, primăvara — ca și Pet în primăvara vieții ei — protejată de un pîlc bun de copaci falnici și de plante agățătoare veșnic verzi, tot așa cum Pet era ocrotită de doamna și domnul Meagles. Făcuse parte dintr-o casă veche de cărămidă, din care o aripă fusese pe de-a-ntregul dărîmată, iar alta transformată în actuala vilă ; așa că acum exista o porțiune solidă și mai vîrstnică, reprezentîndu-i pe domnul și doamna Meagles, iar porțiunea mai tînără și plină de pitoresc, foarte atrăgătoare, o reprezenta pe Pet. La adăpostul ei se mai adăugase recent chiar o seră, ale cărei vitralii dense căpătau un colorit nedeslușit, în vreme ce porțiunile mai transparente străluceau în razele soarelui, cînd ca vă-

paia focului, cînd ca niște stropi nevinovați de ploaie, reprezentînd-o eventual pe Tattycoram.

De aici se vedeau fluviul pașnic și bacul, care păreau să dea o lecție de morală tuturor localnicilor, spunînd: „Tineri sau bătrîni, pătimași sau calmi, nemulțumiți sau satisfăcuți, iată cum aleargă veșnic puhoiul. Umflă-se cît o vrea inima de mînia zîzaniei, apa care joacă rotocoale în prova bacului îngînă mereu același și același susur. An de an, atît și atît deplasamentul vasului, atîtea și atîtea mile străbătute de curgerea apei pe oră... ici răchite, colo nuferi, dar nimic incert, nimic neliniștitor pe această cale care se perindă întruna; pe cînd voi, pe făgașul timpului vostru care se deapănă, sînteți atît de capricioși și de bezmetici!"

Abia dacă sunase bine clopoțelul de la poartă, că domnul Meagles le și veni în întîmpinare. Abia dacă ieși domnul Meagles, că doamna Meagles se și afla afară. Abia dacă răsări doamna Meagles, că Pet își și făcu apariția. Abia dacă Pet se ivi, că Tattycoram se și înființă. Niciodată n-au avut parte oaspeții de o primire mai ospitalieră.

— Iată-ne aici, după cum vedeți, îi întîmpină domnul Meagles, în bîrlogul nostru, ca o colivie, de parcă n-o să ne mai luăm zborul... adică să călătorim... niciodată de-acum încolo. Nu-i ca la Marsilia, eh! Aici s-a isprăvit cu marsilieza!

— Într-adevăr, alt soi de frumusețe! zise Clennam, privind în jur.

— Dar, Dumnezeu să vă binecuvînteze, exclamă domnul Meagles, frecîndu-și mulțumit mîinile, ce lucru nemaipomenit de plăcut să fii în carantină, nu-i așa?! Știți că deseori mi-am dorit să mă reîntorc? Grozavă bandă mai eram și noi!

Veșnicul obicei al domnului Meagles. Totdeauna găsea ceva de obiectat despre orice cînd călătorea, și totdeauna voia să se ducă îndărăt cînd nu călătorea.

— Dacă ar fi vară, reluă domnul Meagles, și ce n-aș da să fie, de hatîrul vostru, ca să vă pot arăta toate astea sub cea mai frumoasă înfățișare, nu știu de v-ați mai putea auzi din pricina păsărelelor. Cum noi sîntem niște oameni practici, nu dăm voie nimănui să ne sperie păsăre-

lele ; iar păsărelele, şi ele practice, ne sosesc în miriade. Sîntem încîntaţi că te vedem, Clennam (dacă-mi îngădui, voi renunţa la „domnule"), vă asigur din toată inima, sîntem încîntaţi.

— Niciodată n-am mai fost întîmpinat cu atîta bunăvoinţă, rosti Clennam — apoi îşi aminti de cele spuse de Mica Dorrit în odaia lui chiar, şi adăugă din respect pentru adevăr — cu o singură excepţie, de cînd umblam de colo pînă colo, privind în jos Mediterana.

— Ah ! exclamă domnul Meagles. Era un *adevărat* post de observaţie, nu-i aşa ? Nu doresc un guvern militar, dar puţină marsilieză nu m-ar supăra... doar niţeluş... uneori n-ar strica pe meleagurile astea. Al naibii de linişte e pe aici !

Însoţind acest elogiu asupra caracterului solitar al refugiului printr-o clătinare şovăielnică din cap, domnul Meagles îi conduse pe musafiri înăuntru. Casa era destul de spaţioasă, nimic mai mult ; la fel de drăguţă în interior ca şi afară şi foarte bine aranjată şi confortabilă. Întîlneai urmele obiceiurilor nomade ale familiei în ramele tablourilor şi mobila acoperite, în perdelele strînse ; dar imediat îţi dădeai seama că aceasta făcea parte din capriciile domnului Meagles de a-şi ţine totdeauna vila în absenţa celor de-acasă, gata totdeauna parcă să-i primească după două-trei zile. Exista o colecţie atît de vastă din obiectele cele mai diverse, adunate de-a lungul numeroaselor expediţii, încît ai fi zis că te afli în locuinţa unui corsar binevoitor.

Găseai antichităţi din centrul Italiei, confecţionate de cele mai bune case moderne specializate în această industrie ; fărîme de mumii din Egipt (sau poate din Birmingham), gondole în miniatură din Veneţia ; sate în miniatură din Elveţia ; fragmente de mozaic din Herculanum şi Pompei, ca nişte pifteluţe de viţel pietrificate ; cenuşă din morminte şi lavă din Vezuviu ; evantaie spaniole, pălării de paie din Spezia, tîrlici mauri, ace de păr toscane, sculpturi din marmoră de Carrara, eşarfe din Trastaverini, catifele şi filigrane genoveze, coral napolitan, camee romane, giuvaeruri din Geneva, lanterne arabe, mătănii sfinţite de la un capăt la altul de către papa în persoană şi o groază de fel de fel de vechituri.

Existau apoi vederi ale unei sumedenii de locuri, mai mult sau mai puțin aidoma, și o încăpere micuță cu tablouri reprezentînd niște moșnegi de sfinți ațoși, cu tendoane precum coarda de bici, părul ca al lui Neptun, zbîrcituri ca niște tatuaje și cu asemenea straturi de lac pe ei, încît fiecare față sfîntă slujea drept un fel de cursă, devenind ceea ce în limbajul curent se cheamă o hîrtie de muște. Despre aceste achiziții de pictură domnul Meagles vorbea după tipicul de rigoare. Cunoscător nu era, spunea, decît doar pentru ceea ce îi plăcea ; luate pe nimica toată, lumea *le* găsea destul de bune. Cineva, care oricum pesemne se pricepea puțin în domeniul ăsta, declarase că „Înțelept citind" (un bătrînel deosebit de unsuros, cu o pătură pe el, în loc de barbă cu un guleraș de puf de lebădă și o rețea de crăpături peste tot, ca o crustă de plăcintă prea rumenită) ar fi un Guercino. Cît despre Sebastian del Piombo de colo, trebuie să judeci singur ; dacă tabloul nu este din perioada sa tîrzie, se pune întrebarea de cine să fie atunci ? De Titian ? Da și nu, poate că el a executat doar unele retușuri. Daniel Doyce sugera că poate nici nu s-a atins de el, dar domnul Meagles s-a făcut că nu-l aude.

După ce își arătă toată prada, domnul Meagles îi conduse în camera sa, tihnită, dînd înspre peluză, amenajată să slujească drept salonaș și în același timp să fie și birou, unde se aflau o balanță din alamă pentru cîntărit aur și o lopățică de bancher.

— Aici sînt, vedeți ? spuse domnul Meagles. Dinapoia acestor două lucruri am stat eu treizeci și cinci de ani bătuți pe muchie, atunci cînd nu mă gîndeam să umblu creanga peste tot, cum nu mă gîndesc astăzi să stau locului acasă. Cînd am părăsit banca pentru totdeauna, le-am cerut și le-am luat cu mine. Vă spun acest lucru de la început, ca nu cumva să credeți că stau la birou (după cum spune Pet), precum regele din cîntecul cu cele douăzeci și patru de mierle, și-mi număr banii.

Ochii lui Clennam rătăceau asupra unui tablou de pe perete reprezentînd două fetițe drăgălașe, în mărime naturală, cu brațele petrecute una pe după umerii celeilalte.

— Da, Clennam, reluă domnul Meagles, pe un ton mai scăzut. Iată-le pe amîndouă. Tabloul a fost pictat acum vreo șaptesprezece ani. Pe vremea aceea erau niște copilițe, după cum îi spun deseori mamei.

— Numele lor ? întrebă Arthur.

— Ah, exact ! Pînă acum n-ai mai auzit alt nume în afară de Pet. Pet se numește Minnie, iar cealaltă-i Lillie, sora ei.

— Ați fi crezut, domnule Clennam, că una din ele sînt eu ? întrebă Pet însăși, acum stînd în ușă.

— Aș fi crezut că dumneata ești și una și alta, amîndouă îți seamănă încă atît de mult. De fapt, rosti Clennam, uitîndu-se cînd la originalul fermecător, cînd la tablou, rînd pe rînd, nici acum nu pot spune care din cele două chipuri nu-i al dumitale.

— Ai auzit, mamă ? strigă domnul Meagles nevestei-si, care venise în urma fetei. Totdeauna-i așa, Clennam ; nimeni nu poate spune exact. Fetița din stînga dumitale e Pet.

Tabloul se afla din întîmplare lîngă o oglindă. Deoarece Arthur era din nou cu ochii într-acolo, el o văzu în oglindă pe Tattycoram cum, fiind în trecere, se opri la ușă vrînd să asculte ce se vorbea și apoi se îndepărtă cu o încruntătură mînioasă și disprețuitoare din sprîncene, care îi preschimbă frumusețea chipului în sluțenie.

— Dar hai, veniți ! îi îmbia domnul Meagles. Ați bătut cale lungă, nu glumă, și n-ar strica să vă scoateți cizmele. Cît despre Daniel aici de față, cred că nici prin gînd nu i-ar trece să *și* le scoată dacă nu-i arătăm un trăgător de cizme.

— De ce nu, mă rog ? întrebă Daniel, zîmbind cu subînțeles spre Clennam.

— Oh ! Ai atîtea lucruri la care să te gîndești... replică domnul Meagles, bătîndu-l pe umăr, ca și cum sub nici un motiv nu trebuia lăsat pradă propriei lui slăbiciuni... cifre, roți, angrenaje, pîrghii, șuruburi, cilindri și mii de alte marafeturi.

— În meseria mea, zise Daniel, amuzat, de obicei lucrurile mari le includ pe cele mărunte. Dar nu-i nimic, fie ! Cum dorești, cum dorești !

Clennam, așezîndu-se lîngă foc în odaia sa, nu putu să nu se întrebe dacă în sufletul acestui om cinstit, cumsecade și inimos — domnul Meagles — nu exista cumva vreo fărîmă microscopică din sămînța de mușt ar de unde răsărise marele arbore al Ministerului Digresiunilor. Față de Daniel Doyce el avea în general un ciudat aer de superioritate, care părea fundat mai puțin pe însușirile personale ale lui Doyce, cît mai degrabă sugerat de simplul fapt că acesta era un inventator, un om ieșind dintr-un făgaș bătătorit de alții. La asta putea să se gîndească pînă cînd avea să coboare la masă, o oră după aceea, dacă n-ar mai fi fost o întrebare care de mult timp îl frămînta, încă dinainte de a ajunge în carantină la Marsilia ; îi revenise în minte și-i dădea ghes să găsească o soluție imediată. Oare s-ar fi cuvenit să se îndrăgostească de Pet ? — iată, nici mai mult, nici mai puțin.

Avea încă o dată vîrsta ei. (El schimbă piciorul pe care-l pusese peste celălalt și făcu iarăși socoteala, dar totalul nici gînd să se micșoreze.) Avea încă o dată vîrsta ei. Ei și ? ! Era tînăr ca înfățișare, tînăr ca sănătate și forță, tînăr sufletește. Un bărbat nu e bătrîn, desigur, la patruzeci de ani ; mulți nu au posibilitatea sau nu vor să se însoare pînă nu ating această vîrstă. Pe de altă parte, problema nu era ce gîndea el, ci ce gîndea ea în acest sens.

Considera că domnul Meagles era dispus să-i arate un respect adevărat, așa cum și el avea o simpatie sinceră pentru domnul Meagles și pentru buna lui nevastă. Prevedea că faptul de a da această fată — unică prin frumusețea ei — pe care o iubea atît de mult, unui soț, oricine ar fi fost el, însemna să-și supună dragostea unei asemenea încercări la care nu cutezaseră încă să se gîndească. Dar cu cît îi părea ea mai frumoasă, mai cu vino-ncoa și mai fermecătoare, cu atît necesitatea de a chibzui asupra acestui fapt devenea mai de neînlăturat. Și de ce nu în favoarea lui, la fel de bine ca în a altcuiva ?

Cînd ajunse atît de departe, din nou i se năzări că problema era nu ce gîndeau părinții despre asta, ci ceea ce gîndea fiica lor.

Arthur Clennam era un om rezervat, care își cunoștea metehnele ; în mintea lui într-atît ridica în slăvi meritele frumoasei Minnie, iar pe ale sale și le nesocotea, încît, atunci cînd voi să pună piciorul în prag și să ia o hotărîre, nădejdile începură să-l părăsească. Pînă la urmă, în timp ce se pregătea pentru masă, decise că *nu* se cuvenea să se îndrăgostească de Pet.

Nu erau decît ei cinci în jurul unei mese rotunde și s-au simțit într-adevăr foarte bine. Aveau să-și amintească despre atîția oameni și locuri, și toți au fost bine dispuși și veseli (Daniel Doyce rămînînd întrucîtva retras, ca spectatorul amuzat la un joc de cărți, ori venind cu unele mici observații agere desprinse din experiența personală, în pas cu discuția), de parcă fuseseră împreună de douăzeci de ori pînă atunci, fără să fi știut prea multe unii despre alții.

— Și domnișoara Wade ? întrebă domnul Meagles, după ce pomeniră de o seamă de tovarăși de călătorie. A mai văzut-o careva pe domnișoara Wade ?

— Eu, spuse Tattycoram.

Tocmai adusese o pelerină micuță cerută de tînăra ei stăpînă și se apleca să i-o pună pe spate, cînd își ridică ochii negri și dădu acest răspuns neașteptat.

— Tatty ! exclamă tînăra ei stăpînă. Ai văzut-o pe domnișoara Wade ?... Unde ?

— Aici, domnișoară, zise Tattycoram.

— Cum așa ?

Privirea nerăbdătoare a lui Tattycoram părea să spună, după cum observă Clennam : „Am văzut-o cu ochii mei !“ Dar se mulțumi să răspundă :

— Am întîlnit-o lîngă biserică.

— Mă-ntreb ce putea face acolo ! rosti domnul Meagles. Nu-mi închipui că voia să intre.

— Ea mi-a scris întîi, spuse Tattycoram.

— Oh, Tatty, murmură tînăra ei stăpînă, ține-ți mîinile acasă ! Am avut impresia că altcineva ar fi pus mîna pe mine !

Rostise aceste cuvinte iute, cu o vioiciune involuntară, pe jumătate în glumă, dar fără iritare, nu dezagreabil, cum face orice copil răzgîiat, izbucnind imediat în rîs.

Tattycoram își strînse laolaltă buzele de un roșu-aprins și își încrucișă brațele la piept.

— Vreți să știți, domnule, întrebă, uitîndu-se la domnul Meagles, ce mi-a scris domnișoara Wade ?

— Ei, Tattycoram, replică domnul Meagles, fiindcă pui această întrebare, și cum toți aici de față sîntem prieteni, poate că ne-mpărtășești și nouă, dacă vrei.

— Aflase, cînd am călătorit atunci, unde locuiți, rosti Tattycoram, și m-a văzut nu prea... nu prea...

— Nu prea bine dispusă, Tattycoram ? sugeră domnul Meagles, clătinînd ușor capul spre fata cu ochi negri, oarecum prevenind-o calm. Liniștește-te... numără pînă la douăzeci și cinci, Tattycoram.

Din nou își strînse buzele laolaltă și trase aer în piept, adînc.

— De-aia mi-a scris ca să-mi spună că de m-oi simți vreodată jignită, zise, coborînd privirile către tînăra ei stăpînă, sau de mi s-o face lehamite — și aici iarăși se uită spre ea — aș putea să mă duc la dînsa, că are să se poarte frumos cu mine. Trebuia să mă mai gîndesc, și puteam sta de vorbă cu dumneaei lîngă biserică. Așa că m-am dus acolo să-i mulțumesc.

— Tatty, zise tînăra ei stăpînă, punîndu-i mîna pe umăr, domnișoara Wade m-a cam speriat cînd ne-am luat rămas bun, și nu prea-mi face plăcere să mă gîndesc la ea, mai cu seamă acum, aflînd că a fost atît de aproape de mine fără ca eu să fi știut ceva. Tatty, dragă !

Tatty stătu o clipă nemișcată.

— Haide ! strigă domnul Meagles. Mai numără o dată pînă la douăzeci și cinci, Tattycoram.

Ajunsese poate la doisprezece cu numărătoarea, cînd se aplecă și duse buzele la mîna care o mîngîia ; apoi o dezmierdă pe obraz și îi atinse buclele frumoase ; după aceea Tattycoram ieși imediat din odaie.

— Ei, vedeți, spuse domnul Meagles, în timp ce trăgea spre el măsuța-servantă așezată în dreapta, ca să ajungă la zahăr, vedeți, o fată care ar fi fost pierdută și părăsită dacă nu trăia printre oameni practici. Mama și cu mine știm, numai pentru că sîntem practici, că există

momente cînd întreaga natură a acestei biete fete parcă s-ar răzvrăti împotriva faptului că ne vede că o iubim nebunește pe Pet. Desigur, sărmana, nici taică-său, nici maică-sa n-au iubit-o nebunește. Mi-e greu să-mi închipui ce trebuie să simtă copila asta nefericită cu firea ei pătimașă și revoltată cînd aude rostită, duminica, porunca a cincea. Mereu îmi vine să-i strig: „Sîntem la biserică, Tattycoram, numără pînă la douăzeci și cinci!"

În afară de măsuța-servantă a lui, domnul Meagles mai avea două servante în persoana a două slujnice tinerele, cu obraji trandafirii și ochi scînteietori, care desăvîrșeau în chip îmbietor decorul sufrageriei.

— Și de ce nu, mă rog? spunea domnul Meagles în această chestiune. Așa cum mereu îi repet mamei, de ce să nu privești ceva drăguț, dacă tot trebuie să te uiți la ceva?

O anume doamnă Tickit, bucătăreasă și menajeră cînd familia se găsea acasă și numai menajeră cînd familia era plecată, completa gospodăria. Domnul Meagles regreta că natura îndeletnicirilor doamnei Tickit din acel moment nu îngăduia să-i fie prezentată oaspetelui, dar spera să poată face acest lucru a doua zi. Ea ocupa un loc important în casă, adăugă el, și toți prietenii lui o cunoșteau. Portretul ei era acela din colț. Cînd plecau undeva, totdeauna își punea rochia de mătase și rîndul de zulufi negri ca pana corbului, care se vedeau și în tablou (la bucătărie avea părul cărunt-roșcat), se instala în odăița unde luau gustarea de dimineață, își așeza ochelarii între două pagini anumite din *Medicina casnică*, de doctorul Buchan, și rămînea acolo privind pe după storuri, toată ziulica, pînă se întorceau. S-ar părea că nu exista cauză pe lumea asta care s-o convingă pe doamna Tickit să-și părăsească postul dindărătul storurilor, oricît de îndelungată era lipsa lor, sau să se dispenseze de tovărășia doctorului Buchan, cu toată încredințarea domnului Meagles că în viața ei nu citise o iotă din rezultatul cercetărilor asidue ale acestui specialist învățat.

Seara au făcut o partidă de cărți după vechea modă; Pet stătea cînd lîngă taică-său, privind peste mîna lui,

cînd se ducea la pian și cînta pentru sine cîte ceva, pe apucate. Era un copil răsfățat ; dar cum să fi fost altfel ? Cine putea trăi lîngă o creatură atît de gingașă și de frumoasă fără să sufere influența ei îmbietoare ? Cine putea petrece o seară în casa aceea fără s-o iubească pentru farmecul și grația simplei ei prezențe acolo ? Iată ce gîndea Clennam, în ciuda hotărîrii definitive luate în odaia lui de sus.

Dus pe gînduri, se așeză la o partidă de cărți.

— Ei, unde ți-e mintea, dragă domnule ? întrebă mirat domnul Meagles, care era partenerul lui.

— Îmi cer scuze. Nicăieri ! răspunse Clennam.

— Altă dată pune-ți mintea la contribuție, dragă tinere, îl îndemnă domnul Meagles.

Rîzînd, Pet îi spuse că era sigură că se gîndește la domnișoara Wade.

— De ce la domnișoara Wade, Pet ? întrebă tatăl ei.

— De ce, într-adevăr ? ! exclamă Arthur Clennam.

Pet roși puțin și se retrase din nou la pian.

În timp ce se despărțeau pentru a se duce la culcare, Arthur îl auzi pe Doyce întrebînd gazda dacă voia să-i acorde o jumătate de oră pentru a sta de vorbă, a doua zi, înaintea gustării de dimineață.

Gazda acceptînd cu bunăvoință, Arthur mai întîrzie o clipă, deoarece avea și el un cuvînt de spus în acest sens.

— Domnule Meagles, zise, odată rămași singuri, îți mai amintești că m-ai sfătuit să mă duc întîns la Londra?

— Perfect de bine.

— Și că mi-ai mai dat și alte sfaturi bune de care aveam mare nevoie pe vremea aceea ?

— Nu prea știu cîte parale făceau, răspunse domnul Meagles, dar, desigur, îmi amintesc, am avut discuții plăcute, în deplină încredere, și de o parte, și de alta.

— Am urmat sfaturile dumitale, și acum după ce m-am lepădat de o îndeletnicire penibilă pentru mine din mai multe cauze, aș dori să-mi închin timpul și mijloacele materiale de care dispun unui alt țel.

— Bun ! Și nu știi cum să începi mai repede, spuse domnul Meagles.

— Or, venind aici astăzi, am aflat că prietenul dumitale, domnul Doyce, caută un asociat pentru treburile sale... nu un asociat în materie de tehnică, ci unul care să știe modalitatea de a scoate venituri cît mai mari din această afacere.

— Exact, spuse domnul Meagles, ținînd mîinile în buzunare și cu expresia de odinioară întipărită pe chip, din vremea cînd se slujea de balanță și de lopățica pentru bani.

— În cursul conversației noastre, domnul Doyce a pomenit întîmplător că va urma sfatul dumitale prețios relativ la alegerea unui asemenea asociat. Dacă socotești că vederile și posibilitățile noastre se potrivesc oarecum, atunci poate îl vei înștiința că-i stau pe deplin la dispoziție. Vorbesc, desigur, fără a cunoaște amănuntele și s-ar putea întîmpla să nu ne convină nici unuia dintre noi.

— Fără îndoială, fără îndoială, încuviință domnul Meagles, cu precauția bancherului.

— Dar se va pune chestiunea cifrelor și a calculelor...

— Întocmai, întocmai, zise domnul Meagles, cu fermitatea aritmetică a omului obișnuit cu balanța și lopățica pentru bani.

— ...Și aș fi bucuros să intru în subiect dacă domnul Doyce e de acord, iar dumneata n-ai nimic împotrivă. Deci, dacă în momentul de față îmi dai voie să-ți încredințez acest proiect, ți-aș rămîne foarte îndatorat.

— Clennam, sînt gata să accept misiunea, rosti domnul Meagles. Și fără a anticipa vreunul din punctele pe care dumneata, ca om de afaceri, firește, ți le-ai formulat, îmi îngădui să afirm că există unele șanse de reușită. De un singur lucru poți fi absolut sigur, și anume că Daniel e un om cinstit.

— Sînt așa de sigur de asta, că m-am și decis să-ți vorbesc neîntîrziat.

— Știi, va trebui să-l conduci, va trebui să-l cîrmuiești... e cam năstrușnic, reluă domnul Meagles, care, evident, voia pur și simplu să spună că era un om care născocea lucruri noi și își croia căi noi de acces ; dar află că-i curat ca lacrima... și cu asta, noapte bună !

Clennam reveni în odaia lui, se așeză iarăși dinaintea focului, bucuros că luase hotărîrea să nu se îndrăgostească de Pet. Era atît de frumoasă, atît de demnă de a fi iubită, atît de susceptibilă de a primi toate impresiile sincere călăuzite întru natura ei gingașă și inima-i fără prihană, așa de potrivită să facă din bărbatul care ar fi avut fericirea să i le împărtășească omul cel mai norocos, cel mai de invidiat din lume, încît era într-adevăr foarte bucuros că ajunsese la această încheiere.

Cum însă acesta putea fi un motiv de a ajunge la concluzia opusă, el continuă să mai reflecteze un timp, să se justifice în propriii lui ochi, poate.

„Să presupunem că cineva — își depăna el firul gîndurilor — care a depășit majoratul cu vreo douăzeci de ani, un om sfios din pricina felului cum a fost crescut, și grav, din cauza împrejurărilor din viață, un om care știe că-i lipsesc multe din măruntele însușiri îmbietoare admirate la alții, trăit timp îndelungat pe meleaguri îndepărtate, fără pic de duioșie în juru-i, care nu are vreo surioară drăgălașă să i-o prezinte, nici acel cămin tihnit unde s-o poată aduce ; un om care se simte străin în țara lui, fără avere care să-i compenseze întrucîtva metehnele, care nu are nimic în favoarea lui decît afecțiunea curată și dorința de a face totdeauna bine, să presupunem că un asemenea om ar veni în casa asta și, cedînd farmecului seducător al acestei fete, ar ajunge la convingerea că poate spera să o cucerească... ah ! cită slăbiciune din parte-i !“

Deschise încetișor fereastra și privi afară fluviul molcom. An de an același deplasament al bacului ; același mers al apei cu atîtea și atîtea mile pe oră, ici răchitele, colo nuferii, nimic incert sau neliniștitor...

De ce să se mai simtă jignit ori supărat pînă în adîncul inimii ? Slăbiciunea închipuită de el nu era a lui. Era a nimănui, a nimănui, după cum știa ; și atunci de ce s-ar mai necăji ? Și totuși îl necăjea. Se gîndea (cine nu gîndește o clipă, uneori ?) că poate ar fi fost mai bine să plutească monoton, ca fluviul, și să împace insensibilitatea la fericire cu insensibilitatea la durere.

Capitolul XVII

VRĂJMAȘUL NIMĂNUI

A DOUA zi, înaintea gustării de dimineață, Arthur ieși să arunce o privire asupra împrejurimilor. Cum vremea era frumoasă, iar el avea o oră la îndemînă, trecu fluviul cu bacul și hoinări pe o potecă șerpuind prin luncă. Cînd reveni la poteca edecului, văzu bacul de partea cealaltă și un bărbat strigînd, așteptînd să fie transportat dincolo.

Acest bărbat nu părea să aibă mai mult de treizeci de ani. Era bine îmbrăcat, zvelt și vesel ca înfățișare, frumos legat la trup și oacheș bine la chip. În clipa cînd Arthur sări pîrleazul și se apropie de țărm, cel care aștepta îi aruncă o privire scurtă și apoi își reluă ocupația, prăvălind alene cu piciorul pietre în apă. Felul în care le scormonea din pămînt cu călcîiul și le așeza în poziția cuvenită i se păru lui Clennam întrucîtva plin de cruzime. Majoritatea dintre noi, mai mult sau mai puțin frecvent, își formulează o impresie similară din modul în care cineva face un lucru extrem de neînsemnat : culege o floare, înlătură o piedică din cale, sau chiar din felul cum distruge un obiect neînsuflețit.

După trăsăturile feței, necunoscutul părea dus pe gînduri și nu se sinchisea de frumosul cîine terra-nova, care îl privea atent, urmărind totodată și fiecare piatră, rînd pe rînd, gata-gata să sară în apă la un semn al stăpînului. În acest timp bacul se apropie, cîinele nu primise totuși nici un semn, iar cînd ambarcațiunea veni la mal, stăpînul îl prinse de zgardă și-l trase înăuntru.

— Astăzi dimineață, nu, îi spuse cîinelui. Nu se cuvine să te prezinți dinaintea doamnelor ud ciuciulete. Culcat !

Clennam, venind în urma necunoscutului și a cîinelui, se urcă în bac și luă loc. Cîinele făcu ce i se porunci.

Necunoscutul, în picioare, cu mîinile înfundate în buzunare, se proţăpise între Clennam şi priveliştea din faţă. Necunoscutul şi cîinele săriră amîndoi sprinteni din bac, odată ajunşi la celălalt mal, şi se îndepărtară. Clennam era bucuros că a scăpat de ei.

Ceasul bisericii bătea ora gustării de dimineaţă cînd Arthur urca pe drumeagul ducînd la poarta grădinii. În clipa în care făcu să sune clopoţelul, un lătrat gros şi puternic îl luă cu asalt de dincolo de zid. „Aseară n-am auzit nici un cîine pe-aici", îşi spuse Clennam.

Îi deschise poarta una din fetele rumene la obraji. Pe peluză se aflau cîinele terra-nova şi necunoscutul.

— Domnişoara Minnie n-a coborît încă, domnilor, spuse portăreasa cea îmbujorată cînd intrau împreună în grădină. Apoi către stăpînul cîinelui : Domnul Clennam, domnule, şi se îndepărtă cu un pas mărunt.

— Ce curios, domnule Clennam, chiar adineauri ne-am întîlnit, spuse necunoscutul. Cîinele amuţi atunci. Daţi-mi voie să mă prezint... Henry Gowan. Drăguţ eolţ mai e şi acesta, şi în dimineaţa asta pare minunat de frumos.

Vorbea degajat şi avea o voce agreabilă ; şi totuşi Clennam se gîndea că dacă nu lua hotărîrea fermă de a nu se îndrăgosti de Pet, Henry Gowan ăsta i-ar fi fost tare antipatic.

— Sînteţi pentru prima dată aici, pare-mi-se ? întrebă Gowan ăsta, cînd Arthur aduse laude locului.

— Absolut. Am sosit abia ieri după-amiază.

— Ah ! Păcat că natura nu îmbracă aspectul ei cel mai frumos. Totul era încîntător aici astă-primăvară, înaintea ultimei lor călătorii. Atunci aş fi vrut să fiţi aici.

Dacă nu şi-ar fi reamintit mereu hotărîrea luată, Clennam i-ar fi dorit să ajungă în craterul vulcanului Etna, drept mulţumire pentru politeţea lui.

— Am avut plăcerea să fiu aici în multe ocazii de-a lungul ultimilor trei ani, şi este... un adevărat paradis.

Ce insolenţă sfruntată din partea lui să dea acestei grădini numele de paradis, cel puţin aşa i s-ar fi părut dacă nu lua acea hotărîre înţeleaptă ! Rostise cuvîntul

paradis numai fiindcă, văzînd-o venind pe Pet, voia astfel să-l audă că o făcuse înger ; naiba să-l ia !

Ce radioasă era, ce veselă ! Cum mîngîia cîinele care o cunoștea ! Cît de expresivă era roșeața care îi năpădea fața, tulburarea ei, ochii lăsați în jos, fericirea aceea sfioasă ! Cînd o mai văzuse Clennam să arate astfel ? N-avea nici un fel de temei pentru care să fi putut sau să fi vrut s-o vadă astfel ; și totuși... cînd i-a mai fost lui dat s-o cunoască astfel ?!

Se ținea la mică distanță de ei. Gowan ăsta, rostind cuvîntul paradis, se apropie de ea și îi luă mîna. Cîinele puse lăboaiele pe brațul fetei, cu capul sprijinit de pieptul ei drag. Ea începu să rîdă și le ură bun sosit și făcu mult prea mult caz de cîine, mult, mult prea mult, adică, pornind de la presupunerea că mai era totuși de față un al treilea personaj, care ar fi părut îndrăgostit de ea.

Se degajă apoi și veni spre Clennam, îi dădu mîna cu un „bună-dimineața" și, grațioasă, făcu ce făcu și-l luă de braț, s-o însoțească pînă în casă. Gowan ăsta nu se împotrivi cîtuși de puțin. Nu, se simțea prea sigur.

Un nor trecător umbri chipul jovial al domnului Meagles cînd cei trei (patru, socotind și cîinele, care, cu excepția unuia singur, era cel mai stînjenitor dintre toți) intrară pentru gustarea de dimineață. Nici norul acesta, nici neliniștea abia perceptibilă a doamnei Meagles, dezvăluită cînd își îndreptă privirile spre soțul ei, nu scăpară neobservate de Clennam.

— Ei bine, Gowan, spuse domnul Meagles, înăbușindu-și aproape un oftat, cum merg treburile în dimineața asta ?

— Aproape ca de obicei, domnule. Lion și cu mine ne-am hotărît să nu pierdem nimic din vizitele noastre săptămînale, de aceea ne-am trezit devreme și am venit din Kingston, cartierul meu general în prezent, unde tocmai fac vreo cîteva schițe.

Apoi povesti cum l-a întîlnit pe domnul Clennam la bac și cum au trecut fluviul împreună.

— Doamna Gowan se simte bine, Henry ? întrebă doamna Meagles. (Clennam ciuli urechile.)

— Mama se simte foarte bine, mulțumesc. (Clennam nu mai era atent.) Mi-am permis să mai aduc pe cineva la masa dumneavoastră familială de astăzi și sper că asta n-o să vă deranjeze nici pe dumneavoastră, nici pe domnul Meagles. Nu prea știam cum să procedez, explică el, întorcîndu-se către acesta din urmă. Tînărul acesta mi-a scris invitîndu-se la mine, și cum e de familie bună, m-am gîndit că n-o s-aveți nimic împotrivă dacă-l aduc și pe el aici.

— Cine *este* acest tînăr ? întrebă domnul Meagles cu o deosebită bunăvoință.

— Face parte din familia Lipitoare. Fiul lui Tite Lipitoare, Clarence Lipitoare, care lucrează în biroul tatălui său. Cel puțin vă pot asigura că din pricina vizitei lui, Tamisa n-o să aibă nimic de suferit... n-are s-o pună pe jăratic.

— Zău, zău ?! exclamă domnul Meagles. E un Lipitoare ? Parcă am auzit și *noi* de familia asta, ce zici, Daniel ? Cerule, sînt tocmai în vîrful piramidei, zău ! Ia să vedem. Ce fel de rudă e tînărul cu lordul Decimus ? Domnia-sa a luat de soție, în o mie șapte sute nouăzeci și șapte pe lady Jemima Bilberry, a doua fiică din cea de-a treia căsătorie... ba nu ! Aici mă-nșel ! Aceasta era lady Seraphina... Lady Jemima era prima fiică din a doua căsătorie al celui de-al cincisprezecelea conte De Picioroange cu prea onorata Clementina Toozellem. Foarte bine. Or, tatăl tînărului acestuia s-a însurat cu o De Picioroange, iar tatăl *lui* s-a căsătorit cu vară-sa, care era o Lipitoare. Tatăl celei care a luat în căsătorie o Lipitoare s-a însurat cu o Joddleby... prea m-am dus departe în urmă, Gowan ; dar vreau să aflu ce fel de rudă e acest tînăr cu lordul Decimus.

— Păi, foarte simplu. Tatăl lui e nepotul lordului Decimus.

— Nepotul... lordului... Decimus, repetă domnul Meagles, savurînd voluptuos fiecare cuvînt, cu ochii închiși, nu care cumva să piardă ceva din parfumul arborelui genealogic. Cerule mare, ai dreptate, Gowan, așa este !

— Prin urmare, lordul Decimus e unchiul lui.

— Ia stai niţel ! zise domnul Meagles, deschizînd ochii la această nouă descoperire. Atunci pe linia maică-si, lady De Picioroange îi e mătuşă.

— Bineînţeles.

— He, he, he ! exclamă domnul Meagles foarte interesat. Aşa e, aşa e ! Sîntem bucuroşi să-l primim. Ne vom strădui să se simtă bine, în felul nostru umil ; sper, în orice caz, să nu moară de foame.

La începutul dialogului, Clennam se aşteptase la cine ştie ce izbucnire de furie inofensivă din partea domnului Meagles, ca cea cînd dăduse buzna afară din Ministerul Digresiunilor, tîrîndu-l pe Doyce de guler. Dar bunul lui prieten avea o meteahnă pe care fiecare din noi o poate întîlni şi fără a ne mai duce pînă în strada vecină, şi de care nici chiar frecventarea asiduă a Ministerului Digresiunilor nu l-a putut dezbăra. Clennam se uită la Doyce, Doyce însă ştia totul dinainte şi privea în farfurie, fără a face vreun semn sau a scoate o vorbă.

— Vă rămîn foarte îndatorat, spuse Gowan, pentru a pune capăt discuţiei. Clarence e un mare măgar, dar e unul din cei mai drăguţi şi mai buni băieţi de pe lume !

Înainte ca micul dejun să fi luat sfîrşit, îţi făcea impresia că fiecare din cei pe care-i cunoştea Gowan era mai mult sau mai puţin un măgar, ori un ticălos, mai mult sau mai puţin, deşi cel mai detreabă, mai fermecător, mai simplu, mai adevărat, mai cumsecade, mai drăguţ, mai bun băiat de pe lume. Astfel ar fi putut formula domnul Henry Gowan raţionamentul graţie căruia el negreşit ajungea — oricare erau premisele — la acest rezultat : „Eu ţin totdeauna o deosebit de minuţioasă contabilitate în cazul fiecărui om şi o mică evidenţă a ceea ce e bun şi rău în el. Fac atît de conştiincios acest lucru, încît sînt fericit să vă spun că omul cel mai nedemn este, consider, în acelaşi timp şi cel mai bun băiat din lume. Sînt în măsură să vă aduc la cunoştinţă faptul îmbucurător că există deosebiri cu mult mai puţin însemnate decît aţi fi înclinaţi să presupuneţi între un om cinstit şi un derbedeu".

Efectul acestei plăcute descoperiri era, întîmplător, că pe cînd el părea să găsească, în chip riguros, majori-

tatea oamenilor buni, de fapt nu făcea altceva decît să diminueze calităţile celor care aveau aşa ceva pentru a le trece în seama celor care n-aveau calităţi — iată singurul punct dezagreabil sau primejdios din sistemul său.

Totuşi, de astă dată domnul Meagles nu prea părea să resimtă aceeaşi satisfacţie ca în cazul arborelui genealogic al familiei Lipitoare. Norul pe care pînă în dimineaţa aceea Clennam nu-l mai văzuse pe chipul lui acum i-l umbrea în repetate rînduri ; şi aceeaşi umbră de neliniște trecea şi pe obrazul îmbietor al soţiei lui ori de cîte ori îl privea. Nu numai o dată, atunci cînd Pet mîngîia cîinele, lui Clennam i se păru că tatăl ei se întristează văzînd-o că face acest lucru. Şi, la un moment dat, cum Gowan se afla în picioare de cealaltă parte a cîinelui şi se aplecă în acelaşi timp cu fata, Arthur avu impresia că vede lacrimi în ochii domnului Meagles, care se grăbi să iasă din încăpere. Închipuire sau fapt aievea, Pet însă nu părea indiferentă la toate aceste incidente mărunte ; ea încerca, arătîndu-se mai duioasă ca de obicei faţă de bunul său tată, să-l facă să priceapă ce mult îl iubea, şi, poate de aceea, cînd s-au dus la biserică şi apoi în drum spre casă, ea rămăsese mai în urmă anume ca să-l ia la braţ. N-ar fi putut jura, dar, mai tîrziu, cînd se plimba singur prin grădină, a zărit-o parcă în odaia domnului Meagles, îmbrăţişîndu-şi amîndoi părinţii cu cea mai mare duioşie şi plîngînd pe umărul tatălui ei.

Către după-amiază începuse ploaia şi au trebuit să rămînă în casă, să cerceteze colecţia domnului Meagles şi să-şi omoare timpul stînd de vorbă. Gowan ăsta avea mereu de spus cîte ceva ; vorbea într-un fel degajat şi amuzant. Reieşea că era pictor de profesie şi că fusese o vreme la Roma ; avea totuşi ceva superficial, nepăsător, de diletant, în sine — o metealnă vizibilă atît în devotamentul lui pentru artă, cît şi în privinţa cunoştinţelor sale — lucru pe care Clennam cu greu îl putea înţelege.

Se adresă lui Daniel Doyce pentru lămuriri, stînd amîndoi în picioare la fereastră şi privind afară.

— Îl cunoşti pe domnul Gowan ? îl întrebă pe un ton scăzut.

— L-am întîlnit aici. Vine duminica regulat cînd sînt ei acasă.

— E pictor, după cum spune ?

— Cam așa ceva, rosti Daniel Doyce pe un ton posac.

— Ce fel ? întrebă Clennam, zîmbind.

— Păi, s-a trezit în artă umblînd creanga ca pe strada Pall Mall, zise Doyce, și nu prea cred că arta se lasă să fie luată în glumă.

Continuînd investigațiile, Clennam descoperi că familia Gowan era o ramură îndepărtată a Lipitorilor și că tatăl lui Gowan ăsta, odinioară atașat al unei legații în străinătate, pensionat cu funcția de comisar guvernamental — Dumnezeu știe ce atribuțiuni speciale o mai fi avut — murise la datorie cu salariul proaspăt încasat în mînă și pe care-l apărase dîrz, pînă-n cea din urmă clipă. În semn de recunoaștere a excepționalelor servicii aduse societății, Lipitoare, pe atunci la putere, a recomandat Coroanei să i se acorde văduvei o pensie de două sau trei sute de lire sterline anual ; la care, alt Lipitoare, succesorul lui la putere, i-a mai adăugat și o locuință destul de sumbră și liniștită în palatul de la Hampton Court [1], unde bătrîna doamnă trăiește și astăzi, deplîngînd „degenerescența vremurilor" în compania multor altor persoane de ambele sexe.

Fiul, domnul Henry Gowan, moștenind de la taică-său, comisarul, o foarte mică avere, care nu-i putea fi de cine știe ce ajutor, a fost greu să se chivernisească, și asta cu atît mai mult cu cît slujbele publice se întîmpla să fie rare, iar înclinațiile lui, încă din adolescență, erau pentru o viață libertină. Pînă la urmă a declarat că vrea să se facă pictor ; mai întîi pentru că totdeauna dăduse unele semne de îndemînare în acest sens, și apoi ca să-i otrăvească sufletul lui Lipitoare-șef, care nu avusese grijă să-i pună ceva deoparte pentru viitor.

Dar iată ce s-a petrecut cu timpul : în primul rînd, mai multe doamne simandicoase s-au scandalizat din cale-afară ; apoi, mapele conținînd lucrările tînărului

[1] Aripa cea mai veche a palatului (Tudor) a fost afectată încă din vremea lui George al II-lea locuințelor pentru slujitorii cei mai distinși ai Coroanei.

Gowan au trecut din mînă-n mînă în timpul seratelor, cu care prilej se spunea cu entuziasm că sînt adevărate Lorrain, adevărate Cuyp, adevărate minuni ; atunci lordul Decimus a cerut să-i facă portretul, pe care l-a cumpărat, apoi l-a invitat la masă, dintr-un foc, pe președinte și întreg consiliul de miniștri, în fața cărora a declarat cu gravitatea lui maiestoasă : „Știați că opera aceasta are imense merite, după părerea mea ?"

Pe scurt, oamenii de condiție bună și-au bătut rău de tot capul cum să-l poată lansa. Dar totul a fost zadarnic, naiba știe de ce. Publicul, plin de prejudecăți, s-a împotrivit cu înverșunare. N-a vrut să admire tabloul lordului Decimus nici în ruptul capului. Susținea, răspicat, că în orice meserie (cu excepția celei care îi aparține) trebuie, pentru a reuși, să trudești din zori și pînă-n noapte, din tot sufletul, din toată inima, cu trup și suflet.

Iată de ce acum, domnul Gowan, la fel ca străvechiul coșciug dărăpănat care nici pomeneală să fi fost sicriul lui Mahomet [1] sau al altcuiva, rămînea suspendat între două puncte : plin de ciudă și invidie cu gîndul la cel pe care l-a părăsit ; plin de ciudă și invidie cu gîndul la cel pe care niciodată nu-l va putea ajunge.

Acesta ar fi miezul descoperirilor lui Clennam, în legătură cu el, din acea după-amiază ploioasă de duminică și de mai tîrziu.

Cam la un ceas după ora obișnuită a prînzului, își făcu apariția și tînărul Lipitoare (însoțit de monoclul său), în onoarea căreia familii domnul Meagles dădu liber în ziua aceea celor două cameriste drăguțe și puse în locul lor doi bărbați soioși.

Dînd cu ochii de Arthur, tînărul Lipitoare a fost mirat și descumpănit la culme.

— Ia te uită ! murmură el fără să vrea, pînă să-și recapete prezența de spirit. Zău, asta-i prea de tot, știți !...

Chiar și apoi n-a știut cum să-l înșface mai repede pe prietenul său și să-l tragă la fereastră, spunîndu-i, pe un ton fornăit care făcea parte din debilitatea lui generală :

[1] Legenda, potrivit căreia sarcofagul lui Mahomet ar fi plutit în aer în cavoul lui, a fost infirmată abia în 1814, cu ocazia călătoriei la Medina a exploratorului și orientalistului elvețian Johann Ludwig Burckhardt (1784—1817).

— Ascultă, Gowan, vreau să-ţi vorbesc. Uite ! Cine-i tipul ăsta ?

— Un prieten de-al gazdei noastre. Nu al meu.

— E cel mai feroce radical, ştii ? îl vesti tînărul Lipitoare.

— Cum aşa ? De unde ai aflat ?

— Fir-ar să fie, domnule ! A năvălit la noi, la birou, mai deunăzi, în cel mai groaznic mod. A dat buzna peste tata în aşa hal, că a trebuit să i se arate uşa. A revenit la birou, la noi, şi a dat buzna peste mine. Zău ! În viaţa ta n-ai văzut un asemenea tip.

— Ce voia ?

— Fir-ar să fie, domnule, replică tînărul Lipitoare, zicea că vrea să ştie, ştii ! A răscolit tot ministerul — fără să fi fost anunţat — şi zicea că vrea să ştie !

Făcînd această destăinuire, tînărul Lipitoare, în uimirea lui plină de indignare, holbă ochii atît de mult, cît pe-aci să-i iasă din orbite, dacă nu se anunţa la timp masa, ca să-l salveze. Domnul Meagles (care s-a dovedit extrem de atent, vrînd să afle cum se mai simţea unchiul şi mătuşă-sa) îl rugă să-i ofere braţul doamnei Meagles pentru a trece în sufragerie. Şi cînd se aşeză la dreapta doamnei Meagles, domnul Meagles avea un aer satisfăcut, ca şi cum întreaga lui familie ar fi fost de faţă.

Tot farmecul firesc din ajun se risipise. Comesenii — ca şi bucatele în sine — erau călii, fără haz, răsuflaţi, şi toate astea din pricina acestui micuţ şi sărman prostănac, tînărul Lipitoare. Nu prea vorbăreţ din fire, acum se vedea victima unei slăbiciuni speciale, cauzate numai şi numai de prezenţa lui Clennam. Se vedea nevoit tot mereu, chinuitor, să se uite la acest om, din care pricină monoclul îi pica ba în supă, ba în paharul cu vin, ba în farfuria doamnei Meagles, ca pînă la urmă să şi-l atîrne la spate ca pe un şnur de clopoţel, deseori readus dizgraţios în faţă de vreunul din valeţii aceia soioşi.

Năucit de repetatele pierderi ale acestui accesoriu, care se îndărătnicea să nu stea locului, la ochi, din ce în ce mai intimidat de cîte ori se uita la misteriosul Clennam, ducea ba lingura la ochi, ba furculiţa, ba chiar şi unele obiecte străine, pe care le lua de pe masa întinsă. Faptul că-şi dădea seama de aceste stîngăcii n-a făcut decît să-i spo-

rească și mai mult zăpăceala, dar nici vorbă să-l descătușeze de nevoia de a-l privi pe Clennam. Și ori de cîte ori Clennam spunea ceva, nefericitul tînăr cădea pradă în toată legea spaimei că de fapt el, prin vreun vicleșug, ajungea la același punct, și anume, voia să știe, știți...

De aceea, era îndoielnic ca dineul să fi fost agreabil altcuiva, cu excepția domnului Meagles, care s-a bucurat din plin de prezența tînărului Lipitoare. La fel cum simpla sticluță cu apa de aur din poveste se prefăcea într-o fîntînă cînd era vărsată, tot așa se întîmplă și cu domnul Meagles, căruia i se părea că acest vlăstar de Lipitoare dădea mesei mireasma întregului arbore genealogic. În prezența acestuia, frumoasele lui calități, francheţea și originalitatea, păleau ; el nu mai era la fel de degajat, de natural ; părea să tindă către ceva care nu-i aparținea, nu era el însuși. Ciudată atitudine din partea domnului Meagles ! Unde s-ar mai fi putut întîlni un caz asemănător !

În cele din urmă această duminică ploioasă făcu loc unei nopți la fel de ploioase. Tînărul Lipitoare luă o birjă pînă acasă, iar antipaticul Gowan plecă pe jos, însoțit de nu mai puțin antipaticul ciine. Pet își dăduse tot timpul osteneala în chip cît mai grațios să se poarte frumos cu Clennam, dar Clennam fusese puțin rezervat după gustarea de dimineață, adică, mai bine spus, ar fi putut fi dacă s-ar fi îndrăgostit de ea.

Revenise în odaia lui și, după ce se aruncă din nou în jilțul de lîngă foc, domnul Doyce bătu la ușă, cu o lumînare în mînă, ca să-l întrebe la ce oră avea de gînd să plece a doua zi. Această chestiune odată pusă la punct, Arthur îi spuse cîteva cuvinte lui Doyce despre Gowan ăsta — cum că i-ar mai fi „umblat mult și bine prin minte dacă ajungea să fie rivalul său".

— N-are cine știe ce perspective ca pictor, zise Clennam.

— Nu, întări Doyce.

Domnul Doyce rămăsese în picioare, cu un sfeșnic într-o mînă, iar cu cealaltă în buzunar, privind atent flăcăruia lumînării, ca și cum ar fi intuit că se vor mai spune și alte cuvinte.

— Bunul nostru prieten mi s-a părut niţel schimbat şi prost dispus după venirea lui Gowan azi-dimineaţă, zise Clennam.

— Da, încuviinţă Doyce.

— Dar nu şi fiica sa, spuse Clennam.

— Nu, zise Doyce.

Urmă o tăcere de amîndouă părţile. Domnul Doyce, încă privind flacăra luminării, reluă pe un ton potolit:

— Fapt este că el şi-a dus de două ori fiica în străinătate, din dorinţa de a fi cît mai departe de domnul Gowan. El îşi închipuie mai degrabă că fata e înclinată să ţină la el; domnul Meagles are îndoieli chinuitoare, şi sînt cu totul de acord cu el, ca şi dumneata, cred, în legătură cu reuşita unei asemenea căsătorii.

— Sînt...

Clennam se înecă, tuşi şi se întrerupse.

— Ei, ai răcit, spuse Daniel Doyce, fără să-l privească.

— Sînt logodiţi, desigur? întrebă Clennam într-o doară.

— Nu. După cum mi s-a spus, cu siguranţă nu. Tînărul i-a cerut mîna, dar nu i s-au făcut nici un fel de promisiuni. De cînd s-au întors, recent, prietenul nostru a încuviinţat o vizită pe săptămînă, dar asta-i tot. Minnie nu şi-ar dezamăgi părinţii. Dumneata ai călătorit împreună cu ei şi presupun că ţi-ai dat seama cît sînt de legaţi. Tot ce e între Minnie şi domnul Gowan, nu mă îndoiesc, vedem şi noi.

— Ah! Am văzut destul! exclamă Arthur.

Domnul Doyce îi ură noapte bună pe tonul omului care, auzind un strigăt de tristeţe, ca să nu spunem de deznădejde, caută să dea puţin curaj şi speranţă celui care l-a rostit. Asemenea ton făcea parte din ciudăţeniile sale, ca unul din ceata năstrusnicilor; altminteri, de unde să fi auzit el aşa ceva, fără ca şi lui Clennam să-i fi ajuns la urechi?

Ploaia cădea în stropi grei pe acoperiş, biciuia pămîntul şi picura de pe iederă şi de pe crengile copacilor desfrunziţi. Ploaia cădea apăsător, mohorît, într-o noapte a lacrimilor.

Dacă Arthur n-ar fi luat hotărîrea de a nu se îndrăgosti de Pet, dacă ar fi avut slăbiciunea să se lase prins în mreaja farmecelor ei, dacă încet-încet s-ar fi convins pe sine să pună toată seriozitatea fiinţei lui, toată forţa speranţelor sale şi toată bogăţia caracterului său matur pe o singură carte !

Dacă făcea asta şi apoi îşi dădea seama că totul era pierdut, atunci, în seara aceea, s-ar fi simţit pur şi simplu nefericit. Dar aşa...

Dar aşa, ploaia cădea apăsător, mohorît.

Capitolul XVIII

PRETENDENTUL MICĂI DORRIT

MICA DORRIT nu împlinise încă douăzeci şi doi de ani fără să-şi fi găsit un peţitor. Veşnic tînărul arcaş lansa cînd şi cînd, pînă şi în sumbra închisoare Marshalsea, nişte săgeţi pricăjite dintr-un arc mucegăit, dînd aripi vreunui deţinut.

Dar pretendentul Micuţei Dorrit nu era deţinut, ci fiul sentimental al unui temnicer. Tatăl lui spera să-i lase moştenire, la timpul cuvenit, o cheie neîntinată. Încă din copilărie îl familiarizase cu îndatoririle slujbei lui şi îi sădise în cuget ambiţia de a menţine zăvorul puşcăriei în familie. Cît timp postul era încă ocupat, tînărul o ajuta pe maică-sa, care ţinea o tutungerie, proprietatea acesteia, o prăvălioară curată, de pe Horsemonger

Lane [1], în colțul străzii (tatăl lui fiind unul din temnicerii care nu locuiau în închisoare), cu o bună clientelă din rîndurile deținuților.

De mulți ani în urmă, atunci cînd ținta afecțiunii sale se afla de obicei în jilțul micuț din dreptul paravanului înalt dinaintea căminului, tînărul John (cu numele de familie Chivery), nu mai vîrstnic decît ea, o urmărea din ochi plin de curiozitate și admirație.

Cînd se zbenguia cu ea în curte, jocul lui preferat era, pasămite, să o închidă prin unghere și apoi să-i dea drumul, dar cu prețul unor sărutări adevărate. Mai tîrziu, cînd băiatul crescuse destul ca să poată privi pe gaura cheii de la poarta principală, deseori punea jos masa de prînz sau cina, destinate tatălui său, ca să se ducă, așa cum putea și el, să se uite la fetiță de dincolo, dinafară ; îl trăgea la un ochi tot zgîindu-se prin „perspectiva" aceea pe unde șuiera curentul de aer.

Dacă fidelitatea micului John slăbise cumva în zilele mai puțin străvezii ale adolescenței, cînd băieții cam umblă cu încălțările neîncătărămate și nu se prea sinchisesc de aparatul digestiv, curînd el însă puse piciorul în prag și apucă bine frînele. La nouăsprezece ani, mîna lui scrise cu creta pe zidul din fața odăii ei, cu ocazia aniversării zilei sale de naștere : „Bun venit, dulce copilă a zînelor !" La douăzeci și trei de ani, aceeași mînă oferea tremurînd, în fiecare duminică, țigări Părintelui închisorii Marshalsea, tatăl reginei inimii lui.

Tînărul John era mic de stat, cu picioarele cam slabe și părul de un blond și mai slab. Unul din ochi (poate cel cu care avea obiceiul să se uite pe gaura cheii) era de

[1] Peste drum de intersecția dintre Borough Road și New Causeway se află strada Union, numită odinioară Horsemonger Lane, la al cărei capăt dinspre sud era situată închisoarea Horsemonger Lane, ridicată în 1798, desființată în 1877, astăzi teren de recreere. Aici, în curtea închisorii, au fost executați soții Manning în 1849 ; Dickens a asistat la execuție alături de aproximativ 50 000 de persoane, și la 13 noiembrie 1849 a adresat o scrisoare vehementă ziarului *The Times* (deplîngînd barbaria unui asemenea spectacol) și care a influențat hotărîtor abolirea execuțiilor publice.

Debitul de tutun al doamnei Chivery era la numărul 5 pe Horsemonger Lane.

asemenea slab și părea mai mare ca celălalt, ca și cum nu se putea aduna. Era în același timp o fire delicată ; avea un suflet mare, poetic, expansiv și cinstit.

Deși prea umil pentru a-și face visuri în legătură cu stăpîna inimii lui, tînărul John cumpănise subiectul atașamentului său din toate unghiurile, cu umbrele și luminile sale. Continuînd operația pînă ajunse la rezultate fericite, el descoperi, fără să se laude, anumite potriviri. Să spunem că treburile mergeau bine și ei s-ar fi unit. Ea, fiica închisorii Marshalsea, el, temnicerul. Ce potrivire. Să spunem că el ajungea temnicer cu locuința acolo. Ea va dispune, oficial, de camera pe care de atîta amar de vreme o ținea cu chirie. Odaia prezenta un avantaj. Dacă te ridicai în vîrful picioarelor, puteai vedea dincolo de zidul împrejmuitor ; cu un grilaj pentru fasole spaniolă, vreun canar, doi, iată un boschet de toată frumusețea. Pe urmă, cum amîndoi aveau să trăiască unul pentru altul, pînă și poarta temniței ar fi căpătat o anumită grație.

Separați de lume (în afară de acea parte închisă aici), ale cărei griji și tulburări n-aveau să le cunoască decît din auzite, din istorisirile pelerinilor zăbovind cu ei în drum spre Sanctuarul Datornicilor, cu boschetul deasupra gheretei, ei vor lucra în voie duși de curentul timpului, într-un cămin fericit, absolut idilic. Tînărul John, cu lacrimi în ochi, desăvîrși tabloul, punînd o piatră funerară în cimitirul vecin, aproape zid în zid cu închisoarea, care purta următoarea inscripție duioasă : „În memoria lui JOHN CHIVERY, șaizeci de ani temnicer și cincizeci de ani temnicer-șef în închisoarea Marshalsea, stins din viață la 31 decembrie 1886, în vîrstă de 83 ani, respectat de toți cei ce l-au cunoscut. De asemenea, și în memoria prea iubitei și prea credincioasei lui soții, AMY, născută DORRIT, care n-a supraviețuit acestei pierderi nici măcar patruzeci și opt de ore și care și-a dat ultima suflare în aceeași temniță Marshalsea. Acolo s-a născut ea, acolo a trăit, acolo a murit."

Soții Chivery nu erau străini de pasiunea fiului lor — care, într-adevăr, în unele ocazii excepționale, îl aducea într-o asemenea stare de spirit, încît se vedea împins

să fie arțăgos cu clienții, primejduind afacerile — iar ei, la rîndu-le, au tras anumite concluzii, fiecare în felul său.

Doamna Chivery, femeie precaută, atrase atenția soțului ei să țină seamă de faptul că situația în viitor a fiului lor la Marshalsea se consolida cu certitudine prin alianța cu domnișoara Dorrit, care avea ea însăși o poziție privilegiată în închisoare, unde era foarte respectată.

Doamna Chivery îl mai rugase pe soțul ei să fie atent, că dacă, pe de o parte, John al lor avea resurse materiale și un post de încredere, pe de altă parte, domnișoara Dorrit fiind de familie aleasă, impresia ei (a doamnei Chivery) era că două jumătăți fac un întreg.

Doamna Chivery, vorbind ca o mamă, nu ca un diplomat, îl mai rugase pe bărbatul ei, dintr-un punct de vedere diferit, să-și aducă aminte că John al lor niciodată nu fusese prea robust și că iubirea destul îl slăbise și-l chinuise, și să nu-l împingă să-și facă sieși vreun rău, căci nu puteau ști de ce ar fi fost în stare dacă-l contraziceau.

Aceste argumente l-au impresionat atît de puternic pe domnul Chivery, un om îndeajuns de zgîrcit la vorbă, încît mai multe duminici în șir, dimineața, îi dădu fiului său ceea ce numea el „o palmă cu noroc", vrînd prin aceasta să spună că-i va merge bine, pregătindu-l astfel să-și destăinuie chiar în ziua aceea pasiunea, cu succes. Dar tînărul John n-a avut niciodată destul curaj ca să facă această destăinuire ; și mai cu seamă în asemenea ocazie el se întorcea supărat la debitul de tutun și își vărsa focul pe clienți.

În această situație, ca dealtminteri totdeauna, Mica Dorrit rămînea ultima care să fie luată în considerare. Fratele și sora ei aflaseră și își dădeau aere de superioritate, făcînd din asta un fel de par de care agățau flamura zdrențuită a vechii povești cu familia lor de viță nobilă. Sora ei susținea blazonul familiei luîndu-l în zeflemea pe sărmanul îndrăgostit, care dădea tîrcoale temniței în speranța că-și va zări iubita. Tip susținea blazonul familiei, și pe al său personal, umflîndu-se în pene cu sîngele lui albastru, lăudîndu-se trufaș, pe terenul micuț de popice, că nu mai e mult pînă cînd un anumit

domn necunoscut va lua de ceafă un maimuțoi pipernicit, al cărui nume nici nu merită să-l pomenească.

Dar aceștia nu erau singurii membri din familia Dorrit care trăgeau spuza pe turta lor. Nu, nu. Părintele închisorii Marshalsea se presupunea, firește, că nu știe nimic de toată daravera : sărmana lui demnitate nu putea coborî atît de jos. Accepta totuși duminica trabucele, și încă bucuros ; cîteodată catadicsea chiar să se plimbe în sus și în jos prin curte, fumînd binevoitor unul din ele, însoțit de cel care i le dăruise, acesta fiind mîndru atunci și numai speranțe. Cu nu mai puțină promptitudine și condescendență primea atențiile lui Chivery-senior, care totdeauna îi ceda propriul său jilț și ziarul cînd bătrînul venea în gheretă, el fiind de serviciu ; acesta îi și propusese chiar ca, ori de cîte ori avea chef, după căderea întunericului, să-și dezmorțească picioarele, tihnit, în curtea exterioară și să se uite pe stradă, nestînjenit de nimeni. Dacă nu se folosea de acest din urmă hatîr, era numai pentru că lumea dinafară nu-l mai atrăgea ; altminteri, lua tot ce i se dădea, uneori spunînd : „Grozav de bine crescut e Chivery acesta : foarte atent om și foarte respectuos. La fel și tînărul Chivery ; zău, aproape au simțul delicat al situației omului aflat aici. O familie de oameni foarte cumsecade, într-adevăr, acești Chivery. Purtarea lor mă satisface."

Tînărul Chivery, devotat, privea familia, în tot acest timp, cu veneraţie. O dată măcar nu s-a gîndit să se împotrivească pretențiilor lor, ba mai avea și respect pentru jalnica lor parodie de noblețe. Cît despre a lua în nume de rău jignirile aduse de fratele *ei*, deși avea firea cea mai pașnică, ar fi socotit un sacrilegiu dacă deschidea gura sau ridica brațul împotriva acestui gentleman infailibil. Își făcea griji ca nu cumva acest suflet nobil să fie ofensat ; mai mult încă, își dădea seama că așa ceva nu s-ar fi potrivit cu noblețea lui și căuta pe toate căile să liniștească și să împace sufletul său ales. Pe tatăl ei, un gentleman la ananghie — un gentleman cu un spirit plin de finețe și curtenitor în purtare, care totdeauna s-a arătat îngăduitor cu el — îl stima profund. Pe sora ei o considera orgolioasă și mîndră, o tînără domnișoară cu un nemărginit talent însă, care n-ar

putea uita trecutul. Drept chezășie instinctivă pentru superioritatea Micăi Dorrit și pentru deosebirea care exista între ea și restul familiei sale stătea faptul că o iubea și o onora pur și simplu deoarece era așa cum era.

Debitul de tutun din colțul străzii Horsemonger Lane se afla instalat într-o casă rustică, avînd un singur cat, cu un dublu avantaj : primea miasmele din curtea închisorii Horsemonger Lane și dispunea de un loc retras de promenadă, de-a lungul zidurilor acelui plăcut așezămînt. Prăvălioara era de proporții prea modeste ca să aibă drept firmă, ca de obicei, un scoțian[1] în mărime naturală, de aceea avea unul micuț, fixat pe un suport deasupra ușii de la intrare, ca un heruvim alungat din rai, nevoit să îmbrace fustanela muntenilor.

Într-o duminică, după un prînz servit devreme, alcătuit din friptură la cuptor, tînărul John ieși pe portalul astfel decorat, să-și facă obișnuita vizită duminicală ; nu se ducea cu mîna goală, ci cu un plocon de trabuce. Era curat îmbrăcat, într-o haină de culoarea prunei, vinete, cu un guler de catifea neagră, lat, cît îi permitea statura ; vestă de mătase, împodobită cu niște rămurele de aur, o cravată decentă, foarte la modă pe vremea aceea, reprezentînd fazani liliachii pe un fond gălbui ; pantaloni atît de generos dungați lateral, încît fiecare picior părea o lăută cu trei corzi ; și o pălărie pompoasă, foarte înaltă și țeapănă. Cînd prudenta doamnă Chivery observă că pe lîngă toate aceste podoabe John al ei mai purta și o pereche de mănuși albe din piele de ied și un baston cu un mic stîlp indicator condus de o mînă din fildeș, care îi arăta drumul pe unde să meargă, cînd îl văzu în ținuta asta scorțoasă de paradă, dînd colțul străzii la dreapta, ea se adresă domnului Chivery, care era atunci acasă, că „tare i se pare că știe încotro bate vîntul".

În acea duminică după-amiază deținuții primiseră un mare număr de vizitatori, și Părintele închisorii Marshalsea rămăsese în odaia lui, ca să-i întîmpine pe cei

[1] Pînă de curînd, în Anglia, firma debitelor de tutun reprezenta un scoțian, în mărime naturală și cu costum național, purtînd în mînă o tabacheră cu tutun de prizat.

veniți să i se prezinte. După ce dădu ocol curții, pretendentul Micăi Dorrit, cu inima bătînd mai iute în piept, urcă scara și ciocăni la ușa tatălui.

— Poftim, poftim ! se auzi un glas mieros dinăuntru.

Vocea tatălui, a tatălui ei, Părintele închisorii Marshalsea ! Stătea într-un jilț, cu tichia lui de catifea neagră în vîrful capului, cu ziarul în mînă, iar pe masă, lăsați ca din întîmplare, trei șilingi, șase pence. Mai erau și două scaune la îndemînă ; totul pregătit pentru primirea oaspeților.

— Aa, tînărul John ! Ce mai faci, ce mai faci ?!

— Destul de bine, vă mulțumesc, domnule. Sper că și dumneavoastră vă simțiți la fel.

— Da, John Chivery... da. N-am de ce mă plînge.

— Mi-am îngăduit, domnule, de a..

— Eh ?...

La acest punct al conversației, Părintele închisorii Marshalsea ridica totdeauna sprîncenele, luînd un aer de amabilitate distrată și zîmbind absent.

— ... Cîteva țigări de foi, domnule.

— Oh ! (Deocamdată, cît se poate de nedumerit.) Mulțumesc, tinere, mulțumesc, Dar, zău, mi-e teamă că sînt prea... Nu ? Bine, atunci nu mai spun nimic despre asta. Pune-le, dacă vrei, tinere, pe prichiciul căminului. Și ia loc, ia loc. Nu ești străin aici, John.

— Mulțumesc, domnule, desigur... domnișoara... (aici tînărul John își răsuci pălăria lui mare în mîna stîngă, așa cum se mișcă încet o cursă de șoareci)... domnișoara Amy se simte bine, domnule ?

— Da, John, da ; foarte bine. E plecată.

— Serios, domnule ?

— Da, John. Domnișoara Amy a ieșit să ia puțin aer. Copiii mei pleacă deseori. Dar e natural, la vîrsta lor, John.

— Așa este, bineînțeles, domnule.

— Să ia aer. Să ia aer. Da. (Bătea cu degetele ușor darabana în masă și ridicase ochii spre fereastră.) Amy s-a dus să ia puțin aer pe Podul de Fier. În ultima vreme

a arătat o predilecție pentru Podul de Fier și se pare că-i place să se plimbe acolo mai mult decît altundeva. Tatăl dumitale, John, nu e de serviciu acum, cred, adăugă, revenind la subiect.

— Nu, domnule, intră mai tîrziu, după-amiază. Din nou își răsuci pălăria aceea mare, și apoi tînărul John mai spuse, sculîndu-se în picioare : Mă tem că trebuie să-mi iau rămas bun, domnule.

— Așa repede ? La revedere, tinere. Lasă, lasă (cu cea mai mare condescendență), nu mai scoate mănușile. Dă mîna așa, doar știi că nu ești străin aici.

Încîntat la culme de primirea amabilă, tînărul John coborî scara. Pe drum, în jos, întîlni cîțiva deținuți aducînd vizitatori pentru a fi prezentați, și în clipa aceea, ca din întîmplare, el tocmai striga peste balustradă, foarte răspicat :

— Îți rămîn deosebit de *recunoscător*, John, pentru mica dumitale atenție !

Pretendentul Micăi Dorrit abia apucă să pună bănuțul cuvenit pe tava[1] pentru vamă de la Podul de Fier și să facă vreo cîțiva pași dînd ocol din priviri în căutarea făpturii prea cunoscute și mult iubite, cînd o și văzu. La început se temuse că n-o va găsi acolo ; dar îndreptîndu-se către partea dinspre Middlesex, îi apăru în cale, stînd liniștită și privind fluviul. Era dusă pe gînduri, iar el se întreba la ce s-o fi gîndind. Dinainte-i, o încăierare de acoperișuri și hogeaguri, mai puțin învăluite în fum decît în timpul săptămînii ; în depărtare se înțeau catargele și turlele bisericilor. Poate că la toate acestea se gîndea.

Mica Dorrit medită îndelung ; era atît de adîncită în visare, încît, deși pretendentul ei rămăsese acolo tăcut multă vreme, după părerea lui, și de două sau trei ori se retrăsese ca să vină pe urmă înapoi, în același loc, ea tot nu făcuse nici o mișcare. Așa că, pînă la urmă, își luă inima în dinți, se apropie de ea și, ca și cum ar fi trecut

[1] Pentru intrarea pe Podul Southwark, pînă în 1864 se plătea vamă un *penny*, pe o tavă de alamă așezată la fereastra gheretei vameșului.

pe acolo din întîmplare, începu să-i vorbească. Era un loc liniștit. Acum sau niciodată era momentul să stea de vorbă cu ea.

Înaintă așadar, dar ea nu păru să audă pașii pînă cînd nu ajunse foarte aproape. Cînd spuse : „Domnișoară Dorrit !“ tresări și se dădu înapoi, chipul ei exprimînd teamă și un soi de dezgust care pe tînăr îl întristă nespus de mult. Deseori îl ocolise pînă atunci — de fapt, totdeauna îl ocolise, de multă, multă vreme. În atîtea rînduri făcuse calea întoarsă și dispăruse văzîndu-l că vine către ea ; de aceea, nefericitul John nu mai putea crede într-o simplă întîmplare. A nădăjduit însă că era din pricina timidității, a firii ei retrase, dintr-o tainică intuire a dragostei lui pentru ea și nu din aversiune. Iar acum, acea expresie efemeră spunea parcă : „Dumneata, tocmai dumneata ! Aș fi preferat să întîlnesc pe oricine altcineva din lumea asta, în afară de dumneata !“

N-a fost însă decît o expresie vremelnică, pentru că se risipi numaidecît, și spuse cu glasul ei firav, blînd :

— Oh, domnule John ! Dumneata erai ?

Dar ea simți ce trebuie să fi gîndit el, cum și el își dăduse seama ce era în sufletul ei, și se uitau unul la altul deopotrivă de nedumeriți.

— Domnișoară Amy, tare mă tem că am izbutit să te stînjenesc vorbindu-ți.

— Da, întrucîtva. Eu... eu veniseм aici să fiu singură, și mă credeam singură.

— Domnișoară Amy, mi-am îngăduit să fac drumul pînă aici pentru că domnul Dorrit, pe la care am trecut adineauri, a pomenit întîmplător că dumneata...

Se simți și mai mîhnit cînd ea murmură pe neașteptate :

— Oh, tată, tată ! pe un ton sfîșietor și întorcînd capul în altă parte.

— Domnișoară Amy, sper că nu te-am neliniștit rostind numele domnului Dorrit. Te asigur că era cît se poate de bine dispus și mi-a arătat mai multă bunăvoință ca de obicei chiar ; a avut bunătatea să-mi spună

că nu sînt un străin în ochii săi și s-a dovedit, în fel și chip, grozav de îndatoritor.

Spre nespusa consternare a pretendentului ei, Mica Dorrit, cu fața întoarsă, ascunsă în mîini, și legănîndu-se a durere, murmură :

— O, tată, cum ai putut ! O, dragă, dragă tată, cum ai putut, cum ai putut face una ca asta !

Bietul băiat continuă s-o privească, stăpînit de o neţărmurită simpatie, dar fără a ști cum să procedeze, pînă în clipa cînd o văzu că-și scoate batista și o duce la obrazul încă întors și apoi pleacă în fugă. La început rămase ţintuit locului ; apoi porni în goană după ea.

— Domnișoară Amy, te rog ! Fii bună și oprește-te o clipă ! Domnișoară Amy, dacă unul din noi trebuie să plece, atunci *eu* sînt acela. Nu mi-aș ierta niciodată dacă ar fi să cred că eu te-am făcut să fugi astfel.

Glasul tremurat și sinceritatea lui neprefăcută o determinară pe Mica Dorrit să se oprească.

— Oh ! Nu știu ce să fac ! strigă ea. Nu știu ce să fac !

Pentru tînărul John — care n-o mai văzuse niciodată pierzîndu-și cumpătul, stăpînirea de sine, totdeauna știind-o că se domina, că se bizuia numai pe sine, încă din fragedă copilărie — tristețea ei, care nu-i era deloc indiferentă și a cărei cauză credea că este, îl tulbură în așa măsură, încît tremura din tot trupul, începînd de la pălăria enormă și pînă la pingelele încălțărilor. Simți nevoia să se explice. S-ar fi putut să nu-l înțeleagă, să creadă că avea intenții sau planuri care lui nici prin gînd să nu-i fi trecut. O rugă să-i asculte explicațiile, spunînd că aceasta era cea mai mare favoare pe care putea să i-o acorde.

— Domnișoară Amy, știu foarte bine că familia dumitale e cu mult mai presus de a mea. Ar fi în zadar să ascund acest lucru. N-am auzit pînă acum ca un Chivery să fi aparţinut vreodată lumii bune și n-aș face josnicia de a falsifica adevărul într-o chestiune atît de importantă. Domnișoară Amy, știu foarte bine că fratele dumitale, cu sufletul lui mare, de asemenea și talentata dumitale soră mă dispreţuiesc de la înălţimea poziţiei lor. Nu-mi rămîne

altceva de făcut decît să-i respect, să sper că le voi cîștiga prietenia, să-mi ridic ochii din situația mea umilă spre rangul unde sînt plasați, pentru că, fie că-s privit din unghiul de vedere al debitului de tutun ori din cel al gheretei, știu că poziția mea e umilă, și să le urez mereu sănătate și fericire.

Sărmanul băiat dădea dovadă de atîta sinceritate, dar era un contrast între rigiditatea pălăriei și moliciunea firii lui (și poate și a minții) de-a dreptul înduioșător. Mica Dorrit îl imploră să nu subaprecieze nici propria lui persoană, nici situația lui socială, și, mai cu seamă, să-și scoată din cap ideea că ea s-ar socoti cumva superioară lui în această privință. Asta îl mai consolă puțin.

— Domnișoară Amy, reluă el apoi, bîlbîindu-se, de multă vreme... de nemărginită vreme... de o veșnicie parcă... doresc din toată inima să-ți spun ceva. Îmi dai voie să-ți spun ?

Involuntar, Mica Dorrit tresări din nou, aflată lîngă el, și pe chipul ei trecu aceeași umbră imperceptibilă ca mai înainte ; stăpînindu-se, ea continuă drumul în pas foarte iute pînă la jumătatea podului, fără să-i răspundă.

— Îmi dai voie... domnișoară Amy, te întreb însă cu toată smerenia... îmi dai voie să-ți spun ? Am și avut nenorocul să te fac să suferi, fără să fi vrut cîtuși de puțin. Cerul mi-e martor ! Nu trebuie să te temi că-ți voi spune ceva fără permisiunea dumitale. Pot fi nefericit și de unul singur, pot păstra deznădejdea numai pentru mine ; de ce să-mi împart nefericirea și deznădejdea cu cea pentru care m-aș arunca peste acest parapet dacă știu că astfel îi procur o clipă de bucurie ! Nu, nu e mare lucru, aș face asta și pentru nimica toată !

Dezolarea din inima tînărului, ferchezuit cum era, l-ar fi putut face caraghios, noroc însă că era un om delicat, și această însușire îi conferea respectabilitate. Mica Dorrit își dădu astfel seama cum trebuia să procedeze.

— Te rog, John Chivery, replică ea, tremurînd, dar pe un ton calm, deoarece ai avut amabilitatea să mă-ntrebi dacă ți-e îngăduit să-mi vorbești... te rog, nu-mi spune nimic.

— Niciodată, domnișoară Amy ?

— Nu, te rog. Niciodată.

— O, Doamne ! oftă tînărul John.

— Dar poate, în schimb, îmi vei da voie să-ți spun eu ceva. Vreau să-ți vorbesc cu toată seriozitatea și cît mai limpede posibil. Cînd ai să te mai gîndești la noi, John... adică la fratele, la sora mea și la mine... nu te gîndi la noi ca și cum am fi întrucîtva altfel decît ceilalți ; căci, orice am fi fost noi cîndva — despre care eu, una, mare lucru nu prea știu — demult am încetat să mai fim, și niciodată nu vom mai putea fi. E mult mai bine pentru dumneata, mult mai bine pentru alții, dacă vei proceda așa, decît să faci cum faci acum.

Tînărul John o încredință mîhnit că va căuta să țină minte cele spuse și că va fi foarte bucuros să facă tot ce dorește ea.

— În ce mă privește, adăugă Mica Dorrit, gîndește-te cît poți mai puțin la mine ; cu cît te vei gîndi mai puțin, cu atît va fi mai bine. Dacă totuși o vei face, John, să nu te gîndești la mine decît ca la fata pe care ai văzut-o crescînd în închisoare, totdeauna ocupată cu o seamă de treburi ; ca la o fată slabă, retrasă, împăcată, neocrotită. Aș dori să-ți atrag atenția îndeosebi că de îndată ce plec, lăsînd în urmă poarta închisorii, sînt singură și fără ocrotire.

El spuse că va face tot ce dorea ea. Dar de ce ținea oare domnișoara Amy atît de mult să-i atragă atenția asupra acestui lucru ?

— Deoarece, răspunse Mica Dorrit, știu că pot avea deplină încredere că nu vei uita ziua de astăzi și că nu-mi vei mai spune nimic. Ești atît de generos și știu că mă pot încrede în dumneata în acest sens... acum și în viitor, totdeauna. O să-ți dau numaidecît dovada că am deplină încredere în dumneata. Îmi place locul ăsta unde stăm acum de vorbă mai mult decît oricare altul din cîte cunosc (lui John i se păru că obrazul ei, care niciodată nu era prea viu colorat, pălise, dar numaidecît se rumeni din nou) și s-ar putea să revin deseori aici. Știu că nu-i nevoie decît să-ți spun acest lucru ca să fiu absolut sigură că niciodată nu vei veni aici în căutarea mea. Sînt sigură... absolut sigură !

Putea conta pe asta, o încredință tînărul John. Se simțea cel mai nenorocit dintre muritori, dar cuvîntul ei era mai mult decît lege pentru el.

— Adio, John, mai spuse Mica Dorrit. Sper ca într-o zi să ai o soție bună și să fii un om fericit. Sînt sigură că meriți să fii fericit, și vei fi, John !

Cînd îi întinse mîna rostind aceste cuvinte, inima care bătea sub jiletca înflorată (cumpărată ieftin, de gata, dacă e să se spună tot adevărul) crescu pînă la proporțiile inimii unui om de onoare, și sărmanul băiat de rînd, neavînd destul loc s-o cuprindă, izbucni în lacrimi.

— O, nu plînge ! exclamă Mica Dorrit, plină de compasiune. Nu, nu ! Adio, John. Domnul să te aibă în paza lui !

— Adio, domnișoară Amy, adio !

Cu aceste cuvinte o părăsi, după ce observă că se așezase pe colțul unei bănci și că își sprijinise nu numai mîna ei micuță de zidul zgrunțuros, ci își pusese și capul, de parcă i se împovărase, cotropită de tristețe.

Era tabloul înduioșător al nimicniciei omenești să-l vezi pe pretendentul ei, cu pălăria-i mare lăsată peste ochi, cu gulerul de catifea ridicat de parcă ploua, haina de culoarea prunei vinete încheiată pînă sus, ca să-i ascundă jiletca de mătase numai rămurele de aur, cu toiagul de direcție îndreptat neîndurător către casă, furișîndu-se pe cele mai afurisite străduțe lăturalnice, și, în mers, întocmindu-și următorul nou epitaf, destinat unei pietre tumulare din cimitirul Sf. Gheorghe :

„Aici odihnesc rămășițele pămîntești ale lui JOHN CHIVERY, care niciodată n-a făcut nimic demn de a fi pomenit și care a murit de inimă rea către sfîrșitul anului 1826 [1], lăsînd cu limbă de moarte ca numele AMY să fie săpat peste cenușa sa ; dorința i-a fost îndeplinită de preaîndurerații lui părinți."

[1] Din primul epitaf al lui John aflăm că el s-a născut în 1803 ; de asemenea, că era cu un an mai mare decît Mica Dorrit, deci de douăzeci și trei de ani, 1826 fiind anul în care Dickens își plasează acțiunea romanului, scris între 1855 și 1857.

Capitolul XIX

TATĂL ÎNCHISORII MARSHALSEA ÎN DOUĂ SAU TREI IPOSTAZE

FRAȚII William și Frederick Dorrit, măsurînd în lung și-n lat curtea de plimbare a închisorii — bineînțeles în partea aristocratică, unde umblau numai fețele simandicoase, căci, pentru a-și menține prestanța, Tatăl avea grijă să nu se prea ducă printre progeniturile lui din partea calicimii, în afară de duminicile dimineața, în zilele de Crăciun și alte sărbători, de care ținea socoteală cu sfințenie, și cu care prilej venea să pună mîna pe creștetul copiilor, binecuvîntînd acești tineri insolvabili cu o bunăvoință cît se poate de grăitoare — cei doi frați, măsurînd împreună, așadar, în lung și-n lat, curtea de plimbare a închisorii, ofereau un spectacol de neuitat. Frederick cel liber, atît de umil, de cocîrjat, veșted și spălăcit ; William cel întemnițat, atît de curtenitor, de condescendent, atît de conștient (cu bunăvoință) de poziția ocupată — iată în ce sens: numai, și în nici o altă privință, acești frați ofereau un spectacol dinaintea căruia să te tot minunezi, nu șagă.

Se plimbau în sus și-n jos prin curte, duminică seara, tocmai cînd avea loc întîlnirea dintre Mica Dorrit și pretendentul ei pe Podul de Fier. Puseseră țara la cale pentru ziua aceea, salonul de primiri fusese deosebit de frecventat, numeroase noi prezentări avuseseră loc, cei trei șilingi și șase pence lăsați întîmplător pe masă sporiseră ca din întîmplare pînă la doisprezece șilingi, iar Tatăl închisorii Marshalsea își reîmprospăta puterile învăluindu-se în norul de fum al unui trabuc.

Pe cînd umbla de colo-colo, potrivindu-și afabil pasul cu tîrșîitul fratelui său, modest în superioritatea lui, dar atent cu această biată făptură, răbdător cu el și exteriorizîndu-și toleranța față de metehnele acestuia prin fiecare rotocol de fum care-i scăpa de pe buze, mînat în sus

de avîntul de a trece peste zidul semănat cu țepușe, era un spectacol dinaintea căruia să te tot minunezi, nu șagă.

Fratele său Frederick, cu ochi tîmpi, mîini bicisnice, adus de spinare și greu de cap, își tîra supus pașii lîngă el, acceptînd oblăduirea acestuia așa cum accepta orice întîmplare în labirintul lumii unde se rătăcise. Ținea în mînă obișnuitul cornet de hîrtie de un brun-șters, din care lua cînd și cînd cîte o priză sărăcuță de tutun. După ce trăgea pe nas, șovăind, se uita la frate-său, nu fără admirație, ducea mîinile la spate și se tîrșîia mai departe alături de acesta, pînă cînd mai lua o priză ori stătea locului ca să dea roată din priviri, poate fiindcă deodată se trezea că-i lipsește clarinetul.

Vizitatorii celor din închisoare se risipeau pe măsură ce se întețeau umbrele nopții, dar curtea era încă destul de populată, căci majoritatea deținuților, fiind afară, își conduceau prietenii pînă la poartă. Cînd cei doi frați treceau prin curte, William cel întemnițat se uita în jur după temenele, la care răspundea ridicînd grațios pălăria, și, cu un aer îndatoritor, îl apăra pe Frederick cel liber de a se ciocni de lume, sau de a fi îmbrîncit în vreun zid. Deținuții, în general, nu se lăsau prea lesnè impresionați, dar chiar și ei, după felul lor diferit de a se minuna, găseau, pare-se, în cei doi frați un spectacol dinaintea căruia să te tot minunezi, nu șagă.

— Ești puțin abătut în seara asta, Frederick, spuse Tatăl închisorii Marshalsea. S-a-ntîmplat ceva ?

— Ceva ? repetă, holbîndu-se o clipă, apoi lăsă iarăși capul și ochii în jos. Nu, William, nu. Nu s-a-ntîmplat nimic.

— Dacă te-am putea convinge să te-mbraci puțin mai îngrijit, Frederick...

— Da, da ! încuviință bătrînul, grăbit. Dar nu se poate. Nu se poate. Nu mai vorbi așa. Totul s-a dus.

Tatăl închisorii Marshalsea aruncă o privire către un deținut în trecere, cu care era în termeni de prietenie, ca și cum ar fi vrut să-i spună : „Ia, un biet bătrîn vlăguit ; dar e fratele meu, domnule, fratele meu, și sîngele apă nu se face !“ și îl feri pe fratele său să nu intre în mînerul pompei, trăgîndu-l de mîneca zdrențuită. Nu i-ar mai fi lipsit nimic pentru a ajunge modelul perfect al călăuzei

frățești, filozof și prieten, numai de l-ar fi ferit pe fratele lui de ruină, în loc s-o atragă asupra sa.

— Eu cred, William, zise ținta acestei solicitudini afectuoase, cred că sînt obosit, și m-aș duce acasă să mă culc.

— Dragul meu Frederick, replică fratele lui, nu mă lăsa să te reții, nu-ți jertfi tabieturile pentru mine.

— Ora tîrzie, și zăpușeala asta din aer, și anii, presupun, m-au slăbit, explică Frederick.

— Dragul meu Frederick, reluă Tatăl închisorii Marshalsea, crezi că ești destul de atent să nu pățești ceva? Să fie oare obiceiurile tale tot așa de exacte și de metodice ca... să zicem, ale mele? Fără a mai reveni la mica excentricitate despre care am pomenit adineauri, mă îndoiesc că iei aer și faci mișcare cît se cuvine, Frederick. Ai aici locul ăsta de plimbare care-ți stă totdeauna la dispoziție. De ce nu-l folosești mai des ca pînă acum?

— Ah! oftă celălalt. Da, da, da, da.

— Dar la ce slujește să tot spui da, da, dragul meu Frederick, stărui Părintele închisorii Marshalsea, cu blînda lui înțelepciune, dacă nu procedezi în consecință?! Uite, eu, Frederick, aș putea fi un exemplu. Nevoia și timpul m-au învățat ce să fac. La anumite ore din zi, cu regularitate, mă vei găsi la plimbare, în odaia mea, în gheretă citind ziarul, primind vizite, mîncînd, bînd. După un șir întreg de ani, am izbutit să-i întipăresc lui Amy în minte că trebuie să mi se servească masa, de pildă, la ore precise. Amy a crescut cu conștiința importanței acestor reguli; și știi ce fată bună este.

Fratele lui oftă din nou, doar atît, continuînd să meargă anevoie, visător.

— Ah! Da, da, da, da.

— Prietene dragă, rosti Tatăl închisorii Marshalsea, punîndu-i mîna pe umăr și dojenindu-l cu blîndețe (cu blîndețe din pricina slăbiciunii sărmanului bătrîn), ai mai afirmat asta o dată, și mare lucru nu înseamnă, Frederick, deși poate să spună mult. Dac-aș putea să te trezesc, bunul meu Frederick; ai nevoie să fii trezit.

— Da, William, da. Fără-ndoială, rosti celălalt, înălțînd ochii tîmpi spre chipul acestuia. Dar eu nu-s ca tine.

— Oh ! Ai putea fi ca mine, dragul meu Frederick, spuse Părintele închisorii Marshalsea, ridicînd ușor din umeri cu un modest dispreț de sine. Ai putea fi ca mine dacă ai vrea !... Dar se abțin — cu mărinimia decurgînd din forța sa — de a-și mai încolți fratele, și așa doborît la pămînt.

Ca de obicei duminica seara, lumea își lua de zor rămas bun prin colțurile curții, iar ici-colo plîngea cîte o biată femeie, soție sau mamă, la pieptul unui nou întemnițat. Fusese o vreme cînd și Tatăl închisorii plînsese, învăluit în tenebrele curții acesteia, așa după cum și sărmana lui nevastă plînsese cîndva. Dar trecuseră mulți ani de atunci, și acum se simțea aidoma călătorului de pe un vas cu o destinație îndepărtată, care, după ce își revine din răul de mare, este plictisit grozav de slăbiciunea asta cînd o descoperă la pasagerii proaspăt îmbarcați la ultima escală. Ar fi avut poftă să-i mustruluiască, să le spună verde în față părerea lui, și anume, că cei care nu-și pot stăpîni plînsul n-au ce căuta aici. În comportament, dacă nu și în vorbă, el și-a manifestat totdeauna nemulțumirea în fața acestor atentate la adresa armoniei generale ; și toată lumea știa asta, așa că vinovații de obicei se retrăgeau de cum dădeau cu ochii de el.

În seara aceasta de duminică își conducea fratele la poartă, cu un aer răbdător și plin de clemență, fiind în toane bune și dispus să ierte lacrimile. La lumina pîlpîitoare a gazului aerian [1] din ghereta paznicului se încălzeau cîțiva deținuți ; unii își luau rămas bun de la vizitatori, alții, care nu avuseseră oaspeți, urmăreau din ochi răsucirea cheii în broască, stînd de vorbă între ei și cu domnul Chivery.

Intrarea Tatălui făcu bineînțeles vîlvă ; domnul Chivery, atingînd pălăria cu cheia (printr-un gest scurt, totuși), își exprimă nădejdea că o duce binișor cu sănătatea.

— Mulțumesc, Chivery, destul de bine. Dar dumneata ?

Domnul Chivery spuse cu un mormăit gros că, în ceea ce-l privește, totul e în ordine, felul obișnuit de a răspunde

[1] Gazul aerian a fost introdus la Londra în primele decenii ale veacului trecut. Pall Mall este prima stradă cu lămpi de gaz aerian ; ultimele lămpi alimentate cu petrol au dispărut (din Grosvenor Square) în 1842.

la acest soi de întrebări despre sănătate, cînd nu prea era în apele lui.

— Astăzi m-a vizitat tînărul John, Chivery. Era foarte elegant, crede-mă.

Atît i-a trebuit domnului Chivery. El se simți dator să mărturisească, totuși, că dorința lui era ca băiatul să nu mai arunce atîta bănet pe așa ceva. Căci, la ce bun? Nu-i aducea decît zbucium, iar zbucium putea să aibă de oriunde, și gratuit.

— Cum adică zbucium, Chivery? întrebă binevoitorul tată.

— N-are importanță, replică domnul Chivery. Să lăsăm asta. Domnul Frederick pleacă?

— Da, Chivery, fratele meu se duce acasă să se culce. E obosit și nu se simte prea bine. Fii atent, Frederick, fii atent. Noapte bună, dragul meu Frederick.

După ce dădu mîna cu fratele său și-i salută, ridicînd pălăria jegoasă, pe cei adunați în ghereta paznicului, Frederick își tîrșîi agale picioarele și ieși pe ușa desferecată anume pentru el. Părintele închisorii Marshalsea arăta grija amabilă a unei ființe superioare, ca nu cumva celuilalt să i se întîmple vreun rău.

— Fii atît de bun, Chivery, și mai ține deschisă poarta o clipă, ca să-l pot vedea trecînd coridorul și cînd coboară treptele. Ai grijă, Frederick!... (E foarte slăbit.) Fii atent la scară!... (E atît de distrat.) Bagă de seamă cînd traversezi strada, Frederick!... (Deloc nu-mi place să-l văd umblînd de unul singur atîta drum; la tot pasul îl paște primejdia să dea ceva peste el!)

Cu aceste cuvinte, chipul exprimînd un nor de temeri alarmante și multă grijă ocrotitoare, își întoarse privirile spre cei adunați în ghereta paznicului, dînd limpede de înțeles că frate-său era de plîns deoarece nu se afla sub cheie și ivăr, părere care făcu ocolul printre deținuții strînși acolo.

El însă n-o luă încuviințînd fără să crîcnească, ci, dimpotrivă, spuse:

— Nu, domnilor, nu, să nu mă-nțelegeți greșit. Fratele meu, Frederick, e doborît, fără-ndoială, dar eu, Părintele închisorii Marshalsea, m-aș simți mai bine știindu-l la adăpost între zidurile astea. Nu trebuie să uităm, totuși,

că pentru a te putea ţine pe linia de plutire vreme de mulţi ani, chiar şi aici, e nevoie de o anumită îmbinare de calităţi... n-aş zice de calităţi înalte, ci de calităţi... de calităţi morale. Or, fratele meu, Frederick, posedă el oare această împletire de calităţi deosebite ? El e un om excelent, domnilor, cît se poate de delicat, de blînd, demn de toată stima, şi cu o candoare de copil ; dar, descumpănit cum este în majoritatea situaţiilor, aici, va fi el oare mai puţin ? Nu, sînt convins că nu ! Şi adăugă : Cerul să-l păzească pe Frederick de a ajunge cîndva aici altfel decît ca vizitator ! Domnilor, cine vine în instituţia asta pentru a zăbovi timp mai îndelungat, trebuie să aibă tăria de caracter ca să treacă prin multe şi să îndure o sumedenie. Oare iubitul meu frate Frederick face parte din categoria asta de oameni ? Nu. După cum vedeţi, de pe acum e doborît. Doborît sub povara nenorocirii. N-a avut puterea să se apere, n-a avut destulă elasticitate ca să poată sta multă vreme într-un asemenea loc şi să-şi păstreze totuşi respectul de sine, fără a uita că e un gentleman. Frederick n-a avut — ca să zic aşa — destulă forţă să vadă în miile de atenţii delicate... şi... în mărturiile primite în asemenea împrejurări bunătatea naturii umane, spiritul generos care însufleţeşte familia deţinuţilor, n-a fost în stare să-şi dea seama totodată că în cazul lui nu putea fi vorba de degradare şi nici de subestimarea pretenţiilor sale de gentleman. Domnilor, Dumnezeu să vă binecuvînteze !

Aceasta a fost predica ţinută de el, profitînd din plin de prilejul de a fi fost împreună cu colegii lui de suferinţă în ghereta paznicului, înainte de a reveni în curtea searbădă şi de a trece, înfăşurat în sărmana lui demnitate ponosită, prin faţa colegului lui în haine de casă, care n-avea haine de stradă, pe dinaintea colegului în sandale de plajă, care n-avea pantofi, prin faţa colegului barosan, zarzavagiu de meserie, în nădragi de catifea pînă la genunchi, care n-avea griji, pe dinaintea conţopistului hodîrlit, în haine negre, fără nasturi, care n-avea speranţe, ca să urce biata lui scară dărăpănată, către biata lui odaie dărăpănată.

Acolo îl aşteptau masa pusă pentru cină şi vechea lui haină de casă cenuşie pregătită pentru el pe speteaza scaunului lui de lîngă foc. Fiică-sa îşi aşezase cărticica de ru-

găciuni în buzunar — oare implorase ea îndurare pentru toți deținuții și captivii ? — și se ridică să-i vină în întîmpinare.

— Unchiul s-a dus acasă, așadar ? îl întrebă cînd îi schimbă haina și-i dădu tichia de catifea neagră.

— Da, unchiu-tău s-a dus acasă.

— Ți-a făcut plăcere plimbarea, tată ?

— Păi, nu prea, Amy, nu prea.

— Nu ? Nu ți-a fost bine ?...

În vreme ce fata stătea în picioare dinapoia lui, aplecîndu-se atît de afectuoasă peste jilțul unde era așezat, el se uita abătut la foc. Era puțin stînjenit, cuprins parcă de rușine, iar cînd reîncepu să vorbească, se poticnea, tulburat :

— E ceva... hm !... nu știu ce, care nu-i în ordine cu Chivery. N-a fost... ha !... în seara asta n-a fost la fel de politicos și de atent ca de obicei. Asta... hm !... asta-i o nimica toată, dar mă sîciie, scumpa mea. Nu-mi pot îngădui să uit — își întorcea mîinile pe toate fețele, cercetîndu-le de aproape — că... hm !... că într-o astfel de viață ca a mea depind din păcate de acești oameni, pentru un lucru sau altul, la orice oră din zi.

Ținea brațul pe umărul lui, dar nu-l privea în timp ce vorbea. Cu capul plecat, ea se uita în altă parte.

— Nu... hm !... nu-mi dau seama ce l-o fi supărat pe Chivery. El e în general așa de... așa de atent și de respectuos. Iar în seara asta a fost destul de... destul de ursuz cu mine. Și alții de-acolo la fel ! Păi, Cerule mare, dacă ar fi să pierd sprijinul și considerația lui Chivery și ale confraților lui gardieni, nu-mi rămîne decît să mor de foame aici.

Spunînd aceste cuvinte, își încleștă și-și descleștă mîinile ca pe niște clape, cuprins de acel sentiment al rușinii al cărui tîlc se sfia el însuși să-l recunoască.

— Nu... ha !... nu-mi pot închipui ce i-o fi venit. Să mă tai și nu-mi dau seama care-i pricina. A fost cîndva aici un anume Jackson, un temnicer pe care-l chema Jackson — nu cred că ți-l mai poți aminti, draga mea, erai prea mică — și... hm !... avea un frate... și fratele ăsta tînăr al lui... făcea curte... de fapt n-a mers atît de departe încît să-i facă curte... ci admira... admira plin de tot res-

pectul... pe... nu pe fiica, pe sora... unuia dintre noi ; un coleg destul de distins, chiar foarte distins aș putea spune. Se numea căpitanul Martin ; el s-a sfătuit cu mine și m-a întrebat dacă era necesar ca fiica lui... ba nu, sora... să se încumete de a-l jigni pe fratele temnicerului prin a fi... ha !... prea sincer cu frate-său. Căpitanul Martin era un gentleman și un om de onoare, și eu l-am rugat mai întîi să-mi spună cum vedea el lucrurile. Căpitanul Martin, un om extrem de respectat în armată, mi-a zis atunci, fără ezitare, că lui i se părea că sora... hm !... nu trebuia neapărat să-l înțeleagă prea limpede pe tînăr și că putea să-l pună la punct... Mă îndoiesc că „să-l pună la punct" a fost exact expresia folosită de căpitanul Martin. De fapt, cred că a spus să-l tolereze... din cauza tatălui ei... vreau să zic a fratelui ei... Nu prea știu cum am ajuns să-ți povestesc toate astea. Poate fiindcă n-am izbutit să-mi explic purtarea lui Chivery, dar ce legătură are una cu alta, nu văd...

Glasul lui se stinse, ca și cum fata n-ar mai fi putut îndura chinul de a-l asculta, și treptat-treptat i-ar fi acoperit buzele cu mîna ei. O clipă, în încăpere domni calmul, o tăcere mormîntală. Bătrînul rămase retras în jilț ; fata își petrecu brațul pe după gîtul tatălui ei, sprijinindu-și capul pe umărul lui.

Cina pregătită pentru el fierbea acum într-o cratiță pe foc ; fata se ridică și îi aduse mîncarea. Bătrînul se așeză pe locul lui obișnuit, fata pe al ei ; apoi el începu să mănînce. De astă dată nu se mai uitau unul la altul. Încetîncet, el se întărîta tot mai mult ; puse zgomotos cuțitul și furculița pe masă, luă alte lucruri brusc, mușcă în ciudă din felia lui de pîine, arătînd în fel și chip că nu-i erau boii acasă. Pînă la urmă, împinse farfuria într-o parte și spuse tare, cu cea mai stranie incoerență :

— Ce dacă mănînc sau mor de foame ? Ce dacă o viață ruinată ca a mea ajunge la capăt azi, săptămîna care vine, ori anul viitor ? Cît valorez eu în ochii celorlalți ? Un sărman deținut, hrănit din pomeni și cu resturi ; un nenorocit, murdar și dezonorat !

— Tată, tată !

Și fiindcă bătrînul se ridicase, fata căzu în genunchi dinaintea lui, înălțînd mîinile spre el.

— Amy, reluă el, cu o voce sugrumată, tremurînd din tot trupul și privind-o cu niște ochi rătăciți de parcă-și pierduse mințile, îți spun, dacă m-ai putea vedea așa cum m-a văzut maică-ta, n-ai crede că sînt aceeași ființă la care te-ai uitat numai printre gratiile cuștii ăsteia. Eram tînăr, aveam talent, arătam bine, nu depindeam de nimeni... oh, Doamne, ce om eram, fetița mea !... Și lumea mă căuta, mă invidia. Da, mă invidia !

— Dragă tată !...

Fata încercă să-i prindă brațul tremurînd ca varga pe care îl flutura în aer, dar el se împotrivi și îi dădu mîna la o parte.

— Dacă aveam măcar un portret din zilele acelea, oricît de stîngaci făcut, ai fi fost mîndră, ai fi fost mîndră ! Dar n-am așa ceva. Eh, exemplul meu să fie un avertisment ! Nimeni, strigă, privind buimac în juru-i, să nu uite să păstreze măcar atît din vremurile de belșug și stimă. Copiii lui să aibă cel puțin semnul ăsta despre ceea ce a fost. Dacă chipul meu, cînd voi fi mort, nu-și va recăpăta expresia avută cu mulți, mulți ani în urmă... se zice că astfel de lucruri se-ntîmplă, nu știu... copiii mei nu mă vor fi văzut niciodată.

— Tată, tată !

— Oh, disprețuiește-mă, disprețuiește-mă ! Întoarce-ți privirile de la mine, nu m-asculta, fă-mă să tac, roșește pentru mine, plîngi pentru mine... chiar și tu, Amy ! Fă acest lucru, fă acest lucru ! Ca și mine ! M-am înăsprit acum, prea m-am dat la fund ca să-mi mai pese chiar și de asta.

— Dragă tată, iubitul meu tată, lumina ochilor mei !

Agățîndu-se cu brațele de el, îl făcu să cadă iarăși pe scaun ; îi apucă mîna pe care o ținea în sus și încercă să o petreacă pe după gîtul ei.

— Las-o acolo, tată. Privește-mă, tată, îmbrățișează-mă, tată ! Gîndește-te la mine, tată, o clipă măcar !

Dar el continuă, cu aceeași privire rătăcită, deși glasul îi cobora din ce în ce, pînă ajunse un fel de vaier demn de milă.

— Sînt respectat aici, totuși. M-am ridicat, cît de cît. Nu m-am lăsat complet călcat în picioare. Du-te și-ntreabă cine-i omul cel mai important pe-aici. Ți se va

spune : tatăl tău. Du-te și-ntreabă cine-i cel pe care nimeni nu-l ia peste picior, și care totdeauna-i tratat cu menajamente. Tatăl tău, ți se va spune. Du-te și-ntreabă înmormîntarea cui — aici va trebui să fie, știu că nu s-ar putea să aibă loc într-altă parte — va pricinui mai mare vîlvă și poate mai multă jale decît a oricărui altcuiva care a trecut cîndva poarta asta. A tatălui tău, ți se va spune. Bine, atunci, Amy, Amy, să fie tatăl tău chiar așa de disprețuit de toată lumea ? Nu mai există nimic care să-l poată salva ? Nu vei păstra altă amintire despre el decît cea a rușinii și decăderii lui ? Nu vei fi în stare să ai nici un pic de afecțiune pentru sărmanul paria cînd va fi dispărut... dispărut ?

El izbucni în lacrimi, înduioșat de atîta milă față de sine însuși, și, în sfîrșit, îi îngădui să-l îmbrățișeze și să aibă grijă de el și își lăsă capul încărunțit pe obrazul ei, jelindu-și soarta mizerabilă. Apoi, numaidecît, schimbă subiectul văicărelilor sale și, împresurînd-o cu brațele, pe cînd ea îl strîngea la piept, exclamă :

— O, Amy, biată copilă fără mamă, abandonată ! O, cîte zile nu te-am văzut îngrijindu-mă și muncind din greu pentru mine !

Pe urmă, revenind la el, îi spuse, cu o voce stinsă, cît de mult l-ar mai fi iubit încă, dacă-l cunoștea pînă să nu-și fi pierdut demnitatea, și cum ar fi dat-o în căsătorie unui gentleman, care ar fi fost mîndru de ea, deoarece era fiica unui asemenea tată, și cum (gîndul acesta îl făcu să plîngă din nou) ar fi călărit, alături de taică-su, propriul ei cal, și cum mulțimea respectuoasă (în clipa aceea se gîndea de fapt la toți cei care-i dăduseră suma de doisprezece șilingi aflați atunci în buzunar) s-ar fi tîrît după ei pe drumurile colbăite.

Astfel, cînd lăudîndu-se, cînd deznădăjduind, și într-un caz și într-altul un pușcăriaș cu stigmatul închisorii pe frunte, pătruns de spurcăciunea temniței pînă-n adîncul sufletului, el dezvăluia fiicei lui afectuoase starea de decădere în care se zbătea. Nimeni altcineva în afară de ea nu-l văzuse vreodată în întreaga lui umilință. Puțin le păsa celorlalți deținuți care rîdeau în odăile lor de ultimul lui discurs din ghereta paznicului ! Ce tablou grav făceau

în galeria întunecată din Marshalsea, în acea seară de duminică!

A fost odată, în Antichitate, o fată [1] care și-a îngrijit părintele în captivitate, așa cum ar fi îngrijit-o pe ea propria mamă. Mica Dorrit, deși aparținea epocii moderne și neeroice, fiind o simplă englezoaică, făcuse cu mult mai mult, încălzind inima pustiită a tatălui ei la pieptu-i inocent și revărsînd asupra lui valuri de iubire și fidelitate inepuizabile, de-a lungul tuturor anilor lui de foamete.

L-a domolit; îl rugă s-o ierte dacă nu-și făcuse cumva datoria, sau dacă nu și-o făcuse pe deplin. Îi spuse — Cerul fie-i martor — că nu-l putea onora mai mult chiar de-ar fi fost răsfățatul soartei, îndeobște recunoscut ca atare. După ce lacrimile i se uscară și nu mai plînse, vlăguit cum era, descătușat de simțămîntul acela al vinovăției, în sfîrșit, cînd redeveni el însuși, așa cum era de obicei, fata îi încălzi iarăși cina, ce mai rămăsese, și, așezată lîngă el, se bucura văzîndu-l că mănîncă și bea. Căci acum stătea pe scaun, din nou radios, cu tichia de catifea neagră pe cap și în haina veche de casă, cenușie, și dacă vreun coleg de-al lui ar fi intrat în clipa aceea să-i ceară sfatul, s-ar fi purtat cu el aidoma marelui moralist, lordul Chesterfield [2], sau ca maestrul de ceremonii de la Marshalsea.

Ca să-i distragă atenția, vorbi cu el despre garderoba lui; atunci el catadicsi a recunoaște că, într-adevăr, da, cămășile oferite de ea erau cum nu se poate mai bine venite, căci celelalte pe care le avea se uzaseră, și, fiind cumpărate de gata, niciodată nu i s-au potrivit ca lumea.

Bine dispus și avînd poftă de vorbă, el îi atrase apoi atenția asupra hainei care atîrna în dosul ușii, făcînd observația că, în calitate de Părinte al casei, ar da un exemplu de nepăsare copiilor lui, și așa înclinați spre neglijență, dacă s-ar arăta dinaintea lor cu coatele goale. De asemenea, făcu haz de flecurile de la pantofi, dar deveni grav cînd ajunse la cravată și își autoriză fiica să-i cum-

[1] Eufrasia, fiica regelui Evander din Syracusa.

[2] *Philip Chesterfield* (1694—1773), om de stat englez și moralist al antifrazei, născut la Londra, prieten cu Montesquieu, autorul lucrării *Scrisori către fiul meu*, care reprezintă arta cinică de a reuși în viață.

pere alta nouă de îndată ce-și va putea permite acest lucru.

În timp ce isprăvea de fumat în tihnă trabucul, ea îi făcu patul și rîndui totul prin odaie pentru noapte. Era obosit datorită orei înaintate și a emoțiilor ; se ridică din jilț ca s-o binecuvînteze și să-i spună noapte bună. În tot acest timp, o clipă măcar nu s-a gîndit la îmbrăcămintea *ei*, la pantofii ei, la nici una din nevoile pe care și ea le-ar fi putut avea. Nimeni pe lume, cu excepția ei, nu s-ar fi sinchisit mai puțin de ceea ce ducea ea lipsă.

O sărută de cîteva ori cu un : „Domnul să te aibă în paza lui, scumpa mea. Noapte bună, draga mea !"

Dar inima ei duioasă fusese atît de adînc rănită văzînd în ce hal se aflase, încît n-ar fi vrut să-l lase singur, de teamă să nu înceapă iar să se vaite, de teamă să nu-l cuprindă iar disperarea.

— Tată dragă, eu nu sînt obosită ; dă-mi voie să mă-ntorc în cîteva clipe, după ce te culci, să mai stau lîngă dumneata.

O întrebă, cu un aer protector, dacă se simțea singură.

— Da, tată.

— Atunci vino neapărat înapoi, scumpa mea.

— N-am să fac zgomot, tată.

— Nu te-ngriji de mine, draga mea, spuse, dîndu-i binevoitor permisiunea. Vino neapărat înapoi.

Cînd reveni, părea să fi aţipit ; ea încercă să aţiţe focul aproape stins, încetișor, ca nu cumva să-l trezească. Dar el o auzi.

— Cine-i acolo ? întrebă.

— Eu, tată, Amy.

— Amy, copila mea, vino aici. Vreau să-ți spun o vorbă.

Se ridică puțin în patul lui scund cînd ea îngenunche alături, ca să poată ajunge cu fața lîngă el ; își așeză mîna între ale ei. Oh ! Tatăl fetei și Tatăl închisorii Marshalsea erau atunci uniți și puternici.

— Scumpa mea, ai dus o viață grea aici. Fără tovarăși de joacă, fără distracții, sumedenie de griji, mă tem !

— Nu te mai gîndi la asta, dragul meu. Eu nu mă mai gîndesc, niciodată.

— Cunoşti situaţia mea, Amy. N-am fost în stare să fac mare lucru pentru tine ; am făcut însă tot ce mi-a stat în putinţă.

— Da, dragă tată, încuviinţă ea, îmbrăţişîndu-l. Ştiu, ştiu.

— Am trăit aici douăzeci şi trei de ani din viaţă, spuse el, cu răsuflarea întretăiată, care nu era atît un suspin, cît mai degrabă un strigăt scurt, nestăvilit, de autoaprobare, răbufnirea bruscă a unei conştiinţe nobile. E tot ce-am putut face pentru copiii mei... dar am făcut. Amy, scumpa mea, tu eşti cu mult mai iubită din toţi trei ; pe tine te-am avut mai cu seamă în minte... orice am făcut spre binele tău, copila mea dragă, am făcut de bunăvoie şi fără să murmur.

Numai înţelepciunea, care deţine cheia tuturor inimilor şi a tuturor tainelor, poate şti cu siguranţă în ce măsură un om, mai ales un om doborît la pămînt ca acesta, se poate minţi pe sine. De ajuns deocamdată că stătea acolo lungit, cu ochii în lacrimi, senin, maiestuos într-un fel, după ce-şi dăduse ca zestre viaţa înjosită fiicei credincioase, împovărate de atîta noian de mizerie, prin a cărei iubire doar a fost salvat să decadă şi mai mult.

Copila aceasta nu avea deloc îndoieli, nu-şi punea nici un soi de întrebări, căci prea se bucura să-l vadă cu capul încununat de un nimb luminos.

— Sărmanul, dragul, bunul meu tată, omul cel mai sincer, mai delicat, mai scump ! fură singurele cuvinte pe care i le adresă, în timp ce-l îmbia să adoarmă.

Nu-l părăsi toată noaptea, ca şi cum i-ar fi făcut vreun rău pe care gingăşia ei cu greu îl putea repara. Se aşeză la căpătîiul lui ; uneori, ca să nu-l trezească, în timp ce-l săruta, îşi ţinea răsuflarea, şoptind cine ştie ce cuvînt drăgăstos. Cînd şi cînd se dădea la o parte să nu împiedice licărul palid al focului să cadă pe chipul lui cufundat în somn, şi se întreba dacă atunci semăna cîtuşi de puţin cu cel ce fusese pe vremea prosperităţii lui fericite, atît de mult o tulburase că va arăta din nou ca în acea epocă groaznică. La gîndul acelor timpuri, ea îngenunche iarăşi lîngă pat şi se rugă : „O, dă-i, Doamne, viaţă îndelungată ! O, apără-mi-l. Aibi milă de sărmanul meu tată,

care atît a suferit, care e atît de nefericit și de schimbat, preascumpul meu tată !"

Cînd se iviră zorile să-l ocrotească și să-i dea curaj, ea îl îmbrățișă pentru ultima oară și părăsi odăița. Se furișă pe scară în jos, și apoi de-a lungul curții pustii, se cățără în cămăruța ei de la mansardă ; de acolo se zăreau, peste zid, în lumina limpede a dimineții, acoperișurile caselor de unde nu ieșea fumul și colinele îndepărtate. Cînd deschise încet geamul și privi spre curtea închisorii, către soare-răsare, țepușele înfipte în zidul împrejmuitor erau roșii la capete, apoi desenau niște forme vinete în direcția soarelui care se ridica învăpăiat pe cer. Niciodată țepușele astea nu i se păruseră atît de ascuțite, de crude, niciodată gratiile atît de greoaie, niciodată spațiul temniței atît de lugubru, de neîncăpător. Se gîndi la răsăritul soarelui pe puhoiul neîntrerupt al fluviilor, pe mările uriașe, peste priveliștile bogate, în pădurile întinse, unde păsările se trezesc în freamătul copacilor ; coborî privirea spre mormîntul viu deasupra căruia soarele răsărise, unde tatăl ei zăcea de douăzeci și trei de ani, și spuse, într-un acces de mîhnire și compasiune : „Nu, nu, în viața mea nu l-am văzut cu-adevărat !"

Capitolul XX

DE PRIN LUMEA BUNĂ

DACĂ tînărul John Chivery ar fi avut talent și dorința de a scrie o satiră despre orgoliul familial, nu era nevoie să umble după un model grăitor în afară familiei iubitei lui. L-ar fi găsit ilustrat în filfizonul de frate-său

și la impertinența ei soră, atît de adînc vîrîți în tot soiul de josnicii, cu nasul pe sus, și făcînd atît de mult caz de familia din care se trăgeau ; gata oricînd să cerșească ori să împrumute de la cei mai nevoiași, să se înfrupte din pîinea altcuiva, să cheltuiască banul altuia, să bea din ceașca altuia și apoi s-o facă țăndări. Dacă zugrăvea faptele respingătoare din viața lor și felul lor de a evoca fără întrerupere ca strigoiul nobilei lor origini să apară și să-i vîre în sperieți pe binefăcătorii lor, tînărul John ar fi devenit un scriitor satiric de prim rang.

Tip și-a folosit libertatea în chip promițător, ajungînd arbitru la masa de biliard. Așa de puțin și-a bătut capul să afle cui datora eliberarea sa, încît Clennam aproape că nici n-avusese nevoie să recomande discreție domnului Plornish în acest sens. Cine îi făcuse acest bine, el era gata să-l accepte cu complimente din partea *lui,* și cu asta, basta. Scăpînd atît de lesne pe poarta închisorii, el ajunse arbitru la masa de biliard, și acum mai apărea cînd și cînd în curticica unde se juca popice, într-o haină verde (de ocazie) la modă în Newmarket [1], împodobită cu un guler tare, lucios, și butoni sclipitori (noi), și bea berea pensionarilor închisorii.

Exista un singur punct solid și statornic în caracterul ușuratic al acestui domn, și anume respectul și admirația pentru sora lui, Amy. Acest simțămînt nu l-a îndemnat niciodată să o scutească de vreo clipă de neliniște, ori să se priveze pe sine sau să-și pună pielea în joc pentru ea ; dar o iubea, cu stigmatul ăsta spurcat al închisorii Marshalsea pe suflet. Aceeași miasmă rău mirositoare, Marshalsea, putea fi recunoscută și în observația lui deslușită că fata își jertfise viața pentru tatăl ei, fără însă a-și da seama că ea ar fi făcut orice și pentru el însuși.

Povestirea de față nu poate stabili cu exactitate momentul cînd tînărul acesta viciu și sora lui au început să vînture spectrul familiei între intimidarea deținuților. După toate probabilitățile, asta ar fi fost cam în perioada în care începuseră să mănînce din milostenia celorlalți

[1] Oraș din Suffolk (estul Angliei), vestit pentru cursele de cai care au loc, anual, din aprilie pînă tîrziu în octombrie.

pușcăriași. Cert este că, pe măsură ce deveneau mai strîmtorați, mai nevoiași, cu atît mai împopoțonat ieșea scheletul din gropniță ; și că, de îndată ce se ivea la orizont vreo trebșoară murdară, scheletul apărea și mai fantomatic înzorzonat.

Luni dimineață Mica Dorrit întîrzie, căci tatăl ei dormi pînă tîrziu ; apoi trebui să-i pregătească gustarea și să facă ordine în odaie. N-avea obligația să plece la lucru, totuși, de aceea rămase cu el pînă ce, cu ajutorul lui Maggy, puse totul la punct în cameră și îl văzu ducîndu-se să-și facă plimbarea matinală (vreo douăzeci de metri sau cam așa ceva) spre cafenea, unde citea ziarul. Își puse atunci pălăriuța și ieși, deși țînuse să plece mult mai devreme. Cînd să treacă prin ghereta paznicului, cei care sporovăiau înăuntru încetară ca de obicei vorba, iar un nou pensionar, sosit abia sîmbătă seară, primi un semn cu cotul din partea unui deținut mai vechi, împreună cu observația : „Uite-aici. Ea e !"

Voia s-o viziteze pe sora ei, dar cînd ajunse la locuința domnului Cripple, află că soră-sa și unchiul plecaseră la teatrul unde erau angajați. Dealtminteri, se gîndise pe drum și la această eventualitate, și cum hotărîse că în caz că erau plecați să se ducă după ei, porni spre teatru, care se găsea pe aceeași parte a Tamisei, nu prea departe de acolo.

Mica Dorrit era aproape la fel de neștiutoare în ale teatrului pe cît era în ale minelor de aur, și cînd i se indică un soi de ușă ascunsă, avînd aerul curios că toată noaptea umblase haihui, iar de rușine, parcă, stătea pitită pe o străduță dosnică, fata ezită dacă să se apropie sau nu de ea. Apoi tresări la vederea cîtorva domni, vreo șase la număr — proaspăt rași, cu pălăriile anapoda puse pe cap, zăbovind prin fața ușii cu pricina — care nu se deosebeau prea mult de pensionarii de la Marshalsea.

Încurajată de această asemănare, se adresă lor și-i întrebă unde-ar putea-o găsi pe domnișoara Dorrit ; aceștia îi făcură loc să intre într-un vestibul cufundat în întuneric, care semăna mai degrabă cu un uriaș felinar stins decît cu altceva, de unde se putea auzi o muzică îndepărtată și zgomotul pașilor de dans. Un bărbat, care de atîta

lipsă de aer avea pe el un strat albastru de mucegai și care stătea jos într-un ungher și supraveghea locul ăsta întunecos printr-o deschizătură, ca un păianjen, îi spuse că o să dea de veste domnișoarei Dorrit prin cea dintîi doamnă sau domn în trecere pe-acolo. Cea dintîi în trecere pe acolo ducea o partitură muzicală făcută sul, pe jumătate ieșind dintr-un manșon, o doamnă în așa hal de mototolită, din cap pînă-n picioare, încît ar fi fost un act de milostenie dacă se îndura cineva s-o calce puțin cu fierul încins. Se purtă însă foarte cumsecade și spuse :

— Veniți cu mine, v-o găsesc îndată pe domnișoara Dorrit.

Mica Dorrit se ținea după ea, apropiindu-se din ce în ce mai mult, cu fiecare pas pe care-l făcea pe întuneric, de sunetul muzicii și zgomotul pașilor de dans.

Pînă la urmă ajunseră într-un vîrtej de praf, unde sumedenie de oameni se împiedicau unii de alții și unde era o asemenea harababură de grinzi, pereți de scînduri și din cărămizi, frînghii, cilindri, într-un amestec de lumină a gazului aerian și lumina zilei, încît i se păru că nimerise într-o alcătuire greșită a Universului. Mica Dorrit, rămasă singură, uneori înghiontită din toate părțile de cîte cineva, era de-a dreptul năucită, cînd deodată auzi glasul surorii ei :

— Vai de mine și de mine, Amy, ce te-a făcut să vii aici ?

— Am vrut să te văd, Fanny dragă ; mîine toată ziua sînt plecată, și cum știam că astăzi s-ar putea să fii ocupată aici de dimineață pînă seara, m-am gîndit...

— Dar ce idee să *vii* în culise ! Nici nu mi-aș fi închipuit una ca asta !

Întîmpinînd-o cu aceste cuvinte nu prea cordiale, sora ei o conduse într-un loc puțin mai degajat de prăfărie, unde numeroase scaune și mese aurite erau puse claie peste grămadă și unde cîteva femei tinere ședeau pe ce se nimerea la taifas. Toate tinerele astea se cuvenea să fie date la călcat, și toate aveau un fel curios de a privi pretutindeni în timp ce sporovăiau.

De cum se retraseră acolo cele două surori, un băiețandru cu trăsături împietrite, purtînd o beretă scoțiană,

își dădu capul pe după o grindă din stînga și spuse : „Mai puțin zgomot, doamnelor !“ și se făcu nevăzut. Numaidecît după aceea, un domn plin de vioiciune, cu o chică de păr negru și lățos, își dădu capul pe după o grindă din dreapta și spuse : „Mai puțin zgomot, scumpelor !“ și se făcu și el nevăzut.

— Să te văd pe tine printre noi, artiștii, zău, Amy, e ultimul lucru la care m-aș fi putut gîndi ! zise surioara. Vai, dar cum ai izbutit să ajungi pînă aici ?

— Nu știu. Persoana care ți-a spus că sînt aici a fost atît de bună și m-a adus și pe mine

— Tu, ca de obicei, cu duhul blîndeții ! Cred că oriunde te poți fofila. *Eu*, una, n-aș fi reușit, Amy, deși mă pricep mult mai mult ca tine ce-nseamnă lumea.

Era obiceiul familiei, ridicat la rang de lege, ca Amy să rămînă micuța făptură simplă, legată de casă, lipsită de vasta și înțeleapta experiență a celorlalți. Această fantezie a familiei era modul de a se apăra al familiei împotriva serviciilor fetei, nu care cumva să se facă prea mult caz de ele.

— Ei bine ! Ce ai pe suflet, Amy ? Ai, desigur, ceva pe suflet în legătură cu mine, spuse Fanny.

Îi vorbea ca și cum soră-sa, doi sau trei ani mai mică decît ea, s-ar fi purtat ca o bunică plină de prejudecăți.

— Nu-i mare lucru ; dar de cînd mi-ai vorbit despre doamna aceea care ți-a dat o brățară, Fanny...

Băiețandrul cu chip împietrit apăru după grinda din stînga și spuse : „Atenție, doamnelor !“ și dispăru. Domnul plin de vioiciune, cu păr negru, deodată apăru după grinda din dreapta și spuse : „Atenție, scumpelor !“ și dispăru, de asemenea. Drept care, toate tinerele se ridicară și începură să-și potrivească fustele la spate.

— Ei bine, Amy ? reluă Fanny, făcînd la fel ca celelalte. Ce voiai să-mi spui ?

— De cînd mi-ai povestit că o doamnă ți-a dat brățara pe care mi-ai arătat-o, Fanny, sînt puțin neliniștită în privința ta, și, de fapt, aș vrea să știu ceva mai mult, dacă ai atîta încredere în mine.

— Acum, doamnelor ! zise băiețandrul cu beretă scoțiană. Acum, scumpelor ! zise și domnul cu păr negru.

Se făcură amîndoi nevăzuți numaidecît, iar muzica și pașii de dans se auzeau din nou.

Mica Dorrit se așeză într-un jilț aurit, de-a dreptul amețită de întreruperile astea iuți. Sora ei și celelalte tinere plecaseră demult, și, cît timp lipsiră, un glas (parcă era cel al domnului cu părul negru) s-a auzit tot timpul strigînd în ritmul muzicii :

— Un, doi, trei, patru, cinci, șase... și ! Un, doi, trei, patru, cinci, șase... și ! Țineți tactul, scumpelor ! Un, doi, trei, patru, cinci, șase... și !

În cele din urmă, vocea se opri, toate tinerele se întoarseră din nou acolo, mai mult sau mai puțin gîfîind ; se înfășurau în șaluri, pregătindu-se de plecare.

— Așteaptă o clipă, Amy, lasă-le să plece înaintea noastră, șopti Fanny.

Rămaseră îndată singure, fără ca ceva deosebit să se mai fi întîmplat între timp, pînă să apară băiețandrul de după grindă și să spună : „Toată lumea la unsprezece, mîine, doamnelor !" la fel și domnul cu părul negru să apară de după vechea lui grindă și să spună : „Toată lumea la unsprezece, mîine, scumpelor !" fiecare în modul lui obișnuit.

Cînd rămaseră numai ele două, ceva a fost rostogolit ori dat la o parte din cale, printr-un sistem sau altul, și dinaintea lor se căscă deodată un soi de puț mare și gol, și, privind într-acolo, Fanny strigă :

— Gata, unchiule !

Mica Dorrit, pe măsură ce ochii i se obișnuiau cu întunericul, îl zări nedeslușit pe unchiu-său, singur, într-un ungher sumbru din fundul puțului, cu instrumentul în cutia lui hărtănită subsuoară.

Bătrînul dădea impresia că odinioară, în vremea lui de prosperitate, ar fi locuit acolo, dinapoia ferestrelor de la galeria superioară, care lăsau să se zărească o fîșie de cer, și că treptat-treptat a tot coborît, pînă s-a pierdut în adîncul acela. Mulți ani în șir stătuse acolo, șase seri pe săptămînă, tot timpul cu ochii pe partitură, și, în general, se credea că nu văzuse în viața lui o piesă de teatru.

Circulau și unele legende prin partea locului, cum că nu cunoștea din vedere nici chiar pe cei mai populari

eroi și eroine, și că bufonul, în urma unui pariu, s-a schimonosit la el în fel și chip cincizeci de seri întruna, dar că el habar n-avea. Dulgherii făceau o glumă pe socoteala lui, și anume, că de fapt el era mort, fără să-și fi dat seama de asta, iar spectatorii obișnuiți de la parter îl bănuiau că-și petrece viața întreagă, zi și noapte, cu duminici cu tot, în fosa orchestrei. L-au pus la încercare de cîteva ori, oferindu-i cîte o priză de tabac pe deasupra balustradei, iar el răspundea totdeauna acestei atenții trezindu-se vremelnic, din politețe; atunci se vedea umbra palidă a gentlemanului care trebuie să fi fost cîndva. Altminteri, niciodată, în absolut nici o ocazie, n-a jucat vreun alt rol în legătură cu ce se petrecea în jur, decît rolul notat în partitura pentru clarinet; în viața particulară, clarinetul neavînd nici un rol de jucat, atunci nici el nu juca nici un rol.

Unii spuneau că ar fi sărac, alții că-i un zgripțuroi bogat; el însă tăcea, niciodată nu-și înălța capul plecat, nu-și schimba niciodată mersul tîrșîit, ca nu cumva să ridice de la pămînt piciorul fără resort. Deși acum se aștepta să fie chemat de nepoata lui, n-a auzit-o decît după ce-l strigă de trei sau patru ori, și n-a fost deloc surprins de prezența a două nepoate în loc de una, ci spuse doar atît, cu glasul lui tremurat: „Vin, vin!" și se cățără de undeva de sub pămînt, de unde ieșea un miros de beci.

— Așadar, Amy, rosti sora ei, cînd cei trei ieșeau pe ușa atît de rușinată, avînd conștiința că se deosebește de celelalte uși, iar unchiul o luă instinctiv pe Amy de braț, ca fiind brațul pe care te puteai sprijini mai bine, așadar, Amy, ești curioasă să afli mai mult despre mine?

Era drăguță și conștientă de acest lucru, de aceea și cam arogantă, iar condescendența cu care lăsa la o parte superioritatea farmecului și a experienței sale de viață, adresîndu-se soră-si pe picior de egalitate aproape, aducea enorm de mult cu condescendența întregii familii

— Mă interesează, Fanny, să particip sufletește la tot ce se leagă de tine.

— Adevărat, adevărat, și ești sora cea mai bună din lume. Dacă se-ntîmplă uneori să fiu puțin agresivă, sînt,

sigură că vei înţelege ce-nseamnă pentru mine să mă aflu într-o situaţie faţă de care am conştiinţa superiorităţii mele. Nu m-aş sinchisi, adăugă fiica Tatălui închisorii Marshalsea, dacă ceilalţi n-ar fi atît de vulgari. Nici unul din ei n-a decăzut atît de mult ca noi. Ei au rămas cu toţii la nivelul lor. Toţi sînt vulgari.

Mica Dorrit se uită blînd la cea care vorbea, dar n-o întrerupse. Fanny îşi scoase batista şi se şterse la ochi cu un aer destul de iritat.

— Eu nu m-am născut unde te-ai născut tu, Amy, ştii, şi poate aici e deosebirea. Draga mea, după ce scăpăm de unchiul, o să afli tot. Îl lăsăm la birtul unde are să ia masa.

Continuară drumul pe jos împreună cu el, pînă ajunseră într-o stradă murdară unde se opriră dinaintea geamului unei vitrine zoioase, care din pricina aburilor de la carnea încinsă, de la legume şi budinci devenise opac. Se putea totuşi zări o pulpă de purcel friptă, izbucnind în lacrimi de salvie şi ceapă, într-un recipient metalic plin de sos, apoi o ciozvîrtă unsuroasă de friptură de vacă şi o budincă băşicată de Yorkshire, sfîrîind fierbinte într-un vas aşişderea, pe urmă muşchi de viţel umplut, tăiat iute în porţii, apoi un jambon numai broboane din pricina zorului la care fusese supus, un platou cu cartofi prăjiţi, strînşi unii într-alţii de propria lor suculenţă, mormane de legume fierte şi alte asemenea bucate alese substanţiale.

Înăuntru se vedeau cîteva separeuri cu pereţi despărţitori din lemn, la adăpostul cărora clienţii, socotind mai nimerit să servească masa direct în stomac, fără să se ajute prea mult de mîini, înfulecau de unii singuri cele comandate. În vreme ce se uitau la toate astea, Fanny deschise poşeta, scoase de acolo un şiling şi i-l înmînă unchiului său. Unchiul cîteva clipe nu privi moneda, dar ghicind care-i era destinaţia şi murmurînd : „Cina ? Ha ! Da, da, da !“, dispăru încet în aburul venit de la bucătărie.

— Ei, și acum, Amy, zise sora ei, dacă nu ești prea obosită, vino cu mine pînă în strada Harley din Cavendish Square [1].

Expresia cu care spuse această distinsă adresă și felul în care își smuci noua ei pălăriuță pe cap (care era mai mult vaporoasă decît practică) o nedumeri pe sora ei ; totuși, ea declară că e gata să meargă în strada Harley, și într-acolo își și îndreptară pașii. Cînd ajunseră la luxoasa destinație, Fanny alese casa cea mai impozantă parcă și bătu la ușă, întrebînd de doamna Merdle.

Lacheul care deschise ușa, deși cu părul pudrat și urmat de alți doi lachei la fel de pudrați, răspunse nu numai că doamna Merdle era acasă, dar o și rugă pe Fanny să poftească înăuntru. Fanny intră, însoțită de sora ei ; urcară la etaj, cu lacheul pudrat mergînd înainte și lacheii pudrați rămînînd îndărăt, și se opriră într-un salon spațios semicircular, unul dintr-o serie de saloane, unde un papagal stătea agățat în cioc, pe dinafara unei colivii aurite, cu labele solzoase în aer, și luînd tot soiul de poziții bizare, cu capul în jos. Ciudățenia asta s-a mai observat și la păsări cu penaje absolut diferite, care se cațără pe fire de aur.

Încăperea era cu mult mai somptuoasă decît tot ce-și putuse închipui vreodată Mica Dorrit, și în ochii oricui ar fi părut splendidă, fastuoasă. Se uita uluită la sora ei și i-ar fi pus o întrebare, dacă Fanny, cu o încruntătură din sprîncene, nu-i făcea semn către o portieră cu perdea comunicînd cu altă odaie. O clipă mai apoi perdeaua se mișcă și o doamnă o dădu la o parte cu o mînă încărcată de inele, lăsînd-o apoi să cadă în urmă-i din nou, cînd intră.

---

[1] *Cavendish Square* a fost conceput și structurat în 1719 de către John Prince pentru Edward Harley, fiul primului conte de Oxford ; o parte din clădirile din acea vreme sînt încă în picioare. Numerele 11—14, cele două perechi de clădiri cu fațade în stil clasic, au fost ridicate mai tîrziu, pe la 1770, astăzi „Convent of the Holy Child", unde arcada de legătură conține o uriașă *Madonna* în bronz, creată de Jacob Epstein, pe care sculptorul a numit-o „pașaportul său întru eternitate". În 1787, la numărul 5, a locuit lordul Nelson.

Doamna era tînără și plină de prospețime, nu din mîinile Naturii, ci din mîinile cameristei sale. Avea niște ochi mari, frumoși, insensibili, un păr negru, frumos și insensibil, pieptul dezvoltat, frumos și insensibil, totul pus în valoare cum nu se putea mai bine, pînă în cele mai mici amănunte. Fie din pricină că era răcită, fie pentru că îi stătea mai bine astfel, purta pe cap un fileu alb, amplu, legat sub bărbie. Și dacă a existat cîndva bărbie frumoasă și insensibilă, de care să poți fi sigur că niciodată n-a fost — folosind o expresie familiară — „apucată" de mîna vreunui bărbat, ei bine, asta era bărbia strînsă atît de zdravăn în bridele acelea de dantelă.

— Doamnă Merdle, zise Fanny, aceasta e sora mea.

— Mă bucur că fac cunoștință cu sora dumitale, domnișoară Dorrit. Am uitat că ai o soră.

— Nu v-am spus că am o soră, rosti Fanny.

— Ah! exclamă doamna Merdle, îndoind degetul cel mic de la mîna stîngă de parcă ar fi vrut să zică: „Te-am prins". Știam eu că nu mi-ai spus nimic!

De obicei nu făcea gesturi decît cu stînga, căci mîinile ei nu erau pereche, stînga fiind mult mai albă și mai durdulie decît cealaltă.

— Stați jos, reluă ea, și se instală cu voluptate într-un culcuș de perne stacojii și ca aurul, pe un divan de lîngă papagal.

— Tot artistă? întrebă, uitîndu-se la Mica Dorrit printr-o lornietă.

— Nu, răspunse Fanny.

— Nu, nu, se corectă doamna Merdle, lăsînd să-i cadă lornieta. N-are aerul de artistă. Foarte drăguță, dar nu artistă.

— Soră-mea, doamnă, reluă Fanny, cu un curios amestec de deferență și îndrăzneală, m-a rugat să-i povestesc, ca-ntre surori, cum se face că am avut cinstea să vă cunosc. Și cum făgăduisem să vă mai vizitez o dată, m-am gîndit să-mi permit de a o lua cu mine, în speranța că poate dumneavoastră îi veți spune. Aș dori să afle, și poate îi povestiți dumneavoastră.

— Crezi că la vîrsta surorii dumitale... sugeră doamna Merdle.

— E mult mai mare decît arată, zise Fanny, sîntem aproape de aceeași etate.

— Tare greu mai este, rosti doamna Merdle, iarăși indoind degetul cel mic, să explici tineretului — ca de-altfel majorității oamenilor — ce-nseamnă lumea bună, încît mă bucur că ai spus acest lucru. Aș dori ca lumea să fie mai puțin arbitrară, mai puțin pretențioasă... Coco, stai liniștit!

Papagalul scoase țipătul cel mai strident posibil, ca și cum el însuși s-ar fi numit „lumea", și își impunea dreptul de a fi pretențios.

— Dar trebuie s-o luăm așa cum este, adăugă doamna Merdle. Știm că e superficială, încorsetată în convenționalism, lacomă, scandaloasă, însă, dacă nu cumva sîntem sălbatici de prin mările tropicale — tare aș mai fi vrut să fiu și eu de pe-acolo, pentru că, după cum am auzit, oamenii aceia duc cea mai încîntătoare viață și au o climă desăvîrșită — altminteri, trebuie să ne acomodăm cu ea. Asta-i soarta noastră a tuturor. Domnul Merdle este un om de afaceri pe picior mare, tranzacțiile sale se extind în cel mai vast cîmp de activitate, averea și influența sa sînt uriașe, dar chiar și dînsul trebuie... Coco, stai liniștit.

Papagalul scoase un alt țipăt care împlini atît de expresiv fraza, că doamna Merdle nu mai avu nevoie s-o ducă pînă la capăt.

— Pentru că sora dumitale dorește ca eu să vorbesc despre felul cum ne-am cunoscut, începu ea din nou, adresîndu-se Micuței Dorrit, și să relatez împrejurările care i-au făcut atîta cinste, nu mă pot împotrivi, desigur, să-i dau satisfacție. Am un fiu — eram extrem de tînără cînd m-am căsătorit prima oară — de douăzeci și doi, douăzeci și trei de ani...

Fanny își mușcă buzele și se uită la sora ei cu niște ochi pe jumătate triumfători.

— Un fiu de douăzeci și doi, douăzeci și trei de ani. Îi place veselia, lucru cu care lumea e obișnuită în cazul tineretului, și e foarte impresionabil. Poate că meteahna asta a moștenit-o. Și eu sînt foarte impresionabilă din fire. Cea mai slabă dintre toate creaturile. Numaidecît mă înduioșez.

Spuse toate acestea, ca dealtfel orice spunea, cu o răceală de parcă ar fi fost un sloi de gheaţă, uitînd aproape cu desăvîrşire de prezenţa surorilor, ca şi cum s-ar fi adresat unui soi de abstracţiune a „lumii", de hatîrul căreia îşi aranja şi rochia din cînd în cînd, ori îşi corecta poziţia pe divan.

— Aşadar, e foarte impresionabil. Asta n-ar fi o nenorocire dacă am duce o viaţă naturală, cred, dar noi nu ducem o viaţă naturală. Foarte regretabil, desigur, mai cu seamă pentru mine, care sînt un copil al naturii, numai de-aş putea arăta acest lucru, dar ce să-i faci. Lumea ne apasă şi ne domină... Coco, stai liniştit !

Papagalul izbucni într-un hohot violent de rîs, după ce îndoise cîteva din vergelele coliviei cu ciocul său încovoiat, lingîndu-le cu limba lui neagră.

— Pare de-a dreptul inutil să spui cuiva cu înţelegerea, vasta experienţă şi simţămintele alese cu care eşti înzestrată, rosti doamna Merdle din culcuşul său purpuriu şi de aur, ducînd lornieta din nou la ochi ca să-şi împrospăteze memoria asupra celei căreia i se adresa, că scena exercită uneori o anumită fascinaţie asupra tineretului de categoria aceasta. Spunînd asta, mă refer la persoanele de sex feminin de pe scenă. Or, cînd am auzit că fiul meu fusese fascinat, pare-se, de o dansatoare, am ştiut numaidecît ce-nseamnă de obicei aşa ceva pentru lumea bună, încredinţată fiind că era vorba despre o dansatoare de la Operă, de care tinerii din lumea bună sînt adesea fascinaţi.

Punîndu-şi mîinile albe una peste alta, doamna Merdle se uită acum la cele două surori, şi inelele din degete se frecară între ele cu un scrîşnet.

— După cum îţi va spune şi sora dumitale, cînd am descoperit despre ce teatru era vorba, am fost foarte surprinsă şi foarte mîhnită ; cînd însă am aflat că sora dumitale, respingînd avansurile făcute de fiul meu — în chip cu totul şi cu totul neaşteptat, trebuie să adaug — îl adusese în situaţia de a o cere în căsătorie, m-a cuprins neliniştea cea mai profundă... groaznică.

Îşi trecu degetul peste sprînceana stîngă şi o potrivi mai bine.

— Pradă unei uimiri vecine cu nebunia, pe care numai o mamă ce se învîrte în lumea bună o poate cunoaște, am hotărît să mă duc chiar eu la teatru și să-i împărtășesc dansatoarei starea mea de spirit. M-am prezentat surorii dumitale și am observat, spre surprinderea mea, că era deosebită în multe privințe față de așteptările mele, mai ales cînd la rîndu-i m-a întîmpinat cu... cum să mă exprim ?... un fel de pretenții la un anumit rang social.

Doamna Merdle zîmbi.

— V-am spus, doamnă, rosti Fanny, roșind, că deși m-ați găsit în această situație, sînt cu mult mai presus de colegii mei, încît am considerat că familia mea e egală celei a fiului dumneavoastră ; că am un frate care, dac-ar ști cum stau lucrurile, ar fi de aceeași părere și n-ar socoti asemenea legătură o onoare.

— Domnișoară Dorrit, zise doamna Merdle, după ce o examină glacial prin lornietă, este exact ceea ce mă pregăteam să-i spun surorii dumitale, în urma rugăminții făcute de dumneata. Îți rămîn foarte îndatorată că ai amintit faptul acesta cu meticulozitate și că mi-ai luat-o înainte. Atunci eu, numaidecît — adăugă, adresîndu-se Micuței Dorrit — căci sînt impulsivă, am desfăcut brățara de la mînă și am rugat-o să-mi îngăduie de a o prinde la a sa, ca semn al bucuriei pe care am avut-o, putînd să discut chestiunea dintr-un punct comun de vedere.

Totul era adevărat, numai că doamna, în drum spre locul întîlnirii, cumpărase un obiect ieftin și bătător la ochi, oarecum cu intenția de-a o duce de nas.

— Și v-am spus, doamnă Merdle, preciză Fanny, că s-ar putea să fim nefericiți, dar de proastă calitate nu sîntem.

— Iată, cred, tocmai cuvintele dumitale, domnișoară Dorrit, încuviință doamna Merdle.

— Și v-am mai spus, doamnă Merdle, continuă Fanny, că dacă-mi vorbiți despre rangul superior pe care-l ocupă fiul dumneavoastră în societate, s-ar putea să vă-nșelați pur și simplu în presupunerile dumneavoastră despre originea mea ; și că poziția tatălui meu, chiar și în societatea în care se-nvîrte el acum — calitatea acesteia eu o știu

cel mai bine — este dintre cele mai sus-puse, recunoscută de oricine ca atare.

— Întocmai așa, sublinie doamna Merdle. Excelentă memorie !

— Vă mulțumesc, doamnă. Poate că veți fi atît de bună să-i povestiți surorii mele restul.

— Mai e foarte puțin de povestit, rosti doamna Merdle, revizuindu-și proporția pieptului, a cărui amploare părea esențială ca să-i poată rămîne îndeajuns loc pentru a fi insensibilă, dar acest puțin îi face cinste surorii dumitale. I-am explicat surorii dumitale adevărata față a lucrurilor, imposibilitatea pentru lumea căreia aparținem noi de a recunoaște lumea — fermecătoare, nu mă îndoiesc — căreia aparține dînsa ; am ajutat-o să înțeleagă situația extrem de dezavantajoasă în care s-ar plasa familia despre care are o atît de bună părere, dar pe care noi am fi siliți s-o privim de sus, cu dispreț, și de care — vorbind din punct de vedere social — am fi nevoiți să ne ferim scîrbiți. Pe scurt, am făcut apel la mîndria lăudabilă a surorii dumitale.

— Îngăduiți, doamnă Merdle, vă rog, surorii mele să afle, zise Fanny, ţuguind buzele și smucindu-și, cu o mișcare a capului, pălăria ei vaporoasă, că am și avut onoarea să-i spun fiului dumneavoastră că nu vreau să am nicicum de a face cu el.

— Bine, domnișoară Dorrit, încuviință doamna Merdle, aș fi putut de fapt să spun și eu acest lucru mai devreme. Dacă nu m-am gîndit s-o fac, este poate pentru că pe atunci prea mă rodea teama că el ar fi putut să stăruie, iar dumneata să-i răspunzi într-un fel. I-am mai spus surorii dumitale... mă adresez din nou domnișoarei Dorrit care nu aparține scenei... că fiul meu nu s-ar alege cu nimic dintr-o asemenea căsătorie și ar rămîne pur și simplu un cerșetor. Pomenesc despre asta doar pentru că face parte din povestire și nu că aș fi presupus cumva c-ar avea vreo înrîurire asupra surorii dumitale, în afară de eventualitatea, prudentă și legitimă, în care asemenea considerații trebuie să ne influențeze pe noi toți, dat fiind sistemul nostru artificial. În fine, după cîteva vorbe

iritate și energice din partea surorii dumitale, am ajuns cu desăvîrșire la convingerea că nu există nici o primejdie, iar sora dumitale a fost atît de amabilă încît să-mi îngăduie de a-i oferi unele dovezi de apreciere prin intermediul croitoresei mele.

Mica Dorrit părea necăjită și se uită la Fanny cu o mare tristețe întipărită pe chip.

— În plus, continuă doamna Merdle, mi-a făgăduit că-mi va face plăcerea unei ultime întîlniri, și anume cea din clipa de față, pentru a ne despărți în termeni cît mai buni. Cu această ocazie, adăugă doamna Merdle, părăsindu-și culcușul și strecurînd ceva în mîna lui Fanny, domnișoara Dorrit îmi va permite să-i spun, în felul meu greoi, adio, odată cu cele mai bune urări.

Cele două surori se ridicară în aceeași clipă ; toate trei se aflau acum lîngă colivia unde papagalul, care tocmai sfărîma un biscuit ținut între gheare, părea că-și bate joc de ele executînd un dans năstrușnic numai din trup, fără să miște labele, apoi deodată se dădu de-a berbeleacul, tîrîndu-se cu capul în jos jur împrejurul coliviei aurite, pe dinafară, ajutat de pliscul feroce și de limba lui neagră.

— Adio, domnișoară Dorrit, și cele mai bune urări, rosti doamna Merdle. De-ar fi să nu ne mai vedem decît într-o mie de ani, să zicem, și tot m-aș bucura să cunosc sumedenie de ființe fermecătoare și pline de talent, din cercul cărora sînt astăzi exclusă. O societate cu mult mai primitivă m-ar încînta. Odinioară, cînd învățam la școală, era o poezie care suna astfel : „Iată, sărmanul indian“ [1], a cărui minte nu știu ce făcea ! Dacă cei cîțiva mii de oameni din înalta societate ar avea putința să plece și să devină indieni, m-aș înscrie și eu numaidecît, dar deoarece

[1] Din *Eseu despre om (Essay on Man)*, poem de Alexander Pope (1688—1744), alcătuit din patru epistole, care tratează despre firea și situația omului în raport cu universul (I), cu el însuși (II), cu societatea (III) și cu fericirea (IV). „Iată-l pe bietul indian ! Care cu mintea-i necultivată / Pe Dumnezeu în nori îl vede și pe aripi de vînt îl aude“ (I, v. 99—100).

noi aparţinem înaltei societăţi, n-avem cum să fim şi îndieni, din păcate... Bună ziua!

Coborîră scara cu pudră înainte şi pudră îndărătul lor, sora cea mare trufaşă, iar sora cea mică umilă; uşa se închise în urma lor, lăsîndu-le pe nepudrata stradă Harley, Cavendish Square.

— Eh! exclamă Fanny, după ce merseră puţin fără să vorbească. N-ai nimic de spus, Amy?

— Oh, nu ştiu ce să spun! răspunse întristată. Nu ţi-a plăcut tînărul acesta, Fanny?

— Să-mi placă? E aproape idiot.

— Îmi pare rău... nu te supăra... Dar, pentru că m-ai întrebat ce am de spus, îmi pare atît de rău, Fanny, că ai primit ca această doamnă să-ţi dea ceva.

— Proastă mică ce eşti! replică sora ei, scuturînd-o de braţ cu asprime. N-ai pic de caracter? Dar aşa e totdeauna! Tu nu te respecţi deloc, n-ai cuvenita mîndrie. Tocmai de aceea te complaci ca un prăpădit de Chivery să umble după tine, continuă ea, subliniind cuvintele batjocoritoare, ţi-ai lăsa familia călcată-n picioare fără să crîcneşti vreodată.

— Nu vorbi aşa, dragă Fanny. Fac şi eu ce pot pentru ai mei.

— Faci şi tu ce poţi pentru ei! repetă Fanny, grăbind pasul. Dac-ai avea cît de cît experienţă, ai admite ca o femeie ca cea pe care am văzut-o, cum nu se poate mai falsă şi mai insolentă... ai înghiţi să-ţi calce-n picioare familia, şi apoi să-i mai şi mulţumeşti pentru asta?

— Nu, Fanny, nu, desigur.

— Atunci fă-o să plătească oalele sparte, nepricopsito! Ce altceva i-ai putea cere? Pune-o să plătească, copil prost ce eşti, şi onorează-ţi familia cu aceşti bani!

Nu mai vorbiră tot drumul pînă la locuinţa unde stăteau Fanny şi unchiul ei. Ajungînd acolo, îl găsiră pe bătrîn exersînd la clarinet, în chipul cel mai lamentabil, într-un ungher al odăii. Fanny trebuia să pregătească masa compusă din cotlete de berbec, bere neagră şi ceai, şi se plîngea indignată că o prepară singură, deşi în realitate sora ei a făcut frumuşel toată treaba. Cînd, în sfîrşit,

Fanny se așeză să mănînce și să bea, aruncă tacîmurile cît colo, vărsîndu-și tot focul pe pîine, aproape la fel cum făcuse și taică-său cu o seară înainte.

— Dacă mă dispreţuiești, spuse ea izbucnind în hohote de plîns, că sînt dansatoare, de ce m-ai îndemnat să mă fac dansatoare ? Asta-i opera ta. Ai fi vrut să mă ploconesc pînă la pămînt în fața acestei doamne Merdle, s-o las să-mi spună ce-i venea pe limbă și să facă ce poftea, să ne desconsidere pe toți, iar mie să-mi toarne asta de la obraz. Pentru că sînt dansatoare !

— Oo, Fanny !

— Și Tip la fel, bietul băiat. Poate să-l vorbească de rău cît o pofti, fără nici o opreliște... asta fiindcă, presupun, a lucrat la un avocat, în docuri și prin alte părți. Păi, și asta-i opera ta, Amy. Ai face bine măcar să-nchizi ochii cînd i se ia apărarea.

În tot acest timp unchiul sufla de zor în clarinet, lamentabil, uneori îndepărtînd instrumentul un deget, sau cam așa ceva, de gură, pentru o clipă, și atunci se oprea să se uite la ele, cu vaga impresie că cineva i se adresase.

— Și tatăl tău, bietul tău tată, Amy. Fiindcă nu-i liber să se prezinte singur și să vorbească pentru sine, ai fi în stare să lași astfel de oameni să-l insulte nepedepsiți de nimeni. Dacă ție puțin îți pasă că te duci să lucrezi cu ziua, ar putea măcar să-ți pese pentru el, cred eu, știind cît de mult a pătimit de atîta amar de vreme.

Mica Dorrit, biata de ea, simțea destul de puternic nedreptatea acestui reproș. Amintirea scenei din seara trecută adăuga o săgeată usturătoare la toate astea. Nu răspunse nimic, dar întoarse scaunul de la masă înspre foc. Unchiul, după ce mai făcu o pauză, scoase un geamăt sinistru și își văzu iarăși de treabă.

Fanny se răzbună pe ceștile de ceai și pe pîine cît timp a durat furia ei, apoi se plînse că era cea mai nenorocită fată din lume și că mai bine ar fi murit. După aceea, lacrimile i se transformară în remușcări ; se sculă în picioare și își petrecu brațele pe după gîtul soră-si. Mica Dorrit încercă s-o oprească de a mai adăuga ceva, dar

Fanny o ținea morțiș că vrea, că mai trebuie să vorbească ! Apoi repetă întruna :

— Te rog să mă scuzi, Amy... Iartă-mă, Amy... aproape cu aceeași patimă cu care spusese ceea ce acum regreta. Dar, zău, zău, Amy, adăugă, după ce se așezară din nou una lîngă alta, în perfectă armonie, sper și cred că ai fi văzut lucrurile într-o lumină diferită dacă ai fi cunoscut ceva mai bine lumea.

— Tot ce se poate, Fanny, zise Mica Dorrit cu blîndețe.

— Vezi, în timp ce tu stăteai încuiată acolo, ocupîndu-te cu resemnare de grijile casei, continuă, recăpătîndu-și treptat tonul ocrotitor, eu am ieșit afară, m-am învîrtit prin lume și poate că așa am devenit mîndră și trufașă... mai mult decît se cădea, cine știe !

— Da, da, da ! exclamă Mica Dorrit.

— Și pe cînd tu îți munceai mintea cu bucătăria, cu cele de îmbrăcat, eu poate mă gîndeam, știi, la familie. Ce zici, Amy, n-ar putea fi așa ?

Mica Dorrit iarăși încuviință din cap în semn că „da", arătîndu-se mai veselă la față decît era în sufletul ei.

— Mai cu seamă cînd știm, mai spuse Fanny, că în locul unde tu ai fost atît de credincioasă dăinuie o atmosferă specifică, făcîndu-l și mai diferit de restul societății. Așa că sărută-mă încă o dată, Amy dragă, și să cădem de acord că amîndouă avem dreptate și că tu ești o fată bună și cuminte și gospodină și care-și iubește căminul !

În timpul acestei discuții, clarinetul se lamentase în chipul cel mai patetic, dar Fanny îl întrerupse anunțînd că era timpul de plecare ; unchiul ei înțelese acest lucru prin faptul că-i închise partitura și-i trase clarinetul din gură.

Mica Dorrit se despărți de ei la ușă, îndreptîndu-se grăbită spre Marshalsea. Acolo se întuneca mai iute decît aiurea, și, în timp ce mergea, în seara aceea i se păru că se cufundă într-o groapă adîncă. Umbra zidului cădea peste toate celea, nu mai puțin pe silueta în haina veche, cenușie, de casă, și pe tichia de catifea neagră, în clipa în care Mica Dorrit deschise ușa odăii sale sumbre.

„De ce n-ar cădea și asupra mea ? gîndi Mica Dorrit, cu mîna încă pe ușă. Fanny avea desigur dreptate."

Capitolul XXI

BETEȘUGUL DOMNULUI MERDLE

ASUPRA acestei locuințe impunătoare, reședința domnului Merdle din Harley Street, Cavendish Square, nu cădea umbra vreunui zid de rînd, ci aceea a fațadelor de la alte reședințe impunătoare de pe partea opusă a străzii. La fel ca și societatea din sferele înalte, șirurile de case față în față se uitau chiorîș unele la altele. De fapt, reședințele și locatarii lor într-atît se asemănau în privința asta, încît deseori găseai oaspeți aliniați pe două rînduri la masă, servind prînzul, în umbră propriei lor trufii, chiorîndu-se la cei din față cu morocăneala caselor ăstora.

Toată lumea știe cît de aidoma străzii sînt cele două rînduri de comeseni care își ocupă locul lor la masă într-o locuință de pe strada cu pricina. Cele douăzeci de case inexpresive și uniforme, la ușa cărora se ciocănește și se sună în același fel, cu aceleași trepte plicticoase de acces, toate separate prin același fel de grilaj, toate avînd aceleași scări de incendiu impracticabile, cu aceleași accesorii stînjenitoare fixate sus ; absolut totul, fără excepție, grozav de mult prețuit — cine oare n-a luat cîndva masa aici ? Casa atît de jalnic dărăpănată, avînd o nișă stingheră cu fereastră arcuită, casa împodobită cu stucaturi, cea cu fațada proaspăt renovată, casa din colț numai cu odăi unghiulare, casa cu storurile veșnic trase, casa cu prapurele funerar mereu arborat, casa unde perceptorul a venit pentru o nimica toată și n-a dat de nimeni acasă — cine oare n-a luat cîndva masa aici ? Casa pe care nimeni nu vrea s-o ia, deși e un chilipir — cine n-o cunoaște ? Casa arătoasă luată pe viață de domnul acela dezamăgit, și căruia deloc nu-i convine — cine n-a auzit de locuința aceea bîntuită de strigoi ?

Strada Harley, Cavendish Square, era mai mult decît conștientă de prezența domnului și a doamnei Merdle.

Existau intruși pe strada Harley de care habar n-avea, dar era încîntată să dea toate onorurile domnului și doamnei Merdle. Lumea bună ținea seama de domnul și doamna Merdle. Lumea bună a spus : „Hai să-i brevetăm : hai să-i cunoaștem".

Domnul Merdle era putred de bogat, un om cu un prodigios spirit întreprinzător : un Midas, minus urechile [1], care pe tot ce punea mîna se transforma în aur. Lua parte la orice afacere barosană — de la speculațiile bancare pînă la construcția de imobile. Era, evident, în Parlament. Avea, bineînțeles, birourile în centrul comercial al Londrei. Era președinte aici, membru în consiliul de administrație dincolo, director într-altă parte. Oamenii cei mai cu greutate astfel se adresau celor care plănuiau afaceri noi : „Ia să vedem, ce nume ați cuprins ? Îl aveți și pe Merdle ?" Iar răspunsul fiind negativ, spuneau : „Atunci chestiunea nu ne interesează".

Acest om mare și băftos oferise, cu vreo cincisprezece ani în urmă, un cuib purpuriu și de aur acelui piept vast, care avea nevoie de atîta spațiu pentru a-și cuprinde insensibilitatea. Nu era un piept pe care să te poți odihni, era însă un piept excelent pentru prins giuvaeruri. Domnului Merdle îi trebuia ceva unde să atîrne giuvaeruri și și-a cumpărat acel ceva în acest scop. Storr și Mortimer [2] s-or fi căsătorit din același calcul.

Ca toate celelalte speculații, și aceasta a fost sigură și încununată de succes. Bijuteriile se arătară în lumina cea mai favorabilă. Pieptul doldora de giuvaeruri, pătrunzînd în lumea bună, a atras admirația generală. Avînd încuviințarea înaltei societăți, domnul Merdle era mulțumit. Era cel mai dezinteresat dintre oameni, păstrînd pentru sine, din toate cîștigurile și grijile sale, cum nu se poate mai puțin.

Așadar, se putea presupune că avea tot ce dorea, altminteri, cu nețărmuita lui bogăție, ar fi fost în stare să-și procure orice. Dar dorința lui era să satisfacă, pînă la cel mai înalt grad, societatea (oricare ar fi fost sensul dat

[1] Legenda spune că regele Midas al Frygiei prefăcea în aur tot ce atingea, avea însă urechi de măgar.

[2] Bijutieri vestiți în acea epocă, de pe New Bond Street.

acestui cuvînt) și să onoreze toate polițele luate asupra lui sub formă de tribut. În lume nu strălucea deloc ; mare lucru nu prea avea de spus. Era om retras, cu un cap mare, aplecat înainte, mereu la pîndă, obrajii colorați într-un roșu-pămîntiu, mai degrabă trecut decît proaspăt, și cu o doză de neliniște în manșetele hainei, de parcă el le-ar fi tras la răspundere, și de aceea aveau toate motivele de a-i ascunde, cu nerăbdare, mîinile. Din puținul pe care-l spunea părea un om destul de agreabil ; simplu, pedant în materie de încredere publică și particulară și stăruitor ca orișicine să manifeste cea mai mare considerație, în toate privințele, față de înalta societate. În aceeași societate (dacă era cumva ea care venea la dineurile, la recepțiile și concertele de la doamna Merdle) nu se distra cine știe ce, iar majoritatea timpului îl găseai rezemînd pereții și pe după uși. Și cînd se ducea la alții, întorcînd vizitele, dădea semne de oboseală și în general se arăta mai dispus să plece la culcare ; cultiva însă totdeauna lumea bună, unde făcea mereu act de prezență, și cheltuia sistematic bani în societate, cu cea mai profundă mărinimie.

Primul soț al doamnei Merdle fusese colonel, sub auspiciile căruia pieptul se luase la întrecere cu zăpezile Americii de Nord, și a ieșit puțin dezavantajat în privința albului, dar nu și în a răcelii. Fiul colonelului era singurul copil al doamnei Merdle. Era un nătîng cocoțat în umeri, care nu prea avea mutră de tînăr, ci mai curînd de băiețandru umflat. Dădea așa puține semne de judecată, încît printre camarazii lui circula vorba că-i înghețaseră creierii pe un ger cumplit la St. John, New Brunswick, chiar la naștere, și că din clipa aceea nu i s-au mai dezghețat. După alții, prunc fiind, căzuse în cap, din neglijența dădacei, de la o fereastră de sus, și că martori demni de toată crezarea auziseră cum i-a pîrîit țeasta. S-ar putea ca amîndouă aceste versiuni să fi fost de dată tîrzie ; tînărul gentleman (cu un nume atît de expresiv, Sparkler, adică Scînteietorul) avea mania unică de a cere în căsătorie tot soiul de tinere domnișoare pe care nimeni nu le lua și de a spune fiecăreia din ele cînd le făcea pro-

puneri matrimoniale că era „o fată dată naibii de frumoasă... și de bine-crescută... fără fumuri afurisite-n cap".

Un fiu vitreg înzestrat cu niște calități atît de limitate putea fi o povară pentru altcineva, domnul Merdle însă n-a vrut un fiu vitreg pentru sine, el voia unul pentru înalta societate. Deoarece domnul Sparkler făcuse parte din regimentul de gardă și deprinsese obiceiul să meargă regulat la curse, să frecventeze cluburile de pierde-vară și să meargă la serate, ajunsese să fie cunoscut ca un cal breaz, iar lumea bună era mulțumită de fiul ei vitreg. Acest rezultat fericit ar fi fost considerat o reușită de domnul Merdle, chiar dacă domnul Sparkler l-ar fi costat și mai mult. Totuși, nu l-ar fi oferit lumii bune nici în ruptul capului la un preț de nimic.

Se dădea un dineu în reședința din strada Harley tocmai cînd Mica Dorrit, aflată în odăița tatălui ei, îi cosea niște cămăși noi în seara aceea, stînd în preajmă-i. Veniseră acolo magnați de la Curte și magnați din centrul comercial al Londrei ; magnați din Camera Comunelor și magnați din Camera Lorzilor, magnați din magistratură și magnați din barou, magnați episcopali, magnați vistiernici, magnați din Garda călare ; magnați de la Amiralitate — tot soiul de magnați care ne pun pe roate și uneori ne pun bețe în roate.

— Mi s-a spus, se adresă magnatul episcopal către un ofițer de Gardă călare, că domnul Merdle a mai dat o lovitură grozavă. De o sută de mii de lire sterline, se zice.

Ofițerul din Garda călare a auzit de două sute....

Vistiernicul, de trei sute...

Magnatul din barou, tot jucîndu-se cu ochelarii săi cu putere de convingere, nu era nicidecum lămurit că nu fuseseră la mijloc patru sute. Era vorba de una din acele lovituri fericite în urma unor calcule și combinații, al cărei rezultat ar fi fost greu de evaluat. Era unul din acele exemple de surprinzătoare pricepere de acaparare însoțită de obișnuitul noroc și îndrăzneala caracteristică, pe care rareori le întîlneai într-un secol. Dar aici se mai afla și colegul Foale, care pledase în marele proces al

băncii și care probabil ne-ar mai putea spune cîte ceva în plus. La cît evalua colegul Foale acest nou succes ?

Colegul Foale tocmai se pregătea să-și prezinte omagiile ilustrului piept, așa că le putu spune, în trecere doar, că auzise făcîndu-se afirmația, cu mari șanse de a fi întemeiată, că, în total, operația nu adusese mai puțin de jumătate de milion de lire.

Amiralitatea declară că domnul Merdle era un om minunat. Vistiernicul declară că el reprezenta o nouă putere în țară și că va fi capabil să cumpere Camera Comunelor pe de-a-ntregul. Episcopul declară că se gîndea cu bucurie că această avere intra în sipetele unui gentleman gata totdeauna să apere interesele înaltei societăți.

Domnul Merdle însuși apărea de obicei tîrziu în astfel de ocazii, omul reținut în ghearele uriașelor activități, cînd alții demult se scuturau de afacerile lor mărunte din timpul zilei. De astă dată el sosi ultimul. Vistiernicul spuse că munca îl cam tiraniza pe domnul Merdle. Episcopul spuse că era bucuros că această avere intra în sipetele unui gentleman care o primea cu smerenie.

Ce de pudră ! Cei care serveau masa aveau atîta pudră pe ei încît dineul era parfumat. Praful de pudră căzuse în farfurii, iar bucatele oferite lumii bune păreau înmiresmate ca lacheii de prin odăi. Domnul Merdle conduse la masă o contesă retrasă undeva în profunzimile unei rochii imense, față de care, proporțional, ea era ca miezul unei verze dispărînd în foile exagerat crescute, jur împrejur. Dacă s-ar putea îngădui o comparație atît de umilă, rochia cobora scara ca un Jack-în-boschet[1], înfășurat în brocarturi scumpe, așa că nimeni nu știa cît de micuț putea fi cel dinăuntru.

Înalta societate avea la masă tot ce-i poftea inima și ce nu-i poftea. I se pusese la dispoziție tot ce poate încînta ochiul, tot ce se mănîncă și tot ce poate fi băut. Să sperăm că lumea s-a înfruptat din plin ; cît despre domnul Merdle, ceea ce a consumat el personal nu depășea cheltu-

[1] *Jack-in-the-green*, procesiune de 1 Mai, în întîmpinarea primăverii, cu piramide de crengi și frunze proaspete, unde se ascunde cîte un hornar, jucînd pe străzi etc.

iala de un șiling și jumătate. Doamna Merdle a fost magnifică. Majordomul a fost a doua figură magnifică a zilei. Era omul cel mai impunător dintre cei de față. Nu făcea nimic, ci stătea și privea, cum puțini oameni ar fi putut face. Era ultimul dar oferit înaltei societăți de către domnul Merdle. Domnul Merdle n-avea nevoie de el, ba chiar se simțea stînjenit cînd îl privea namila aceea ; dar neînduplecata societate pe el anume îl voia — și l-a avut.

Invizibila contesă își transportă afară, la momentul cuvenit, boschetul, iar această defilare a frumuseții a fost zăgăzuită de marele piept. Vistiernicul spuse : Junona. Episcopul spuse : Judith [1].

Magnatul din barou intră în vorbă cu ofițerul din Garda călare despre curțile marțiale. Colegii Foale și Magistratură se alăturară și ei discuției. Alți magnați plecau doi cîte doi. Domnul Merdle tăcea și se uita la fața de masă. Uneori cîte un magnat îi adresa vreun cuvînt pentru a îndrepta spre el cursul propriei sale conversații particulare ; domnul Merdle însă nu prea lua asta în seamă și nu se smulgea din calculele sale decît ca să paseze vinul.

Cînd se ridicară de la masă, atît de mulți dintre magnați aveau să-i spună cîte ceva domnului Merdle personal, încît a fost nevoit să dea mici audiențe lîngă bufet și să-i bifeze de cum ieșeau pe ușă.

Vistiernicul spera că-i va fi permis să felicite pentru noua izbîndă pe unul dintre capitaliștii englezi și prinți ai comerțului (de cîteva ori folosise aceste vorbe în casă și acum îi venea ușor), cunoscut în întreaga lume. A răspîndi în lung și în lat triumfurile unor asemenea oameni însemna să dai în vileag triumfurile și resursele țării — îl făcu pe domnul Merdle să înțeleagă — și vistiernicul considera aceasta drept un act de patriotism.

— Mulțumesc, milord, spuse domnul Merdle, mulțumesc. Primesc felicitările dumneavoastră cu mîndrie și mă bucur că sînteți de acord cu mine.

[1] L-a ucis pe Holofern în timp ce dormea. *(Vechiul Testament : Cartea lui Judith.)* Această referire are un tîlc deosebit aici, după cum se va vedea mai tîrziu.

— Păi, nu sînt de acord cu dumneavoastră, fără rezerve, dragă domnule Merdle. Pentru că — vistiernicul, cu un zîmbet, îl întoarse, ţinîndu-l de braţ, înspre bufet şi-i vorbi pe un ton glumeţ — nu socotiţi niciodată că meritä să veniţi printre noi şi să ne daţi o mînă de ajutor.

Domnul Merdle se simţea onorat de...

— Nu, nu, continuă vistiernicul, un om care se distinge atît de mult prin cunoştinţe practice şi o mare clarviziune, nu ne putem aştepta să privească lucrurile în această lumină. Dacă, din fericire, vom fi vreodată în măsură să ajungem, întîmplător, de a avea mînă liberă să propunem cuiva atît de eminent să... să vină la noi şi să ne pună la dispoziţie covîrşitoarea sa influenţă, cunoştinţele şi reputaţia sa, i-am face această propunere ca pe o îndatorire. De fapt, o îndatorire pe care el o are faţă de înalta societate.

Domnul Merdle dădu de înţeles că iubea societatea ca lumina ochilor şi că dezideratele ei erau mai presus de orice alte considerente. Vistiernicul se îndepărtă şi magnatul din barou veni lîngă el.

Magnatul din barou, uşor aplecat insinuant, ca atunci cînd se adresa juriului, mişcînd în mînă ochelarii cu putere de convingere, speră că va fi scuzat dacă are să spună unui om în stare să transforme în izvor de binefacere toate relele pămîntului, şi care de multă vreme răspîndeşte o lumină strălucitoare asupra istoriei, chiar şi într-o ţară comercială — ca a noastră — aşadar speră că va fi scuzat dacă-i va aduce la cunoştinţă acestui om, absolut dezinteresat şi, în felul nostru, pedant, *amicus curiae*, cum zicem noi, un fapt care i-a ajuns întîmplător la urechi.

I se ceruse să examineze titlurile unei proprietăţi considerabile, situată într-un comitat din răsărit, de fapt — „căci domnul Merdle ştie că nouă, avocaţilor, ne place să fim meticuloşi“ — la graniţa dintre două comitate răsăritene. Or, acest titlu era perfect legal şi proprietatea putea fi preluată de cineva care dispunea de... bani (plecăciune în faţa juriului şi jocul ochelarilor convingători) în condiţii extrem de avantajoase. Toate astea fuseseră

aduse la cunoștință magnatului din barou abia în cursul acelei zile, și ce-i veni în minte : „Voi avea onoarea să iau masa în seara asta cu preastimatul meu prieten, domnul Merdle, căruia îi voi împărtăși, cît se poate de confidențial, despre această ocazie. Asemenea achiziție presupune nu numai o mare și justificată influență politică, dar ar permite deopotrivă de a dispune de vreo jumătate de duzină de parohii cu beneficii anuale apreciabile.“ Magnatul din barou știa foarte bine că domnului Merdle nu-i era greu să găsească mijlocul de a folosi pînă și un capital ca al său și de a se sluji la maximum chiar și de o inteligență atît de activă și viguroasă ca a sa ; dar ar îndrăzni să-i pună o întrebare care i-a venit în minte, și anume : un om care a cîștigat în chip meritoriu o atît de înaltă situație și o reputație europeană, nu trebuie el oare, nu spunem pentru sine, dar pentru lumea bună, să posede astfel de influențe și să le exercite, nu spunem în propriul său interes, sau al partidului său, ci, am spune, pentru binele înaltei societăți ?

Domnul Merdle își exprimă din nou devotamentul deplin față de această preocupare de constantă considerație, și magnatul din barou, împreună cu ochelarii săi convingători, porni în sus pe marea scară. Veni apoi episcopul, strecurîndu-se cu gînduri pașnice în direcția bufetului.

Desigur, bunurile din lumea asta, făcu observația episcopul, absolut întîmplător, cu greu ar putea fi mai fericit plasate decît dacă sînt acumulate sub bagheta magică a unor oameni înțelepți și perspicace, care, apreciind bogăția la justa-i valoare (aici episcopul încercă să dea impresia că și el e destul de nevoiaș), cunosc importanța acesteia pentru bunăstarea semenilor noștri în general, cu condiția de a fi judicios administrată și corect distribuită.

Domnul Merdle își exprimă umil convingerea că nu la el putea face aluzie episcopul, și, cu o lipsă de logică flagrantă, declară că era satisfăcut de buna părere a episcopului.

Atunci episcopul — făcînd vesel un pas, doi într-o parte cu piciorul drept bine clădit, ca și cum ar fi vrut să-i spună domnului Merdle „nu luați în seamă sutana,

e o pură formă !“ — supuse excelentului său prieten următoarea chestiune :

Nu i-a venit oare bunului său prieten niciodată în minte că înalta societate ar fi putut spera, nu fără temei, ca un om cu o activitate atît de binecuvîntată, și al cărui exemplu, deosebit de înriuritor, de pe piedestalul poziției lui, să-i ofere puțini bani pentru trimiterea unei misiuni în Africa, ori ceva asemănător ?

Domnul Merdle făgăduind că își va îndrepta toată atenția asupra acestei idei, episcopul veni cu o nouă chestiune :

Bunul său prieten nu s-a arătat oare cîtuși de puțin interesat față de lucrările Comitetului nostru Unit pentru Dotarea Suplimentară a Prelaților, nu s-a gîndit vreodată oare că a cheltui ceva bani în *această* direcție ar însemna să sprijine în chip magnific o idee măreață ?

Domnul Merdle dădu un răspuns similar, iar episcopul îi explică motivul întrebării.

Înalta societate de la oameni ca bunul lui prieten aștepta să ducă la îndeplinire asemenea fapte. Nu *el* aștepta așa ceva, ci înalta societate. Tot așa cum nu comitetul nostru dorea să-și vadă prelații mai bine retribuiți, ci înalta societate, care avea să se zbată în cea mai cumplită neliniște pînă nu i se va îndeplini acest deziderat. Îl rugă pe bunul său prieten să fie sigur că aprecia extrem de mult considerația manifestată cu orice prilej de bunul său prieten pentru interesele superioare ale societății, și socotea că nu face decît să țină seamă de acele interese cînd exprimă sentimentele societății, urînd domnului Merdle prosperitate continuă, continuă sporire a bogățiilor sale și în general propășire în toate celea.

Episcopul porni apoi pe trepte în sus, iar ceilalți magnați îl urmară treptat-treptat, pînă cînd nu mai rămase nimeni jos în afară de domnul Merdle. Acest gentleman, după ce fixase îndeajuns fața de masă pentru ca sufletul majordomului să fi fost mistuit de jarul unui nobil resentiment, urcă și el, agale, după restul oaspeților, pierzîndu-se neremarcat în puhoiul lumii de pe scara grandioasă. Doamna Merdle se simțea în elementul său, cele

mai frumoase giuvaeruri le avea atîrnate la vedere, înalta societate a găsit ceea ce venise să caute, domnul Merdle băuse ceai de cîteva parale, într-un colţ, mai mult decît ar fi dorit.

Printre potentaţii prezenţi la serată se afla şi un medic vestit, care cunoştea pe toată lumea şi pe care toată lumea îl cunoştea. Intrînd pe uşă, nimeri peste domnul Merdle care-şi bea ceaiul într-un colţ ; îi atinse braţul. Domnul Merdle tresări.

— Ah ! Dumneata erai !

— Te simţi mai bine astăzi ?

— Nu, spuse domnul Merdle, nu mă simt mai bine.

— Păcat că nu te-am văzut dimineaţă. Te rog, treci mîine pe la mine sau lasă-mă să vin eu la dumneata.

— Bine, răspunse el. O să vin eu mîine, cînd trec cu trăsura pe acolo.

Magnatul din barou şi episcopul asistaseră amîndoi la acest scurt dialog, şi cînd domnul Merdle se pierdu în mulţime, făcură unele comentarii în prezenţa medicului. Magnatul din barou spunea că există un anumit punct limită al încordării nervoase peste care nimeni n-are voie să treacă, punct care însă diferă după structura cerebrală şi particularităţile de constituţie ale fiecărui individ în parte, aşa cum avusese ocazia să observe la cîţiva dintre semenii lui intelectuali, iar această limită a rezistenţei odată depăşită doar cît e negrul sub unghie — rezultatul : depresiune nervoasă şi tulburări de digestie. Or, fără a-şi permite să pătrundă în tainele sacre ale medicinei, el credea (cu plecăciunea spre juriu şi ochelarii convingători) că astfel stăteau lucrurile în cazul domnului Merdle.

Episcopul povesti atunci că, în tinereţe, căpătînd deprinderea să scrie cîte o predică în fiecare sîmbătă, o perioadă scurtă de vreme — deprindere pe care toţi fiii trebuie s-o evite cu grijă — deseori resimţea un soi de depresiune pe care o atribuia surmenajului intelectual. Dar gospodina din casa unde locuia pe atunci îi bătea un gălbenuş proaspăt într-un pahar de vin vechi de Xeres, cu puţină nucşoară, zahăr pudră, şi efectul era

ceva de vis. Fără a avea cîtuși de puțin ideea de a propune un remediu atît de simplu atenției unui maestru așa de profund în marea artă de a însănătoși, se încumetă totuși să întrebe dacă în surmenajul domnului Merdle, ca urmare a unor calcule încîlcite, nu s-ar putea (omenește vorbind) restabili echilibrul psihic cu ajutorul unui stimulent plăcut și totodată binefăcător.

— Da, încuviință medicul, da, amîndoi aveți dreptate. Dar dați-mi voie să vă spun că, după mine, domnul Merdle nu suferă de nimic. Are o constituție de rinocer, digestia unui struț și puterea de concentrare a unei stridii. În privința nervilor, domnul Merdle e un om înzestrat cu sînge rece, nu unul care să se emoționeze ușor — aproape la fel de invulnerabil ca Achile. Poate vi se va părea straniu ca un asemenea om să se socoată bolnav fără temei. Eu, unul, cred că nu suferă de nimic. S-ar putea să aibă cine știe ce boală ascunsă, adînc înrădăcinată. Nu pot spune. Tot ce pot spune deocamdată este că n-am găsit nimic.

Nu exista nici pic de umbră lăsată de beteșugul domnului Merdle pe pieptul unde acum scăpărau nestemate rivalizînd cu multe alte superbe giuvaeruri aidoma ; nici o umbră lăsată de beteșugul domnului Merdle asupra tînărului care umbla de colo-colo prin încăperi, pradă monomaniei lui de a găsi o domnișoară tînără, suficient de inacceptabilă și fără fumuri ; nici o umbră despre beteșugul domnului Merdle asupra familiilor Lipitoare și Picioroange, prezente acolo în colonii întregi, și nici asupra vreunui alt oaspete. Chiar și asupra lui însuși nu era decît o umbră destul de palidă, în vreme ce mergea încoace și încolo prin gloata care îl asalta cu omagiile.

Beteșugul domnului Merdle. Înalta societate și el aveau atît de mult de a face unul cu altul în tot soiul de lucruri, încît ar fi greu de închipuit că beteșugul lui, dacă exista vreunul, era numai și numai al lui. Să fi suferit el oare de o boală ascunsă, adînc înrădăcinată, pe care nici un doctor să n-o fi descoperit ? Răbdare ! Între timp, zidurile închisorii Marshalsea aruncau o umbră reală, a cărei influență întuneca existența familiei Dorrit în toate fazele din cursa soarelui pe cer.

Capitolul XXII

O ENIGMĂ

DOMNUL CLENNAM nu creștea în ochii Tatălui închisorii Marshalsea pe măsură ce vizitele lui sporeau ca număr. Îndărătnicia lui de a înțelege chestiunea „atenţiilor" nu contribuia deloc să stîrnească admiraţie în inima paternă, ci avea mai curînd menirea de a-l răni în amorul propriu, bătrînul văzînd aici un cusur real, care punea serios în cumpănă calitatea acestuia de perfect gentleman. Un simţămînt de dezamăgire pricinuit de descoperirea că domnul Clennam nu prea era în posesia acestei însuşiri delicate, pe care, cu firea lui credulă, i se păruse că o deslușește la el, începuse să întunece mintea lui de părinte ori de cîte ori se gîndea la acest om. Tatăl închisorii mersese atît de departe încît să spună, în cercul intim al familiei, că se temea că domnul Clennam n-ar fi un bărbat cu aspiraţii înalte. Se bucura, afirmase, în calitatea sa oficială de şef şi reprezentant al pensionarilor, să-l primească pe domnul Clennam cînd venea să-i aducă omagiile, dar, personal, nu credea că o s-o scoată la capăt cu el. Avea impresia că ceva — nu ştia ce anume — îi lipsea acestui om. Cu toate astea, bătrînul nu numai că se purta totdeauna politicos, dar mai mult chiar, avea faţă de el o grijă deosebită ; poate în speranţa că, fără a fi un om cu acea splendidă generozitate spontană de a repeta cu de la sine putere dovada de respect pe care el o dăduse întîi, poate că înlăuntrul său va arăta că e un om distins, răspunzîndu-i dacă-i va adresa o corespondenţă în acest scop.

În tripla sa calitate de gentleman dinafară care întîmplător rămăsese o noapte în închisoare, în seara cînd venea pentru prima oară, ca gentleman dinafară care se informase de afacerile Tatălui de la Marshalsea, îndemnat

de ideea năstrușnică de a-l scoate de acolo, și ca gentleman dinafară care se interesa de soarta Fiicei de la Marshalsea, domnul Clennam deveni curînd un oaspete de seamă.

Atențiile primite din partea domnului Chivery cînd acesta era de serviciu la poartă, pe Tatăl de la Marshalsea nu-l surprindeau, căci nu prea făcea deosebire între politețea domnului Chivery și cea a celorlalți temniceri. Doar într-o anumită după-amiază atitudinea domnului Chivery l-a mirat, tocmai cînd se aștepta mai puțin, și de atunci s-a detașat mult față de colegii lui.

Domnul Chivery, printr-un vicleșug decurgînd din autoritatea sa, izbutise să-și curețe ghereta de toți cei care rezemau pereții, așa încît Clennam, plecînd, îl găsi singur în post.

— (Confidențial.) Îmi cer iertare, domnule, spuse domnul Chivery pe un ton misterios, dar încotro o apucați ?

— Trec podul dincolo.

Oarecum nedumerit, văzu în domnul Chivery alegoria tăcerii, cum stătea cu cheia la buze.

— (Confidențial.) Îmi cer iertare, domnule, continuă domnul Chivery, dar nu v-ați putea abate pe Horsemonger Lane [1]? Nu v-ați putea face cumva timp să treceți pe la adresa de colea ?

Îi întinse o carte micuță de vizită, imprimată, care era distribuită clientelei firmei „Chivery & Comp.“, debitanți de tutun, importatori de țigări de foi din Havana, de țigări de foi cu capetele tăiate, din Bengal, de țigări de foi aromate din Cuba, vînzători de tabac de lux pentru prizat etc., etc.

— (Confidențial.) E-un debit de tutun, îi explică domnul Chivery. De fapt, e vorba de nevastă-mea. Ar vrea să vă spună o vorbă, domnule, în legătură cu... da, rosti domnul Chivery dînd din cap, ca răspuns la căutătura plină de nedumerire a domnului Clennam, în legătura cu *fata*.

— Voi face așa fel să trec numaidecît pe la soția dumneavoastră.

[1] În traducere : strada Geambașilor.

— Mulțumesc, domnule. Vă rămîn foarte îndatorat. Vă abateți din drum nu mai mult de zece minute. Întrebați, vă rog, de *doamna* Chivery !

Domnul Chivery, care-l și lăsase să iasă, îi dădu precaut aceste instrucțiuni printr-o ferestruică prevăzută cu geam glisant din poarta exterioară, de unde putea să-i examineze dinăuntru pe vizitatori, cînd dorea, înainte de a deschide.

Arthur Clennam porni spre adresa indicată pe cartea de vizită din mînă și ajunse repede acolo.

Era o prăvălioară foarte modestă, unde o femeie curățică, așezată dinapoia tejghelii, cosea ceva. Vase micuțe din lut, cu tutun, cutii mici cu trabuce, diferite lulele, puține la număr, unul sau două vase mici din lut cu tutun de prizat și un instrument micuț, ca un încălțător, cu care servea tutunul, alcătuiau stocul de marfă negociabilă cu amănuntul.

Arthur se prezentă spunînd că promisese să vină s-o viziteze la cererea domnului Chivery. În legătură cu ceva referitor la domnișoara Dorrit, dacă nu se înșela. Doamna Chivery puse îndată lucrul la o parte, se ridică de pe scaunul dindărătul tejghelii și clătină din cap întristată.

— Îl puteți vedea numaidecît, zise ea, dacă veți avea bunătatea să vă uitați aici.

Cu aceste misterioase cuvinte, îl conduse pe vizitator într-un salonaș dinapoia prăvăliei, avînd o firidă micuță care dădea într-o curte foarte mică, dosnică și sumbră. În această curte, cîteva cearceafuri și fețe de masă proaspăt spălate încercau — zadarnic, din lipsă de aer — să se usuce, întinse pe una sau două frînghii ; și, printre rufele astea care fluturau, așezat pe un scaun — asemenea ultimului marinar rămas în viață pe puntea unui vas înghițit treptat de valuri, fără să mai aibă puterea de a strînge pînzele — un tinerel mistuit de deznădejde.

— E John al nostru, spuse doamna Chivery.

Ca nu cumva să pară indiferent, Clennam întrebă ce făcea oare acolo.

— E singura lui schimbare pe care și-o îngăduie, zise doamna Chivery, clătinînd capul din nou. Nu vrea să iasă nici chiar în curtea asta dosnică dacă nu-s rufe la uscat ; iar cînd sînt întinse rufe ca să-l ascundă de ochii vecini-

lor, stă aici pe scaun ore întregi. Da, ore în șir. Spune că se simte ca într-un crîng !

Doamna Chivery clătină iarăși din cap, duse șorțul la ochi ca o mamă duioasă ce era și-l conduse pe oaspete înapoi în domeniul afacerilor.

— Vă rog să luați loc, domnule, îl îmbie doamna Chivery. Domnișoara Dorrit e pricina cu John al nostru, domnule ; i se frînge inima după ea și mi-aș lua libertatea să vă-ntreb ce-or să se facă părinții lui dacă s-o prăpădi ?

Doamna Chivery, care era o femeie acătării, foarte stimată în Horsemonger Lane pentru cumsecădenia și felul ei de a vorbi, rostise aceste cuvinte grozav de calmă, și îndată apoi începu iarăși să clatine din cap și să se șteargă la ochi.

— Domnule, cunoașteți familia care vă interesează și pe dumneavoastră și aveți influență asupra familiei ăsteia. Dac-ați putea contribui la fericirea ăstor doi tineri, dați-mi voie, de dragul lui John al nostru și de dragul amîndurora, să vă implor să faceți ceva !

— Am fost atît de obișnuit, replică Arthur încurcat, ca în puținul timp de cînd o cunosc, s-o privesc pe Mica... am fost atît de obișnuit s-o privesc pe domnișoara Dorrit într-o lumină diferită față de cea în care mi-o prezentați dumneavoastră, încît sînt extrem de surprins. Îl cunoaște pe fiul dumneavoastră ?

— Au crescut împreună, domnule, zise doamna Chivery. S-au jucat împreună.

— Știe că fiul dumneavoastră ține la ea ?

— Oh, cerule mare ! exclamă doamna Chivery, înfiorată parcă de triumf. Niciodată n-o putea vedea duminicile fără știrea ei. Bastonul lui îi vestea sosirea de la distanță, dacă altceva nu. Tineri ca John nu-și pun mîner de fildeș costisitor, așa, de-a surda. Eu cum am băgat de seamă la-nceput ? La fel.

— Poate că domnișoara Dorrit, vedeți, n-a înțeles așa de repede ca dumneavoastră.

— Atunci a aflat, domnule, rosti doamna Chivery din gura lui.

— Sînteți sigură ?

— Domnule, continuă doamna Chivery, e atît de sigur și nu mai încape nici o îndoială pe cît de sigur e

că mă aflu acum în casa asta. L-am văzut pe fiu-miu cu ochii mei plecînd din casa asta unde mă aflu și l-am văzut cu ochii mei întorcîndu-se în casa asta unde mă aflu și știu că i-a spus !

Doamna Chivery cîștigase o forță uimitoare de elocvență din prezentarea amănunțită și repetarea faptelor petrecute anterior.

— Îmi daţi voie să vă-ntreb cum de a căzut el în starea asta de deznădejde care vă pricinuiește atîta neliniște ?

— S-a-ntîmplat, istorisi doamna Chivery, în aceeași zi cînd, în casa asta, l-am văzut cu ochii mei pe John întorcîndu-se. De-atunci n-a mai fost la fel niciodată. N-a mai fost ca în ceasul cînd, cu șapte ani în urmă, taică-su și cu mine ne-am mutat în casa asta ca locatari cu plata chiriei trimestrial !

Forța specială de a construi frazele dădea vorbelor sale tonul unei declarații făcute sub jurămînt.

— Îmi daţi voie să vă-ntreb care e părerea dumneavoastră în această chestiune ?

— Da, încuviință doamna Chivery, și o să vă spun tot, pe cuvînt și pe cinste, adevărat, pe cît e de adevărat că mă aflu-n prăvălia asta. Toți cei care-l cunosc pe John al nostru îl stimează și toți îi vor binele. S-a jucat cu ea de copil, cînd și ea, o copilă, se juca în curtea asta. De-atunci au fost mereu împreună. Așa că s-a dus duminică după-amiază, numai ce-a isprăvit de mîncat masa de prînz, chiar în odaia asta, și s-a-ntîlnit cu ea, fie că se-nțeleseseră ori ba, ce-i drept, asta n-am pretenția să știu. A cerut-o-n căsătorie. Fratele ei și soră-sa umblă cu nasul pe sus și-s împotriva lui John al nostru. Taică-său nu se gîndește decît la el și n-ar vrea s-o-mpartă cu nimeni. Așa stînd treaba, i-a răspuns lui John al nostru : „Nu, John, nu mă pot mărita cu dumneata, nu mă pot mărita cu nimeni, nu intenționez să mă căsătoresc niciodată. Singura mea intenție este să mă sacrific totdeauna, adio, caută-ți altă fată care să fie demnă de dumneata, uită-mă !“ Iată felul în care e sortită să fie veșnic sclava celor ce nu merită ca ea să le fie veșnic sclavă. Iată de ce John al nostru a ajuns să nu mai găsească nici o altă plăcere decît aceea de a prinde guturai

printre niște rufe-ntinse și să stea în curtea aia, așa cum vi l-am arătat, un om ruinat, la pămînt, care zdrobește inima maică-si !

Aici buna femeie făcu semn către ferestruică, de unde fiul ei putea fi văzut, stînd jos, neconsolat, în crîngul lui unde nu se auzea nici un glas ; iarăși clătină din cap și se șterse la ochi, rugîndu-l pe Clennam, în interesul comun al celor doi tineri, să-și pună în joc influența sa pentru a abate cursul acestor întîmplări triste către un deznodămînt fericit.

Părea atît de sigură în prezentarea faptelor, care, dealtminteri, erau întemeiate incontestabil pe premise exacte, cel puțin relativ la situația respectivă a Micăi Dorrit și a familiei sale, încît Clennam nu putea să vadă prea limpede latura cealaltă a chestiunii.

Sfîrșise prin a nutri pentru Mica Dorrit un interes atît de deosebit — interes care, dezvoltîndu-se în anturajul ei vulgar, grosolan, pe ea o îndepărtase — încît era dezamăgit, contrariat aproape penibil, la gîndul că ea l-ar fi putut iubi pe tînărul John Chivery din curtea dosnică, ori pe altcineva deopotrivă. Pe de altă parte, cugetînd în sinea lui, își spunea că, îndrăgostită sau nu de John, ea nu era nici mai puțin sinceră, nici mai puțin bună, și că vrînd să facă din ea un fel de zînă a căminului, izolînd-o în inima lui de singurele persoane pe care ea le putea cunoaște, n-ar fi fost decît o dovadă de slăbiciune a propriei lui închipuiri, și încă o slăbiciune cumplită. Totuși, tinerețea și apariția ei diafană, timiditatea ei, farmecul vocii și al ochilor ei, plini de sensibilitate, toate trăsăturile individualității ei care îl interesau și enorma deosebire dintre ea și cei din juru-i nu mergeau mînă în mînă, nu puteau nicidecum merge mînă în mînă cu imaginea oferită acum despre ea.

Îi spuse onorabilei doamne Chivery — după ce rumegă în minte toate aceste gînduri, pe cînd ea încă mai vorbea — să se bizuie pe el că va face, oricînd, tot ce-i va sta în putință pentru fericirea domnișoarei Dorrit, și pentru a o ajuta să-și ducă la îndeplinire dorințele în măsura în care depindeau de el, și dacă va putea afla care anume erau. Totodată, o făcu atentă asupra presupunerilor și speranțelor, îi ceru să păstreze taina

într-o tăcere absolută, ca nu cumva domnișoara Dorrit să aibă de suferit ; o sfătui îndeosebi de a se strădui să cîștige încrederea fiului ei ca să fie sigură de adevărata față a situației. Doamna Chivery considera această ultimă precauție ca fiind inutilă, dar răspunse că nu se va da în lături de a face o încercare, totuși. Ea scuturâ din cap ca și cum din această convorbire nu s-ar fi ales cu liniștea deplină, atît de mult așteptată, dar îi mulțumi totuși pentru osteneala pe care avusese amabilitatea să și-o dea. Se despărțiră apoi buni prieteni, și Arthur plecă.

Cum vălmășeala străzii îi răscolea vălmășeala din minte, iar cele două soiuri de vălmășeală îl tulburau, el ocoli Podul Londrei și se îndreptă în direcția mai puțin zgomotoasă, spre Podul de Fier. Abia pusese piciorul pe pod, cînd dădu cu ochii de Mica Dorrit care mergea în fața lui. Era o zi plăcută ; sufla o briză ușoară, și fata, pare-se, venise tocmai atunci să ia aer. Acum un ceas o lăsase în odaia tatălui ei.

Bună ocazie, potrivită pentru a-și satisface dorința de a-i observa chipul și purtarea cînd nimeni altcineva nu era de față. Grăbi pasul, dar înainte de-a o ajunge, ea întoarse capul.

— Te-am speriat ? o întrebă.

— Mi s-a părut că recunosc pasul, răspunse, șovăielnic.

— Și chiar l-ai recunoscut ? Nu prea cred că te așteptai să fiu eu.

— Nu m-așteptam la nimeni. Dar cînd am auzit zgomot de pași, mi s-a părut... că semăna cu pasul dumitale.

— Mergi mai departe ?

— Nu, domnule, mă plimb pe aici să mai schimb puțin aerul.

Se plimbau unul lîngă celălalt, și fata își recăpătă încrederea în el. Ridică ochii pe chipul lui cînd spuse, după ce dădu roată din priviri :

— E așa de ciudat ! Nu știu dacă poți înțelege. Uneori am senzația de egoism cînd vin să mă plimb aici.

— Egoism ?

— Să pot vedea fluviul, și atît de mult cer, și atîtea lucruri și atîtea transformări, atîta mișcare. Apoi să mă-ntorc, știi, și pe el să-l găsesc în același spațiu înghesuit.

— Aa, da! Dar nu trebuie să uiți că întorcîndu-te, aduci cu dumneata spiritul și influența acestor lucruri ca să-l înveselești.

— Crezi? Tare aș dori să fie așa! Dar mă tem că mergi prea departe cu fantezia, domnule, și mă faci mai puternică decît sînt. Dacă ai fi în închisoare, crezi că aș putea să-ți aduc o asemenea mîngîiere?

— Da, Micã Dorrit, sînt sigur de asta!

Din tremurul buzelor ei și după umbra trecătoare care-i tulbura chipul, el își dădu seama că gîndurile ei erau la taică-său. Cîteva clipe el nu mai spuse nimic pentru ca ea să-și poată recăpăta liniștea. Această Micuță Dorrit, tremurînd la brațul lui, se potrivea mai puțin ca oricînd cu teoria doamnei Chivery, și totuși nu era de neîmpăcat cu o nouă idee care-i răsări în minte, cum că putea exista un altul în viața ei, într-un viitor îndepărtat — o și mai nouă închipuire — într-un viitor îndepărtat și fără nici o speranță.

Făcură calea întoarsă.

— Iat-o pe Maggy! spuse Clennam.

Mica Dorrit își ridică privirile, mirată, și se treziră față în față cu Maggy, care rămase țintuită locului, dînd cu ochii de ei. Venise în pasul ei tropăit, atît de preocupată și de plină de rîvnă, încît nu-i recunoscuse pînă nu se ciocniră de ea. Dar numaidecît avu tot felul de remușcări că pînă și coșul participă la această schimbare emotivă.

— Maggy, mi-ai promis c-ai să stai lîngă tata.

— Asta am și făcut, măicuță, numa că el nu m-a lăsat. Dacă lui îi vine să mă trimită undeva, trebe să plec. Dacă-i vine să-mi spună: „Maggy, du-te iute cu scrisoarea asta și capeți șase gologani dacă răspunsu-i bun", trebe s-o duc. Doamne, măicuță, ce poa să facă o biată fetiță de zece anișori? Iar dacă domn Tip... dacă se brodește să intre tomnai cînd ies eu și dacă zice: „Un-te duci, Maggy?" iar eu-i răspund: „Mă duc în cutare și cutare loc", și dacă-mi zice: „Am și eu ceva",

și se duce la „George“ [1] și scrie o scrisoare și dacă mi-o dă și-mi zice: „Du-o și pe-asta tot acolo și dacă răspunsu-i bun îți dau un șiling“... atunci nu-i vina mea, măicuță!

Arthur deslușì în ochii lăsați în jos ai Micuței Dorrit cui bănuia ea că erau adresate scrisorile.

— Mă duc la cutare și cutare. Colo! Uite colo mă duc, mai spuse Maggy. Mă duc la cutare și cutare. Nu ești tu, măicuță, tu n-ai nici un amestec aici... Mneata, da, știi... adăugă Maggy, adresîndu-se lui Arthur. Mai bine hai încoace, cutare și cutare, ca să le scot și ți le dau.

— Nu trebuie s-o luăm chiar așa, Maggy. Dă-mi-le aici, spuse Clennam cu voce joasă..

— Atunci, hai să trecem drumu, zise Maggy în șoaptă, dar destul de tare. Măicuța nu trebuie să știe nimic, și nici n-ar fi știut ceva vreodată dacă te duceai colo, cutare și cutare, în loc să mă-ncurci umblînd pe-aici. Nu-i vina mea. Trebe să fac ce mi s-a spus. Rușine să le fie că mi-au dat asemenea pleașcă pe cap.

Clennam traversă pe cealaltă parte și deschise grăbit scrisorile. În cea a tatălui scria că, aflîndu-se absolut pe neașteptate într-o situație nouă, și anume de a fi fost privat de remiterea unei sume de bani pe care contase temeinic, a luat condeiul — împiedicat de poziția sa nefericită, fiind întemnițat de douăzeci și trei de ani (de două ori subliniat), de a veni personal, ceea ce desigur ar fi făcut — a luat condeiul ca să-l implore pe domnul Clennam de a-i avansa trei lire și zece șilingi, sumă pe care-l ruga s-o treacă în contul lui. La rîndu-i, fiul spunea că domnul Clennam va fi bucuros — știa el — să afle că obținuse în sfîrșit o slujbă permanentă foarte satisfăcătoare, oferind toate șansele unui viitor strălucit, dar că patronul lui găsindu-se vremelnic în imposibilitate de a-i plăti din urmă simbria, pînă în prezent (în care condiție numitul patron făcuse apel la acea răbdare generoasă de care el spera să dea totdeauna dovadă față de semenii săi), iar în plus purtarea nedemnă a unui pre-

[1] „*The George*“ — străvechi han în Borough High Street, din care o mică parte există și astăzi în Patrimoniul Național.

supus prieten, ca și costul ridicat al vieții din ultimul timp aveau să-l împingă în pragul ruinei în caz că pînă la șase fără un sfert nu va face rost de opt lire sterline. Datorită promptitudinii cîtorva prieteni — spre satisfacția domnului Clennam — avînd deplină încredere în probitatea lui, a și putut strînge această sumă, cu excepția unei diferențe neînsemnate de o liră, șaptesprezece șilingi și patru pence, cu care împrumutîndu-l, pentru o perioadă de o lună, l-ar scoate ca de obicei dintr-o situație neplăcută.

Clennam răspunse pe loc acestor scrisori, slujindu-se de creionul și carnetul său de buzunar ; trimise tatălui cele cerute și se scuză că nu putea satisface dorința fiului. Apoi lăsă în sarcina lui Maggy să ducă răspunsul, dăruindu-i șilingul de care altminteri ar fi fost privată din pricina insuccesului misiunii ei suplimentare.

Cînd reveni la Mica Dorrit și își continuară plimbarea, ea spuse deodată :

— Cred că ar fi mai bine să plec. Ar fi mai bine să mă-ndrept spre casă.

— Nu fi mîhnită, zise Clennam. Am răspuns la scrisori. Nu-i nimic. Știi ce conțineau. Nu-i nimic.

— Dar mi-e teamă să-l las singur, replică ea, mi-e teamă să-i las singuri și pe unul și pe celălalt. Cînd sînt plecată, o înnebunesc, fără să vrea, pînă și pe Maggy.

— A fost o treabă cu totul nevinovată, pe care ea, sărmana, a dus-o pîn' la capăt. Păstrînd taina față de dumneata, ea credea, fără îndoială, că te va scuti de neliniște.

— Da, sper cel puțin... sper. Dar tot ar fi mai bine să plec spre casă ! Deunăzi, soră-mea mi-a spus că-s așa de obișnuită cu închisoarea, încît mi-a intrat în sînge. Așa trebuie să fie. Sînt sigură că așa e cînd văd toate astea. Locul meu e acolo. E mai bine să fiu acolo. E un egoism din partea mea să stau aici, cînd acolo aș putea face ceva, cît de cît. La revedere. Ar fi fost cu mult mai bine dacă rămîneam acasă !

Felul chinuit în care rostise aceste cuvinte, de parcă ar fi izbucnit de la sine, ținute-n frîu în inima ei, i-a

venit atît de greu lui Clennam, încît anevoie și-a reținut lacrimile văzînd-o și auzind-o.

— Nu mai spune „acasă", copila mea, o rugă el. E totdeauna dureros pentru mine cînd te aud spunînd „acasă".

— Dar pentru mine e „acasă" ! Ce altceva pot eu numi „acasă" ? Cum aș putea să uit acest lucru o clipă măcar ?

— Niciodată nu uiți, dragă Mică Dorrit, ori de cîte ori e vorba să faci un serviciu cu bunăvoință și sinceritate.

— Sper, o, sper ! Dar pentru mine-i mai bine să stau acolo, mult mai bine, și-mi voi face datoria mai bine, în chip mai fericit. Te rog nu veni cu mine, lasă-mă să plec singură. La revedere. Dumnezeu să te aibă în paza lui. Mulțumesc, mulțumesc !

Simți că era mai bine să-i respecte rugămintea și nu se mișcă din loc pînă ce silueta firavă nu se îndepărtă repede de lîngă el. Cînd se pierdu în zare, își întoarse fața spre fluviu, dus pe gînduri.

Ar fi fost oricînd mîhnită la descoperirea scrisorilor ; dar atît de mult, atît de cumplit ?

Nu.

Cînd îl văzuse pe tatăl ei cerșind în veșmintele acelea zdrențăroase, cînd îl implorase pe Clennam să nu-i dea bani tatălui ei, plecase mîhnită, dar nu ca de astă dată. Ceva o făcuse acum cu mult mai sensibilă.

Exista oare cineva, într-un viitor îndepărtat și fără nici o speranță ? Sau această presupunere îi venise în minte asociind fluviul tumultuos care curgea pe sub pod cu apele aceluiași fluviu, care, puțin mai sus, își îngîna melodia neschimbată la prora bacului, străbătînd pașnic atîtea și atîtea mile pe oră, cu răchite ici, nuferi colo, fără nimic incert, nimic neliniștitor ?

Zăbovi multă vreme acolo, cu gîndul la sărmana lui copilă, Mica Dorrit. O vedea în minte ducîndu-se acasă, o vedea în minte noaptea, o vedea în minte cînd iarăși se lumina de ziuă. Și sărmana copilă Mica Dorrit se gîndea la el — prea credincioasă, ah, prea credincioasă ! — în umbra zidurilor închisorii Marshalsea.

Capitolul XXIII

MAŞINĂRII ÎN FUNCŢIUNE

DOMNUL MEAGLES porni numaidecît la treabă în chestiunea negocierilor cu Daniel Doyce, încredinţate lui de către Clennam, încît curînd îndreptă lucrurile pe făgaşul cel bun şi într-o dimineaţă, pe la ceasurile nouă, se duse la Clennam să-i dea socoteală.

— Doyce e încîntat la culme de buna dumitale părere, zise el în chip de introducere, şi nu doreşte nimic altceva decît ca afacerile uzinei să fie examinate de dumneata personal, pentru a le pătrunde cît mai temeinic. Mi-a înmînat cheile unde sînt ţinute registrele şi hîrtiile... auzi cum zornăie aici în buzunar... şi singura recomandare pe care mi-a făcut-o este aceasta : „Oferă-i domnului Clennam mijloacele de a se pune absolut la curent cu tot ce ştiu eu, ca să putem discuta pe picior de egalitate. Dacă nu vom ajunge la nici un rezultat pînă la urmă, cel puţin va aprecia încrederea pe care i-am acordat-o. Dacă nu porneam de la început cu această certitudine, nici n-aş fi vrut să am de-a face cu el.“ Vezi, adăugă domnul Meagles, ăsta-i Daniel Doyce din cap pînă-n picioare.

— Are un caracter demn de toată cinstea.

— Oh, da, desigur. Fără nici o îndoială. Excentric, dar foarte cinstit. Deşi cam prea excentric. Uite, n-ai să crezi, Clennam, rosti domnul Meagles, rîzînd cu poftă de extravaganţa prietenului său, că mi-a trebuit o dimineaţă întreagă în, zi-i pe nume, Curtea...

— Curtea-Inimii-Însîngerate ?

— O dimineaţă întreagă mi-a trebuit pînă a-l determina să se ocupe de treaba asta.

— Cum aşa ?

— Cum aşa, prietene ? Nici n-am apucat să rostesc bine numele dumitale în legătură cu afacerea asta, că

n-a vrut să mai știe nimic.

— N-a vrut să mai știe nimic din pricina mea ?

— Nici n-am apucat să-ți rostesc bine numele, Clennam, că a și strigat : „Așa ceva nu merge !“ „Ce vrei să spui ?“ l-am întrebat. „N-are importanță, Meagles, dar așa ceva nu merge.“ „De ce anume nu merge ?“ Nu prea are să-ți vină să crezi, Clennam, continuă Meagles rîzînd de unul singur. Dar i s-a năzărit lui că nu merge pentru că dumneata, împreună cu el, v-ați plimbat la Twickenham și dintr-una într-alta ați ajuns la o discuție amicală, în cursul căreia el și-a exprimat intenția de a-și lua un partener, bănuind că pe vremea aceea dumneata te instalaseși la fel de sigur, de nezdruncinat ca și Catedrala Sf. Paul. „Astfel că, zice, dînd curs propunerii sale, domnul Clennam ar putea acum să creadă că în locul unei convorbiri spontane, sincere, eu aș fi avut anumite planuri ascunse și interesate. Și cu asta nu mă pot eu împăca, zice ; ca să mă împac cu așa ceva, sînt într-adevăr prea mîndru !“

— Trebuia să-mi închipui...

— Bineînțeles ! îl întrerupse domnul Meagles. Asta i-am spus și eu. Mi-a luat o dimineață pînă să înlătur piedica asta din cale și mă-ndoiesc dacă altcineva în afară de mine — ține demult la mine — ar fi izbutit să facă acest lucru. Ei bine, acest obstacol de afaceri odată trecut, a pretins ca, înainte de a lua din nou legătura cu dumneata, să mă uit prin registre, spre a-mi forma eu însumi o părere. M-am uitat prin registre și mi-am făcut o părere. „Ești pentru, în mare, sau contra ?“ zice. „Pentru“, zic eu. „Atunci, zice, acum poți, prietene dragă, să-i pui domnului Clennam totul la-ndemînă pentru a-și formula și el o părere. Iar eu, ca să-i dau prilej să facă asta nestingherit, absolut liber, voi pleca pentru o săptămînă din oraș.“ Și a plecat, spuse domnul Meagles ; iată sfîrșitul fericit al tărășeniei.

— Lăsîndu-mi, mărturisi Clennam, trebuie să recunosc, o idee excelentă despre buna lui credință și despre...

— Ciudățenia lui, aș spune, interveni domnul Meagles.

Nu era exact cuvîntul pe care Clennam ar fi vrut să-l rostească, dar se abţinu să-şi întrerupă prietenul, bine dispus.

— Şi acum, adăugă domnul Meagles, poţi începe să studiezi chestiunea cînd socoteşti că e cazul. M-am oferit să-ţi explic, atunci cînd vei avea nevoie de lămuriri, cu cea mai strictă imparţialitate, şi nimic altceva.

Începură cercetările la Curtea-Inimii-Însîngerate chiar în dimineaţa aceea. Nişte ochi experimentaţi puteau lesne desluşi unele mici ciudăţenii în modul cum domnul Doyce îşi conducea afacerile, dar aproape totdeauna găseau simplificarea ingenioasă a vreunei dificultăţi, precum şi drumul cel mai scurt către ţelul dorit. Se vedea cît de colo că scriptele nu fuseseră aduse la zi şi că domnul Doyce avea nevoie de cineva care să-l ajute pentru a dezvolta capacitatea afacerilor sale ; dar toate rezultatele străduinţilor lui, timp de mulţi ani, erau clar prezentate şi uşor de stabilit. Nimic nu se făcuse în vederea controlului în curs ; totul era în veşminte de lucru, sub forma reală şi într-o ordine nearmonicasă, dar cinstită, cumva. Calculele şi înregistrările făcute de mîna lui, multe la număr, fuseseră scrise stîngaci şi nu prea exact, dar erau clare şi mergeau direct la chestiune. Arthur îşi spunea că afaceri mult mai încîlcite şi de care se făcea atîta caz — precum rapoartele Ministerului Digresiunilor, de pildă — aduceau infinit mai puţine servicii, fiind cu mult mai puţin inteligibil întocmite.

După trei sau patru zile de muncă asiduă, el ajunse să fie stăpîn pe toate faptele ce trebuia neapărat să le cunoască. Domnul Meagles i-a stat neîntrerupt la dispoziţie, totdeauna gata să-i lumineze orice colţişor întunecat, cu ajutorul unei lămpi de siguranţă, mică şi puternică, din epoca balanţei pentru aur şi a lopăţelei.

Hotărîră între ei suma pe care Clennam se cuvenea s-o ofere spre a avea parte egală în această afacere, apoi domnul Meagles desigilă un document unde Daniel Doyce notase totalul apreciat de el şi care era întrucîtva mai redus. Astfel, cînd Daniel se întoarse, chestiunea era ca şi reglată.

— Dă-mi voie acum să-ţi mărturisesc, domnule Clennam, zise el, strîngîndu-i mîna cordial, că puteam căuta

mult și bine un asociat și tot nu cred c-aș fi găsit unul mai potrivit cu vederile mele.

— La fel spun și eu, rosti Clennam.

— Iar eu spun despre amîndoi, interveni domnul Meagles, că v-ați nimerit bine unul cu altul. Să-l ții în frîu, Clennam, cu bunul-simț al dumitale, iar tu, Daniel, să fii mereu cu ochii pe ateliere, cu...

— Cu lipsa ta de bun-simț ? îi sugeră Daniel, schițînd zîmbetul lui calm.

— S-ar putea spune și așa, dacă-ți place... și fiecare din voi va fi brațul drept al celuilalt. Iată, vă întind la amîndoi mîna mea dreaptă de om practic.

Totul a fost pus la punct în mai puțin de o lună. Partea cumpărată de Arthur nu depășea, ca avere personală, cîteva sute de lire sterline, dar îi deschidea o carieră activă și promițătoare. Cei trei prieteni luară masa laolaltă, celebrînd acest eveniment fericit ; muncitorii din fabrică, nevestele și copiii lor au sărbătorit prînzind și ei ; chiar și cei din Curtea-Inimii-Însîngerate se ospătară pe săturate cu carne. Abia trecuseră două luni, în care timp cei din Curtea-Inimii-Însîngerate se familiarizaseră iarăși cu mîncarea pe sponci și uitaseră de zaiafet ; nimic nu mai părea nou în tovărășie, cu excepția vopselei de pe inscripția de deasupra ușii de la intrare : DOYCE & CLENNAM. Lui Clennam i se părea chiar că de ani de zile avusese în minte afacerile acestei firme.

Birouașul, rezervat să fie folosit de el, era o încăpere din lemn și sticlă, la capătul unui atelier lung și scund, peste tot numai bancuri, menghine, scule, curele, roți, care, cînd mașina de aburi le punea în funcțiune, mergeau cu atîta furie, de parcă ar fi avut misiunea nimicitoare de a face praf și pulbere afacerea și de a toca bucățele fabrica.

Niște chepenguri practicate în dușumea și în tavan legau acest atelier de atelierul de la catul inferior, alcătuind un soi de luminatoare, care lui Clennam îi aduceau aminte de copilărie, de vechile cărți cu poze, unde raze de lumină identice erau martore la crima lui Abel.

Zgomotele destul de îndepărtate și izolate de birou se auzeau ca un zumzet aproape continuu, întrerupt la

intervale de un clinchet și de niște bufnituri. Chipurile răbdătoare ale muncitorilor erau înnegrite de pilitura de fier și oțel, care dănțuia pe fiecare banc de lucru, bulucindu-se la cea mai mică fisură din podea.

În atelier ajungeai pe o scară pornind din curtea exterioară și care slujea drept pavăză pentru roata mare de tocilă unde se ascuțeau uneltele.

Totul căpătă deodată în ochii lui Clennam un aspect fantezist și practic în același timp, de fapt, o schimbare binevenită pentru el, și, ori de cîte ori ridica privirile din hîrțoagele cu care își bătea capul să le așeze în perfectă ordine, se uita în juru-i plăcut impresionat, un sentiment nou în profesia lui.

Ridicînd astfel ochii într-o bună zi, a fost mirat cînd zări o pălărie de femeie care se tăbîrcea pe treptele scării. Neobișnuita apariție era urmată de o altă pălărie. Observă apoi că prima pălărie se afla pe capul mătușii domnului F., iar a doua pălărie pe capul Florei, care părea să-și propulseze moștenirea pe urcușul abrupt cumplit de anevoie.

Deși nu prea încîntat la vederea acestor oaspeți, Clennam se grăbi să deschidă ușa biroului și să le extragă din atelier, salvare cu atît mai necesară, cu cît mătușa domnului F. tocmai se clătina pe picioare, după ce se împiedicase de ceva, gata-gata să cadă, amenințînd Forța Motrice ca pe o persoană morală, cu o geantă croșetată, bățoasă, ținută în mînă.

— Sfinte Dumnezeule, Arthur... adică domnule Clennam, așa e cu mult mai nimerit... cățăratul pînă a ajunge aici și cum vom putea oare cobori fără o scară de incendiu și mătușa domnului F. care a alunecat printre trepte și s-a făcut peste tot numai vînătăi și acum dumneata într-un atelier mecanic și topitorie totodată și cînd te gîndești, nu ne-ai spus nici un cuvînt.

Astfel vorbi Flora cu răsuflarea tăiată. Între timp mătușa domnului F. își freca prețioasele glezne cu umbrela, fulgerînd priviri de răzbunare.

— Nu-i deloc frumos din partea dumitale că n-ai mai venit din ziua aceea deși era și de așteptat firește să nu te atragă deloc casa *noastră* pentru că te aflai angajat în treburi mult mai plăcute, e blondă sau oacheșă

are ochi albaștri sau negri mă-ntreb, nu că m-aș aștepta să fie altfel decît în contrast absolut cu mine în toate privințele căci eu te-am dezamăgit și știu foarte bine și ai avut perfectă dreptate să-ți închini alteia viața desigur dar nu lua în seamă ce spun Arthur nici eu nu știu prea bine ce-i cu mine Doamne sfinte !

În vremea asta el le oferi scaune să stea în birou. Cînd Flora se trînti în al său, îi aruncă o ocheadă ca altădată.

— Și cînd te gîndești, Doyce și Clennam, cine o mai fi și Doyce, spuse Flora, desigur un om încîntător căsătorit poate sau poate o fiică, ia să vedem oare n-are o fiică ? atunci asocierea asta se explică se vede cît de colo, nu-mi spune nimic despre asta căci știu că n-am dreptul să pun întrebări lanțul de aur făurit cîndva pentru noi s-a fărîmat și-i mult mai bine așa...

Flora își așează cu duioșie mîna peste mîna lui și din nou îi aruncă o ocheadă ca în tinerețe.

— Dragă Arthur... puterea obișnuinței, domnule Clennam este în orice caz mai delicat și mai nimerit în împrejurările de față... trebuie să te rog să mă scuzi că mi-am luat astfel libertatea să te deranjez dar am crezut că-mi pot îngădui în amintirea timpurilor trecute apuse pentru totdeauna care niciodată nu vor mai răsări să vin aici împreună cu mătușa domnului F. să te felicit și să-ți aduc cele mai bune urări. Este infinit superior Chinei nu pot tăgădui și mult mai aproape deși cu mult mai sus !

— Sînt foarte fericit că te văd, zise Clennam, și îți mulțumesc foarte mult, Flora, că ți-ai amintit cu atîta amabilitate de mine.

— Eu nu pot spune același lucru despre dumneata în orice caz, replică Flora, pentru că puteam foarte bine să mor și să fi fost îngropată de douăzeci de ori în șir și mai știu eu ce fără îndoială pînă să-ți aduci cum se cade aminte de mine sau așa ceva dar cu toate astea aș vrea să fac o ultimă observație, o ultimă explicație aș vrea să dau...

— Dragă doamnă Finching, o dojeni Arthur alarmat.

— Oh, fără numele ăsta urît, spune-mi Flora !

— Flora, merită oare osteneala să mai dai noi explicații ? Te asigur că nu mai e nevoie de nici una. Sînt convins... sînt absolut convins de asta.

În clipa aceea avu loc o diversiune pricinuită de mătușa domnului F., care făcu următoarea declarație cumplită, inexorabilă :

— Există pietre de hotar pe șoseaua spre Dover !

Ea lansase acest proiectil cu o dușmănie funestă împotriva suflării omenești, încît Clennam se pierdu complet, neștiind cum să se apere ; și asta cu atît mai mult cu cît fusese și așa uluit de onoarea vizitei acestei venerabile doamne, care, se vedea limpede, nutrea pentru el cea mai profundă aversiune. Nu putu face altceva decît să se uite descumpănit la ea cum stă pe scaun, scăpărînd de venin și dispreț, cu privirile pierdute la mile întregi depărtare. Flora, totuși, luă această observație ca și cum ar fi fost grozav de binevenită și plină de farmec, susținînd cu glas tare, pe un ton aprobator, că mătușa domnului F. avea mult spirit.

Îndemnată de acest compliment ori de indignarea-i aprinsă, ilustra doamnă adăugă apoi :

— Să-i țină piept dacă-i dă mîna !

Și, cu o mișcare bruscă din geanta croșetată, țeapănă — accesoriu de dimensiuni mari și înfățișare de fosilă — dădu de înțeles că Arthur ar fi nefericitul personaj în obrazul căruia era aruncată provocarea.

— O ultimă remarcă, reîncepu Flora, voiam să spun că doresc să dau o ultimă explicație mătușa domnului F. și cu mine n-am fi venit să te deranjăm în timpul orelor de lucru deoarece domnul F. a fost și el om de afaceri și deși făcea comerț cu vin afacerile-s tot afaceri numește-le cum vrei și tabieturile oamenilor de afaceri sînt absolut la fel dovadă domnul F. în persoană care avea papucii totdeauna pe preș la șase fără zece după-amiaza și cizmele în cenușar la opt fără zece dimineața milimetric pe orice vreme fie că era lumină sau întuneric... n-aș fi venit așadar să te deranjez fără motiv care fiind bine intenționat să sperăm că va fi mai cu amabilitate privit, Arthur, domnule Clennam mult mai nimerit, și chiar Doyce și Clennam probabil mai pe picior de afaceri...

— Te rog, nu te mai scuza, stărui Arthur. Eşti totdeauna binevenită.

— Foarte politicos din partea dumitale să-mi spui asta Arthur... nu-mi vine în minte domnul Clennam decît după ce rostesc celălalt nume, atît de-nrădăcinat e obiceiul din timpuri care pentru totdeauna au zburat şi atît de adevărat este că deseori în tăcerea nopţii pînă a te lăsa biruit de somn memoria credincioasă îţi aduce la lumină zilele de altădată... foarte politicos dar mai mult politicos decît sincer mi-e teamă, căci să intri în afaceri de mecanică fără să trimiţi măcar un rînd tatei ori o carte de vizită... nu vorbesc de mine deşi era o vreme dar toate astea-s din trecut şi realitatea severă spune acum s-a terminat... trebuie să recunoşti nu prea face impresia...

Pînă şi virgulele păreau să fi zburat din vorbirea Florei cu acest prilej, iar limbuţia ei era mai fără noimă şi mai năvalnică decît la întîlnirea lor anterioară.

— ...Cu toate că de fapt, continuă ea iute, nimic altceva n-ar fi fost de aşteptat şi de ce-ar fi fost, şi dacă nu trebuie să te aştepţi de ce te-ai fi aşteptat, şi departe de mine gîndul să te-nvinui sau pe oricine altul, cînd mama dumitale şi tatăl meu ne-au chinuit de moarte şi-au fărîmat cupa de aur... lanţul vreau să spun dar fără-ndoială ştii la ce mă refer şi dacă nu ştii nici nu pierzi mare lucru şi nu-ţi bate capul m-aş încumeta s-adaug... cînd au fărîmat lanţul de aur care ne lega şi ne-am prăvălit într-un hohot de plîns pe divan înecaţi de lacrimi cel puţin eu totul se schimbase şi cînd i-am acordat mîna domnului F. ştii că am făcut asta cu ochii deschişi însă el era atît de zdruncinat sufleteşte şi atît de trist că în disperarea lui pomenise despre fluviu sau de un ulei din ceva de la farmacie şi am făcut şi eu cum am putut mai bine.

— Draga mea Flora, noi am pus la punct această chestiune. Totul era în perfectă ordine.

— E foarte limpede ca dumneata să gîndeşti astfel, replică Flora, pentru că vezi lucrurile cu răceală, dacă n-aş şti că ai fost în China puteam să-mi închipui că vii din regiunile polare, dragă domnule Clennam ai dreptate totuşi şi nu te pot învinui dar cît despre Doyce şi Clen-

nam proprietățile tatei fiind prin preajmă am auzit de la Pancks și dacă nu era el n-auzeam în vecii vecilor un cuvînt despre asta sînt convinsă.

— Nu, nu vorbi așa.

— Ar fi o greșeală să nu vorbesc Arthur... Doyce și Clennam... e mai simplu și mai puțin dureros pentru mine decît domnul Clennam... cînd știu și eu și dumneata știi de asemenea nu poți tăgădui.

— Ba tăgăduiesc, Flora. V-aș fi făcut în scurt timp o vizită amicală.

— Ah, exclamă Flora, smucind din cap. Cred și eu! și iarăși îi aruncă o ocheadă ca altădată. Oricum cînd Pancks ne-a spus am hotărît ca mătușa domnului F. și cu mine să trecem pe la dumneata deoarece cînd tata... era înainte de asta... mi-a pomenit din întîmplare numele ei și zicea că dumneata te interesezi de ea am gîndit în clipa aceea Doamne sfinte de ce să nu vină ea acasă cînd e ceva de lucru decît să dăm în afară.

— Cînd spui „ea", interveni Clennam, care acum nu mai pricepu absolut nimic, te referi la mătușa domnului F. ...

— Dumnezeule mare, Arthur... Doyce și Clennam mi-e mai ușor într-adevăr din cauza amintirilor de odinioară... cine-a mai auzit ca mătușa domnului F. să coasă și să lucreze cu ziua!

— Să lucreze cu ziua! Vorbești cumva despre Mica Dorrit?

— Păi da bineînțeles, replică Flora, și dintre numele ciudate auzite vreodată ăsta-i cel mai ciudat, seamănă a casă de țară cu o barieră, ori cu un ponei favorit ori cu un cățeluș ori pasăre ori cu ceva cumpărat dintr-o prăvălie cu semințe de pus în grădină ori în ghiveci de flori și care răsare numai picățele...

— Așadar, Flora, zise Arthur, deodată interesat de conversație, domnul Casby a avut bunăvoința să-ți vorbească despre Mica Dorrit, nu-i așa? Ce spunea?

— Oh, știi cum e tata, reluă Flora, și cît de exasperant este să-l vezi stînd superb în jilț și răsucindu-și degetele mari de la mînă întruna rînd pe rînd pînă-ți vine amețeala cînd te uiți mult la el, a spus venind vorba despre dumneata... nu știu cine-a adus vorba

Arthur... adică Doyce și Clennam... dar sînt sigură că nu eu am fost aceea, cel puțin sper că nu însă zău trebuie să mă ierți dacă îți destăinui mai multe lucruri în acest sens.

— Bineînțeles, spuse Arthur. În orice caz.

— Ești foarte prompt, rosti Flora bosumflată și întrerupîndu-se subit, cu o sfioșenie cuceritoare. Trebuie să recunosc, tata spunea că i-ai vorbit despre ea cu seriozitate și eu i-am răspuns ce știi și asta-i tot.

— Asta-i tot ? repetă Arthur puțin dezamăgit.

— Doar că atunci cînd Pancks ne-a povestit despre faptul că te-ai apucat de afacerea asta și cu greu ne-a convins că dumneata ești într-adevăr i-am spus mătușii domnului F. apoi că o să venim să te întrebăm dacă ar fi pe placul tuturor celor interesați ca ea să fie angajată la noi cînd e nevoie căci știu că deseori se duce la mama dumitale și știu că mama dumitale are o fire foarte susceptibilă Arthur... Doyce și Clennam... Altfel nu m-aș fi măritat în vecii vecilor cu domnul F. și în clipa asta aș fi fost dar încep să bat cîmpii.

— E foarte frumos din partea dumitale, Flora, că te-ai gîndit la asta.

Sărmana Flora răspunse cu o sinceritate deplină, care-i stătea mai bine decît ocheadele din tinerețe, că se bucură că el gîndește astfel. Spusese asta cu atîta suflet, încît Clennam ar fi dat mult de tot să regăsească negreșit acea Flora din trecut și să termine în veci cu sirena de astăzi.

— Eu cred, Flora, spuse el, că ocupația pe care i-o poți da Micuței Dorrit și interesul pentru ea...

— Da, voi face toate astea, zise Flora repede.

— Sînt sigur... și-o vor ajuta, vor fi un mare sprijin pentru ea. Simt că nu am dreptul să-ți spun ce știu despre ea, căci și eu am aflat în chip confidențial și în împrejurări care mă obligă să păstrez totul în taină. Dar mă interesează micuța făptură pentru care nutresc un respect ce nu-l pot exprima în cuvinte. Aproape că e greu să-ți închipui ce viață duce, plină de încercări, de devotament și de discretă bunătate. Nu mă pot gîndi la ea și cu atît mai puțin vorbi despre ea fără să mă simt îndu-

ioșat. Fie ca acest sentiment să exprime ceea ce aș dori să pot spune și să o recomand simpatiei dumitale cu mulțumirile mele.

Încă o dată el îi întinse mîna fără înconjur bietei Flora, dar o dată în plus biata Flora nu știu s-o primească la fel de deschis, socotind că gestul făcut pe față nu merita nici o osteneală, că trebuia învăluit în intrigă și mister ca odinioară. Spre marea-i satisfacție și spre consternarea lui Clennam, îi acoperi mîna cu un colț al șalului, luîndu-i-o între ale ei. Apoi ridicînd ochii către ușa din sticlă a biroului prin care văzu apropiindu-se două siluete, ea scoase un țipăt de infinită plăcere :

— Tata, șșt, Arthur, pentru numele lui Dumnezeu !

Se împletici pe picioare pînă la scaunul ei, mimînd în chip uluitor fata de odinioară, plină de nedumerirea teribilă a primelor emoții, cît pe aci să leșine.

În timpul acesta, patriarhul înainta, radios și stupid, spre birou, pe urmele lui Pancks. Pancks îi deschise ușa, îl remorcă pînă înăuntru, apoi se retrase, acostînd de unul singur într-un ungher.

— Am aflat de la Flora, spuse patriarhul, cu un zîmbet binevoitor, că avea să te viziteze. Și cum eram pe drum, m-am gîndit să trec și eu, m-am gîndit să trec și eu.

Senina înțelepciune (deloc profundă în sine) pe care ochii lui albaștri, capul său lucios și părul lung și alb o imprimau acestei explicații era cît se poate de impresionantă. Părea demnă să figureze în rîndul celor mai nobile sentimente dezvăluite de cei mai valoroși oameni. Astfel, cînd îi spuse lui Clennam, luînd loc pe scaunul oferit lui : „Așadar, ai intrat din nou în afaceri, domnule Clennam ? Îți doresc numai bine, domnule, îți doresc numai bine !“, s-ar fi zis că săvîrșea minuni de benevolență.

— Doamna Finching tocmai îmi spunea, domnule, rosti Arthur, după ce dăduse cuvenitul răspuns politeților lui (iar văduva răposatului domn F. protesta cu un gest împotriva folosirii acestui nume respectabil), că speră să se slujească uneori de serviciile tinerei croitorese pe care ați recomandat-o maică-mi. Pentru aceasta i-am adus toate mulțumirile.

Patriarhul întoarse capul greoi spre Pancks, iar acesta, după ce virî în buzunar carneţelul de care se lăsase absorbit, veni să-l remorcheze.

— Ştiţi foarte bine că n-aţi recomandat-o, zise Pancks, cum să fi făcut asta ? Nu ştiaţi nimic despre ea, absolut nimic. Vi s-a pomenit numele ei şi dumneavoastră l-aţi transmis mai departe. Asta-i tot ce aţi făcut *dumneavoastră.*

— Ei bine ! exclamă Clennam. Deoarece ea justifică recomandarea, înseamnă cam acelaşi lucru.

— Vă pare bine că se poartă frumos, zise Pancks, n-ar fi fost însă vina dumneavoastră dacă se purta urît. Onoarea nu vă revine dumneavoastră pentru că astfel stau lucrurile, aşa cum nimeni nu v-ar fi luat în nume de rău dacă situaţia era alta. N-aţi dat garanţii. Nu ştiaţi nimic despre ea.

— Atunci nu cunoaşteţi pe nimeni din familia sa ? întrebă Arthur, într-o doară.

— Să cunoască pe cineva din familia ei ? îi întoarse vorba Pancks. Cum să fi cunoscut pe cineva din familia ei ? De unde şi pînă unde, dacă nici n-ai auzit de ei ?. Nu poţi cunoaşte nişte oameni de care n-ai auzit niciodată, nu-i aşa ? Eu cred că nu !

În tot acest timp patriarhul surîdea senin, încuviinţînd sau clătinînd din cap, după caz.

— Cît despre referinţe, reluă Pancks, ştiţi în general ce va să zică o referinţă. Apă de ploaie ! Nu mai departe, chiriaşii dumneavoastră din curte. Toţi ar da referinţe unii despre alţii dacă le-aţi cere. Şi la ce-ar sluji ? La ce bun să te laşi tras pe sfoară de doi în loc de unul ? Unul e de-ajuns. Un om care n-are cu ce plăti ia pe un altul, care la fel n-are cu ce plăti, drept chezăşie că are cu ce plăti. Întocmai ca cineva cu amîndouă picioarele de lemn, care ia pe altcineva cu amîndouă picioarele de lemn drept chezăşie că ambele sale picioare ar fi naturale. Şi cînd colo, nici unul, nici celălalt n-ar putea rezista la o cursă pe jos ; iar patru picioare de lemn te sîcîie mai mult decît două, cînd nu-ţi arde de nici unul.

Iată concluzia la care ajunse domnul Pancks, dînd ca de obicei drumul la aburi.

Vremelnica tăcere care se așternuse a fost destrămată de mătușa domnului F., care, de la ultima sa observație cu voce tare, rămăsese proțăpită în scaun, într-o stare de catalepsie. Acum era pradă unor spasme violente, menite să-i vîre în sperieți pe cei neiniția ți, și cu o ostilitate funestă proferă :

— Din coadă de cîine nu poți face sită de mătase. Nu puteai nici cînd trăia unchiul George, darmite acum, cînd e mort.

Domnul Pancks nu se sfii să-i răspundă, cu calmul lui obișnuit :

— Într-adevăr, doamnă ! Doamne sfinte ! Mă miră faptul !

Cu toată prezența lui de spirit, vorbele mătușii domnului F. avură însă un efect deprimant asupra micului grup, mai întîi pentru că ar fi fost imposibil de ascuns că nevinovatul Clennam era calul de bătaie, și apoi, pentru că în asemenea ocazii nimeni n-a știut vreodată la al cui unchi George se referea, ori ce apariții fantomatice invocau această denumire.

De aceea Flora spuse, deși nu fără o anumită mîndrie triumfătoare pentru moștenirea ei, că mătușa domnului F. era „foarte vioaie astăzi și ar fi fost bine să plece". Mătușa domnului F. însă se dovedi a fi într-adevăr atît de vioaie încît se făcu foc la auzul acestui îndemn și declară că n-o să plece, adăugînd, cu un alai întreg de invective, că dacă „el" — Clennam adică, fără doar și poate — voia să se descotorosească de ea, „atunci s-o azvîrle pe geam afară", exprimîndu-și numaidecît dorința „că ar mai vrea s-o vadă și pe asta".

În această dilemă, domnul Pancks, pare-se totdeauna gata să sară în ajutor la nevoie în apele patriarhale, își trînti pălăria pe cap, se strecură afară pe ușa biroului, se furișă din nou înăuntru, o clipă mai apoi, plin de o prospețime artificială, ca și cum chiar atunci s-ar fi întors după ce petrecuse cîteva săptămîni la țară.

— Ei, Doamne sfinte ! exclamă domnul Pancks, ciufulindu-și părul, în culmea nedumeririi. Dumneavoastră sînteți ? Ce mai *faceți*, doamnă ? Ce splendid arătați azi ! Sînt încîntat că vă văd. Dați-mi voie să vă ofer brațul, doamnă ; o să ne ducem într-o scurtă plimbare împreună...

dumneavoastră și cu mine, dacă o să mă onorați cu prezența.

Și astfel o însoți, cu succes și extrem de curtenitor, pe mătușa domnului F. pe scara interioară a biroului, în jos. Atunci patriarhalul domn Casby se sculă cu aerul că el făcuse toate astea și porni molcom în urma lor, dînd răgaz fiicei lui, care îi urmă la rîndu-i, să spună fostului său pețitor, în șoaptă, misterios (ceea ce îi făcea foarte mare plăcere), că goliseră cupa vieții pînă la ultima picătură, și apoi sugerîndu-i în chip nu mai puțin misterios că la fund se afla răposatul domn F.

Rămas din nou singur, Clennam căzu pradă vechilor lui îndoieli în legătură cu maică-sa și Mica Dorrit, frămîntat de gîndurile și bănuielile de odinioară. Toate le avea în minte, învălmășindu-se cu îndatoririle pe care și le îndeplinea mașinal, cînd o umbră proiectată pe hîrtiile lui îl făcu să ridice privirile ca să descopere dincotro venea. Pricina era domnul Pancks. Cu pălăria tuflită pe ceafă, de parcă firele de fier capilare se încordaseră ca niște arcuri zvîrlind-o cît colo, cu ochii lui negri ca niște boabe de tăciune, iscoditori și ageri, cu degetele de la mîna dreaptă în gură, rozîndu-și unghiile, degetele de la stînga ca rezervă, în buzunar, pentru felul doi, domnul Pancks își arunca umbra prin geam peste cărți și hîrtii.

Domnul Pancks întrebă, întorcînd ușor capul, mirat, dacă putea să intre din nou. Clennam îi răspunse printr-un semn de încuviințare. Domnul Pancks își croi drum înăuntru, trecu de-a lungul mesei de lucru, se opri locului, proptindu-se cu brațele în birou, și începu conversația cu un pufăit și o smiorcăitură.

— Sper că mătușa domnului F. s-a calmat, spuse Clennam.

— Totu-i în ordine, domnule, zise Pancks.

— Am avut nenorocul să stîrnesc în sufletul acestei doamne o puternică antipatie, rosti Clennam. Știi cumva de ce ?

— Oare *ea* știe de ce ? întrebă Pancks.

— Presupun că nu.

— Și eu presupun că nu, întări Pancks.

Își scoase carnețelul, îl deschise, îl închise la loc, îl lăsă să-i cadă în pălărie, aflată pe masa de lucru lîngă el,

și se uită înăuntru, la carnetul din fundul pălăriei, totuł cu aerul cel mai cumpătat.

— Domnule Clennam, începu el apoi, am nevoie de unele informații, domnule.

— În legătură cu firma aceasta ? întrebă Clennam.

— Nu.

— Atunci în ce chestiune ? Presupunînd că de la mine dorești să capeți aceste informații.

— Da, domnule, da, de la dumneata vreau să le iau, mărturisi Pancks, dacă te pot convinge să mi le dai. A, B, C, D, DA, DE, DI, DO. În ordine alfabetică. Dorrit. Așa se numește, domnule ?

Domnul Pancks făcu din nou zgomotul acela ciudat și se porni să-și roadă unghiile de la mîna dreaptă. Arthur se uită interesat la el ; acesta îi întoarse căutătura.

— Nu te înțeleg, domnule Pancks.

— Ăsta-i numele despre care vreau să mă informez.

— Și ce dorești să afli ?

— Orice poți și vrei să-mi spui.

Acest rezumat cuprinzător al dorințelor sale n-a fost dezvăluit fără unele hîrîituri anevoioase ale mașinăriei domnului Pancks.

— Ciudată vizită, domnule Pancks. Mi se pare de-a dreptul nemaipomenit să vii într-o asemenea chestiune la mine.

— Totul s-ar putea să pară nemaipomenit, replică Pancks. S-ar putea să iasă din făgașul obișnuit al lucrurilor, și totuși e o chestiune de afaceri. Pe scurt, e vorba de o afacere. Eu sînt un om de afaceri. Ce altă treabă am eu pe lumea asta decît să mă țin scai de afaceri ? Nici una.

Clennam se uită din nou la el atent, neștiind, ca și altădată, dacă omul acesta uscat și aspru vorbea serios. Același chip posmăgit și zoios ca de obicei, la fel de iute și plin de rîvnă ca de obicei, și Clennam nu deslușì nimic ascuns, nici o urmă de zeflemea, cum i se păruse că distinge în tonul vocii lui.

— Mai întîi de toate, zise Pancks, ca să lămurim lucrurile de la început, proprietarul meu n-are cu treaba asta nici în clin, nici în mînecă.

— Te referi la domnul Casby cînd spui proprietarul meu ?

Pancks dădu din cap.

— Proprietarul meu. Să luăm un caz. De exemplu, la proprietarul meu aud un nume... numele unei tinere persoane căreia domnul Clennam vrea să-i vină-n ajutor. Să zicem că numele ăsta a fost rostit proprietarului meu de către Plornish din curte. Să zicem că mă duc la Plornish. Să zicem că-i cer informații lui Plornish ca și cînd ar fi vorba de o afacere. Să zicem că Plornish, deși în urmă cu plata chiriei pe șase săptămîni, refuză. Să zicem că și doamna Plornish refuză. Să zicem că amîndoi mă trimit la domnul Clennam. Să luăm cazul ăsta.

— Ei bine ?

— Ei bine, domnule, repetă Pancks, să zicem că am venit la el. Să zicem că acum mă aflu dinaintea lui.

Și Pancks, mereu agitat, cu părul zbîrlit pe tot capul, cu răsuflarea pripită și zgomotoasă, făcu un pas îndărăt — sau, ca să rămînem la metafora remorcherului, viră jumătate la pupa — ca și cum ar fi vrut să-și arate pe deplin carcasa zoioasă, apoi porni iarăși înainte, îndreptîndu-și rînd pe rînd ochii ageri cînd la pălăria unde se afla carnețelul, cînd pe chipul lui Clennam.

— Domnule Pancks, fără a încerca să pătrund cu indiscreție pe tărîmul tainelor dumitale, vreau să fiu cu dumneata cît mai deschis cu putință. Dă-mi voie să-ți pun două întrebări. Prima...

— În ordine ! spuse Pancks, ridicînd un arătător slinos cu unghia sfîrtecată. Înțeleg. Care e motivul ?

— Exact.

— Motivul, zise Pancks, e bun. Nu-i nimic de făcut cu proprietarul meu ; deocamdată nu se poate explica, ar fi caraghios să-l expun acum, dar e un motiv bun. Dorința de a veni în sprijinul unei tinere persoane pe nume Dorrit, adăugă Pancks, cu arătătorul încă ridicat, ca un avertisment. Mai bine recunoaște că motivul e bun.

— A doua și ultima, ce vrei să știi ?

Domnul Pancks isprăvise cu carnețelul înainte ca întrebarea să fi fost pusă ; îl așeză într-un buzunar interior de la piept pe care-l încheie cu grijă și privindu-l tot timpul fix pe Clennam, răspunse după o pauză și un pufăit :

— Vreau toate informațiile suplimentare posibile.

Clennam nu-și putu stăpîni un zîmbet cînd văzu că micul remorcher gîfîind, atît de util mătăhălosului vas patriarhal Casby, lua o poziție de expectativă și pîndea parcă momentul potrivit să se năpustească asupra lui și să-i smulgă cu forța tot ce dorea, mai înainte de a prinde de veste și de a rezista manevrelor ; în graba lui Pancks exista în același timp ceva care lui Clennam îi trezea în minte fel de fel de presupuneri surprinzătoare. După ce stătu puțin pe gînduri, se hotărî să-i furnizeze domnului Pancks informațiile cele mai importante pe care și le putea îngădui să i le împărtășească, convins fiind că dacă nu obținea de la el astăzi ceea ce dorea să afle, era aproape sigur că avea să descopere alte căi pentru a-și atinge scopul.

De aceea, mai întîi rugîndu-l pe domnul Pancks să-și amintească de declarația spontană cum că proprietarul lui n-avea nici un amestec în această dezvăluire, și că intențiile lui erau bune (două informații pe care micuțul domn cu pielea numai praf și cărbune le repetase cu multă însuflețire), îi spuse apoi că nu-i putea da nici o informație, atît despre originea familiei Dorrit, cît și despre vechiul domiciliu, și că altceva nu știa asupra familiei în afară de faptul că părea limitată la cinci persoane, adică, doi frați, dintre care unul trăia singur, iar celălalt era văduv cu trei copii. Îi aduse la cunoștință domnului Pancks cît putu mai exact vîrsta fiecăruia din acești membri ai familiei și în cele din urmă îi descrise situația Tatălui închisorii Marshalsea, numărul de ani și întîmplările datorită cărora ajunsese să i se atribuie acest rol. Domnul Pancks, pufnind și suflînd tot mai puternic, pe măsură ce-l interesa mai mult, asculta cu mare atenție, dînd impresia că încerca senzațiile cele mai plăcute în părțile cele mai triste ale istorisirii, de-a dreptul încîntat îndeosebi cînd află că William Dorrit stătuse atît de îndelung în temniță.

— Prin urmare, domnule Pancks, spuse Arthur, nu-mi rămîne decît un singur lucru de adăugat. Am motive, dincolo de interesul pe care-l port personal familiei Dorrit, să vorbesc despre ea cum nu se poate mai puțin, în special în casa mamei mele (domnul Pancks încuviință din cap), și de a afla cît mai mult cu putință. Un om de afaceri atît de zelos ca dumneata... poftim ?!

Se întrerupse, pentru că domnul Pancks scosese deodată un pufăit neobișnuit de zgomotos.

— Nu-i nimic, zise Pancks.

— Un om de afaceri atît de zelos ca dumneata înțelege perfect ce înseamnă un tîrg loial. Vreau să fac un tîrg loial cu dumneata. Îmi vei da toate informațiile asupra familiei Dorrit de care vei dispune, așa cum am procedat eu acum cu dumneata. S-ar putea să nu ai o părere prea măgulitoare despre posibilitățile mele ca om de afaceri, pentru că am omis să-ți pun în vedere condițiile mele de la bun început, continuă Clennam, dar prefer să fac din asta o chestiune de onoare. Am văzut încheindu-se atît de multe afaceri pe temeiul unor principii riguroase, încît, drept să-ți spun, sînt sătul de ele pînă peste cap.

Domnul Pancks izbucni în rîs.

— S-a făcut, domnule, zise el, vei vedea că mă țin de cuvînt.

Apoi rămase cîteva clipe cu ochii la Clennam, rozîndu-și cele zece unghii una după alta ; era evident că se străduia să-și fixeze în minte cele spuse și recapitula totul meticulos, mai înainte ca mijloacele de a umple un gol din memorie aveau să-l lase la jumătatea drumului.

— E-n ordine, încuviință pînă la urmă. Și-acum, îți spun la revedere, căci e ziua cînd strîng chiriile de la curte. Apropo, ia spune, străinul acela șchiop, care umblă-n baston ?...

— Da, da... Văd că nu pierzi nici un prilej să mai iei cîte o referință ! exclamă Clennam.

— Cînd are de unde plăti, domnule, ia tot pe ce poți pune mîna și păstrează tot ce nu ești silit să lași. Străinul șchiop care umblă-n baston vrea o odaie la mansardă în curte. Are cu ce plăti ?

— Plătesc eu, zise Clennam, și răspund eu pentru el.

— Asta-i de-ajuns. Ce-ar trebui să mai am de la Curtea-Inimii-Însîngerate, spuse Panks, notînd chestiunea în carnet, este o garanție. Îmi trebuie o garanție, știi. Plătește și pune-ți la bătaie avutul ! Asta-i cuvîntul de ordine în curte. Străinul acela șchiop care umblă-n baston susținea că dumneata l-ai trimis, dar putea tot așa de bine să spună că l-a trimis Marele Mogul. A ieșit, cred, din spital ?

— Da, în urma unui accident. Abia acum a ieșit.

— A lăsa pe cineva în spital, domnule, din cîte mi-a fost dat să văd, înseamnă a-l aduce la sapă de lemn, zise Pancks, și din nou pufni, făcînd un zgomot puternic.

— Și mie mi-a fost dat să văd asta, rosti Clennam cu răceală.

Domnul Pancks, gata de plecare acum, dădu numai-decît presiune aburilor și, fără alt semnal ori ceremonie, coborî scara smiorcăindu-se ; porni întins spre Curtea-Inimii-Însîngerate, parcă pînă să fi ieșit de-a binelea din birou.

Tot restul zilei Curtea-Inimii-Însîngerate a fost în fierbere din pricina unui continuu du-te-vino al întunecatului Pancks ; dăscălindu-i pe locatari și ocărîndu-i că iar sînt în întîrziere cu plata chiriei, le cerea gajuri, îi amenință cu evacuarea sau că vor fi ridicați, umblînd cu limba scoasă după neplatnici, semănînd teroare în cale și lăsînd mai departe teroarea în urma lui. Pîlcuri de oameni, împinși de o curiozitate fatală, trăgeau cu urechea pe dinafară la fiecare casă unde se știa că intrase, doar-doar vor prinde vreun crîmpei din predica ținută locatarilor ; și cum auzeau că are să coboare scara, de multe ori nici n-apucau să se împrăștie iute, nu care cumva să pice printre ei pe nepusă masă și să le ceară chiria din urmă, țintuindu-i locului. Tot restul zilei, strigătele domnului Pancks : „Ce-or fi făcînd acolo ?“ și : „Ce-o mai fi însemnînd și asta ?“ răsunau dintr-un capăt într-altul prin Curtea-Inimii-Însîngerate.

Domnul Pancks nici nu voia să audă de scuze, nici nu voia să audă de plîngeri, nici nu voia să audă de amînări, nu voia să audă de nimic ; el nu știa decît una și bună : banii jos. Asudat, pufnind și dînd buzna peste tot, în direcțiile cele mai neașteptate, din ce în ce mai aprins și mai îngălat, biciuia mareea curții pînă a o aduce în starea de maximă frămîntare și tulbureală. Apele nu se potoliră iarăși preț nici de două ceasuri după ce a fost văzut dispărînd într-un nor de fum, la capătul de sus al treptelor, în zare.

În seara aceea aveau loc mai multe adunări pe grupuri mici ale inimilor însîngerate, în punctele de întîlnire cele mai îndrăgite din curte. Cu toții s-au pus de acord că era

o adevărată pacoste să ai de a face cu un om ca domnu. Panck și că era foarte regretabil, zău, ca un gentleman ca domnul Casby să-i dea ăstuia pe mînă chiriile, fără mai înainte să știe ce-i poate pielea. Căci (spuneau inimile însîngerate), dacă un gentleman cu un asemenea păr și ochii ăia ai lui ar veni, madam, să-și ia chiriile cu mîna lui chiar, n-ar mai fi atîta zarvă și zăpăceală, ci treaba s-ar desfășura cu totul altfel.

Exact la aceeași oră și minut de seară, patriarhul — care de dimineață plutise senin prin curte, pînă să fi început hăituiala, cu scopul precis de a împrospăta încrederea în tigva lui lucitoare și-n cîrlionții de argint — exact la aceeași oră și minut, pungașul numărul unu, de o mie de cai putere, se bălăcea greoi în micul doc al remorcherului vlăguit, acasă, și spunea, răsucindu-și întruna degetele mari :

— Foarte prost a mai mers treaba azi, Pancks, foarte prost a mai mers treaba azi. Mi se pare, domnule, că, spre a fi drept față de mine însumi, va trebui să stărui în a face răspicat observația : se cuvenea să fi adus mult mai mulți bani, mult mai mulți bani.

Capitolul XXIV

PREZICEREA

MICA DORRIT primi chiar în aceeași seară vizita domnului Plornish, care, dîndu-i de înțeles că ar dori să-i vorbească între patru ochi, printr-o tuse repetată de cîteva ori în șir, atît de vizibil încît confirma foarte bine ideea că tatăl ei, în privința ocupației ei de cusătoreasă, ilustra

perfect zicala : „Nu există orb mai orb decît cel care nu vrea să vadă“ — pînă la urmă discută cu el pe scara comună din dreptul ușii.

— Astăzi a fost pe la noi o cocoană, domșoară Dorrit, mormăi Plornish, însoțită de-o alta... mamă, ce mai scorpie bătrînă, în viața mea n-am mai întîlnit una ca ea. S-o fi văzut cum se repezea la oameni, Doamne ferește !

Blîndul Plornish părea la început obsedat de amintirea mătușii domnului F.

— Vă spun drept, rosti el ca să se scuze, de cînd mama m-a făcut n-am văzut asemenea ființă otărîtă.

Pînă la urmă, printr-un mare efort, el se smulse îndeajuns din acest marasm ca să adauge :

— Da nu despre ea-i vorba. Cealantă cocoană, aia-i fiica lu domn Casby ; și dacă nici domn Casby nu-i procopsit, nici că mai există altu ca el, și asta numa din pricina lui Pancks, că ăsta le vede, le vede bine, le vede strașnic !

Domnul Plornish, ca de obicei, era puțin confuz, dar vorbea răspicat cu bună-știință.

— Și de ce a venitără ? continuă el, ca să lase vorbă că dacă domșoara Dorrit are să se-nfățișeze la adresa de colea... care-i domiciliu lu domn Casby, asta e, și unde Pancks are și el birău în partea dindărăt, chiar acolo, nici nu-i de crezare ...ea i-ar da bucuroasă de lucru. Era o pretină veche și bună, a zis mai ales, de-a lu domn Clennam, și că nădăjduia să se arate o pretină de folos pretinei *lui*. Astea a fost vorbele ei. Și fiincă voia să se știe dacă domșoara Dorrit ar putea să vină mîine de dimineață, i-am spus c-o să trec pe la mneavoastră, domșoară, să vă fac o-ntrebare și să mă duc p-acolo-n astă seară să spun da, ori dacă steți prinsă mîine, cînd.

— Mă pot duce mîine, mulțumesc, zise Mica Dorrit. E foarte frumos din partea dumitale, dar dumneata te porți totdeauna frumos.

Domnul Plornish, protestînd modest la auzul acestei laude, deschise ușa odăii ca Mica Dorrit să se ducă din nou înăuntru, iar el o urmă luînd nemaipomenit de neîndemînatic aerul că nici nu părăsise deloc încăperea, încît tatăl putea să observe chiar și fără a fi prea bănuitor. În cumsecădenia lui inconștientă, el nu băgă totuși de seamă.

Plornish, după o scurtă conversație în care îmbină îndatorirea de fost deținut cu privilegiul din prezent de umil prieten venit în vizită, dar care nu uita condiția lui inferioară de zidar, își luă rămas bun ; înainte de a pleca, dădu ocol închisorii și asistă la o partidă de popice, cu sentimentul nedeslușit al vechiului pensionar, care avea motive personale să creadă că s-ar putea să-i fie hărăzit de a reveni aici.

A doua zi, dis-de-dimineață, după ce încredință lui Maggy grijile gospodăriei, porni la drum spre cortul patriarhal. Trecu peste Podul de Fier, deși o costă un gologan, și încetini pasul în această regiune mai mult decît în orice altă parte. La opt fără cinci minute se afla cu mîna pe ciocănașul locuinței patriarhale, atît de sus cocoțat că abia îl putu ajunge.

Dădu cartea de vizită a doamnei Finching slujnicei tinere care-i deschise, și aceasta îi spuse că „domnișoara Flora" — Flora, după reîntoarcerea sub acoperămîntul părintesc, își reluase numele purtat altădată — nu coborîse încă din camera de dormit și era rugată să poftească sus în salonul domnișoarei Flora. Mica Dorrit își făcu datoria să urce în salonul domnișoarei Flora, și acolo găsi masa cu gustarea de dimineață întinsă tihnit pentru două persoane, iar alături o tavă suplimentară încărcată, cu un singur tacîm. Tînăra slujnică, după o absență scurtă, reveni să-i spună că era rugată să se așeze pe un scaun lîngă foc, să-și lepede pălăria și să se simtă ca acasă. Dar Mica Dorrit, sfioasă din fire și nu prea obișnuită să se simtă ca acasă în asemenea împrejurări, nu știa ce să facă ; de aceea, cînd Flora intră, grăbită, jumătate de oră mai tîrziu, o găsi stînd tot lîngă ușă și tot cu pălăria pe cap.

Florei îi părea atît de rău că o lăsase să aștepte, și, cerule mare, de ce stătea acolo în frig, cînd se așteptase s-o găsească lîngă foc, citind ziarul ? Te pomenești că neatenta aceea de fată nu i-a transmis acest lucru și de ce a rămas tot timpul cu pălăria pe cap ? Pentru Dumnezeu, să-i dea voie Florei să i-o ridice ! Cînd îi luă pălăria de pe cap cu gestul cel mai firesc și mai delicat din lume, Flora a fost atît de mirată de chipul dezvăluit, încît exclamă :

— Vai ce făptură micuță și drăgălașă ești, scumpa mea ! Îi luă fața între mîini cu cea mai mare duioșie.

Totul s-a petrecut în cîteva clipe. Mica Dorrit abia avusese răgaz să-și spună cît de amabilă era, cînd Flora se repezi, foarte aferată, la masa întinsă și se porni pe o turuială de zile mari.

— Zău, îmi pare așa rău că a trebuit să întîrzii azi-dimineață, tocmai azi-dimineață pentru că avusesem intenția și dorința să fiu gata să te-ntîmpin cînd veneai și să-ți spun că orice persoană față de care Arthur Clennam nutrește interes măcar pe jumătate trebuie să mă intereseze și pe mine și să-ți urez un bun sosit din inimă și să-ți spun ce mult mă bucur, și cînd colo nici nu m-am trezit iar acum mai sforăi încă aș zice crede-mă și dacă nu-ți place friptura rece de pasăre nici jambonul fiert cald căci sînt destui oameni care nu se-mpacă în afară de evrei care nu mănîncă așa ceva din anumite scrupule de conștiință pentru care cu toții ar trebui s-avem respect deși trebuie să-ți spun aș dori să se manifeste deosebit de puternic și atunci cînd ne vînd drept veritabile niște obiecte false care desigur nu merită banii — aș fi pur și simplu dezolată, bîigui Flora.

Mica Dorrit îi mulțumi și spuse, sfioasă, că pîine cu unt și ceai era tot ce...

— Oh, fleacuri draga mea nici să n-aud de-așa ceva, protestă Flora, întorcînd ceainicul cu atîta nebăgare de seamă încît se stropi în ochi cu apă clocotită cînd se aplecă să se uite în ceașca de ceai, dumneata vii aici în calitate de prietenă și de domnișoară de companie dacă-mi dai voie și mi-ar fi rușine într-adevăr dacă aș ști că vii în alte condiții, mai cu seamă că Arthur Clennam mi-a vorbit despre dumneata în asemenea termeni... ești obosită, draga mea.

— Nu, doamnă.

— Ai devenit așa de palidă ai mers prea mult înaintea gustării de dimineață și presupun că locuiești foarte departe și-ar fi trebuit să ceri o trăsură, zise Flora, Doamne-Doamne, ce aș putea să-ți dau care să-ți facă bine ?

— Mă simt într-adevăr foarte bine, doamnă. Vă mulțumesc de mii de ori, dar mă simt foarte bine.

— Atunci servește numaidecît ceaiul te rog, stărui Flora, o aripă de pasăre și o feliuță de jambon, nu te ocupa de mine și nici nu mă aștepta căci totdeauna îi duc tava asta chiar eu mătușii domnului F. care ia gustarea de dimineață în pat o bătrînă fermecătoare și foarte inteligentă totodată, portretul domnului F. se află acolo după ușă seamănă foarte mult cu toate că are fruntea prea largă cît despre coloana cu dale și balustradă de marmoră și muntele de colo, nu l-am văzut niciodată într-un asemenea cadru și nici nu prea se potrivește cu negoțul de vinuri, excelent om dar nu în genul ăsta deloc.

Mica Dorrit privi portretul, dar nu înțelegea decît foarte incomplet referințele la acea operă de artă.

— Domnul F. mi-era atît de devotat încît n-ar fi putut suporta să nu mă aibă totdeauna în fața ochilor, continuă Flora, deși firește nu știu cît de mult putea dura asta dacă n-ar fi fost secerat așa de repede iar eu în floarea vîrstei, ce om de valoare dar nu prea poetic viguros prozaic însă nu romantic.

Mica Dorrit privi din nou portretul. Artistul îi conferise un cap, care din punct de vedere intelectual ar fi fost disproporționat pe umerii lui Shakespeare.

— Romantismul, totuși, reluă Flora, aranjînd cu grijă pîinea prăjită pentru mătușa domnului F., așa cum i-am spus domnului F. deschis cînd mi-a cerut mîna și o să te minunezi aflînd că m-a cerut de șapte ori în căsătorie o dată în birjă o dată în barcă o dată în strană la biserică o dată pe un măgar la Tunbridge Wells și restul în genunchi, romantismul se spulberase încă din tinerețea lui Arthur Clennam, cînd părinții noștri ne-au smuls unul altuia și cînd am devenit reci ca marmora iar realitatea crudă a uzurpat tronul, domnul F. spunea și asta-i face mare cinste că-și dădea perfect de bine seama și chiar prefera starea asta de lucruri prin urmare am zis da soarta și-a urmat cursul și așa-i viața draga mea și totuși nu ne frîngem ne îndoim doar, te rog servește micul dejun în timp ce eu mă duc cu tava.

Dispăru, lăsînd-o pe Mica Dorrit să caute tîlcul vorbelor ei confuze. Se întoarse repede și în sfîrșit începu să servească micul dejun, turuind tot timpul.

— Vezi, draga mea, spuse Flora, măsurînd o lingură sau două dintr-un lichid brun cu miros de rachiu și turnîndu-l în ceaiul ei, trebuie să fiu atentă să urmez prescripțiile medicului meu deși gustul nu-i deloc plăcut pentru că sînt o biată bolnavă și s-ar putea să nu-mi mai revin niciodată după lovitura primită în tinerețe de prea mult plîns în odaia vecină cînd m-am despărțit de Arthur, îl cunoști de multă vreme ?

De îndată ce Mica Dorrit înțelese că i se adresase o întrebare — căci avea nevoie de un anumit răgaz, deoarece limbuția galopantă a noii sale protectoare o lăsase mult în urmă — răspunse că-l cunoștea de cînd revenise în țară.

— Ai dreptate n-aveai de unde să-l fi cunoscut dinainte doar dacă n-ai fost cumva în China ori n-ai corespondat cu el ceea ce nici una nici alta nu-i cu putință, replică Flora, căci toți cei care călătoresc mult capătă de obicei mai mult sau mai puțin culoarea mahonului iar dumneata nu ești deloc așa și în privința corespondatului despre ce să fi scris ? tot ce se poate doar despre ceai, deci l-ai cunoscut la maică-sa nu-i așa că acolo l-ai cunoscut pentru prima oară, o persoană foarte sensibilă și dîrză dar groaznic de severă... trebuie să fi fost mama omului cu masca de fier. [1]

— Doamna Clennam este foarte bună cu mine, mărturisi Mica Dorrit.

— Serios ? Mă bucur că aflu acest lucru pentru că fiind vorba de mama lui Arthur mi-ar face plăcere să pot avea o părere mai bună ca pînă acum despre dînsa, deși nu-mi dau cîtuși de puțin seama și nici nu-mi pot închipui ce-o fi crezînd despre mine cînd încep să vorbesc fără întrerupere cum fac de obicei cu siguranță iar ea stă și se uită urît la mine ca Destinul într-un jilț pe roți... ce comparație izbitoare zău... invalidă și nu din vina ei.

— Să-mi caut ceva de lucru, doamnă ? întrebă Mica Dorrit, privind sfioasă în jur. Pot să-mi găsesc și singură ?

— Mică zînă harnică, replică Flora, punînd într-o altă ceașcă de ceai o altă doză prescrisă de medicul ei, nu-i

[1] *Omul cu masca de fier :* faimos deținut din Franța (cu o identitate recunoscută) care a murit în 1703, după vreo treizeci de ani de temniță în Bastilia.

nici o grabă Doamne ferește și-i mai bine să-ncepem prin a ne face confidențe despre prietenul nostru comun... un termen prea rece pentru mine cel puțin nu asta vreau să spun, prietenul nostru comun e expresia cea mai potrivită... mai curînd decît ținînd pur și simplu seamă de etichetă nu dumneata ci eu o să ajung precum băiețandrul spartan [1] pe care l-a mușcat vulpea și sper că o să mă scuzi că am adus vorba de el căci dintre toți băieții plicticoși care-și vîră nasul în toate celea băiatul ăsta-i cel mai plicticos.

Mica Dorrit, foarte palidă la față, se așeză din nou să nu piardă ce-i spunea, apoi întrebă :

— N-ar fi mai bine să lucrez și să ascult totodată ? Pot face și una și alta în același timp. Aș prefera, dacă vreți.

Stăruința ei exprima atît de limpede că nu-i era la îndemînă fără să lucreze, încît Flora răspunse :

— Ei bine draga mea cum dorești, și-i aduse un coșuleț cu batiste albe.

Mica Dorrit, bucuroasă, îl puse lîngă ea, scoase o mică trusă de cusut, vîrî ață în ac și începu să facă feston.

— Ce degete iscusite ai, spuse Flora, dar ești sigură că te simți bine ?

— Oo, da, firește !

Flora își așeză picioarele în cenușar și se instală tihnit pentru a-i face o destăinuire absolut romantică. Trecu în mare grabă la acțiune, smucind capul încoace și încolo, oftînd în modul cel mai demonstrativ, slujindu-se din plin de sprîncene, cînd și cînd, dar nu prea des, uitîndu-se la chipul liniștit, aplecat peste lucru.

— Trebuie să știi, draga mea, zise Flora, dar de altminteri nu mă-ndoiesc că și știi din cele spuse pînă acum în general dar și fiindcă simt că-i scris cu litere de foc pe fruntea mea că înainte de a-l cunoaște pe domnul F. fusesem logodită cu Arthur Clennam... spun Arthur Clennam în public unde e nevoie să fii rezervat aici însă Arthur... eram cu totul unul pentru celălalt era dimineața vieții era fericirea era frenezia și multe altele deopotrivă

[1] Se spune că un băiețandru spartan, care furase o vulpe, ascunzînd-o în sîn n-ar fi țipat nici cînd vulpea îi devora măruntaiele.

la cel mai înalt grad, cînd smulşi care-ncotro ne-am împietrit şi în starea asta a plecat Arthur în China iar eu am fost mireasa de marmoră a răposatului domn F.

Flora rosti aceste cuvinte cu o voce profundă şi imensă desfătare.

— Nu voi încerca, spuse ea, să-ţi descriu emoţia din dimineaţa aceea cînd totul înlăuntrul meu era rece ca marmora şi urmaţi de mătuşa domnului F. într-o caleaşcă de sticlă care trebuie să fi fost într-un hal fără de hal altfel nu s-ar fi fărîmat în bucăţi la două străzi de casă iar mătuşa domnului F. n-ar fi fost purtată pe un scaun cu fundul de nuiele ca de Cinci Noiembrie [1] îmi va fi de ajuns să spun că ceremonia deşartă a micului dejun s-a desfăşurat jos în sufragerie şi că tata a mîncat prea mult somon marinat din care pricină a zăcut cîteva săptămîni şi că domnul F. şi cu mine am plecat într-o călătorie pe continent spre Calais unde lumea s-a războit pentru noi la debarcader pînă ne-am pierdut unul de altul dar nu pe vecie asta nu avea să se întîmple aşa de iute.

Mireasa de marmoră se opri, trăgîndu-şi anevoie răsuflarea, apoi continuă, cu cea mai mare plăcere, anapoda, rareori izbutind să spună ceva cu noimă.

— Voi trage un văl asupra acestei vieţi de vis, domnul F. era în toane bune şi avea o poftă zdravănă de mîncare îi plăcea bucătăria de-acolo găsea vinul cam slab dar plăcut la gust şi totul a mers strună, am revenit la Londra în imediata apropiere a numărului treizeci de pe strada Bobocel de gîscă lîngă docuri şi nu ne-am instalat bine că fata-n casă şi vindea fulgii din patul care prisosea l-a lovit damblaua şi domnul F. şi-a luat zborul pe lumea cealaltă.

Văduva lui, uitîndu-se la portret, clătină din cap şi se şterse la ochi.

— Am veneraţie pentru memoria domnului F. ca pentru un om onorabil şi un soţ extrem de îngăduitor, era necesar să pomenesc numai de sparanghel şi îndată apărea ori să fac aluzie la vreo băutură oarecare delicată şi nu-

[1] *5 nov. 1605* : data cînd clădirea Parlamentului britanic trebuia să sară în aer în urma aşa-numitului Complot al prafului de puşcă. De atunci efigia lui Guy Fawkes, conducătorul conspiraţiei, este şi în ziua de astăzi purtată pe străzi de către copii.

maidecît răsărea ca prin minune într-o sticlă de jumătate nu era fericire ci tihnă, m-am întors sub acoperămîntul tatei și am trăit retrasă dacă nu cumva fericită pînă cînd într-o bună zi tata care totdeauna calcă-n strâchini a venit la mine să-mi spună cu blîndețe că Arthur Clennam mă așteaptă jos, m-am dus jos și l-am găsit pe el nu mă-ntreba cum l-am găsit doar că era încă neînsurat încă neschimbat.

Sumbrul mister în care Flora se învăluia ar fi putut opri și alte degete decît degetele iscusite care migăleau lîngă ea. Lucrau fără întrerupere, iar chipul ei preocupat urmărea din priviri împunsăturile.

— Nu mă întreba, reluă Flora, dacă-l mai iubesc ori dacă el mă mai iubește sau cînd și cum se va sfîrși totul, sîntem înconjurați de ochi stînd la pîndă și s-ar putea să fim sortiți să ne chinuim care încotro și poate niciodată nu ne vom mai reuni nici un cuvînt nici o suflare nici o privire să nu ne trădeze totul trebuie ținut în taină de mormînt nu te mira deci chiar dacă s-ar părea că mă port relativ rece cu Arthur sau Arthur s-ar părea că se poartă relativ rece cu mine avem motive de neînlăturat destul că le-nțelegem șșt !

Flora debită năvalnic toate acestea, cu vioiciune de parcă și ea le-ar fi crezut. Nu prea existau motive de îndoială că de fapt ea însăși credea tot ce spunea, mai cu seamă cînd își lua în serios rolul de sirenă.

— Șșt ! repetă Flora, acum ți-am spus tot, între noi s-a stabilit încrederea păstrează tăcerea de dragul lui Arthur am să-ți fiu totdeauna prietenă fetițo dragă și în numele lui Arthur poți oricînd conta pe mine.

Degetele iscusite puseră lucrul deoparte și micuța făptură se ridică și-i sărută mîna.

— Ce rece ești ! exclamă Flora, recăpătîndu-și accentul de firească bunătate și care i se potrivea cu mult mai bine. Nu mai lucra astăzi sînt sigură că nu ți-e bine sînt sigură că n-ai destulă putere.

— Numai pentru că mă simt puțin copleșită de bunătatea dumneavoastră, și de bunătatea domnului Clennam că m-a încredințat unei persoane pe care o știe și o iubește de-atîta vreme.

— Ei bine într-adevăr draga mea, spuse Flora, care totdeauna era sinceră cînd își dădea osteneala, am face mai bine să lăsăm toate astea acum, căci la urma urmelor dacă mă răzgîndesc dar n-are importanță de ce nu te-ntinzi puțin ?

— Totdeauna am destulă putere să fac ceea ce vreau să fac, așa că o să-mi revin numaidecît, răspunse Mica Dorrit cu un zîmbet abia schițat. Sînt covîrșită de atîta recunoștință, asta-i tot. Dacă stau o clipă lîngă fereastră îndată-mi revin complet.

Flora deschise o fereastră în preajma căreia o așeză într-un jilț și se retrase cu discreție la locul ei. Era o zi vîntoasă și aerul biciuindu-i fața, Mica Dorrit se simți numaidecît înviorată. După cîteva minute se întoarse la coșul de lucru și degetele ei erau iscusite ca totdeauna.

Continuîndu-și liniștită treaba, o întrebă pe Flora dacă domnul Clennam îi spusese unde locuia. La răspunsul negativ al Florei, Mica Dorrit îi spuse că înțelegea de ce fusese el atît de delicat încît să nu-i vorbească nimic despre asta, dar că era sigură că el ar fi fost de acord să-i încredințeze Florei secretul său, ceea ce va face acum cu permisiunea Florei. Primind un răspuns încurajator, Mica Dorrit rezumă povestea vieții sale pomenind cîteva cuvinte despre ea însăși, după care aduse tatălui ei un înflăcărat elogiu ; Flora luă totul cu o duioșie firească și deplină înțelegere, fără pic de împotrivire.

Cînd veni ora mesei, Flora petrecu brațul noii sale protejate pe după al ei, o conduse pe scară în jos și o prezentă patriarhului și domnului Pancks, care se și aflau în sufragerie așteptînd începerea prînzului. (Mătușa domnului F. mai era încă în pat, în odaia ei.) Cei doi domni o întîmpinară fiecare în felul său ; patriarhul avea aerul de a-i face un hatîr nemaipomenit spunîndu-i că se bucura de cunoștință... se bucura de cunoștință, iar domnul Pancks scoțînd zgomotul lui favorit în loc de salut.

În prezența acelor străini ea s-ar fi simțit oricum destul de stingherită și mai cu seamă la insistența Florei de a bea un pahar de vin și de a mînca ce era mai bun ; stînjeneala ei spori mult însă din pricina domnului Pancks. Purtarea acestuia îi dădu ideea la început că poate era vorba de vreun pictor de portrete, atît de fix o privea, ui-

tîndu-se cu coada ochiului, în repetate rînduri, într-un carneţel pus alături. Observînd însă că nu făcea nici o schiţă şi că vorbea numai despre afaceri, ea începu să aibă unele bănuieli, nu cumva era reprezentantul vreunui creditor de-al tatălui ei, ale cărui datorii să fi fost însemnate în acel caieţel de buzunar. Pufniturile domnului Pancks, privite din acest unghi de vedere, exprimau ofensă şi nerăbdare, iar fiecare din smiorcăiturile mai zgomotoase reclama plata datoriilor.

Dar şi asupra acestui punct ea se văzu înşelată de comportarea nefirească, absurdă a domnului Pancks. Se ridicase de la masă de jumătate de ceas şi acum lucra, rămasă singură. Flora „se dusese să se întindă" în odaia vecină, şi odată cu plecarea ei în toată casa se răspîndise un anumit miros de alcool. Patriarhul dormea dus în sufragerie, cu filantropica lui gură căscată sub o batistă galbenă. În aceste clipe de linişte, domnul Pancks apăru tiptil dinaintea ei, salutînd-o politicos din cap.

— Nu te plictiseşti puţin, domnişoară Dorrit ? întrebă Pancks pe un ton scăzut.

— Nu, domnule, mulţumesc, răspunse Mica Dorrit.

— Harnică, după cum văd, remarcă Pancks, furişîndu-se treptat-treptat în încăpere cu paşi mărunţi. Şi astea ce mai sînt, domnişoara Dorrit ?

— Batiste.

— Serios !? se miră Pancks. Nu mi-aş fi închipuit, adăugă fără să se uite cîtuşi de puţin la ele, ci la Mica Dorrit. Poate că te-ntrebi cine sînt. Să-ţi spun ? Sînt ghicitor.

Mica Dorrit începu să creadă că era nebun.

— Aparţin cu trup şi suflet proprietarului meu, spuse Pancks, l-ai văzut la masă, în sufragerie. Dar uneori mai lucrez şi pe cont propriu, în secret, absolut în secret, domnişoară Dorrit.

Mica Dorrit se uită la el bănuitoare şi nu fără a-i fi teamă.

— Aş dori să-mi dai voie să mă uit în palma dumitale, zise Pancks. Aş vrea s-o privesc o clipă. Dar nu te deranja.

Nu numai că o deranja, dar n-avea ce căuta acolo ; îşi puse însă lucrul în poală şi-i întinse mîna stîngă, cu degetar cu tot.

— Ani de trudă, ei ? spuse Pancks, încetișor, atingînd-o cu arătătorul bont. Dar pentru ce altceva sîntem noi făcuți ? Pentru nimic altceva. Ia te uită ! exclamă el, examinînd liniile din palmă. Ce-or fi gratiile astea ? O închisoare. Și acesta cine-i cu haina gri de casă și tichie de catifea neagră ? E un părinte ! Și aici cine e cu un clarinet ? E un unchi ! Dar aici, cea cu încălțăminte de dansatoare ? E o soră ! Dar cel care umblă creanga de colocolo ? E un frate ! Și cine-i cea care are grijă de ei toți ? Păi, aceasta ești dumneata, domnișoară Dorrit !

Ridicînd nedumerită privirile pe chipul lui, ochii ei îi întîlniră pe-ai domnului Pancks, și își spuse că deși avea niște ochi plini de viclenie, era un om mai vesel, mai cumsecade decît i se păruse la masă. Își ațintì din nou privirile în palma ei, așa că nu mai avu răgaz să-și întărească ori să-și rectifice impresia.

— Ei, fir-ar să fie, murmură Pancks, urmărind o linie cu degetul lui grosolan, zău dacă nu-s eu în colțul ăsta de aici. Ce caut eu aici ? Ce se află îndărătul meu ?

Își plimbă degetul încet înspre încheietura mîinii, în jurul încheieturii, dînd impresia că privește dosul palmei pentru a se dumiri ce era îndărătul lui.

— Se vede ceva rău ? întrebă Mica Dorrit, zîmbind.

— Fir-ar să fie ! exclamă Pancks. Ce crezi c-o mai fi însemnînd și asta ?

— Eu ar trebui să vă-ntreb. Nu eu sînt ghicitoarea.

— Asta așa-i, spuse Pancks. Ce-o fi însemnînd ? Vei trăi și vei vedea, domnișoară Dorrit.

Îi dădu drumul mîinii, încetul cu încetul, își trecu toate degetele prin părul zbîrlit, ca să-l ridice în poziția cea mai neobișnuită, și repetă molcom :

— Nu uita ce-am spus, domnișoară Dorrit. Vei trăi și vei vedea.

Nu-și putu ascunde surprinderea că era atît de bine informat asupra ei.

— Ah ! Acuma știu ! exclamă Pancks, arătînd spre ea. Domnișoară Dorrit, asta nu, niciodată !

Mai surprinsă ca înainte și ceva mai speriată, se uită la el așteptînd o explicație asupra ultimelor lui cuvinte.

— Asta nu, repetă Pancks, adoptînd, cu multă seriozitate, atitudinea și gesturile unui om plin de nedume-

rire — totul era însă grotesc, fără voia lui. Să nu mai faci asta. Niciodată cînd ai să mă vezi, nu importă cînd, nu importă unde. Eu nu exist. Nu mă lua în seamă. Să nu pomenești nimănui despre mine. Fă ca și cum n-ai ști cine sînt. Ești de acord, domnișoară Dorrit ?

— Nu prea știu ce să spun, replică Mica Dorrit, de-a dreptul uimită. De ce ?

— Pentru că eu sînt ghicitor. Pancks, țiganul. Încă nu ți-am spus prea multe despre soarta dumitale, domnișoară Dorrit, despre ce se află îndărătul meu, în minușița aceea. Ți-am zis că o să trăiești și o să vezi. Ne-am înțeles, domnișoară Dorrit ?

— Ne-am înțeles că... trebuie...

— Trebuie să nu mă iei în seamă oriunde m-ai vedea, în afara casei ăsteia, dacă nu-ți vorbesc eu mai întîi. Să nu ții seamă de mine cînd vin sau plec. E foarte ușor. Nu pierzi nimic, căci nu sînt nici frumos, nici sociabil, sînt doar omul care scoate bani și din piatra seacă pentru proprietarul meu. Nu trebuie să-ți spui decît atît : Ah, Pancks, țiganul-ghicitor... are să-mi mai prezică și restul despre soarta mea, într-o bună zi... Vom trăi și vom vedea. Ne-am înțeles, domnișoară Dorrit ?

— M-da, îngăimă Mica Dorrit, buimăcită, cred că da, atîta vreme cît nu faci nimic rău.

— Bine ! exclamă domnul Pancks, aruncînd o privire spre peretele odăii vecine, apoi se aplecă înainte. Persoană de treabă, o femeie cu mari calități, dar nepăsătoare și slobodă la gură, domnișoară Dorrit.

Spunînd aceasta, își frecă mîinile foarte satisfăcut, pare-se, de întrevedere, se îndreptă gîfîind spre ușă și înainte de a ieși salută iarăși, dînd politicos din cap.

Mica Dorrit era uimită, din cale afară, de purtarea curioasă a noii ei cunoștințe, și trezindu-se angajată într-un pact ciudat, nedumerirea sa nu scăzu odată cu împrejurările care urmară. Domnul Pancks nu numai că se slujea de orice prilej oferit în casa domnului Casby ca s-o fixeze cu subînțeles și să se smiorcăie la ea — și asta nu însemna mare lucru, după ceea ce făcuse pînă atunci — dar începuse să-și vîre nasul în viața ei de toate zilele.

Mereu îl vedea pe stradă. Cînd se ducea la domnul Casby dădea de el totdeauna acolo. Cînd se ducea la doamna Clennam apărea sub un pretext sau altul, ca și cum nu voia s-o piardă din ochi. Nu trecuse nici o săptămînă cînd îl găsi, spre mirarea ei, în ghereta temnicerului, într-o seară, stînd de vorbă cu gardianul de serviciu, de parcă ar fi fost prieteni la cataramă. O altă surpriză a fost să-l găsească la largul lui deopotrivă în incinta închisorii ; să audă cum se prezintă alături de oaspeții de duminică la recepția tatălui ei ; să-l vadă plimbîndu-se prin curte braț la braț cu un prieten deținut ; să afle că i-a mers buhul cum că într-o seară, la clubul monden care își ținea întrunirile în cafeneaua tihnită, se întrecuse pe sine adresînd o cuvîntare membrilor clubului, cîntînd o melodie și tratîndu-i pe cei prezenți cu vreo douăzeci litri de bere blondă — la care s-a adăugat, după cum spun gurile rele, și un ciubăr de crevete.

Efectul produs asupra domnului Plornish de întîmplările la care era martor ocular, în cursul vizitelor sale fidele la Tatăl închisorii Marshalsea, nu-i făcu Micuței Dorrit nici pe departe impresia stîrnită de întîmplările în sine. Dar pe el pur și simplu îl amuțeau și-l paralizau. N-avea încotro, holba doar ochii și uneori mormăia nedeslușit că nici unuia din locatarii de la Curtea-Inimii-Însîngerate nu-i venea să dea crezării că acesta era Pancks, dar să spună el o vorbă mai mult, ori să facă vreun semn, chiar și față de Mica Dorrit — niciodată. Domnul Pancks puse capac la toate misterele astea făcînd cunoștință, Dumnezeu știe cum, cu Tip și ieșind la plimbare într-o duminică prin curtea închisorii, braț la braț cu acest domn. Dealtminteri, n-a luat-o în seamă niciodată pe Mica Dorrit, doar într-un caz sau două, cînd se întîmplase să apară în imediata ei apropiere și nu era nimeni prin preajmă ; atunci i-a spus, în trecere, privind-o prietenos și pufnind a încurajare : „Pancks, țiganul... ghicește-n palmă."

Mica Dorrit muncea și se zbătea ca de obicei ; se mira de toate astea, dar purta nedumerirea în inima ei — după cum, din fragedă vîrstă, purtase poveri cu mult mai apăsătoare. În sufletul acesta răbdător, o schimbare se petre-

cuse și se mai petrecea încă. Pe zi ce trecea era tot mai retrasă. Să intre și să iasă neobservată din închisoare, să fie neluată în seamă, ignorată oriunde s-ar fi aflat, era, pentru ea, dorința cea mai puternică.

Se retrăgea bucuroasă, cît de des cu putință, dar fără a-și neglija vreuna din îndatoririle sale, în odaia proprie, atît de nepotrivită cu tinerețea, gingășia și firea ei. În după-amiezele cînd nu se ducea să lucreze, iar vizitatorii veneau să facă o partidă de cărți cu tatăl ei, își putea îngădui să plece și se simțea mai bine decît acolo. Atunci trecea iute prin curte, urca zecile de trepte care duceau spre camera ei și se așeza la fereastră. Multe forme luau țepușele înfipte în zid, în multe înjghebări ușoare se împletea fierul solid și multe raze de aur se așterneau peste rugină, cît timp Mica Dorrit stătea jos acolo, dusă pe gînduri. Uneori răsăreau noi zigzaguri în toiul desenului crud la care se uita cu ochii scăldați în lacrimi ; dar de fiecare dată vedea totul, frumos ori hîd, din singurătatea ei, deasupra, dedesubtul sau în miezul desenului, totul îi apărea cu acea pecete de nești.

Odaia Micuței Dorrit era ceea ce se cheamă o mansardă, și încă o mansardă din închisoarea Marshalsea. Ținută frumos, era respingătoare în sine, deși extrem de curată și cu mult aer în schimb ; cît despre podoabele care fusese cîndva în stare să le cumpere, acestea luaseră drumul camerei tatălui ei. Oricum, afecțiunea ei pentru acest bîrlog prăpădit sporea treptat și nicăieri nu se putea odihni mai în tihnă decît acolo, singură.

Astfel, într-o bună după-amiază, pe vremea cînd Pancks se purta misterios, stînd la fereastră și auzind pașii prea cunoscuți ai lui Maggy, care urca scara, se simți foarte stînjenită, de teamă să n-o cheme cineva. Pe măsură ce pașii lui Maggy se auzeau mai sus și mai aproape, începu să tremure și să o treacă fiorii ; abia într-un tîrziu, după ce Maggy de mult intrase, putu să lege cîteva cuvinte.

— Te rog, măicuță, spuse Maggy, gîfîind, trebuie să cobori să vorbești cu el. E jos.

— Cine, Maggy ?

— Cine... păi cine decît domn Clennam. E-n odaia lu taică-tău, și zice, Maggy, fii atît de bună și du-te de-i spune c-am venit doar eu.

— Nu mă simt prea bine, Maggy. Aș prefera să nu cobor. Vreau să mă întind puțin. Uite ! Mă întind acum ca să-mi treacă puțin capul. Spune-i, transmițîndu-i toată recunoștința din partea mea, că m-ai lăsat în pat, altfel veneam.

— Hm, asta nu prea-i politicos, măicuță, zise Maggy, făcînd ochii mari, nici să te-ntorci cu spatele așa !

Maggy era grozav de sensibilă la nepolitețile față de ea și foarte ingenioasă în a le născoci.

— Acum îți mai ascunzi și obrajii în mîini ! continuă ea. Dacă nu-ți vine să te uiți la o sărmană făptură, ai face mai bine să-i spui asta numaidecît, în loc s-o-ndepărtezi așa, să-i rănești sufletul și să-i frîngi inima, la zece anișori ai ei, sărmana făptură !

— Să-mi mai treacă puțin capul, Maggy.

— Bine, și dacă plîngi ca să-ți mai treacă puțin capul, măicuță, lasă-mă să plîng și eu. Nu ține toate lacrimile numai pentru tine, o dojeni Maggy, nu-i frumos să fii lacomă.

Și numaidecît începu să plîngă în hohote.

Micuței Dorrit i-a fost destul de greu s-o poată face să se ducă înapoi și să ceară scuze în numele ei, dar izbuti pînă la urmă, după promisiunea că-i va spune o poveste (marea ei desfătare de totdeauna), cu condiția de a-și duce atent misiunea pînă la capăt și de-a o lăsa pe mica ei protectoare încă un ceas singură, punînd la socoteală, în plus, și impresia pe care o avea Maggy că-și „uitase" buna dispoziție la piciorul scării. Așa că plecă, bolborosind tot drumul conținutul mesajului ca nu cumva să uite și se întoarse la timpul stabilit.

— Trebe să-ți spun că i-a părut foarte rău, o vesti, și a vrut să trimită un doctor. Mîine vine iarăși, zău, și nu cred c-o să doarmă bine la noapte din cauza durerilor tale de cap, măicuță. Vai de mine ! Da' ce-ai mai plîns !

— Cred c-am plîns puțin, Maggy.

— Puțin ! Oh !

— Acum însă totul a trecut... totul a trecut de-a binelea, Maggy. Mă simt cu mult mai bine, durerile m-au mai lăsat, mi-e destul de bine. Ce bucuroasă sînt că n-am coborît.

Copila ei cea cu ochii larg deschiși o îmbrățișă duioasă, și după ce o mîngîie pe păr și-i răcori cu apă rece fruntea și ochii (servicii pe care mîinile-i stîngace le îndeplineră iscusit), o strînse din nou la piept, se bucură grozav de mina ei mai bună, și o instală pe scaunul său de lîngă fereastră. Chiar în fața acestui scaun, Maggy, sforțîndu-se cumplit și fără nici un rost, trase un cufăr, locul ei cînd i se spuneau povești, se așeză, își cuprinse amîndoi genunchii în brațe și strigă pe un ton ce exprima pofta nesățioasă pentru povești, cu ochii și mai larg deschiși :

— Gata, măicuță, povestește una frumoasă.

— Despre ce, Maggy ?

— Oh, să fie c-o prințesă, o rugă Maggy, da' una adevărată. Știi tu, nici să nu-ți vină să crezi !

Mica Dorrit rămase o clipă pe gînduri, apoi, cu un zîmbet destul de trist pe chipul îmbujorat de asfințitul soarelui, începu :

— Maggy, a fost odată un rege falnic care avea tot ce-i dorea inima, și încă multe pe deasupra. Avea aur, argint, diamante și rubine, bogății cîte și mai cîte. Avea palate și avea...

— Spitale, interveni Maggy, corconindu-și încă genunchii. Fă-l să aibă și spitale, măicuță, că-s așa de tihnite. Spitale, cu sumedenie de pui fripți.

— Da, avea o mulțime, avea o mulțime de toate celea.

— O mulțime de cartofi copți, de pildă ? întrebă Maggy.

— O mulțime de toate celea.

— Doamne sfinte ! exclamă Maggy chicotind și strîngîndu-și genunchii cu brațele. Ce minunat trebe să fi fost !

— Regele acesta avea o fiică, cea mai frumoasă și mai înțeleaptă prințesă care a existat vreodată. Cînd era copil înțelegea orice lecție înainte ca profesorii să

i-o fi predat și cînd se făcu mare, ajunse de pomină în toată lumea. Or, lîngă palatul în care trăia prinţesa se afla o colibă unde stătea o biată femeie micuţă şi plăpîndă, singură-singurică.

— O femeie bătrînă, spuse Maggy, plescăind bucuroasă din buze.

— Nu, nu o femeie bătrînă. Una foarte tînără.

— Mă-ntreb dacă nu i-o fi fost oare frică, zise Maggy. Spune mai departe, te rog.

— Prinţesa trecea aproape zilnic pe lîngă colibă şi de cîte ori ajungea cu trăsura frumoasă prin dreptul ei, vedea biata femeie micuţă şi plăpîndă tot învîrtind la roata de tors, şi se uita la femeia plăpîndă şi femeia plăpîndă se uita la ea. Azi aşa, mîine-aşa, pînă cînd, într-o bună zi, ea făcu semn vizitiului să oprească ceva mai încolo de colibă, coborî din trăsură şi se duse pe jos pînă la uşă. Acolo, ca de obicei, era femeia plăpîndă învîrtind de zor roata de tors ; ea se uită la prinţesă şi prinţesa se uită la ea.

— Ca şi cum ar fi vrut să vadă care din ele avea să ţină mai mult ochii fără să clipească, zise Maggy. Te rog, continuă, măicuţă.

— Prinţesa aceasta era o prinţesă aşa de minunată, că avea puterea să pătrundă tainele şi i-a spus femeii plăpînde : „De ce-o ţii acolo ?“ Asta-i dădea de înţeles că prinţesa ştia pentru ce trăia singură-singurică şi tot învîrtea la roata de tors, şi atunci îngenunche la picioarele prinţesei şi o rugă cu lacrimi în ochi nu care cumva s-o trădeze vreodată. Atunci prinţesa îi făgădui că n-are s-o trădeze niciodată. Ia să văd şi eu. Şi atunci femeia cea plăpîndă închise oblonul de la fereastra colibei, zăvorî uşa şi, tremurînd ca varga din cap pînă-n picioare de teamă să n-o surprindă cineva, descuie un locşor foarte tăinuit şi-i arătă prinţesei o umbră.

— Doamne sfinte ! exclamă Maggy.

— Era umbra cuiva care cu multă, multă vreme înainte trecuse pe-acolo, cineva care plecase departe, hăt departe, unde nici cu gîndul nu puteai ajunge şi de unde niciodată, dar niciodată, nu mai avea să revină. Era plă-

cută ochiului umbra aceasta și femeia cea plăpîndă se mîndri din toată inima cînd i-o arătă prințesei, ca de o mare și rară comoară. După ce prințesa o privi un timp, îi spuse femeii plăpînde : „Și o veghezi zi de zi ?“ Și femeia plecă ochii și rosti în șoaptă : „Da“. Atunci prințesa îi spuse : „Fă-mă să pricep de ce !“ La care cealaltă răspunse că nimeni atît de bun și de prietenos n-a mai trecut cîndva pe acolo ; și așa a început. Ea mai adaugă că nu ducea lipsa nimănui, că nimeni n-avea de suferit, că cineva plecase la cei care-l așteptau...

— Cineva... era un bărbat atunci ? interveni Maggy.

Mica Dorrit spuse timid : „Da, așa cred“ și reluă :

— ... Plecase la cei care-l așteptau și că această amintire nu fusese furată ori aflată de la nimeni. Prințesa îi spuse atunci : „Ah ! Dar cînd vei muri va fi găsit acolo.“ Femeia cea plăpîndă replică : „Nu, cînd are să-mi bată ceasul, umbra se va cufunda în adîncul mormîntului meu și nimeni n-o va mai ști.“

— Ei da, sigur ! încuviință Maggy. Povestește mai departe, te rog.

— Prințesa s-a mirat foarte mult auzind aceasta, după cum îți poți închipui și tu, Maggy.

— Avea și de ce, glăsui Maggy.

— Așa că a hotărît s-o țină sub observație pe femeia cea plăpîndă și să vadă ce se va mai întîmpla. Zi de zi trecea pe la ușa colibei în caleașca ei frumoasă și de fiecare dată o vedea pe femeia cea plăpîndă singură-singurică totdeauna, învîrtind de zor roata de tors, și se uita la femeia cea plăpîndă și femeia cea plăpîndă se uita la ea. În cele din urmă, într-o zi, roata nu se mai învîrtea, iar femeia cea plăpîndă nu era nicăieri. Cînd prințesa întrebă de ce se oprise roata, și unde era femeia cea plăpîndă, i se răspunse că roata se oprise pentru că n-avea cine s-o învîrtă, femeia cea plăpîndă fiind moartă.

— Trebuia s-o fi dus la spital, zise Maggy, și atunci și-ar fi revenit.

— Prințesa, după ce plînse puțin de tot aflînd despre moartea femeii plăpînde, își șterse ochii, coborî din

caleaşcă în locul unde se oprise mai înainte şi se duse la uşa colibei şi se uită înăuntru. Nu mai era nimeni care s-o privească acum, şi nimeni la care să se uite, aşa că intră numaidecît în colibă, în căutarea preţioasei umbre, dar nicăieri, nici urmă de aşa ceva ; şi atunci înţelese că femeia cea plăpîndă spusese adevărul, şi că umbra nu mai tulbura niciodată pe nimeni, că se cufundase, încet, în mormîntul ei şi că acum odihneau amîndouă în pace... Asta-i tot, Maggy.

Cînd ajunse la capătul povestirii, văpaia soarelui la asfinţit se revărsa atit de puternic pe chipul Micuţei Dorrit încît duse mîna streaşină la frunte.

— Oare o fi ajuns la adînci bătrîneţi ? întrebă Maggy.

— Cine, femeia cea plăpîndă ?

— Da !

— Nu ştiu, răspunse Mica Dorrit. Dar ar fi fost absolut la fel dacă ajungea încă pe atît de bătrînă.

— Chiar aşa ? ! se miră Maggy. Ei da, cred şi eu...

Şi continuă să se holbeze, dusă pe gînduri. Rămăsese atît de îndelung cu ochii pironiţi, larg deschişi, încît pînă la urmă Mica Dorrit, ca s-o îndemne să se urnească de pe cufăr, se ridică şi privi afară pe fereastră. Cum se uită în curte, îl văzu pe Pancks că intră, căutînd în sus cu coada ochilor cînd trecu pe acolo.

— Cine e, măicuţă ? întrebă Maggy, care se apropiase de fereastră, sprijinindu-se de umărul Micuţei Dorrit. L-am văzut deseori intrînd şi ieşind.

— Am auzit spunîndu-se că ghiceşte viitorul, răspunse Mica Dorrit. Dar nu prea cred că poate spune multor oameni nici chiar cele petrecute în trecut ori în prezent.

— Nu i-ar fi putut prezice nici prinţesei ? întrebă din nou Maggy.

Mica Dorrit, privind furată de gînduri înspre valea sumbră a închisorii, clătină din cap.

— Nici chiar femeii plăpînde ? mai întrebă Maggy.

— Nu, zise Mica Dorrit, scăldată în lumina asfinţitului. Dar, hai să plecăm de la fereastră.

Capitolul XXV

CONSPIRATORI ŞI ALŢII

DOMICILIUL domnului Pancks era în Pentonville, unde ocupa al doilea cat în casa unui om al legii care locuia extrem de modest. Îndărătul uşii de la stradă, uşa interioară cu resort se deschidea scoţînd un clinchet, ca o trapă ; pe fereastra în formă de evantai stătea scris :

RUGG — AGENT GENERAL, OPERAŢII DE CONTABILITATE, URMĂRIREA CREDITELOR

Această inscripţie maiestuoasă în simplicitatea ei severă înviora un petec de grădină care separa clădirea de şoseaua aridă, unde frunzele cele mai colbăite îşi plecau sinistru capetele, ducînd o viaţă înăbuşitoare. Un profesor de caligrafie care stătea la primul etaj îşi împodobise grilajul grădinii cu nişte vitrine conţinînd probe alese din ceea ce fuseseră elevii înainte de a fi luat şase lecţii, cînd toţi cei din tînăra lui familie mişcau masa, şi alte probe cu ceea ce făceau după şase lecţii, cînd tînăra familie era ţinută în frîu.

Locuinţa domnului Pancks se limita la o singură odaie, de dormit, foarte aerisită ; convenise şi stipulase prin contractul cu proprietarul său, domnul Rugg, ca în urma unei sume stabilite şi a anunţului verbal prealabil, să aibă dreptul de a lua duminică, la alegere, gustarea de dimineaţă, prînzul, ceaiul sau cina, una sau alta dintre aceste mese ori toate, împreună cu domnul şi domnişoara Rugg, fiica lui, într-un salonaş lăturalnic.

Domnişoara Rugg avea o mică avere pe numele ei, de care făcuse rost în acelaşi timp cu o mare notorietate în cartier, pentru că se alesese cu inima sfîrtecată grav şi cu sentimentele schilodite, din pricina unui brutar între două vîrste, locuind în vecinătate. Împotriva acestuia, prin intermediul agenţiei domnului Rugg, ea so-

coti nimerit să se adreseze justiției spre a-și răscumpăra daunele rezultate din călcarea promisiunii de luare în căsătorie. Brutarul, defăimat cu acest prilej în chip fulminant de către avocatul domnișoarei Rugg pînă la concurența sumei de douăzeci de guinee — ceea ce revenea cam la optsprezece pence epitetul — și care fusese pedepsit la plata daunelor interese corespunzătoare, mai suferea încă, cînd și cînd, unele persecuții din partea tineretului din Pentonville. Domnișoara Rugg însă, încununată cu aureola maiestuoasă a legii și care își pusese la adăpost daunele interese în cauțiuni girate de stat, se bucura de stima tuturor.

De cîțiva ani, domnul Pancks prînzea în mod obișnuit duminicile și cam de două ori pe săptămînă lua o cină frugală, alcătuită din pîine și brînză de Olanda stropită cu bere neagră, în compania domnului Rugg, care avea niște obraji rotunzi și albi, ca și cum de multă vreme își pierduseră roșeața, și o căpățînă zbîrlită și galbenă, semănînd cu un pămătuf tocit de curățat vatra; și în compania domnișoarei Rugg, plină pe față de pistrui mari cît nasturii de la cămașă, și ale cărei plete blonde erau mai curînd lățoase decît luxuriante. Domnul Pancks era unul din acei foarte rari holtei buni de însurat pe care domnișoara Rugg nu-l vîra în sperieți, bizuindu-se pe un dublu argument: mai întîi, „povestea n-o să se repete", și în al doilea rînd „el nu merita osteneala". Ocrotit de această dublă armură, domnul Pancks îi putea adresa domnișoarei Rugg smiorcăituri în voie.

Pînă atunci, domnul Pancks tratase puține afaceri, sau deloc, în locuința lui din Pentonville, unde se ducea să doarmă numai; dar deoarece acum devenise ghicitor, se închidea descori cu domnul Rugg în birouașul de la stradă, după miezul nopții, și de multe ori chiar mai tîrziu de această oră nepotrivită, opaițul mai ardea încă în odaia lui de dormit. Deși îndatorirea lui de a scoate bani și din piatră seacă pentru proprietarul său nu era cîtuși de puțin minimalizată, deși nu stătea pe roze cu slujba asta, ci parcă umbla mai degrabă într-un viespar, cine știe ce nouă treabă îi reclama necontenit serviciile. Cînd se descotorosea seara de patriarh, o făcea

numai ca să remorcheze vreo ambarcaţie nebotezată încă, şi să ia de la capăt truda în alte ape.

Era poate lesne, după ce făcuse cunoştinţă cu domnul Chivery-tatăl, să intre în relaţii cu amabila lui soţie şi cu fiul neconsolat; lesne ori ba, fapt este că domnul Pancks n-a stat degeaba. Cam după o săptămînă-două de la prima lui apariţie la Marshalsea se şi cuibărise ca acasă în debitul de tutun, şi se străduia, mai cu seamă, să cîştige încrederea tînărului John Chivery. Cazna i-a fost încununată de succes, căci izbuti să-l ademenească din crîngul lui pe îndrăgostitul care tînjea de dor şi-l convinse să-şi asume anumite misiuni învăluite în mister, pentru care începu să dispară, la intervale neprecise, cam cîte două sau trei zile în şir.

Prevăzătoarea doamnă Chivery, foarte mirată de această schimbare, ar fi putut protesta împotriva escapadelor fiului ei, ca fiind păgubitoare pentru negoţul micului muntean ecosez din pervazul uşii de la intrare, dacă însă n-o reţineau două motive puternice. Mai întîi John al ei era îndemnat să se intereseze temeinic de afacerea care presupunea absenţele acelea — şi ea îşi dădea seama să asta nu putea decît să-i prindă bine în starea lui de deprimare; pe de altă parte, domnul Pancks era de acord, confidenţial, s-o despăgubească pentru timpul irosit de fiul ei, oferindu-i suma frumuşică de şapte şilingi şi şase pence pe zi. Chiar el făcuse propunerea în termeni categorici: „Dacă fiul dumneavoastră, doamnă, are slăbiciunea de a nu accepta, nu văd de ce-aţi proceda şi dumneavoastră la fel; nu-i aşa? De aceea, absolut între noi, doamnă, afacerile fiind afaceri, asta este!"

Nu s-a aflat niciodată din gura domnului Chivery ce gîndea despre aceste lucruri, şi nici cît de mult ori cît de puţin ştia despre ele. S-a mai pomenit pînă acum că era zgîrcit la vorbă şi, s-ar putea spune aici, că avea o deformaţie profesională de a ţine totul sub cheie. Se fereca pe sine la fel de grijuliu precum îi fereca şi pe datornicii din Marshalsea. Pînă şi obiceiul de a înghiţi mîncarea fără să mestece, de parcă trăgea un ivăr după fiecare dumicat, făcea oarecum parte dintr-un sistem general uniform; dar nu mai încape îndoială că în toate

celelalte cazuri ţinea gura la fel ca şi poarta închisorii. Niciodată n-o deschidea fără un motiv anume. Cînd era nevoie să lase să-i scape ceva, o deschidea abia, o ţinea întredeschisă exact cît trebuia în acest scop şi o închidea la loc. Întocmai aşa şi la uşa închisorii Marshalsea : ca să nu-l doară capul, îşi ţinea s-aştepte vreun vizitator care voia să plece, cîteva momente, dacă vedea un altul străbătînd curtea şi venind într-acolo, încît o singură învîrtitură de cheie să fie de-ajuns pentru amîndoi, tot astfel, deseori păstra pe limbă cîte o observaţie de cum simţea că o alta îşi făcea drum spre buze, şi atunci le rostea odată împreună. Cît despre a căuta pe chipul lui cheia fiinţei sale lăuntrice, era ca şi cum ai fi vrut să afli în cheia temniţei Marshalsea un indiciu asupra caracterelor, asupra istoriei vieţii celor pe care îi fereca.

Ca domnul Pancks să se simtă cumva îndemnat să invite pe cineva la masă în Pentonville, era un fapt nemaipomenit în tipicul existenţei sale. El pofti totuşi pe tînărul Chivery la masă, expunîndu-l chiar nurilor primejdioşi (fiind costisitori) ai domnişoarei Rugg. Banchetul a avut loc într-o duminică, iar domnişoara Rugg a pregătit pentru acest prilej cu mîna ei jigou umplut cu stridii, şi a trimis totul la brutar — nu la brutarul *acela*, ci la unul din concurenţii vecini. S-a făcut şi provizie de portocale, mere şi nuci. Domnul Pancks a adus de sîmbătă seara nişte rom, ca să-i mai înveselească inima musafirului său.

Dar belşugul comodităţilor materiale nu constituia partea principală la primirea rezervată oaspetelui ; trăsătura deosebită era anticiparea atmosferei de încredere şi simpatie familială. Cînd John Chivery apăru la unu şi jumătate fără bastonul cu mîner de fildeş şi fără jiletca presărată cu crenguţe de aur, ca un soare despuiat de raze din pricina unor nori cotropitori, domnul Pancks îl prezentă blonzilor Rugg drept tînărul despre care atît de des pomenise, îndrăgostit de domnişoara Dorrit.

— Mă bucur că am plăcerea de a face cunoştinţă cu dumneata, domnule. Sentimentele dumitale te onorează, spuse domnul Rugg, atingîndu-l la coarda simţitoare. Dumneata eşti tînăr ; fie ca niciodată să nu treci

peste sentimente! Dacă eu aș fi putut trece peste propriile mele sentimente, adăugă domnul Rugg, un vorbălungă, căruia i se dusese vestea de bun orator ce era, dacă eu aș fi putut trece, domnule, peste propriile mele sentimente, lăsam cincizeci de lire prin testament celui care-mi tăia firul existenței.

Domnișoara Rugg scoase un oftat.

— Fiica mea, domnule, reluă domnul Rugg. Anastasia, tu nu ești străină de starea sufletească a acestui tînăr. Fata mea a avut și ea încercările ei, domnule (domnul Rugg ar fi fost mai nimerit să folosească singularul), și poate împărtăși ceea ce simți dumneata.

Tînărul John, aproape copleșit de primirea emoționantă, își exprimă recunoștința.

— Ceea ce invidiez eu la dumneata, domnule, continuă domnul Rugg, dar îngăduie-mi să-ți iau pălăria... nu prea avem cuiere... am s-o pun în colțul ăsta de aici... nimeni n-are să calce peste ea... ceea ce invidiez eu la dumneata, domnule, este bogăția sentimentelor dumitale. Eu aparțin unei profesiuni în care această bogăție ne este uneori tăgăduită.

Tînărul John răspunse, exprimîndu-și mulțumirile sale, că nu speră să facă altceva decît ce se cuvine și ce demonstrează cît de deplin este devotamentul lui pentru Mica Dorrit. Dorea să nu se poarte ca un egoist; și nănăjduia că așa va fi. Dorea să facă tot ce-i sta în putință spre folosul Micuței Dorrit, retrăgîndu-se cu desăvîrșire din calea ei; și nădăjduia că așa va proceda. Mare lucru nu putea face, dar nădăjduia să facă.

— Domnule, zise domnul Rugg, strîngîndu-i mîna, dumneata ești unul dintre acei tineri pe care-i întîlnești cu plăcere. Ești un tînăr pe care l-aș așeza bucuros pe banca martorilor pentru a îmblînzi inimile oamenilor legii. Sper că ți-ai adus cu dumneata pofta de mîncare și că intenționezi să te slujești din plin de cuțit și furculiță.

— Mulțumesc, domnule, replică tînărul John, nu prea mănînc mult în ultimul timp.

Domnul Rugg îl trase puțin deoparte.

— La fel ca și fiică-mea, domnule, spuse, pe vremea cînd, ca să se răzbune pe simțămintele ei de femeie

ultragiată, s-a situat în postura de reclamantă în procesul Rugg și Bawkins. Cred c-aș fi putut aduce mărturii, domnule Chivery, dacă socoteam că merită osteneala, cum că fiică-mea n-a consumat, în toată perioada asta, mai mult de trei sute de grame hrană solidă, săptămînal.

— Cred că eu depășesc cantitatea, domnule, recunoscu tînărul John, șovăielnic, oarecum rușinat parcă de această mărturisire.

— Dar în cazul dumitale nu-i vorba de necuratul cu chip de om, rosti domnul Rugg, subliniindu-și spusele printr-un zîmbet și o mișcare a mîinii. Ia aminte, domnule Chivery ! Nu-i nici un necurat cu chip de om !

— Nu, domnule, desigur, adăugă tînărul John cu nevinovăție. Mi-ar părea tare rău dac-ar fi așa.

— Cunoscînd principiile dumitale, spuse domnul Rugg, nici nu m-aș fi așteptat la una ca asta. Dacă te auzea fiică-mea, domnule, ar fi fost foarte mișcată. Cum văd că se aduce jigoul, mă bucur că n-a auzit. Domnule Pancks, te rog, ia loc astăzi în fața mea. Copila mea, așază-te în fața domnului Chivery ! Pentru bucatele pe care le vom primi la masă să fim (împreună cu domnișoara Dorrit) din toată inima recunoscători !

Dacă în modul în care domnul Rugg făcuse această introducere la ospăț nu exista o notă de haz, s-ar fi putut crede că domnișoara Dorrit era așteptată printre comeseni. Pancks luă gluma în chipul lui obișnuit și se înfruptă din bucate în chipul lui obișnuit. Domnișoara Rugg, poate ca să-i ajungă pe ceilalți din urmă, se ocupa cu hărnicie de jigou, care se micșora văzînd cu ochii, pînă rămase numai ciolanul de el. O budincă de pîine și unt dispăru în întregime, iar brînza și ridichile, o groază, se făcură nevăzute așijderea. Apoi veni desertul.

Pe urmă, de asemenea, înainte de a se destupa sticla de rom și de a se pregăti grogul, apăru carnetul domnului Pancks, după care, discuțiile de afaceri au fost scurte, dar stranii și de o naatură cam conspirativă. Domnul Pancks se uită atent în carnet, care acum începuse să se umple, și copie, la masă, mici extrase pe petece separate de hîrtie, domnul Rugg, în vremea asta, privindu-l țintă, iar tînărul John stînd cu ochii în gol, pierdut în negura visării. Cînd domnul Pancks, care juca rolul

de conspirator-șef, își desăvîrși extrasele, se uită peste ele, le corectă și puse carnetul în buzunar, ținînd notițele în mînă ca pe niște cărți.

— Iată, am un cimitir în Bedfordshire, spuse Pancks. Cine-l ia ?

— Am să-l iau eu, rosti domnul Rugg, dacă nimeni nu-l cere.

Domnul Pancks îi întinse cartea și se uită din nou la ceea ce avea în mînă.

— Acum, iată o anchetă în York, zise Pancks, cine o preia ?

— Nu-mi trebuie York, se împotrivi domnul Rugg.

— Atunci, reluă Pancks, poate dumneata o să ai amabilitatea, John Chivery ?

Tînărul John încuviințînd, Pancks îi dădu cartea și iarăși chibzui, uitîndu-se la ceea ce avea în mînă.

— Iată și o biserică din Londra, aș putea s-o preiau. Și o biblie de familie, pe care la fel o preiau. Asta-nseamnă două pentru mine. Două pentru mine, repetă Pancks, răsuflînd anevoie peste cărți. Uite și un conțopist din Durham pentru dumneata, John, și un bătrîn marinar din Dunstable pentru dumneata, domnule Rugg. Două pentru mine, spuneam ? Da, două pentru mine. Iată și o piatră tumulară — trei pentru mine... și un copil născut mort — patru pentru mine. Asta-i tot, deocamdată.

După ce împărți cărțile, totul fiind făcut foarte domol și cu voce joasă, domnul Pancks umblă la buzunarul lui de la piept, pufăind de zor, și scoase un săculeț de pînză, din care numără, strîns la mînă, banii pentru cheltuieli de drum, punîndu-i în două grămăjoare.

— Banii se duc iute, zise, îngrijorat, cînd împinse cîte o grămăjoară către fiecare din cei doi comeseni bărbați, foarte iute.

— Vă asigur, domnule Pancks, spuse tînărul John, că regret din suflet situația mea actuală, care nu-mi îngăduie să-mi pot plăti singur cheltuielile de călătorie, doar dacă nu socotiți c-ar fi recomandabil să-mi acordați timpul necesar pentru a face drumul pe jos... căci nimic nu mi-ar da o mai mare satisfacție decît de a mă sluji de picioarele mele, fără salariu și fără altă recompensă.

În ochii domnișoarei Rugg dezinteresarea acestui tînăr părea atît de grotescă, încît trebui să plece grăbită de lîngă ceilalți, ca să se așeze pe scări și să rîdă în voie. Între timp, domnul Pancks, uitîndu-se la tînărul John nu fără oarecare compasiune, morfolea, dus pe gînduri, săculețul de pînză ca și cum îi sucea gîtul. Domnișoara Rugg, care se întoarse tocmai cînd acesta și-l dosea la loc în buzunar, pregăti grogul pentru comeseni, fără a uita dulcea ei persoană, și înmînă fiecăruia paharul. După ce toți au fost serviți, domnul Rugg se ridică în picioare și, întinzînd tăcut paharul către centrul mesei, îi invită prin gestul acesta pe ceilalți trei să și le apropie pe-ale lor și să ciocnească, pecetluind conspirația generală. Ceremonia își atinsese scopul pînă la un anumit punct și ar fi fost pe deplin eficace dacă domnișoara Rugg, în încheiere, ducînd paharul la buze, nu se-ntîmpla să se uite la tînărul John ; se simți îndată atît de copleșită de comicul dezinteresării lui demne de tot dispreţul, că se stropi cu grogul parfumat și se retrase buimăcită.

Astfel a decurs prînzul fără precedent, oferit de Pancks în Pentonville ; și astfel era viața agitată și curioasă pe care o ducea Pancks. Singurele clipe, în afara celor de somn, cînd parcă mai scăpa puțin de griji, se mai recrea ducîndu-se pe undeva ori spunînd cîte ceva fără un obiect precis, au fost acelea cînd începuse să se intereseze de străinul șchiop care mergea în baston, nou venit în Curtea-Inimii-Însîngerate.

Străinul, pe nume John Baptist Cavalletto — în curte i se spunea domnul Baptist — era un omuleț atît de vesel, de blînd, de optimist, încît atractia exercitată de el asupra lui Pancks izvora pesemne din forța contrastului. Singuratic, slab, și abia dacă știa cuvintele cele mai necesare din unica limbă prin care putea să comunice cu lumea înconjurătoare, se lăsa purtat în voia soartei, într-un ritm rapid, nou pentru cei de acolo. Nu prea avea ce mînca și încă mai puțin ce bea, nimic de îmbrăcat în afară de ce purta pe el sau ce adusese legat în una din cele mai pipernicite bocceluțe văzute cîndva ; și totuși, avea un aer fericit, de parcă s-ar fi aflat în situația cea mai înfloritoare, cînd umbla șontîc-șontîc

prin curte și căuta umil bunăvoința generală, zîmbind cu toți dinții lui albi.

Grea treabă pentru un străin, șchiop sau teafăr, să-și croiască drum printre „Inimile Însîngerate". În primul rînd, erau aproape convinși că orice străin purta cu el un cuțit, în al doilea rînd, considerau un principiu sănătos, național și constituțional, obligația de a se întoarce acasă în propria lui țară. Niciodată nu s-au gîndit să se întrebe cîți dintre compatrioții lor ar fi trebuit astfel să revină din toate colțurile lumii dacă norma aceasta ar fi fost îndeobște recunoscută ; ei priveau însă lucrurile dintr-un punct de vedere strict britanic. În al treilea rînd, li se părea că faptul de a nu fi englez era un soi de pedeapsă divină pe capul unui străin, și că tot felul de calamități se abăteau asupra țării lui pentru că făcea lucruri pe care Anglia nu le făcea, și nu făcea lucruri pe care Anglia le făcea. În credința asta, oricum, ei fuseseră de multă vreme crescuți atent de Lipitori și de Picioroange, care susțineau totdeauna în gura mare că nici o țară nu putea spera să se bucure de ocrotirea Providenței dacă nu se supunea acestor două familii mari ; dar cînd începeau și ei să creadă, îi ponegreau într-ascuns cum că ar fi poporul cel mai îmbîcsit de prejudecăți din lume.

Aceasta era deci poziția politică, dacă se putea numi astfel, a Inimilor Însîngerate ; aveau însă alte obiecții împotriva prezenței străinilor în curte. Ei credeau că străinii erau calici lipiți pămîntului, și deși ei înșiși se zbăteau la fel ca și aceștia, cum nu se putea mai crunt, în sărăcie, asta nu slăbea forța împotrivirii lor. Ei credeau că străinii erau struniți cu carabine și baionete, cu toate că știau foarte bine că și lor li se fărîma numaidecît țeasta dacă se arătau refractari ; dar pentru că asta se făcea cu un instrument contondent, nu mai conta. Ei credeau că străinii erau totdeauna imorali ; dar, deși mai fuseseră și ei ridicați de-acasă cîteodată, mai avuseseră și ei parte uneori de vreun caz de divorț, ce-are a face una cu alta ! Ei au rămas la credința că străinilor le lipsea spiritul de independență, nefiind mînați din spate la urnele pentru alegeri, ca niște turme, de către Lordul Decimus, Tite Lipitoare, cu drapele fluturînd și în su-

netele imnului *Rule Britannia*[1] În sfîrșit, pe scurt, mai aveau și multe alte credințe deopotrivă.

Străinul șchiop care mergea în baston trebuia să facă față cît mai bine acestor obstacole ; nu era absolut singur, pentru că domnul Arthur Clennam îl recomandase familiei Plornish — el locuia la mansardă în aceeași casă — dar, oricum, se afla într-o situație grea. Inimilie Însîngerate se purtau totuși frumos cu el și cînd au văzut că omulețul acesta, șonticăind vesel pe-acolo, cu o expresie de bună dispoziție pe chip, nu aducea nimănui nici un rău și că nu scotea cuțitul, că nu săvîrșea nici o imoralitate gravă (trăia mai cu seamă dintr-un regim alcătuit din făinoase și lapte), și-l găseau jucîndu-se cu copiii domnului Plornish, începură să-și spună că, dat fiind că el nu trăgea nădejde să ajungă vreodată englez, ar fi fost o cruzime să-i abată pacostea asta pe cap. Începuseră să se acomodeze cu el ; îi spuneau „domn Baptist", dar îl tratau ca pe un copil, rîdeau grozav de gesturile însuflețite și de engleza lui puerilă — mai ales că nu se supăra, ci chiar rîdea laolaltă. Vorbeau cu el strigînd în gura mare, de parcă era surd de-a binelea. Ca să-l învețe limba în toată puritatea ei, ticluiau niște fraze aidoma celor pe care sălbaticii le adresau căpitanului Cook, sau Vineri lui Robinson Crusoe. În această artă doamna Plornish era deosebit de ingenioasă ; i se dusese vestea pentru că a spus : „Eu sper picior tău curînd bine", și în curte se socotea că de aici și pînă la a vorbi italiana mai era doar un pas. Chiar și doamna Plornish în persoană începuse să creadă că poseda înclinații firești pentru această limbă. Pe măsură ce lumea căpăta încredere în el, erau puse la vedere anumite articole gospodărești spre a i se îmbogăți copios vocabularul, și ori de cîte ori apărea în curte, doamnele dădeau buzna în pragul ușii lor strigînd :

— Domn Baptist — ceainic.
— Domn Baptist — făraș.
— Domn Baptist — sitișca de făină.
— Domn Baptist — ibric.

[1] Cîntec patriotic englez de Thomson și Arne, din veacul al XVIII-lea.

În același timp, ele prezentau aceste obiecte, sfredelindu-l din priviri, semn că limba anglo-saxonă era cumplit de anevoioasă.

Iată stadiul progresului în care se afla, cam la cea de-a treia săptămînă de preocupare, cînd domnul Pancks se simți oarecum atras de omulețul acesta. Însoțit de doamna Plornish, care trebuia să-i servească drept interpret, domnul Pancks urcă la mansardă, unde-l găsi pe domnul Baptist (care n-avea alt mobilier decît un pat așternut pe jos, o masă și un scaun) ciopliind cît se poate de vesel, ajutat de niște unelte rudimentare.

— Haide, tinere, zise domnul Pancks, plata!

Ținea banii pregătiți, strînși într-o bucată de hîrtie, rîzînd cînd îi înmînă; apoi, cu un gest degajat din mîna dreaptă, indică tot atîtea degete cîți șilingi avea acolo și făcu o cruce în aer pentru a reprezenta alți șase pence în plus.

— Oh, exclamă domnul Pancks, urmărindu-l uimit din ochi. Asta-i tot, nu-i așa? Iscusit băiat, n-am ce zice. Bun. De fapt, nici nu m-așteptam să primesc banii.

Aici, doamna Plornish interveni cu multă condescendență și explică domnului Baptist:

— El bucuros. El mulțumit primit bani.

Omulețul zîmbi și încuviință din cap. Chipul lui luminos i se păru neobișnuit de simpatic domnului Pancks.

— Cum o mai duce cu piciorul? întrebă pe doamna Plornish.

— Aa, se simte ceva mai bine, domle, zise doamna Plornish. Sperăm cu toții ca săptămîna ce vine să poată lepăda de-a binelea bastonul.

Prilejul fiind prea la îndemînă ca să-l piardă, doamna Plornish demonstră marele ei talent explicîndu-i domnului Baptist:

— El speră picior tău curînd bine.

— E și un băiat vesel, spuse domnul Pancks, admirîndu-l, ca și cum ar fi fost o jucărie mecanică. Din ce trăiește?

— Păi, domle, reluă doamna Plornish, se vede că se pricepe să cioplească flori de astea pe care le face și acum.

Domnul Baptist, care era cu ochii pe ei în timp ce vor-

beau, se opri din lucru. Doamna Plornish tălmăci în felul ei italian cuvintele domnului Pancks.

— El place. De două ori bravo.

— Poate trăi din asta ? întrebă domnul Pancks.

— Poate trăi cu foarte puţin, domle, da' s-ar zice că cu timpu o să fie în stare s-o scoată foarte bine la capăt. Domnu Clennam i-a făcut rost de treaba asta şi-i dă o mulţime de lucru la el, la fabrica de lîngă noi... sau dacă crede că n-are ce face, îi găseşte el ba una, ba alta.

— Şi cum îşi trece timpul cînd nu prea are de lucru? mai întrebă domnul Pancks.

— Păi, pîn-acu, domle, n-a avut cine ştie ce treabă din cauză că nu prea poate să meargă ; da' umblă prin curte şi vorbeşte cu toţi fără să priceapă mare lucru ori să-l priceapă alţii pe el, şi se joacă cu copiii, şi stă la soare... s-aşază pe unde apucă, într-un jilţ parcă... şi cîntă, şi rîde !

— Rîde ! repetă domnul Pancks. Îmi face impresia că rîde cu toţi dinţii.

— Da, de fiecare dată cînd ajunge în capu scărilor ori în ălălant colţ al curţii, spuse doamna Plornish, se uită jur împrejur cum nu se poate mai curios ! Aşa că unii dintre noi crede că se uită încotro i-e ţara lui, unii dintre noi crede că se uită după cineva cu care n-ar vrea să dea ochi, iar alţii nici nu mai ştie ce să creadă.

Domnul Baptist părea să înţeleagă întrucîtva despre ce vorbea femeia, ori poate cu spiritul lui vioi deslușise ceva în atitudinea ei de a imita pe cineva care priveşte pe furiş. În orice caz, el închise ochii, smuci capul îndărăt cu aerul omului care ar avea suficiente motive de a se purta aşa cum se purta el şi spuse pe limba lui că nu-i nimic.

— *Altro !*

— Ce-nseamnă *altro ?* întrebă domnul Pancks.

— Hm ! E-un soi de ispresie care-nseamnă de toate, domle, spuse doamna Plornish.

— Serios ? ! se miră Pancks. Păi, atunci, *altro,* prietene. Bună seara. *Altro !*

Domnul Baptist repetă cu vioiciune cuvîntul de mai multe ori, iar domnul Pancks, în felul lui greoi, îl rosti numai o dată. De atunci ajunsese ceva foarte obiș-

nuit pentru domnul Pancks, ţiganul, ca în drum spre casă, seara tîrziu, frînt de oboseală, să se abată pe la Curtea-Inimii-Însîngerate, să urce domol scara, să vîre capul pe uşa odăii domnului Baptist, şi dînd cu ochii de el acolo, să-i spună : „Bună seara, prietene ! *Altro !*“ La care domnul Baptist îi răspundea încuviinţînd din cap de nenumărate ori şi zîmbind cu toată faţa : „*Altro, Signore, altro, altro, altro !*“ După această conversaţie extrem de laconică, domnul Pancks îşi vedea mai departe de drum, cu aerul omului împăcat şi înviorat.

Capitolul XXVI

STAREA DE SPIRIT A NIMĂNUI

DACĂ Arthur Clennam nu lua hotărîrea înţeleaptă de a se feri cu tărie ca nu cumva să se îndrăgostească de Pet, viaţa lui ar fi fost o veşnică dilemă plină de lupte aprige purtate în inima sa. Cea mai crîncenă însă, care l-ar fi măcinat fără încetare, ar fi fost poate disputa dintre tendinţa de a nu-l privi cu ochi buni pe Henry Gowan — dacă nu chiar de a avea o reală aversiune pentru el — şi vocea lăuntrică şoptindu-i că un asemenea simţămînt era nedemn. O fire generoasă nu este în stare de antipatii puternice şi nu le admite decît anevoie, chiar şi nepătimaş, dar cînd simte că intervine duşmănia şi uneori desluşeşte că la origine ura aceasta nu-i lipsită de patimă, atunci o asemenea natură se întristează profund.

De aceea, fără marea hotărîre, plină de precauţie, despre care s-a pomenit, domnul Henry Gowan i-ar fi

înnourat spiritul domnului Clennam și i-ar fi apărut în minte mult mai des decît alți numeroși, infinit mai agreabili, oameni și lucruri. De fapt, pe Daniel Doyce părea să-l preocupe persoana domnului Gowan ; în orice caz, mai totdeauna de-a lungul conversațiilor lor amicale, Doyce era cel care aducea vorba despre el și nu Clennam. Acestea aveau loc frecvent acum, căci cei doi asociați ocupau o aripă din aceeași casă încăpătoare, într-una din străzile liniștite, de modă veche, din centrul Londrei, nu departe de Banca Angliei, lîngă London Wall. [1]

Domnul Doyce fusese în Twickenham să-și petreacă ziua acolo. Clennam se scuzase. Domnul Doyce tocmai se întorcea acasă. Vîrî capul pe ușa de la salonul lui Clennam ca să-i ureze noapte bună.

— Poftim, poftim ! strigă Clennam.

— Am văzut că citești, replică Doyce, întrînd, și mi-a fost teamă că s-ar putea să te stînjenesc.

Din pricina hotărîrii aceleia remarcabile pe care o luase, Clennam habar n-avea ce citea ; de fapt, de vreun ceas și mai bine nu mai ținea ochii pe carte, deși o avea deschisă dinaintea lui. O închise destul de în pripă.

— Se simt bine ? întrebă.

— Da, răspunse Doyce, se simt bine. Se simt bine cu toții.

Daniel păstrase un vechi obicei muncitoresc de a purta batista în pălărie. O scoase de acolo și se șterse pe frunte cu ea, repetînd domol :

— Se simt bine cu toții. Mai cu seamă domnișoara Minnie, după părerea mea.

— Au mai fost oaspeți la vilă ?

— Nu, nimeni.

— Și ce-ați făcut voi patru ? întrebă Clennam vesel.

---

[1] *London Wall*, stradă modernizată în 1959, străbate vestigiile unui străvechi fort roman. Odinioară, lîngă London Wall (Zidul Londrei) se afla Moor Gate (Poarta Mlaștinii), una din porțile către centrul orașului, dărîmată în 1762 ; numele acesta amintește de mlaștinile care se întindeau în această regiune pînă în veacul al XVI-lea, cînd au avut loc lucrări de asanare. În Moorgate, la „Swan & Hoop", pe atunci firma unor grajduri pentru închiriat cai și birje, s-a născut poetul romantic John Keats, unde tatăl lui era rîndaș.

— Am fost cinci, precizã asociatul. Se mai afla acolo şi... zi-i pe nume...

— Adicã cine ?

— Domnul Henry Gowan.

— Aa, bineînţeles ! strigă Clennam cu o vioiciune neobişnuită. Da !... Uitasem de el.

— Ţi-am spus, dacă-ţi mai aminteşti, rosti Daniel Doyce, că totdeauna duminicile e acolo.

— Da, da, recunoscu Clennam, acum îmi amintesc.

Daniel Doyce, încă ştergîndu-şi fruntea, repetă tărăgănat :

— Da, el a fost. El a fost. Aa, da, el a fost. Şi cîinele lui. Şi *el* a fost.

— Domnişoara Meagles ţine foarte mult la... cîine, spuse Clennam.

— Adevărat, încuviinţă asociatul. Ea ţine mai mult la cîine decît ţin eu la stăpîn-su.

— Vrei să spui la domnul... ?

— Vreau să spun la domnul Gowan, desigur, rosti Daniel Doyce.

Urmă o pauză, în care timp Clennam îşi întoarse ceasul.

— Poate că te pripeşti puţin în judecata dumitale, reluă el. Judecăţile noastre... ca să vorbim la modul general...

— Firește, zise Doyce.

— Sînt supuse atît de mult înrîuririi unor numeroase consideraţii, care, aproape fără să ne dăm seama, sînt nedrepte, încît trebuie să fim cu ochii în patru, de pildă, domnul...

— Gowan, spuse Doyce liniştit, care parcă era dator să-i rostească mereu numele.

— E tînăr şi chipeş, degajat şi spiritual, are talent şi a văzut viaţa sub felurite aspecte. Ar fi greu de oferit un motiv dezinteresat pentru antipatia noastră.

— Mie nu mi-e greu, cred, Clennam, replică asociatul său. Eu îl şi văd aducînd acum neliniște şi în viitor necazuri, tare mă tem, în casa vechiului meu prieten. Văd cum i se brăzdează faţa vechiului meu prieten cu cît se apropie mai mult de chipul fiicei lui, cu cît o priveşte mai des. Într-un cuvînt, îl văd strîngînd ochiurile unei

plase jur împrejurul acestei făpturi drăguțe și afectuoase, pe care niciodată n-are s-o facă fericită.

— N-avem de unde ști, spuse Clennam, aproape pe tonul unui om care suferă, dacă n-o va face fericită.

— N-avem de unde ști, replică partenerul său, dacă pămîntul va mai dăinui încă o sută de ani, dar noi socotim asta drept foarte probabil.

— Bine, bine! exclamă Clennam, noi trebuie să sperăm, trebuie să încercăm a fi, dacă nu generoși, căci în cazul ăsta n-avem nici un motiv să fim, cel puțin imparțiali. N-o să-l discreditățm pe acest domn pentru că are succes în strădaniile față de scopul frumos al ambiției lui și nici nu ne vom pune întrebarea asupra dreptului firesc al fetei de a-și dărui dragostea celui pe care ea anume îl socotește demn.

— Se poate, prietene, zise Doyce. S-ar putea, de asemenea, să fie prea tînără și prea răsfățată, prea încrezătoare și fără experiență pentru a desluși corect lucrurile.

— Aceasta, spuse Clennam, ar depăși cu mult puterea noastră în încercarea unei remedieri.

— Tare mă tem și eu, replică Daniel Doyce, clătinînd grav din cap.

— De aceea, pe scurt, reluă Clennam, trebuie să hotărîm că ar fi nedemn din partea noastră să spunem ceva de rău pe socoteala lui. Ar fi meschin să-l nedreptățim cumva. Și, în ce mă privește, sînt decis să nu-l subapreciez.

— Eu, unul, nu sînt chiar atît de sigur pe mine, și de aceea mă slujesc de privilegiul de-a ridica obiecții împotriva lui, replică celălalt. Dar, chiar dacă nu-s sigur de mine, sînt sigur de dumneata, Clennam, căci știu ce om drept ești și te stimez pentru asta. Noapte bună, dragul meu asociat și prieten!

După care îi strînse mîna, ca și cum ar fi pus pe această discuție o bază serioasă, și se despărțiră.

În epoca aceea ei vizitaseră familia cu diferite ocazii și totdeauna observaseră că pînă și de o aluzie făcută într-o doară la adresa domnului Henry Gowan, cînd nu se afla de față, fruntea luminoasă a domnului Meagles se înnoura, întocmai ca în dimineața în care Arthur îl întîlnise pe tînăr la bac.

Dacă Clennam dădea curs acelei pasiuni din capul locului interzise, epoca aceasta putea reprezenta pentru el un răstimp de aspre încercări ; în împrejurările actuale însă, nu însemna fără îndoială nimic — absolut nimic.

De asemenea, dacă oferea adăpost în inima lui acelui oaspete interzis, atunci lupta pe tăcute cu sine însuși din acea perioadă ar fi avut unele merite. În efortul neîntrerupt de a nu se lăsa ademenit de către experiența lui într-o nouă fază a păcatului obsedant, urmărind scopuri egoiste prin mijloace mărunte și josnice, ci, dimpotrivă, de a se menține la anumite principii înalte de cinste și mărinimie, iată ceva meritoriu. Poate că exista un anume merit și în hotărîrea lui de a nu evita casa domnului Meagles, ca nu cumva, ferindu-se în mod egoist de o suferință, să-i pricinuiască fetei cît de cît un neajuns, făcînd din ea cauza unei înstrăinări pentru care taică-său ar fi avut păreri de rău, eventual. Un mic merit ar mai fi fost poate și în modesta francheţe datorită căreia el totdeauna ținuse seama de mai marea apropiere ca vîrstă a domnului Gowan și de atracția superioară exercitată de fizicul și manierele acestuia. Pentru a face toate acestea și altele încă, fără pic de afectare, cu o străduință bărbătească și netulburată, în vreme ce durerea lăuntrică (stranie ca viața și povestea lui) îl chinuia aprig, ar fi avut nevoie de oarecare tărie de caracter. Dar odată hotărîrea luată, nu mai putea pretinde, desigur, că avea vreunul din asemenea merite ; nimeni nu era în această stare de spirit — nimeni.

Domnul Gowan nu se sinchisea dacă era starea de spirit a nimănui ori a cuiva. El păstra în orice împrejurare o atitudine de perfectă seninătate, ca și cum posibilitatea presupunerii ca Arthur Clennam să discute această importantă chestiune era prea îndepărtată și prea ridicolă spre a și-o putea închipui. Era totdeauna afabil față de Clennam și se purta cu el plin de dezinvoltură, ceea ce putea constitui în sine (presupunînd că n-ar fi urmat acea cale inteligentă) un element extrem de neplăcut pentru starea lui de spirit.

— Îmi pare foarte rău că n-ai fost ieri cu noi, spuse domnul Henry Gowan, cînd trecu a doua zi dimineață

pe la Clennam. Am petrecut o zi agreabilă acolo, în preajma fluviului.

— Am auzit, rosti Arthur.

— De la asociatul dumitale ? întrebă Henry Gowan. Ce băiat cumsecade !

— Îl stimez foarte mult !

— Într-adevăr, e un tip fermecător ! exclamă Gowan. Un om atît de plin de prospeţime, de naiv, care crede într-o sumedenie de lucruri minunate.

Era una din acele mici asperităţi ale conversaţiei, în stare să zgîrie auzul lui Clennam. El o înlătură repetînd că avea mult respect pentru domnul Doyce.

— E încîntător ! Ce farmec are, să-l vezi cum visează cu ochii deschişi la vîrsta asta, fără să fi pus ceva deoparte, fără să fi cules ceva din cale. Te unge la inimă. E atît de cuminte, de simplu, ce suflet bun ! Pe cuvîntul meu, domnule Clennam, te simţi cumplit de monden, de păcătos, alături de o asemenea făptură nevinovată. Vorbesc în numele meu, dă-mi voie să adaug, nu mă refer la dumneata, dar şi dumneata eşti un om adevărat.

— Mulţumesc pentru compliment, spuse Clennam, stînjenit, şi dumneata eşti la fel, sper ?

— Aşa şi aşa, răspunse celălalt. Ca să fiu sincer cu dumneata, nu prea. Nu sînt însă un mare impostor. Cumpără unul din tablourile mele şi te asigur, confidenţial, că nu merită suma dată. Cumpără o pînză de la altcineva... de la orice maestru care se uită de sus la mine... şi ai şanse să fii mai tras pe sfoară cu cît îi dai mai mult. Aşa fac toţi.

— Toţi pictorii ?

— Pictorii, scriitorii, patrioţii. şi toţi ceilalţi care au priză la public. Dă zece lire sterline oricui dintre cei pe care-i cunosc eu şi te va înşela într-o măsură egală ; dă o mie de lire sterline... aceeaşi poveste ; dă zece mii de lire sterline... te va înşela corespunzător sumei. Cu cît succesul e mai mare, cu atît şi înşelătoria sporeşte. Dar ce lume formidabilă ! exclamă Gowan cu căldură. Ce lume vioaie, excelentă, adorabilă !

— Aş fi crezut, rosti Clennam, că principiul despre care ai pomenit se aplică mai degrabă la...

— La Lipitori ? îl întrerupse Gowan, rîzînd.

— La domnii politicieni care catadicsesc să conducă Ministerul Digresiunilor.

— Ah! Nu fi prea aspru cu Lipitorile, zise Gowan, rîzînd iarăşi. Sînt nişte tipi tare drăguţi! Chiar sărmanul şi micuţul Clarence, idiotul acela din naştere al familiei, e cel mai agreabil şi mai simpatic imbecil din lume! Pe legea mea, are şi el un soi de deşteptăciune, care te-ar uimi şi pe dumneata!

— Tot ce se poate, spuse Clennam pe un ton sec.

— Şi la urma urmelor, reluă Gowan, cu felul lui caracteristic de a pune în cumpănă orice există în lumea largă, şi de a reduce totul la aceeaşi valoare nesemnificativă, deşi nu pot tăgădui că Ministerul Digresiunilor ar fi în stare să ducă pînă la sfîrşit de ripă pe oricine şi orice în ţara asta, lucru care probabil nu se va întîmpla în zilele noastre... este totuşi o şcoală pentru formarea gentlemenilor.

— Însă tare mă tem că e o şcoală foarte primejdioasă, nesatisfăcătoare şi care-i costă scump pe cei ce plătesc pentru a-şi ţine elevii acolo, spuse Clennam, clătinînd din cap.

— Ah! Eşti grozav! exclamă Gowan, nepăsător. Acum pricep cum trebuie să-l fi vîrît în sperieţi pe măgăruşul ăla de Clarence, cretinul cel mai respectabil... ţin într-adevăr foarte mult la el... cred că aproape l-ai scos din minţi. Dar am vorbit destul despre el şi despre toţi ceilalţi. Aş vrea să te prezint mamei mele, domnule Clennam. Te rog, fă-mi plăcerea şi dă-mi acest prilej.

În starea de spirit în care nimeni n-ar fi vrut să se afle, pentru Clennam nu exista nimic care să fi dorit mai puţin, sau care să-l pună într-o mai mare încurcătură, neştiind cum să refuze.

— Mama trăieşte în chipul cel mai primitiv, în donjonul lugubru de cărămidă roşie din Hampton Court, continuă Gowan. Dacă ai vrea să stabileşti ziua şi ora ca să te conduc acolo la masă... te vei plictisi, firește, iar mama are să fie încîntată. Zău, ăsta-i purul adevăr.

Ce mai putea spune Clennam? În firea lui rezervată avea o mare simplitate în sensul cel mai bun al cuvîntului, cea a omului fără experienţă şi neobişnuit cu lumea; şi în modesta lui simplitate el nu putea face altceva decît

să spună că-i stă fericit la dispoziție domnului Gowan. Prin urmare a fost fixată o zi, o zi groaznică pentru el, și cînd veni, n-a fost întîmpinată deloc cu plăcere, și astfel se îndreptară amîndoi spre Hampton Court.

Venerabilii locatari din venerabila clădire semănau, în epoca aceea, cu niște țigani civilizați, încartiruiți acolo. Staționicirea lor avea un aer de vremelnicie, gata parcă de plecare de îndată ce vor găsi ceva mai bun într-altă parte. Chiar și ei înșiși păreau nemulțumiți, ca și cum s-ar fi căinat că nu găsiseră încă un bîrlog mai de Doamne-ajută. De cum deschideai ușa, tot soiul de farafasticuri disimulatoare erau mai mult sau mai puțin vizibile : paravane nici pe jumătate atît de înalte cît s-ar fi cuvenit, care slujeau să facă sufragerii din niște coridoare boltite și ocroteau de priviri unghere sumbre unde dormeau noaptea paji cu capul printre furculițe și cuțite ; perdele care te îndemnau să crezi că n-ascund nimic ; geamuri care te rugau stăruitor să nu te uiți la ele ; numeroase obiecte de forme diferite, dînd impresia că n-aveau nici o legătură cu taina lor vinovată ; un pat ; trape mascate în perete, bineînțeles uși care duceau la pivnița de cărbuni ; pretinse treceri interzise, care nu erau altceva decît intrări în niște bucătărioare. Toate acestea creau rezerve și mistere artificioase. Musafirii se uitau în ochii gazdelor prefăcîndu-se că nu simt miros de mîncare, pregătită la cîțiva pași de acolo ; alții, care se trezeau în fața odăițelor cu uși lăsate din întîmplare deschise, se prefăceau că nu văd niște sticle înăuntru ; oaspeți, cu capul sprijinit pe un perete despărțitor din pînză subțire, se făceau că n-aud, de cealaltă parte, cum se ceartă slujnicuța cu pajul, de parcă s-ar fi aflat într-o desăvîrșită liniște. Interminabilă era lista mărunțelor cîrpeli de acest soi, pe care țiganii din înalta societate le făceau de ochii lumii, fără încetare și unii față de alții.

Unii dintre acești țigani cărora le sărea ușor țandăra erau mîhniți și jenați din pricina a două neajunsuri : primul, conștiința că nu obținuseră de la public tot ce li se cuvenea, și al doilea, conștiința că publicul era admis să viziteze clădirea. De cel de-al doilea mare ponos cîțiva sufereau îngrozitor — mai cu seamă duminicile ; într-o

vreme au tras nădejde că pămîntul avea să se caşte să înghită publicul, dar acest eveniment mult dorit nu se petrecuse, consecinţa cine ştie cărei neglijenţe condamnabile din bunul mers al Universului.

La doamna Gowan uşa i-a fost deschisă de un servitor aflat de mulţi ani în slujba familiei, care avea şi el un dinte contra publicului, în legătură cu un post la Poştă aşteptat de i se lungiseră urechile, pe care nici pînă atunci nu-l căpătase. El ştia perfect de bine că publicul nu era nicidecum în măsură să i-l dea, se complăcea însă în ideea sumbră că publicul îi punea piedici. Sub influenţa acestui parapon (poate şi din pricina simbriei cam sărăcuţe, plătite la răstimpuri) ajunsese să nu-i prea pese de propria lui persoană şi să fie mofluz ; aşa că, văzînd în Clennam unul din tagma ticăloşilor care-l nedreptăţeau, îl primi cu un dispreţ suveran.

Doamna Gowan îl întîmpină totuşi cu condescendenţă. I se păru o doamnă în vîrstă, distinsă, cîndva frumoasă, încă destul de bine ca să poată renunţa la pudra de pe nas şi la un anumit roşu imposibil dat sub fiecare ochi. Îl privea puţin de sus ; la fel şi o altă doamnă bătrînă, cu nasul în vînt şi cu sprîncene oacheşe, care trebuie să fi avut şi ceva natural, altminteri n-ar fi existat, dar firește nu era nici părul, nici dinţii, nici talia, nici tenul ; la fel şi un domn în vîrstă, cărunt, cu o înfăţişare demnă şi posomorîtă, invitat la masă, ca şi doamna. Dar cum amîndoi fuseseră în Ambasada britanică din diferite puncte de pe glob, şi deoarece Ambasada britanică nu poate fi mai bine apreciată de către Ministerul Digresiunilor decît tratîndu-şi compatrioţii cu un nețărmurit dispreţ (altfel ar semăna cu ambasadele din celelalte ţări), Clennam îşi dădu seama că în general a scăpat uşor.

Domnul în vîrstă cu aer demn reieşea că este lordul Lancaster de Picioroange, pe care Ministerul Digresiunilor îl menţinuse ani în şir ca reprezentant al Maiestăţii britanice în străinătate. Acest nobil frigorifer îngheţase la vremea lui multe Curţi europene şi izbutise acest lucru cu un succes atît de desăvîrşit, încît doar numele de englez făcea să treacă fiori reci prin pîntecele străinilor care aveau marea onoare să-şi mai amintească de el, după un sfert de veac.

Acum era la pensie, de unde (cu o imensă cravată albă, ca un nămete de zăpadă înmărmurit) avusese bunăvoința să umbrească masa cu prezența lui. Se simțea o idee din țigănia care dăinuia în felul nomad al serviciului, în perindarea straniе a veselei și a bucatelor ; dar nobilul frigorifer, infinit superior argintăriei ori porțelanului, făcea ca totul să fie superb. Umbrea masa, răcea vinurile, sleia sosul și pleoștea legumele !

Mai era o singură persoană în odaie : un valet minuscul, executînd poruncile servitorului mofluz, care nu intrase la Poștă. Dar pînă și acest tînăr, dacă cineva îi putea descheia tunica, lăsîndu-i inima liberă, s-ar fi văzut, în calitatea sa de partizan îndepărtat al familiei Lipitoare, că și el începuse să tînjească după un post de funcționar.

Doamna Gowan, într-o dulce melancolie, din pricina faptului că fiul său fusese nevoit, ca adept al artelor vulgare, să cultive un public grosolan, în loc să-l lege la gard, punîndu-și în valoare drepturile cîștigate prin naștere, fiind un Lipitoare veritabil, îndreptă discuția din timpul mesei către trista epocă actuală. Abia atunci înțelese Clennam pentru întîia oară în jurul căror mici pivoturi se învîrte lumea noastră mare.

— Dacă John Lipitoare, spuse doamna Gowan, după ce se stabilise că trăiau o epocă de degenerescență, dacă John Lipitoare renunța măcar la ideea aceea profund nefericită de a împăca masele, totul ar fi fost bine, și cred că țara era salvată !

Doamna bătrînă cu nasul în vînt încuviință, adăugînd însă, că dacă în general Augustus de Picioroange ar fi ridicat cavaleria cu instrucțiuni de a porni la atac, socotea că țara era salvată.

Nobilul frigorifer încuviință, adăugînd însă că dacă William Lipitoare și Tudor de Picioroange, atunci cînd și-au dat mîna și au format acea veșnic memorabilă coaliție, ar fi pus curajos botnița ziarelor, urmărindu-i penal pe cei care s-ar fi încumetat să discute în presă conduita unei oficialități cu vază din străinătate ori din țară, el socotea că țara era salvată.

S-a căzut de acord că țara (un alt cuvînt pentru Lipitori și de Picioroange) avea nevoie să fie salvată, dar cum de ajunsese să aibă nevoie de a fi salvată, nu prea

era limpede. Limpede era doar că întreaga problemă se punea pentru John Lilitoare, Augustus de Picioroange, William Lipitoare și Tudor de Picioroange, pentru Tom, Dick sau Harry Lipitoare ori de Picioroange, deoarece, în afară de ei, tot restul însemna însă plebe. Și Clennam, puțin obișnuit cu acest gen de discuții, a fost foarte neplăcut impresionat, făcîndu-l să se întrebe dacă era absolut corect să stea acolo fără a scoate o vorbă și să audă cum o mare națiune ajungea să fie în așa hal redusă la asemenea limite mărunte. Amintindu-și, totuși, că în dezbaterile parlamentare, fie despre existența materială a acestei țări, fie despre viața sa spirituală, nu se vorbea de obicei decît de John Lipitoare, Augustus de Picioroange, William Lipitoare și de Tudor de Picioroange, de Tom, Dick, sau Harry Lipitoare ori de Picioroange, și de nimeni altul — nu spuse nimic, la gîndul că plebea era obișnuită cu așa ceva.

Domnul Henry Gowan simțea parcă o plăcere răutăcioasă de a-i asmuți pe cei trei care luau parte la discuție unul împotriva celuilalt și de a-l vedea pe Clennam uluit de ceea ce-i era dat să audă. Avînd un dispreț suprem deopotrivă pentru clasa care-l înlăturase ca și pentru clasa care nu-l adoptase, nimic nu-l neliniștea, personal, de cele petrecute acolo. În starea lui de spirit sănătoasă, parcă se bucura de stinghereala și izolarea lui Clennam, în prezența celor din înalta societate, iar dacă el, Clennam, se găsea în condiția în care de fapt Nimeni nu se afla în conflict fără întrerupere, ar fi trebuit să bănuiască asta, ar fi trebuit să lupte împotriva acestei bănuieli, ca fiind ceva josnic, încă de cînd sta la masă.

Preț de două ore nobilul frigorifer, care niciodată nu era cu mai puțin de o sută de ani întîrziere față de actualitate, se întoarse cam cu cinci veacuri în urmă și proferă pe un ton solemn cîteva oracole politice potrivite acelei epoci. Sfîrși prin a îngheța o ceașcă de ceai destinată sieși și se retrase la cea mai joasă temperatură.

Apoi, doamna Gowan, care din zilele sale de glorie rămăsese cu obiceiul de a rezerva lîngă ea un jilț liber ca să-și cheme sclavii devotați, rînd pe rînd, spre a le acorda scurte audiențe, ca semn al unui hatîr special, cu o mișcare a evantaiului îl pofti pe Clennam să se apropie. Se

supuse și luă loc pe tripodul tocmai lăsat liber de lordul Lancaster de Picioroange.

— Domnule Clennam, i se adresă doamna Gowan, în afară de marea plăcere de a te fi cunoscut, deși în acest loc groaznic de incomod... o simplă baracă... există un subiect pe care mor de nerăbdare să-l discut cu dumneata. Este vorba de împrejurările în care fiul meu a avut prima oară, cred, plăcerea de a face cunoștință cu dumneata.

Clennam înclină din cap răspunzînd astfel în mod vag și civilizat la niște cuvinte al căror sens încă nu-l pricepea pe de-a-ntregul.

— Mai întîi, spuse doamna Gowan, ia să vedem, e într-adevăr drăguță ?

Dacă s-ar fi aflat în situația dificilă în care de fapt Nimeni nu se afla, i-ar fi fost foarte greu să zîmbească cînd întrebă :

— Cine ?

— Oo, știi dumneata ! replică ea. Cea după care s-a aprins Henry. Capriciul lui nefericit. Iată cine ! Dacă e o chestiune de onoare ca eu să-i rostesc numele prima... domnișoara Mickles... Miggles.

— Domnișoara Meagles, o corectă Clennam, este foarte frumoasă.

— Bărbații se înșeală atît de des în această privință, replică doamna Gowan, clătinînd din cap, încît îți mărturisesc deschis că nu-s prea sigură nici de astă dată... deși, e mare lucru că te aud confirmînd cuvintele lui Henry, pe un ton atît de serios și de răspicat. Pe oamenii ăștia i-a cules la Roma, mi se pare ?

Această expresie n-ar fi jignit mortal pe Nimeni, dar Clennam răspunse :

— Scuzați-mă, nu prea am înțeles ce spuneți.

— Că i-a cules pe oamenii ăștia, repetă doamna Gowan, bătînd cu evantaiul închis (unul mare și verde, pe care-l folosea drept pavăză) în măsuța de lîngă ea. Că a dat peste ei. I-a întîlnit. S-a împiedicat de ei.

— Ce oameni ?

— Păi, familia Miggles.

— De fapt, n-aș putea spune, precizâ Clennam, unde l-a prezentat prima oară prietenul meu, domnul Meagles, pe domnul Henry Gowan fiicei sale.

— Sînt aproape sigură că a cules-o la Roma ; dar ce importanţă are... undeva. Acum spune-mi... dar absolut între noi... *este* ea foarte plebeiană ?

— La drept vorbind, doamnă, răspunse Clennam, eu însumi sînt atît de incontestabil plebeian, încît nu mă simt îndreptăţit să judec pe nimeni.

— Foarte inteligent ! exclamă doamna Gowan, desfăcîndu-şi cu răceală pavăza. Splendid ! De unde, deduc eu, părerea dumitale intimă este că se poartă întocmai cum arată ?

Clennam se înclină, după ce rămăsese o clipă rigid.

— Asta mă consolează, şi s-ar putea să ai dreptate, sper. Henry mi-a spus oare că dumneata ai călătorit împreună cu ei ?

— Am călătorit împreună cu prietenul meu, domnul Meagles, cu soţia şi fiica sa, timp de cîteva luni.

(Inima Nimănui s-ar fi frînt poate de această amintire.)

— Asta mă consolează într-adevăr, pentru că trebuie să fi avut din plin ocazia să-i cunoşti. Vezi dumneata, domnule Clennam, istoria asta durează de multă vreme, şi nu observ nici o schimbare în bine. Iată de ce, prilejul de a vorbi cu cineva atît de bine informat în această privinţă cum eşti dumneata înseamnă pentru mine o imensă uşurare. O adevărată pronie, o adevărată binecuvîntare, te asigur !

— Îmi cer scuze, rosti Clennam, dar domnul Henry Gowan nu-mi face confidenţe. Sînt departe de a fi atît de bine informat precum bănuiţi dumneavoastră. Eroarea dumneavoastră mă pune într-o poziţie delicată. Domnul Henry Gowan n-a schimbat pe această temă nici un cuvînt cu mine.

Doamna Gowan aruncă o privire în celălalt capăt al camerei, unde fiul său juca *écarté* pe o canapea, împreună cu doamna în vîrstă care preconizase atacul cavaleriei.

— Nu-ţi face confidenţe ? Nu, zise doamna Gowan. N-a schimbat nici un cuvînt cu dumneata ? Nu. Tot ce se poate. Dar există mărturisiri neexprimate, domnule Clennam, şi cum v-aţi aflat în intimitate cu oamenii aceia, s-a creat, fără îndoială, între dumneavoastră o încredere de acest gen în cazul de faţă. S-ar putea să-ţi fi ajuns la urechi prin ce cumplită suferinţă am trecut văzînd că

Henry și-a găsit o ocupație, care... ei da! (ridicînd din umeri) o ocupație foarte respectabilă, cred, fiindcă sînt artiști... ca artiști, persoane superioare, totuși, în familia noastră n-am avut niciodată decît amatori, și e o slăbiciune scuzabilă că mă simt puțin...

Cînd doamna Gowan se întrerupse pentru a scoate un oftat, Clennam, oricît de hotărît era să fie mărinimos, nu se putu stăpîni să nu-și spună că familia n-avea de ce să se teamă că va produce vreodată altceva decît niște diletanți.

— Henry, reluă mama, e o fire voluntară și dîrză, iar cum oamenii ăștia fac firește tot ce le stă în putință să pună mîna pe el, nu prea trag nădejde, domnule Clennam, că treaba se va zădărnici. Mi-e teamă că fata are o zestre foarte mică ; Henry ar fi putut găsi ceva cu mult mai bun ; mare lucru nu există care să compenseze mezalianța asta. În sfîrșit, treaba lui, dar dacă în scurt timp nu văd nici o îmbunătățire, nu-mi rămîne altceva de făcut decît să mă resemnez și să încerc s-o scot la capăt cu oamenii ăștia. Îți rămîn veșnic îndatorată pentru ceea ce mi-ai împărtășit.

Cînd doamna Gowan ridică iarăși din umeri, Clennam se mai înclină o dată, rigid. I se urcă sîngele în obraji, stînjenit, și spuse apoi, șovăind, pe un ton și mai scăzut ca pînă atunci :

— Doamnă Gowan, nu prea știu cum să duc la îndeplinire ceea ce consider a fi datoria mea, și totuși fac apel la amabila dumneavoastră considerație în strădania de a mă achita. O lipsă de înțelegere din partea dumneavoastră, o gravă lipsă de înțelegere, dacă mă pot încumeta să spun astfel, pare să aibă nevoie de o rectificare. Dumneavoastră ați emis presupunerea că domnul Meagles și familia sa fac tot ce le stă în putință, așa cred c-ați spus..

— Tot ce le stă în putință, repetă doamna Gowan și se uită la el cu o calmă îndărătnicie, ținînd evantaiul verde pavăză între față și dogoarea focului.

— ...Pentru a-l cîștiga pe domnul Henry Gowan ?

Doamna încuviință placid.

— Or, nu e aproape deloc cazul, continuă Arthur, deoarece știu că acest proiect îl întristează la culme pe

domnul Meagles și mai știu că a ridicat tot felul de obstacole logice, în nădejdea că va pune capăt lucrurilor.

Doamna Gowan închise marele său evantai verde, îl lovi peste braț cu el și se lovi ușor pe buze, zimbind, apoi spuse :

— Păi, da, firește... tocmai asta gîndeam și eu.

Arthur căuta să citească pe chipul ei o explicație a ceea ce gîndea.

— Vorbești într-adevăr serios, domnule Clennam ? Nu pricepi ?

Arthur nu pricepea și-i spuse acest lucru.

— Păi, cum, nu-mi cunosc eu fiul ? Nu știu eu că tocmai asta-i calea de a-l acapara ? rosti doamna Gowan ; și oare nu știu acest lucru Miggles ăștia, cel puțin la fel de bine ca mine ? Ah, șmecheri oameni, domnule Clennam... oameni de afaceri, evident ! Miggles a lucrat la o bancă, dacă nu mă-nșel. Trebuie să fi fost o bancă plină de profituri, dacă el era director. Zău, tare mai sînt bine ticluite toate.

— Vă rog, vă implor, doamnă... interveni Arthur.

— Oh, domnule Clennam, cum poți fi chiar atît de credul !

Tonul arogant în care rostise aceste cuvinte, felul de a se lovi ușor peste buzele ei dispreţuitoare cu evantaiul îi făcură o impresie atît de penibilă, încît spuse foarte serios :

— Credeți-mă, doamnă, bănuielile dumneavoastră sînt nedrepte, absolut neîntemeiate.

— Bănuieli ? repetă doamna Gowan. Nu-s bănuieli, domnule Clennam, certitudini. E într-adevăr foarte bine ticluit totul și după cum se pare te-au cîștigat și pe *dumneata* complet de partea lor. Începu să rîdă ; din nou se lovi ușor peste buze cu evantaiul și smuci capul cînd adăugă : Haide, nu-mi spune mie. Știu eu că astfel de oameni sînt în stare să facă orice de hatirul unei asemenea înrudiri.

În acest moment oportun, cărțile fură abandonate și domnul Henry Gowan veni străbătînd salonul și spuse :

— Mamă, dacă vrei acum să-l lași pe domnul Clennam, avem drum lung de mers, și se face tîrziu.

Drept care domnul Clennam se ridică, n-avu încotro ; doamna Gowan îl ţinti pînă în ultima clipă, cu aceiaşi ochi, lovindu-şi uşor cu evantaiul, ca şi mai înainte, buzele dispreţuitoare.

— Ai avut o audienţă extrem de îndelungată cu mama, spuse Gowan, cînd uşa se închise în urma lor. Sper din toată inima că nu te-a plictisit ?

— Cîtuşi de puţin, răspunse Clennam.

Aveau un mic faeton deschis pentru această călătorie, şi îndată porniră la drum spre casă. Gowan, care conducea, îşi aprinse un trabuc, iar Clennam îl refuză pe cel oferit lui. Se cufundă, fără să vrea, atît de profund în gînduri, încît Gowan repetă :

— Tare mă tem că mama te-a plictisit.

La care Arthur se smulse din visare ca să-i răspundă :

— Nu, cîtuşi de puţin ; şi, îndată, iarăşi se dădu la fund.

În starea asta de spirit care pe Nimeni nu stînjenea, se duse cu gîndul mai ales la cel de lîngă el. Îşi aminti de dimineaţa cînd pentru prima oară îl văzuse, dislocînd pietrele cu călcîiul, şi se întrebă : „Oare şi pe mine m-ar smulge cu aceeaşi crudă nepăsare din calea lui ?“ Se gîndea dacă nu cumva stabilise prezentarea la maică-sa pentru că ştia dinainte ce avea să spună ea, şi astfel putînd să-şi definească poziţia în faţa unui rival, şi să-l prevină cu trufie, fără a-i încredinţa nici o mărturisire, cît de cît. Nu cumva — chiar dacă nu plănuise aşa ceva — îl adusese acolo ca să se amuze pe socoteala lui, cînd abia îşi putea stăpîni emoţia, şi să-l chinuie ? Cursul acestor meditaţii era uneori întrerupt de cîte un val de ruşine, de parcă firea lui deschisă l-ar fi dojenit că putea adăposti asemenea suspiciuni, chiar şi vremelnic, pentru că asta însemna să se abată din făgaşul nobil şi fără duşmănie pe care se hotărîse să-l urmeze. În acele clipe, lupta dată în sufletul lui era crîncenă ; ridicînd privirile şi uitîndu-se în ochii lui Gowan, tresări ca şi cum i-ar fi făcut un rău.

Apoi, privi strada întunecoasă, formele lucrurilor nedesluşite, şi din nou se cufundă treptat în visare : „Mă-ntreb, încotro ne îndreptăm pe calea sumbră a vieţii ? Ce se va alege de noi, de ea, în depărtările um-

broase ?“ Gîndindu-se la ea, iarăşi se simţi tulburat de mustrarea chinuitoare cum că nu se purta nicidecum loial faţă de ea dacă pe celălalt îl ura, şi că fiind pornit atît de lesne împotriva acestuia, dovedea că este mai puţin demn de ea decît la început.

— Se vede că ţi-ai pierdut buna dispoziţie, spuse Gowan ; mi-e teamă că într-adevăr mama trebuie să te fi plictisit din cale-afară.

— Cîtuşi de puţin, crede-mă, rosti Clennam. Nu-i nimic... absolut nimic !

Capitolul XXVII

DOUĂZECIŞICINCI

ARTHUR CLENNAM era cuprins pe atunci de o îndoială din ce în ce mai obsedantă. Se întreba dacă dorinţa domnului Pancks de a culege informaţii despre familia Dorrit n-avea cumva vreo legătură cu temerile împărtăşite maică-si la întoarcerea lui din îndelungatul exil. Ce ştia în clipa de faţă domnul Pancks despre familia Dorrit ? Ce dorea să mai afle încă ? Şi de ce-şi bătea capul cu toate astea, tocmai el care era atît de ocupat ? Iată întrebări care adesea îl nedumereau. Domnul Pancks nu era omul să-şi piardă vremea şi să-şi frămînte mintea pentru nişte cercetări iscate din simplă curiozitate. Că el avea un scop anume, pentru Clennam nu mai exista nici o îndoială. Îşi punea cu tărie întrebarea dacă nu cumva harnicul Pancks, în strădania lui de a-şi atinge ţelul cu pricina, nu avea să dezvăluie, oarecum prematur, motivele secrete care o în-

demnaseră pe maică-sa să-i dea o mînă de ajutor Micăi Dorrit.

Nu că ar fi șovăit vreodată în dorința sau hotărîrea de a repara o nedreptate făcută pe cînd trăia taică-său, admițînd că răul ăsta ar fi ieșit la iveală și mai putea fi reparat. Umbra unui presupus act de nedreptate planînd asupră-i de la moartea tatălui său era atît de vagă, de nedeslușită, încît putea fi foarte bine produsul unei realități extrem de îndepărtate în raport cu ideea pe care și-o făcea el despre asta. Dar în cazul cînd temerile lui s-ar fi dovedit pe deplin întemeiate, era gata oricînd să renunțe la tot ce-i aparținea și să înceapă viața de la capăt. La fel precum învățătura sălbatică și sumbră din copilărie nu-i rămăsese întipărită în minte, tot așa și primul punct din codul moralității sale era să înceapă, cu toată umilința, practic, uitîndu-se bine pe unde calcă și că niciodată pe aripi de cuvinte nu va putea urca pînă-n înaltul cerului. Mai întîi îndeplinirea datoriei aici, pe pămînt, împăcarea aici, pe pămînt, activitatea aici, pe pămînt — iată primii pași pe treptele unui urcuș anevoios. Îngustă era poarta și strîmtă calea ; mult mai îngustă și mai strîmtă ca șoseaua largă pavată cu mărturisiri și repetări zadarnice, cu paie văzute în ochii altora și aruncarea aproapelui după bunul plac pe mîna justiției — toate, fleacuri ieftine care nu costă absolut nici o iotă.

Nu. Era neliniștit nu dintr-o teamă egoistă ori din ezitare, ci numai din pricina neîncrederii că Pancks nu va respecta înțelegerea dintre ei, și, în cazul că ar face anumite descoperiri, s-ar mulțumi să acționeze de unul singur, fără a-l ține și pe el la curent. Pe de altă parte, cînd își amintea de convorbirea cu Pancks și se gîndea ce puțin temei exista să presupună că ar fi fost cît de cît posibil ca acest personaj ciudat să poată ajunge la o descoperire oarecare, avea momente cînd se mira că-i acordă atîta importanță. Trudind pe această mare, ca orice vas pe o mare dezlănțuită, el se zbuciuma fără a ajunge la un liman.

Faptul că Mica Dorrit se îndepărtase de la întîlnirile lor obișnuite nu a schimbat lucrurile în bine. Era atît de mult plecată, stătea atît de mult în odaia ei, încît începu să-i simtă lipsa, iar absența ei să fie un gol. Îi scrise ca s-o întrebe dacă se simțea mai bine și ea îi răspunse în cuvinte

sincere și pline de recunoștință, să nu-și facă griji din pricina ei, pentru că se simțea destul de bine ; dar n-o mai văzuse, și, ținînd seamă de relațiile lor, i se părea că trecuse vreme îndelungată.

Într-o seară, el se întorcea acasă după o întîlnire cu Tatăl închisorii Marshalsea, care i-a spus că fata ieșise să facă niște vizite — totdeauna spunea acest lucru în vreme ce ea muncea din greu ca să-i poată cumpăra lui cele necesare cinei — și în odaia lui îl găsi pe domnul Meagles, care umbla agitat de colo-colo. Cînd deschise ușa, domnul Meagles se opri locului, întoarse capul spre el și rosti :

— Clennam !... Tattycoram !

— Ce s-a-ntîmplat ?

— A dispărut !

— Cerule mare ! exclamă Clennam uimit. Cum adică ?

— N-a fost în stare să numere pînă la douăzecișicinci, domnule ; n-a putut ajunge pînă la capăt ; s-a oprit la opt și pe-aci ți-e drumul.

— A plecat de-acasă ?

— Ca să nu se mai întoarcă niciodată, spuse domnul Meagles, clătinînd din cap. Habar n-ai ce fire pătimașă și mîndră are fata asta. N-o poți aduce îndărăt nici cu patru cai ; nici zăvoarele și gratiile din vechea Bastilie n-ar mai putea s-o țină-n loc.

— Cum s-au petrecut lucrurile ? Te rog așază-te și povestește.

— Cît despre cum s-au petrecut lucrurile, e greu de spus, căci ar trebui să ai temperamentul năvalnic al acestei sărmane, nefericite, ca să poți înțelege pe deplin. Cam așa a fost. De cîtva timp încoace, Pet, mama și cu mine am tot avut discuții. N-am să-ți ascund, Clennam, că aceste discuții n-au fost așa de plăcute după cum aș fi dorit ; se refereau la o nouă plecare de-a noastră. Cînd am făcut propunerea aceasta, aveam de fapt un scop.

Inima Nimănui bătea atît de iute.

— Un scop, reluă domnul Meagles, după o clipă de tăcere, pe care de asemenea n-am să ți-l ascund, Clennam. Scumpa mea fiică are o înclinație care mă îngrijorează. Poate că ghicești de cine-i vorba. Henry Gowan.

— Nu sînt prea surprins auzind aceasta.

— Ei bine! zise domnul Meagles, oftînd din greu. Aș fi vrut din tot sufletul să nu fi auzit. În orice caz, asta-i situația. Mama și cu mine am făcut tot posibilul să schimbăm lucrurile în bine, Clennam. Totul am încercat. Am încercat cu vorba bună, am încercat timpul, absența, dar degeaba totuși. Ultimele noastre discuții s-au învîrtit în jurul plecării în străinătate pentru încă un an cel puțin, ca în acest răstimp să fie complet separați, să fie rupți unul de altul. În fața acestei perspective, Pet a fost nefericită, și de aceea mama și cu mine am fost și noi nefericiți.

Clennam răspunse că putea înțelege lesne acest lucru.

— Ei bine, continuă domnul Meagles ca și cum s-ar fi scuzat, recunosc, ca om practic, și sînt sigur că și mama ca femeie practică va recunoaște, că în familie noi oricum exagerăm grijile și facem din țînțar armăsar, îți dai seama, Clennam, încît asta i-ar putea scoate din pepeni pe cei care privesc dinafară. Totuși, fericirea sau nefericirea lui Pet este pentru noi o chestiune de viață și de moarte, și sper că vom fi scuzați că acordăm atîta importanță acestei chestiuni. În orice caz, Tattycoram putea și ea să suporte situația. Ce zici, nu ești de aceeași părere?

— Sînt absolut de aceeași părere, replică Arthur, grăbindu-se să recunoască pe tonul cel mai răspicat această foarte modestă pretenție.

— Nu, domnule, reluă domnul Meagles, scuturînd din cap cu tristețe, ea n-a putut suporta. Crizele de furie și înflăcărare ale fetei ăsteia, care o consumau, o mistuiau pe dinăuntru, erau de așa natură încît mereu-mereu îi spuneam încetișor, trecînd pe lîngă ea: „Douăzecișicinci, Tattycoram, douăzecișicinci!" Doream din toată inima să fi putut continua numărătoarea pînă la douăzecișicinci, de dimineața pînă seara; așa nu se mai întîmpla nimic.

Domnul Meagles, cu o expresie de deprimare întipărită pe chip, în care bunătatea se deslușea chiar și mai clar decît în clipele de veselie și satisfacție, își trecu mîna peste față, de la frunte spre bărbie, și iarăși clătină din cap.

— Îi spuneam mamei — deși nu era nevoie, că s-ar fi gîndit și singură — „noi sîntem oameni practici, draga mea, și-i știm povestea vieții; noi vedem înrădăcinate în fata asta spasmele de mînie din inima maică-si chiar mai înainte ca biata făptură să fi venit pe lume; o să-i trecem

cu vederea toanele, mamă, nu i le luăm în seamă deocamdată, draga mea, vom profita de un alt prilej, cînd are să fie mai bine dispusă..." Așa că nu i-am zis nimic. Dar, orice-am fi făcut, parcă așa trebuia să se-ntîmple. Într-o seară și-a vărsat cu violență tot focul.

— Cum și pentru ce ?

— Dacă vrei să afli de ce, rosti domnul Meagles, puțin tulburat de întrebare, căci era mai grijuliu s-o apere pe fată decît să-i apere familia, n-am altceva de făcut decît să mă refer la cele repetate adineauri, fiind aproape cuvînt cu cuvînt ceea ce i-am spus nevesti-mi. Cît despre întrebarea „cum", iată. Tocmai îi urasem noapte bună lui Pet în prezența ei, cu multă duioșie, trebuie să recunosc, și ea a însoțit-o pe Pet sus... îți amintești că era camerista ei. S-ar putea ca Pet, în toane rele, să fi fost ceva mai exigentă ca de obicei în a-i cere să-i facă unele servicii... Dar nu știu dacă am vreun drept să spun asta, căci Pet s-a purtat totdeauna atent și delicat cu ea.

— Cea mai delicată stăpînă din lume.

— Mulțumesc, Clennam, spuse domnul Meagles, strîngîndu-i mîna ; dumneata le-ai văzut deseori împreună. Ei bine ! Deodată o auzim pe nefericita de Tattycoram cum strigă în gura mare, mîniată, și pînă s-o putem întreba ce se-ntîmplase, Pet și veni înapoi tremurînd toată și spunînd că-i era frică de ea. Numaidecît după aceea, apăru și Tattycoram furioasă foc și pară. „Vă urăsc pe toți trei", zice, bătînd cu piciorul la noi. „Mă sufoc de atîta ură pentru cei din casa asta."

— La care dumneata... ?

— Eu ? zise domnul Meagles cu deplină sinceritate, care ar fi convins-o pînă și pe doamna Gowan în legătură cu buna lui credință. Eu i-am spus, numără pînă la douăzecișicinci, Tattycoram.

Domnul Meagles își trecu din nou mîna peste față și clătină din cap, cu un aer de profund regret.

— Era atît de obișnuită să facă acest lucru, Clennam, că pînă și în clipa aceea... se zbuciuma, pătimașă cum n-ai mai văzut-o niciodată ; se opri brusc, mă privi țintă în față și începu să numere, pare-mi-se, pînă la opt. Dar nu se putu înfrîna să continue. Atunci izbucni, biata de ea, și lăsă restul de șaptesprezece la naiba. Apoi își dădu dru-

mul, și să te ții : ne detesta, se simțea nenorocită la noi, nu mai putea îndura, se hotărîse să plece. Era mai tînără decît tînăra ei stăpînă, ce-și închipuiau că avea să rămînă lîngă *ea* să vadă cum toți o tratează ca și cum numai ea ar fi fost tînără și interesantă ? Singura care merita să fie apreciată și iubită ? Nu, nu va rămîne, nu va rămîne, nu va rămîne. Ce credeam noi, că ea, Tattycoram, dacă ar fi fost mîngîiată și îngrijită în copilărie ajungea ca tînăra sa stăpînă ? La fel de bună ca și ea ? Ah, da' de unde, poate de cincizeci de ori pe-atît. Cînd am căutat să dăm impresia că ținem atît de mult unul la altul n-am făcut decît s-o călcăm în picioare ; am călcat-o în picioare și am umilit-o. Și toți ceilalți din casă au procedat la fel. Toți vorbeau despre tații, mamele, frații și surorile lor ; le plăcea să se umfle-n pene în fața ei. Iată, nu mai departe decît ieri, madam Tickit, cînd era cu un nepoțel de-al ei, făcea haz cum copilașul încerca s-o strige pe numele îngrozitor dat de noi, Tattycoram, și se prăpădea de rîs. Dar cine nu rîdea de ea ? Cu ce drept i-am dat noi un nume ca de cîine sau pisică ? ! Dar ei îi era totuna. Nu mai voia să primească nici un cadou din partea noastră ; voia să ne azvîrle numele îndărăt în obraz și să plece. A ținut să ne părăsească în clipa aceea chiar, nimeni n-a mai putut-o opri, și nici n-o să mai auzim vreodată despre ea.

Domnul Meagles povestea toate acestea amintindu-și cu atîta vioiciune scena petrecută, încît se făcuse aproape la fel de roșu, era la fel de înfierbîntat cum istorisea că fusese și fata.

— Ei bine ! continuă, ștergîndu-se pe obraz. Era zadarnică încercarea de a discuta logic atunci cu o ființă gîfîind de mînie... Dumnezeu știe care trebuie să fi fost povestea maică-si... Așa că i-am spus liniștit să nu plece în toiul nopții, i-am dat mîna, am dus-o în odaia ei și am încuiat apoi ușile casei. Dar azi-dimineață, ia-o de unde nu-i.

— Și nu mai știi nimic de ea ?

— Nimic, replică domnul Meagles. Am umblat toată ziulica pretutindeni. Trebuie să fi plecat foarte devreme, fără să facă nici cel mai mic zgomot. N-a lăsat nici o urmă prin preajmă.

— Ia stai puțin ! exclamă Clennam după ce se gîndi o clipă. Presupun că vrei s-o revezi, nu-i așa ?

— Da, bineînțeles. Vreau să-i mai ofer o șansă ; mama și cu Pet vor să-i mai ofere o șansă. Poftim, chiar și dumneata, continuă domnul Meagles, pe un ton stăruitor, ca și cum personal n-ar fi avut nici un motiv să se supere, vrei să-i mai dai o șansă sărmanei fete pătimașe... știu, Clennam.

— Ar fi într-adevăr o cruzime și ciudat din partea mea dacă judecam altfel, zise Clennam, cînd dumneavoastră toți sînteți gata s-o iertați. Dar ce voiam să te-ntreb, nu te-ai gîndit cumva la domnișoara Wade ?

— Ba da, m-am gîndit, însă aceasta nu mi-a venit în minte decît după ce am bătut toată regiunea din preajmă, și nu știu dacă și atunci aș fi făcut-o, dar cînd m-am dus acasă, am găsit-o pe mama și pe Pet susținînd că Tatty-coram trebuie să fi plecat la dînsa. Atunci, desigur, mi-am amintit ce spunea în ziua aceea, la masă, cînd ai fost la noi pentru prima oară.

— Ai vreo idee unde poate fi găsită domnișoara Wade ?

— Drept să-ți spun, replică domnul Meagles, m-ai găsit așteptînd aici tocmai pentru că aveam în minte vag cam pe unde stă. Toți de la mine din casă avem impresia bizară, după cum se întîmplă uneori să se strecoare misterios cîte o idee în casa omului, fără ca cineva să știe exact de unde vine, dar fiecare crede că provine de la altcineva... impresia că locuiește sau că a locuit undeva pe aici.

Domnul Meagles îi întinse un petec de hîrtie pe care era scris numele uneia dintre cele mai prăpădite străzi lăturalnice din cartierul Grosvenor, lîngă Park Lane.

— Nu e trecut nici un număr, spuse Arthur privind notița.

— Nici pomeneală de număr, dragul meu Clennam ! exclamă prietenul său. Absolut nimic ! S-ar putea ca numele străzii să-l fi prins pur și simplu din aer, căci, îți spun, nimeni de la mine nu știe de unde a apărut. Oricum, întrebarea moarte n-are, și cum prefer să mă interesez însoțit decît singur, și cum dumneata ai călătorit împreună cu fata aceea imperturbabilă, m-am gîndit că poate...

Clennam termină fraza în locul lui și, după ce își luă iarăși pălăria, îi spuse că e gata.

Era o seară fierbinte de vară, cenușie, prăfoasă. Au mers cu trăsura pînă la capătul străzii Oxford și acolo coborîră pe lîngă Park Lane, cufundîndu-se într-un labirint alcătuit din străzi mari de o melancolică demnitate și din străzi mici, care se străduie să fie la fel de demne, dar nu izbutesc decît doar să pară și mai melancolice. O pădure de case unghiulare, cu niște porticuri și atenanse vechi de un gust dubios, orori care văzuseră lumina zilei datorită cine știe cărui trăsnit într-o epocă trăsnită, încă pretinzînd admirația oarbă a generațiilor viitoare, hotărîte să se impună astfel pînă s-or nărui la pămînt — se încruntau pe fundul amurgului. Locuințe mici, parazitare, parcă zgîrcite de dureri din tot trupul, începînd cu ușa pipernicită de la intrare, copiată după portalul uriaș al Excelenței-sale din Scuarul vecin, și pînă la fereastra strivită a budoarului dînd spre movilele de bălegar din străduța lăturalnică Mews [1], confereau serii un aspect jalnic. Case dărăpănate de o incontestabilă eleganță, dar fără a îngădui sălășluirea tihnită altcuiva decît doar miasmelor puturoase, păreau să fie ultimele avortoane din unirea consanguină a unor palate opulente ; și acolo unde ferestruicile și balconașele cîrpite se susțineau pe un fel de drugi subțiratici din fier, semănau cu niște scrofuloși sprijinindu-se în cîrje. Ici-colo, cîte un blazon, conținînd întreaga știință a heraldicei, domina strada ca un arhiepiscop predicînd despre deșertăciune.

Prăvăliile, puține la număr, nu puneau marfa la vedere, căci nu se sinchiseau deloc de părerea publicului. Plăcintarul știa cine fusese trecut în catastif, de aceea putea sta liniștit ; se mulțumea să țină în geam cîteva borcane de sticlă pline cu bomboane vechi de mentă și vreo jumătate duzină de probe din peltea de coacăze. Cîteva naramze erau întreaga concesie pe care zarzavagiul o făcea pentru gustul vulgului. Un singur coș, căptușit cu mușchi, conținînd ouă de nagîț, alcătuia tot ce avea de

[1] *Mews*, în traducere : îngrăditură pentru păstrat vulturii și totodată grajduri, înjghebate laolaltă, în deplină vecinătate, deoarece condorii și caii slujeau deopotrivă pentru escapadele de vînătoare ale regelui.

spus vînzătorul de păsări prostimii. S-ar fi zis că toată lumea de pe străzile acelea (totdeauna e așa la această oră și în acest anotimp) ieșise să cineze în oraș, dar nimeni nu părea să aibă oaspeți la masă.

Pe peroanele caselor se tolăneau lachei împopoțonați cu pene pestrițe, scînteietoare și capetele pudrate, ca o specie dispărută de păsări monstruoase ; și majordomi, oameni singuratici, rezervați în comportament, fiecare dintre ei neîncrezători parcă în toți ceilalți confrați. În Park, trăsurile încetaseră uruitul pe ziua aceea ; felinarele erau aprinse, pezevenghii de rîndași tineri, încorsetați în niște veșminte prea pe corp, cu picioare deformate ca și mintea lor deformată, tălălăiau doi cîte doi, mestecînd fire de paie și împărtășindu-și taine suspecte. Ciinii dalmațieni, obișnuiți să plece odată cu trăsurile, atît de legați erau de echipajele luxoase încît aveau un aer de condescendență cînd catadicseau să pornească fără ele, îi însoțeau pe servitori încoace și încolo în cursele lor. Din cînd în cînd mai apărea și cîte o cîrciumioară retrasă, care n-avea nevoie să fie dusă în spinare de clienți, și unde domnii fără livrea nu prea erau bine primiți.

Această ultimă descoperire a fost făcută de către cei doi prieteni de-a lungul investigațiilor lor. Nimeni nu auzise cîndva de vreo persoană numită domnișoara Wade, nici acolo, nici în altă parte, și care să fi locuit în strada căutată de ei. Aceasta era una din străzile parazite : lungă, monotonă, îngustă, sumbră și tristă, ca un cavou din cărămidă și mortar. Întrebară la mai multe porți joase din preajmă, unde cîte un băiețandru abătut stătea cu bărbia înfiptă în capătul unei balustrade de la o scăriță abruptă cu trepte de lemn, dar nu izbutiră să afle nimic satisfăcător. Porniră în susul unei străzi pe un trotuar, și se întoarseră pe celălalt, tocmai cînd doi vînzători de ziare vesteau în gura mare un eveniment extraordinar, care niciodată nu s-a mai petrecut și nu se va mai petrece niciodată, sfredelind cu glasurile lor răgușite pînă și în cele mai tainice alcovuri — dar nimic, nici de astă dată. Pînă la urmă zăboviră în colțul străzii de unde porniseră. Se întunecase de-a binelea și nu puteau spune că știau mai mult ca la început.

Pe aceeași stradă pe unde trecuseră de mai multe ori se afla o casă aparent liberă, cu aspect neîngrijit, cu bilete de închiriat în ferestre. Biletele, ca o varietate în alaiul funebru, erau aproape un ornament. Fie pentru că ținuseră minte casa în mod special, ori pentru că domnul Meagles și el însuși căzuseră de acord în două rînduri trecînd pe-acolo : „E limpede că nu locuiește aici", Clennam propuse acum să revină și înainte de a pleca definitiv să mai încerce o dată la casa aceea. Domnul Meagles consimți și se duseră înapoi.

Ciocăniră o dată, sunară o dată, dar nici un răspuns.

— Casa e pustie, spuse domnul Meagles, trăgînd cu urechea.

— Să mai încercăm, propuse Clennam și iarăși bătu.

Se auzi atunci zgomot înăuntru și cineva tîrșiindu-și pașii către ușă.

Intrarea îngustă era atît de întunecoasă încît ar fi fost cu neputință să-ți dai seama cine deschisese ușa ; dar părea să fie o bătrînă.

— Scuzați deranjul, zise Clennam. Ne-ați putea spune unde locuiește domnișoara Wade ?

Vocea din întuneric răspunse în chip neașteptat :

— Aici locuiește.

— Este cumva acasă ?

Cum nu obținură nici un răspuns, domnul Meagles întrebă din nou :

— Vă rog, e acasă ?

După un alt răgaz, vocea rosti brusc :

— Cred că este ; veniți mai bine-năuntru și am să-ntreb.

Se treziră fără multă vorbă închiși în casa nespațioasă și cufundată în beznă ; silueta se îndepărtă cu un foșnet și de undeva de mai sus, spuse :

— Poftiți, vă rog ; puteți merge fără grijă, nu vă împiedicați de nimic în cale.

Urcară scara pe bîjbîite către o lumină slabă, care nu era altceva decît licărul felinarelor străzii trecînd printr-o fereastră ; și silueta îi părăsi încuiați într-o încăpere neaerisită.

— Ciudat, Clennam, zise încet domnul Meagles.

— Foarte ciudat, încuviință Clennam, pe același ton, dar am izbutit, asta-i principalul. Se vede venind cineva cu o lumină !

Lumina era o lampă adusă de o bătrînă foarte murdară, foarte zbîrcită și uscată.

— E-acasă, zise femeia (era aceeași voce de la început), vine numaidecît.

După ce puse lampa pe masă, bătrîna își șterse mîinile cu șorțul — lucru pe care, dacă l-ar fi făcut o veșnicie, tot nu și le putea curăți — îi examină pe vizitatori cu o pereche de ochi încețoșați și se retrase de-a-ndărătelea.

Persoana pe care o căutau, dacă locuia cumva în casa aceea, atunci părea instalată acolo ca într-un caravanserai oriental. Un covoraș pătrat în mijlocul odăii, cîteva mobile care nu aparțineau evident încăperii și un vălmășag de cufere și obiecte de voiaj alcătuiau întreaga gospodărie. Pesemne din vremea locatarului anterior, mai statornic, micul apartament înăbușitor se chivernisise cu o oglindă mare între două ferestre și o consolă aurită, însă poleiul de aur se dusese, era veșted ca și florile de anul trecut, iar sticla oglinzii atît de pîcloasă, de parcă ar fi avut puteri miraculoase de a păstra imaginea tuturor negurilor și a intemperiilor pe care le reflectase. Oaspeții dacă avură răgaz un minut-două să se uite în jur, cînd ușa se deschise și intră domnișoara Wade.

Era absolut la fel ca atunci cînd își luaseră rămas bun. Tot așa de frumoasă, tot așa de batjocoritoare, tot așa de stăpînă pe sine. Nu se arătă deloc surprinsă cînd dădu cu ochii de ei, cîtuși de puțin emoționată. Îi rugă să se așeze și, refuzînd să ia loc ea însăși, trecu direct la chestiune, fără nici o altă introducere.

— Cred că știu, spuse, motivul pentru care m-ați onorat cu această vizită. Să vedem despre ce e vorba, neîntîrziat.

— Motivul, domnișoară, începu domnul Meagles, este Tattycoram.

— Mi-am închipuit eu.

— Domnișoară Wade, continuă domnul Meagles, vreți să fiți atît de bună să ne spuneți dacă știți ceva în legătură cu ea ?

— Desigur. Știu că e aici, la mine.

— Atunci, domnișoară, zise domnul Meagles, îngăduiți-mi să vă aduc la cunoștință că aș fi fericit s-o iau înapoi, și că soția și fiică-mea deopotrivă ar fi fericite dacă s-ar întoarce. A fost vreme îndelungată la noi, nu vom uita că are anumite pretenții în ceea ce ne privește și sper că vom ști să fim indulgenți.

— Veți ști să fiți indulgenți ? replică ea pe un ton egal, cumpănit. Pentru ce ?

— Cred că prietenul meu, domnișoară Wade, se referă, interveni Arthur Clennam, văzîndu-l pe domnul Meagles în încurcătură, la stările de furie pătimașă cărora uneori cade pradă sărmana fată, cînd se socotește nedreptățită. Atunci uită amintirea clipelor mai bune.

Domnișoara Wade își îndreptă privirile spre el, cu un zîmbet.

— Serios ? se mulțumi să rostească.

Stătea în picioare lîngă masă atît de calmă, de nepăsătoare, după ce răspunsese astfel explicației lui Clennam, încît domnul Meagles se uita țintă la ea, oarecum fascinat, și nici măcar nu mai apucă să-l privească pe Arthur spre a-i da de înțeles să continue.

După ce așteptă cîteva clipe, destul de stînjenit, Arthur spuse :

— N-ar fi bine ca domnul Meagles s-o poată, eventual, vedea, domnișoară Wade ?

— Foarte simplu, spuse ea. Vino aici, fetițo.

Rostind aceste cuvinte, ea deschise o ușă ; acum conducea fata înăuntru, ținînd-o de mînă. Era ceva foarte curios să le vezi stînd amîndouă în picioare : fata, cu mîna rămasă liberă, făcînd cute în corsajul rochiei cu un aer jumătate nehotărît, jumătate pătimaș ; domnișoara Wade, cu calmul ei imperturbabil, se uita atentă la ea, trădînd ochilor unui observator fin, tocmai în acest calm, patima nestăvilită a propriului ei temperament, așa cum un văl trădează silueta pe care o acoperă.

— Iată, spuse ea, pe tonul egal de mai înainte. Iată-l pe binefăcătorul dumitale, pe stăpînul dumitale. Vrea să te ia înapoi, draga mea, dacă apreciezi favoarea pe care ți-o face și vei consimți să te duci. Vei putea ajunge din nou o otreapă pentru drăgălașa sa fiică, o sclavă la cheremul toanelor ei plăcute, și o jucărie în casă, mărturia vie

a bunătății acestei familii. Îți vei putea recăpăta numele caraghios, care te desemnează hazliu ca pe o ființă aparte, căci e drept să te desemneze ca pe o ființă aparte... Originea, știi ; nu trebuie să uiți originea... Te poți întoarce la fiica acestui domn, Harriet, pentru a sluji să-i reamintești propria ei superioritate și grațioasa ei condescendență. Vei putea redobîndi toate aceste avantaje și încă altele deopotrivă, care, îndrăznesc să cred, îți răsar în minte, în timp ce eu le evoc și pe care le pierzi refugiindu-te la mine... pe toate le poți redobîndi spunînd acestor domni cît de smerită și de plină de pocăință ești, și că te-ntorci la ei spre a fi iertată. Ce zici, Harriet ? Vrei să pleci ?

Fata, căreia sub înrîurirea acestor cuvinte îi sporise mînia treptat-treptat, îmbujorîndu-se la față, răspunse înălțîndu-și ochii negri, sclipitori și strîngînd mîna peste cutele pe care nu contenise să le facă :

— Mai bine mor !

Domnișoara Wade, stînd încă în picioare alături de ea și ținînd-o de mînă, dădu liniștită ocol din priviri și spuse cu un zîmbet :

— Domnilor ! Ce vă mai rămîne de făcut ?

Sărmanul domn Meagles, consternat la culme, auzind cum îi erau răstălmăcite temeiurile și demersurile sale, fusese incapabil pînă atunci să intervină cu un singur cuvînt măcar ; dar, în sfîrșit, își recăpătă graiul.

— Tattycoram, zise el, căci și acum vreau să-ți spun la fel, știind că n-am avut nici o intenție rea cînd te-am numit astfel, știind de asemenea că ți-ai dat seama de asta...

— Nu, nu mi-am dat seama, îl întrerupse fata, privind iarăși în sus și aproape rupîndu-și rochia cu aceeași mînă febrilă.

— Nu, poate nu acum, reluă domnul Meagles, cît timp ochii domnișoarei te fixează atît de stăruitor, Tattycoram (ea îi privi o clipă), și cît timp te afli sub puterea sa, pe care vedem că o exercită asupra dumitale ; nu, nu acum, poate, ci altcîndva. Tattycoram, n-am s-o întreb pe domnișoara dacă dumneaei crede ceea ce a spus, fie și în momentul de furie și dușmănie în care eu, precum și prietenul meu aici de față știm că a vorbit, deși se stăpînește cu o vioiciune care nu se prea poate uita de cum ai văzut-o o dată. N-am să te-ntreb nici pe dumneata, care îți aduci

aminte de casa mea și de tot ce se leagă de ea, dacă și dumneata crezi. Doar atît aș mai vrea să spun, că n-ai nici o promisiune de făcut mie sau alor mei și nu va trebui să ceri nimănui iertare ; tot ce te rog pe lumea asta să faci, Tattycoram, este să numeri pînă la douăzecișicinci.

Fata se uită o clipă la el și apoi rosti, încruntîndu-se :

— Nu vreau ! Domnișoară Wade, luați-mă de-aici, vă rog.

Lupta care se dădea în sufletul ei nu se potolise acum ; avea loc între furia pătimașă și îndărătnicie. Culoarea aprinsă a feței, sîngele care-i zvîcnea în vine, răsuflarea accelerată, toate acestea păreau să facă front comun pentru a o împiedica de a reveni asupra hotărîrii luate.

— Nu vreau ! Nu vreau ! Nu vreau ! repetă ea cu glas scăzut, gros. Mai bine mă las tăiată bucățele. Mai bine mă tai singură bucată cu bucată !

Domnișoara Wade îi dădu drumul din strînsoare, își petrecu o clipă mîna pe după gîtul fetei în semn de ocrotire și apoi spuse, privind roată, cu zîmbetul de mai înainte, vorbind exact pe același ton :

— Domnilor ! Ce vă mai rămîne de făcut ?

— Oh, Tattycoram, Tattycoram ! exclamă domnul Meagles, sprijinindu-și totodată cuvintele cu un gest de implorare. Ascultă glasul acestei domnișoare, privește-o în față, caută să vezi ce se află în inima sa și gîndește-te ce te așteaptă în viitor. Copila mea, orice ai crede, influența acestei ființe asupra dumitale... surprinzătoare pentru noi, și nu consider că merg prea departe spunînd că mi se pare catastrofală... provine dintr-o fire mai groaznic de pătimașă decît a dumitale, dintr-un caracter mai violent ca al dumitale. Ce veți putea deveni stînd împreună ? Ce-ar putea rezulta de aici ?

— Sînt singură aici, domnilor, rosti domnișoara Wade fără nici o schimbare în voce ori atitudine. Spuneți tot ce doriți.

— Politețea, domnișoară, trebuie să cedeze în fața acestei fete greșit îndrumate, zise domnul Meagles, în situația ei primejdioasă de astăzi, deși sper să n-o pierd cu totul din ochi, chiar și acum, cînd îmi dau seama ce mare rău îi pricinuiți în fața mea. Scuzați-mă dacă vă voi aminti în prezența ei... trebuie s-o fac... dumneavoastră

ați fost un mister pentru noi toți și n-aveați nimic comun cu vreunul dintre noi, cînd din nenorocire i-ați apărut în cale. Nu știu cine sînteți, dar nu ascundeți, nu puteți ascunde spiritul întunecat care vă animă. Dacă s-ar întîmpla să fiți una din acele femei, care, dintr-o cauză sau alta, au plăcerea perversă de a-și face vreuna din semenele lor la fel de vrednică de plîns ca și ea — sînt destul de bătrîn ca să fi auzit despre asemenea specimene —, o pun în gardă împotriva dumneavoastră și pe dumneavoastră vă pun în gardă împotriva dumneavoastră însivă.

— Domnilor ! spuse domnișoara Wade, calmă. Cînd terminați... domnule Clennam, poate că vă veți lua prietenul...

— Nu înainte de a mai face un efort, stărui domnul Meagles, cu dîrzenie. Tattycoram, sărmana și draga mea fată, numără pînă la douăzecișicinci !

— Nu da cu piciorul speranței, certitudinii oferite de omul acesta bun, zise Clennam pe un ton scăzut, apăsat. Întoarce-te la prietenii pe care nu i-ai uitat. Mai gîndește-te puțin !

— Nu vreau ! Domnișoară Wade, spuse fata cu pieptul fremătînd și cu mîna la gît, luați-mă de aici !

— Tattycoram, stărui domnul Meagles. Încă o dată ! Singurul lucru care ți-l cer pe lume, copila mea ! Numără pînă la douăzecișicinci !

Își astupă bine urechile cu mîinile, iar părul ei negru, scînteietor, i se răsfiră de-a valma, din pricina gestului violent, și își întoarse îndărătnică fața către perete. Domnișoara Wade, care în timpul acestui suprem apel o urmărise din priviri, cu surîsul ei ciudat și atent pe buze, cu o mînă dusă la piept, încercînd să se înfrîneze, la fel cum o urmărise din priviri la Marsilia, cînd fata avusese o criză de nervi, își petrecu apoi brațul pe după mijlocul ei, de parcă punea stăpînire pentru totdeauna pe ea.

Și chipul ei exprima limpede triumful, cînd se întoarse să-și ia rămas bun de la vizitatori.

— Deoarece este pentru ultima oară cînd am această onoare, rosti ea, și cum ați spus că nu știți nimic despre mine și nici despre motivele înrîuririi mele în cazul de față, aflați însă că această înrîurire se bazează pe o cauză

comună. Ceea ce reprezintă jucăria dumneavoastră stricată în privința originii sale, același lucru îl reprezint și eu. N-are un nume, așa cum nici eu nu am. Nedreptatea la care este supusă este și cea la care sînt eu supusă. Altceva nu mai am nimic de spus.

Se adresase domnului Meagles, care ieși mîhnit din încăpere. Cum Clennam plecă după el, ea îi spuse, cu același sînge rece și pe același ton cumpătat, dar cu un zîmbet întîlnit numai pe chipurile oamenilor cruzi, un zîmbet abia schițat, care saltă nările și atinge doar buzele, și în loc să dispară treptat, se șterge subit cînd nu-și mai are rostul :

— Sper că viitoarea soție a scumpului dumneavoastră prieten, domnul Gowan, va fi fericită de contrastul dintre originea ei și originea acestei fete și a mea, precum și de soarta bună, rangul înalt ce o așteaptă.

Capitolul XXVIII

DISPARIȚIA NIMĂNUI

DOMNUL Meagles, nemulțumit de strădaniile făcute pentru a-și aduce înapoi protejata rătăcită, adresă, nu numai ei, ci și domnișoarei Wade, cîte o scrisoare de dojană, învăluită în bunăvoință. Deoarece nu primi *nici* un răspuns la aceste epistole și la o alta — scrisă îndărătnicei fete de mîna fostei ei stăpîne, tînăra Pet — care ar fi mișcat-o, dacă ceva putea s-o emoționeze (toate cele trei scrisori au revenit după cîteva săptămîni, fiind refuzate la poarta casei), el o împuternici pe doamna Meagles de a încerca să stea personal de vorbă. Fiindcă onorabila

doamnă nu izbuti să pună la punct acest lucru, pentru că i se interzisese cu hotărîre să intre în casă, domnul Meagles îl imploră pe Arthur să mai caute o dată să vadă ce putea face. El consimți cu plăcere, însă nu reuși să descopere decît că bătrînei i se lăsase în grijă casa goală, că domnișoara Wade era plecată, iar bruma de mobilă dispăruse și că bătrîna accepta cu recunoștință oricît de mulți bani i-ar fi dat, dar că nu-i putea furniza în schimb nici o informație ; ar fi putut să-i pună la îndemînă pentru lectură procesul-verbal referitor la bunurile imobile depus în vestibul de către tînărul agent locativ.

Chiar și după seria asta de eșecuri, domnul Meagles nu voi să renunțe la ingrata aceea și nici s-o lase în plata Domnului, căci încă mai spera că bunele ei sentimente vor triumfa asupra laturii întunecate a firii ei. Timp de șase zile la rînd, el dădu publicității în ziarele de dimineață un anunț discret redactat, în termeni învăluiți, despre o anumită tînără persoană care, părăsind recent căminul fără să chibzuiască, putea să se întoarcă la adresa lui din Twickenham, că totul va fi așa cum fusese mai înainte și că nu va trebui să se teamă de nici un reproș. Drept consecințe neașteptate ale acestei note din presă, domnul Meagles află pentru prima oară cu groază că zilnic trebuie să fie sute de tinere persoane care-și părăsesc căminele fără să chibzuiască — deoarece cîrduri de tineri se prezentau, din greșeală, la Twickenham și, nefiind întîmpinați cu căldură, cereau în general o compensare sub formă de despăgubiri, plus plata birjei dus și întors.

Aceștia însă n-au fost singurii mușterii nepoftiți aduși de anunț. Roiul de milogi epistolari totdeauna la pîndă cu limba scoasă după vreun chilipir, oricît de neînsemnat, pe care să-și înjghebeze misiva, îl informau pe domnul Meagles că citind anunțul erau îndemnați să i se adreseze cu încredere ca să-i ceară diferite sume, variind între zece șilingi și cincizeci de lire sterline, nu pentru că ar fi știut ceva despre tînăra persoană, ci pentru că simțeau că făcînd aceste daruri, autorul anunțului își va ușura mult piatra de pe suflet. Tot astfel, cîțiva inventatori s-au slujit de același prilej pentru a intra în corespondență cu domnul Meagles ; unii, de pildă, i-au adus la cunoștință că, atrăgîndu-li-se atenția asupra anunțului, se ofereau ca în ca-

zul cînd vor auzi vreodată ceva despre tînăra persoană să-l informeze neîntîrziat, dar dacă pînă atunci le-ar avansa mijloacele băneşti necesare pentru perfecţionarea unui anumit model de pompă, în întregime nou, vor izvorî de aici rezultate dintre cele mai fericite pentru omenire.

Domnul Meagles şi familia sa, înglodaţi în aceste împrejurări descurajatoare, începură, deşi cu inima strînsă, să renunţe la Tattycoram, ca fiind irecuperabilă, cînd patronii noii şi întreprinzătoarei firme Doyce şi Clennam porniră într-o sîmbătă la drum spre vila din Twickenham, unde aveau să stea pînă luni. Asociatul mai vîrstnic luă diligenţa, celălalt bastonul.

Într-o seară tihnită de vară, soarele coborînd la asfinţit îşi revărsa ultimele raze asupra lui, pe cînd se apropia de capătul plimbării şi străbătea lunca fluviului. Trăia senzaţia de pace, de despovărare a grijilor, pe care calmul priveliştii de ţară o stîrneşte în pieptul orăşenilor. Tot ce vedea în jur era fermecător şi senin. Frunzişul bogat al copacilor, iarba luxuriantă presărată cu flori sălbatice, micuţele insule de verdeaţă din mijlocul fluviului, salbele de trestie, nuferii plutind pe oglinda apei, vocile îndepărtate din bărci aduse spre el ca o muzică pe şuvoiul unduios şi în răsuflarea înserării — totul exprima odihnă. În saltul unui peşte peste apă, la răstimpuri, plescăitul unei vîsle, ori piuitul unei păsări încă de veghe, sau în lătratul îndepărtat al unui cîine, ori mugetul unei vaci — în toate aceste sunete domnea duhul odihnei, care parcă-l împresura de pretutindeni din văzduhul înmiresmat. Pe cer, dungile lungi de purpură aurii şi dîra învăpăiată a soarelui ce se prăvale — totul era de un calm dumnezeiesc. Peste coamele arborilor vinete din depărtare şi pe spinările verzi de mai aproape, pe care înserarea le cotropea alene, aceeaşi tihnă străjuia. Între priveliştea aievea şi umbra ei pe apă nu era nici o stavilă ; amîndouă atît de neclintite şi limpezi, şi, cu toate că învăluite în taina solemnă a vieţii şi morţii, aduceau speranţă în inima molcomită a pribeagului, prin frumuseţea lor delicată şi înduioşătoare.

Clennam se opri, ca în atîtea rînduri, să se uite în jur şi să lase ce vedea să-i pătrundă mai adînc în suflet, aşa cum umbrele, privindu-le, păreau că se cufundă tot mai

mult în apă. Porni din nou, agale, cînd zări o siluetă pe potecă dinaintea lui, pe care, poate, o și contopea în impresiile stîrnite de seara aceea blîndă.

Era Minnie, singură. Ținea niște trandafiri în mînă și parcă stătea locului. Dînd cu ochii de el, îl așteptă. Venea spre el, ceea ce însemna că apăruse din direcția opusă. Părea puțin agitată, cum n-o mai văzuse niciodată pînă atunci, și pe măsură ce se apropia de ea, deodată îi răsări în minte gîndul că se afla acolo anume ca să-i vorbească.

Ea îi întinse mîna și-i spuse :

— Ești mirat că mă-ntîlnești aici, singură ? Dar e o seară atît de minunată ! Am hoinărit mai departe decît voiserm la-nceput. Mi-am închipuit eu că s-ar putea să te-ntîlnesc, și asta mi-a dat ghes. Totdeauna vii pe acest drum, nu-i așa ?

Cînd Clennam îi răspunse că acesta-i era drumul preferat, simți că-i tremura mîna la brațul lui și văzu cum trandafirii tremurau de asemenea.

— Îmi dai voie să-ți ofer unul, domnule Clennam ? I-am cules cînd am ieșit din grădină. De fapt, pentru dumneata i-am cules îndeosebi, căci eram aproape sigură că o să te-ntîlnesc. Domnul Doyce a sosit acum mai bine de un ceas și ne-a spus că vii pe jos.

Și mîna lui tremura cînd primi unul sau doi trandafiri ; îi mulțumi. Acum se aflau pe o alee străjuită de copaci. Ajunseseră acolo fără să-și dea seama care din doi condusese pașii celuilalt. Niciodată n-a știut cum a fost.

— E foarte întuneric aici, dar foarte plăcut la ora asta. Străbătînd umbra aceasta de-a lungul ei și ieșind pe sub bolta luminoasă din celălalt capăt, cred că apucăm calea cea mai scurtă pînă la bac și de-acolo la vilă.

Cu o pălărie simplă de grădină, îmbrăcată într-o rochie ușoară de vară, cu părul ei bogat, castaniu, adunat în bucle naturale jur împrejurul chipului, cu ochii ei minunați întîlnindu-i pe ai lui o clipă, cu o expresie în care respectul și încrederea se împleteau într-un soi de grijă sfioasă pentru el, era atît de frumoasă, că fusese bine pentru liniștea lui — sau rău, nu prea știa — că luase hotărîrea fermă la care așa de îndelung reflectase.

Ea destrămă tăcerea vremelnică întrebîndu-l dacă aflase că tata se gîndea să facă o nouă călătorie în străină-

tate. Îi spuse că a auzit vorbindu-se. După o altă tăcere vremelnică, adăugă, șoväind oarecum, că tata renunțase la acest proiect.

El se gîndi numaidecît: „se căsătoresc".

— Domnule Clennam, rosti ea, șoväind, cu și mai multă sfială și pe un ton atît de scăzut, încît el trebui să se plece ca s-o poată auzi, aș vrea, sincer, să-ți fac confidențe, dacă n-ai avea nimic împotrivă și mi-ai îngădui acest lucru. De cînd doresc s-o fac... pentru că am simțit că vei deveni marele nostru prieten.

— Cum aș putea fi altfel decît mîndru de a merita, oricînd, încrederea dumitale ! ? Te rog să ai încredere în mine.

— Nu mi-ar fi fost niciodată teamă de a-ți acorda încrederea mea, replică ea, privindu-l drept în față. Cred c-aș fi făcut asta cu cîtva timp în urmă, dar n-am știut cum să procedez. Însă nu prea știu cum să procedez nici chiar în clipa aceasta.

— Domnul Gowan, spuse Arthur Clennam, are motive de a fi foarte fericit. Dumnezeu să-i binecuvînteze viitoarea soție și pe el !

O podidiră lacrimile cînd încercă să lege cîteva cuvinte de mulțumire. El o liniști și-i strînse mîna care tremura împreună cu trandafirii la brațul lui ; îi luă florile rămase și le duse la buze. În clipa aceea i se păru că abia atunci renunța, în sfîrșit, la raza de speranță aproape să se stingă ce pîlpîise în inima Nimănui, pricinuindu-i atîta durere și cazină ; de acum el deveni în propriii lui ochi, față de orice nădejde ori proiecte de acest soi, un om mult mai în vîrstă, care încheiase acest capitol al vieții.

El așeză florile la piept și apoi se plimbară scurt timp, agale și în tăcere, pe sub copacii umbroși. Apoi o întrebă pe un ton de binevoitoare vioiciune dacă mai avea ceva să-i spună lui, prietenul ei și al tatălui ei, cu mulți ani mai în vîrstă decît ea ; nu voia cumva să-i încredințeze o mărturisire, să-i ceară vreun serviciu, un sprijin cît de mic prin care să contribuie la fericirea ei și care lui să-i procure satisfacția trainică de a ști că a putut face și el ceva ?

Tocmai voia să-i răspundă, cînd se înduioșă de un necaz ascuns ori de o simpatie tăinuită... ce o fi fost ?... și exclamă, din nou izbucnind în plîns :

— Oh, domnule Clennam ! Bunul și generosul meu prieten, spune-mi dacă nu mă învinovățești.

— Să te învinovățesc ? rosti Clennam. Scumpa mea copilă ! Eu să te învinovățesc ? Nu !

După ce se agăță cu amîndouă mîinile de brațul lui, privindu-l în față, încrezătoare, ea îngăimă în pripă cîteva cuvinte de mulțumire din adîncul inimii (dacă inima o fi oare izvorul sincerității), apoi se domoli, treptat, uneori încurajată de o vorbă din partea lui, în vreme ce mergeau agale și aproape în tăcere pe sub copacii tot mai întunecoși.

— Și acum, Minnie Gowan, spuse în cele din urmă Clennam, zîmbind ; nu vrei nimic să mă-ntrebi ?

— Oh ! Am foarte multe să te-ntreb.

— Așa se și cuvine ! Îmi închipuiam eu ; nu sînt dezamăgit.

— Știi cît de iubită sînt acasă și cît de mult iubesc căminul nostru. Poate că ți-e greu să mă crezi, dragă domnule Clennam, zise ea, foarte agitată, văzînd că plec de acolo la alegerea mea, de bunăvoie, dar iubesc căminul nespus de mult !

— Sînt sigur de asta, rosti Clennam. Cum îți închipui că m-aș îndoi ?

— Nu, nu. Pare însă ciudat, chiar și în ochii mei, că, iubindu-l atît de mult și fiind acolo atît de iubită, mă pot decide să-l părăsesc. Dă impresia unei dovezi de nepăsare, de ingratitudine.

— Draga mea copilă, spuse Clennam, ăsta-i mersul firesc al lucrurilor și transformarea adusă de timp. Așa se-ntîmplă peste tot.

— Da, știu ; dar nu pretutindeni rămîne un asemenea gol ca în căminul nostru cînd voi fi plecată. Nu că n-ar exista fete mult mai bune ca mine, mai demne de a fi iubite și mai înzestrate decît mine ; nu că ar fi cine știe ce de capul meu — dar și-au pus atîtea speranțe în mine !

Inima lui Pet era plină de afecțiune ; începu să plîngă gîndindu-se la ce urma să se întîmple.

— Știu ce schimbare va însemna aceasta pentru tata, căci știu foarte bine că nu voi putea fi pentru el, la început, ceea ce sînt de atîția ani. Și tocmai atunci, domnule Clennam, atunci, mai mult ca oricînd, te rog, te implor să-ți aduci aminte de el și să-i ții uneori de urît cînd vei putea avea puțin timp liber ; atunci să-i spui că știi că-l iubeam mai mult ca oricînd în viață cînd l-am părăsit. Fiindcă nu există om pe lume... chiar astăzi mi-a spus, cînd am stat de vorbă cu el... nu există om pe lumea asta la care să țină atît de mult ca la dumneata, și în care să aibă atîta încredere.

Ideea celor petrecute între tată și fiică îi căzu greu, pînă în adîncul inimii lui Clennam, ca un bolovan într-o fîntînă, încît îi dădură lacrimile. Se străduí să-i răspundă pe un ton vesel, dar nu atît de vesel cum ar fi vrut, că așa va proceda ; îi promitea solemn.

— Dacă nu vorbesc despre mama, reluă Pet, pe care emoția supărării nevinovate o făcea și mai drăguță decît ar fi crezut Clennam, încît nici nu îndrăzni să se uite la ea (chiar și acum, din care cauză începu să numere copacii aflați între ei și ultimele luciri ale zilei, pe măsură ce scădeau la socoteală), este pentru că mama mă va înțelege mai bine în această situație, va suferi de lipsa mea în chip deosebit și va privi viitorul altfel. Dumneata știi însă ce mamă excelentă, ce mamă devotată este, și n-ai s-o uiți nici pe ea, nu-i așa ?

Minnie putea să se bizuie pe el, spuse Clennam, putea conta că va face totul așa cum dorea ea.

— Și, dragă domnule Clennam, continuă Minnie, pentru că tata și cineva pe care nu-i nevoie să-l numesc nu se apreciază pe deplin și încă nu se înțeleg unul pe altul cum se va întîmpla, cu timpul ; și pentru că datoria, mîndria și bucuria noii mele vieți va fi să-i determin să se cunoască mai bine, să fie fericiți reciproc, să fie mîndri unul de celălalt, să se iubească unul pe altul, pentru că amîndoi mă iubesc atît de mult, încearcă, fiind un om atît de bun, un om cinstit, cînd nu voi mai fi acasă, cînd voi fi departe, încearcă să-l împaci pe tata cu cel pe care-l iubesc, caută să-i apropii puțin, slujește-te de marea dumitale influență ca tata să-l judece fără prejudecăți și să-l

vadă în adevărata lui lumină. Vrei să faci asta pentru mine, prietene, dumneata, care ai o inimă atît de nobilă ?

Sărmana Pet ! Biata copilă plină de iluzii deșarte ! Cînd s-au mai pomenit asemenea schimbări în raporturile firești dintre oameni ? A fost oare posibilă cîndva o împăcare între ființe fundamental deosebite ? Au mai încercat adesea și alte fete, Minnie, dar niciodată nu s-a reușit ; un eșec a fost totdeauna rezultatul.

Astfel gîndea Clennam. Dar el nu se destăinui ; era prea tîrziu. Îi promise că va face tot ce-i ceruse, și ea știa că se va ține de vorbă.

Ajunseseră la ultimul arbore al aleii. Ea se opri locului și își retrase brațul. Înălțînd ochii către ai lui și cu mîna care adineauri se sprijinise tremurînd de brațul lui Clennam, atinse unul din trandafirii pe care el îi ținea la piept, ca și cum ar fi vrut să dea mai multă forță rugăminții sale, și glăsui :

— Dragă domnule Clennam, în starea mea de fericire — pentru că sînt fericită, deși m-ai văzut plîngînd — n-aș putea suporta să las vreun nor între noi. Dacă ai cine știe ce motiv pentru care să fie necesar să mă ierți — nu pentru vreun rău pe care ți l-am făcut voit, ci pentru un necaz pricinuit fără să vreau, ori care ar fi fost în puterea mea să-l împiedic — iartă-mă în seara asta, din toată inima dumitale nobilă !

Clennam se aplecă să întîlnească obrazul acesta neprihănit, pe care-l atinse fără ca ea să se retragă. El o sărută și spuse :

— Cerul îmi este martor că n-am de ce să te iert.

Cînd se mai aplecă o dată spre fața ei inocentă, ea îi șopti :

— Adio !

— Adio ! repetă și el.

El își lua rămas bun de la toate speranțele de altădată... de la toate incertitudinile chinuitoare de odinioară ale Nimănui. O clipă mai apoi, ieșeau din alee braț la braț, așa cum intraseră ; și copacii parcă se cufundau în întuneric, ca propria lor perspectivă din trecut.

Glasurile domnului și doamnei Meagles și al lui Doyce se auzeau în apropiere lîngă poarta grădinii. Cînd Clennam deslușì rostindu-se numele lui Pet, le strigă :

— E aici, cu mine !

Au fost mirați, au rîs puțin pînă veniră și ei aproape; dar de îndată ce se adunară cu toții, tăcerea se așternu și Pet se retrase tiptil.

Domnul Meagles, Doyce și Clennam făcură o scurtă plimbare, în liniște, în sus și în jos pe malul fluviului, la lumina lunii care se ridica pe cer ; apoi Doyce rămase în urmă și intră în casă. Domnul Meagles și Clennam continuară plimbarea încă vreo cîteva minute fără să vorbească, pînă cînd celălalt destrămă tăcerea.

— Arthur, zise, îngăduindu-și pentru prima oară această familiaritate în felul lor de a se adresa, îți mai amintești cînd ne plimbam la Marsilia într-o dimineață toridă, privind portul ? Îți spuneam atunci că mamei și mie ni se pare că mica surioară a lui Pet, care a murit, crește laolaltă cu ea și se transformă deopotrivă cu ea.

— Îmi amintesc foarte bine.

— Îți mai aduci aminte ce-ți spuneam, că niciodată nu le-am putut separa în gîndurile noastre pe cele două gemene, și că ne închipuiam că tot ce se-ntîmplă cu Pet se-ntîmplă și cu cealaltă ?

— Da, ai dreptate.

— Arthur, zise domnul Meagles, foarte abătut, în seara asta voi duce mai departe această închipuire. În seara asta am impresia, dragă prietene, că dumneata ai iubit-o cu multă căldură pe fetița mea care s-a stins din viață, și că ai pierdut-o cînd ajunsese așa cum este Pet acum...

— Îți mulțumesc, murmură Clennam, mulțumesc ! Îi strînse mîna.

— Vrei să intrăm ? întrebă domnul Meagles, numaidecît.

— Puțin mai tîrziu.

Domnul Meagles se îndepărtă și el rămase singur. După ce merse în sus și în jos pe țărmul apei, preț de vreo jumătate de oră, sub clarul de lună pașnic, duse mîna la piept și scoase cu emoție un mănunchi de trandafiri. Poate că i-a strîns la inimă, ori poate i-a dus la buze, dar în orice caz s-a aplecat pe mal și i-a aruncat încet în puhoiul apei. Palizi și fantomatici sub clarul de lună, fluviul i-a purtat cu sine.

Cînd intră în casă, luminile străluceau cu vioiciune, iar chipurile asupra cărora cădeau, deopotrivă cu al lui, nu după mult timp oglindeau o veselie potolită. Au stat de vorbă despre multe și de toate (asociatul lui parcă niciodată nu risipise atîta vervă ca să-și petreacă vremea agreabil), apoi, la culcare — și au tras un somn bun. În timp ce florile, palide și fantomatice sub clar de lună, erau luate de fluviu, întocmai ca sentimentele cele mai nobile, altădată tăinuite în pieptul nostru, chiar lîngă inimă, purtate departe de noi în oceanul veșniciei.

Capitolul XXIX

DOAMNA FLINTWINCH CONTINUĂ SĂ VISEZE

ÎN toiul tuturor acestor evenimente, casa din centrul orașului păstra aerul mohorît și apăsător, iar stăpîna paralitică își continua aceeași existență uniformă. Dimineața, amiaza și noaptea, dimineața, amiaza și noaptea, fiecare se succedau și reveneau rînd pe rînd cu aceeași monotonie, mereu aceeași zilnică repetare a aceleiași perindări mecanice, asemenea unei mașinării plicticoase de ceasornic. Jilțul pe roți avea propriile asocieri de amintiri și visare, fără îndoială, ca orice loc unde se statornicește o făptură umană : imagini de străzi desfundate și case modificate, așa cum fuseseră pe vremea cînd cea care ocupa jilțul le putuse vedea ; imagini de oameni așa cum și aceștia arătau odinioară, cu unele concesii mărunte ori fără să țină deloc seamă de scurgerea

timpului, din clipa cînd le privise ultima oară. Ce numeroase trebuie să fi fost aceste imagini în îndelungata perindare a zilelor sumbre! Să oprești ceasornicul existenței harnice la ora cînd te trezești sechestrat în inactivitate, să presupui că omenirea a fost condamnată la imobilitate pentru că tu însuți te vezi năpăstuit în nemișcare, să fii incapabil de a aprecia diferitele schimbări exterioare altfel decît în raport cu existența noastră uniformă și meschină — iată slăbiciunea multor invalizi și meteahna mintală a aproape tuturor pustnicilor.

Ce scene și ce actori putea trece în revistă această femeie posomorîtă, zăcînd anotimp după anotimp numai în odaia ei, doar ea singură știa. Poate domnul Flintwinch, cu prezența-i diformă, zi de zi, avînd o influență dinafară, ca un fel de forță mecanică, ar fi izbutit să-i stoarcă taina, dacă ea opunea mai puțină rezistență, dar era prea puternică față de el. Cît despre jupîneasa Affery, aceasta avea destulă treabă, ba să stea cu ochii pe domnul și stăpînul ei și pe stăpîna infirmă cu o expresie de nedumerire mută, ba să umble prin casă după căderea întunericului cu șorțul peste cap, totdeauna ciulind urechile la zgomote ciudate și cîteodată să le și audă, fără să fi ieșit cîndva din starea ei de somnambulism bîntuit de strigoi și vise.

Afacerile se țineau lanț, după cum băgase de seamă jupîneasa Affery, căci bărbatu-său nu-și mai vedea capul de atîta lucru în birouașul lui, unde se perindau mai mulți oameni decît obișnuiau să-și facă apariția în ultimii ani. Nici nu-i de mirare, deoarece casa de multă vreme era aproape pustie; ce-i drept, el primea scrisori, vizite, ținea contabilitate și coresponda. Mai mult decît atît, mergea și pe la alte birouri, la antrepozite și docuri, la vamă, la cafeneaua Garraway [1] și la cafe-

[1] Cea mai veche cafenea din centrul Londrei — situată pe Change Alley — loc de întîlnire pentru oameni de afaceri; mai tîrziu a slujit drept salon de licitații (pentru proprietăți funciare etc.). Inițial, fusese vestită pentru ceaiul de calitate superioară, iar în ultimii ani ai existenței i se dusese vestea pentru vinul de Xeres și sandvișurile deosebit de gustoase. Cafeneaua a fost demolată în 1874.

neaua Jerusalem [1], la Bursă, în așa fel că mai tot timpul era într-un adevărat du-te-vino. Uneori seara, cînd doamna Clennam nu ținea neapărat să stea cu dînsa, se întîmpla să se ducă la vreo cîrciumă din preajmă, să mai afle din jurnalele de seară noutăți marinărești, ultimul curs al Bursei și să mai schimbe o vorbă de politețe cu căpitani de pe navele comerciale, care frecventau localul. Zilnic, la un moment dat, doamna Clennam împreună cu el aveau convorbiri de afaceri ; lui Affery i se părea, furișîndu-se peste tot ca să tragă cu urechea și să stea la pîndă, că cei doi mintoși făceau bani, nu glumă.

Starea de toropeală în care căzuse jumătatea domnului Flintwinch se manifesta în ultima vreme atît de vizibil în căutătura și în acțiunile sale, încît celor doi mintoși, care totdeauna o consideraseră săracă rău cu duhul, acum li se părea că începuse să ia cîmpii. Fie din cauză că avea o înfățișare mai prejos de profesiunea comercială, ori poate deoarece i se năzărise că faptul de a fi luat-o de nevastă nu cumva să stîrnească suspiciuni în mintea clienților punîndu-i la îndoială judecățile, domnul Flintwinch îi porunci să nu mai facă nici o aluzie la legătura lor matrimonială și să nu-l mai strige Jeremiah în afara trioului familial. Fiindcă ea mereu uita acest avertisment, asta îi sporea temerile, căci domnul Flintwinch obișnuia s-o pedepsească pentru greșelile ei, năpustindu-se asupra-i pe scară și zgîlțîind-o, astfel încît era nervoasă, neștiind exact cînd avea s-o mai prindă în cursă următoarea dată.

Într-o zi, Mica Dorrit terminase lucrul îndelungat în odaia doamnei Clennam și strîngea petecele și scamele înainte de a pleca spre casă. Domnul Pancks, căruia Affery tocmai îi dăduse drumul înăuntru, o întreba pe doamna Clennam de sănătate, adăugînd că „aflîndu-se prin partea locului" se abătuse pe aici, „să se intereseze de dumneaei" în numele proprietarului său. Doamna Clennam se uita foarte încruntată la el.

[1] Aflată în Cowper's Court, între Change Alley și Birchin Lane, era frecventată mai cu seamă de negustorii veniți din India și Australia.

— Domnul Casby știe, rosti ea, că la mine nu mai poate fi vorba de vreo schimbare. Schimbarea pe care o aștept eu este marea schimbare.

— Într-adevăr, doamnă ? replică Pancks, rătăcind cu privirea către figura micuței cusătorese, care, în genunchi, culegea ațele și capetele de pînză de pe covor. Arătați bine, doamnă.

— Îndur și eu ce mi-e dat să îndur, zise ea. Fă și dumneata ce trebuie să faci.

— Mulțumesc, doamnă, spuse domnul Pancks, asta mă străduiesc și eu.

— Te afli deseori prin partea locului, nu-i așa ? întrebă doamna Clennam.

— Păi, da, doamnă, mărturisi Pancks, cam așa se-ntîmplă în ultima vreme ; de cîtva timp încoace, tot pe-aici îmi fac veleatul, ba cu una, ba cu alta.

— Roagă-l pe domnul Casby și pe fiica lui să nu-și mai bată capul cu mine, trimițîndu-te aici pe dumneata. Cînd vor să mă vadă, ei știu foarte bine că sînt aici, gata totdeauna să-i primesc. Nu-i nevoie să se mai deranjeze să te trimită. Iar dumneata nu te mai osteni să vii.

— Nu-i nici un fel de osteneală, doamnă, spuse domnul Pancks. Dumneavoastră într-adevăr arătați neobișnuit de bine, doamnă.

— Mulțumesc, bună seara.

Modul de a se descotorosi de el, degetul îndreptat spre ușă era așa de categoric, de direct, încît domnul Pancks nu avu cum să mai prelungească vizita. El își zbîrli părul, cu aerul cel mai vesel, aruncă încă o privire spre micuța făptură și dădu să iasă cu toată forța aburilor.

— Bună seara, doamnă ; nu coborîți, doamnă Affery, cunosc drumul pînă la ușă !

Doamna Clennam, cu bărbia sprijinită în mînă, îl urmări atentă din ochi, plină de o sumbră neîncredere ; și Affery rămase nemișcată în picioare, cu privirea pironită asupra ei, vrăjită parcă.

Încet și dusă pe gînduri, doamna Clennam își întoarse ochii de la ușa pe unde Pancks ieșise către Mica Dorrit, care se ridica de jos. Apăsîndu-și și mai mult

bărbia în mînă, bolnava se uită țintă la Mica Dorrit, cu niște ochi iscoditori și posaci, pînă ce îi atrase luarea-aminte. Mica Dorrit roși sub această căutătură și privi în jos. Doamna Clennam n-o slăbi din ochi, tăcută.

— Mica Dorrit, spuse ea, cînd în sfîrșit destrămă liniștea, ce știi despre omul ăsta ?

— Nu știu nimic despre el, doamnă, doar că-l văd mereu pe unde mă duc și că mi-a vorbit.

— Ce ți-a spus ?

— N-am înțeles ce mi-a spus, e așa de ciudat. Nimic însă aspru sau neplăcut.

— De ce vine aici să te vadă ?

— Nu știu, doamnă, răspunse Mica Dorrit, cît se poate de sinceră.

— Știi că vine aici să te vadă pe dumneata ?

— Mi-am închipuit și eu, rosti Mica Dorrit. Dar nu înțeleg de ce ar veni aici sau în altă parte, doamnă, pentru acest lucru.

Doamna Clennam lăsă ochii în jos, cu chipul ei ferm și impasibil, absorbită de un anumit subiect ce o preocupa, ca adineauri, de persoana pe care parcă o și uitase. Tăcură cîteva minute pînă să se smulgă din această meditare și să-și reia atitudinea ei aspră.

Între timp, Mica Dorrit aștepta momentul să plece, dar nu îndrăznea să se miște, de teamă să n-o deranjeze pe doamna Clennam. În fine, se încumetă să părăsească locul unde rămăsese în picioare de cînd se ridicase și să vină aproape, ocolind jilțul pe rotițe. Se opri deoparte și-i spuse :

— Noapte bună, doamnă.

Doamna Clennam întinse mîna și o așeză pe brațul fetei. Mica Dorrit, nedumerită de acest gest, începu să tremure. Poate că-i veni în minte, pentru o clipă, povestea prințesei.

— Spune-mi, Mica Dorrit, întrebă doamna Clennam, ai mulți prieteni acum ?

— Foarte puțini, doamnă. În afară de dumneavoastră, doar pe domnișoara Flora și... încă cineva.

— Adică, rosti doamna Clennam făcînd semn spre ușă, omul acela ?

— Aa, nu, doamnă !

— Atunci, vreun prieten de al lui, poate ?

— Nu, doamnă. Mica Dorrit clătină din cap cu seriozitate. Aa, nu ! Nimeni care să-i semene ori să aibă ceva comun cu el.

— Bine ! exclamă doamna Clennam, zîmbind aproape. Nu-i treaba mea. Te-ntreb pentru că mă interesez de dumneata și deoarece cred că ți-am fost prietenă cînd n-aveai pe nimeni care să-ți dea o mînă de ajutor. Așa e ?

— Da, doamnă, e adevărat. Am venit deseori aici atunci cînd fără dumneavoastră și fără munca pe care mi-ați dat s-o fac noi n-am fi avut nici de unele.

— Noi ? repetă doamna Clennam, uitîndu-se la ceasul care odată aparținuse răposatului său soț, aflat acum totdeauna pe masa ei. Dar sînteți mai mulți ?

— Doar tata și cu mine, acum. Vreau să spun că nu am decît pe tata și pe mine de întreținut în mod regulat cu ce cîștig eu.

— Ai avut de suferit multe lipsuri, dumneata și tatăl dumitale și cine mai este ? întrebă doamna Clennam, vorbind domol și întorcînd ceasul pe toate fețele, furată de gînduri.

— Uneori am dus-o destul de greu, zise Mica Dorrit, cu glasul ei blînd, sfioasă și fără să se plîngă, dar nu mai greu, cred... decît mulți alții.

— Asta-i foarte bine spus ! replică iute doamna Clennam. Foarte adevărat ! Ești o fată bună și serioasă... Și recunoscătoare, de asemenea, dacă nu cumva greșesc.

— E și natural. N-am nici un merit în asta, zise Mica Dorrit.

Doamna Clennam, cu o duioșie, despre care visătoarea Affery nici n-ar fi visat că e în stare, trase spre ea fața micuței cusătorese și o sărută pe frunte.

— Acum du-te, Mica Dorrit, spuse ea, altfel o să fie prea tîrziu, sărmană copilă !

Din toate visele pe care jupîneasa Affery le-a acumulat de cînd începuse să se dedea acestei ocupații, niciodată nu visase ceva mai uimitor. I se făcea rău la gîndul că altă dată are să-l găsească și pe celălalt mintos sărutînd-o pe Mica Dorrit ; și apoi nu cumva cei doi min-

toşi s-or arunca unul în braţele celuilalt, vărsînd lacrimi de înduioşare pentru întreaga omenire ! Ideea asta pur şi simplu o năucea, cînd o conduse pe fată cu pas uşor pînă în josul scărilor, ca să fie sigură că uşa de la intrare era bine închisă. Deschizînd-o, ca s-o lase pe Mica Dorrit să iasă, dădu cu ochii de domnul Pancks, care, în loc să-şi vadă de drum, aşa cum logic ar fi fost de aşteptat, către un colţişor mai puţin fantastic şi printre fenomene mai fireşti, umbla de colo-colo prin curtea dinaintea casei.

În clipa cînd o văzu pe Mica Dorrit, trecu iute pe lîngă ea şi, ducînd un deget la nas, spuse (după cum jupîneasa Affery auzi desluşit) :

— Pancks ţiganul, care ghiceşte viitorul, şi plecă.

— Doamne, apără-ne ! strigă jupîneasa Affery. Acu a mai apărut şi un ţigan care ghiceşte viitoru ! Ce-o mai veni după asta ?!

Rămase pironită locului cu uşa deschisă, neştiind ce să mai creadă de această enigmă.

Era o seară ploioasă cu fulgere şi tunete. Norii zburau iute pe cer şi vîntul bătea în rafale, bălăbănind nişte obloane din vecinătate, care se desprinseseră, învîrtea giruetele şi apărătoarele de la hogeaguri, ruginite, dînd năvală roată prin cimitirul îngust din vecinătate, de parcă şi-ar fi pus în gînd să-i sufle afară din morminte pe cetăţenii ajunşi în lumea celor drepţi. Tunete înfundate, răbufnind odată din toate colţurile cerului, ca un mormăit, păreau să ameninţe cu răzbunarea împotriva acestei încercări de profanare, bolborosind : „Lasă-i în pace ! Lasă-i în pace !“

Jupîneasa Affery, a cărei frică de trăsnete şi fulgere putea fi comparată doar cu groaza de casa bîntuită de strigoi, unde totdeauna domnea un întuneric prematur şi nefiresc, stătea nehotărîtă : să meargă înăuntru sau nu, cînd uşa rezolvă chestiunea închizîndu-se din pricina unei rafale violente de vînt şi lăsînd-o pe dinafară. „Acum ce mă fac ? Ce mă fac ?“ strigă jupîneasa Affery, frîngîndu-şi mîinile, în ultimul ei vis neplăcut. „Cînd mă gîndesc că ea e singură înăuntru şi nu poate coborî s-o deschidă, aşa cum nici morţii din cimitir nu pot.“

În această dilemă, jupîneasa Affery, cu șorțul peste cap, pavăză împotriva ploii, alergă plîngînd de colo-colo, prin curtea pavată, singuratică, de mai multe ori. Ar fi greu de spus pentru ce i-a venit atunci ideea să se aplece și să privească pe gaura cheii, de parcă putea deschide ușa cu ochiul ; dar era exact ceea ce face majoritatea oamenilor într-o situație asemănătoare, și asta făcu și ea.

Din această postură sări deodată ca arsă, cu un țipăt pe jumătate înăbușit, simțind o greutate pe umăr. Era atingerea unei mîini ; a unei mîini de bărbat.

Bărbatul era îmbrăcat în haine de călătorie ; purta un soi de beretă îmblănită și pelerină largă. Părea a fi străin. Avea o chică mare de păr și mustață neagră ca pana corbului — cu excepția capetelor zbîrlite, unde se zărea o nuanță roșietică — și un nas mare, coroiat. Rîdea de sperietura și de țipătul jupînesei Affery ; și cînd rîdea, mustața i se duse în sus spre nas, iar nasul i se lăsă în jos peste mustață.

— Ce s-a-ntîmplat ? întrebă el într-o engleză bună. De ce v-ați speriat ?

— De dumneavoastră ! exclamă Affery, într-un suflet.

— De mine, doamnă ?

— Și de seara asta cumplită, și... și de tot restul, spuse Affery. Și unde mai pui ! Vîntul ăsta a trîntit ușa și nu mai pot intra-n casă.

— Ha, ha ! exclamă străinul, cu răceală. Așa va să zică ! Ați auzit pe-aici de cineva care se numește Clennam ?

— Doamne sfinte, păi cred și eu c-am auzit, strigă Affery ; exasperată de întrebare, își frîngea din nou mîinile.

— Cam pe unde stă ?

— Unde !? strigă Affery, și se avîntă într-o nouă inspectare a broaștei. Unde decît în casa asta ? Și ea-i singură-singurică în odaia ei, și nu-și poate mișca mădularele, și nu-mi poate sări în ajutor, și ălălant mintos a plecat, Doamne, iartă-mă ! adăugă Affery, purtată într-un joc îndrăcit de aceste gînduri adunate. Zău dacă n-o să-mi ies din minți !

Mai preocupat acum de chestiunea care-l interesa anume, străinul făcu vreo cîțiva pași înapoi ca să vadă casa mai bine și îndată se opri cu privirea asupra ferestrei lungi și înguste a odăiței de lîngă ușa din vestibul.

— Și unde se află doamna care nu-și poate mișca mădularele ? întrebă el, cu acel zîmbet ciudat care pe jupîneasa Affery o hipnotiza parcă.

— Colo sus ! arătă Affery. La ferestrele alea două.

— Hah ! Sînt destul de-nalt, dar nu văd cum aș putea avea onoarea să mă prezint în camera aceea fără o scară. Ei, și acum, doamnă, spuneți-mi, sincer... sinceritatea este una din trăsăturile mele de caracter... să vă deschid ușa ?

— Da, Cerul să vă binecuvînteze, dragă domle ! Deschideți-o numaidecît ! exclamă Affery. Că s-ar putea să mă strige taman în clipa asta, ori să-și dea foc și să ardă de vie, sau cîte și mai cîte i s-ar putea întîmpla, și eu îmi pierd mințile numai cînd mă gîndesc la asta !

— O clipă, dragă doamnă, exclamă, încercînd să o facă să-și stăpînească neliniștea ridicînd o mînă albă și netedă. Ora afacerilor a trecut, cred, pe ziua de azi ?

— Da, da, da, de mult încă !

— Atunci lăsați-mă să vă fac o propunere onestă. Onestitatea este o trăsătură a caracterului meu. Eu tocmai am debarcat din pachebot, după cum vedeți. Îi arătă pelerina udă leoarcă și cizmele îmbibate de apă ; ea observase dinainte că părul îi era în dezordine ; era livid la față, ca după o călătorie furtunoasă, și atît de înfrigurat, încît îi clănțăneau dinții în gură, fără să vrea. Tocmai am debarcat din pachebot, doamnă, a întîrziat din cauza vremii... afurisită vreme ! De aceea, o afacere urgentă... urgentă că-i vorba de bani... pe care trebuia s-o tratez în orele cuvenite, rămîne încă s-o discut acum. Deci, dacă ați vrea să aduceți o persoană care să aibă calitatea de a trata cu mine, în schimbul serviciului pe care vi-l fac deschizîndu-vă ușa, am să deschid ușa. Dacă nu veți fi de acord cu propunerea mea, atunci eu...

Și cu același zîmbet ca mai înainte, schiță gestul semnificativ de a-și lua tălpășița.

Jupîneasa Affery, nespus de bucuroasă să treacă la efectuarea compromisului propus, se grăbi să cadă la în-

voială. Străinul o rugă numaidecît să aibă bunăvoința de a-i ține pelerina, zbură într-un suflet la gemulețul îngust, făcu un salt pe pervaz, se ajută de cărămizi să se cațăre în sus, și într-o clipă ajunse cu mîna la tocul ferestrei glisante, pe care o ridică apoi. Avea niște ochi sinistri cînd sări în birou și se întoarse spre Affery, încît ea se gîndi, înmărmurită de frică, dacă s-ar duce întins sus s-o ucidă pe infirmă, ce ar fi putut face să-l împiedice ?

Din fericire nu avu intenția asta, căci, după o clipă, apăru iarăși, însă în pragul ușii.

— Și acum, doamnă dragă, spuse, luîndu-și îndărăt pelerina pe care și-o aruncă peste umeri, dacă ați avea bunătatea să... ce naiba mai e și asta !?

Se auzea un zgomot cît se poate de straniu, destul de aproape, evident, după tăria deosebită cu care se transmitea prin aer, și totuși înfundat, parcă venea de departe. Un tremur, o rostogolire și căderea unui obiect ușor și uscat totodată.

— Ce naiba o fi ?

— Nu știu ce e, da eu una l-aud mereu, mereu, mărturisi Affery, care îl apucase pe străin de braț.

Tresărind, chiar și în toiul spaimei pricinuite de acest vis, ea se gîndi că străinul nu era pesemne prea curajos, deoarece buzele lui tremurătoare i se făcuseră albe ca varul.

— Bah ! Nu-i nimic ! Și-acum, dragă doamnă, vorbeai de cineva mintos. Vrei să fii așa de bună să mă pui față-n față cu acest geniu ?

Ținea mîna pe ușa deschisă, ca și cum era gata să lase jupîneasa iarăși pe dinafară dacă s-ar fi opus.

— Atunci, să nu pomeniți nimic despre ușă și de mine, zise Affery în șoaptă.

— Nici o vorbă.

— Să nu vă mișcați de-aici, și să nu răspundeți dacă strigă dînsa, pînă dau eu o fugă la colț.

— Madame, rămîn aici ca o statuie.

Affery se temea grozav să nu urce pe furiș scara de îndată ce se va întoarce cu spatele, încît se îndepărtă în goană și apoi făcu drumul îndărăt să se uite la el pe

furiș. Văzînd că stă tot în prag, mai mult afară decît înăuntru, ca și cum nu-i plăcea prea mult întunericul și nici nu ținea neapărat să-i cerceteze tainele, ea o zbughi în strada următoare, unde trimise vorbă în circiumă domnului Flintwinch, care ieși neîntîrziat.

Cei doi întorcîndu-se împreună — doamna înainte, iar domnul Flintwinch venind iute în urma ei, însufleţit de speranța că o s-o poată zgîlții pînă să intre în casă — dau cu ochii de străin stînd în același loc, pe întuneric, și aud vocea tunătoare a doamnei Clennam, strigînd din odaia sa :

— Cine este ? Ce este ? De ce nu-mi răspunde nimeni ? Cine *este* acolo, jos ?

Capitolul XXX

CUVÎNTUL UNUI GENTLEMAN

CÎND domnul și doamna Flintwinch soseau gîfîind la ușa vechii case, în amurg, Jeremiah o secundă după Affery, străinul tresări și se dădu înapoi.

— Să mor ! exclamă el. Păi cum de-ai ajuns aici ? [1]

Domnul Flintwinch, căruia îi erau adresate aceste cuvinte, nu se arătă mai puțin surprins decît străinul. Îl privea cu o nedumerire mută, apoi se uită peste umăr, ca nu cumva să mai fi fost cineva îndărătul acestuia pe care să nu-l fi observat ; reveni cu privirile asupra străinului, fără o vorbă, nefiind în stare să priceapă ce însemnau

[1] Recunoașterea lui Flintwinch de către străin va fi explicată de autor spre sfîrșitul acestei cărți.

toate astea. Se întoarse spre nevastă-sa, așteptînd o explicație; cum nu primi nici una, se năpusti asupră-i și o zgîlții cu atîta vioiciune, încît boneta de pe capul femeii zbură cît colo, în care timp mormăia morocănos printre dinți, în zeflemea:

— Affery, femeie, iar trebuie să-ți capeți porția, femeie! Iar îmi joci festa! Ai început din nou să visezi, jupîneaso! Ce mai e și asta? Cine-i dînsul? Ce-nseamnă toate astea? Vorbește, ori de nu, te sugrum. Alege una din două, n-ai încotro!

Presupunînd că jupîneasa Affery în clipele acelea avea puterea de a alege, ar fi preferat desigur s-o strîngă de gît; căci nici nu crîcni la acest imbold, ci, cu capul gol, smucit strașnic înapoi și înainte, îndura pedeapsa resemnată.

Străinul, totuși, luă galant boneta de jos și interveni:

— Dacă-mi dați voie, spuse el, punînd mîna pe umărul lui Jeremiah, care se opri, dînd drumul victimei. Mulțumesc. Scuzați-mă. Soț și soție, știu, din felul în care glumiți. Ha-ha! Totdeauna e plăcut să vezi asemenea relații întreținute cu atîta haz. Ascultați! Îmi permit să v-amintesc, cineva sus, în întuneric, pare grozav de curios să afle ce se întîmplă aici!

Aluzia la vocea doamnei Clennam îi atrase atenția domnului Flintwinch că n-ar strica să se ducă în vestibul și să strige:

— Totu-i în ordine, sînt aici, vine Affery sus cu lumină. Apoi îi spuse nevestei lui, care-și punea boneta pe cap: Hai, șterge-o de aici, du-te sus! Pe urmă se întoarse spre străin și-l întrebă: Ei, și-acum, domnule, cum vă pot fi de folos?

— Mă tem, zise străinul, că va trebui să te necăjesc s-aprinzi o lumînare.

— Adevărat, încuviință Jeremiah. Chiar asta o să și fac. Vă rog să stați pe loc pînă aduc lumînarea.

Oaspetele se afla în picioare, la ușă, dar pătrunse puțin în întunericul casei cînd domnul Flintwinch plecă și îl urmări din ochi pînă dispăru în odăița unde orbecăia după o cutie de chibrituri. Cînd o găsi, erau chibriturile umede, adică bune de nimic; scăpără rînd pe rînd cîteva

bețe, doar cît să împrăștie o lumină palidă pe chipul lui, bîjbîind întruna, și să-și picure pe mîini pete mici de flăcăruie galbenă, nu de ajuns însă ca să aprindă o lumînare. Străinul, profitînd de aceste fulgere intermitente care-i luminau obrazul, îl privi atent, iscoditor. Jeremiah, cînd în sfîrșit izbuti să aprindă lumînarea, știa că celălalt nu-l slăbise din ochi, văzînd ultimele umbre ale curiozității lui scrutătoare cum i se șterg de pe față, ca să facă loc unui zîmbet în doi peri, trăsătura esențială a expresiei sale.

— Fiți atît de bun, spuse Jeremiah, închizînd ușa de la intrare și examinînd de aproape, la rîndu-i, fizionomia surîzătoare a oaspetelui, și poftiți în biroul meu... Totul e-n ordine, vă spun eu! se întrerupse ca să răspundă iritat vocii care se auzea de sus, încă nemulțumită, deși Affery se afla acolo și vorbea pe un ton convingător. Nu v-am spus că totul e-n ordine? Ferească Dumnezeu de femeia asta, parcă n-ar avea deloc minte-n cap!

— Îi e teamă, își dădu cu părerea străinul.

— Teamă? se miră domnul Flintwinch, întorcîndu-se ca să-i răspundă, în timp ce înainta cu lumînarea. Are mai mult curaj ca nouăzeci de oameni dintr-o sută, domnule, vă spun eu!

— Deși infirmă?

— De mulți ani e infirmă doamna Clennam. Singura persoană cu numele ăsta care a mai rămas acum în casă. Asociata mea.

După ce mai spuse cîteva cuvinte de scuze cînd traversă vestibulul, explicînd că nu aveau obiceiul de a mai primi pe cineva seara, la o oră atît de tîrzie, domnul Flintwinch îl conduse în biroul lui, care părea a fi al unui om destul de ocupat. Aici el așeză lumînarea pe pupitru și spuse străinului, cu o îngrozitoare schimonositură:

— La dispoziția dumneavoastră.

— Numele meu este Blandois.

— Blandois. Nu l-am mai auzit, zise Jeremiah.

— Mi-am închipuit, reluă celălalt, că ai fost înștiințat din Paris...

— N-am primit nici o știre de la Paris despre cineva cu numele de Blandois, îl asigură Jeremiah.

— Nu ?

— Nu !

Jeremiah își păstra poziția lui favorită. Surîzătorul domn Blandois își desfăcu pelerina pentru a duce mîna către un buzunar de la piept, se opri o clipă — cu o geană de rîs în ochii lui scînteietori, pe care domnul Flintwinch îi găsea prea apropiați unul de altul — ca să spună :

— Semeni foarte mult cu unul dintre prietenii mei ! Nu chiar atît cît credeam la început, cînd te-am luat drept el pe întuneric... ar trebui să-mi cer scuze pentru asta. Dă-mi voie să fac acest lucru. Totdeauna sînt gata să-mi recunosc greșelile, și, sper, sinceritatea e o trăsătură a caracterului meu... totuși, asemănarea e nemaipomenită !

— Serios ? zise Jeremiah, în nemernicia lui. Dar n-am primit de nicăieri vreo scrisoare cu instrucțiuni despre cineva cu numele Blandois.

— Întocmai, zise necunoscutul.

— *Întocmai*, repetă Jeremiah.

Domnul Blandois, cîtuși de puțin descumpănit de această emisiune din partea corespondenților firmei Clennam & Comp., scoase un carnețel din buzunarul de la piept, alese de acolo o scrisoare, pe care o înmînă domnului Flintwinch.

— Cunoști, fără îndoială, scrisul ăsta. Poate că scrisoarea vorbește de la sine și nu mai e nevoie de alte instrucțiuni. Ești un judecător mult mai competent ca mine în asemenea afaceri. Din păcate, eu nu sînt atît un om de afaceri, cît ceea ce lumea numește — în mod arbitrar — un gentleman.

Domnul Flintwinch luă scrisoarea, care era datată la Paris, și o citi :

Avem onoarea să vă prezentăm, din partea unui corespondent extrem de respectabil al firmei noastre, pe domnul Blandois din acest oraș etc. Toate înlesnirile care-i vor fi necesare, și toată atenția ce i-o veți putea acorda etc. Trebuie să adăugăm, de asemenea, că dacă vreți, onorați bonurile domnului Blandois plătibile la ve-

dere, pînă la suma de cincizeci de lire sterline (50 lire sterline) etc.

— Foarte bine, domnule, spuse domnul Flintwinch. Luați loc pe scaun. În măsura în care avem posibilitatea... noi sîntem o casă veche, discretă și sigură, domnule... vom fi fericiți să vă fim de folos. Bag de seamă, după data scrisorii, că n-am fi putut primi înștiințarea. Probabil ați întîrziat venind cu pachebotul-poștă care aduce scrisorile cu instrucțiuni.

— Că am venit cu pachebotul în întîrziere, domnule, replică domnul Blandois trecîndu-și mîna albă peste nasul mare și coroiat, știu pe pielea mea, am plătit cu capul și stomacul, pe o vreme cumplită, insuportabilă, care m-a chinuit rău de tot. Dumneata mă vezi în halul în care am coborît de pe pachebot acum o jumătate de oră. Trebuia să fi ajuns aici cu cîteva ceasuri în urmă, și atunci nu mai era nevoie să-mi cer scuze... Dă-mi voie să-mi cer scuze... că m-am prezentat la o oră atît de nepotrivită și s-o sperii... dar de fapt îmi aduc aminte că ai spus că nu se sperie ; dă-mi voie să-mi cer din nou scuze... mă gîndeam la respectabila doamnă Clennam de sus, din odaia ei de bolnavă.

Umflat în pene, cu aerul lui autoritar și condescendent, el își atinsese ținta, căci domnul Flintwinch și începuse să-l considere drept un gentleman de mîna întîi. Dar, firește, nu era un motiv să fie mai maleabil cu el din pricina asta. Își frecă bărbia și întrebă ce putea face pentru domnul Blandois în seara aceea, orele de afaceri fiind depășite.

— Asta-i bună ! exclamă gentlemanul, ridicînd din umeri, așa cum era acoperit cu pelerina. Trebuie să mă schimb, să mănînc și să beau, și să mă instalez undeva. Te rog, fii bun și dă-mi un sfat, nu cunosc pe nimeni, n-are absolut nici o importanță unde și cît costă, pînă mîine. Cu cît mai aproape, cu atît mai bine. Alături, dacă se poate.

— Pentru un gentleman cu tabieturile dumneavoastră, începu domnul Flintwinch, nu există nici un hotel în imediata apropiere. Dar domnul Blandois îl întrerupse.

— Lasă tabieturile mele, dragă domnule, spuse, pocnind din degete. Un cetățean al lumii n-are tabieturi.

Că sînt un gentleman în felul meu simplu, sfinte Doamne, nu tăgăduiesc. Dar n-am tabieturi rigide, stînjenitoare. Tot ce doresc eu în seara asta este o cameră curată, o cină caldă și o sticlă de vin care să nu fie absolut otrăvitor. Am nevoie de toate astea, însă, fără a-mi bate capul să fac un pas în plus.

— Există, spuse domnul Flintwinch, mai atent ca de obicei, cînd întîlni, o clipă, ochii scînteietori, în neastîmpăr, ai domnului Blandois, există foarte aproape de aici o cafenea cu bîrt, care v-aș putea-o recomanda, deocamdată, dar nu-i deloc elegant acolo.

— Nu-mi mai trebuie eleganță! exclamă Blandois, fluturînd din mînă. Fă-mi onoarea și arată-mi unde e și, dacă nu te necăjesc prea mult, prezintă-mă celor de-acolo, și-ți voi rămîne nespus de îndatorat.

După care, domnul Flintwinch își luă pălăria și lumină drumul domnului Blandois, trecînd din nou prin vestibul. Cînd puse luminarea pe o consolă, din fața panelului vechi și întunecat, care slujea aproape drept stingător, îi veni în minte să urce și să-i spună infirmei că nu va lipsi nici cinci minute.

— Dacă nu te superi, îl rugă oaspetele, după ce îi împărtășise intenția, dă-i cartea mea de vizită. Fă-mi plăcerea și adaugă c-aș fi fericit să pot trece pe la doamna Clennam pentru a-i prezenta personal omagiile și să-i cer scuze că am tulburat cît de cît liniștea acestei locuințe, dacă n-ar avea nimic împotrivă să suporte pentru cîteva minute prezența unui străin, asta după ce-mi voi schimba hainele ude și mă voi fi întremat puțin cu ceva mîncare și băutură.

Jeremiah făcu totul în grabă și la întoarcere îi spuse:

— Ar fi bucuroasă să vă vadă, domnule, dar știind că odaia ei de bolnavă n-are nimic îmbietor, mi-a atras atenția să vă transmit că nu v-ar lua în nume de rău, în caz că v-ați răzgîndi cumva.

— Să mă răzgîndesc, replică Blandois, galant, ar însemna lipsă de respect față de o doamnă; lipsă de respect față de o doamnă ar fi un gest necavaleresc adresat sexului frumos, iar cavalerismul pentru sexul frumos este una din trăsăturile mele de caracter.

Dînd aceste explicații, își aruncă peste umăr pulpana pelerinei sale tîrîtă prin noroi și-l însoți pe domnul Flintwinch pînă la birt, după ce, în stradă, luase un hamal care-l aștepta în fața porții cu geamantanul.

Hanul avea un aer familial, și condescendența domnului Blandois nu mai cunoștea margini. Părea să umple pînă la refuz micul bar unde îl întîmpină hangița, o femeie rămasă văduvă, și cele două fiice ale ei. Condescendența lui era mult prea mare ca să încapă în sălița îngustă lambrisată, cu o masă de *bagatelle* [1] înăuntru, propusă inițial pentru primire ; năvăli pur și simplu în salonașul particular al familiei, care în cele din urmă i-a fost cedat.

Aici, schimbat în haine curate și lenjerie parfumată, părul pieptănat lins, cu cîte un inel la fiecare deget arătător și împodobit cu un lanț masiv de ceas, pus la vedere, domnul Blandois, așteptînd cina, lungit pe o banchetă de lîngă fereastră, cu genunchii îndoiți, semăna — în ciuda deosebirii în montura juvaerului — izbitor, cumplit de bine, cu un anumit Monsieur Rigaud, care cîndva aștepta atît de îndelung gustarea de dimineață, întins pe lespedea de piatră din dreptul unei ferestre cu gratii, dintr-o celulă a infamei închisori marsilieze.

Și lăcomia lui la masă era deopotrivă cu lăcomia lui Monsieur Rigaud la gustarea de dimineață. Aviditatea cu care aduna lîngă el tot ce era de mîncat, devorînd cu ochii în vreme ce devora altceva cu fălcile, părea absolut aceeași. Deplina nepăsare față de ceilalți oameni se trăda în felul lui de a arunca în stînga și în dreapta micile accesorii feminine de mobilier, călcînd cu cizma pernele ca să se odihnească mai bine și botind cuverturile delicate sub trupul lui greoi și capul mare și întunecat — acestea dezvăluiau, în fond, aceeași brutalitate egoistă. Mîinile cu mișcări suple, manevrînd atît de harnic farfuriile, aveau afurisita sprinteneală de odinioară a mîinilor care se agățau de gratii. Și cînd nu mai putu mînca și se porni

[1] Joc practicat pe o masă (de aproximativ doi metri lungime și jumătate de metru lățime) prevăzută cu nouă bile și un tac, scopul fiind acela de a introduce bilele în tot atîtea găuri existente în capătul semicircular al mesei.

să-și sugă degetele delicate unul după altul și să și le șteargă de fața de masă, nu mai lipseau decît frunzele de viță în locul șervețelelor pentru a desăvîrși tabloul.

Asupra acestui om, cu mustața lui care se zbîrlea în sus și nasul care i se lăsa în jos ori de cîte ori zîmbea sinistru, ai cărui ochi fără profunzime, vopsiți parcă la fel cu părul, își pierduseră însușirea de a reflecta lumina prin cine știe ce procedeu tot atît de artificial, Natura, veșnic adevărată, care niciodată nu face nimic în zadar, își pusese stigmatul : „Atenție !" Nu era vina ei că avertismentul nu slujea la nimic. Nu-i Natura de vină în asemenea cazuri.

Domnul Blandois, după ce termină masa și își șterse degetele, scoase un trabuc din buzunar și, lungindu-se din nou pe bancheta de lîngă fereastră, îl fumă în tihnă, apostrofînd din cînd în cînd fumul care-i scăpa într-un firicel subțire de pe buzele lui subțiri.

„Blandois, băiețele, trebuie să joci festa lumii bune! Haha ! Fir-ar să fie, ai început-o strașnic. Dintr-un condei, mare belfer în franceză și engleză, tocmai omul pe cinste să fie ținut la sînul familiei. Deștept ești, haz ai, îndeminatic ești, mieros știi să fii, bine arăți ; de fapt, ești un gentleman ! Ca gentleman ai să trăiești, băiețaș, ca gentleman o să dai ortul popii ! Trebuie să cîștigi, oricînd și oricum. Toată lumea are să-ți recunoască meritele, Blandois. Trebuie să pui cu botul pe labe lumea bună, care te-a nedreptățit într-un hal fără de hal, cu noblețea ta. Să mor ! Ești înzestrat din plin cu noblețe de la natură, Blandois !"

În asemenea murmur îmbietor și-a fumat acest gentleman trabucul pînă la capăt și a golit sticla de vin. După ce le isprăvi pe amîndouă, se ridică în capul oaselor, scuturîndu-se din tot trupul și cu o ultimă apostrofare, „Sus, Blandois, ingeniosule, fii cu ochii în patru!" se sculă și se duse înapoi la casa lui Clennam & Comp.

Îi deschise jupîneasa Affery, care, după instrucțiunile primite de la domnul și stăpînul ei — aprinsese două lumînări în vestibul și o a treia pe scară —, îl conduse în odaia doamnei Clennam. Acolo, ceaiul era pregătit, împreună cu alte mici aranjamente, făcute de obicei la pri-

mirea unui musafir așteptat. Mărunte, chiar și în cele mai pretențioase ocazii, căci niciodată nu însemnau altceva decît să se scoată serviciul de porțelan chinezesc și să se aștearnă peste pat o cuvertură în culori sobre, mohorîte. În rest, mai era canapeaua aidoma unui sicriu, cu perna ei mare de căpătîi în formă de butuc și făptura umană în îmbrăcăminte de văduvă, gata parcă de execuție ; focul acoperit pînă sus cu o crustă de cenușă umedă, cenușarul cu încă un morman de spuză, ceainicul și mirosul de vopsea neagră — totul așa cum fusese de cincisprezece ani încoace.

Domnul Flintwinch îl prezentă pe gentlemanul recomandat atenției lui Clennam & Comp. Doamna Clennam, care avea scrisoarea în față, înclină din cap și îl rugă să ia loc. Se cercetau foarte stăruitor unul pe celălalt. Dintr-o curiozitate firească, pur și simplu.

— Vă mulțumesc, domnule, că v-ați gîndit la o biată infirmă ca mine. Puțini dintre cei care vin aici după afaceri își mai aduc aminte, cît de cît, de o persoană atît de retrasă cum sînt eu. Nici n-ar fi logic să așteptați să se poarte altfel. Ochii care nu se văd se uită. Dar deoarece sînt recunoscătoare pentru excepții, nu mă mai plîng de regulă.

Domnul Blandois, cu aerul lui extrem de distins, se temea că a deranjat-o, prezentîndu-se, din păcate, la o oră atît de nepotrivită ; pentru acest lucru el s-a și scuzat pe lîngă domnul... își cerea iertare, dar nu avusese onoarea să-i cunoască numele...

— Domnul Flintwinch, care de mulți ani se află în legătură cu firma.

Domnul Blandois îl încredința pe domnul Flintwinch că-i era servitorul cel mai umil și mai devotat, rugîndu-l să primească asigurarea celei mai profunde considerații.

— Deoarece soțul meu a murit, spuse doamna Clennam, iar fiul meu și-a ales o altă carieră, vechea noastră firmă nu mai are astăzi nici un alt reprezentant în afară de domnul Flintwinch.

— Atunci dumneavoastră ce sînteți ? întrebă gentlemanul, ursuz. Dumneavoastră aveți minte cît doi bărbați.

— Condiția de a fi femeie, continuă ea, doar întorcînd ușor privirile înspre Jeremiah, mă oprește de a-mi lua răspunderea în această afacere, chiar dacă aș avea forța necesară. Iată de ce, domnul Flintwinch împletește interesele mele cu ale sale și conduce firma, care nu mai este ce a fost, dar o parte din vechii noștri prieteni — mai ales semnatarii acestei scrisori — au bunăvoința de a-și mai aduce aminte de noi, iar noi sîntem încă în stare de a face serviciul cerut, cu eficacitatea de odinioară. Dar ce vă interesează pe dumneavoastră toate astea! Sînteți englez, domnule?

— La drept vorbind, doamnă, nu. Nu m-am născut și nici n-am fost educat în Anglia. De fapt, nu aparțin nici unei țări, spuse domnul Blandois, întinzînd un picior pe care și-l lovi cu mîna, mă trag din jumătate duzină de țări.

— Ați călătorit mult prin lume?

— Mult, e adevărat. Pe Dumnezeul meu, doamnă, am fost ba ici, ba colo, cam peste tot!

— N-aveți probabil familie. Nu sînteți căsătorit?

— Doamnă, spuse domnul Blandois, coborînd sprîncenele cu un aer sinistru, ador sexul frumos, dar nu sînt însurat... încă nu m-am însurat.

Jupîneasa Affery, aflată în picioare lîngă el, la masă, turnînd ceaiul, se uita la el, din întîmplare, tocmai cînd rostea aceste cuvinte. Veșnic pradă stării ei de visare, văzu în ochii străinului o expresie care-i atrăgea pe ai ei, atît de puternic încît nu-i mai putea întoarce. Efectul acestei ciudățenii a fost că rămase cu privirile pironite asupra lui și cu ceasornicul în mînă, extrem de stînjenitor nu numai pentru ea, ci bineînțeles și pentru el; iar prin ei doi, și pentru doamna Clennam și domnul Flintwinch. Rămaseră cu toții, cîteva clipe, parcă hipnotizați, cu privirile ațintite unul asupra altuia.

— Affery, zise stăpîna sa, care vorbi prima, ce-ai pățit?

— Nu știu, se scuză jupîneasa Affery, avînd mîna stîngă liberă, întinsă către oaspete, nu eu, dînsu! Dînsu! Dînsu!

— Ce vrea să spună femeia asta cumsecade? strigă domnul Blandois, alb ca varul la față, furios, și ridicîn-

du-se încet, cu o privire scăpărînd de mînie, în contrast izbitor cu vorbele lui cumpătate. E posibil să înțelegi creatura asta cumsecade ?

— *Nu* e posibil, rosti domnul Flintwinch, îndreptîndu-se iute în direcția aceea. Habar n-are ce spune. E o idioată, și-a pierdut mințile. De data asta are s-o încaseze, are s-o încaseze zdravăn ! Vino cu mine, femeie, adăugă la urechea ei, haide cu mine, cît timp mai știi cum te cheamă, pînă nu te zgîlțîi de ți-or merge fulgii !

Jupîneasa Affery, dîndu-și seama de primejdia în care se afla, lăsă în mîna soțului ei ceainicul cînd acesta îl apucă, își puse șorțul peste cap și dispăru cît ai clipi. Oaspetele își recăpătă încet-încet zîmbetul și se așeză din nou pe scaun.

— Va trebui s-o scuzați, domnule Blandois, spuse Jeremiah, turnînd el însuși ceaiul, se pierde și i se întunecă mintea ; asta e cu ea. Serviți și zahăr, domnule ?

— Mulțumesc, nu iau ceai... Scuzați-mă că fac această observație, dar ce grozav ceas !

Masa pentru ceai fusese trasă aproape de canapea, cu un mic spațiu între aceasta și masa rezervată numai doamnei Clennam. Domnul Blandois, galant ca totdeauna, se ridică să ofere ceaiul gazdei și tocmai cînd punea ceașca în imediata-i apropiere, la îndemînă, ceasul plasat ca de obicei dinaintea ei îi atrase atenția. Doamna Clennam se uită brusc la el.

— Îmi permiteți ? Mulțumesc. Frumos ceas, de pe vremuri, spuse, luîndu-l în mînă. Greu de purtat, dar solid și de bună calitate. Am o slăbiciune pentru tot ce e de bună calitate. În ce mă privește, și eu sînt de bună calitate. Hah ! E un ceas bărbătesc, cu două capace, după moda veche. Pot să-l deschid ? Mulțumesc. Ia te uită ! O veche garnitură de ceas din mătase brodată în perle ! Am mai văzut așa ceva deseori la ceasurile olandeze și belgiene. Ce lucruri pline de pitoresc !

— Sînt și ele de modă veche, spuse doamna Clennam.

— Foarte adevărat. Dar aceasta nu-i la fel de veche ca ceasul, nu-i așa ?

— Nu cred.

— Extraordinar, cum complicau totdeauna monogramele, remarcă domnul Blandois, ridicînd ochii, cu zîm-

betul lui obișnuit pe buze. Aici este „S.N.U.“ ? Ar putea să însemne orice.

— Acelea sînt literele.

Domnul Flintwinch, care în tot acest timp rămăsese tăcut, dar atent la convorbire, cu o ceașcă în mînă și gura deschisă, gata să-și soarbă ceaiul, începu astfel : umplea bine gura înainte de-a o goli dintr-o înghițitură, de fiecare dată reflectînd pînă să și-o umple iarăși.

— „S.N.U.“ trebuie să fi fost cine știe ce făptură gingașă, frumoasă, fascinantă, fără îndoială, rosti domnul Blandois, închizînd capacul cu un pocnet. Numai cît văd monograma și-i ador amintirea. Din păcate pentru pacea mea lăuntrică, prea sînt gata să ador. Poate e un viciu, poate o virtute, dar cultul pentru frumusețea și meritele feminine constituie trei sferturi din caracterul meu, doamnă.

În vremea asta, domnul Flintwinch își mai turnase o ceașcă de ceai, pe care îl sorbea înghițitură cu înghițitură, ca mai înainte, ținînd ochii pironiți asupra infirmei.

— Puteți fi cu inima împăcată, domnule, replică ea, adresîndu-se domnului Blandois. Literele acelea, cred eu, nu sînt destinate a fi inițialele vreunui nume.

— Ale unui moto, poate, sugeră domnul Blandois, într-o doară.

— Ale unei propoziții. Cred că au însemnat totdeauna : „SĂ NU UIȚI !“

— Și firește, spuse domnul Blandois, punînd ceasornicul pe masă, și revenind la scaunul lui, dumneavoastră *nu* uitați.

Domnul Flintwinch, terminînd ceaiul, nu numai că sorbi o înghițitură mai îndelungată ca pînă atunci, dar lăsă capul pe spate și, cu ceașca încă la buze, ținea ochii îndreptați către bolnavă. Aceasta, al cărei chip exprima acea forță și acea fermitate concentrată și îndărătnică, ținînd loc de gesturi și mișcare în cazul său, răspunse în felul ei categoric și răspicat :

— Nu, domnule, eu nu uit. Să duci de atîția ani o viață monotonă ca a mea, nu-i ăsta modul de a uita. Să duci o viață de penitență voluntară, nu-i ăsta modul de a uita. Să-ți dai seama... ca fiecare din noi, ca noi toți, ca toți copiii lui Adam... că ai păcate de ispășit și să cauți

împăcarea, nu justifică dorința de a uita. Așa încît, demult am renunțat la asta, astfel că nici nu uit, nici nu vreau să uit.

Domnul Flintwinch, ocupat în ultimele clipe să tot răsucească rămășița de pe fundul ceștii sale de ceai, o sorbi deodată și, după ce puse ceașca pe masă, întoarse privirile spre domnul Blandois, de parcă ar fi vrut să-l întrebe ce zicea de asta.

— Am exprimat toate acestea, doamnă, spuse Blandois, cu salutul cel mai curtenitor, și ducînd la piept mîna lui albă, cînd am spus „firește". Sînt mîndru că am avut destulă înțelegere și spirit de discernămînt — dar fără discernămînt nici n-aș mai fi Blandois — că am folosit acest cuvînt.

— Scuzați-mă, domnule, replică ea, dacă-mi îngădui să nu consider posibil ca un om de lume, obișnuit să se bucure de viață, să cunoască tot soiul de variații, înconjurat de oameni politicoși, învățat să curteze și să fie curtat...

— Oh, doamnă ! Cerule mare !

— ... Dacă-mi îngădui să nu consider posibil, în cazul unei persoane cu un asemenea caracter, că ar fi în stare să mă-nțeleagă în profunzime, pe mine, în situația în care mă aflu. Nu vreau să țin o predică — aruncă o privire spre teancul încremenit de cărți groase, îngălbenite de timp, din fața ei — căci vă urmați propria dumneavoastră cale, iar consecințele se abat asupra capului dumneavoastră... vă voi spune doar atît : eu mă las condusă pe drumul meu de cîrmaci, numai de cîrmaci încercați și cu experiență, datorită cărora nu se poate să naufragiez... nu-se-poa-te... și dacă treceam cu vederea prevenirea conținută în cele trei inițiale „S.N.U.", n-aș fi fost nici pe jumătate atît de năpăstuită ca acum.

Era ciudată înverșunarea cu care se agăța de prilejul de a se război cu un adversar invizibil, poate dintr-o mai bună înțelegere a lucrurilor, raportînd totul la sine și la propria sa dezamăgire.

— Dacă uitam slăbiciunile mele din zilele cînd eram o femeie sănătoasă și liberă, m-aș putea plînge de viața la care sînt condamnată acum. Dar nu voi face asta niciodată ; și nici n-am făcut-o vreodată. Dacă uitam că

această scenă, pămîntul, este cu desăvîrșire hărăzită să fie un loc al tenebrelor, al mizeriei și al crudelor încercări, pentru creaturile plăsmuite din țărîna lui, aș mai putea avea acea oarecare duioșie pentru vanitățile din lume. Dar n-am asemenea duioșie cîtuși de puțin. Dacă n-aș ști că sîntem absolut cu toții — și pe bună dreptate — obiectul unei mînii căreia trebuie să i se dea cîștig de cauză și că împotriva ei bietele noastre acțiuni nu fac nici doi bani, aș putea să mă căinez de deosebirea dintre mine, întemnițată aici, și lumea care trece pe dinaintea porții de colo. Dar eu consider drept un hatîr, o favoare de a fi fost hărăzită să ispășesc aici, așa cum se întîmplă cu mine, să aflu ceea ce știu cu certitudine, să înfăptuiesc ceea ce am înfăptuit. Altminteri, năpasta mea n-ar avea nici un sens în ochii mei. De aceea, n-aș putea și nici nu uit nimic. Iată de ce sînt mulțumită și spun : mai bine ca mine decît ca milioane alții.

În timp ce rostea aceste cuvinte, puse mîna pe ceas și îl aduse exact în locul lui obișnuit de pe măsuța ei, unde stătea totdeauna. Întîrzie apoi cîteva clipe cu mîna pe ceas, privindu-l fix și oarecum disprețuitoare.

Domnul Blandois fusese foarte atent de-a lungul acestei expuneri, cu ochii țintă la bolnavă și netezindu-și mustața cu amîndouă mîinile, dus pe gînduri. Domnul Flintwinch, puțin neliniștit, interveni.

— Da, da, da ! exclamă el. În privința asta ne-am înțeles perfect, doamnă Clennam ; dumneavoastră vorbiți cu evlavie și așa cum se cuvine, dar mi-e teamă că domnul Blandois nu pare a fi prea evlavios.

— Dimpotrivă, domnule ! protestă gentlemanul, pocnind din degete. Îmi cer scuze ! Tocmai aceasta face parte din caracterul meu. Sînt sensibil, înflăcărat, conștiincios și plin de imaginație. Un om sensibil, înflăcărat, conștiincios și plin de imaginație, domnule Flintwinch, trebuie să aibă și frica în Dumnezeu, altminteri nu-i bun de nimic.

Cînd se ridică, trufaș, de pe scaun și se apropie de doamna Clennam spre a-și lua rămas bun, pe chipul domnului Flintwinch se oglindea un grăunte de bănuială, cum că n-ar fi fost nimic de capul lui. Era ceva caracteristic în cazul acestui om, ca și cu toți cei de teapa sa,

să se bată cu pumnii în piept pentru orice lucru făcut, oricît de mărunt și de neînsemnat.

— M-am lăsat furată să vorbesc despre mine și metehnele mele, spuse doamna Clennam apoi, ceea ce pentru dumneavoastră ar putea să pară o dovadă de egoism din partea unei femei bătrîne și bolnave, cu toate că de fapt am fost îndemnată de aluzia dumneavoastră întîmplătoare. Deoarece v-ați arătat atît de amabil făcîndu-mi această vizită, sper că veți fi la fel de amabil să dați totul uitării. Vă rog, nu-mi faceți complimente (era evident că el tocmai se pregătea). Domnul Flintwinch va fi fericit să vă stea la dispoziție pentru orice serviciu și sper că șederea dumneavoastră în acest oraș are să vă fie agreabilă.

Domnul Blandois mulțumi și îi sărută mîna de mai multe ori.

— E o cameră cu mobilă veche, remarcă el, cu o vioiciune spontană, dînd ocol din priviri, cînd ajunse în dreptul ușii. Am fost atît de absorbit încît nici n-am băgat de seamă. Este o cameră cu adevărat veche.

— Este o casă cu adevărat veche, zise doamna Clennam cu zîmbetul ei glacial, fără pretenții, dar de o autentică valoare pentru vechimea ei.

— Pe legea mea! exclamă oaspetele. Dacă domnul Flintwinch ar voi să-mi facă favoarea de a mă conduce și prin alte odăi, în drum spre ieșire, i-aș rămîne extrem de îndatorat. Casele vechi sînt o slăbiciune a mea. Am multe slăbiciuni, dar asta-i cea mai mare. Ador și studiez pitorescul sub toate aspectele sale. S-a spus că eu însumi aș fi pitoresc... am merite mai mari, poate... s-ar putea, din întîmplare. Din prea multă simpatie!

— Vă spun dinainte, domnule Blandois, că o să vi se pară foarte afumată și pustie, zise Jeremiah, luînd lumînarea. Nu merită osteneala de-a o vedea.

Domnul Blandois însă pufni în rîs doar și îl bătu prietenos pe spate; astfel că numitul Blandois își sărută mîna iarăși, făcînd semn spre doamna Clennam și ieșiră împreună din încăpere.

— Nu vă deranjează să urcăm scara? întrebă Jeremiah pe palier.

— Dimpotrivă, domnule Flintwinch, dacă pe dumneata nu te deranjează, eu sînt încîntat.

Domnul Flintwinch, de aceea, porni să urce scara în spirală, urmat foarte aproape de domnul Blandois. Ajunseră sus, la odaia spațioasă, mansardată, pe care Arthur a ocupat-o în noaptea întoarcerii sale.

— Iată, domnule Blandois ! spuse Jeremiah, arătîndu-i-o. Veți socoti, sper, că merită osteneala de a fi venit pînă aici s-o vedeți. Eu, unul, mărturisesc că nu merită.

Domnul Blandois, declarîndu-se încîntat, trecură și prin alte mansarde și coridoare și coborîră iar scara. Domnul Flintwinch observase că de fapt oaspetele, după ce arunca o privire fugară în fiecare odaie, se uita aproape tot timpul la el. Cu această descoperire în minte, se întoarse, cînd era încă pe scări, să mai facă o probă. Ochii lor se întîlniră îndată, în clipa cînd, aflați față în față, oaspetele, cu jocul acela hidos al nasului și mustății, se porni pe rîs (așa cum făcuse de fiecare dată în momente asemănătoare, de cînd părăsise odaia doamnei Clennam), un rîs diabolic, pe înfundate.

Fiind mult mai scund decît musafirul, domnul Flintwinch era dezavantajat, fizic, față de cel care-l iscodea atît de stînjenitor din înălțimea sa ; și cum cobora primul și se găsea în general o treaptă ori două mai jos, inferioritatea aceasta sporea. Amînă să se mai uite la domnul Blandois pînă ce inegalitatea asta trecătoare scăzu, intrînd în odaia răposatului domn Clennam. Apoi, întorcîndu-se brusc pe călcîie, își dădu seama că străinul nu-l slăbea din ochi.

— Ce admirabilă casă veche, rosti domnul Blandois zîmbind. Atît de misterioasă ! Pe aici nu se aud niciodată zgomote de strigoi ?

— Zgomote... repetă domnul Flintwinch. Nu.

— Nici demoni nu se văd pe aici ?

— Nu, se împotrivi domnul Flintwinch, cu o schimonositură ursuză către cel care întrebase, nimeni care să poarte acest nume și să aibă asemenea însușiri.

— Ha, ha ! Iată un portret, după cum văd.

(Continua să se uite la domnul Flintwinch de parcă el era portretul în cauză.)

— E un portret, domnule, după cum spuneți.

— Al cui este, dacă mi-e îngăduit să-ntreb ?

— Al defunctului domn Clennam. Soțul doamnei.

— Fostul proprietar, desigur, al acelui ceas grozav ? întrebă străinul.

Domnul Flintwinch, cu ochii îndreptați spre tablou, se întoarse iar ; din nou își dădu seama că el era obiectul aceleiași examinări și că tot lui i se adresa zîmbetul.

— Da, domnule Blandois, îi răspunse acru. A fost al său, și înaintea lui al unchiului său și Dumnezeu mai știe al cui, pînă la el ; asta-i tot ce vă pot spune despre originea acestui ceasornic.

— Este un caracter solid conturat, domnule Flintwinch, prietena noastră de sus.

— Da, domnule, încuviință Jeremiah, răsucindu-se din nou spre oaspete, așa cum făcuse tot timpul de-a lungul conversației, ca o șurubelniță care nu prinde bine, căci celălalt era imperturbabil și de aceea neapărat trebuia să se dea mereu puțin înapoi. Este o femeie remarcabilă. Cu mult curaj... și de o mare forță de caracter.

— Trebuie să fi fost fericiți, spuse Blandois.

— Cine ? întrebă domnul Flintwinch, din nou răsucindu-se în loc spre celălalt.

Domnul Blandois clătină arătătorul de la dreapta către odaia bolnavei, și pe cel de la stînga înspre tablou, apoi, înfigîndu-și mîinile în șolduri și depărtînd picioarele mult, începu să rîdă la domnul Flintwinch, în vreme ce nasul înainta, iar mustața i se retrăgea.

— La fel de fericiți, pesemne, ca în mai toate celelalte căsnicii, replică domnul Flintwinch. Nu vă pot spune. Nu știu. Există taine în toate familiile.

— Taine ! exclamă domnul Blandois, iute. Mai spune o dată, fiule !

— Ziceam, reluă domnul Flintwinch, cînd celălalt părea să se fi umflat în pene atît de subit, încît domnul Flintwinch avu impresia că pieptul bombat al acestuia îi atinsese aproape obrazul, ziceam că există taine în toate familiile.

— Așa este ! strigă celălalt, bătîndu-l pe amîndoi umerii și trăgîndu-l înainte și înapoi. Ha-ha ! Ai dreptate ! Așa este ! Taine ! Fir-ar să fie ! În unele familii, domnule Flintwinch, există taine diabolice !

Cu aceasta, după ce-l bătu pe umeri de cîteva ori, pasă-mi-te prietenește și în glumă, ca și cum l-ar fi tachinat pentru ghidușia făcută de el, ridică brațele, lăsă capul pe spate, își împleti mîinile la ceafă și izbucni într-un rîs în hohote. Zadarnic încercă domnul Flintwinch să-l mai înșurubeze. Rise pînă nu mai putu.

— Dacă vreți să-mi dați luminarea o clipă, zise, cînd termină. Să ne uităm puțin la soțul remarcabilei doamne. Ah! exclamă el, ridicînd lumînarea atît cît îi îngăduia brațul. Și chipul acesta are o expresie de dîrzenie, deși deosebită. Parc-ar spune ce înseamnă... „Să nu uiți"... nu-i așa, domnule Flintwinch? Zău, domnule, așa este!

Cînd îi dădu lumînarea înapoi, se mai uită o dată la el; apoi se întoarseră, agale, împreună pînă în vestibul. Domnul Blandois declară că era o casă veche și fermecătoare, care i-a plăcut grozav de mult și că n-ar fi pierdut prilejul s-o viziteze chiar și pentru o sută de lire sterline.

În timp ce domnul Blandois își îngăduia aceste ciudate libertăți care atrăgeau după sine o schimbare generală în comportarea sa, devenind mai grosolan, mai brutal, mult mai violent și mai insolent ca înainte, domnul Flintwinch, cu obrazul lui de pergament, nu prea sensibil la schimbări repetate, păstra o atitudine de desăvîrșită nepăsare. Pe lîngă faptul că avea poate mutra spînzuratului lăsat oleacă mai mult decît trebuia, pînă ce un prieten să-i facă pustiul de bine și să-i taie streangul, rămăsese cu aparența unui calm netulburat. Inspecția luă sfîrșit în odăița de lîngă vestibul, unde Jeremiah se opri, examinîndu-l pe domnul Blandois.

— Mă bucur că sînteți atît de satisfăcut, domnule, rosti el pe un ton liniștit. Nici nu m-am așteptat. După cum se pare, sînteți foarte bine dispus.

— Excelent, replică Blandois. Pe onoarea mea! Niciodată nu m-am simțit atît de bine. Ai vreodată presimțiri, domnule Flintwinch?

— Nu prea știu ce înțelegeți prin asta, domnule, rosti celălalt.

— Să zicem, în cazul acesta, domnule Flintwinch, anticiparea nedeslușită a unei plăceri viitoare.

— N-aș putea susține că deocamdată simt așa ceva, replică domnul Flintwinch, cît se poate de grav. Dacă-mi voi da seama de asta, vă spun eu.

— Ei bine, glăsui Blandois, cît despre mine, fiule, am în această seară presentimentul că ne vom cunoaște temeinic. Îți dai seama cum vine asta ?

— N-nu, replică domnul Flintwinch, verificîndu-se anume pe sine. N-aș putea spune.

— Am un puternic presentiment că ne vom cunoaște amănunțit... dumneata nu ?

— Încă nu, zise domnul Flintwinch.

Domnul Blandois, prinzîndu-l iarăși de amîndoi umerii, deodată, îl răsuci ca pe puțin mai înainte încoace și încolo și-l pofti să vină să bea cu el o sticlă de vin, ca un cumătru drag și viclean ce era.

Fără să mai șovăie o clipă măcar, domnul Flintwinch acceptă invitația și porniră spre birtul unde locuia călătorul, pe o ploaie deasă care, de la căderea întunericului, tot răpăia în geamuri, pe acoperișuri și pe caldarîm. Încetase de mult să fulgere și să tune, dar ploaia era cumplită. Cînd ajunseră în odaia domnului Blandois, galantul gentleman comandă o sticlă de vin de Porto ; adună apoi toate lucrurile drăguțe pe care le găsi și se cocoloși tihnit, boțindu-le sub el, pe bancheta de lîngă fereastră, iar domnul Flintwinch luă loc pe un scaun, de cealaltă parte a mesei. Domnul Blandois propuse să li se aducă paharele cele mai mari din casă, la care domnul Flintwinch încuviință. Paharele fiind pline, domnul Blandois, cu o veselie zgomotoasă, ciocni partea de sus a recipientului său de fundul celui al domnului Flintwinch și fundul paharului său de partea de sus a celui din mîna domnului Flintwinch, și bău în cinstea prieteniei intime pe care o prevăzuse. Domnul Flintwinch îi ținea grav isonul și bău atîta vin cît îi turnă, fără să scoată o vorbă. Ori de cîte ori domnul Blandois ciocnea, adică de fiecare dată cînd umplea din nou paharele, domnul Flintwinch ciocnea la rîndu-i cu aerul cel mai flegmatic, și ar fi făcut de petrecanie la fel de flegmatic și părții de vin a tovarășului său, căci i se deschisese pofta de băutură — și atunci era pur și simplu ca un poloboc.

Pe scurt, domnul Blandois își dădu seama că a turna vin de Porto în pîntecul taciturnului Flintwinch, însemna

nu să-i dezlegi limba, ci, dimpotrivă, să i-o înnozi și mai abitir. Mai mult decît atît, el părea a fi pe deplin în stare s-o țină așa toată noaptea și chiar, dacă se ivea prilejul, toată ziua următoare și noaptea întreagă următoare, pe cît vreme domnul Blandois deveni conștient, nedeslușit, că se umflă în pene și se laudă în chip prea agresiv. De aceea, puse capăt petrecerii după cea de-a treia sticlă.

— Mîine o s-auzim de dumneata, domnule, zise domnul Flintwinch la despărțire, cu o expresie de om de afaceri.

— Drăguțule, replică celălalt, prinzîndu-l de guler cu amîndouă mîinile. O s-auzi de mine, fii fără grijă. Adio, scumpul meu Flintwinch. Primește la plecare (îl îmbrățișă după obiceiul meridionalilor și îl sărută pe ambii obraji) cuvîntul de onoare al unui gentleman! Pun rămășag pe ce vrei c-o să ne mai întîlnim!

A doua zi nu se înființă, deși scrisoarea de recomandare sosi în condiții bune. Întrebînd de el seara, domnul Flintwinch află cu surprindere că acesta își achitase nota și revenise pe Continent, prin Calais. Jeremiah, totuși, scormonindu-și capul cugetător, ajunse la convingerea inteligentă că domnul Blandois își va ține cuvîntul de astă dată și se va arăta din nou.

Capitolul XXXI

NOBLEȚE DE CARACTER

CINE n-a întîlnit cîndva pe arterele aglomerate ale metropolei vreun bătrîn hodîrlit, gălbinicios și cu fața brăzdată de crețuri — căzut parcă din stele, presupunînd

că ar exista pe cer o stea atît de palidă care să arunce o așa slabă scînteie —, abia tîrîndu-se, uluit și puțin înfricoșat de zgomot și îmbulzeală ? Bătrînul acesta e totdeauna un bătrîn mărunțel. Dacă a fost vreodată un bătrîn înalt, cu timpul s-a smochinit și a ajuns scund, iar dacă totdeauna a fost micuț, s-a strîns și a devenit și mai pipernicit. Poartă veșminte de culoare și croială care niciodată n-au fost la modă, nicăieri și în nici o epocă. Era limpede, nu fuseseră făcute pentru el ori pentru vreun alt muritor. Unii negustori angrosiști au luat din întîmplare măsura pentru cinci mii de haine de soiul ăsta, și tot întîmplarea face ca acest costum vechi să încapă pe mîna acestui bătrîn, unul dintr-o serie nesfîrșită de bătrîni cu ghiotura. Costumul ăsta nu se poate să nu aibă niște nasturi barosani din metal fără luciu și fără de asemuire. Bătrînul ăsta poartă o pălărie ponosită de atîta frecuș, dar ce pălărie îndărătnică ! Nu vrea nicidecum să se dea după forma capului sărmanului moșneag. Cămașa grosolană și cravata grosolană nu au mai mult haz decît hainele și pălăria ; același aer, cum că n-ar fi ale lui — cum că n-ar fi ale nimănui. Moșneagul ăsta totuși poartă hainele astea cu stîngăcia omului neobișnuit să se îmbrace pentru stradă, ca și cum și-ar petrece cea mai mare parte a timpului cu halat și cu scufă de noapte pe cap. Și astfel, aidoma șoarecelui de cîmp în al doilea an de foamete cînd vine în vizită la șoarecele de oraș și își croiește sfios drum către locuința acestuia din urmă, printr-un oraș bîntuit de mîțe, tot așa trece și bătrînul pe străzi.

Uneori sărbătorile, în amurg, moșneagul putea fi văzut mergînd într-un pas și mai poticnit, iar ochii lui vlăguiți pîlpîind de un licăr umed și cețos. Apoi moșul se mai și îmbăta. Un păhăruț cît un degetar ajungea să-l dea peste cap. Era de ajuns o halbă ca să-i scoată picioarele betege din circulație. Vreo cunoștință milostivă — foarte adesea cunoștință ocazională — îi încălzea șubrezenia cu o bere, iar efectul avea să fie că trecea mult și bine pînă să se mai abată el iarăși pe acolo. Căci bătrînul se afla în drum spre azilul de săraci, de unde, dacă se purta frumos, nu era lăsat să plece decît rareori (deși, mi se pare, puteau să-l lase mai des pe afară, ținînd seamă de puținii ani care-i mai avea să se bucure de cîte o plim-

bare la soare); iar dacă se purta urît, era închis, și mai abitir, claie peste grămadă, împreună cu alți vreo cincizeci și nouă de moșnegi, fiecare din ei mirosind a toți ceilalți.

Tatăl doamnei Plornish — un sărman moșneag mlădiu și pițigăiat la glas, ca o pasăre ajunsă la capătul puterilor — se ocupase odinioară cu ceea ce se cheamă legătoria cărților de muzică și avusese de întîmpinat mari necazuri, și nu prea putuse să se descurce și să-și facă un drum în viață, ori să descopere, sau să plătească spre a găsi un drum, ori să pună umărul cît de cît, ci doar să-și dea seama că se afla într-un impas fără nici o ieșire; așa că, de bunăvoie, se retrăsese într-o casă de săraci, care după lege trecea drept bunul samaritean al cartierului (minus cei doi gologani: o proastă chivernisire politică), cînd a avut loc ridicarea în urma căreia domnul Plornish a fost condus la închisoarea Marshalsea.

Înainte ca ginerele său să fi ajuns la ananghie, moș Nandy (așa i se spunea totdeauna în instituția legală în care se retrăsese, dar pentru Inimile-Însingerate el fusese bătrînul domn Nandy) își avea locul într-un ungher de lîngă foc și tacîmul lui la masa familiei Plornish. Încă mai spera să-și recapete poziția în acest cămin cînd soarta îi va surîde din nou ginerelui său; între timp, deoarece soarta păstra același obraz impasibil, se hotărî să rămînă unul dintre bătrîni în crîngul de moșnegi, cu izul lor comun.

Dar nici sărăcia lui, nici hainele care nu aparțineau nici unei mode și nici azilul de bătrîni nu puteau înăbuși admirația fiică-si pentru el. Era atît de mîndră de talentele tatălui său, ca atunci cînd ar fi fost numit Lord Cancelar. Credea cu tărie în distincția și corectitudinea manierelor sale ca și cum era Lordul Șambelan. Sărmanul bătrînel știa cîteva cîntece scurte, searbede, demult învechite, despre Chloe, Phyllis și Strephon, răniți de fiul lui Venus, iar pentru doamna Plornish nu exista muzică de operă egală fremătărilor și ciripitului de acasă, prin care interpreta el cîntecele, ca o caterincă ofticoasă și prăpădită, manevrată de un copil. În zilele de „ieșire", acei picuri de lumină în perspectiva monotonă a moșnegilor cu capetele tunse chilug, desfătarea și grija doamnei

Plornish, după ce bătrînelul se sătura vîrtos de carne și bea o stacană de bere neagră, era să-i spună : „Cîntă-ne o baladă, tată.“ Atunci le cînta *Chloe*, și dacă era în toane bune și *Phyllis* — pe cel cu Srephon nu prea se încumeta să-l cînte de cînd se retrăsese la azil — apoi doamna Plornish declara, ștergîndu-se la ochi, că nu credea să mai fi existat vreodată cîntăreț ca tata.

Dacă în aceste împrejurări el ar fi descins direct de la Curte, ba mai mult, dacă era nobilul Frigorifer-Lipitoare venit falnic de la o Curte străină spre a fi prezentat și promovat cu prilejul ultimului său eșec spectaculos, ea n-ar fi încercat mai multă mîndrie ca atunci cînd îl recomanda celor din Curtea-Inimii-Însîngerate. „Iată-l pe tata, spunea ea, prezentîndu-l unui vecin. În curînd are să vină să locuiască la noi pentru totdeauna. Nu-i așa că arată bine ? Cîntă mai frumos ca niciodată ; nu-l mai uiți dacă-l auzi cum cîntă acum.“ Cît despre domnul Plornish, însurîndu-se cu fiica domnului Nandy, el luase totodată în căsătorie și această profesiune de credință, doar că se întreba cum era posibil ca un om atît de înzestrat ca bătrînul să nu fi făcut avere. După o matură chibzuință, el atribui aceasta faptului că geniul său de muzician nu fusese cultivat după principii științifice. „Pentru că de ce, argumenta domnul Plornish, de ce să faci legătorie muzicală, cînd ai muzica în sînge ? Aici e aici, cred eu.“

Moș Nandy avea un protector — unul singur. Avea un protector care, în felul lui superb — scuzîndu-se aproape, ca și cum mereu ar fi luat sumedenie de admiratori ca martori și care nu se putea împiedica de a se purta cu bătrînul acesta mai apropiat decît se așteptau ei, asta din pricina simplității și a sărăciei lui — se arăta imens de bun cu el. Moș Nandy fusese deseori la Marshalsea, în vremea scurtei șederi a ginerelui său acolo, ca să comunice cu el, și, din fericire, cîștigase treptat-treptat, odată cu trecerea timpului, tot mai mult ocrotirea Tatălui acestei instituții naționale.

Domnul Dorrit se obișnuise să-l primească pe bătrîn ca și cum moșneagul ar fi fost un vasal de-al lui care îi datora supunere, ca în feudalitate. Făcea mici tratații și dădea un soi de ceaiuri în cinstea lui, de parcă i-ar fi adus

omagii din vreun fief îndepărtat de-al său, ai cărui vasali ar fi trăit în stare de primitivism. S-ar fi zis că erau momente cînd putea jura că bătrînul fusese unul din străvechii lui slujitori, credincios în chip cu totul meritoriu. Cînd pomenea despre el, spunea ca într-o doară : „vechiul meu protejat". Îl întîlnea cu nespusă satisfacţie şi, după ce pleca, vorbea despre starea lui de decrepitudine. I se părea uimitor că sărmana creatură mai putea ţine cît de cît capul sus.

— La azilul de săraci, domnule, se trăieşte în comun; nici tu viaţă particulară, nici tu vizite, nici tu rang social, fără respect, fără preocupări. Cît se poate de trist!

Era aniversarea lui moş Nandy şi i s-a dat voie să iasă. Nu spusese că era ziua lui de naştere, de teamă să nu-l împiedice să plece, căci astfel de bătrîni mai bine nu s-ar fi născut. Străbătu aceleaşi străzi în drum spre Curtea-Inimii-Însîngerate şi luă masa împreună cu fiica şi ginerele lui şi le cîntă *Phyllis*. Abia isprăvise cînd trecu pe acolo Mica Dorrit, să vadă cum o mai duceau cu toţii.

— Domnişoară Dorrit, rosti doamna Plornish, ţi-l prezint pe tata! Nu-i aşa că arată bine? Şi ce voce frumoasă mai are!

Mica Dorrit întinse mîna şi îi spuse că nu-l mai văzuse demult.

— Eh, se poartă destul de aspru cu bietul tata, zise doamna Plornish, ale cărei trăsături se alungeau, nu-l lasă nici pe jumătate să aibă parte de variaţie şi aer proaspăt cît i-ar trebui. Dar curînd o să fie din nou acasă pentru totdeauna, nu-i aşa, tată?

— Da, draga mea, sper. La momentul potrivit, dac-o da Dumnezeu.

Atunci domnul Plornish rosti următorul discurs pe care, în asemenea împrejurări, îl ţinea invariabil, fără să schimbe o iotă :

— John Edward Nandy, domnule, atîta vreme cît există un dram de mîncare şi băutură, oricare ar fi, sub acoperămîntul ăsta, eşti binevenit să-l împarţi cu noi. Atîta vreme cît există cîţiva cărbuni în sobă şi un pat sub acoperămîntul ăsta, eşti binevenit să le împarţi cu noi. Dacă nimic n-o să mai rămînă sub acoperămîntul ăsta, eşti la fel de binevenit ca şi cum ar fi ceva, mult sau

puțin, să-mparți cu noi. Așa gîndesc eu și nu vreau să te amăgesc și prin urmare vreau să spun și să te rog să pleci de unde te afli... și de ce n-ai face-o ?

Acestui discurs pătrunzător, pe care domnul Plornish îl ținea totdeauna ca și cum l-ar fi întocmit (și nu mai încăpea îndoială de asta) cu o imensă trudă, tatăl doamnei Plornish răspundea, pe un ton pițigăiat :

— Îți mulțumesc din inimă, Thomas ; cunosc bunele tale intenții, pentru care îți mulțumesc încă o dată ! Dar nu, Thomas, nu. Nu mă-ntorc decît atunci cînd nu voi risca să iau bucățica de la gura copiilor, căci asta ar însemna, oricum i-ai spune, tot asta ar fi, să-i lipsești pe ei ; o să vină însă timpul, și niciodată n-are să vină prea repede, nu, Thomas, nu !

Doamna Plornish, cu un colț al șorțului în mînă și întoarsă puțin într-o parte, reveni cu fața spre cei care vorbeau, spunînd domnișoarei Dorrit că tatăl ei urma să treacă podul peste fluviu pentru a-și prezenta omagiile domnului Dorrit — dacă dînsa nu cumva vedea vreun neajuns în asta.

— Mă duc direct acasă, răspunse ea, și dacă vine cu mine aș fi bucuroasă să am grijă de el... atît de bucuroasă de a-l avea tovarăș de drum, adăugă Mica Dorrit, totdeauna atentă la simțămintele bătrînului nevolnic.

— Poftim, tată ! exclamă doamna Plornish. Să văd eu cine mai zice că nu ești tu un tînăr vesel, acum cînd pleci la plimbare cu domnișoara Dorrit ! Dă-mi voie să-ți fac nodul la cravată ca lumea, căci arăți ca un adevărat crai, tată, dacă a existat vreodată așa ceva.

După ce rosti această glumă copilărească, fiica lui se străduí să-l facă să capete un aer mai acătării ; apoi îl îmbrățișă plină de afecțiune și rămase în prag, ținînd în brațe copilul cel mic și slab, pe cînd cel mare și mai vînjos se dădea de-a berbeleacul pe scări, ca să-l privească pe bătrînel cum se îndepărta în pas nesigur, la brațul Micuței Dorrit.

Mergeau agale, și Mica Dorrit îl luă peste Podul de Fier, unde îl puse să stea jos să se odihnească ; au privit fluviul și au vorbit despre vapoare. Moș Nandy îi povesti ce ar face dacă ar avea un vas al lui plin cu aur. Planul său era să în pentru familia Plornish și pentru sine o casă

somptuoasă, care să dea într-o ceainărie cu grădină și unde să locuiască pînă la sfîrșitul vieții lor serviți de un chelner... Și a fost o aniversare deosebită pentru bătrîn. Mai erau vreo cinci minute de mers pînă la destinație, cînd, la colțul străzii, o întîlniră pe Fanny, cu pălăria ei nouă pe cap, avînd aceeași țintă.

— Vai de mine și de mine, Amy ! exclamă, tresărind. Asta nu se poate !

— Ce să se poată, Fanny dragă ?

— Ei bine, aș fi fost în stare să cred o mulțime de lucruri despre tine, replică sora ei indignată la culme, dar nu te-aș fi crezut capabilă de așa ceva nici în ruptul capului, tocmai tu !

— Fanny ! strigă Mica Dorrit, jignită și nedumerită.

— Oh ! Nu mă mai Fanny-i atît, ființă măruntă și josnică ! Ce idee, să te arăți în plină stradă, ziua-n amiaza mare, cu un pîrlit !

(Lansă ultimul cuvînt ca un glonte dintr-o flintă cu aer comprimat.)

— Oh, Fanny !

— Ți-am spus să nu mă mai Fanny-ești atît, că nu-ți merge cu mine ! Așa ceva n-am mai pomenit. Îndărătnicia cu care ți-ai pus în cap să nu pierzi nici un prilej de a ne dezonora este de-a dreptul o infamie. Ființă răutăcioasă !

— Poate dezonora pe cineva, spuse Mica Dorrit încet, faptul că ai grijă de acest biet bătrîn ?

— Da, domnișoară, replică sora ei, și tu ar fi trebuit să știi asta. Iar tu știi asta, și procedezi astfel tocmai pentru că știi că ne dezonorează. Cea mai mare plăcere din viața ta este să aduci aminte familiei de nenorocirile abătute asupra ei. Și altă mare plăcere din existența ta este să ai de a face cu oameni de condiție proastă. Totuși, dacă tu ești lipsită de decență, eu nu sînt. Te rog dă-mi voie să trec pe partea cealaltă, ca să-mi văd de drum nestînjenită.

Spunînd acestea, cu un salt, se grăbi să se ducă pe trotuarul opus. Bătrînelul, cauza acestei umilințe, care după ce salută respectuos, un pas ori doi mai în urmă — căci Mica Dorrit, de uimire, îi lăsase brațul cînd se pornise Fanny — și pe care trecătorii îl îmbrînceau și-l

ocărau iritaţi că-i ţinea în loc, se apropie cam buimăcit de însoţitoarea lui şi-i spuse :

— Sper, domnişoară, că onoratul dumneavoastră tată n-a păţit ceva rău ? Sper că nu s-a-ntîmplat nimic în onorata dumneavoastră familie ?

— Nu, nu, replică Mica Dorrit. Nu, mulţumesc. Daţi-mi din nou braţul, domnule Nandy. Ajungem numaidecît.

Îi vorbea pe acelaşi ton ca mai înainte. Sosiră la ghereta paznicului, unde îl găsiră de serviciu pe domnul Chivery, care îi lăsă să intre. Or, din întîmplare Tatăl închisorii Marshalsea venea înspre gheretă tocmai cînd ei ieşeau de acolo, pătrunzînd braţ la braţ în închisoare. La vederea lor, înaintînd astfel, păru extrem de tulburat şi deznădăjduit, şi fără să-l ia cituşi de puţin în seamă pe moş Nandy, care, făcînd reverenţa, rămăsese în picioare cu pălăria în mînă — cum proceda totdeauna în prezenţa venerabilă a acestuia —, se întoarse pe cîlcîie şi o zbughi către uşa scării ducînd în propria lui cameră.

Părăsindu-l pe nefericitul bătrîn, pe care într-un ceas rău îl luase sub protecţia ei, după ce-i făgăduise în pripă că se va întoarce numaidecît la el, Mica Dorrit porni la fugă în urma tatălui ei, dar pe scară dădu de Fanny venind iute după ea, cu un aer de demnitate jignită. Intrară în odaie aproape toţi trei odată şi tatăl, luînd loc în jilţul lui, îşi îngropă faţa în mîini, cu un geamăt.

— Desigur, spuse Fanny. Trebuia să ne aşteptăm. Bietul tata, ce mîhnit e ! Şi-acum, domnişoară, sper că mă crezi !

— Ce s-a-ntîmplat, tată ? întrebă Mica Dorrit, aplecîndu-se asupra lui. Te-am mîhnit, tată ? Sper că nu din pricina mea, tată ?

— Speri, zău ! Ce să-ţi spun ! Ah... — Fanny se opri ca să găsească un cuvînt destul de tare — josnică micuţă Amy ! Adevărat copil al închisorii !

Tatăl puse capăt acestor dojeni mînioase cu o fluturare a mîinii ; înălţă capul şi, clătinîndu-l către fiica lui mai mică, spuse suspinînd :

— Amy, eu ştiu că intenţiile tale sînt nevinovate. Dar m-ai rănit pînă în adîncul inimii.

— Intenţii nevinovate! se amestecă neînduplecata Fanny. Necugetată în intenţii! Josnică în intenţii! Înjositoarea familiei în intenţii!

— Tată! exclamă Mica Dorrit, palidă şi tremurînd. Îmi pare foarte rău. Te rog să mă ierţi. Spune-mi ce-am făcut, ca să nu mai repet!

— Ce-ai făcut, ipocrită mică ce eşti! strigă Fanny. Ştii foarte bine. Ţi-am mai spus eu, nu-ţi bate joc de Providenţă încercînd s-o tăgăduieşti!

— Taci, Amy, rosti tatăl, trecîndu-şi batista de mai multe ori peste faţă, şi apoi strîngînd-o spasmodic în mîna care-i căzu pe genunchi, am făcut tot ce am putut spre a vă menţine un loc ales aici, am făcut tot ce am putut ca să vă păstrez o poziţie convenabilă aici. Poate am izbutit, poate nu. S-ar putea să ştii, s-ar putea să nu ştii. Nu-mi exprim nici o părere. Am răbdat totul aici, în afară de umilinţă. De aşa ceva am fost ferit, din fericire... pînă astăzi.

Spunînd aceste cuvinte, mîna lui crispată se descleştă şi din nou duse batista la ochi. Mica Dorrit, în genunchi lîngă el, cu un gest implorator puse mîna pe braţul lui, privindu-l plină de remuşcări. Cînd îşi reveni din starea lui de mîhnire, apucă iarăşi strîns batista.

— De umilinţă am fost scutit pînă astăzi, din fericire. De-a lungul chinurilor prin care-am trecut, mi-a fost dat să am... mîndria mea personală şi... respectul celor din jur, dacă pot spune aşa, care m-a scutit... de umilinţă. Dar astăzi... în clipele astea, am simţit-o cumplit.

— Firește, cum putea fi altfel!? exclamă Fanny, nestăvilită. Se zbenguia şi se fălea peste tot cu un pîrlit!

(Un nou glonte din arma pneumatică.)

— Dar, tată dragă, strigă Mica Dorrit, nu caut să mă justific pentru că te-am rănit cu atîta cruzime... nu, cerul mi-e martor! Îşi frîngea mîinile în culmea deznădejdii. Nu vreau altceva decît să-ţi cer, să te implor să-ţi recapeţi liniştea şi să uiţi totul. Căci dacă nu ştiam ce frumos te-ai purtat cu bătrînul acesta, cîtă atenţie i-ai dat şi ce mult te bucurai totdeauna cînd îl întîlneai, nu veneam aici cu el, crede-mă, n-aş fi venit. Pentru nimic în lume n-aş voi să-ţi dea lacrimile în ochii dumitale dragi, scumpul meu tată, glăsui Mica Dorrit cu inima aproape zdro-

bită ; nu, pentru nimic în lume, orice mi s-ar da sau aș putea cîștiga.

Fanny, suspinînd, jumătate mîniată, jumătate căindu-se, începu și ea să plîngă și spuse — așa cum spunea de fiecare dată cînd era ba furioasă, ba îi trecea furia, ba dispreţuitoare cu sine, ba cu tot universul — că mai bine murea.

Părintele închisorii Marshalsea, totuși, o strînse la piept pe fiica lui mai mică și îi mîngîie părul.

— Gata, gata ! Nu mai spune nimic, Amy, nu mai spune nimic, fetița mea. Am să uit totul cît mai repede. Eu... (cu o veselie nervoasă și forțată) eu... am să uit totul iute. Este foarte adevărat, draga mea, totdeauna mă bucur cînd îl întîlnesc pe bătrînul meu protejat... și astfel, astfel... mărturisesc, hm... acord ocrotirea și bunăvoința mea, hm... trestiei acesteia strivite... cred că pot să-i spun așa, fără a-l nedreptăți... atît cît îmi îngăduie situația în care mă aflu. E absolut sigur că așa stau lucrurile, scumpa mea copilă. În același timp, însă, știu să-mi păstrez toată demnitatea... dacă-mi dai voie, hm, să mă slujesc de acest cuvînt. Toată demnitatea cuvenită. Există unele lucruri incompatibile cu acest sentiment (se opri și suspină) și care mă rănesc... mă rănesc profund. Și nu pentru că am văzut-o pe buna mea Amy purtîndu-se atent și prevenitor, hm, cu vechiul meu protejat... nu *asta* mă supără pe mine. Ci, ca să încheiem odată discuția asta penibilă și să lămurim lucrurile, că am văzut-o pe copila mea, pe propria mea copilă, pe propria mea fiică, venind de pe străzile pline de oameni în această închisoare... zîmbind ! Zîmbind !... Braț la braț cu... Oh, Doamne, cu un tîrîie-brîu !

Nefericitul bătrîn făcu aluzie la îmbrăcămintea croită anapoda, independent de epocă și modă, cu un glas nedesluşit și cu batista strînsă în pumnul ridicat în aer. În tulburarea lui ar fi continuat poate să-și dezvăluie sentimentele chinuitoare, dar se întrerupse la auzul unei bătăi repetate în ușă, cînd Fanny (încă dorea să fi murit, iar acum mergea atît de departe încît adăugă „și să fi fost îngropată") strigă :

— Intră !

— Aa, dumneata erai, tinere John ! exclamă tatăl, cu o voce schimbată, calmă. Ce mai e nou, John ?

— O scrisoare pentru dumneavoastră, domnule, a fost lăsată chiar acum la ghereta pazniculuí, însoțită de un mesaj... și cum mă aflam din întîmplare acolo, domnule, m-am gîndit să v-o aduc în cameră.

Celui care vorbea îi atrase atenția spectacolul demn de milă, în care Mica Dorrit se afla la picioarele tatălui ei, cu capul întors într-o parte.

— Serios, John ? Mulțumesc.

— Scrisoarea e de la domnul Clennam, domnule... este un răspuns... iar mesajul era, domnule, că vă transmite complimente și lasă vorbă că va avea plăcerea să treacă pe aici azi-dimineață, în speranța că vă va întîlni pe dumneavoastră și totodată (și mai atent ca înainte) pe domnișoara Amy.

— Oh ! exclamă tatăl, deschizînd scrisoarea (conținea o bancnotă), și roși puțin, apoi își mîngîie fiica pe cap. Mulțumesc, tinere John. Perfect. Îți rămîn recunoscător pentru amabilitatea dumitale. Așteaptă cineva un răspuns ?

— Nu, domnule, nu așteaptă nimeni.

— Mulțumesc, John. Ce mai face mama dumitale, John ?

— Mulțumesc, domnule, nu prea se simte bine, după cum am dori... de fapt, nu prea o duce bine nici unul din noi, în afară de tata... Dar mamei îi e destul de bine, domnule.

— Transmite-i salutări din partea noastră, dacă vrei ! Spune-i cele mai prietenoase salutări, te rog, tinere John!

— Mulțumesc, domnule, n-am să uit !

Domnul John Chivery-junior se retrase și își întocmi pe loc un epitaf în întregime nou, care suna astfel :

„Aici odihnesc rămășițele pămîntene ale lui John Chivery, care, văzînd la cutare dată idolul vieții sale copleșit de tristețe și în lacrimi, și nefiind în stare să îndure această privelițte sfîșietoare, se duse numaidecît la locuința părinților săi de-a pururi neconsolați și își puse capăt zilelor, printr-un gest necugetat."

— Gata, gata, Amy ! exclamă tatăl cînd tînărul John închise ușa, să nu mai vorbim despre asta. (În ultimele

minute se mai înviorase vizibil, şi acum era chiar vesel.) Ce s-a-ntîmplat în tot timpul ăsta cu vechiul meu protejat? Să nu-l mai lăsăm singur niciodată, altfel o să-nceapă să creadă că nu-i binevenit şi asta m-ar întrista. Vrei să-l cauţi tu, copila mea, ori să mă duc eu?

— Dacă n-ai nimic împotrivă, spuse Mica Dorrit, încercînd să-şi înăbuşe plînsul cu suspine, aş prefera să te duci dumneata.

— Da, sigur, draga mea, mă duc eu. Era să uit, ai ochii cam roşii. Aşa! Capul sus, Amy! Nu te necăji din pricina mea. Eu mi-am revenit, scumpa mea, cu desăvîrşire. Du-te în odaia ta, Amy, şi aranjază-te puţin ca să-l întîmpini cum se cuvine pe domnul Clennam.

— Mai degrabă aş rămîne în camera mea, tată, replică Mica Dorrit, căreia i se părea mult mai greu ca înainte să-şi recapete liniştea. Aş prefera să nu mă-ntîlnesc cu domnul Clennam.

— Oo, draga mea, ar fi absurd! Domnul Clennam e un gentleman desăvîrşit... un gentleman desăvîrşit! Puţin rezervat uneori, dar este extrem de bine crescut. Nu m-aş putea împăca deloc cu gîndul că n-o să fii aici să-l întîmpini pe domnul Clennam, draga mea, mai cu seamă în după-amiaza asta. Aşa că du-te şi te înviorează puţin, Amy... du-te şi te înviorează, hai, fii fetiţă cuminte!

Astfel îndrumată, Mica Dorrit se ridică ascultătoare şi se supuse; întîrzie doar o clipă înainte de a ieşi din odaie, să-i dea surorii ei un sărut de împăcare. Apoi, aceasta din urmă, foarte chinuită de remuşcări, renunţă deocamdată la dorinţa prin care în general se consola; născoci şi dădu frîu liber ideii grozave, şi anume, mai bine moartea să-l ia pe moş Nandy, să nu mai vadă creatura asta dezgustătoare, plicticoasă şi afurisită cum vine aici şi sîcîie lumea, vîrînd zîzanie între două surori.

Părintele închisorii Marshalsea începu chiar să fredoneze o melodie, cu tichia lui de catifea neagră pe o parte, atît de mult îi sporise buna dispoziţie; coborî în curte, unde-l găsi pe vechiul său protejat, stînd în picioare lîngă poartă, cu pălăria în mînă, aşa cum îl lăsase.

— Vino, Nandy, spuse el cu multă blîndeţe, vino sus, Nandy! Ştii drumul... de ce nu vii sus? De astă dată

merse atît de departe încît îi dădu mîna, rostind : Ce mai faci, Nandy ? Te simţi destul de bine ?

La care cîntăreţul îi răspunse :

— Vă mulţumesc, stimate domn, mă simt mult mai bine acum, cînd am onoarea să vă văd.

Străbătînd curtea, Părintele închisorii Marshalsea îl prezentă unui confrate de dată recentă :

— O veche cunoştinţă de-a mea, domnule, unul dintre protejaţii mei de multă vreme. Şi apoi adăugă, cu nespusă amabilitate : Acoperă-te, bunul meu Nandy ; pune-ţi pălăria pe cap.

Bunăvoinţa lui ocrotitoare nu se opri aici, căci îi ceru lui Maggy să pună de ceai şi o trimise să cumpere nişte prăjiturele pentru ceai, unt proaspăt, ouă, şuncă şi crevete, iar ca să plătească aceste cumpărături îi încredinţă o bancnotă de zece lire, dîndu-i instrucţiuni precise să aibă grijă de rest. Aceste pregătiri erau avansate cînd reveni fiica lui, Amy, cu lucrul în mînă ; tocmai atunci căzu şi Clennam, pe care-l întîmpină cum se poate mai prietenos, poftindu-l să ia masa împreună cu ei.

— Amy, scumpa mea, tu îl cunoşti pe domnul Clennam mai bine decît am avut eu fericirea să-l cunosc. Fanny, draga mea, îl ştii pe domnul Clennam. Fanny salută de sus, căci în asemenea împrejurări ea adopta totdeauna atitudinea cuiva care se simte obiectul unei mari conspiraţii puse la cale ca să-i insulte familia, fie prin lipsă de înţelegere, fie din insuficient respect pentru ea, şi acesta era unul dintre uneltitori. Dumnealui, domnule Clennam, trebuie să ştii, este unul din vechii mei protejaţi, moş Nandy, un prieten foarte credincios. (Totdeauna vorbea de el ca despre o mobilă extrem de veche şi de fapt era cu doi sau trei ani mai tînăr.) Ia să vedem. Îl cunoşti pe Plornish, mi se pare ? Cred că fiica mea, Amy, mi-a spus că-l cunoşti pe bietul Plornish ?

— Aa, da ! încuviinţă Arthur Clennam.

— Ei bine, domnule, dumnealui e tatăl doamnei Plornish.

— Într-adevăr ? Bucuros de cunoştinţă.

— Ai fi şi mai bucuros, domnule Clennam, dacă i-ai cunoaşte numeroasele lui calităţi excelente.

— Sper s-ajung să le cunosc, cunoscîndu-l pe dumnealui, spuse Arthur, compătimind în taină creatura asta încovoiată și supusă.

— Astăzi e liber și vine să-și vadă vechii lui prieteni, care totdeauna se bucură să-l vadă, rosti Tatăl închisorii Marshalsea. Apoi adăugă, cu mîna la gură : e la azilul de săraci, bietul bătrîn. A avut zi de ieșire.

În timpul ăsta, Maggy, ajutată în liniște de măicuța ei, așează masa ; acum totul era pregătit. Fiind foarte cald și în închisoare zăpușeală, fereastra fusese dată de perete.

— Dacă Maggy i-ar așterne, draga mea, un ziar pe pervazul geamului, continuă tatăl satisfăcut, adresîndu-se Micuței Dorrit aproape în șoaptă, vechiul meu protejat ar putea lua ceaiul acolo, iar noi aci.

Astfel, separat de lumea bună printr-un spațiu de cam un picior depărtare, tatăl doamnei Plornish a fost servit împărătește. Clennam nu-l mai văzuse pe celălalt tată, cel al închisorii Marshalsea, exercitîndu-și ocrotirea cu atita mărinimie ; de aceea, această scenă i se părea uimitoare.

Lucrul cel mai surprinzător a fost poate plăcerea cu care pomenea de infirmitățile și semnele de decrepitudine ale protejatului său, de parcă era un paznic binevoitor comentînd neîntrerupt declinul unui animal inofensiv pe care-l prezenta.

— Încă puțină șuncă, Nandy ? Ptii, cît de încet ești ! Ultimii dinți, explică el celorlalți, sînt gata să-i cadă, bietul bătrîn !

Iar altă dată spuse :

— Crevete nu servești, Nandy ? Dar cum el nu-i răspunse numaidecît, adăugă : Începe să nu mai audă bine. Curînd are să surzească de tot.

Puțin mai tîrziu îl întrebă :

— Te plimbi deseori, Nandy, acolo unde locuiești, prin curtea dintre zidurile acelea ?

— Nu, domnule, nu. Nu prea îmi face plăcere.

— Nu, desigur, replică el. E și firesc. Apoi către ceilalți, confidențial : Îl lasă picioarele.

Odată l-a întrebat, cu blîndețea lui, în general, numai pentru a-l menține pe linia de plutire :

— Ce vîrstă să aibă cel mai mic dintre nepoții dumitale ?

— John Edward ? zise protejatul, punînd încet cuțitul și furculița pe masă ca să se gîndească mai bine. Ce vîrstă are ? Ia să vedem...

Tatăl închisorii Marshalsea se lovi peste frunte.

— Are memoria slabă.

— John Edward, domnule ? Păi, zău c-am uitat. Nu v-aș putea spune, domnule, în clipa asta dacă are doi ani și două luni, ori dacă are doi ani și cinci luni. Una din două.

— Nu te mai chinui să-ți scormonești mintea cu asta, îi spuse, cu infinită indulgență. Îl lasă facultățile mintale... bătrînul rugînește ducînd o astfel de viață !

Pe măsură ce făcea aceste descoperiri la bietul bătrîn, cu atît mai mult dădea impresia că ține la el, și se ridică din jilț, la sfîrșitul ceaiului, ca să-și ia rămas bun de la protejatul său, care tocmai spunea :

— Mă tem, prea stimate domn, că e ora cînd trebuie să plec — și se proțăpi, drept ca lumînarea, vrînd să pară cum nu se poate mai viguros.

— Noi nu-i spunem un șiling, Nandy, zise, strecurîndu-i moneda în mînă. Noi îi spunem tutun.

— Mulțumesc, prea onorate domn. O să-mi cumpăr tutun. Mulțumirile și respectele mele domnișoarei Amy și domnișoarei Fanny. Vă doresc noapte bună, domnule Clennam.

— Și să-ți aduci aminte, Nandy, nu ne uita, știi, spuse tatăl. Să mai vii pe aici, bagă de seamă — oricînd vei avea o după-masă liberă. Nu cumva să ieși fără să treci pe la noi, altminteri vom fi invidioși. Noapte bună, Nandy. Fii foarte atent cum cobori treptele, Nandy ; sînt cam neregulate și tocite.

Rostind aceste cuvinte, rămase în picioare pe palier, urmărindu-l din ochi pe bătrîn cînd porni pe scară în jos. Apoi reveni în odaie și spuse, plin de solemnă satisfacție:

— Trist spectacol mai e și acesta, domnule Clennam, deși, gîndul că nu-și dă seama te consolează. Bietul bă-

trîn, ce sinistră epavă ! Ruinat sufletește, s-a sfîrșit cu el... e desființat... doborît la pămînt, domnule, absolut !

Deoarece Clennam mai rămînea cu un anumit scop, răspunse și el cum se pricepu acestor reflecții, stînd la fereastră lîngă cel care le rostise, în vreme ce Maggy și măicuța ei spălau serviciul de ceai și-l puneau la loc. Observă că gazda lui stătea la fereastră cu aerul unui suveran blînd și apropiat, și că, atunci cînd vreunul dintre oamenii lui din curte privea în sus, răspunsul la salutul lor avea aspectul unei binecuvîntări.

Cînd Mica Dorrit se așeză la masă să lucreze, iar Maggy pe pat văzîndu-și de trebșoara ei, Fanny începu să-și înnoade panglicile pălăriei, pregătindu-se de plecare. Arthur rămase mai departe, cu un anumit scop. Deodată, fără să se fi ciocănit, ușa se deschise ; intră Tip. O sărută pe Amy, care-i sări în întîmpinare, dădu din cap spre Fanny și spre tatăl lui, aruncă o privire posacă spre musafir, fără vreun alt semn că-l recunoaște, și luă loc pe un scaun.

— Tip, dragă, spuse Mica Dorrit cu blîndețe, șocată de purtarea lui, nu vezi...

— Da, văd, Amy. Dacă te referi la prezența unui musafir care se află aici... regret dacă la asta te referi — răspunse Tip, săltînd capul și făcînd semn peste umăr spre Clennam, da' lîngă el — văd.

— Asta-i tot ce ai de spus ?

— Asta-i tot ce am de spus. Și presupun, adăugă tînărul cu trufie, după o clipă de tăcere, că oaspetele mă înțelege cînd spun că asta-i tot ce am de spus. Pe scurt, presupun că oaspetele va înțelege că nu m-a tratat ca pe un gentleman.

— Ba nu înțeleg, rosti liniștit odiosul personaj la care se referise celălalt.

— Nu ? Păi, ca să lămurim mai bine lucrurile, domnule, îmi permit să vă aduc la cunoștință, că atunci cînd adresez cuiva un apel întocmit cum se cuvine, și încă un apel urgent, discret, în legătură cu un împrumut vremelnic al unei sume mici de bani... de care poate lesne dispune... de care poate lesne dispune, nu pierdeți din vedere !... Cînd acel cineva îmi răspunde, tot în scris, că mă

roagă să-l scuz, consider că nu m-a tratat ca pe un gentleman.

Tatăl închisorii Marshalsea, care nu-l scăpase din ochi pe fiul său, în tăcere, de îndată ce-l auzi spunînd aceste vorbe, exclamă :

— Cum de-ndrăznești !...

Dar fiul lui îl întrerupse.

— Nu, tată, nu mă-ntreba cum de-ndrăznesc, pentru că astea-s fleacuri. Cît despre linia de conduită pe care înțeleg s-o adopt față de acest individ aici de față, ar trebui să fii mîndru pentru spiritul de demnitate de care am dat dovadă.

— Cred și eu ! interveni Fanny.

— Spirit de demnitate ? rosti tatăl. Da, de fapt, grozav spirit de demnitate, n-am ce zice. Am ajuns în situația ca fiul meu să-mi dea lecții... *mie*... despre demnitate ?

— Dar, hai să nu ne pierdem vremea cu asta, tată, dacă nu vrei să ne certăm pe această temă. Sînt pe deplin convins că individul aici de față nu m-a tratat ca pe un gentleman. Și cu asta am isprăvit.

— Ba n-ai isprăvit deloc, domnule, replică tatăl. Și nici nu vei isprăvi. Tu ești pe deplin convins ? Tu ești pe deplin convins ?

— Da, *eu*. La ce bun s-o ținem așa întruna ?

— Pentru că, se burzului tatăl, grozav de aprins, n-ai nici un drept să ajungi la o asemenea convingere monstruoasă... imorală... hm... criminală, pur și simplu. Nu, domnule Clennam, vă rog, nu-mi cereți să mă opresc. Aici e vorba... hm... de un principiu general, care se ridică mai presus chiar și de considerații... hm... de ospitalitate. Mă opun afirmațiilor făcute de fiul meu. Eu... hm... personal, nu sînt de acord cu ele !

— Dar ce ai dumneata cu asta, tată ?

— Ce am eu cu asta ? Eu am... hm... o demnitate, domnule, care cu așa ceva nu se împacă. Eu (scoase din nou batista și se tamponă pe față), eu mă simt jignit, ultragiat de vorbele tale. Să presupunem că eu însumi, la un moment dat... hm... sau în diferite împrejurări, am făcut apel... hm... un apel întocmit cum se cuvine, un apel dis-

cret și urgent, adresat cuiva, pentru a mi se împrumuta, vremelnic, o mică sumă de bani. Să presupunem că acel împrumut putea fi lesne onorat, și n-a fost onorat, iar persoana în chestiune și-a cerut scuze. Trebuie eu oare să aud de la propriul meu fiu că prin aceasta n-am fost tratat ca un gentleman și că eu am plecat capul ?

Fiica lui, Amy, căuta cu blîndețe să-l calmeze, dar el nu voia nici în ruptul capului să se calmeze. Spunea că mîndria lui e în joc și că nu admite una ca asta.

Să-i spună lui așa ceva, se lamenta el, propriul său fiu, de la obraz, în căminul lui ? Să-i aducă asemenea umilință propriul lui sînge ?

— Nimeni nu te umilește, tată, dumneata singur îți aduci injurii ! exclamă tînărul, posomorît. Convingerea la care am ajuns eu n-are cu dumneata nici în clin nici în mînecă. Ceea ce am spus eu se referă numai la mine. Ce rost are să-ți pui pielea-n joc dacă nu e cazul ?

— Iar eu îți răspund că este cazul, zise tatăl. Îți atrag atenția, domnule, răspicat și cu indignare, că... hm... poziția deosebit de delicată a tatălui tău ar trebui să te facă să taci, domnule, mai mult decît orice, să te împiedice să înșiri asemenea principii deșănțate. Dealtfel, dacă nu te porți ca un fiu, domnule, dacă te lepezi de îndatoririle pe care le ai, ești cel puțin... hm... un păgîn. Nu cumva ești... hm... ateu ? Este oare demn de un creștin, te-ntreb, de a stigmatiza, de a defăima pe cineva pentru că, o dată, te roagă să-l scuzi, cînd poate că aceeași persoană... hm... ar răspunde cererii pe care i-o faci altă dată ? Este oare demn de un creștin... hm... de a nu-l pune din nou la încercare ?

Încetul cu încetul ajunsese într-o stare de adevărată fervoare religioasă.

— Pentru mine-i limpede ca lumina zilei, spuse Tip, ridicîndu-se, că în seara asta nu se poate discuta logic aici, și că cel mai bun lucru pe care-l am de făcut este să-mi iau tălpășița. Noapte bună, Amy. Nu fi supărată. Îmi pare tare rău că s-a-ntîmplat aici, față de tine, crede-mă, îți jur ; dar nu pot renunța totuși la demnitatea mea, nici chiar de hatîrul tău, fetițo !

Cu aceste cuvinte, își puse pălăria pe cap și ieși, însoțit de domnișoara Fanny, care socoti, la rîndu-i, că n-ar

fi fost demn să-și ia rămas bun de la Clennam printr-o demonstrație mai puțin potrivită decît fulgerîndu-l din priviri, exprimînd astfel clar că totdeauna l-a considerat drept unul din numeroasa tagmă a uneltitorilor.

După ce plecară, Tatăl închisorii Marshalsea părea cel dintîi gata să se cufunde din nou în deznădejde și ar fi făcut-o dacă în cîteva clipe nu venea, tocmai la timp, un domn care-l poftea să-l însoțească în „salonul tihnit". Era aceeași persoană întîlnită de el în noaptea cînd, dintr-un accident, rămăsese între zidurile temniței, cel cu plîngerea nelămurită conform căreia guvernatorul închisorii își vîrîse mîinile pînă la coate în niște fonduri care nu-i aparțineau. El se prezentă drept împuternicit să-l conducă pe Părintele închisorii Marshalsea la fotoliul prezidențial, pe care făgăduise să-l ocupe cu prilejul adunării colegilor pentru a asculta puțină muzică.

— Vezi, domnule Clennam, spuse tatăl, acestea sînt neajunsurile situației mele aici. Dar e o îndatorire de ordin public ! Nimeni, sînt sigur, nu este mai prompt ca dumneata să-și asume o îndatorire publică.

Clennam îl rugă să se conformeze neîntîrziat.

— Amy, draga mea, dacă l-ai putea convinge pe domnul Clennam să mai rămînă, știu că pot să-ți încredințez grija de a face onorurile bîrlogului nostru umil, și poate că vei izbuti să ștergi întrucîtva din mintea domnului Clennam... hm... amintirea incidentului neplăcut care a avut loc azi după-amiază.

Clennam îl asigură că incidentul în chestiune nu-i lăsase nici o impresie și prin urmare nu era nimic de șters.

— Dragă domnule, spuse tatăl, luîndu-și tichia neagră de pe cap și strîngînd afectuos mîna domnului Clennam, vrînd totodată să confirme primirea bancnotei și a scrisorii trimise lui după prînz. Cerul să te binecuvînteze în veci !

Astfel, pînă la urmă, Clennam își atinse scopul pentru care întîrziase : putea sta de vorbă cu Mica Dorrit, fără ca cineva să fi fost de față. Nu era decît Maggy, dar ea nu conta.

Capitolul XXXII

ALTE PREZICERI

MAGGY, cu boneta ei albă și mare pe cap, al cărei vîrtej de pliseuri opace îi ascundeau profilul (și nu prea avea), își vedea de treabă lîngă fereastră, cu singurul ochi utilizabil aţintit asupra lucrului, înspre lumină. Așa că, atît din pricina bonetei, fluturîndu-i în vînt, cît și a ochiului inutilizabil, era cu totul separată de măicuţa ei, aflată pe un scaun dinaintea ferestrei. Zgomotul de tropot și tîrșîit al paşilor pe pavajul curţii scăzuse mult de cînd preşedintele fusese înscăunat ; fluxul pensionarilor era îndreptat în mare măsură către desfătarea armoniilor. Cîţiva dintre ei, care n-aveau pic de muzică în suflet, sau vreo leţcaie în buzunar, umblau de colo-colo ; iar prin ungherele curţii se mai vedea vechiul spectacol, ici soţia venită în vizită la bărbatul ei, dincolo vreun deţinut proaspăt, încă neobișnuit cu locul, deprimat, așa cum prin unele cotloane, aiurea, dai de pînze de păianjen destrămate, ori de cine știe ce lucruri zăcînd, neîmbietoare, hîde.

Acestea erau momentele cele mai pașnice cunoscute în închisoare, cu excepţia orelor de noapte, cînd pensionarii se bucurau de somn. Din cînd în cînd, ropotul aplauzelor și al bătăilor în mese, din salonul tihnit, semnalau sfîrșitul cu succes al unei bucăţi muzicale, ori aprobarea copiilor adunaţi acolo, care salutau vreun toast sau vreun gînd închinat lor de către Părintele închisorii Marshalsea. Uneori, o voce mai sonoră decît celelalte îi vestea pe ascultători că un bariton lăudăros cutreiera marea albastră, ori era la vînătoare în cîmpii, gonind după căprioare, prin munţi și văgăuni, dar mareşalul-guvernator știa el mai bine cum stau lucrurile, căci a pus mîna pe el și l-a vîrît la răcoare.

Cînd Arthur Clennam veni și se așeză lîngă Mica Dorrit, ea începu să tremure încît abia mai putea ține acul. Clennam puse încetișor mîna pe lucrul ei și spuse :

— Dragă Mica Dorrit, dă-mi voie să-l așez deoparte.

Ea îl lăsă să-i ia lucrul și Arthur îl puse alături. Fata își frîngea mîinile, nervoasă. Arthur îi luă o mînă într-ale sale.

— Cît de rar te-am văzut în ultima vreme, Mica Dorrit !

— Am fost ocupată, domnule.

— Dar abia astăzi am auzit, zise Clennam, absolut din întîmplare, că ai trecut pe la oamenii aceia cumsecade, care locuiesc la doi pași de mine. De ce n-ai venit și pe la mine ?

— Nu... nu știu. Sau mai bine zis, m-am gîndit că poate și dumneata ești ocupat. Acum, ești ocupat, în general, nu-i așa ?

O văzu cum tremura din tot trupul micuț, cu chipul plecat și lăsînd ochii în jos de îndată ce-i ridica o clipă spre ai lui — vedea toate acestea aproape cu la fel de mare neliniște și duioșie.

— Copila mea, ești atît de schimbată !

Acum nu-și mai putea stăpîni tremurul. Își retrase încetișor mîna și o așeză peste cealaltă ; rămase dinaintea lui cu chipul plecat, tremurînd din cap pînă-n picioare.

— Draga mea, Mica Dorrit, rosti Clennam, plin de compasiune.

Ea izbucni în lacrimi. Maggy se întoarse brusc și o privi timp de cel puțin un minut, dar nu se amestecă Clennam așteptă cîteva clipe pînă să vorbească iar.

— Nu mai pot suporta să te văd plîngînd, spuse el, dar sper că lacrimile îți ușurează inima prea împovărată.

— Da, așa este, domnule ! Nimic altceva.

— Bine, bine ! Mi-e teamă că te gîndești prea mult la cele petrecute aici astă seară. Nu e cazul, absolut deloc. Am avut ghinionul să-i ies în cale. Uită tot, odată cu lacrimile astea, căci nu merită nici măcar o lacrimă. Nici una măcar ! Aș consimți bucuros, Mica Dorrit, ca o asemenea scenă fără noimă să se repete de cincizeci de ori

pe zi, numai să scapi de amărăciune, măcar pentru o clipă.

Acum fata mai prinse puțin curaj și răspunse, pe un ton foarte apropiat de cel obișnuit:

— Ești atît de bun! Dar chiar dacă în scena aceea n-ar fi fost nimic de care să-mi pară rău și să am un simțămînt de rușine, rămîne totuși o dovadă că s-a purtat urît cu dumneata...

— Șșt! făcu Arthur zîmbind și-i atinse buzele cu mîna. Ar fi ceva într-adevăr nou la dumneata să uiți, dumneata care-ți aduci aminte de tot și de toate. Dă-mi voie să-ți amintesc, eu nu sînt și n-am fost niciodată altceva decît prietenul în care ți-ai pus încrederea! Îți aduci aminte, nu-i așa?

— Caut să-mi aduc aminte, altfel mi-aș fi călcat promisiunea tocmai acum cînd fratele meu necuviincios a fost aici. O să ții seamă că a crescut între zidurile astea și nu-l vei judeca prea aspru, bietul băiat, sînt sigură! Înălțînd ochii cînd rosti aceste cuvinte, îi privi chipul mai atentă decît pînă acum și-i spuse, schimbînd iute tonul: Nu cumva ai fost bolnav, domnule Clennam?

— Nu!

— Nici n-ai avut supărări, ori necazuri? îl întrebă, neliniștită.

Acum veni rîndul lui Clennam de a nu ști cum să răspundă.

— La drept vorbind, spuse el, am avut unele griji, dar totul a trecut. Se vede chiar atît de bine pe față? Ar fi trebuit să am mai multă forță și stăpînire de sine. Și eu credeam că am. S-ar cuveni să învăț de la dumneata. Cine m-ar putea învăța mai bine!

Nu-și închipuia ca ea să vadă la el ceea ce nimeni altcineva n-ar fi putut vedea. Nu-și închipuia ca în toată lumea să mai existe alți ochi capabili să-l scruteze cu atîta limpezime și forță de pătrundere ca ai ei.

— Dar asta mă duce cu gîndul la ceva ce aș dori să-ți spun, continuă el, și de aceea nu-mi voi lua în nume de rău propria-mi față, pentru faptul că m-am trădat. Cu atît mai mult cu cît pentru mine este un privilegiu și o plăcere să mă destăinui Micuței mele Dorrit. Dă-mi voie

să-ţi mărturisesc că, uitînd cît de serios sînt şi ce vîrstă am, şi cum timpul pentru asemenea lucruri a trecut în cazul meu, odată cu anii aceia mulţi de monotonie şi prea puţine bucurii, trăiţi într-o ţară îndepărtată, fără să lase urme... că, uitînd toate acestea, mi-am închipuit că iubesc pe cineva.

— O cunosc, domnule ? întrebă Mica Dorrit.

— Nu, copila mea.

— Nu este cumva doamna care a fost aşa bună cu mine de dragul dumitale ?

— Flora ? Nu, nu. Credeai...

— Nu prea am crezut, ce-i drept, mărturisi Mica Dorrit, mai mult adresîndu-se sieşi, decît lui. Eram puţin nedumerită.

— Ei bine ! exclamă Clennam, rămînînd la impresia de pe alee, din seara cu trandafiri, impresia că începuse să îmbătrînească, şi că epoca sentimentelor de tandreţe se încheiase. Mi-am dat seama de greşeală şi m-am gîndit puţin... adică mai mult... şi am ajuns să judec mai chibzuit. Fiind mai înţelept, mi-am numărat anii şi m-am analizat, am privit în urmă, am privit înainte şi am înţeles că voi încărunţi curînd. Mi-am dat seama că urcasem pe culme, că străbătusem platoul de creastă şi coboram iute povîrnişul.

Dacă ar fi ştiut ce chin puternic îi pricinuia acestei inimi răbdătoare, vorbindu-i astfel ! Mai ales cînd scopul lui era să-i uşureze povara şi s-o ajute.

— Am înţeles că timpul iubirii delicate, pline de promisiuni, de fericire a trecut pentru mine şi pentru fiinţa legată de mine, şi că niciodată nu va mai reveni.

Oh ! Dac-ar fi ştiut, dac-ar fi ştiut ! Dac-ar fi putut vedea pumnalul din mîna lui şi rănile făcute cu cruzime, sîngerînd, în pieptul credincios al Micuţei lui Dorrit !

— Dar toate astea au trecut, mi-am întors faţa de la ele ; de ce le mai amintesc Micuţei Dorrit ? De ce-ţi arăt, copila mea, numărul anilor care ne despart, de ce-ţi aduc aminte că am depăşit, cu toată durata vieţii dumitale, vîrsta care pentru dumneata înseamnă acum prezentul [1] ?

[1] De fapt, Arthur Clennam are patruzeci de ani, iar Mica Dorrit douăzeci şi doi (a se vedea Cap. II).

— Fiindcă ai încredere în mine, sper. Fiindcă știi că nimic nu te poate mișca fără să mă miște și pe mine, că nimic nu te-ar face fericit ori nefericit fără să mă afecteze în aceeași măsură și pe mine, care-ți sînt atît de recunoscătoare.

Desluși fiorul din vocea ei, îi văzu chipul sincer, îi văzu ochii limpezi și cinstiți, îi văzu pieptul fremătînd, care s-ar fi avîntat cu bucurie să primească în locul lui o lovitură mortală, cu un ultim strigăt de agonie : „Îl iubesc !“ Dar nici cea mai îndepărtată bănuială despre adevăr nu-i mijea în minte. Nu. Se uita la micuța făptură devotată, în niște pantofi ponosiți și o rochie săracăcioasă, locuind în închisoare ; un copil plăpînd la trup, însă cu un suflet mare, dar povestea familiei ei răspîndea atîta lumină, încît pentru Arthur tot restul era cufundat în beznă.

— Desigur, Mica Dorrit, din aceste motive, dar mai este unul. Atît de îndepărtat de dumneata, de deosebit și atît de în vîrstă față de dumneata, sînt mai potrivit să-ți fiu prieten și sfătuitor. Vreau să spun că poți avea mai lesne încredere în mine și că orice constrîngere, oricît de slabă, pe care ai putea-o simți față de un altul, în cazul meu ar fi posibil să dispară. De ce te-ai ținut așa departe de mine ? Spune-mi.

— Mi-e mai bine aici. Aici e locul unde sînt utilă. E mult mai bine dacă rămîn aici, rosti Mica Dorrit, sfioasă.

— Așa ai spus și în ziua aceea, pe pod. Deseori m-am gîndit la asta mai tîrziu. N-ai să-mi încredințezi nici un secret a cărui destăinuire să-ți poată aduce speranță și mîngîiere ?

— Secret ? Nu. N-am nici un secret, mărturisi Mica Dorrit, puțin tulburată.

Vorbeau pe un ton scăzut, nu atît că s-ar fi ferit cumva să-i audă Maggy, ci pentru că era mai potrivit cu ceea ce spuneau. Brusc Maggy se holbă din nou, dar de astă dată vorbi :

— Știi ce, măicuță !

— Ce anume, Maggy ?

— Dacă n-ai nici un secret de-al tău să-i spui, spune-i-l pe cel al prințesei. *Ea* avea un secret, știi tu.

— Prințesa avea un secret ? întrebă Clennam, surprins întrucîtva. Care prințesă, Maggy ?

— Doamne, cum mai chinuiți o fetiță de zece anișori, vrînd s-o tot încurcați, biata de ea. Cine-a zis că prințesa avea un secret ? *Eu* n-am zis niciodată asta.

— Te rog să mă scuzi. Am crezut c-ai spus.

— Nu, n-am spus. Cum puteam, cînd ea voia să afle secretul ? Femeia cea mică avea un secret și ea învîrtea tot timpul la roata de tors. Așa că ea îi spuse : „De ce-l ții acolo ?“ Iar cealantă i-a spus ei : „Nu, nu-l țin“, și cealantă îi spuse ei : „Ba da, îl țin“, și pormă amîndouă se duce la dulap, dar cînd colo el era. Ea n-a vrut să se ducă la spital, și așa a murit. *Tu* știi asta, măicuță ; spune-i și lui. Că era un secret în lege, nu glumă ! exclamă Maggy, cuprinzîndu-se cu brațele.

Arthur se uită la Mica Dorrit spre a-i veni în ajutor să înțeleagă ceva, dar rămase mirat văzînd-o atît de tulburată și roșie la față. Dar, cînd îi spuse că a fost pur și simplu o poveste născocită într-o zi de ea pentru Maggy, o nimica toată, încît îi era rușine s-o mai repete și altcuiva, presupunînd că și-ar fi amintit-o, el nu mai stărui.

Reveni, totuși, la ceea ce-l interesa, mai întîi rugînd-o să-l viziteze mai des și să nu uite că nu mai exista altcineva în afară de el care să aibă grijă de ea, sau care să fie mai hotărît ca el s-o ajute în acest sens. Cînd îi răspunse cu căldură că știa asta foarte bine și că niciodată n-avea să uite, el atacă al doilea punct și mai delicat — bănuiala care-i încolțise în suflet.

— Mica Dorrit — zise el și-i luă iarăși mîna, vorbind mai încet ca înainte, încît chiar și Maggy, aflată în aceeași odăiță, nu-l putea auzi — încă un cuvînt. Demult vreau să-ți spun ceva, dar n-am găsit momentul potrivit. Să nu-mi iei aceasta în nume de rău, căci în privința anilor ți-aș putea fi tată sau unchi. Gîndește-te totdeauna la mine ca la un om în vîrstă. Știu că întregul dumitale devotament se concentrează în camera asta și că nimic nu te-ar putea abate de la îndatoririle pe care le duci la îndeplinire aici. Dacă nu eram sigur de asta, demult te-aș fi rugat pe dumneata, l-aș fi rugat pe tatăl dumitale să-mi dea voie să te adăpostesc într-un loc mai convenabil. Dar s-ar putea să te intereseze cineva... nu spun acum, cu toate că și asta n-ar fi exclus... mai tîrziu, poate, și acest

interes să nu fie incompatibil cu afecțiunea dumitale familială.

Clătină din cap, foarte palidă, fără să rostească o vorbă.

— S-ar putea întîmpla, dragă Mica Dorrit.

— Nu, nu, nu!

Ea scutura din cap de fiecare dată cînd repeta, încet, aceste cuvinte, cu un aer de calmă dezolare, despre care își va aminti multă vreme după aceea. Momentul acestei aduceri-aminte avea să vină mult mai tîrziu, între zidurile acestei închisori și chiar în această odaie.

— Dar dacă totuși va fi să se-ntîmple, să-mi spui, copila mea dragă. Să-mi dezvălui adevărul, să-mi arăți obiectul unui asemenea interes, iar eu voi căuta cu toată rîvna, onoarea, prietenia și respectul pe care ți-l port în inimă, bună Mica Dorrit, să-ți vin temeinic în ajutor.

— Oh, mulțumesc, mulțumesc! Dar nu, nu, nu! repetă ea pe același ton ca mai înainte, în timp ce-l privea, frîngîndu-și mîinile muncite.

— Nu stărui să-mi faci nici o confidență acum. Doar atît te rog, să ai deplină încredere în mine.

— Ce-aș putea face mai puțin decît atît față de dumneata, care ești atît de bun cu mine?

— Atunci vei avea absolută încredere în mine? Nu-mi vei tăinui nici un necaz ascuns, nici o neliniște?

— Aproape nici una.

— Și acum nu-mi ascunzi nimic?

Clătină din cap; era foarte palidă.

— Cînd mă voi culca la noapte, iar gîndurile se vor întoarce în acest loc trist... așa cum se-ntîmplă seară de seară, chiar și cînd nu te-ntîlnesc, îmi dai voie să cred că alte griji în afara acestei camere cu locatarii ei obișnuiți nu-ți împovărează cugetul?

Părea că se agață de aceste cuvinte — despre care avea să-și amintească, de asemenea, mult timp după aceea — și zise mai veselă:

— Da, domnule Clennam, poți fi sigur de asta!

Scara dărăpănată, gata totdeauna să dea de veste cînd cineva urca sau cobora, începu să scîrțîie sub niște pași iuți, însoțiți de un alt zgomot — ca cel făcut de o mică locomotivă cu aburi, cu atîția aburi încît nu mai știa ce să facă cu ei — care se auzea venind într-acolo. Pe măsură

ce zgomotul se apropia, și asta foarte repede, locomotiva înainta cu energie sporită, și, după ce ciocăni în ușă, parcă s-ar fi aplecat să arunce o trîmbă de aburi pe gaura cheii.

Înainte ca Maggy să ajungă la ușă, domnul Pancks, deschizînd-o de afară, își făcu apariția, fără pălărie pe cap și cu părul răvășit, uitîndu-se peste umărul ei la domnul Clennam și Mica Dorrit. Ținea în mînă un trabuc aprins și aducea cu sine damf de bere și fum de tabac.

— Pancks, țiganul, spuse el cu răsuflarea tăiată, care ghicește viitorul.

Rămase acolo, plin de funingine, zîmbind și răsuflînd din greu, în timp ce-i privea, cu o mină extrem de ciudată, ca și cum, în loc să fie omul care scoate bani și din piatră seacă pentru patronul său, ar fi fost stăpînul suprem al închisorii Marshalsea, guvernatorul, toți temnicerii și toți deținuții laolaltă. În marea lui satisfacție de sine, duse trabucul la buze (deși se vedea cît de colo că nu era fumător) și trase zdravăn în piept; ținea ochiul drept închis în acest scop, încît îl apucă o tuse spasmodică, tremura și se îneca. Dar chiar și în toiul acestei crize, el încercă încă să repete formula lui preferată de introducere:

— Pancks, țiganul, care ghicește viitorul... Îmi petrec seara împreună cu ceilalți, adăugă el. Am cîntat. Le-am ținut și eu isonul la *Nisip alb, nisip gri* [1]. *Eu,* unul, habar n-am. Dar nu-i nimic. Țin isonul la orice. Totuna e, numai să zbieri destul de tare.

La început, Clennam crezu că era beat. Dar numaidecît își dădu seama că deși berea i se urcase puțin la cap, motivul tulburării sale n-avea nici o legătură cu malțul fermentat și nici cu cine știe ce grîne ori poame distilate.

— Ce mai faci, domnișoară Dorrit? zise Pancks. M-am gîndit că n-o să-mi luați în nume de rău dacă m-abat în fugă și intru pentru o clipă. Auzisem de la domnul Dorrit că domnul Clennam e aici. Ce mai faci, domnule?

Clennam îi mulțumi și-i răspunse că se bucură că-l vede atît de vesel.

[1] „Nisip alb, nisip gri /, Cine cumpără nisipul meu alb /, Cine cumpără nisipul meu gri" etc. Cîntec tradițional.

— Vesel ! exclamă Pancks. Sînt în toane foarte bune, domnule. Nu mai pot rămîne nici un minut, altminteri îmi observă lipsa, şi eu nu vreau să mi se observe lipsa... Ei, domnişoară Dorrit, nu-i aşa ?

Îi făcea grozavă plăcere parcă de-a o lua ca martoră, fără s-o piardă din ochi, ciufulindu-şi totodată părul, aidoma unei specii negre de papagal cacadu.

— Nu-i nici o jumătate de oră de cînd am venit. Ştiam că domnul Dorrit prezidează şi mi-am zis : Mă duc să-i dau o mînă de ajutor ! La drept vorbind, acum trebuia să fiu în Curtea-Inimii-Însîngerate, dar pe oamenii ăştia o să-i pot necăji şi mîine... Nu-i aşa, domnişoară Dorrit ?

Ochii lui mici de tăciune scăpărau ca nişte scîntei electrice. Chiar şi părul parcă îi scăpăra cînd trecea cu mîna prin el. Părea atît de încărcat cu electricitate, încît te aşteptai să scoată scîntei şi să scapere la cea mai mică atingere, în orice parte a corpului.

— Admirabilă adunare e aici, zise Pancks. Nu-i aşa, domnişoară Dorrit ?

Îi era puţin teamă de el şi nu ştia ce să spună. Pancks începu să rîdă, dînd din cap spre Clennam.

— Să nu te sinchiseşti de dînsul, domnişoară Dorrit. E de-al nostru. Ne-am înţeles noi să nu dai impresia că mă cunoşti faţă de alţii, dar nu-l punem la socoteală şi pe domnul Clennam. Dînsul e de-al nostru. Face parte din gaşcă. Nu-i aşa, domnule Clennam ?... Ce zici, domnişoară Dorrit ?

Neastîmpărul acestei făpturi stranii îl cîştigă repede pe Clennam. Mica Dorrit, uimită, văzu cum schimbau priviri grăbite.

— Voiam să spun ceva, mărturisi Pancks, dar zău c-am uitat ce era. Aa, ba ştiu ! Admirabilă adunare e aici ! I-am cinstit pe toţi, unul după altul... Nu-i aşa, domnişoară Dorrit ?

— Foarte frumos din partea dumitale, replică, observînd cum cei doi din nou schimbară o privire pe furiş.

— Ba deloc, se împotrivi Pancks. Să nu mai vorbim despre asta. Fapt este că-ncep să intru în pîine. Îmi dă mîna să fiu mărinimos. Cred că o să fac un zaiafet în cinstea lor. Mesele puse în curte. Pîine berechet. Lulele

lungi de lut cît lumea. Tutun cu carul. Friptură de vacă și budincă doldora de stafide, pentru toți, la discreție. Cîte o halbă de bere strașnică de căciulă. O stacană de vin așijderea, după voia inimii, numai să le-ngăduie stăpînirea... Ei, ce zici, domnișoară Dorrit ?

Era atît de nedumerită din pricina purtării lui sau mai degrabă de faptul că Arthur Clennam părea să-l înțeleagă din ce în ce mai bine (deoarece se uita la el după fiecare nouă întrebare și demonstrație de cacadu din partea domnului Pancks), încît ea abia de apuca să miște buzele dînd să răspundă, dar fără să închege o vorbă măcar.

— Ei, da ! Fiindcă veni vorba ! exclamă Pancks, ai să trăiești să vezi ce se află îndărătul nostru după liniile din palma asta micuță a dumitale. Așa are să fie, așa are să fie, draga mea... Ei, ce zici, domnișoară Dorrit ?

Se opri brusc. De unde făcuse oare rost de țepușele acelea suplimentare de păr negru, zbîrlit acum pe tot capul precum miriade de puncte luminoase împroșcate în jerbe de un foc mare de artificii, era o taină greu de dezlegat.

— Dar o să observe că lipsesc, repetă el, și n-aș vrea să mi se observe lipsa. Domnule Clennam, dumneata și cu mine am căzut la o înțelegere. Am spus că o să mă țin scai de treaba asta. O să vezi că mă țin scai de treaba asta și acum, domnule, dacă vii afară cu mine o clipă. Domnișoară Dorrit, îți urez noapte bună. Domnișoară Dorrit, îți urez mult noroc.

Îi strînse iute amîndouă mîinile și porni pe scară în jos, pufnind de zor. Arthur îl urmă atît de iute, cît pe-aci să se împiedice de el pe ultima treaptă și să-l răstoarne de-a berbeleacul în curte.

— Ce s-a-ntîmplat, în numele Cerului ! exclamă Arthur, cînd amîndoi dădură buzna deodată afară.

— Stai o clipă, domnule. Domnul Rugg. Dă-mi voie să ți-l prezint.

Astfel, îi prezentă un alt bărbat fără pălărie, tot cu trabuc și tot învăluit într-un nimb de bere și fum de mahorcă. Acest bărbat, deși nu atît de nărăvaș ca celălalt, era într-o stare vecină cu scrînteala, dar în compa-

raţie cu ţicneala domnului Pancks, avea ifose de om treaz.

— Domnule Clennam, domnul Rugg, spuse Pancks. Stai o clipă. Vino la pompa de apă.

Se apropiară de pompă. Domnul Pancks, punîndu-şi numaidecît capul sub ţeavă, îl rugă pe domnul Rugg să apese vîrtos de cîteva ori pe mîner. Domnul Rugg executîndu-se întocmai, domnul Pancks se ridică pufnind şi suflînd întruna şi se şterse cu batista.

— Acum mi s-a mai limpezit capul, rosti gîfîind, adresîndu-se lui Clennam, care îl privea mirat. Dar, pe sufletul meu, cînd îl auzi pe taică-său ţinînd cîte-o cuvîntare din jilţul acela, ştiind ceea ce ştim, şi cînd o vezi pe dînsa acolo, în odaia aia, îmbrăcată ca vai de lume, ştiind ceea ce ştim, e de ajuns să... stai capră, domnule Rugg... puţin mai sus, domnule... aşa e bine !

Tocmai atunci şi tocmai acolo, pe pavajul închisorii Marshalsea, la asfinţit, domnul Pancks, pur şi simplu sări peste capul şi umerii domnului Rugg din Pentonville, agent de afaceri, expert contabil şi urmăritor al datornicilor. Cînd Pancks căzu din nou în picioare, îl luă pe Clennam de butonieră, îl duse îndărătul pompei şi gîfîind scoase din buzunar un teanc de hîrtii.

Domnul Rugg scoase şi el, gîfîind, din buzunar un teanc de hîrtii.

— Aşteaptă ! rosti Clennam în şoaptă. Aţi făcut vreo descoperire ?

Domnul Pancks răspunse cu un glas mieros, cu neputinţă de transpus în cuvinte :

— Aşa s-ar zice.

— E cineva amestecat ?

— Cum adică amestecat, domnule ?

— În vreo fraudă sau afacere ilegală oarecare ?

— Nici pomeneală.

„Slavă Domnului !“ îşi spuse Clennam.

— Şi acum arată-mi ce ai acolo.

— Află că... — se smiorcăi Pancks, despăturînd febril hîrtiile şi vorbind în frînturi de fraze, aidoma răbufnirilor scurte ale unei maşini sub presiune înaltă — ...unde-i arborele genealogic ? Unde-i borderoul numă-

rul patru, domnule Rugg ? Oh ! Perfect ! Uite, aici... Află că, punînd la socoteală şi ziua de azi, sîntem de fapt gata. De fapt, vom fi într-o zi-două. Hai să zicem în cel mult o săptămînă. Dar noi am lucrat zi şi noapte de nu ştiu cît timp. Domnule Rugg, ştii de cît timp ? Nu-i nimic. Lasă, nu mai spune. N-ai face decît să mă încurci. Să-i spui şi domnişoarei Dorrit, domnule Clennam. Dar nu pînă nu-ţi dăm noi voie. Unde-i oare totalul acela, aproximativ, domnule Rugg ? Aa, uite-l aici ! Poftim, domnule ! Iată ce trebuie s-o înştiinţezi. Omul acesta este Părintele închisorii Marshalsea al dumitale.

Capitolul XXXIII

PLÎNGEREA DOAMNEI MERDLE

SILITĂ să se resemneze în faţa destinului inevitabil şi să o scoată la capăt cum putea mai bine cu oamenii aceia „Miggles", doamna Gowan făcu apel la rezerva sa de filozofie, aşa cum prevăzuse că va fi probabil nevoie atunci cînd stătuse de vorbă cu Arthur şi luă frumos hotărîrea de a nu se împotrivi căsătoriei fiului ei. Pentru a ajunge să ia această fericită hotărîre este foarte posibil să fi fost înrîurită nu numai de dragostea ei maternă, ci şi de trei consideraţii judicioase.

Prima dintre ele poate că a fost aceea că fiul ei nu-şi manifestase vreodată cîtuşi de puţin intenţia de a-i cere consimţămîntul, şi nici nu-i dăduse cîndva de bănuit că era în stare să se dispenseze de încuviinţarea sa. A doua, că pensia acordată ei de patria recunoscătoare (şi de un

Lipitoare) va fi la adăpost de unele mici exigențe filiale, Henry al ei odată însurat cu unica fiică iubită a unui om foarte chivernisit. A treia considerație era că datoriile lui Henry trebuiau evident plătite în fața altarului de către socru-său. Dacă la aceste trei puncte dictate de înțelepciune se mai adăuga și faptul că doamna Gowan își dădea consimțămîntul în momentul cînd afla că domnul Meagles și l-a dat pe al său și că împotrivirea domnului Meagles la această căsătorie ar fi fost singura piedică întîlnită cumva în cale, este foarte probabil că văduva răposatului comisar fără nici o însărcinare specială întorcea chestiunea, în mintea ei ageră, pe toate fețele.

În raport cu rudele și cunoștințele, însă, își păstra toată demnitatea proprie și demnitatea de sînge a familiei Lipitorilor, întreținînd cu rîvnă moftul că era o afacere deplorabilă și declarîndu-se absolut nefericită, Henry fiind pur și simplu fascinat, că se împotrivise demult acestei căsătorii, dar ce putea să facă o mamă, și așa mai departe. Îl și luase pe Arthur Clennam ca prieten al familiei drept martor în povestea asta, și acum mergea mai departe, agățîndu-se de familia însăși, în același scop. La prima întrevedere acordată domnului Meagles, ea se plasă în poziția omului care cedează cu multă durere, dar cu grație, unei presiuni irezistibile dinafară. Cu cea mai profundă politețe și mare distincție s-a prefăcut că de fapt dînsa — nu el — pusese bețe în roate și că pînă la urmă a închis ochii și că de fapt sacrificiul ea îl făcea — nu el. Același truc, cu aceeași dexteritate politicoasă, i-l servi doamnei Meagles, ca un scamator care ar fi strecurat o carte în jocul nevinovatei doamne, și, cînd viitoarea noră i-a fost prezentată de către fiul ei, îi spuse, îmbrățișînd-o :

— Draga mea, ce i-ai făcut lui Henry de l-ai vrăjit așa ? !

În același timp, ea îngădui cîtorva lacrimi să poarte cu sine pudra cosmetică de pe nas în niște cocoloașe micuțe, dovadă delicată și înduioșătoare a suferințelor ei tainice, cu tot calmul aparent cu care îndura nenorocirea.

Printre prietenii doamnei Gowan (care se trezi deodată că face parte din înalta societate, întreținînd relații

intime, pe picior de egalitate cu această Putere), doamna Merdle se afla în primele rînduri. Este adevărat că ţiganii din Hampton Court, fără excepţie, strîmbau din nas cînd era vorba despre Merdle, ca despre un parvenit, dar se închinau în faţa averii lui. În modul acesta de a restabili echilibrul se asemănau foarte mult cu vistiernicul, avocatul, cu episcopul şi cu toţi ceilalţi.

După ce-şi dădu graţiosul consimţămînt despre care s-a pomenit, doamna Gowan se pregătea să-i facă o vizită de consolare doamnei Merdle. Se duse în oraş în acest scop, într-o trăsurică trasă de un cal, ireverenţios numită în acea epocă din istoria Angliei „cutie de hapuri". Vehiculul aparţinea unui modest patron care-l şi conducea în persoană, şi care închiria cai şi trăsuri cu ziua sau cu ora, pentru majoritatea doamnelor din palatul Hampton Court. Regulile de etichetă însă ale acestei şatre de ţigani erau ca întreg echipajul să fie considerat în mod tacit drept proprietatea particulară, vremelnic, a clientului, iar vizitiul nu trebuia să se dea de gol că ar cunoaşte niscaiva alt patron, în afară de persoana pe care o slujea în acel moment. La fel şi cu Lipitorile de la Ministerul Digresiunilor, cei mai barosani patroni care închiriau cai din univers, totdeauna dînd impresia că n-aveau habar de altă afacere, cu excepţia celei la ordinea zilei.

Doamna Merdle era acasă, instalată în cuibul ei de purpură şi aur ; papagalul, pe o stinghie din preajmă, o privea cu capul lăsat într-o parte, ca şi cum ar fi socotit-o un alt splendid papagal dintr-o specie mai mare. Apăru doamna Gowan cu favoritul ei evantai verde, care-i molcomea strălucirea prea vie a petelor roşii de pe obraz.

— Sufleţelul meu drag, spuse doamna Gowan, după o sporovăială indiferentă, lovind-o uşor cu evantaiul pe dosul palmei, dumneata eşti singura mea consolare. Povestea aceea cu Henry, despre care ţi-am vorbit, urmează să aibă loc. Ei, ce zici de asta ? Mor de nerăbdare să-ţi aflu părerea, pentru că dumneata întruchipezi lumea bună şi-i exprimi atît de bine punctul de vedere.

Doamna Merdle își revizui pieptul pe care lumea bună obișnuia să-l contemple și, după ce se asigură că această vitrină a domnului Merdle și a giuvaergiilor londonezi era în perfectă ordine, răspunse :

— Cînd un bărbat se însoară, draga mea, lumea bună cere să-și sporească averea prin căsătorie. Lumea bună cere ca prin căsătorie bărbatul să cîștige. Lumea bună cere ca prin căsătorie bărbatul să-și consolideze o poziție frumoasă în societate, altminteri, lumea bună nu vede de ce s-ar mai căsători. Coco, fii cuminte !

Pentru că papagalul de sus, din colivie, dominînd convorbirea ca și cum ar fi fost un judecător (și într-adevăr semăna destul de bine), încheiase expunerea cu un țipăt.

— Există și cazuri, reluă doamna Merdle, îndoind delicat degetul mic de la mîna ei preferată, ca să dea mai multă frumusețe observațiilor sale prin acest gest grațios, există și cazuri cînd bărbatul nu e nici tînăr, nici elegant, dar e bogat și are o poziție bună dinainte. Atunci e altceva. În asemenea cazuri...

Doamna Merdle ridică din umerii ei de zăpadă și puse mîna pe suportul de bijuterii, înăbușindu-și un mic acces de tuse, de parcă ar fi vrut să adauge : „Păi, după asta umblă bărbații, draga mea.“ Apoi papagalul țipă din nou și ea duse lornieta la ochi să-l privească și spuse : „Coco! Fii cuminte, te rog !“

— Dar tinerii, continuă doamna Merdle, și prin tineri dumneata știi ce înțeleg, scumpa mea... adică fiii unor oameni care au viața înaintea lor... prin căsătorie trebuie să ocupe o mai bună poziție în societate, ori altminteri societatea nu-i va ierta, într-adevăr, niciodată, că au făcut o prostie. Toate astea sună teribil de mondene, nu-i așa ? adăugă doamna Merdle și se rezemă din nou în cuibul ei, ridicînd iar lornieta.

— Dar e adevărat, spuse doamna Gowan, cu un aer ultramoral.

— Draga mea, nici nu mai încape vorbă, replică doamna Merdle, odată ce înalta societate și-a spus cuvîntul în acest sens, nu mai poate fi absolut nimic de adăugat. Dacă eram într-o situație mai rudimentară, dacă trăiam sub acoperișuri de verdeață și ne ocupam de vaci,

de oi, de lighioane în loc să ne ținem de conturi bancare... ar fi fost delicios, draga mea, fiindcă eu am înclinații temeinice de la natură pentru viața pastorală... Dar noi nu trăim sub umbrare de frunze — noi nu păzim nici vaci, nici oi, nici lighioane. Mă chinui uneori pînă la epuizare să-i explic lui Edmund Sparkler tocmai această deosebire.

Auzind numele acestui tînăr, doamna Gowan se uită pe deasupra evantaiului verde și spuse :

— Scumpa mea, știi în ce situație desperată se zbate țara... concesiile acelea nefericite ale lui John Lipitoare !... Și de aceea știi motivul pentru care sînt săracă la fel ca... zi-i pe nume...

— Ca un șoarece de biserică ? sugeră doamna Merdle, zîmbind.

— Mă gîndeam la celălalt personaj bisericesc proverbial... Iov, precizează doamna Gowan. Dar și unul și altul se potrivesc. Ar fi de prisos să ascund, prin urmare, că este o mare deosebire între poziția fiului dumitale și al meu. Aș putea adăuga chiar că Henry are talent...

— Ceea ce Edmund desigur nu are, o întrerupse doamna Merdle, pe un ton cum nu se poate mai suav.

— Și... că talentul lui împletit cu deziluzie, continuă doamna Gowan, l-a împins către o carieră care... ah, Doamne sfinte ! *Dumneata* știi, draga mea ! Poziția lui Henry fiind atît de diferită, întrebarea este, care ar fi treapta cea mai de jos a căsătoriei la care aș putea eu să mă resemnez.

Doamna Merdle era atît de absorbită în contemplarea brațelor ei (niște brațe frumos făcute, tocmai ce-i trebuia pentru a pune în valoare brățările), încît pierdu din vedere să-i răspundă un timp. Trezită la realitate pînă la urmă de liniștea care se așternuse, împreună brațele și cu o admirabilă prezență de spirit își privi prietena drept în față și spuse pe un ton iscoditor :

— Daaa ? Și apoi ?

— Și apoi, draga mea, reluă doamna Gowan, nu chiar atît de mieroasă ca mai înainte, m-aș bucura să știu ce crezi despre asta.

În clipa aceea papagalul, care de cînd țipase ultima oară stătea într-un picior, izbucni parcă în hohote de rîs ;

se legăna batjocoritor în sus și-n jos pe amîndouă picioarele și isprăvi prin a sta din nou într-un picior și, cu gîtul întors, cît îi era cu putință, aștepta un răspuns.

— Pare interesat să te-ntreb cu ce zestre va veni fata, rosti doamna Merdle, dar lumea bună *este* poate cam interesată, știi asta, draga mea.

— Din cîte am putut afla, zise doamna Gowan, aș putea spune, cred, că Henry va scăpa de datorii...

— Are datorii mari ? întrebă doamna Merdle, cu lornieta la ochi.

— Păi, destul de mari, îmi închipui, glăsui doamna Gowan.

— Ca de obicei, adică, din cîte înțeleg ; întocmai, remarcă doamna Merdle, ca și cum aceasta i s-ar fi părut firesc.

— Și că tatăl le va fixa o rentă de trei sute de lire sterline anual, sau poate ceva mai mult. Ceea ce, în Italia...

— Oh ! Pleacă în Italia ? întrebă doamna Merdle.

— Ca Henry să poată studia. Nu-i greu să ghicești de ce. Arta asta îngrozitoare...

— Într-adevăr ! (Doamna Merdle se grăbi să-i cruțe simțămintele și așa greu încercate ale prietenei sale. Înțelegea.) Nu mai spune nimic !

— Și asta, rosti doamna Gowan, scuturînd din cap descurajată, asta-i tot. Asta, repetă ea, strîngîndu-și evantaiul verde în clipa aceea și lovindu-și ușor bărbia (pe cale să se transforme într-o dublă bărbie, deocamdată o bărbie și jumătate), asta-i tot ! La moartea bătrînilor presupun c-o să mai capete ceva, dar nu știu cu ce clauze restrictive. Și unde mai pui, s-ar putea să trăiască o veșnicie. Draga mea, iată genul de oameni potriviți pentru așa ceva.

Or, doamna Merdle, care cunoștea cu adevărat bine lumea bună a prietenei ei, care știa cine sînt mamele și fiicele lumii bune, ce-nseamnă piața matrimonială, cum se fixează prețurile, ce planuri și contraplanuri se întocmesc pentru a atrage cumpărători buni, ce tîrguri și tocmeli au loc, se gîndi în adîncul pieptului ei bogat că aceasta era o treabă destul de frumușică. Știind, totuși, ce se putea aștepta de la ea și înțelegînd natura exactă a legendei ce trebuia întreținută, ea adoptă legenda asta și ca o

doică bună o luă ușurel în brațe, dîndu-și tributul cuvenit de amăgire în acest sens.

— Și asta-i tot, draga mea? întreabă ea, cu un oftat de prietenie. Bine, bine! Vina nu-i a dumitale. N-ai ce să-ți reproșezi. Trebuie să faci apel la toată fermitatea care te caracterizează și să tragi foloasele.

— Familia fetei, firește, zise doamna Gowan, s-a străduit din răsputeri... după cum susțin avocații... să pună mîna zdravăn pe Henry.

— Bineînțeles că așa a procedat, draga mea, îi ținu isonul doamna Merdle.

— Am indicat stăruitor tot soiul de obiecții posibile și mi-am bătut capul zi și noapte cum să fac să-l desprind pe Henry din legătura asta.

— Nici nu mă-ndoiesc, draga mea, spuse doamna Merdle.

— Dar totul în zadar. Totul s-a dus de ripă. Și acum spune-mi, scumpa mea: sînt eu oare justificată consimțind, cu totul împotriva voinței mele, la căsătoria lui Henry cu cineva care nu face parte din lumea bună? Ori m-am purtat cumva cu o slăbiciune de neiertat?

Drept răspuns la acest apel direct, doamna Merdle o asigură pe doamna Gowan, vorbind în chip de mare preoteasă a lumii bune, că este demnă de toate laudele, că se cuvine să fie privită cu multă simpatie, deoarece jucase rolul cel mai anevoios și ieșise purificată din acest pîrjol. Iar doamna Gowan, care vedea perfect de bine că era vorba de un pretext cusut cu ață albă, și care știa că doamna Merdle vedea de asemenea perfect de bine adevărul, că lumea bună își va da seama perfect de bine, deopotrivă, se retrase, după îndeplinirea acestei formalități, așa cum venise, foarte satisfăcută de sine și plină de gravitate.

Convorbirea avusese loc pe la ora patru sau cinci după amiază, cînd toată regiunea Harley Street, Cavendish Square răsuna de roțile trăsurilor și de duble lovituri ale ciocănașelor în ușile de la intrare.

Discuția ajunsese la acest punct cînd veni acasă domnul Merdle, după îndeplinirea sarcinii lui zilnice de a face cît mai respectat numele britanic în toate colțurile lumii civilizate, în stare să aprecieze spiritul întreprinzător co-

mercial de anvergură mondială și combinațiile uriașe de capital și dibăcie. Fiindcă, deși nimeni nu știa cît de cît ocupația reală a domnului Merdle, în afară că avea îndeletnicirea de a face bani, aceștia erau termenii acceptați pe negîndite de către ultima interpretare, cea mai modernă, a parabolei cu cămila și urechea acului.

Pentru un gentleman avînd o asemenea muncă splendidă care i se potrivea ca o mănușă, domnul Merdle părea puțin mediocru, ca și cum în timpul vastelor sale tranzacții și-ar fi schimbat capul din întîmplare cu cine știe ce spirit inferior. Apăru dinaintea celor două doamne pe cînd rătăcea cătrănit prin reședința sa, fără alt scop decît acela de a scăpa de prezența majordomului.

— Îmi cer iertare, spuse el, oprindu-se brusc, buimăcit ; credeam că nu e decît papagalul aici.

— Poți intra ! zise doamna Merdle, totuși, iar doamna Gowan se ridicase gata să-și ia rămas bun.

Domnul Merdle se opri lîngă o fereastră îndepărtată și privi afară, cu mîinile împreunate sub manșetele stînjenitoare, strîngîndu-se de încheieturi de parcă și-ar fi pus el însuși cătușe. În această atitudine, a căzut îndată pe gînduri și a fost smuls din visare de vocea nevesti-si, strigîndu-l de pe divan, după ce rămăseseră vreun sfert de ceas singuri.

— Eh ! Da ! ? exclamă domnul Merdle, întorcîndu-se spre ea. Ce este ?

— Ce este ? repetă doamna Merdle. Mi se pare că n-ai auzit un cuvînt din plîngerea mea.

— Plîngerea dumitale, doamnă Merdle ? rosti domnul Merdle. N-am știut că suferi de ceva. Dar de ce te plîngi ?

— Mă plîng de dumneata, răspunse doamna Merdle.

— Aa, de mine te plîngi, zise domnul Merdle. Ce este... ce am... ce motiv ai avea să te plîngi de mine, doamnă Merdle ?

Retras cum era, dus pe gînduri, cumpătat, îi trebui oarecare timp pînă să pună întrebarea. Ca un soi de slabă încercare de a se convinge pe sine că el e stăpînul casei, luă hotărîrea să întindă arătătorul papagalului, care își exprimă părerea pe această temă, înfigîndu-și îndată pliscul în deget.

— Spuneai, doamnă Merdle, rosti domnul Merdle, ducînd degetul rănit la gură, că ai avea un motiv să te plîngi împotriva mea ?

— O plîngere pe care cu greu aș fi putut s-o spun mai răspicat decît repetînd-o, spuse doamna Merdle. Puteam tot așa de bine să mă fi adresat pereților. Și aș fi făcut mult mai bine dacă mă adresam păsării. Ea cel puțin ar fi țipat.

— Nu cumva vrei să țip și eu, doamnă Merdle ! exclamă domnul Merdle, luînd loc pe un scaun.

— Drept să-ți spun, nu prea știu, replică doamna Merdle, dar mai bine ai face să țipi, decît să stai așa morocănos și distrat. Măcar astfel s-ar ști că ești conștient de ce se petrece în jurul dumitale.

— Omul poate să țipe și totuși să nu se observe, spuse domnul Merdle greoi.

— Și să fie căpățînos cum ești dumneata acum, fără să țipe, îi întoarse vorba doamna Merdle. Ce-i drept. Dacă vrei să știi de ce mă plîng eu împotriva dumitale, află, în două vorbe : de vreme ce nu știi să te porți în societate, mai bine ar fi să nu mai ieși în societate.

Domnul Merdle, răsucindu-și atît de puternic mîinile prin puținul păr care-l avea pe cap, prin acest gest se ridică parcă în sus cu totul cînd sări din jeț, strigînd :

— Eh, pe toți dracii din iad, doamnă Merdle, cine oare face mai mult pentru societate decît mine ? Vezi acaeturile astea, doamnă Merdle ? Vezi mobila asta, doamnă Merdle ? Privește-te în oglindă, doamnă Merdle ! Știi dumneata cît costă toate astea și pentru cine au fost cumpărate ? Și totuși dumneata îmi spui că n-ar trebui să mai ies în societate ? Eu, care în felul ăsta scald societatea în aur ? Eu, despre care s-ar putea spune aproape că m-am... m-am... m-am înhămat la o cisternă doldora de bani și că mă duc peste tot ca să satur înalta societate, zi de zi din viața mea ?

— Te rog, nu fi violent, domnule Merdle, spuse doamna Merdle.

— Violent ! ? exclamă domnul Merdle. Dumneata poți aduce omul la disperare. Dumneata nu știi nici pe jumă-

tate ce fac eu pentru lumea bună. Habar n-ai ce sacrificii fac eu pentru ea.

— Ba știu, replică doamna Merdle, știu că primești la dumneata crema societății din țara asta. Știu că te-nvîrți prin toată lumea bună din țară. Și cred că mai știu (de fapt, nu repet acest „știu" ca să mă fac de rîs) grație cui te menții dumneata, domnule Merdle !

— Doamnă Merdle, sări acesta, ștergîndu-și fața roșie și galbenă, inexpresivă, știu asta tot atît de bine ca și dumneata. Dacă dumneata nu erai un ornament al societății bune, dacă eu nu eram un binefăcător al societății bune, dumneata și cu mine nu ne-am fi luat. Cînd spui binefăcătorul ei, înțeleg prin asta pe cineva care furnizează societății tot soiul de lucruri costisitoare de mîncat, de băut și de privit. Dar, ca să-mi spui mie că nu sînt demn să ies în lume, după tot ce-am făcut eu pentru ea... După tot ce-am făcut eu pentru ea, repetă domnul Merdle atît de răspicat încît o determină pe nevastă-sa să ridice din sprîncene, după tot... tot !... să-mi spui mie că n-am dreptul să m-arăt în lume, frumoasă răsplată !

— Vreau să spun, răspunse doamna Merdle, calmă, că ar trebui să te porți mai degajat și mai puțin preocupat. Este pur și simplu vulgar să duci peste tot grijile dumitale de afaceri, așa cum procedezi.

— Cum adică le duc peste tot ? întrebă domnul Merdle.

— Cum le duci peste tot ? repetă doamna Merdle. Uită-te mai bine în oglindă.

Domnul Merdle întoarse fără să vrea ochii în direcția celei mai apropiate oglinzi, în timp ce sîngele clocotind în vine i se urca la tîmple ; dar cine poate fi tras la răspundere din pricina digestiei ?

— Ai un medic, spuse doamna Merdle.

— Nu-mi ajută la nimic.

Doamna Merdle schimbă tactica.

— Dealtfel, spuse ea, e caraghios să vorbești despre digestia dumitale. Eu n-am scos un cuvînt despre digestia dumitale. Eu vorbesc despre felul cum te porți.

— Doamnă Merdle, replică soțul ei, las asta în grija dumitale. Dumneata te ocupi de maniere, eu mă ocup de bani.

— Nu mă aştept, rosti doamna Merdle, tolănindu-se comod în perne, să faci pe cuceritorul. Nu-ţi cer să-ţi baţi capul şi să te străduieşti de a fi fascinant. Te rog doar să nu te preocupi de nimic... sau măcar să dai impresia asta... aşa cum face toată lumea.

— Spun eu vreodată că mă preocupă ceva ? întrebă domnul Merdle.

— Dacă ai spus ? Nu ! Nimeni nu te-ar lua în seamă dacă ai face-o. Dar dai de înţeles asta.

— Dau de înţeles ce ? Ce dau eu de-nţeles ? întrebă pripit domnul Merdle.

— Ţi-am mai spus. Lasi să se vadă că duci peste tot grijile şi proiectele dumitale, în loc să te lepezi de ele în centrul comercial, ori acolo unde se cuvine să rămînă, rosti doamna Merdle. Sau cel puţin să faci impresia, asta ar fi de-ajuns, nu-ţi cer mai mult. În schimb, nu puteai fi mai absorbit de calculele şi combinaţiile dumitale zilnice, decît arăţi că eşti de-obicei, dacă erai dulgher.

— Dulgher ! exclamă domnul Merdle, înăbuşindu-şi un fel de geamăt. N-aş fi avut mare lucru împotrivă dacă eram dulgher, doamnă Merdle.

— Eu mă plîng, continuă doamna, fără a lua în seamă observaţia înjositoare, că purtarea dumitale nu e în ton cu lumea bună, şi că ar trebui să ţi-o corectezi, domnule Merdle. Dacă te îndoieşti de justeţea judecăţii mele, întreabă-l atunci şi pe Edmund Sparkler. Uşa încăperii se deschise şi doamna Merdle examina acum prin lornietă capul fiului său. Edmund, te rog să vii aici.

Domnul Sparkler, care doar vîrîse capul pe uşă şi privea în jur, fără să intre (ca şi cum umbla prin toată casa după tînăra „fără fumuri afurisite-n cap"), sfîrşi prin a se introduce în întregime, cu trup cu tot, şi a se proţăpi dinaintea lor. În cîteva cuvinte adaptate la puterea lui de înţelegere, doamna Merdle îi explică despre ce era vorba.

Tînărul, după ce îşi pipăi gulerul de la cămaşă, ca un ipohondru care-şi ia pulsul, zise „că i-a auzit el pe unii pomenind despre asta".

— Edmund Sparkler a auzit pomenindu-se despre asta, reluă doamna Merdle, pe un ton potolit de triumf. Păi, bineînţeles, cine n-a auzit de asta !

De fapt, o deducție destul de judicioasă, pornind de la ideea că domnul Sparkler ar fi fost probabil ultima persoană, dintr-o adunare de ființe omenești, care să înregistreze vreo impresie despre cele petrecute în prezența lui.

— Și Edmund Sparkler are să-ți spună, îmi închipui, rosti doamna Merdle, fluturîndu-și mîna favorită către bărbatu-său, cum anume s-a auzit vorbindu-se despre aceasta.

— N-aș putea, se scuză domnul Sparkler, după ce își luă pulsul ca mai înainte, n-aș putea spune cum s-a ajuns pînă acolo... căci am memoria tare-mprăștiată. Dar aflîndu-mă în societatea fratelui unei fete al naibii de frumoase... și cu educație, unde mai pui... fără fumuri dealea afurisite... și tocmai cînd...

— Bun ! Dă-i pace surorii, îl întrerupse doamna Merdle, puțin nerăbdătoare. Ce spunea fratele ?

— N-a spus nimic, răspunse domnul Sparkler. Era un băiat tăcut ca și mine. Tot așa de greu scoteai și de la el ceva.

— Cineva a spus totuși ceva, replică doamna Merdle. N-are importanță cine anume.

— Zău, habar n-am, zise domnul Sparkler.

— Dar povestește-ne ce a spus.

Domnul Sparkler își pipăi din nou pulsul și se supuse unui examen mintal sever înainte de a răspunde :

— Niște tipi vorbind despre șeful... expresia nu-i a mea... îi aduc tot felul de laude frumoase cu ocazia asta, că e putred de bogat și că le vede grozav în ale comerțului și ca bancher, dar că... dar ziceau că afacerile stau morman peste el. Ziceau că umblă cu banca după el în spinare... ca un evreu telal, doborît de prea multe boarfe vechi.

— Iată, rosti doamna Merdle, ridicîndu-se și fluturîndu-și faldurile rochiei sale, exact de ceea ce mă plîng și eu. Edmund, dă-mi brațul și condu-mă sus.

Domnul Merdle, lăsat singur pradă gîndurilor asupra necesității de a se purta mai pe placul lumii, se uită afară pe nouă ferestre diferite, succesiv, și i se păru că vede tot atîtea spații pustii. După ce se desfătă astfel, coborî scara și privi stăruitor toate covoarele de la parter ; apoi reveni

la etaj și se uită atent la toate covoarele de la primul cat, de parcă erau niște văgăuni lugubre, deopotrivă cu sufletul lui împovărat. Prin toate încăperile rătăci, așa cum făcea mereu, de s-ar fi zis că era ultimul ins de pe fața pămîntului care avea dreptul să se apropie de ele.

Chiar dacă doamna Merdle anunța sus și tare că stătea acasă pentru a primi oaspeți în cutare și cutare seară din timpul sezonului monden, tot n-ar fi putut anunța lumea întreagă mai limpede și mai precis decît putea s-o facă domnul Merdle, cum că el niciodată nu se simțea acasă!

În cele din urmă, îl întîlni pe majordom. Vederea acestui servitor impozant totdeauna-l dădea gata. Copleșit de creatura asta mătăhăloasă, domnul Merdle se furișă în odaia lui de toaletă și rămase acolo încuiat pînă cînd plecă să ia masa în oraș, împreună cu doamna Merdle, în rădvanul ei somptuos. La masă a fost invidiat și măgulit ca un potentat, primind omagii cu nemiluita din partea vistiernicului, avocatului și a episcopului ; un ceas după miezul nopții se întoarse singur acasă și, iarăși lăsîndu-se cotropit ca un opaiț în propriul său vestibul de către majordom, se duse oftînd la culcare.

Capitolul XXXIV

PUZDERIE DE LIPITORI

DOMNUL Gowan și cîinele erau oaspeți asidui la vila Meagles ; ziua nunții fusese stabilită. Cu acest prilej urma să aibă loc o întrunire a Lipitorilor, așa încît înalta și numeroasa familie să poată răspîndi asupra ceremoniei

matrimoniale toată splendoarea care se cuvenea să o capete un eveniment atît de obscur.

Să strîngi laolaltă întreaga familie a Lipitorilor ar fi fost cu neputinţă, din două motive. În primul rînd, pentru că nu exista clădire atît de încăpătoare care să-i cuprindă pe toţi membrii şi rubedeniile mai îndepărtate ale acestei ilustre case. În al doilea rînd, pentru că oriunde, sub soare ori sub lună, s-ar fi găsit un metru pătrat de pămînt în mîini britanice, cu o funcţiune publică, cineva din familia Lipitoare nu se putea să lipsească. De îndată ce un navigator neînfricat înfigea un drapel undeva pe faţa pămîntului şi intra în posesia acestui loc în numele Marii Britanii, de cum se afla despre petecul ăsta de pămînt, Ministerul Digresiunilor şi trimitea un Lipitoare şi o valiză diplomatică. Aşa se face că pretutindeni în lume, în lung şi-n lat, existau Lipitori — semănînd valize diplomatice în cele patru puncte cardinale.

Dar pe cînd bagheta magică a puternicului Prospero [1] însuşi ar fi fost incapabilă să-i strîngă pe Lipitori din toate punctele de pe ocean şi de pe uscat unde nu mai era nimic de făcut (în afară de gîlceavă), doar cîte ceva de vîrît în buzunare, părea totuşi absolut posibil de a strînge o bună parte dintre ei. Aceasta era treaba doamnei Gowan ; trecea deseori pe la domnul Meagles ca să-i aducă nume noi de adăugat pe lista invitaţilor, asupra cărora se sfătuia cu el, cînd nu era ocupat (ca mai totdeauna în acea perioadă), în încăperea cu balanţă şi lopăţică, să studieze şi să-i achite datoriile viitorului său ginere.

Exista un invitat la nuntă a cărui prezenţă îl interesa şi-l preocupa pe domnul Meagles mai mult decît venirea celui mai simandicos Lipitoare aşteptat, deşi nici vorbă să fi rămas insensibil la onoarea unei asemenea companii. Acest oaspete era Clennam. Dar Clennam, în seara aceea de vară, de-a lungul plimbării printre arbori, făcuse o promisiune ţinută cu sfinţenie şi care, din cavalerism, socotea că-l angajează la îndeplinirea a numeroase obligaţii care decurgeau de aici. Trebuia să facă abstracţie de simţămintele proprii şi să nu se dea în lături de a-i

[1] Aluzie la piesa lui Shakespeare, *Furtuna* (actul V, 1).

veni în ajutor, cu tact, în orice situație ; pentru început, îi răspunse vesel domnului Meagles :

— Bineînțeles că am să vin.

Asociatul lui, Daniel Doyce, era ca un butoi de pulbere în calea domnului Meagles, acest om onorabil nefiind deloc sigur, în cugetul lui frămîntat, dacă amestecul lui Daniel cu lumea oficială a Lipitorilor nu va produce cine știe ce combinație fulminantă, chiar și la o masă de nuntă. Inamicul public îl scoase totuși din încurcătură, venind la Twickenham și luîndu-și libertatea, ca vechi prieten, de a-i cere să-i facă hatîrul să nu fie invitat.

— Deoarece, spuse el, dat fiind că atribuția mea în legătură cu acești domni este de a-mi îndeplini datoria față de patrie, de a aduce servicii patriei, iar atribuția lor față de mine este de a mă împiedica să fac asta, scoțîndu-mi sufletul, cred că ar fi mai bine să nu mîncăm și să bem împreună la aceeași masă, ca și cum aș fi de acord cu ei.

Ciudățenia prietenului său îl amuză mult pe domnul Meagles, care luă în privința lui o atitudine de ocrotire mai indulgentă ca de obicei, cînd rosti :

— Bine, bine, Daniel, fie cum vrei tu, în felul tău năstrușnic de a vedea lucrurile !

Pe măsură ce ziua fixată se apropia, Clennam căuta să-l facă pe domnul Gowan să înțeleagă, folosind toate mijloacele pașnice și fără ocolișuri, că era gata să-i ofere prietenia lui sinceră și dezinteresată, dacă voia s-o accepte. Domnul Gowan îi răspunse cu obișnuita-i ușurință și cu aceeași paradă de încredere, care numai încredere nu era.

— Vezi dumneata, Clennam, remarcă el într-o bună zi în timpul unei convorbiri, pe cînd se plimbau prin preajma vilei, vreo săptămînă înaintea nunții, eu sînt un om dezamăgit. Dar dumneata știi acest lucru.

— Pe cuvîntul meu, zise Clennam, puțin încurcat, nu pricep cum.

— Păi, replică Gowan, eu aparțin unui cerc, unei tagme, unei familii sau caste, ori cum vrei să-i spui, care-ar fi putut avea grijă de mine în fel și chip și care s-ar fi dat peste cap să nu fac absolut nimic. Și acum, iată-mă un amărît de pictor.

Clennam dădu să rostească :

— Dar pe de altă parte...

Gowan îl întrerupse însă.

— Da, da, știu. Am marele noroc să fiu iubit de o fată frumoasă, fermecătoare și pe care o iubesc din toată inima...

(„Oare chiar din toată inima ?“ gîndi Clennam și-i fu rușine de acest gînd.)

— ...Și de a fi nimerit peste un socru care-i un tip minunat, un băiat bun și generos. Pe vremea cînd eram un țînc și alții-mi spălau și-mi pieptănau capul, aveam alte ambiții, pe care le-am purtat cu mine la colegiu, atunci cînd singur mă spălam și mă pieptănam ; dar astăzi, aici, nu le mai am, și astfel sînt un om dezamăgit.

Clennam se întreba, și din nou îi fu rușine de gîndul ăsta, dacă nu cumva a fi dezamăgit de viață era din partea mirelui afirmarea rangului pe care-l aducea familiei ca fiind proprietatea lui, după ce mai înainte aplicase defavorabil acest termen în profesia sa. Dar undeva oare exista vreo speranță, ceva promițător ?

— Cred însă că nu ești prea dezamăgit, spuse cu glas tare.

— Aa, nu, fir-ar să fie, nu prea ! exclamă Gowan, rîzînd. Familia mea nu merită asta... cu toate că sînt cu toții niște oameni fermecători și țin foarte mult la ei. Dealtfel, e plăcut să le arăt că pot s-o scot la capăt și fără ei și să se ducă naibii cu toții. Și-apoi, ce mai încoace și-ncolo, majoritatea oamenilor sînt dezamăgiți de viață într-un fel sau altul, și-s înrîuriți de dezamăgirea lor. Dar e o lume dragă și bună, pe care o iubesc !

— Care acum ți se oferă frumoasă dinainte, zise Arthur.

— Frumoasă ca fluviul ăsta vara ! exclamă celălalt, plin de însuflețire. Zău, am nespusă admirație pentru ea și ard de nerăbdare să-mi măsor puterile. E cea mai bună din cîte lumi există ! Dar meseria mea ! Cea mai bună din toate meseriile, nu-i așa ?

— Plină de interes și năzuințe, îmi închipui, spuse Clennam.

— Și de înșelăciune, adăugă Gowan, rîzînd, nu trebuie să uităm înșelăciunea. Sper să nu dau greș în pri-

vința asta, dar s-ar putea să se observe că sînt un om dezamăgit. Mi-e teamă că n-am să înfrunt viața cu destulă gravitate. Între noi fie spus, cred că-s îndeajuns de acrit ca să nu fiu în stare să fac așa ceva.

— Ce anume să faci ? întrebă Clennam.

— Să fac față. Să mă înfrupt la rîndu-mi așa cum a procedat cel dinaintea mea și să întind mai departe tablaua cu bunătăți. Să fac față cerințelor inerente muncii, studiului, răbdării ; să mă jertfesc artei mele, să-i consacru numeroase zile de singurătate, să renunț pentru ea la multe plăceri, să nu trăiesc decît pentru artă și încă altele... pe scurt, să trec tava cu bunătăți mai departe, după cuviință.

— Dar e bine cînd omul are respect pentru vocația sa, oricare ar fi ea, și cînd își face datoria s-o susțină și să pretindă stima pe care o merită, nu-i așa ? Mărturisesc că astfel ar trebui să fie în general cu arta.

— Ce băiat bun ești, Clennam ! exclamă celălalt, oprindu-se să-l privească, plin de o nestăvilită admirație. Ce bărbat minunat ! *Dumneata* n-ai fost niciodată dezamăgit. Asta se vede lesne.

Dacă reflecția lui era intenționat făcută, ar fi cuprins atît de multă cruzime, încît Clennam nu vru să creadă decît că fusese rostită într-o doară. Gowan, fără să stea locului, îi puse o mînă pe umăr și, rîzînd, adăugă voios :

— Clennam, nu vreau să-ți spulber viziunile dumitale generoase și aș da oricît, dac-aș avea, să trăiesc într-un asemenea nor trandafiriu. Dar ceea ce fac eu, în meseria mea, este de vînzare. La fel facem noi toți, lucrăm ca să vindem. Dacă n-am dori să vindem la cel mai bun preț pe care-l putem căpăta, atunci n-am mai lucra. Fiind vorba de muncă, aceasta trebuie făcută, și merge destul de ușor. Tot restul e un hocus-pocus. Or, ăsta-i unul din avantajele sau dezavantajele de a cunoaște un om dezamăgit : afli adevărul.

Că era adevărul ori altceva care merita un nume diferit, vorbele sale pătrunseră în mintea lui Clennam. Ele prindeau rădăcini, încît începea să se teamă că Henry Gowan îi va pricinui mereu numai necazuri și că pînă atunci nu izbutise decît într-o mică măsură sau deloc să

se lepede de inconsecvenţele, de neliniştile şi contradicţiile Nimănui. Îşi dădu seama că în el se ducea o luptă neîntreruptă între promisiunea de a-i prezenta domnului Meagles numai laturile bune ale lui Gowan şi propria-i observaţie, în pofida lui, în care tînărul îşi dezvăluia aspecte nicidecum bune. De asemenea, nu-şi putea apăra pe deplin firea scrupuloasă împotriva bănuielii că îl vedea defăimat şi într-o lumină falsă, dar amintindu-şi că niciodată n-a căutat să-i descopere părţile rele, ci le-a ocolit de bunăvoie şi cu multă uşurinţă. Căci nu putea uita trecutul ; ştia că altădată îl detesta pe Gowan pentru simplul motiv că acesta îi stătea în cale.

Chinuit de aceste gînduri, el începu să dorească acum ca nunta să fi avut loc, Gowan şi tînăra lui soţie să fi fost plecaţi, iar el, rămas singur, să-şi poată duce la îndeplinire promisiunea şi să se achite de generoasa misiune pe care o acceptase. De fapt, această ultimă săptămînă a fost o perioadă grea pentru toţi cei din casă. Faţă de Pet, sau de Gowan, domnul Meagles era bine dispus, însă Clennam nu o dată îl găsise singur, cu ochii înceţoşaţi dinaintea balanţei şi a lopăţelei şi deseori îl surprinsese urmărindu-i pe îndrăgostiţi din priviri, în grădină sau altundeva, fără ca ei să-l vadă, cu obrazul înnourat pe care cădea umbra lui Gowan.

În timpul pregătirilor din casă pentru marele eveniment, multe suveniruri mici aduse din călătoriile de odinioară ale tatălui, mamei şi fiicei au trebuit să fie mutate, trecute din mînă în mînă, şi, uneori, în mijlocul acestor mărturii mute ale vieţii trăite împreună, chiar şi Pet nu-şi putea stăpîni emoţia şi plînsul. Doamna Meagles, cea mai veselă şi mai harnică mamă, umbla de colo-colo cîntînd şi vrînd ca toată lumea să fie bine dispusă : dar ea, suflet nobil, simţea nevoia să se închidă în cameră, unde vărsa potop de lacrimi pînă i se înroşeau ochii, iar cînd ieşea, atribuia această stare murăturilor de ceapă şi ardei ; pe urmă cînta şi mai tare ca înainte.

Doamna Tickit, fiindcă nu găsea în *Medicina casei* de Buchan nici un balsam pentru inima zdrobită, suferea cumplit de tristeţea pricinuită de amintirile înduioşătoare din copilăria lui Minnie. Cînd aceste amintiri o împovărau peste măsură, de obicei trimitea sus mesaje se-

crete dind de știre că, nefiind într-o ținută convenabilă spre a se prezenta în salon, ruga să vină copila s-o vadă în bucătărie. Acolo, binecuvînta chipul și inima „copilei ei", o îmbrățișa, într-un vîrtej de plîns și felicitări, funduri de tocat carne, sucitoare pentru aluat și crustă de plăcintă, cu toată duioșia unei bătrîne slujnice, afectuoase — o duioșie într-adevăr emoționantă pînă la lacrimi.

Dar timpul se perindă și veni și ziua căsătoriei, iar odată cu ea sosiră și toți din familia Lipitoare invitați la praznic.

Se aflau acolo domnul Tite Lipitoare de la Ministerul Digresiunilor, din strada Mews, Grosvenor Square, însoțit de costisitoarea doamnă Tite Lipitoare, născută De Picioroange — care făcea să pară atît de lungă vremea de la un trimestru la altul — și de cele trei costisitoare domnișoare Tite Lipitoare, dublu încărcate cu nurii și gata să o ia din loc, și totuși, fără să o ia din loc printr-o scăpărare rapidă și un trosnet, așa cum ar fi fost de așteptat, ci printr-o explozie întîrziată. Mai era Lipitoare-junior, tot de la Ministerul Digresiunilor, care lăsase de capul lor tonajele țării, de care se presupunea că are el grijă, și, la drept vorbind, acestea nu prea-i simțeau lipsa. Apoi era simpaticul tînăr Lipitoare, trăgîndu-se din ramura celor năstrușnici ai familiei, tot de la Ministerul Digresiunilor, venit voios și binevoitor să înveselească ceremonia, pe care o considera, în felul lui scînteietor, drept una din formalitățile oficiale de la Biroul Cultelor, conform principiului „cum să nu se facă". Mai erau și alți tineri din familia Lipitoare, aparținînd altor ministere, insipizi pînă-n măduva oaselor, avînd grozav nevoie de puțină sare și piper, și care veniseră „să facă" această căsătorie așa cum ar fi „făcut" Nilul, Roma antică sau Ierusalimul, ori așa cum asistau la spectacolul ultimei cîntărețe la modă.

Existau însă specimene și mai simandicoase : lordul Decimus Tite Lipitoare în persoană cu izul Digresiunilor — îmbibat de parfumul valizelor diplomatice. Da, era lordul Decimus Tite Lipitoare însuși, cel care se ridicase pînă în vîrful piramidei oficiale pe aripile unei singure fraze

încărcate de indignare, și anume : „Milorzi, îmi mai rămîne încă să aflu că este de datoria unui ministru din această țară liberă de a îngrădi filantropia, de a încătușa milostenia, de a pune căluşul în gura opiniei publice, de a împiedica spiritul de inițiativă, de a submina încrederea în sine și independența poporului său". Adică, altfel zis, acest eminent om de stat tot nu știe că este de datoria cîrmaciului unui vas să facă altceva decît de a-și chivernisi avutul și de a pescui pe țărm, în vreme ce echipajul, trudind din greu la pompe, să poată ține vasul pe linia de plutire și fără el. Grație acestei sublime descoperiri a principiului din marea artă de a ști „cum să nu faci", izbutise lordul Decimus să mențină timp îndelungat nobila faimă a familiei Lipitoare ; și dacă vreun membru nesăbuit dintr-una din cele două Camere încerca să întreprindă ceva, propunînd un proiect de lege, acel proiect era strivit în fașă și îngropat de îndată ce lordul Decimus Tite Lipitoare se ridica de la locul său, avîntîndu-se pe culmile unei indignări maiestuoase, în tumultul aplauzelor digresioniste, care-l luau cu asalt, și spunea solemn : „Îmi mai rămîne încă să aflu, milorzi, că este de datoria unui ministru din această țară liberă de a îngrădi filantropia, de a încătușa milostenia, de a pune căluşul în gura opiniei publice, de a împiedica spiritul de inițiativă, de a submina încrederea în sine și independența poporului său". Descoperirea acestei mașini a buneicuviințe era descoperirea mișcării perpetue în politică. Nu se uza niciodată, deși se afla necontenit în funcțiune pretutindeni în birourile din administrația statului.

Alături de nobilul său prieten și rudă, lordul Decimus, era William Lipitoare, cel care păstra totdeauna ca rezervă o rețetă absolut personală despre arta de a ști „cum să nu faci". Uneori îl bătea pe preşedinte pe umăr și-l înviora cu următoarele cuvinte : „Mai întîi v-aș ruga, domnule, să aduceți la cunoștința Camerei dacă există vreun precedent pe linia de conduită către care onorabilul gentleman ar dori să se precipite". Alteori, îi cerea onorabilului gentleman de a binevoi să-i împărtășească propria lui versiune despre precedentul cu pricina ; cîteodată îi declara onorabilului gentleman că el, William Lipitoare, ar dori să caute un precedent ; și, deseori, îl dobora la pă-

mînt pe onorabilul gentleman, cît ai bate din palme, declarînd-i că nu exista nici un precedent. Dar, în toate împrejurările, noţiunile „precedent" şi „precipitare" erau o pereche de cai de bătaie, potrivită de minune cu acest abil digresionist. N-avea importanţă că nefericitul gentleman tot încerca zadarnic de douăzeci şi cinci de ani să-l precipite pe William Lipitoare în direcţia asta — William Lipitoare încă mai punea întrebarea Camerei şi, prin a doua sau a treia mînă, ţării, dacă era cazul să se lase precipitat în direcţia asta. N-avea importanţă că era aboslut imposibil, dat fiind natura faptelor şi cursul evenimentelor, ca sărmanul gentleman onorabil să scoată la iveală un precedent — William Lipitoare îi mulţumea totuşi onorabilului gentleman pentru aplauzele sale ironice şi isprăvea cu el pe tema asta, spunîndu-i verde în faţă că nu există NICI UN precedent în acest sens. S-ar putea obiecta că înţelepciunea lui William Lipitoare nu era mare lucru de capul ei, ori că lumea pe care o ducea el de nas nu se născuse încă, sau, dacă se născuse dintr-o greşeală pripită, praful şi pulberea se alesese de ea. Dar „precedent" şi „precipitare", luate împreună, măturau toate obiecţiile din mintea majorităţii oamenilor.

Mai era acolo cineva din familia Lipitoare, un ins foarte vioi, care sărise rapid prin douăzeci de posturi succesiv şi ocupa totdeauna două sau trei deodată ; el fusese inventatorul deosebit de respectat al unui sistem aplicat cu mare succes şi admiraţie în toate guvernele Lipitoare, şi anume : cînd i se punea o întrebare parlamentară asupra unui subiect oarecare, să dea un răspuns care se referea la cu totul altceva. Metoda îi făcuse servicii imense, aducînd născocitorului ei înalta stimă a Ministerului Digresiunilor.

Se aflau acolo, de asemenea, o mînă de distinşi parlamentari Lipitoare, care încă nu intraseră în pîine şi treceau printr-o perioadă de probă ca să arate cîte parale făceau. Erau din cei care, cocoţaţi în capătul scărilor şi ascunşi pe coridoare, aşteptau ordine dacă la un moment dat Camera întrunea plenul sau ba. Ei strigau de repetate ori „Bravo !..." Ei scoteau tot soiul de exclamaţii, aplaudau şi zbierau după cum primeau dispoziţii de la şefii clanului. Ei înscriau moţiuni false pe ordinea de zi,

ca să împiedice moţiunile altora. Ei se împotmoleau în discursuri anoste pînă noaptea tîrziu, prelungind sesiunea, şi apoi, plini de un patriotism virtuos, strigau că s-a făcut prea tîrziu să se mai ocupe şi de altceva. Ei se duceau în provincie, oriunde ar fi fost trimişi, şi jurau că lordul Decimus trezise afacerile dintr-un leşin şi comerţul din criză, că s-a dublat recolta de grîu, s-a împătrit cea de fîn şi s-a pus capăt revărsării din Bancă a unei cantităţi nelimitate de aur.

Aceşti Lipitoare erau manevraţi de către căpeteniile familiei, ca nişte cărţi de joc fără valoare, să ia parte la reuniuni publice şi banchete, unde făceau act de prezenţă, la fel de fel de servicii ale prea onoratelor şi nobilelor rubedenii şi-i tămîiau pe Lipitoare în tot soiul de toasturi.

Şi cu ocazia tuturor alegerilor acţionau de asemenea sub poruncă ; renunţau la scaunul lor din Parlament în cel mai scurt termen şi în condiţiile cele mai puţin rezonabile, ca să facă loc altuia ; trăgeau sfori încoace şi încolo, se dedau la linguşiri, abuzuri de putere, corupţii şi mîncau rahat cu lopata — pe scurt, erau neistoviţi în a aduce servicii statului. Şi în întreg Ministerul Digresiunilor nu exista listă a posturilor vacante în decursul unei jumătăţi de veac, cine ştie unde, de la lordul trezorier, consulul din China şi pînă la guvernatorul general al Indiei, pe care să nu figureze, sub formă de candidaţi, numele cîtorva sau ale tuturor acestor Lipitori avide şi tenace.

Se înţelege de la sine că doar cîţiva reprezentanţi din fiecare clasă de Lipitori au luat parte la nuntă, căci nu erau decît vreo trei duzini în total, nimica toată faţă de o legiune întreagă ! Dar acest grupuleţ părea un vălmăşag în vila din Twickenham, ticsită de lume. Un Lipitoare, asistat de un alt Lipitoare, cununa fericita pereche, iar lordului Decimus Tite Lipitoare îi reveni îndatorirea de-a o conduce pe doamna Meagles în sufragerie.

Masa nu s-a desfăşurat atît de plăcut şi de natural cum s-ar fi cuvenit. Domnul Meagles, copleşit de această societate ilustră, pe care dealtfel o aprecia grozav, nu se simţea în apele lui. Doamna Gowan era în formă, dar asta nu contribui deloc ca el să se simtă mai bine. Povestea că nu domnul Meagles se pusese de-a curmezişul, ci marea

familie Lipitoare și că marea familie făcuse o concesie ; domnea acum peste tot ca un sentiment de ușurare unanimă, deși neexprimat pe față. Cît despre Lipitori, ei își dădeau seama că după patronarea acestei ceremonii nu mai aveau nimic comun cu Meagleșii ; că Meagleșii simțeau, la rîndul lor, același lucru. Apoi Gowan — prevalîndu-se de drepturile sale de om dezamăgit care poartă pică familiei și care îngăduise poate maică-si să-i adune acolo, atît în speranța de a-i călca pe bătătură, cît și dintr-un alt scop binevoitor — își vîntura ostentativ penelul și sărăcia pe dinaintea lor, spunîndu-le că nădăjduia, cu timpul, să-i asigure soției lui o bucată de pîine și de brînză, și-i ruga pe cei dintre ei (mai fericiți ca el) cărora norocul le va surîde, și puteau să-și permită să cumpere un tablou, să nu-l uite pe pictorul sărac.

Apoi lordul Decimus, minunea-minunilor pe piedestalul său parlamentar, s-a dovedit cu acel prilej a fi cel mai furtunos dintre oratori : el închină pentru fericirea miresei și a mirelui într-un șir întreg de inepții în stare să facă părul măciucă pînă și celui mai sincer acolit și partizan, călcînd în strâchini, cu aerul satisfăcut al unui elefant idiot, se lansă într-un înspăimîntător labirint de fraze, luîndu-le parcă drept niște șosele de pe care, Doamne ferește, nu s-ar fi abătut. În sfîrșit, domnul Tite Lipitoare nu se putu împiedica să-și dea seama că printre comeseni se afla o persoană care l-ar fi chinuit dacă lucrul era posibil — tot restul vieții pozînd lui sir Thomas Lawrence [1] în toată plenitudinea caracterului său oficial ; în vreme ce Lipitoare-junior, indignat, informa doi gentlemeni serbezi, rudele lui, cum că „este aici un tip, ascultați bine, care a venit la noi la birou fără să fi cerut audiență dinainte și care zicea că vrea să știe, știți, și, ascultați bine, dacă o izbucni aici, tot ce se poate, că știți, niciodată n-ai de unde ști ce mai e în stare un necioplit de radical de teapa lui, ascultați bine, dacă o vrea să știe chiar în clipa asta, știți, ar fi nostim, nu-i așa ?“

Partea cu mult mai plăcută a petrecerii, pentru Clennam a fost cea mai dureroasă. Cînd domnul și doamna

[1] Portretist englez (1769—1830), primul pictor al casei regale britanice după moartea lui Reynolds din 1792, membru al Academiei Regale din 1794 și președinte al aceleiași instituții din 1820.

Meagles o îmbrăţişau în sfîrşit pe Pet în salonul cu cele două portrete, unde nu era lume, înainte de-a o conduce pînă în pragul casei, pe care niciodată nu-l va mai trece ca să redevină Pet de altădată, cu desfătarea de altădată, nimic nu putea fi mai natural şi mai de la sine înţeles ca cei trei să se afle laolaltă. Şi Gowan era emoţionat, iar cînd domnul Meagles strigă :

— Oh, Gowan ! Ai grijă de ea, ai grijă de ea !

El răspunse într-un elan de sinceritate :

— Nu fiţi atît de mîhnit, domnule ! Vă jur că o să am grijă de ea.

Şi astfel, odată cu ultimele suspine şi ultimele cuvinte duioase, şi o ultimă privire spre Clennam de încredere în promisiunea lui, Pet se rezemă în pernele trăsurii, şi după ce soţul ei flutură din mînă, porniră spre Dover. Dar nu mai înainte ca fidela doamna Tickit, în rochia ei de mătase şi bucle negre ca tăciunele să se fi năpustit din ascunzătoare şi să arunce cu amîndoi pantofii [1] după trăsură — apariţie care stîrni uimire mare printre iluştrii oaspeţi de la ferestre.

Oaspeţii, absolviţi acum de obligaţia de a mai rămîne, iar şefii Lipitorilor fiind cam grăbiţi (căci trebuiau să expedieze una sau două corespondenţe, în primejdie să ajungă direct la destinaţie în lipsa lor, şi nu să le facă să rătăcească pe mări ca Vasul fantomă ; şi apoi să pună la cale, cu multe complicaţii, tot felul de piedici unor afaceri importante, altminteri în pericol de a fi duse la bun sfîrşit), îşi văzu fiecare de drumul său, după ce exprimară, cu toată afabilitatea cuvenită, domnului şi doamnei Meagles asigurarea că ceea ce făcuseră pentru ei în ziua aceea era un fel de jertfă adusă întru binele domnului şi doamnei Meagles, pe care nu vor uita s-o exprime şi domnului John Bull [2] în corespondenţa lor oficială faţă de această nefericită creatură.

---

[1] Obicei englezesc. La nuntă, cineva aruncă un papuc sau un pantof asupra trăsurii care transportă mireasa şi mirele, ca aceştia să aibă noroc în noua lor viaţă.

[2] *John Bull* („Ion Taurul"), poreclă dată poporului englez pentru caracterul dificil şi încăpăţînarea sa, consemnată pentru prima oară într-un pamflet de John Arbuthnot, în 1711.

Un gol groaznic rămase în casă și în inimile tatălui, a mamei și a lui Clennam. Domnul Meagles apela doar la o singură amintire, care-i făcea într-adevăr bine.

— Este totuși foarte măgulitor, spuse el, dacă stai și te gîndești în urmă.

— În trecut ? întrebă Clennam.

— Mda... mă refeream însă la oaspeții noștri.

Din partea lor avusese totdeauna numai ponoase, îl umiliseră, dar acum gîndul la ei îi făcea cu adevărat bine.

— E foarte măgulitor, repetă el de cîteva ori în cursul serii. Persoane atît de simandicoase !

Capitolul XXXV

CE ERA ÎN MINTEA DOMNULUI PANCKS CÎND ÎI GHICEA ÎN PALMĂ MICĂI DORRIT

ÎN EPOCA aceea, domnul Pancks, respectînd înțelegerea cu domnul Clennam, îi dezvălui întreaga poveste cu rolul lui de țigan și-i vorbi despre viitorul fericit al Micăi Dorrit. Tatăl ei era moștenitorul legitim al unei averi considerabile, multă vreme necunoscută, care, nefiind reclamată, nu făcuse decît să sporească. Drepturile lui erau acum clare ca lumina zilei, nu mai exista nici o piedică, porțile închisorii Marshalsea se deschideau larg, zidurile temniței se năruiau doborîte la pămînt, cîteva trăsături de condei doar din partea lui și se va trezi putred de bogat. În cercetările întreprinse pentru stabilirea integrală a drepturilor moștenitorului, domnul Pancks dă-

duse dovadă de o agerime pe care nimic n-o putea zădărnici, de o răbdare și discreție neobosite.

— Nici nu m-aș fi gîndit, spuse domnul Pancks, cînd dumneata și cu mine străbăteam Smithfield în seara aceea și îți povesteam în ce consta meseria mea de încasator, că o să iasă așa. Nici prin gînd nu mi-ar fi trecut, întrebîndu-te dacă nu cumva ești Clennam din Cornwall, că o să-ți spun vreodată cine *era* din familia Dorrit din Dorsetshire.

Intră apoi în amănunte. Cum el, avînd numele notat în carnet, fusese mai întîi atras de nume. Cum, pe urmă, dînd adesea peste două nume absolut identice, aparținînd pînă și aceluiași loc, fără nici o legătură de înrudire, apropiată sau de departe, la început n-a făcut mare caz, doar se gîndea ce schimbare uimitoare ar fi fost în situația unei micuțe cusătorese dacă se putea dovedi că era părtașă la niște bunuri atît de importante. Cum și-a închipuit că dăduse curs acestei idei deoarece pașnica și micuța cusătoreasă avea ceva neobișnuit în felul de a fi, care lui i-a plăcut și i-a stîrnit curiozitatea. Cum, mai departe, și-a croit drum puțin cîte puțin, pas cu pas și a scormonit, „ ca o cîrtiță, domnule" (aceasta a fost expresia domnului Pancks). Cum, la începutul trudei descrise prin această expresie nouă și ca să facă mai sugestivă comparația, domnul Pancks închise ochii peste care lăsă să-i cadă părul zbîrlit, traducînd astfel alternanța frecventă a unor bruște scăpărări de speranță, cu tenebre bruște fără de speranță, mereu-mereu. Cum apoi își făcuse cunoștințe printre cei din închisoare ca să poată veni și pleca de acolo ca toți ceilalți vizitatori ; cum primele indicii i-au fost furnizate chiar de domnul Dorrit și de fiul său (fără să-și dea seama), cu care se legase lesne și cu care stătuse de vorbă ca din întîmplare („continuînd să scormonească mereu ca o cîrtiță, ia aminte," spuse domnul Pancks) ; și astfel, nedeșteptînd nici cea mai mică bănuială, află cîte ceva despre povestea familiei lor și, adăugînd la ceea ce descoperise singur, îi mai fură sugerate și alte detalii. Cum, în cele din urmă, domnului Pancks, văzînd limpede că descoperise adevăratul moștenitor legal al unei mari averi, nu-i mai rămînea decît să ducă această ispravă la

deplină maturitate și desăvîrșire juridică. Și cum atunci și-a luat ca asociat gazda la care locuia, pe domnul Rugg, în scormonirea lui de cîrtiță, după ce-l pusese să jure solemn că va păstra secretul. Cum s-au slujit de John Chivery, știind cui era el devotat, ca unic funcționar și agent. Și cum pînă în clipa aceea, cînd autorități influente de la Bancă și pricepute în ale legii afirmau că ajunseseră cu succes la capătul străduaniei lor, nu destăinuiseră o iotă nimănui.

— Așadar, domnule, rosti în încheiere Pancks, dacă întreaga afacere s-ar fi zădărnicit în ultimul moment, să zicem deunăzi, înainte de a-ți arăta hîrtiile în curtea închisorii, ori chiar în acea zi, nimeni în afară de noi nu ieșea crunt dezamăgit și nici nu pierdea o lețcaie măcar.

În timpul povestirii, Clennam aproape nu contenise să-i strîngă mîna și exclamă, cu o stupefacție pe care felul cum fusese pregătit pentru această importantă dezvăluire abia dacă i-o potolise întrucîtva :

— Dragă domnule Pancks, asta trebuie să te fi costat o groază de bani !

— Destui bani, domnule, rosti Pancks triumfător. N-a fost treabă ușoară, deși noi am dus-o la capăt cît se poate de economicos. Procurarea banilor a fost un lucru greu, te asigur.

— Greu ! repetă Clennam. Dar toate greutățile pe care le-ai trecut în chip atît de minunat de-a lungul întregii afaceri ! ?

Din nou îi strînse mîna.

— Să-ți spun cum am făcut, zise Pancks, încîntat, ridicîndu-și părul la nivelul stării lui elevate de spirit. Mai întîi am cheltuit tot ce am avut eu. Mare lucru n-a fost.

— Îmi pare rău de asta, glăsui Clennam, deși acum nu mai are importanță. Și-apoi, ce-ai mai făcut ?

— Apoi, răspunse Pancks, am împrumutat o sumă de la patronul meu.

— De la domnul Casby ? întrebă Clennam. Ce bătrîn cumsecade !

— Nobil suflet, bătrînul, n-am ce zice ! exclamă Pancks, pornindu-se pe o serie de pufnituri cum nu se poate mai în zeflemea. Generos, marțafoiul bătrîn ! Binevoitor, bătrînul ! Douăzeci la sută m-am angajat să-i

plătesc, domnule. Păi noi niciodată nu facem afaceri cu mai puțin în prăvălia noastră !

Arthur se simți întrucîtva stînjenit, pentru că, în marea lui bucurie, adusese un elogiu prematur.

— I-am spus acestui bătrîn care se prăpădește de atîta iubire creștinească, reluă domnul Pancks, încîntat de epitetul lui descriptiv, că aveam în minte un mic proiect, plin de speranțe : i-am repetat, plin de speranțe, dar pentru care îmi trebuia ceva capital. I-am propus să-mi împrumute banii sub semnătura mea. Ceea ce a și făcut, cu douăzeci la sută dobîndă, înscriind negustorește cei douăzeci la sută în poliță, ca să aparțină sumei inițiale. Dacă după asta aveam ghinion, trebuia să fiu omul lui care scoate bani și din piatră seacă pentru următorii șapte ani, cu simbria la jumătate și trudind dublu. Dar el e un adevărat patriarh și este o plăcere să-i slujești în condițiile astea... sau în oricare altele.

Arthur n-ar fi putut nicidecum spune, avînd conștiința împăcată, dacă Pancks era într-adevăr sincer.

— Cînd s-au dus și banii ăștia, domnule, continuă Pancks, praful s-a ales de ei, deși îi chibzuiam cu țîrîita, de parc-ar fi fost vorba de sîngele meu, m-am adresat în taină domnului Rugg. M-am gîndit să fac un împrumut de la domnul Rugg (sau de la domnișoara Rugg, totuna-i, ea căpătase ceva bani printr-o speculație de la Tribunalul civil). M-a împrumutat cu zece la sută și credea că-mi cere destul de mult. Dar domnul Rugg are părul roșu, domnule, și și-l taie scurt. Cît despre pălărie, asta are fundul înalt și gardinile înguste. Din *el* nu se revarsă nici atîta bunăvoință cît dintr-un popic.

— Propria dumitale recompensă pentru tot ce ai făcut, domnule Pancks, spuse Clennam, trebuie să fie importantă.

— Nu mi-e teamă că n-am s-o primesc, domnule, zise Pancks, n-am făcut nici o învoială în scris. Îți rămăsesem dator în privința asta, acum sîntem chit. Banii dați din buzunar restituiți, timpul folosit luat în considerare, polița domnului Rugg achitată, o mie de lire sterline ar fi o avere pentru mine. Afacerea rămîne în grija dumitale. Acum poți da de veste familiei după cum vei socoti că-i mai bine. Domnișoara Amy Dorrit are să fie dimineața

asta la doamna Finching. Cu cît mai repede se vor pune lucrurile la punct, cu atît mai bine. Nu există „prea repede“ în situația asta.

Convorbirea avusese loc în odaia de dormit a lui Clennam, aflat încă în pat. Căci domnul Pancks bătuse dis-de-dimineață și ridicase casa în picioare ; a dat buzna înăuntru și nu s-a așezat o clipă măcar și nici n-a stat locului tot timpul cît a istorisit întreaga poveste în amănunt (ilustrată cu sumedenie de hîrțoage), la căpătîiul patului. Acum îi spuse că „va trece pe la domnul Rugg“, ai cărui umeri îi erau, pare-se, indispensabili în tulburarea lui, ca să mai sară puțin capra ; și, după ce își adună hîrtiile și dădu încă o dată, călduros, mîna cu Clennam, coborî scara în goana mare și se făcu nevăzut cît ai bate din palme.

Desigur, Clennam luă hotărîrea să se ducă întins la domnul Casby. Se îmbrăcă și ieși atît de iute, încît se trezi în colțul străzii patriarhale aproape cu un ceas înainte de a veni fata ; dar nu-i părea rău că avea prilejul să facă o plimbare în voie și să se liniștească.

Cînd din nou ajunse în stradă și bătu cu ciocănașul strălucitor de alamă, i se spuse că ea și venise și fu condus sus, în odaia unde Flora își lua gustarea de dimineață. Flora era însă singură și se arătă cît se poate de nedumerită văzîndu-l.

— Sfinte Dumnezeule, Arthur... Doyce și Clennam ! strigă ea. Cine și-ar fi închipuit să te vadă te rog scuză-mă căci pe cuvîntul meu nu credeam zău sînt în capotul ăsta în carouri decolorat ceea ce-i și mai rău dar mica noastră prietenă îmi face un... de fapt de ce-ți mai spun căci trebuie să știi și dumneata că există asemenea lucruri o fustă, și aranjasem ca proba să aibă loc după gustarea de dimineață iată de ce sînt eu în capot deși voiam să nu fi fost așa de prost scrobit.

— Eu trebuie să-mi cer scuze, zise Arthur, că vin aici pe neașteptate și atît de devreme ; dar o să mă ierți cînd îți voi spune motivul.

— Din timpuri demult apuse, Arthur, reluă doamna Finching, te rog să mă scuzi Doyce și Clennam este infinit mai corect și deși-s neîndoios îndepărtate totuși depărtarea dă farmec tabloului cel puțin nu asta vreau să zic și chiar dac-ar fi așa cred că depinde grozav de mult de natura

tabloului dar iată că iarăși bat cîmpii dumneata mă faci să-mi pierd cu totul capul.

Se uită la el cu duioșie și continuă :

— Din timpuri demult apuse era cît pe ce să spun că mi s-ar fi părut ciudat din partea lui Arthur Clennam... Doyce și Clennam desigur e cu totul altceva... să-și ceară scuze că vine aici la orice oră dar vremea asta s-a dus și ce s-a dus nu mai poate reveni decît doar după cum spunea bietul domn F. cînd era în toane bune castraveții și de aceea niciodată nu mînca.

Ea tocmai pregătea ceaiul cînd intră Arthur și isprăvi repede această operație.

— Tata, zise ea în șoaptă, pe un ton misterios, punînd la loc capacul ceainicului, stă tacticos în salonașul din spate și sparge un ou proaspăt citind darea de seamă a Băncii exact ca o ciocănitoare vorba cîntecului și nu-i nevoie să afle că ești aici iar mica noastră prietenă știi bine că putem avea încredere deplină în ea are să coboare după ce croiește pe masa cea mare de sus.

Atunci Arthur îi spuse în extrem de puține cuvinte că venise s-o vadă tocmai pe mica lor prietenă și-i povesti ce avea s-o anunțe. Auzind vestea uluitoare, Flora își împreună mîinile, începu să tremure și vărsă lacrimi de simpatie și plăcere, ca un suflet cu adevărat bun ce era.

— Pentru numele lui Dumnezeu, dă-mi voie mai întîi să plec, zise Flora, ducînd mîinile la urechi și îndreptîndu-se spre ușă, ori dacă nu mă lovește damblaua și-ncep să țip și o să-i înnebunesc pe toți și micuța chiar azidimineață arăta așa de bine, era atît de îngrijită și totuși așa săracă și iată că acum are într-adevăr noroc și-l merită ! Și-aș putea să-i spun mătușii domnului F. numai de astă dată dacă ai ceva împotrivă nu voi face asta cu nici un preț.

Arthur încuviință printr-un semn din cap, deoarece Flora încheiase orice comunicare verbală. Flora dădu din cap, drept răspuns, ca să-i mulțumească și ieși grăbită din odaie.

Se și auzeau pașii Micăi Dorrit urcînd scările și după o clipă era la ușă. Arthur se străduí să ia un aer calm, nu putu însă nici măcar păstra expresia trăsăturilor lui

obișnuite, așa încît atunci cînd dădu cu ochii de el, fata scăpă lucrul, exclamînd :

— Domnule Clennam ! Ce s-a-ntîmplat ?

— Nimic, nimic ! Adică nimic rău. Am venit să-ți spun ceva, dar e o veste bună și mare.

— O veste bună ?

— O veste minunată !

Stăteau în picioare lîngă o fereastră, iar ochii Micuței Dorrit, luminoși, pironiți pe chipul lui. Văzînd că fata e gata-gata să leșine, își petrecu un braț pe după mijlocul ei. Mica Dorrit puse o mînă pe acest braț ca să se sprijine și totodată să rămînă în același loc, pentru ca nici o schimbare în atitudinea lor să nu poată abate privirea ei încordată pe care o avea asupra lui. Buzele ei repetau parcă : „O veste minunată ?“ Atunci el spuse cu glas tare :

— Dragă Mica Dorrit ! Tatăl dumitale !...

La auzul acestui cuvînt, obrazul palid ca de gheață se rumeni și peste chipul ei trecură scurte luciri, schimbînd fețe-fețe. Răsuflarea îi era scurtă, spasmodică. Inima îi bătea iute. Clennam ar fi strîns mai aproape făptura firavă, dar citi în ochii ei rugămintea de a o lăsa în nemișcare.

— Tatăl dumitale ar putea fi liber săptămîna asta. El n-a aflat încă ; acum trebuie să plecăm de aici să-i spunem. Tatăl dumitale va fi liber în cîteva zile. Tatăl dumitale va fi liber în cîteva ore. Ia seama, trebuie să plecăm de aici, să-i spunem.

Aceste cuvinte o făcură să-și revină. I se închideau ochii, dar se deschiseră iarăși.

— Dar nu numai asta-i vestea cea mare. Nu numai asta-i vestea cea minunată, dragă Mica Dorrit. Să-ți spun mai departe ?

Buzele fetei îngăimară : „Da“.

— Tatăl dumitale nu va fi nicidecum un cerșetor cînd are să-și recapete libertatea. Nu va duce lipsă de nimic. Să-ți spun mai departe ? Bagă de seamă, el n-a aflat încă nimic despre asta. Noi trebuie de aici să-i ducem vestea.

Îl ruga parcă să-i acorde puțin răgaz. Continua s-o susțină cu brațul, și, după o pauză, el își plecă urechea să asculte.

— Mi-ai cerut să continui ?

— Da.

— Va fi un om bogat. Este de pe acum un om bogat. O sumă mare de bani așteaptă să-i fie plătită drept moștenire ; veți fi cu toții foarte bogați de aci înainte. Mulțumesc Cerului că ai fost răsplătită, dumneata, cel mai cuminte și mai bun dintre copii !

Cînd o sărută, întoarse capul spre umărul lui Arthur și ridică brațul către gîtul lui.

— Tată ! Tată ! Tată ! exclamă ea și leșină.

Tocmai atunci apăru din nou și Flora, să se ocupe de Mica Dorrit ; începu să roiască în juru-i, aflată pe o canapea, împletind servicii binevoitoare cu frînturi nedeslușite de conversație, anapoda, încît nici o ființă cu puțin scaun la cap nu s-ar fi încumetat să decidă dacă stăruia ca Marshalsea să înghită o lingură de dividende nereclamate, care i-ar face bine ; ori dacă-l firitisea pe tatăl Micuței Dorrit că intrase în posesia a o sută mii flacoane cu săruri mirositoare ; sau dacă susținea că pusese șaptezeci și cinci mii picături de alcool cu levănțică pe cincizeci mii pfunzi de zahăr cubic, și că o implorase pe Mica Dorrit să ia acest ușor reconfortant ; ori dacă spălase frunțile lui Doyce și Clennam cu oțet, și că dădea puțin aer răposatului domn F. ...

Apoi un nou torent de bîiguială, venind dintr-o odaie de dormit învecinată — era mătușa domnului F., care, ținînd seamă de timbrul vocii sale, părea să fie încă la orizontală ; își aștepta gustarea de dimineață, iar din culcușul ei, cumplita doamnă repeta scurte ocări, ori de cîte ori avea credința că e auzită, de pildă :

— Nu cred să fi făcut el ceva !... Nu-i nevoie să se bată cu pumnii în piept pentru asta !... O să mai treacă mult și bine pînă să scoată el ceva bani din buzunar !

Toate aceste fulgere aveau rostul de a tăgădui contribuția lui Clennam la descoperire și de a da frîu liber simțămintelor nutrite pentru el de către mătușa domnului F.

Dar dorința aprigă a Micăi Dorrit de a porni spre tatăl ei să-i ducă vestea îmbucurătoare și de a nu-l mai lăsa

în închisoare, nici o clipă măcar, pînă să afle despre fericirea care-l aştepta, o ajută să se pună mai iute pe picioare decît puteau s-o facă toată ştiinţa şi îngrijirea din lume.

— Vino cu mine la scumpul meu tată. Te rog, vino şi povesteşte-i iubitului meu tată ! au fost primele cuvinte pe care le-a rostit.

Tatăl ei şi iar tatăl ei ! Nu vorbea decît despre el, nu se gîndea decît la el. Îngenunchind, cu mîinile înălţate, revărsa valuri de recunoştinţă, mulţumiri în numele tatălui ei.

Flora, cu inima-i bună, copleşită de această scenă, printre ceşti şi farfurioare, se porni pe un potop de lacrimi şi vorbe de toată frumuseţea.

— Te asigur, spuse ea suspinînd, că niciodată n-am fost aşa de zdruncinată din ziua cînd mama dumitale şi tatăl meu nu Doyce şi Clennam doar de astă dată dar dă-i fetiţei ăsteia preţioase o ceaşcă de ceai şi du-i-o la buze cel puţin te rog Arthur fă acest lucru, nu chiar ultima boală a domnului F. căci era cu totul altceva şi podagra nu-i o boală de copii deşi foarte dureroasă pentru toată familia şi domnul F. era un adevărat martir cu piciorul lui pus să se odihnească şi cu negoţul de vinuri în sine influenţează în rău şi i-l umflă căci ei beau mai mult sau mai puţin între ei şi nu-i de mirare, doar pare ca-ntr-un vis te asigur să nu te gîndeşti la absolut nimic altceva toată dimineaţa de astăzi decît la mina de bani zău, dar trebuie să iei ceva iubita mea ştii altminteri niciodată n-ai să fii destul de tare ca să-i spui totul cu linguriţa, n-ar fi cel mai bun lucru chiar să-ncerci leacul medicului meu pentru că deşi mirosul numai plăcut nu se poate chema că este eu tot mă forţez să iau că mi-a fost prescris şi-mi face bine, nu prea ai vrea să iei draga mea nici eu dar mă supun dintr-un simţ al datoriei, toată lumea o să te felicite unii sincer alţii nu şi mulţi te vor felicita din toată inima însă nimeni din adîncul sufletului ca mine te asigur deşi-mi dau seama că înşir verzi şi uscate şi că spun prostii şi că Arthur nu Doyce şi Clennam numai de data asta are să mă judece aşa că adio scumpo şi Dumnezeu să te binecuvînteze şi să fii foarte fericită

și scuză-mi libertatea dar jur că nimeni niciodată n-o să termine rochia pe care ai început-o dumneata că am s-o păstrez întocmai așa cum este ca amintire de la dumneata și o să-i spun Mica Dorrit deși niciodată n-am folosit numele ăsta atît de ciudat și nici n-o să-l folosesc vreodată !

Astfel își luă Flora rămas bun de la protejata ei. Mica Dorrit îi mulțumi și o îmbrățișă de mai multe ori ; în sfîrșit ieși din casă împreună cu Clennam și se urcară într-o trăsură, pînă la Marshalsea.

A fost o călătorie straniu de ireală. Au trecut pe străzi vechi, sordide, cu senzația că erau purtați în afara lor, într-o lume aeriană de îndestulare și măreție. Cînd Arthur îi spuse că va umbla curînd în propria sa trăsură prin locuri foarte diferite, cînd toate experiențele familiare ei vor fi dispărut, părea speriată. Dar, cînd în loc să-i vorbească despre ea, îi vorbi despre taică-su, descriindu-i cum se va plimba cu o trăsură a lui și ce personaj mare și important va fi, lacrimi de bucurie și de orgoliu nevinovat îi șiroiau pe față. Văzînd că nu-și putea închipui o altă fericire decît aceea a lui, Arthur se mulțumi să-i pomenească numai despre el ; și astfel străbătură veseli străzile sărăcăcioase din preajma închisorii, ca să-i ducă vestea cea mare.

Cînd domnul Chivery, care era de serviciu, le deschise ușa gheretei lăsîndu-i să intre, văzu pe chipul lor ceva care-l umplu de nedumerire. Iar cînd cei doi se grăbeau să pătrundă în închisoare, el rămase în picioare, urmărindu-i din ochi, de parcă și unul și altul erau însoțiți de cîte un strigoi. Doi sau trei deținuți pe care-i întîlniră în cale se uitau și ei în urma lor și acum, împreună cu domnul Chivery, alcătuiau un grup restrîns pe scările gheretei, din mijlocul căruia zbură deodată zvonul că Părintele închisorii va fi eliberat. În cîteva minute făcu ocolul temniței și ajunse în cele mai retrase celule.

Mica Dorrit deschise ușa și amîndoi intrară. El ședea îmbrăcat în haina lui gri de casă și tichia veche, neagră, pe cap și-și citea ziarul lîngă fereastră, scăldat în razele soarelui. Ținea ochelarii în mînă și tocmai se întorsese să privească în jur ; mai întîi surprins, fără îndoială, de pașii ei pe scară, pentru că n-o așteptă să vină decît

seara ; și mai surprins văzîndu-l pe Arthur Clennam alături de ea. Cînd intrară, îl miră expresia neobișnuită pe chipul amîndurora, aceeași care atrăsese atenția și celor din curte. Nu se ridică de jos, nici nu spuse ceva, dar își puse ochelarii și ziarul pe masa de lîngă el și-i privea, cu gura ușor întredeschisă și buzele tremurînde. Cînd Arthur îi întinse mîna, el i-o atinse doar, dar nu ca de obicei, și apoi se întoarse spre fiică-sa, care se așezase chiar lîngă el și îi pusese mîinile pe umeri, pironindu-și ochii pe chipul lui.

— Tată ! Dacă ai ști ce fericită sînt azi-dimineață !

— Ești fericită azi-dimineață, draga mea ?

— Da, tată, domnul Clennam mi-a adus o veste atît de bună, de minunată, despre dumneata ! Dacă nu mă pregătea, tată, cu marea lui bunătate și gentilețe... dacă nu mă pregătea, tată... cred că n-aș fi putut-o suporta.

El duse deodată mîna la inimă și se uită spre Clennam.

— Liniștiți-vă, domnule, spuse Clennam, și nu vă pierdeți cu firea. Gîndiți-vă la cel mai luminos și mai fericit eveniment din viața dumneavoastră. Noi cu toții am auzit despre surprize mari și îmbucurătoare. Mai sînt și altele, domnule. Rare, dar mai sînt.

— Domnule Clennam ! Mai sînt și altele ? Mai sînt și altele pentru...

Duse mîna la piept în loc să spună „mine".

— Da, răspunse Clennam.

— Ce surpriză, întrebă el, ținînd mîna stîngă pe inimă și oprindu-se scurt din vorbă, în timp ce cu dreapta așează ochelarii exact în poziția lor obișnuită, ce surpriză mi-ar mai putea fi rezervată ?

— Îngăduiți-mi să răspund cu o altă întrebare. Spuneți-mi, domnule Dorrit, care-ar fi surpriza cea mai neașteptată pentru dumneavoastră și care v-ar face cea mai mare plăcere ? Nu vă fie teamă să dați frîu liber închipuirii sau să spuneți orice.

Se uită țintă la Clennam și, fixîndu-l astfel, părea că se transformă într-un unchiaș, răvășit. Soarele lumina puternic zidul de sub fereastră și țepușele din coama acestuia. Întinse binișor mîna care o ținuse pe inimă și arătă spre zid.

— S-a năruit, spuse Clennam. S-a dus !

Rămase în aceeași atitudine, fixîndu-l mai departe.

— Și în locul lui, continuă Clennam, rar și deslușit, veți căpăta mijloacele de a vă bucura din plin de tot ceea ce ați fost lipsit vreme atît de îndelungată. Domnule Dorrit, nu există nici cea mai mică îndoială că în cîteva zile veți fi liber și într-o situație foarte prosperă. Vă felicit din tot sufletul pentru această întorsătură norocoasă și pentru viitorul fericit unde curînd veți duce comoara ce a însemnat mîngîierea dumneavoastră aici... cea mai mare dintre toate bogățiile pe care le-ați fi putut avea altminteri... comoara de lîngă dumneavoastră.

Acestea fiind spuse, îi strînse mîna și apoi i-o lăsă liberă ; fiică-sa, lipindu-și obrazul de al lui, îl prinse în brațe, în ceasul prosperității, așa cum îl îmbrățișase cu dragoste, trudă și devotament în lungii ani de vicisitudini și își descărcă inima în cuvinte pline de recunoștință, nădejdi, bucurie, întru fericirea lui, totul numai pentru el.

— Îl voi vedea așa cum nu l-am văzut încă niciodată. Am să-l văd pe scumpul meu tată fără norul acela întunecat care-l copleșea. Am să-l văd așa cum biata mea mamă l-a văzut cu mult în urmă. Oh, dragul meu tată, dragul meu ! Oh, tată, tată ! Oh, mulțumesc lui Dumnezeu ! Mulțumesc lui Dumnezeu !

El se lăsă mîngîiat și sărutat, dar fără să facă alt gest decît că-și petrecu un braț în jurul ei. Și nici nu spuse nimic. Acum își fixa privirile cînd asupra ei, cînd asupra lui Clennam și începu să tremure de parcă i-ar fi fost foarte frig. Arthur îi explică Micuței Dorrit că dă o fugă pînă la cafenea după o sticlă de vin, ceea ce și făcu în mare grabă. În timp ce aștepta la tejghea sticla de vin scoasă din pivniță, o sumedenie de curioși îl întrebară ce s-a întîmplat ; le povesti în pripă că domnul Dorrit tocmai moștenise o mare avere.

Revenind cu sticla de vin, observă că fata îl așezase pe taică-său în jilțul lui și-i desfăcuse cămașa și cravata la gît. Umplură un pahar cu vin pe care-l apropiară de buzele lui. După ce luă o înghițitură, el prinse paharul cu amîndouă mîinile și îl goli. Îndată după aceea, se lăsă pe spate în jilț și se porni pe plîns, cu batista la ochi.

Nu trecu mult și Clennam se gîndi că ar fi bine să-i abată atenția de la surpriza cea mare, povestindu-i și amănuntele. De aceea, încet și cu glas molcom, i le relată cum se pricepu mai bine, stăruind asupra naturii serviciilor făcute de Pancks.

— Are să fie... hm... răsplătit cu mărinime, domnule, zise tatăl, ridicîndu-se deodată și umblînd grăbit prin încăpere. Fii sigur, domnule Clennam, că toți cei care au contribuit aici vor fi... hm... vor fi răsplătiți cu nobleţe. Toți, dragă domnule, vor rămîne pe deplin satisfăcuți. Îți voi restitui... hm... împrumuturile pe care mi le-ai acordat, domnule, cu deosebită plăcere. Te rog să mă înștiinţezi cu prima ocazie la cît se ridică împrumuturile făcute fiului meu.

N-avea nici un motiv să umble de colo-colo prin odaie, dar nu stătea o clipă locului.

— Nimeni, reluă el, nu va fi uitat. Nu vreau să plec de aici lăsînd vreo datorie cuiva. Toți cei care... hm... s-au purtat cumsecade față de mine și familia mea vor fi răsplătiți. Chivery va fi răsplătit. Tînărul John, fiul lui, va fi răsplătit. Țin neapărat, domnule Clennam, să fiu deosebit de generos.

— Îmi permiteți, domnule Dorrit, spuse Arthur, punînd pe masă o pungă de bani, să vă fiu de folos în împrejurările de față ? M-am gîndit că ar fi bine să aduc o anumită sumă de bani în acest scop.

— Mulțumesc, domnule, mulțumesc. Acum sînt gata să accept bucuros ceea ce un ceas mai înainte n-aș fi primit cu conștiința împăcată. Îți rămîn foarte îndatorat pentru sprijinul pe care mi-l dai vremelnic. Extrem de vremelnic, dar cu atît mai bine venit... cu atît mai bine venit.

Luă banii în mînă și se plimbă cu ei prin cameră.

— Fii așa de bun, domnule, și adaugă suma aceasta la împrumuturile dinainte ; ia seama, te rog, să nu le omiți pe cele făcute fiului meu. O simplă declarație verbală privind suma în mare e tot... hm... e tot ce-ți cer.

În clipa aceea își îndreptă ochii spre fiica lui ; se opri un moment s-o sărute și s-o mîngîie pe cap.

— Va fi nevoie să găsești o croitoreasă, scumpa mea, care să-ți schimbe în întregime și repede rochiile tale prea simple. Trebuie făcut ceva și pentru Maggy, care deocamdată este... hm... abia dacă se prezintă onorabil, dacă se prezintă onorabil. Și pentru sora ta, Amy, și pentru fratele tău. Și pentru fratele *meu*, unchiul vostru... bietul om, sper că vestea asta o să-l trezească puțin... trebuie să se ducă cineva să-i caute și să-i înștiințeze. Cu mare precauție, dar fără întîrziere. Avem față de ei, și față de noi, din clipa asta, datoria să nu-i lăsăm... hm... să mai facă ceva.

Era pentru prima oară cînd dădea de înțeles că era la curent cu faptul că membrii familiei sale munceau ca să poată trăi.

Continua să-și poarte tărăgănat pașii prin odaie, cu punga de bani în mînă, cînd se auzi zarvă mare în curte.

— S-a și dus vestea, zise Clennam, privind în jos de la fereastră. Vreți să veniți să vă vadă, domnule Dorrit? Par foarte sinceri în dorința lor de a vă vedea.

— Eu... hm... hm... mărturisesc că aș fi preferat mai întîi, Amy, draga mea, spuse el, umblînd de colo-colo, cu un pas mai febril ca înainte, aș fi preferat să-mi aranjez puțin ținuta întîi, și să-mi cumpăr... hm... hm... un ceas cu lanț. Dar dacă trebuie să mă prezint așa cum sînt, fie... hm... fie și așa! Încheie-mi gulerul de la cămașă, draga mea. Domnule Clennam, pot să te rog... hm... să-mi dai cravata albastră pe care-o găsești în sertarul de lîngă dumneata? Prinde-mi haina în nasturi la piept, scumpa mea. Pare... hm... mai largă atunci cînd e încheiată.

Cu mîna care-i tremura își netezi părul cărunt, și apoi, susținut de fiica lui și de Clennam, se arătă la fereastră, sprijinindu-se în cîte un braț și de unul și de altul. Deținuții îl aclamau din toată inima, și el le răspunse trimițîndu-le sărutări, cu un aer protector și condescendent. Cînd se retrase iarăși în cameră, spuse:

— Bieții de ei! pe un ton de mare compasiune pentru situația lor jalnică.

Mica Dorrit era foarte preocupată ca el să se întindă puțin și să se calmeze. Deoarece Arthur îi spuse fetei că se va duce să-l înștiințeze pe Pancks că acum se putea prezenta cît va voi de repede ca să ducă la bun sfîrșit

afacerea îmbucurătoare, Mica Dorrit îl imploră, în șoaptă, să rămînă cu ea pînă ce taică-său se va culca liniștit. Nu trebui să-i mai spună a doua oară — ea pregăti patul pentru tatăl ei și-l rugă să se întindă. Încă o jumătate de ceas sau chiar mai bine, el nu se lăsă convins să facă altceva decît să umble în sus și-n jos prin odaie, discutînd cu sine șansele pe care le avea de a obține din partea guvernatorului închisorii permisiunea ca întreg numărul deținuților aflați acolo să poată sta la ferestrele clădirii oficiale de la stradă, spre a-i vedea, pe el și familia, cînd va pleca pentru totdeauna într-un echipaj — fapt care, spunea el, își închipuia că va fi un spectacol de neuitat în ochii lor. Dar, puțin cîte puțin, el începu să se moleșească și să-i fie somn ; pînă la urmă se lungi în pat.

Mica Dorrit se așeză, devotată, la căpătîiul lui și începu să-i răcorească fruntea, făcîndu-i vînt cu un evantai. Părea că adormise (cu punga de bani tot în mînă), cînd deodată sări în capul oaselor și spuse :

— Domnule Clennam, îmi cer scuze. Din cîte am înțeles, dragă domnule, aș putea din clipa asta să ies pe poartă... hm... și să fac o scurtă plimbare ?

— Nu cred, domnule Dorrit, răspunse el cu părere de rău. Sînt anumite formalități de îndeplinit ; și cu toate că deținerea dumneavoastră aici este acum o simplă formalitate, mi-e teamă că va fi necesar să mai aveți încă puțină răbdare.

Bătrînul începu din nou să plîngă.

— Este vorba doar de cîteva ore încă, domnule Dorrit, stărui Clennam vesel.

— Cîteva ore, domnule, repetă, mîniindu-se deodată. Ce ușor îți este să vorbești de ore, domnule ! Îți dai seama, domnule, cît înseamnă o oră pentru un om care se înăbușă din lipsă de aer ?

A fost ultima sa ieșire, deocamdată ; căci, după ce mai vărsă cîteva lacrimi și se jelui cu amărăciune că nu putea să respire, adormi pe îndelete. Clennam avea din belșug cu ce să-și frămînte mintea, în vreme ce sta în odaia liniștită, atent la tatăl din pat și la fiica lui care-i răcorea fața.

Mica Dorrit era și ea dusă pe gînduri. După ce îi dădu ușurel părul cărunt la o parte și-i atinse fruntea cu

buzele, se uită spre Arthur care veni mai aproape de ea să-i audă gîndurile rostite într-o șoaptă stinsă.

— Domnule Clennam, va trebui să-și plătească toate datoriile înainte de a pleca de aici ?

— Desigur, toate.

— Toate datoriile pentru care a stat închis aici, de-a lungul întregii mele existențe și mai mult chiar ?

— Fără doar și poate.

În privirea fetei era o expresie de îndoială și protest ; se vedea că nu părea pe de-a-ntregul satisfăcută. El nu-și dădea seama ce putea fi și spuse :

— Nu te bucuri că se va întîmpla așa ?

— Dar dumneata ? întrebă Mica Dorrit, îngîndurată.

— Eu ? Mă bucur din toată inima !

— Atunci știu că așa trebuie să fac și eu.

— Și nu te bucuri ?

— Mi se pare o cruzime, zise Mica Dorrit, că a trebuit să-și irosească atîția ani și să sufere atît de mult, ca pînă la urmă să-și plătească și toate datoriile. Mi se pare o cruzime că a trebuit să plătească și cu viața, dar și în bani, totodată.

— Copila mea dragă... începu Clennam.

— Da, știu că n-am dreptate, rosti ea, sfioasă, nu-ți face o părere și mai proastă despre mine ; a fost un gînd care a crescut odată cu mine aici.

Închisoarea, nefastă în multe privințe, pe Mica Dorrit doar astfel o înrîurise sufletește. Această confuzie, rod al compasiunii pentru sărmanul deținut, tatăl său, era prima pată pe care Clennam o văzuse cîndva la ea și avea să fie și ultima, în atmosfera temniței care o înconjura. Iată la ce se gîndea el, dar nu mai scoase o vorbă ; i se părea că are dinaintea sa bunătatea și puritatea în cea mai strălucitoare lumină, iar mica pată nu făcea decît să-i sporească frumusețea.

Istovită de propriile-i emoții, se lăsă învinsă de liniștea încăperii ; mîna cu care-i făcea vînt din evantai își încetini mișcările puțin cîte puțin și capul îi căzu pe pernă alături de tatăl ei. Clennam se ridică binișor, deschise și închise ușa fără zgomot și plecă din închisoare, ducînd cu sine calmul în tumultul străzii.

Capitolul XXXVI

ÎNCHISOAREA MARSHALSEA RĂMÎNE ORFANĂ

SOSI în sfîrșit și ziua cînd domnul Dorrit și familia sa urmau să părăsească închisoarea pentru totdeauna, iar pietrele pavajului din curte, atît de adesea călcate, nu aveau să-i mai vadă.

Intervalul a fost scurt, dar el se plîngea peste tot că nu se mai isprăvește odată, iar cu domnul Rugg s-a purtat arogant. Era furios pe domnul Rugg și-l amenințase că o să angajeze pe altcineva. Îi ceruse domnului Rugg să facă abstracție de locul în care îl găsise și să-și îndeplinească datoria, domnule, și asta cu promptitudine. Îi spuse domnului Rugg că știe el cine sînt avocații și agenții de afaceri, și că n-o să se lase tras pe sfoară. Acest domn îi atrase umil luarea-aminte că-și dădea tot interesul, domnișoara Fanny fusese însă foarte tăioasă cu el, dorind să știe ce altceva mai puțin putea face, de vreme ce i se repetase de zece ori că banii nu contau, adăugînd că-i era teamă că uitase cu cine sta de vorbă.

Față de șeful închisorii, de mulți ani în funcția de guvernator și cu care niciodată nu avusese nimic de împărțit, domnul Dorrit a fost sever. Acest înalt funcționar, venind să-l felicite în persoană, îi oferi domnului Dorrit pînă la plecare folosirea gratuită a două odăi din locuința sa. Domnul Dorrit îi mulțumise atunci și-i răspunse că o să se mai gîndească la asta ; dar guvernatorul nu ieșise bine pe ușă, că el se și așeză să-i scrie un bilet usturător, în care notă că niciodată n-a avut onoarea de a primi felicitări din partea sa (ce-i drept, poate pentru că nu existase un motiv deosebit ca să-l felicite), și că își îngăduia ca în numele său și al familiei să refuze oferta făcută într-un chip dezinteresat și lipsit de orice considerații mondene, pentru care se cuvenea să-i aducă mulțumiri.

Deși fratele său manifesta atît de puțin interes față de schimbarea soartei lor încît părea foarte îndoielnic că-și

dădea seama, domnul Dorrit ceru să i se ia măsuri de veşminte noi de către croitori, pălărieri, cizmari, ciorăpari, pe care-i chema anume şi dădu ordin ca hainele vechi să-i fie luate şi arse.

Domnişoara Fanny şi domnul Tip n-aveau nevoie de sfaturi pentru a lua înfăţişare de tineri foarte eleganţi şi în pas cu moda; tustrei petrecură acest răstimp împreună în cel mai bun hotel din preajmă — cu toate că, de fapt, după cum spunea domnişoara Fanny, cel mai bun era destul de mediocru. În legătură cu acest lăcaş, domnul Tip închiriase o cabrioletă, un cal şi un valet, foarte frumos echipaj, care de obicei putea fi observat două-trei ceasuri în şir împodobind Borough High Street, din faţa curţii temniţei Marshalsea. Se vedea de asemenea frecvent un landou închiriat, micuţ şi modest, cu doi cai, de unde, coborînd şi urcînd, domnişoara Fanny făcea să moară de ciudă pe fetele guvernatorului, prin etalarea unor pălării inaccesibile pungii lor.

În acest scurt răstimp, o mulţime de chestiuni au fost puse la punct. Printre altele, domnii Peddle şi Pool, avocaţi din Monument Yard, primiră instrucţiuni din partea clientului lor, domnia-sa domnul Edward Dorrit, de a adresa o scrisoare domnului Arthur Clennam, conţinînd şi suma de douăzeci şi patru lire, nouă şilingi şi opt pence, care reprezentau totalul banilor cu o dobîndă de cinci la sută anual, pe care clientul socotea că o datorează domnului Clennam. După ce le făcu această comunicare şi remitere, domnii Peddle şi Pool mai primiră şi instrucţiunea să amintească domnului Clennam că nu fusese rugat să facă avansarea sumei rambursate (incluzîndu-se şi taxa de interes), că aceasta n-ar fi fost acceptată dacă era oferită direct în numele său. Ei solicitau totodată o chitanţă ştampilată, şi rămîneau supuşii săi servitori.

O sumedenie de alte chestiuni trebuiau rezolvate, de asemenea, în incinta închisorii Marshalsea, care aşa de curînd urma să fie văduvită de prezenţa domnului Dorrit, atîta amar de vreme Părintele ei, chestiuni ce constau mai ales în a răspunde la cereri de mici împrumuturi de bani din partea unor deţinuţi. La aceste rugăminţi răspunsul lui era de o desăvîrşită mărinimie, nu fără a respecta canoanele etichetei; totdeauna, în primul rînd, co-

municînd în scris solicitantului ora cînd putea să aştepte în camera sa, şi apoi primindu-l în mijlocul unui teanc de documente şi însoţind donaţia (căci spunea de fiecare dată în astfel de cazuri : „este o donaţie, nu un împrumut") de un val de sfaturi excelente, a căror încheiere era nădejdea să-şi aducă îndelung aminte de el, fostul Părinte al închisorii Marshalsea, ca de o pildă vie cum că omul poate să se respecte pe sine şi pe ceilalţi în general, chiar şi aici.

Deţinuţii nu-i purtau pică. Pe lîngă faptul că aveau o stimă cu un caracter personal şi tradiţional pentru un deţinut de atîţia ani întemniţat, evenimentul făcea cinste casei şi ajunsese de pomină datorită ziarelor. Poate că mulţi dintre ei se gîndeau, fără să-şi dea seama pe deplin, că în marea loterie a vieţii li se putea întîmpla şi lor asta, ori că ceva asemănător s-ar fi putut întîmpla şi cu ei într-o bună zi. Priveau lucrul acesta cu ochi buni.

Cîţiva dintre ei erau abătuţi că rămîneau acolo, săraci lipiţi ; dar nici chiar aceştia nu pizmuiau întorsătura strălucită petrecută cu familia Dorrit. În locuri mai cumsecade invidia ar fi fost mai mare. S-ar părea că oamenii cu venituri modeste sînt mai puţin mărinimoşi decît datornicii, care trăiesc de azi pe mîine şi pentru pîinea zilnică depind de mîna cămătarului.

Ei întocmiră o scrisoare de felicitare, prezentată sub geam şi în ramă (deşi n-a apărut mai apoi în reşedinţa familiei şi nici n-a fost păstrată printre documentele de familie). Le răspunse foarte amabil, asigurîndu-i, în chip maiestuos, că primise mărturia ataşamentului lor, convins de deplina lor sinceritate, şi din nou le recomanda să urmeze în general pilda lui — sfat de care vor ţine bucuroşi seama, măcar şi numai fiindcă se lega de moştenirea unei mari averi. Se folosi de acelaşi prilej la un ospăţ dat în curte, în cinstea tuturor deţinuţilor, exprimîndu-şi intenţia că va avea onoarea să ridice paharul în sănătatea şi pentru fericirea celor care era pe cale să-i părăsească.

N-a luat parte personal la acest banchet (se ţinu la două după amiază, iar cina i se aducea acum de la hotel la şase), dar fiul lui a fost atît de bun şi s-a aşezat în capul mesei principale, purtîndu-se apropiat şi amabil cu lumea. El însuşi trecu printre comeseni, stătu de vorbă cu unii

dintre ei, se interesă dacă bucatele erau de calitatea celor comandate și dacă toți fuseseră serviți. În mare, semăna cu un baron din timpurile de altădată, plin de o rară bună dispoziție. La sfîrșitul zaiafetului bău un pahar de Madera vechi în sănătatea oaspeților, le spuse că spera că s-au simțit bine și, mai mult, că se vor simți bine tot restul serii, că le ura voie bună și că se bucura de prezența lor acolo. Se bău cu aclamații în sănătatea lui, dar n-a mai fost deloc baron pînă la urmă, cînd, vrînd să răspundă mulțumirilor, nu se putu stăpîni și, ca pe un simplu serv, cu o inimă care-i bătea în piept, îl podidi plînsul în fața lor.

După acest mare succes, pe care el îl luă drept un eșec, ridică paharul în cinstea „domnului Chivery și a confraților săi de slujbă", cărora le dăruise cîte zece lire sterline fiecăruia și care se aflau cu toții prezenți. Domnul Chivery răspunse, rostind un toast în acești termeni:

— Dacă v-ați angajat să țineți pe cineva sub cheie, țineți-l bine, dar nu uitați că deținutul este și el, după cuvintele africanului în fiare, un om și un frate [1].

Odată încheiată lista toasturilor, domnul Dorrit a fost atît de amabil încît să joace o partidă de popice cu deținutul care, ca vechime, venise îndată după el; își lăsă apoi vasalii să se bucure în voie.

Toate aceste evenimente se petreceau în preziua plecării. Și acum sosi și ziua cînd el, împreună cu familia, avea să părăsească pentru totdeauna închisoarea, iar pietrele atît de bătătorite ale pavajului nu-l vor mai ști de-acum încolo.

Plecarea urma să aibă loc la prînz. Pe măsură ce clipa aceea se apropia, nu mai exista deținut în cameră și nici vreun temnicer lipsă. Aceștia din urmă apăruseră în haine de duminică, și cea mai mare parte dintre deținuți erau veseli, atît cît le permiteau împrejurările. Fuseseră chiar arborate două sau trei steaguri și copiii purtau pe ei resturi de panglici. Domnul Dorrit însuși păstra în aceste momente emoționante o demnitate gravă, dar amabilă. Își

[1] Referire la un medalion de porțelan de Wedgwood din 1768, reprezentînd un negru în lanțuri, conținînd cuvintele: *Oare nu sînt și eu om și frate?*

concentrase atenţia mai ales asupra fratelui său, a cărui atitudine în acea ocazie memorabilă îl neliniștea.

— Dragul meu Frederick, spuse el, dacă mi-ai da braţul, am trece împreună printre prietenii noştri. Cred că aşa se şi cuvine să mergem, braţ la braţ, dragul meu Frederick.

— Ha ! exclamă Frederick. Da, da, da, da.

— Şi dac-ai putea, dragul meu Frederick... fără să te sileşti prea mult, să iei o înfăţişare... scuză-mă, te rog, Frederick, puţin mai distinsă...

— William, William, spuse celălalt, clătinînd din cap, tu trebuie să faci toate astea. Eu nu mai ştiu. Am uitat tot, tot am uitat !

— Dar, dragul meu băiat, replică William, tocmai pentru acest motiv, dacă nu pentru altul, trebuie să cauţi să te dezmorţeşti pe deplin. Ceea ce ai uitat trebuie acum să-ncepi să-ţi aminteşti, dragul meu Frederick. Poziţia ta...

— He ! ? făcu Frederick.

— Poziţia ta, dragul meu Frederick.

— A mea ? Se uită mai întîi la sine, apoi la fratele său şi pe urmă, răsuflînd adînc, exclamă : Ha, ai dreptate ! Da, da, da.

— Poziţia ta, dragul meu Frederick, este acum foarte bună. Poziţia ta, fiind fratele meu, devine excelentă. Eu ştiu că depinde de firea ta conştiincioasă să cauţi de a fi demn de ea şi să vrei s-o înnobilezi. Să nu te compromiţi, ci s-o înnobilezi.

— William, zise celălalt cu un glas stins şi oftind, voi face tot ce doreşti, frate, numai să pot. Te rog, fii aşa de bun şi ia aminte cît de mărginite-s puterile mele. Ce-ai dori să fac astăzi, frate ? Spune ce, spune numai ce.

— Nimic, scumpul meu Frederick. Ce rost are să chinui o inimă atît de bună ca a ta.

— Ba, te rog s-o chinui, îi întoarse celălalt vorba. Nu-i nici un chin, William, a face tot ce se poate pentru tine.

William îşi trecu mîna peste ochi şi murmură cu augustă satisfacţie : „Dumnezeu să te binecuvînteze pentru devotamentul tău, sărmanul meu băiat !“

Apoi spuse cu glas tare :

— Ei bine, dragul meu Frederick, dacă ai vrea să-ncerci cînd vom ieşi de-aici, s-arăţi că eşti conştient de

solemnitatea împrejurării... că te gîndești la această clipă...

— Ce mă sfătuiești să gîndesc despre asta ? întrebă fratele, supus.

— Oh, dragul meu Frederick, ce aș putea să-ți răspund ? Ți-aș putea spune doar ce gîndesc eu cînd îi părăsesc pe acești oameni cumsecade.

— Asta e ! exclamă fratele. Asta m-ar ajuta.

— Cred că mă gîndesc, dragul meu Frederick, într-un amestec de duioșie dominată de o compasiune blîndă, ce se vor face ei fără mine !

— E-adevărat ! exclamă fratele său. Da, da, da, da ! Am să mă gîndesc și eu la asta cînd plecăm. Ce se vor face fără frate-miu ! Bieții de ei ! Ce se vor face fără el !

Tocmai bătea ora douăsprezece cînd se anunță că trăsura era pregătită în curtea exterioară și frații începură să coboare scara, braț la braț. Domnia-sa domnul Edward Dorrit (cîndva Tip) și sora lui Fanny îi urmau, de asemenea braț la braț ; domnul Plornish și Maggy, cărora li se lăsase în grijă transportarea cîtorva lucruri de-ale familiei care meritau să fie luate, veneau îndărătul lor, purtînd boccele și pachete ce vor fi așezate într-o cotigă.

Deținuții și temnicerii se aflau în curte. La fel și domnii Pancks și Rugg, care veniseră să-și vadă opera desăvîrșindu-se. În curte era și tînărul John, făcîndu-și un nou epitaf la moartea lui cu inima zdrobită. În curte mai era și patriarhul Casby, care avea un aer strașnic de binevoitor, încît deținuții, într-o pornire plină de avînt, îi strîngeau entuziaști mîna, iar soțiile și rubedeniile de sexul frumos ale altor deținuți îi sărutau mîna, cu convingerea fermă că el făcuse totul. În curte se găsea obișnuitul cor de oameni potriviți într-un asemenea loc. În curte se afla și omul cu plîngerea tenebroasă privind fondurile date la stînga de către mareșalul-guvernator și care se sculase la cinci în zori ca să termine de copiat istoria absolut neinteligibilă a tărășeniei, încredințată bunelor oficii ale domnului Dorrit, drept un document de însemnătate vitală, menit să uimească guvernul și să aducă pieirea guvernatorului. În curte se mai afla și un insolvabil care se zbătea din răsputeri să facă datorii, luptînd să intre la răcoare, precum alții luptă să scape de așa ceva, și care,

de fiecare dată era declarat fără datorii și copleșit de laude ; în vreme ce insolvabilul de lîngă el, un biet negustoraș plîngăreț, dînd în brînci de muncă, spetit de atîtea sforțări de teamă ca nu cumva să intre în datorii, își spărgea capul tot căutînd un mijlocitor să-l pună în libertate, după multe bruftuluieli și mustrări. În curte mai era și omul cu mulți copii și multe belele pe cap, al cărui faliment i-a uimit pe toți ; pe urmă, omul fără nici un copil și cu mari resurse, al cărui faliment n-a mirat pe nimeni. Se mai aflau acolo și oameni care totdeauna trebuiau să plece a doua zi, dar pînă la urmă amînau totdeauna ; mai erau și oameni care, veniți în ajun, se arătau a fi mult mai invidioși și nemulțumiți de acest capriciu al destinului decît obișnuiții casei. Se mai aflau acolo și unii care, din simplă josnicie sufletească, se frîngeau din șale și se ploconeau dinaintea îmbogățitului și a familiei sale, iar alții care făceau același lucru pentru că ochii lor, obișnuiți cu pîcla închisorii și a sărăciei, nu puteau suporta strălucirea unui soare atît de luminos. Mai erau acolo numeroși deținuți ai căror bani deseori intraseră în buzunarul lui ca să-și cumpere de mîncare și de băut, dar care nu se gîndeau să se slujească acum de acest prilej pentru a-l trata cu exces de familiaritate. Păsările astea închise în colivie, tulburate întrucîtva, manifestau oarecare sfială față de pasărea gata să-și ia atît de maiestuos zborul, și aveau tendința să se retragă puțin în umbra gratiilor, văzîndu-i că trece.

În mijlocul acestor spectatori, mica procesiune, în frunte cu cei doi frați, își făcea drum agale către poartă. Domnul Dorrit, preocupat de gîndul chinuitor și anume ce o să se facă bietele creaturi fără el, avea un aer solemn și trist, dar nu copleșit. Mîngîia copiii pe cap ca sir Roger Coverley [1] pornit spre biserică și catadicsea să se adreseze tuturor celor prezenți din spate folosind numele lor de botez ; părea să înainteze spre satisfacția lor, învăluit în dictonul cu litere de aur : „Fii liniștit, poporul meu ! Îndură cu răbdare !"

[1] Tipul idealizat al gentlemanului de la țară din vremea reginei Ann, închipuit de J. Addison în revista *Spectatorul*, la începutul veacului al XVIII-lea.

În sfîrșit, un întreit „ura", pe cinste, dădea de veste că domnul Dorrit ieșise pe poartă și că închisoarea Marshalsea era orfană.

Zidurile temniței abia încetaseră să mai răsune de ecoul uralelor, că familia și urcase în trăsură, iar valetul ținea mîna pe scară. În clipa aceea, și nu mai înainte, domnișoara Fanny strigă deodată :

— Doamne sfinte ! Unde-i Amy ?

Tatăl crezuse că era cu sora ei. Sora ei crezuse că era „pe undeva pe aici". Toți, ca de obicei, se așteptau s-o găsească stînd liniștită la locul cuvenit și în momentul cuvenit. Plecarea aceasta a fost poate prima acțiune din viața lor trăită laolaltă, în care s-au descurcat și fără ea.

Abia dacă se scursese un minut de cînd făcuseră constatarea, că domnișoara Fanny, care de pe locul său din trăsură avea în față întreg culoarul îngust ducînd la ghereta paznicului, izbucni, roșie de mînie :

— Îți spun eu, tată, strigă ea, asta-i rușinos !

— Ce-i rușinos, Fanny ?

— Îți spun eu, repetă, e o infamie în toată legea ! Asta-i prea de tot, s-ajungi în asemenea clipe să-ți dorești moartea ! Poftim, și copila asta de Amy, în rochia veche, urîtă și ponosită, pe care s-a încăpățînat s-o păstreze, tată, deși mereu am rugat-o cu lacrimi în ochi să și-o schimbe și de fiecare dată s-a împotmolit și mi-a promis s-o schimbe astăzi, zicînd că vrea s-o poarte cît timp rămîne aici cu dumneata... neghiobie de un romantism absurd, de cea mai joasă speță... poftim, și copila asta de Amy, care ne face de rîs pînă la capăt și în ultimele clipe, să fie transportată în rochia asta totuși. Și unde mai pui, condusă de domnul ăsta Clennam !

Ofensa a fost dovedită, odată verdictul rostit. Clennam apăru în ușa trăsurii, ducînd în brațe micuțul corp care-și pierduse cunoștința.

— A fost uitată, spuse el, pe un ton de compasiune, nu fără dojană. M-am urcat iute în camera ei, pe care mi-a indicat-o domnul Chivery, și acolo am găsit ușa deschisă, iar biata copilă leșinată pe prag. Voia parcă să-și schimbe rochia, dar a căzut sub povara emoției. Poate din pricina aclamațiilor, poate mai înainte. Aveți grijă, domnișoară

Dorrit, de biata ei mînă rece ca gheața. Nu lăsați să-i cadă mîna...

— Mulțumesc, domnule, replică domnișoara Dorrit, podidind-o plînsul. Cred că știu ce trebuie să fac, dacă-mi dați voie. Dragă Amy, deschide ochii, scumpa mea ! Oh, Amy, Amy, zău, îmi pare așa de rău, mi-e așa de rușine. Trezește-te, iubito ! Oh, de ce nu pornim odată ! Te rog, tată, spune-le să plece !

Valetul, strecurîndu-se între Clennam și portiera trăsurii, cu un „Dați-mi voie, domle !“ aspru, ridică scara și, numaidecît, pe-aci ți-e drumul.

Sfîrșitul volumului întîi

Prefața autorului 7
Personajele 9

CARTEA ÎNTÎI. SĂRĂCIE

I Soare și umbră 15
II Tovarăși de drum 31
III Acasă 47
IV Doamna Flintwinch are un vis . 63
V Chestiuni de familie 67
VI Tatăl închisorii Marshalsea . . 81
VII Fiica închisorii Marshalsea . . . 95
VIII Temnița 108
IX Măicuța 121
X Conține toată știința artei de a conduce 138
XI Pus în libertate 163
XII Curtea-Inimii-Însîngerate . . 174
XIII Patriarhale 186
XIV Petrecerea Micăi Dorrit . . . 214
XV Doamna Flintwinch mai are un vis 228
XVI Slăbiciunea Nimănui 239
XVII Vrăjmașul Nimănui 256
XVIII Pretendentul Micăi Dorrit . . . 267
XIX Tatăl închisorii Marshalsea în două sau trei ipostaze 280
XX De prin lumea bună 293
XXI Beteșugul domnului Merdle . . . 311
XXII O enigmă 322

XXIII Maşinării în funcţiune 333
XXIV Prezicerea 352
XXV Conspiratori şi alţii 372
XXVI Starea de spirit a Nimănui . . 384
XXVII Douăzecişicinci 400
XXVIII Dispariţia Nimănui 415
XXIX Doamna Flintwinch continuă să viseze 424
XXX Cuvîntul unui gentleman . . . 434
XXXI Noblețe de caracter 453
XXXII Alte preziceri 472
XXXIII Plîngerea doamnei Merdle . . 483
XXXIV Puzderie de Lipitori 495
XXXV Ce era în mintea domnului Pancks cînd îi ghicea în palmă Micăi Dorrit 507
XXXVI Închisoarea Marshalsea rămîne orfană 523

Lector : GEORGETA NAIDIN
Tehnoredactor : CONSTANȚA VULCĂNESCU

Bun de tipar : 10.07.1975. Apărut 1975. Tiraj 120 000 ex. broșate. Format 16/54×84. Coli editură 30,90. Coli tipar 33,5. C.Z. pentru bibliotecile mari și mici 84—31=R.

Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii"
Piața Scînteii nr. 1 — București
Republica Socialistă România
Comanda nr. 50 317